

שבוע פרשת צו - שבת הגדול

(29 March – 4 April 20)

ד' – י' ניסן תש"פ

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכָל כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לִבְכְּכֶם, וְסָרְתֶם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְכְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְכְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפץ ל"חדר ובית של צדקה".

קִיָּה

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

רִמְמָה יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חַיִּל: ז' לֹא־אֲמוֹת
פִּי־אֲחִיהָ וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרְנִי יְהוָה
וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שְׁעֵי־צָדֵק אָבִא
בָּם אֹדָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ
בּוֹ: כא אֹדֹד כִּי עֲנִיתִנִי וְתִהְיֶה לִי לִישׁוּעָה:
כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ:
כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ:
כה אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלֵּתָה
נָא: כו בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה פֶּרְכָּנוֹכֶם מִבֵּית
יְהוָה: כז אֵל יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵינוּ
עַד־קִרְנוֹת הַמּוֹבָח: כח אֵלֵינוּ אֲתָה וְאֹדֹד אֱלֹהֵינוּ
אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם
חֲסִדּוֹ:

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:
ב וְאֲמַרְנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאֲמַרְנָא
בֵּית־אֱהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאֲמַרְנָא יִרְאִי
יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־חֲמֹצַר קָרָאתִי יְהוָה
עָנְנִי בְּמִרְחַב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא אֵירָא מִה־יַּעֲשֶׂה
לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשֵׁנָאִי:
ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטָח בְּאָדָם: ט טוֹב
לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטָח בַּבְּדִיכִים: י פֶּלֶג־גּוֹיִם
סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יא סִבְּבוּנִי גַם־
סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יב סִבְּבוּנִי כְּדַבְּרוֹתֵינוּ
דַּעְכוּ בְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: יג דַּחַח
דַּחִיתִנִי לִנְפֹל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה
וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל יְהוָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶחָלִי
צְדִיקִים יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חַיִּל: טז יִמִּין יְהוָה

קִיָּה

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

ג אֵף לֹא־פָעַלְנוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵינוּ הִלְכוּ: ד אֲתָה
צִוִּיתָה פִּקְדִיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד: ה אֲחִלִּי יִכְנֹו דַרְכֵינוּ
המשך בעמוד הב

א אֲשֶׁרִי תִמְיִמִידְרֶךָ תְּהִלָּתִים בְּתוֹרַת
יהוה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדֹתִי בְּכָל־לֵב יִדְרָשׁוּהוּ:

תחילת זמן קידוש לבנה, יום שלישי בערב, ו' ניסן

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה ניסן, ה'תש"א ברוקלין

הרה"ג והרה"ח ווי"ח אי"א נוי"כ וכו' מהור"ר אברהם חיים שי

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מערחה"פ. ובטח בינתים כבר קבל הקונטרס לפסח עם המכתב השייך אליו...

ברכה.

אגב, הנה זה מכבר מחיתי ומוחה גם עתה במנהג מוזר ביותר שבברכת גומל הנוכחים אינם עונים אמן על הברכה עצמה אלא משיבים מי שגמלך כו'. ונפלא הדבר שנתפשט המנהג כך, וכן ראיתי כמה פעמים בחבתי כנסיות שהתפללתי שם שאין עונים אמן.

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא
חָסַר בְּעוֹלָמוֹ פָּלוֹם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם
בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב) מסכת שבת עם ביאורים
ב) מזמורי תהלים קיח, קיט, קכ	ג) מדף כג עד דף כט
ג) מאמר ד"ה עבדים היינו	ד) מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
ה) שבת פרשת צו, שבת הגדול, יו"ד ניסן ה'תשכ"ט	ה) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
ו) שיחת שבת פרשת צו, שבת הגדול,	ו) אדמו"ר הזקן
ז) יו"ד ניסן, ה'תשכ"ט	ז) שולחן ערוך הלכות ברכות שבסעודה
ח) שיחת ש"פ ויקרא, י' ניסן ה'תשמ"ב	ח) לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן
ט) לקוטי-שיחות פרשת צו כרך יז	ט) לקוטי תורה ביאור הנ"ל
י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	י) אדמו"ר הזקן
יא) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	יא) תורת חיים
יב) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת צו	יב) אדמו"ר האמצעי
יג) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת צו	יג) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
יד) שיעורי תהלים לשבוע פרשת צו	יד) אדמו"ר ה"צמח צדק"
יז) שיעורים בספר התניא (מוגה)	יז) תורת שמואל תרל"ב
יח) לשבוע פרשת צו	יח) אדמו"ר מוהר"ש
יט) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן	יט) קונטרס העבודה
כ) לוח "היום יום" לשבוע פרשת צו	כ) אדמו"ר מוהרש"ב
כא) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	כא) ספר המאמרים – ה'תש"ד
שיעורי רמב"ם	
טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת צו	טו) אדמו"ר מוהרי"צ
טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת צו	טז) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת צו	יז) אדמו"ר מוהרי"צ
נביאים וכתובים	
יח) רמיה פרק לב, דניאל פרק א-ב	יח) ספר הזכרונות פרק ח
יט) משניות – מסכת בכורות	יט) אגרות קודש
כ) ביאור קהתי	כ) אדמו"ר מוהרי"צ
כא) עין יעקב מסכת מגילה	כא) חומש לקריאה בציבור
כב) דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי	כב) קריאה התורה למנחת שבת-קודש
	כג) לוח זמנים לשבוע פרשת צו
	כד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

וכו', כַּמְבָּאָר שֶׁם במאמרי החסידות שב'סידור' פְּרִטִי הָעֲנִינִים
שְׁבֻזָּה.

(ב) וַיּוֹכֵן בֵּיתָר בָּאוֹר עַל-פִּי הַמְבָּאָר בַּמָּאָמֶר חסידות שֶׁל
אֲדָמוֹר מְהֵרָ"ש בְּנוֹ וּמִמְלֶאכֶת מִקְמוֹם שֶׁל אֲדָמוֹר ה'צמח צדק' שֶׁנֶּאֱמָר
לִפְנֵי מֶאֱהָ שָׁנָה, בִּשְׁנַת תַּרְכִּי"ט,

מֶאֱהָ שָׁנָה לִפְנֵי שְׁנַת תַּשְׁכ"ט בִּה נֶאֱמָר
מֶאֱמָר זֶה עַל הַפְּסוּקָה⁴ בַּפֶּרֶשֶׁת
הַשְּׁבוּעָה, פֶּרֶשֶׁת צו, וְזֹאת תוֹרַת אֱלֹהֵי
הָרִינִים שֶׁל זָבַח קָרְבָן הַשְּׁלָמִים⁵,
שְׁצָרִיף לְהִכִּין מֶה
שֶׁב'שְׁלָמִים' נֶאֱמָר "וְזֹאת"
בְּנֶאֱמָר, אִף שֶׁפְּסוּקָה זֶה הוּא תַּחֲלִילַת
הָעֲנִינִין וּבְעוֹלָה' וְחֻטָּאת'
נֶאֱמָר "זֹאת" (וּבִלְשׁוֹן הַכְּתוּב
"זֹאת תוֹרַת הָעוֹלָה"⁶, "זֹאת
תוֹרַת הַחֻטָּאת"⁷) בְּלֹא וָאִי.

וּבְהַמְשֵׁךְ הַמָּאָמֶר⁸ לְאַחֲרֵי
שְׁמִדְקָה אֲדָמוֹר מְהֵרָ"ש בִּפְרִטִי
הַהִבְדִּיל בֵּין שְׁלוֹשַׁת הַקְּרִבּוֹת הַלְלוּ
עוֹלָה, חֻטָּאת וְשְׁלָמִים מֶה שְׁקָרְבָן
עוֹלָה הִיָּה זָכָר דּוֹקָא וְלֹא
נִקְבָּה, וְהַחֻטָּאת הִיָּה נִקְבָּה
דּוֹקָא וְלֹא זָכָר, וְהַשְּׁלָמִים
הִיָּה אוֹ זָכָר אוֹ נִקְבָּה, וּמִכִּיָּא
אֵת דְּבָרֵי 'רַבְּנוּ פְּתִי'⁹ בְּעֲנִין
זֶה (וְהָא לְשׁוֹנוֹ: "בְּמָה שֶׁהִיָּה קָרְבָן
עוֹלָה זָכָר וְלֹא נִקְבָּה, וְהַחֻטָּאת נִקְבָּה
וְלֹא זָכָר, וְהַשְּׁלָמִים אִם זָכָר אִם נִקְבָּה,
הַטֶּעַם הוּא כִּי תַּכְלִית הַכּוּוֹנָה בְּקָרְבָן
עוֹלָה שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַמְּקוֹם שֶׁשֶּׁם
מִתְחַלֵּקִין זָכָר וְנִקְבָּה, כְּלוּמֹר לְמַעַלָּה
מִן הַמִּידוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן פּוֹעֵל וּמִקְבָּל,
אֲבָל קָרְבָן שְׁלָמִים הִיָּה בֵּין זָכָר בֵּין
נִקְבָּה כִּי הוּא לִקּוֹ הָאֱמָצִי הַמְּשָׁלִים
בֵּין הַמִּידוֹת וְהַכְּלָל מִהֶן, וְכֵן שְׁלָמִים
אוֹתוֹת מְשָׁלִים, וְכִכֵּר הַזְּכִּירִי זֶה
לְמַעַלָּה, וְלִכֵּן כְּתוּב בְּשְׁלָמִים אִם זָכָר
אִם נִקְבָּה, וְהַחֻטָּאת נִקְבָּה וְלֹא זָכָר כִּי
הוּא לְמַדָּת שְׁמוֹר, וּבִדְבַר שִׁיָּהִי הַקָּרְבָן
נִקְבָּה..."), וּמֶאֱרִיף בְּבָאוֹר
הַדְּבָרִים, מִכִּיָּא אֲדָמוֹר מְהֵרָ"ש
בְּמַעַלָּת קָרְבָן שְׁלָמִים,

בס"ד. שבת פרשת צו, שבת הגדול, יו"ד ניסן, ה'תשכ"ט

(הנחה בלתי מוגה)

עֲבָדִים הָיִינוּ לַפְּרֹעָה בְּמִצְרַיִם, וַיּוֹצִיאֵנוּ הָיָי
אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֶעַ נְטוּיָה!¹
(כְּפִי שְׁקָבַע כ"ק מו"ח אֲדָמוֹר שֶׁמֶנְהִגְנוּ לִוְמָר
"עֲבָדִים הָיִינוּ" ב'שְׁבֻזָּה הַגְּדוּלָּה'²). וּמִבָּאָר עַל זֶה
בְּדִרוּשִׁים שֶׁב'סִידוֹר³ (דְּרוּשֵׁי אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן עִם
בָּאוֹרִים מֵאֲדָמוֹר ה'הַמְּצָעִי, וְהַעֲרוֹת מֵאֲדָמוֹר
ה'צִמְח צָדֵק'), דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, אִיף יְכוּלָּה
לְהִיֹּת הַמְּצִיאוֹת ד'עֲבָדִים הָיִינוּ לַפְּרֹעָה". וַיּוֹכֵן
מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמָר בְּהַמְשֵׁךְ הָעֲנִין "וַיּוֹצִיאֵנוּ הָיָי"
אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה" וְגו', הִיָּנוּ, שֶׁפֶּאֱשָׁר
הָיָי הוּא "אֱלֹהֵינוּ", אֲזִי נַעֲשֶׂה עֲנִין "וַיּוֹצִיאֵנוּ"
גו', אֲבָל כֶּאֱשָׁר חֶסֶד הָעֲנִין שֶׁהָיָי הוּא
"אֱלֹהֵינוּ", אֲזִי יְכוּל לְהִיֹּת "עֲבָדִים הָיִינוּ" וְכו',
כַּמְבָּאָר שֶׁם פְּרִטִי הָעֲנִינִים שְׁבֻזָּה.

(ב) וַיּוֹכֵן בֵּיתָר בָּאוֹר עַל-פִּי הַמְבָּאָר בַּמָּאָמֶר
שֶׁל אֲדָמוֹר מְהֵרָ"ש שֶׁנֶּאֱמָר לִפְנֵי
מֶאֱהָ שָׁנָה, עַל הַפְּסוּקָה⁴ וְזֹאת תוֹרַת זָבַח
הַשְּׁלָמִים⁵, שְׁצָרִיף לְהִכִּין מֶה שֶׁב'שְׁלָמִים' נֶאֱמָר
"וְזֹאת" בְּנֶאֱמָר, וּבְעוֹלָה' וְחֻטָּאת' נֶאֱמָר "זֹאת"
("זֹאת תוֹרַת הָעוֹלָה"⁶, "זֹאת תוֹרַת הַחֻטָּאת"⁷)
בְּלֹא וָאִי. וּבְהַמְשֵׁךְ הַמָּאָמֶר⁸ [לְאַחֲרֵי שְׁמִדְקָה
מֶה שְׁקָרְבָן עוֹלָה הִיָּה זָכָר דּוֹקָא וְלֹא נִקְבָּה,
וְהַחֻטָּאת הִיָּה נִקְבָּה דּוֹקָא וְלֹא זָכָר, וְהַשְּׁלָמִים
הִיָּה אוֹ זָכָר אוֹ נִקְבָּה, וּמִכִּיָּא אֵת דְּבָרֵי 'רַבְּנוּ
פְּתִי'⁹ בְּעֲנִין זֶה, וּמֶאֱרִיף בְּבָאוֹר הַדְּבָרִים],
מִכִּיָּא אֵת דְּבָרֵי הַמְּדֻרָּשׁ¹⁰ בְּמַעַלָּת קָרְבָן שְׁלָמִים,
וַיִּתְּכֵן שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל יְהִי עֲבָדֵי פֶרַעַה

מִנְהָ חֲבִיד לִוְמָר חֶלֶק מִהַהֲגָדָה שֶׁל
פֶּסַח, הַחֵל מִהַפִּסְקָא "עֲבָדִים
הָיִינוּ" לְאַחֵר תַּפִּילַת מִנְחָה ב'שְׁבֻזָּה
הַגְּדוּלָּה'² הַשְּׁבֻזָּה שֶׁלִּפְנֵי חֵג הַפֶּסַח
שֶׁנִּקְרָאת כֵּן לִפִּי שְׁנַעֲשֶׂה בִּה, לִפְנֵי
יֵצִיאַת מִצְרַיִם, נִס גְּדוֹל).

וּמִבָּאָר עַל זֶה בְּדִרוּשִׁים מֵאֲמָרִי
הַחֲסִידוֹת שֶׁב'סִידוֹר³ הַנִּקְרָא 'סִידוֹר
עִם דֹּא"ח [- דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים] (וְכוּ),
לְמַבְדֵּן נִוֹסַח הַתַּפִּילָה, דְּרוּשֵׁי מֵאֲמָרִי
חֲסִידוֹת שֶׁל אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן עִם
בָּאוֹרִים מֵאֲדָמוֹר ה'הַמְּצָעִי
בְּנוֹ וּמִמְלֶאכֶת מִקְמוֹם שֶׁל אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן,
וְהַעֲרוֹת מֵאֲדָמוֹר ה'צִמְח צָדֵק'
נִכְדוֹ שֶׁל אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן וְחַתְּנוֹ
וּמִמְלֶאכֶת מִקְמוֹם שֶׁל אֲדָמוֹר ה'הַמְּצָעִי'),
דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, אִיף
יְכוּלָּה לְהִיֹּת הַמְּצִיאוֹת
ד'עֲבָדִים הָיִינוּ לַפְּרֹעָה"
כְּלוּמֹר, אִיךָ יִתְּכֵן שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל יְהִי
עֲבָדִים לְפֶרַעַה?

וַיּוֹכֵן מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמָר בְּהַמְשֵׁךְ
הָעֲנִין בְּאוֹתָהּ פִּסְקָה, כְּפִי שְׁצוּשֵׁט
לְעִיל, "וַיּוֹצִיאֵנוּ הָיָי" אֱלֹהֵינוּ
מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה" וְגו', הִיָּנוּ,
שֶׁפֶּאֱשָׁר הָיָי הַחֲלֻקוֹת שֶׁלְמַעַלָּה
מִהַעוֹלָמוֹת, עֲנִין הַבְּלִי-גְבוּל הוּא
"אֱלֹהֵינוּ" יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ לְתוֹךְ
הַמְּצִיאוֹת הַמּוֹגְבֵּלִת שֶׁלֵּנוּ וּמִתְגַּלָּה בִּה
וּפּוֹעֵל בִּה, אֲזִי נַעֲשֶׂה עֲנִין
"וַיּוֹצִיאֵנוּ" גו', כִּי הַמְּשַׁכָּה
וְהַתְּגַלּוֹת זֶה מִבְּטָלַת אֶת הַשְּׁעוּבָה שֶׁל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, אֲבָל כֶּאֱשָׁר
חֶסֶד הָעֲנִין שֶׁהָיָי הוּא
"אֱלֹהֵינוּ" וְאִין הַמְּשַׁכָּה וְגִילּוֹ
הַחֲלֻקוֹת לְמַטָּה בְּמִצְיאוֹת הַמּוֹגְבֵּלִת,
אֲזִי כֶּאֱשָׁר הַחֲלֻקוֹת הִיא בְּהַעֲלֵם
יְכוּל לְהִיֹּת "עֲבָדִים הָיִינוּ" וַיִּתְּכֵן שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל יְהִי עֲבָדֵי פֶרַעַה

(1) הגדה של פסח. (2) ראה הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' א. וראה גם אוצר מנהגי חב"ד (קה"ת, תשנ"ו) ניסן ע' ד"ה. (3) ד"ה עבדים היינו – רצג, ג ואילך. (4) פרשתנו ז, יא. (5) ד"ה וזאת תורת זבח השלמים תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' קכב ואילך). (6) פרשתנו ו, ב. (7) שם, יח. (8) סה"מ שם ע' קלא. (9) ויקרא א, ט (בסופו). (10) ויק"ר פ"ט, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֵׁשׁ בָּהּ מִיָּנִים הִרְבָּה, בקרבן שלמים יש חלוקה לסוגים רבים ושונים
 2 דָּם וְאֻמוּרִים אברים מסויימים של הקרבן, כפי שמפורש בתורה,
 3 לַמִּזְבֵּחַ, חֲזָה וְשׁוֹק לִכְהֻנִּים, עור וּבָשָׂר לִבְעָלִים (מה-
 4 שְׂאִיזֶבֶן בְּקֶרְבֶּן עוֹלָה שְׂפָלוֹ כל החלקים וכל האברים לַמִּזְבֵּחַ,
 5 וְקֶרְבֶּן חֲטָאת שֵׁשׁ בּוֹ חֵלֶק לַמִּזְבֵּחַ וְחֵלֶק לִכְהֻנִּים, אָבֵל
 7 לֹא לִבְעָלִים שאין להם חלק בקרבן
 8 חטאת) וכפי שממשיך ומבאר להלן.
 9 (ג) וְהָעֵנִיז בָּזָה, דְּהִנֵּה הַקֶּרֶבֶת
 10 דָּם וְאֻמוּרִים עַל-גִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ
 11 הוּא עֵנִיז הַעֲלָא מְלֻמָּשָׁה
 12 לְמַעְלָה, התקרבות של האדם
 13 והבריאה לאלוקות בדרך של התעלות
 14 מלמטה, מצד האדם והבריאה, למעלה
 15 אל האלוקות וכמו שהוא בְּקֶרְבֶּן
 16 עוֹלָה, שְׂפִינָן שְׂפָלוֹ הקרבן על
 17 כל חלקיו עולה ונשרף כָּלִיל לַה',
 18 לָכֵן נִקְרָא בָּשָׂם 'עוֹלָה'¹¹,
 19 מְלֻשׁוֹן עֲלִיָּה מלמטה לְמַעְלָה
 20 מהעולם לאלקות.
 21 וְהִגַּם שְׂבָקֶרְבֶּן עוֹלָה נֶאֱמַר¹²
 22 שהקרבן הוא רֵיחַ נִיחֻחַ לַהּ, וְדָרְשׁוּ עַל כֵּךְ חֲכָמֵינוּ ז"ל שִׁרִּיחַ
 24 נִיחֻחַ פִּירוּשׁוֹ "נִחְת־רוּחַ לִפְנֵי
 25 שְׂאֻמְרָתִי וְנִעֲשָׂה רְצוֹנִי"¹³,
 26 שֶׁהוּא הַנִּחְת־רוּחַ שִׁיש לְקוֹדֶשׁ-בִּירוֹךְ-
 27 הוּא מְקִיִּים הַמִּצְוֹת עֵנִיז
 28 הַהִמְשָׁכָה של האור והשפע האלוהי
 29 מְלַמְעֵלָה מֵהָאֱלֹקִים לְמִטָּה¹⁴
 30 לאדם ולעולמות, ואם כן לכאורה
 31 הקרבן הוא עניין של התקרבות
 32 לאלוקות על ידי התגלות והמשכה
 33 מלמעלה למטה, לאמיתו של דבר אין
 34 זו קושיא כי הִרִי עֵנִיז הַהִמְשָׁכָה
 35 וההארה של האלוקות מלמעלה למטה
 36 על ידי עבודת הקרבנות בָּא לְאַחֲרֵי
 37 הַהִמְשָׁכָה, וְאִין זֶה ה'המשכה'
 38 עֵנִיז בְּהִקְרָבָה עֲצָמָה, וְאֵלּוֹ
 39 עֶקֶר הַקֶּרֶבֶת קֶרְבֶּן עוֹלָה וְעִיקֶר
 40 הַמִּשְׁמַעוֹת הָרוּחָנִית של פעולת
 41 הַהִקְרָבָה הוּא עֵנִיז הַהֲעֲלָא
 42 וְהַהִתְקַרְבוֹת לָאֱלֹקִים מְלֻמָּשָׁה לְמַעְלָה¹⁵ ולא 'המשכה' מלמעלה למטה.
 43 וּבְקֶרְבֶּן חֲטָאת, הִנֵּה נוֹסֵף עַל עֵנִיז הַקֶּרֶבֶת דָּם וְאֻמוּרִים
- עַל-גִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהוּא עֵנִיז הַהֲעֲלָא, כמו שהוסבר לעיל לגבי
 קרבן עולה, יִשְׁנֹו בקרבן חטאת גַּם עֵנִיז נוסף אֲכִילַת בָּשָׂר הַקֶּרֶבֶן
 עַל-יְדֵי הַכֹּהֲנִים (שְׂגֻם זֶה אכילת הבשר של קרבן חטאת על ידי
 הכוהנים הוּא עֵנִיז עֶקֶרִי בְּקֶרְבֶּן, כְּמֵאֱמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁶ בגמרא
 והוא בפירוש רש"י על התורה
 כֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעָלִים
 מְתַפַּפִּים ומכאן שהכפרה באה הן
 על ידי הקרבת חלקים מסויימים של
 קרבן החטאת על גבי המזבח והן על
 ידי אכילת חלקים אחרים של קרבן
 החטאת על ידי הכוהנים), שְׂזָהוּ
 אכילת בשרו של קרבן החטאת על ידי
 הכוהנים עֵנִיז שֶׁל הַמְשָׁכָה
 והשפעה של אור ושפע אלוהי
 מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה בָּאֵפֶן גָּלוּי,
 בכך שהקרבן, בשר של קודש, ניתן
 לבני אדם עַד לְעֵנִיז הָאֲכִילָה
 וההמשכה היא עד כדי כך שהבשר
 נאכל שְׂזָהוּ הַמְשָׁכָה פְּנִימִית
 עניין מלמעלה שיוור וחודר אל
 הפנימיות של האדם למטה שְׂנַעֲשָׂה
 בשר הקרבן הגשמי, ויחד איתו התוכן
 והמשמעות הרוחנית שלו, "דָּם
 וּבָשָׂר כְּבָשָׂרוֹ".
 אָמֵנָם, מצד שני, ה'המשכה' בקרבן
 חטאת היא עדיין במידה מוגבלת, כי
 אֶף-עַל-פִּי שְׂבָקֶרְבֶּן חֲטָאת
 יִשְׁנֹו לא רק עניין ה'העלאת' שבקרבן
 עולה אלא גַּם עֵנִיז הַהִמְשָׁכָה
 לְמִטָּה בְּגָלוּי, עַד לְעֵנִיז
 הָאֲכִילָה, כמבואר לעיל, מְפָל-
 מְקוֹם אֲכִילָה זו של קרבן חטאת,
 אֵינָה אֵלָּא לִכְהֻנִּים בְּלִבָּד,
 שְׂעֵנִינוּ שֶׁל כֹּהֵן הוּא שֶׁנִּמְצָא
 בדרגה גבוהה בעבודת ה' כְּמוֹ
 שְׂפָתָב הָרַמְבַּ"ם¹⁷ בהמשך
 להבירי אודות מעלתו וחשיבותו
 המיוחדת של שבת לוי "שְׂנֻדָּבָה
 רוּחוֹ אוֹתוֹ וְהִבִּינוּ מְדַעַו והגיע
 להבנה בשכלו לְהַבְדִּיל מִשָּׂר בִּנְי
 אדם לְעִמּוּד לִפְנֵי ה' לְשִׁרְתוֹ
 וּלְעִבְדוֹ כּוֹ נִתְקַדֵּשׁ כּוֹ וְיִהְיֶה ה' חֵלְקוֹ וְנִחְלָתוֹ" כּוֹ, שְׂלָכֵן
 מִפְּנֵי מַעֲלָתָם הַגְּדוֹלָה של הכוהנים גַּם עֵנִיז הָאֲכִילָה לְמִטָּה

(11) של"ה קנו, סע"א. (12) ויקרא א, ט. (13) תו"כ ופירש"י עה"פ. (14) ראה לקו"ת פינחס עו, א. (15) ראה גם ד"ה שה תמים גו' תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' קיב). (16) תו"כ ופירש"י שמיני י, יז. פסחים נט, ב. וש"נ. (17) סוף הלי' שמיטה ויובל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נפרדת מהאלוקות לפי שבאצילות "איהו וחייהו חד", הוא, 43
הקדוש-ברוך-הוא בעצמו והאורות שלו, של הספירות העליונות של עולם 44
האצילות, הם אחד, כי אין כל מציאות חוץ ממנו וגם איהו וגרמוהי 45
חד" 20 הוא, הקדוש-ברוך-הוא, והכלים שלו, של הספירות העליונות של 46
עולם האצילות הם אחד, כי גם הכלים 47
שנועדו להגביל את האורות, בטלים 48
לאלוקות בביטול מוחלט כמו האורות 49
והינו, דאף-על-פי שמבאר 50
בכמה מקומות²¹ בתורת 51
החסידות דיוק הלשון שתי 52
פעמים "איהו", מכך שלשון 53
הזוהר הוא "איהו וחייהו חד", איהו 54
וגרמוהי חד", כך שנאמר פעמיים 55
"איהו" ולא "איהו וחייהו וגרמוהי חד" 56
מובן שמחלקים בין האחדות 57
ד"איהו" עם "חייהו", 58
להאחדות ד"איהו" עם 59
"גרמוהי", והיינו שאין זו אחדות 60
באותה רמה אלא שני סוגים של 61
אחדות, וזאת לפי שהאחדות 62
ד"איהו וגרמוהי" אינה 63
דומה למעלת האחדות 64
ד"איהו וחייהו", כלומר, אמנם 65
גם 'גרמוהי', הכלים שבעולם 66
האצילות, בטלים לאלוקות בביטול 67
מוחלט וגם עליהם נאמר שהם 'חד' עם 68
האלוקות עצמה, ובכל זאת יש הבדל 69
בין רמת הביטול וההתאחדות של 70
'חייהו' שהיא נעלית יותר מאשר זו של 71
'גרמוהי', ולכן הם נאמרים בשתי 72
פיסקאות שונות, "איהו וחייהו" בנפרד 73
ו"איהו וגרמוהי" בנפרד, מפל-מקום 74
הרי "איהו - חד" גם עם 75
"גרמוהי", וכאמור, גם הכלים 76
בטלים בביטול מוחלט ולכן נקרא 77
כללות עולם האצילות עולם 78
האחדות, הינו, שעם היות שגם עולם האצילות נקרא 79
בשם 'עולם'²², ביטוי שמשמעו מציאות ואפילו מציאות שמעלימה על 80
האלוקות עצמה מפל-מקום הרי הוא עולם האחדות מציאות 81
שבטלה לאלוקות בביטול מוחלט. 82
וזהו האמור לעיל אודות המשכת האור האלוקי לעולם האצילות שמצד אחד 83
גם הוא נקרא 'עולם' אבל בשונה מעולמות בריאה-יצירה-עשיה, הביטול 84

כפי שהוא בגשמיות בפועל הוא אצל הכוהנים האוכלים מבשר 1
הקרבות באפן ש"משלחן גבוה קאכלי"¹⁸ שאוכלים משולחנו 2
של הקדוש-ברוך-הוא, היינו אכילה שהיא קדושה והמשכת אלוקות. 3
ובענין זה של ה'המשכה' מלמעלה למטה שבקרבות האמור לעיל אודות 4
אכילת קרבן חטאת על ידי הכהנים 5
ישנו עלוי מיוחד בקרבן 6
שלמים, שלא קיים אפילו בקרבן 7
חטאת, והיתרון הוא שנוסף על 8
ענין ההעלאה מלמעלה למטה 9
על-ידי הקרבת דם ואמורים 10
של קרבן השלמים העולים על גבי 11
המזבח, ונוסף על ענין 12
ההמשכה מלמעלה למטה על- 13
ידי זה שהכהנים אוכלים 14
הקדוה ושוק של קרבן השלמים, 15
ישנו דווקא בקרבן זה גם ענין 16
ההמשכה של הקדושה והאלוקות 17
למטה ביותר למקום נמוך ונחות 18
במיוחד, שנמשך לא רק 19
לכהנים שהם ברמה רוחנית נעלית 20
21 (כמובא לעיל מדברי הרמב"ם), אלא
גם אפילו לבעלים שאינם ברמה 22
גבוהה כמו הכהנים, שהעור 23
והבשר של קרבן השלמים, מלבד 24
החזה והשוק, לבעלים, שהוא 25
ענין המשכת האלקות מלמעלה 26
עד למטה מטה מקום נחות ביותר 27
מבחינה רוחנית. 28
ובאור החלוקה ההבדל בין קרבן 29
חטאת שגאכל לכהנים בלבד, 30
לקרבן שלמים שגאכל גם 31
לבעלים, כמבואר לעיל, בלשון 32
הקבלה והחסידות, הוא על- 33
דרך החלוקה ההבדל שבין 34
ההמשכה והתגלות האלוקות כפי 35
שהיא בעולם האצילות הראשון 36
והנעלה ביותר מארבעת העולמות הרוחניים הכלליים להמשכה של 37
האלוקות למטה גם בעולמות בריאה-יצירה-עשיה שהיא ירידה 38
גדולה הרבה יותר מאשר ההמשכה והגילוי בעולם האצילות, כפי שממשיך 39
ומבאר. 40
דהנה, עולם האצילות הוא עולם האחדות¹⁹, העולם שבו 41
אחדות ה' ניכרת בגלוי כי הכול בטל לאלוקות ואין שום נתינת מקום למציאות 42

(18) ראה זח"ב ר"פ תרומה (קכד, א). מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ס"ע קנז ואילך. (19) ראה לקוטי הש"ס להאריז"ל מסכת שבת בתחילתו. (20) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב). (21) ראה סה"מ תרכ"ט ע' רד. ובכ"מ. (22) ראה סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקו. השי"ת ע' 112.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והמשמעות הפנימית של הדברים היא שבעוד שעולם האצילות הוא 'עולם
2 האחדות' כי הכול בטל לאלוקות ואחדות ה' ניכרת בגלוי, הרי בעולמות
3 בריאה-יצירה-עשיה יש נתינת מקום למציאות נפרדת מהאלוקות, כי 'פירוד'
4 והפסק בין המקור האלוקי הבורא לעולמות הנבראים **הֵינִי שֹׁנֵפֶסֶקַת**
5 **הַשְּׁפָעָה מְלַמְעָלָה כו'**
6 שקיימת בעולם האצילות, **שָׁזָהוּ**
7 הטעם הפנימי על כך **שֶׁבְּעוֹלָמוֹת**
8 **בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה "לֹאֹ**
9 **אִיהוּ וְגִרְמוֹהֵי חַד"20**, אין הוא,
10 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, והכלים של
11 הספירות אחד, כי אין ביטול של
12 הכלים לאלוקות כמו בעולם האצילות
13 **וְיִתְרָה מְזָה, כְּדֹאִיתָא** כמובא
14 **בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת20** שההבדל בין
15 עולם האצילות לעולמות בריאה-
16 יצירה-עשיה הוא עד כדי כך שלא זו
17 בלבד שאין בהם את הביטול של
18 'גרמוהי' כמו בעולם האצילות אלא
19 **שֶׁאֲפִילוּ "לֹאֹ אִיהוּ חַד עַם**
20 **חַיָּה"24** אין הוא, הקדוש-ברוך-הוא
21 בעצמו, חד עם האורות של הספירות
22 שבעולמות אלה, אף שאננם הביטול
23 של האורות הוא יותר מהביטול של
24 הכלים, עדיין אין הוא דומה לביטול
25 ולהתאחדות של עולם האצילות.
26 וְזָהוּ הָעֲלִי הֵיטְרוֹן הַמִּיּוֹחַד
27 **שֶׁבְּקִרְבָּן שְׁלָמִים לְגַבִּי קִרְבָּן**
28 **חֲטָאֵת, שֶׁבְּקִרְבָּן חֲטָאֵת**
29 **שֶׁהָאֲכִילָה הִיא רַק לִפְנֵימִים,**
30 **הַמְּשַׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת שֶׁל הָאֱלֹהִים**
31 **מְלַמְעָלָה לְמַטָּה הִיא רַק בְּעוֹלָם**
32 **הָאֲצִילוֹת וְנֹאֲפִילוּ בְּאֶשֶׁר הָאֹר**
33 **הָאֱלֹקִי הַעֲלִיִּן נִמְשָׁךְ מְעוֹלָם**
34 **הָאֲצִילוֹת לְהַעֲנִינִים הַסְפִּירוֹת,**
35 **הַמְּלָאכִים, הַנִּשְׁמוֹת דְּעוֹלָמוֹת**
36 **בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, הֲרִי זֶה רַק כְּמוֹ שֶׁהֵם**
37 **וְהַעֲנִינִים שִׁבְּהֵם כְּלוּלִים בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת** ולא כפי שנמשכו להיות
38 **עוֹלָמוֹת נִפְרָדִים בְּפָנֵי עֲצָמָם, וְכִדְּוַע** בקבלה וחסידות **שֶׁבְּעוֹלָם**
39 **הָאֲצִילוֹת נִמְצָאִים בְּהַתְּפַלְלוֹת גַּם הַעֲנִינִים דְּעוֹלָמוֹת**
40 **בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה,** כשם שכל דרגה 'כלולה' בוו שלמעלה ממנה
41 (לדוגמה, המוחין הם מקור למידות והמידות כמציאות בפני עצמם הם דרגה
42 שלמעלה מהמוחין, אבל קודם שירדו ונמשכו והתגלו כמציאות בפני עצמה,
43 המידות היו כלולות במוחין) **וּבְפֶרֶט** ענייני העולמות בריאה-יצירה-עשיה

1 לאלוקות בעולם האצילות הוא ביטול הרבה יותר עמוק ונעלה, בדומה לזה
2 הוא **גַּם עֲנִינֵם שֶׁל הַכְּהֻנִּים** והדרגה הרוחנית שלהם, **דָּאף**
3 **שֶׁנִּשְׁמָתָם שֶׁל הַכְּהֻנִּים יִרְדָּה לְמַטָּה** לגוף גשמי בעולם הזה,
4 **מִכָּל-מְקוֹם בֵּינוֹן שֶׁ"נִדְּבָה רִיחָם לְהַבְדִּיל מִעֲנִינֵי הָעוֹלָם"**
5 **כו',** כאמור לעיל, והיינו שהם בדרגה
6 רוחנית גבוהה ביותר **הֲרִי הֵם**
7 **בְּמִדְרַגַּת עוֹלָם הָאֲצִילוֹת** אפילו
8 **כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמַטָּה** בעולם הזה, הם
9 בביטול מוחלט לאלוקות. **וְלָכֵן,**
10 **כְּשֶׁם שֶׁגִּלּוֹי הָאֹר הָאֱלֹקִי**
11 **הַנִּעֲלָה בִּיּוֹר שֶׁמֵּאִיר בְּעוֹלָם**
12 **הָאֲצִילוֹת** בגלוי, עד שאין כל נתינת
13 מקום למציאות שלא בטלה לאלוקות
14 בביטול מוחלט, **פּוֹעֵל שֶׁגַּם עוֹלָם**
15 **הָאֲצִילוֹת** על אף שעם היותו
16 מאוחד עם האלוקות גם עולם
17 האצילות הוא 'עולם' **נַעֲשֶׂה עוֹלָם**
18 **הָאֲחָדוּת,** עולם שאחדות ה' ניכרת
19 בו בגלוי **כֵּן הוּא בְּכֻהֵנִים,**
20 **שֶׁהַעֲנִינֵן שֶׁ"הֵינִי" הוּא חֵלְקוֹ**
21 **וְנִחְלָתוֹ,"** (כלשון הרמב"ם המובא
22 לעיל (לגבי שבט לוי שאין לו חלק
23 ונחלה בארץ) והיינו שבטלים לאלוקות
24 לגמרי **נִמְשָׁךְ וּפּוֹעֵל בְּכָל**
25 **עֲנִינֵיהֶם, גַּם בְּעִנְיָן הָאֲכִילָה,**
26 שאפילו באכילה ניכר ונגרש הביטול
27 שלהם לאלוקות ואכילתם היא פעולה
28 של המשכת האלוקות למטה, כמבואר
29 לעיל **וְעַד** כדי כך אכילת הכהנים
30 ממשיכה את האלוקות למטה **שִׁישׁ**
31 **קִרְבָּנוֹת שֶׁ"הַמּוֹרֵם מֵהֶם,**
32 **הַחֵלֶק הַנָּאֵל לְכוֹהֲנִים נֶאֱכָל גַּם**
33 **לְנִשְׁיָהִם**
34 **וְלַעֲבָדֵיהֶם"23** כפי שמפורש
35 ומפורט במשנה במסכת זבחים.
36 **וְכָל זֶה** המבואר לעיל אודות ה'המשכה' של אלוקות מלמעלה למטה
37 **שֶׁבְּעוֹדוֹת הַקִּרְבָּנוֹת הַנִּפְעֵלָת עַל יַד הַכְּהֻנִּים** אוכלים מבשר הקרבנות **הוּא**
38 **עֲנִינֵן הַהִמְשָׁכָה כְּפִי שֶׁהִיא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת** כפי שהאלוקות
39 נמשכת להאיר בעולם האצילות. **וְנוֹסֵף לָזֶה צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַּם**
40 **הַהִמְשָׁכָה שֶׁל הָאֱלֹהִים** גם למטה מעולם האצילות **בְּעוֹלָמוֹת**
41 **בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, שֶׁעַל זֶה** על אופן הארת האלוקות בעולמות
42 אלה, עולמות בריאה-יצירה-עשיה **נֶאֱמָר** בלשון הכתוב בפרשת בראשית
43 אודות הנחר היוצא מגן-עדן **"וּמִשָּׁם יִפְרָד"24** לארבעה נהרות שונים,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מיסב לו שמחה ועונג או שיש לאדם איזו בשורה טובה שמתענג
ממנה, אזי עושה משתה וסעודה לאוהביו שרוצה מאד
בעל השמחה או בעל הבשורה שיתענגו אוהביו באותה הסעודה,
ומזה שהם מתענגים מסעודתו ושמחים בשמחתו בשמחה
ועונג גשמי כפשוטו - הרי הוא
בעל השמחה או הבשורה מתענג
מאד, וסבת כל זה הטעם הפנימי
לכך שהוא עושה את הסעודה ומתענג
מכך שאוהביו מתענגים היא הענג
העצמי שהוא עצמו מתענג בעצם
נפשו מהבשורה הטובה או
חתנת בנו כו'.
ועל-דרך-זה הוא ענג
הצדיקים בגן-עדן, זהו
כמשל ענג הסעודה שעושה
לאוהביו בעת שמחתו, שכל
זה העונג שיש לצדיקים בגן עדן בא
מסבת הענג העליון שיש לו
להשם יתברך תענוג כפיכול
מבטול היש האמתי של
הצדיקים המתבטלים לאלוקות
ומשמחת בתו היא התורה
כו', ומחמת זה מפני העונג
והשמחה הללו שיש לקדוש-ברוך-הוא
כפיכול עושה את הסעודה,
כאדם ששמח מחתונה או מבשורה
טובה, שעושה סעודה של עונג ושמחה
לאוהביו, ובנמשל למעלה ברוחניות
היא ענג התענוג לצדיקים
בגן-עדן, ואז כאשר הצדיקים
מתענגים על האלוקות בגן עדן
משמעשע הקב"ה ויש לו עונג,
כפיכול מענג הצדיקים בגן-
עדן²⁹ בדוגמת העונג של בעל
השמחה או הבשורה מכך שאוהביו
מתענגים בסעודה שהכין להם.
ועל-דרך-זה יובן ענג
השלימים, שגם כל אדם
שאינם כהנים כלל, ומצד עצמם
אינם בדרגה רוחנית גבוהה נהנים
ושמחים ומתענגים מהקרבן,
נהנים, וכל זה נמשך להם לבעלי

כלולים בעולם האצילות בספירת המלכות, הספירה האחרונה מבין עשר
הספירות של עולם האצילות שדרגה עוברת ההשפעה מאצילות לבריא-ה
יצירה-עשהי שלכן יש לה לספירת המלכות שבעים שמות²⁵. וכל
זה כפי שהוא האלוקי מתגלה בעולם האצילות על ידי שהכהנים אוכלים
את בשר קרבן החטאת אכל בקרבן
שלימים שנאכל (לא רק
לכהנים, אלא) גם לבעלים,
שהם בדרגה רוחנית יותר נמוכה
מהכהנים ואכילת הבעלים מסמלת את
ידידת והמשכת האור האלוקי יותר
למטה אזי ההמשכה היא (לא
רק בעולם האצילות, אלא)
גם למטה יותר בעולמות
בריא-ה-יצירה-עשהי.
(ד) ומקשיף אדמו"ר מהר"ש
במאמר הנזכר לבאר איך אפשר
איך ייתכן שאכילת הבעלים על
אף שלכאורה היא ענין גשמי תהיה
חלק מענגן התוכן הרוחני של
הקרבן:
והנה אכילת בעלים
שהבעלים אוכלים בשר
השלימים, בודאי אינה אכילה
שכל ענינה הוא הנאה גשמית,
כי-אם אכילתם היא לפני ה',
על-דרך מה שכתוב²⁶ בנוסח
התפילה של יום טוב וישמחו בך
בקדוש-ברוך-הוא ישראל, ועל
שמחה זו שמחת יום טוב אמרו
רבונתינו ז"ל²⁷ בגמרא אין
שמחה אלא בבשר²⁸ וכשם
שאכילת בשר ביום-טוב היא לאמתו
של דבר שמחה לפני ה', כך אכילת
הבשר של קרבן השלמים היא לא לשם
הנאה גשמית אלא אכילה רוחנית לפני
ה' והמשמעות הפנימית שלה היא
'השמחה' של אלוקות לעולמות,
כמבואר לעיל.
ומקשיף אדמו"ר מהר"ש לבאר
במאמר הנזכר, שזהו דבר זה
שאכילה גשמית היא ביטוי לענין
רוחני על-דרך-משל אדם העושה חתנה לבנו או לבתו והדבר

(25) ראה ביאורי הזהר להצ"ח ח"א ע' רפח. ע' תקמ"ד. (26) תפלת יו"ט (בהשמטת תיבת "כל"). (27) פסחים קט, א. (28) וצ"ע
איך לתווך זה עם מ"ש במאמרי אדה"ז דשנת תקס"ב בענין אין שמחה אלא בבשר, שזו אכילה גשמית. ואכ"מ. (29) זח"ב
קכז, א.

שבת פרשת צו, שבת הגדול, יו"ד ניסן, ה'תשכ"ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הקרבן מהקרבן שהוא "משל גבוה", משל הקדוש-ברוך-הוא שזה
2 מורה על עצם ענג העליון למעלה, אז כאשר למעלה יש תענוג
3 גדול, כביכול, עושה סעודה לאוהביו כו'.
4 ולהעיר, שאף שממשל הנ"ל מוכן שהעקר הוא הענג
5 העליון למעלה, שמצד זה
6 מפני שלמעלה יש עונג, הקדוש-ברוך-
7 הוא משפיע עונג גם למטה כמו במשל
8 שבעל השמחה או הבשורה הוא
9 עושה סעודה לאוהביו
10 ומשתעשע והוא עצמו נהנה בענג
11 שלהם, הרי ביחד עם זה,
12 מבאר במאמר שפסגת הענג
13 העליון למעלה גופא עצמה,
14 היא היינו היא עצמה באה ונובעת
15 מעבודת הצדיקים, היינו שאמנם
16 נראה מהמאמר שהעיקר הוא העונג
17 למעלה והעונג העליון גורם את העונג
18 לצדיקים, אבל בעומק יותר, עונג
19 הצדיקים למטה, גורם ומעורר עונג
20 למעלה ולכן כשם שהתענוג למעלה
21 נובע מעבודת הצדיקים גם תענוג
22 הצדיקים שמתענגים
23 מסעודתו של המלך ושמחים
24 בשמחתו - הרי זה קשור עם
25 עבודתם היינו דבר שלמעשה הם
26 הגורמים אותו על ידי שעובדים את ה'
27 והוא ענגן שאמרו חכמים בפרקי
28 אבות "שכר מצוה מצוה"³⁰,
29 וכפי שמבאר על כך בחסידות
30 "שכר מצוה" הפעולה
31 והתוצאה של המצווה היא
32 ה"מצוה" בעצמה³¹, שמצוה
33 מקוים המצוות של בני ישראל למטה
34 ('עבודת הצדיקים') הוא התענוג
35 האלוקי למעלה, וממילא גם
36 תענוג הצדיקים שהרי העונג
37 העליון גורם שהקדוש-ברוך-הוא
38 ישפיע עונג לצדיקים, כמבאר לעיל.
39 (ה) אף עדין צריך להבין,
40 מהו הטעם שהמשכה וגילוי
41 האלוקות למטה בעולמות בריאה-
42 יצירה-עשיה נעשית על-ידי
43 קרבן שלמים דוקא שבשרו נאכל לבעלים, ולא על-ידי קרבן
44 חטאת שבשרו נאכל לכהונים, דלקאורה, אף שאכילת הכהנים
- לכדה כעניין בפני עצמו מורה על ההמשכה והתגלות האלוקות כפי
שהיא בעולם האצילות, כמבאר לעיל בהרחבה, מפל-מקום הרי
ההמשכה לעולמות בריאה-יצירה-עשיה היא באופן
ש"משם יפרד", "משם" דיקא, והכתוב מדייק ואומר שההמשכה
למטה, לעולמות בריאה-יצירה-עשיה
היא "משם", מהשורש והמקור של
ההמשכה שהוא למעלה מעולמות אלו
הינו, שההמשכה היא
מהמדות הספירות חסד-גבורה-
תפארת-נצח-הוד-יסוד דעולם
האצילות³², שהם מקור ההארה
וההשפעה לעולמות שלמטה מאצילות
(וההשפעה וההמשכה בפועל היא על
ידי ספירות המלכות, כנזכר לעיל)
וכמו שכתוב³³ בתורה אודות
שמירת השבת כי ששת ימים
עשה גו', ומדייקים שלא נאמר
'בששת' היינו שהבריאה נמשכה ששה
ימים אלא 'ששת' היינו שהמדות
של עולם האצילות עצמן נמשכו
למטה בעולמות בריאה-
יצירה-עשיה, ואם-כן למה
לא תוכל להיות ההמשכה
לעולמות בריאה-יצירה-
עשיה גם על-ידי קרבן
חטאת הנאכל על ידי הכהונים,
ועניינו הוא המשכת והתגלות אלוקות
בעולם האצילות?
ויוכן זה על-פי המשל השני
מענג הסעודה, שהובא
ב'סדור' 'סידור עם דא"ח [דברי
אלוקים חיים, מאמרי חסידות] הנוכר
לעיל דבור-המתחיל במאמר
הפותח במילים "עבדים היינו
לפרעה במצרים"³⁴, שבאשר
המלך עושה סעודה, הנה
מהשירים של הסעודה
מקבלים גם פחותי הערך שלא
ראויים ליהנות מהסעודה עצמה אבל
הם כן מקבלים משיירי הסעודה
ופחותי הערך הם כמו למשל
עבדים ושפחות שאחרי
הריחים שעוסקים בעבודות קשות ולא מכובדות כמו טחינה בריחים, ויעד
אפילו הקבלים שערכם נחות מערכם של העבדים והשפחות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אוכלים את העצמות שמשליכים תחת שלחן המלך.
 2 ולכאורה אינו מובן, איך יתאים זה האמור כאן שגם 'פחות'
 3 הער' נהנים מהסעודה שהמלך עושה לאוהביו עם המבאר במאמר
 4 דלעיל, שרק הצדיקים שערסם רב ונעלה יכולים להנות
 5 מהסעודה?
 6 אך הבאור בזה, שבמאמר
 7 הנזכר של אדמו"ר מהר"ש מבאר
 8 המשל מאדם העושה חתנה
 9 לבנו או לבתו, וענינו
 10 בנמשל, למעלה באלוקות,
 11 ש"בנו" קאי מכון על
 12 נשמות ישראל, ו"בתו" קאי
 13 מכון על התורה, ואילו
 14 בדרוש מאמר חסידות ש'סדור'
 15 מבאר המשל ממלך שעושה
 16 סעודה סתם שאינה קשורה
 17 לשמחה של נישואי בנו או בתו.
 18 והחלוק ההבדל בין סעודת
 19 חתנת בנו או בתו, לסעודה
 20 סתם - הוא, שסעודה סתם
 21 הוא ענין ההמשכה
 22 מחיצוניות הרצון העליון
 23 בלבד, ולכן כיוון שמדובר
 24 בהשפעה חיונית מצומצמת ללא
 25 התגלות הרצון העליון הפנימי יכולה
 26 להיות מזה יניקה תוספת
 27 השפעה וחיות לחיצונים כוחות
 28 הקליפה והסטרא-אחרא שהם מחוץ
 29 לגבולות הקדושה, בדגמת כלבים
 30 שלא למענם נועדה הסעודה ואין למלך
 31 רצון פנימי לתת ולהשפיע להם
 32 שמלקטים פרוורים תחת
 33 שלחן המלך ובכל זאת גם הם
 34 נהנים מהסעודה של המלך, וכמוכן
 35 שאפילו הפרורים שתחת
 36 שלחן המלך הרי זה הו' זקר
 37 וחשוב מאד, והכלבים מלקטים
 38 זאת כו' ולכן יש להם מכך תוספת
 39 יניקה ותוספת חיות, מה-שאין-כן
 40 "סעודת חתנת בנו או בתו"
 41 מורה על ההמשכה
 42 מפנימיות הרצון האלוקי העליון,
 33 "זאת" 35. ובין שעל-ידי קרבן שלמים נעשית ההמשכה גם בעולמות
- וידוע שמבחינת פנימיות הרצון לא יכולה להיות יניקה
 והשפעה לחיצונים³⁴.
 ועל-פי-זה יובן שכיון שקרבן חטאת הוא ענין ההמשכה
 מחיצוניות הרצון בלבד, כמו מלך שעושה סעודה סתם, ללא השמחה
 המיוחדת שיש בנישואי בנו או בתו
 לכן לא נעשית מאכילת הכוהנים
 מקרבן חטאת ההמשכה למטה
 בעולמות בריאה-יצירה-
 עשיה כדי שלא תהיה יניקה
 לחיצונים וההמשכה היא בעולם
 האצילות בלבד, ורק בקרבן
 שלמים שההמשכה היא
 מפנימיות הרצון, כמו סעודה
 שנעשית לשמחת נישואי הבן או הבת
 שהיא מתוך שמחה מיוחדת נעשית
 ההמשכה למטה בעולמות
 בריאה-יצירה-עשיה באופן
 שלא תהיה יניקה לחיצונים
 כי מאחר שזו המשכה מפנימיות הרצון
 אין חשש שתהיה ממנה יניקה
 לחיצונים.
 (ו) ועל-פי-זה יובן מה
 שכתוב בפרשת השבוע פרשת צו
 "וזאת תורת זבח השלמים",
 "וזאת" בוא"ו בשונה מקרבן
 עולה וקרבן חטאת שבהם נאמר 'זאת'
 בלא וא"ו, ולעיל בתחילת המאמר
 נשאלה השאלה מהו הטעם לכך.
 דהנה, "זאת" בלא וא"ו, זו
 בחינת המלכות כפי שהיא
 לעצמה, אכל "וזאת" בוא"ו
 - הינו כשמתחברת
 ומתאחדת הו"ו שהוא
 'זעיר-אנפין' הינו ששת המידות
 הנרמזות באות ו' בגימטריא שש
 (ונקראות 'זעיר אנפין', פנים זעירות, כי
 ביחס לאור המאיר במחין, האור
 המאיר במידות הוא מוטע) והאמור
 בתורה בקרבן שלמים 'זאת' בוא"ו
 רומז על התחברות של המידות עם
 ספירת המלכות הנקראת
 בזהר "זאת"³⁵.
 ובין שעל-ידי קרבן שלמים
 נעשית ההמשכה של האלוקות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שלמעלה גם בעולמות בריאה-יצירה-עשיה, שזהו על-ידי-
2 זה שנמשך מ'זעיר-אנפין' ששת המידות לבחינת המלכות
3 שדרכה היא ההמשכה מאצילות לבריאה-יצירה-עשיה, לכן נאמר "וזאת
4 תורת זבח השלמים", "וזאת" בוא"ו, שמורה על החבור
5 ד'זעיר-אנפין' עם ספירת
6 המלכות.
7 ועוד זאת, ויש בקרבן שלמים
8 מעלה נוספת כפי שמבאר אדמו"ר
9 מהר"ש בסיום המאמר³⁶,
10 שענין השלמים לשון רבים הוא
11 שתי פעמים "שלום",
12 והמשמעות של שלום כפול היא
13 "שלום למטה ושלום
14 למעלה"³⁷, "שלום למטה"
15 הינו שימשך גלוי אור אלוך
16 גם בעולמות בריאה-יצירה-
17 עשיה שהם עולמות תחתונים
18 (למטה) ביחס לעולם האצילות,
19 ו"שלום למעלה" הוא 'שלום'
20 באצילות, כביכול, הינו שמחברים
21 י"ה שתי האותיות הראשונות של שם
22 הוי' עם ו"ה, שתי האותיות
23 האחרונות של שם הוי' שיהיו יחד כך
24 ששם הוי' יהיה שלם כי בזמן
25 הגלות "אין השם שלם" כו',
26 כדברי חכמינו ז"ל על הכתוב האמור
27 בפרשת בשלח אודות מלחמת עמלק
28 "יד על כס י"ה" שבזמן הגלות אין
29 הכסא שלם (ולכן נאמר 'כס' ולא
30 'כסא') ואין השם שלם (ולכן י"ה בלי
31 אכל בזמן שפית-המקדש
32 היה קיים, הגה על-ידי
33 השלמים היה נעשה "השם
34 שלם", וזאת על ידי חבור
35 בחינת י"ה עם ו"ה וארבעת
36 האותיות ביחד יוצרת שם הוי' שלם.
37 ויש לבאר קשור הענינים
38 והטעם שמה שהיה חסר בגלל עמלק
39 שגרם שלא יהיה השם שלם וישראל על
40 ידי קרבן שלמים, דהנה בקרבנות
41 היו מקריבים על-גבי המזבח
42 חלב ודם. והענין בזה, לפי
43 המשמעות הרוחנית בעבודת ה'
- 1 בריאה-יצירה-עשיה, שזהו על-ידי-זה שנמשך
2 מ'זעיר-אנפין' לבחינת המלכות, לכן נאמר
3 "וזאת תורת זבח השלמים", "וזאת" בוא"ו,
4 שמורה על החבור ד'זעיר-אנפין' עם ספירת
5 המלכות. ועוד זאת, כפי שמבאר בסיום
6 המאמר³⁶, שענין השלמים הוא שתי פעמים
7 "שלום", "שלום למטה ושלום למעלה"³⁷,
8 "שלום למטה" הינו שימשך גלוי אור גם
9 בעולמות בריאה-יצירה-עשיה, ו"שלום
10 למעלה" הינו שמחברים י"ה עם ו"ה, כי בזמן
11 הגלות "אין השם שלם" כו', אבל בזמן שפית-
12 המקדש היה קיים, הגה על-ידי השלמים היה
13 נעשה "השם שלם", חבור בחינת י"ה עם ו"ה.
14 ויש לבאר קשור הענינים, דהנה בקרבנות היו
15 מקריבים על-גבי המזבח חלב ודם. והענין בזה,
16 שהקרבנות ה'הוי' הוא ענין רתיחת הדמים
17 דקדשה, שזהו הפך ענין 'עמלק' שהוא ענין
18 הקרירות. וכמו-כן בהקרבנות החלב, שחלב הוא
19 ענין התענוג, והינו, הקרבנות התענוג להוי', שגם
20 זה הוא הפך ענין 'עמלק', שהרי ענינו של
21 'עמלק' הוא שמטיל ספק³⁸, ואלו תענוג הוא רק
22 מדבר ודאי. וזהו שעל-ידי הקרבנות הקרבנות
23 נמחה זרעו של עמלק, ונעשה "השם שלם
24 והכסא שלם"³⁹.
25 וזהו "עבדים היינו לפרעה במצרים",
26 ויוציאנו הוי' אלקינו משם ביד
27 חזקה ובזרע נטויה". דהנה, "מצרים" הוא ענין
28 מצרים וגבולים, והינו, שהעבודה אינה באופן
29 דהקרבנות חלב ודם, שהרי החלוק בין חלב ודם
30 לכל האברים הוא, שהדם נמצא בכל הגוף
31 בשוה, וכמו-כן החלב שמורה על פח התענוג
32 שאינו מגבל, מה-שאינו-פן כל האברים, שכל
33 אחד מגבל במקומו וענינו

(36) סה"מ שם ע' קלב. (37) ראה גם לקו"ת פרשתנו טו, ב ואילך. (38) סה"מ עטר"ת ע' רצד. פלח הרמון שמות ע' שנה.
ובכ"מ. (39) ראה תנחומא ס"פ תצא. פרש"י ס"פ בשלח. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המִיחֵד לוֹ, וְלֹכֵן עֲנִין "מִצְרִים", מִצְרִים וּגְבוּלִים, הוּא
 2 שֶׁהַעֲבֹדָה אֵינָהּ בְּאֶפֶן דִּהֶקְרַבְתָּ חֵלֶב וְדָם וְאֵינָהּ מְקִיפָה וּמְמַלֵּאת
 3 אֶת כָּל הַגּוֹף כּוֹלֵו. וְאֵז כֹּאשֶׁר עֲבֹדַת ה' הִיא בְּמִידָה מוֹגְבֵּלֶת וּמְצֻמָּצֶמֶת
 4 הַהַמְשָׁכָה שֶׁל הָאֱלֻלוֹת מִלְּמַעַל לַמָּטָה הִיא מְחִיצוֹנִיּוֹת הָרָצוֹן
 5 בְּלִבָּד, שֶׁהִיא הַמְשָׁכָה מוֹגְבֵּלֶת
 6 וּמְצֻמָּצֶמֶת וְלֹכֵן כִּיּוֹן שֶׁרָק חִיצוֹנִיּוֹת
 7 הָרָצוֹן מֵאִירֵה נִמְצָאִים אֵז בְּמִצְבֵּ
 8 ד' עֲבָדִים הֵינּוּ לְפָרְעָה",
 9 ש' פָּרְעָה" הוּא אוֹתִיּוֹת
 10 "הַעֲרָף" 40, וְהֵינּוּ שֶׁפָּאָשֶׁר
 11 "פָּנּוּ אֵלֵי עֲרָף וְלֹא פָּנִים" 41,
 12 כֹּאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵים עוֹרָף אֵל
 13 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאֵינֶם עוֹבְדִים אֶת ה'
 14 כֹּאשֶׁר עִם ה' פָּנִים, הֵינּוּ עִם הַפְּנִימִיּוֹת,
 15 אֵזִי יִשְׁנֵנו עֲנִין "עֲבָדִים הֵינּוּ
 16 לְפָרְעָה".
 17 אֲמָנָם, עַל-יְדֵי-זֶה ש' הַיְוִי
 18 הוּא אֲלֵקִינוּ", כִּפִּי שְׁנֹאמֵר
 19 בַּהֲמִשָּׁךְ הַפִּסְקָה "וְיִוְצִיאֵנוּ הוֹי"
 20 אֲלֵקִינוּ מִשֶּׁם", הֵינּוּ שֶׁמְרַגְּשִׁים
 21 שְׁהוֹי" הוּא "פָּחַנּוּ וְחִיּוֹנּוּ",
 22 אֵזִי נַעֲשֶׂה "וְיִוְצִיאֵנוּ גוֹ' בֵּיד
 15
- 23 חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה", שֶׁהוּא עֲנִין הַהַמְשָׁכָה לַמָּטָה ב' חֲסֵד
 24 שֶׁהִיא עֲנִין "ד' חֲזָקָה" וּגְבוּרָה' שֶׁהִיא עֲנִין 'וְבוֹרֵעַ נְטוּיָה' בְּאֶפֶן
 25 דִּהֶשְׁתַּלְשְׁלוֹת עָלָה וְעָלוֹל, שֶׁדָּבָר נִמְשָׁךְ מִדָּבָר בְּדֶרֶךְ סִיכָה וְתוֹצָאָה
 26 (כְּמוֹ, לְמַשֵּׁל, הַמְשַׁכֵּת הַמִּידוֹת מֵהַשְׁכָּל) וְהֵינּוּ, שְׂאִין זֶה בְּאֶפֶן
 27 ד' "יוֹגֵק מִמְּזֵלָא", שֶׁהִיא קִבְלַת
 28 שְׁפַע וְהָאֵרָה מִהַמְקוֹר מִתּוֹךְ רִיחּוֹק בֵּין
 29 הַמְשַׁפִּיעַ לְמִקְבֵּל אֵלָא בְּאֶפֶן שֶׁל
 30 הַתְּלַבְּשׁוֹת מִמָּשׁ 42 מִתּוֹךְ קִירֹב
 31 שֶׁל הַמְשַׁפִּיעַ וְהַמְקִבֵּל, הָאֵרָה
 32 שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּפִנִּימִיּוֹת וְלֹא רָק
 33 בַּחֲצוֹנִיּוֹת וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית
 34 הִיִּצְיָאָה מִמִּצְרַיִם. וְ"כִימִי
 35 צֹאֲתָד מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאָנוּ
 36 נִפְלְאוֹת" 43, כֹּשֶׁם שֶׁהִיא בִּיצִיאַת
 37 מִצְרַיִם, כִּךְ יִהְיֶה גַם בְּגֻלוֹלָה
 38 הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל-יְדֵי
 39 מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּקִרְוֹב מִמָּשׁ.
- 12 דִּהֶשְׁתַּלְשְׁלוֹת עָלָה וְעָלוֹל, שְׂאִין זֶה בְּאֶפֶן ד' "יוֹגֵק מִמְּזֵלָא", אֵלָא בְּאֶפֶן
 13 שֶׁל הַתְּלַבְּשׁוֹת מִמָּשׁ 42, וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית הִיִּצְיָאָה מִמִּצְרַיִם. וְ"כִימִי צֹאֲתָד
 14 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאָנוּ נִפְלְאוֹת" 43, בְּגֻלוֹלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ
 15 צִדְקָנוּ, בְּקִרְוֹב מִמָּשׁ.

(40) לקוטי תורה להאריז"ל ר"פ שמות. (41) ירמ' ב, כז. (42) ראה סידור (עם דא"ח) רצה, סע"ג ואילך. (43) מיכה ז, טו.

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן, ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ וכו' מוהר"ר ארי' זאב שי

שלום וברכה!

קבלתי המברקה שלו ששואל בענין התנהגות ביו"ט שני של גליות. ולפלא קצת, שהרי שאלה
 היא למורה הוראה, אבל מכיון ששאל אשיב לו כי ראיתי נוהגים כמו בן א"י, כיון שב"ב נמצאים
 בארה"ק וא"כ דעתו לחזור, אבל צריך להיזהר שלא יהי' בפרהסיא, והוא דלא כמש"כ בשער הכולל
 בתחילתו.

וזאת[ת] למודעי שלא שמעתי הוראה זו בפירוש מכ"ק מו"ח אדמו"ר, אבל ראיתי כמה אנשים
 מאה"ק הבאים לחצרות קדשו שנהגו כן והי' זה בידיעתו.

מוסג"פ הקונטרס לחג הפסח ומכתב כללי השייך אליו.

ואסיים בברכת חג הפסח כשר ושמוח, והצלחה בעבודתו בקדש,

הפוי"ש כהדו"ש.

בס"ד. שיחת ש"פ צו, שבת הגדול, יו"ד ניסן, ה'תשכ"ט.

בלתי מוגה

- כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין, ולאחר שניגנו ניגון, צוה לנגן הניגון "ממצרים גאלתנו".¹
- א. בקביעות שנה זו יש מעלה מיוחדת – ששבת הגדול חל בעשירי בניסן, כמו בשנת יצ"מ, שעשור לחודש (שבו קיימו הציוויים² "משכו וקחו לכם גו'" שבת הי').
- ובהקדם המדובר בהתוועדות שלפנ"ז,³ שימי השבוע וימי החודש קשורים זכ"ז – הן בנוגע לימים טובים שנקבעים ע"פ ימי החודש, שכאשר הקביעות היא באותו יום בשבוע כבפעם הראשונה, אזי ניתוסף עליו מצד הענין דימי השבוע; וכן לאידך גיסא, בנוגע לענין שנקבע ע"פ היום בשבוע, שכאשר הקביעות היא באותו יום בחודש כבפעם הראשונה, אזי ניתוסף עליו מצד הענין דימי החודש.
- וכן הוא בנוגע ל"שבת שלפני הפסח (ש)קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול", שאע"פ ש"קבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת", ו"לא קבעוהו בעשירי לחודש סתם .. כדרך שנקבעו כל המועדים"⁴, מ"מ, כאשר הקביעות דשבת הגדול היא בעשירי לחודש, כבפעם הראשונה, יש בזה עליו גדול יותר.
- ב. הביאור בדיוק לשון⁵ רבינו הזקן בשו"ע⁶ בביאור הטעם ש"לא קבעוהו בעשירי לחודש סתם .. כדרך שנקבעו כל המועדים, לפי שבעשרה בניסן מתה מרים, וקבעו בו תענית כשחל בחול"⁷, כמ"ש בס"ת תק"פ ע"ש" (אע"פ שמיתת מרים היתה לאחר הנס, בסוף הארבעים שנה שהיו בני" במדבר) – שכוונתו במ"ש "ענין שם"⁸ להדגיש החומר שבתעניות אלו שנזכרו במגילת תענית, כמ"ש בהתחלת הסימן ש"אע"פ שמקצתם בר"ח, יש מי שאומר שיתענו בו", ורק "טוב שלא להשלים בר"ח"⁹, ולכן, התענית שנקבעה ביום מיתת מרים, בכחה לדחות את קביעות זכרון הנס ליום השבת¹⁰; וזהו גם הדיוק ש"קבעו בו תענית כשחל בחול", כי, אילו הי' נקבע מלכתחילה לעשירי בניסן סתם, לא הי' נדחה מפני השבת – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חיי"ב ע' 34 הערה 10.

עונג", כך, שאין צורך כלל בענין התענית.

(6) וכבר דובר פעם בענין זה (ראה שיחת ש"פ אחרי, שה"ג, י"ב ניסן תשכ"ז ס"ב הערה 5 (תורת מנחם חמ"ט ע' 267)) – אם קודם מיתת מרים הי' זכרון הנס בעשירי בחודש, ורק לאחר קבעוהו בשבת, או שמלכתחילה (גם קודם מיתת מרים) קבעוהו בשבת.

(7) ואין לומר שכוונתו להמשך שם: "ונסתלק הבאר" – כי, אי משום הא, הרי במקום לכתוב ב' התיבות "ענין שם", הי' יכול להוסיף מלכתחילה "ונסתלק הבאר". ומה גם שסילוק הבאר אינו מוסיף לגבי חומר הענין דמיתת מרים.

(8) רמ"א שם.

(9) ואף שבנוגע לתענית דכ"ח בכסלו "כתב בשל"ה דאף המחמיר להתענות בכולם לא יתענה בחנוכה" (מג"א שם סק"ה), והיינו, שה"נס גדול" דחנוכה ("נס גדול הי' שם") בכחו לבטל תענית, ומאי שנא ה"נס גדול" דשבת הגדול – הרי זה מתורץ ע"פ הכותרת "מנהג שבת הגדול", שזהו רק מנהג, ולא דין, ולכן אינו דוחה התענית.

(1) בא יב, כא.

(2) ש"פ ויק"פ בתחלתה (תורת מנחם חנ"ו ע' 9). וש"נ.

(3) שו"ע אדה"ז אר"ח סת"ל ס"א.

(4) כמדובר כמ"פ גודל הדיוק של רבינו הזקן הן בנוגע לספר התניא (ראה תורת מנחם חנ"ה ע' 346. וש"נ) והן בנוגע לשו"ע (ראה תורת מנחם חנ"ה ע' 29. וש"נ), אפילו בנוגע לתיבות אחדות, ועאכ"כ בנוגע לענין שלם, ובפרט כשמשנה מהלשון שנאמר במקום שלכאורה הוא המקור לדבריו, הרי בודאי שזהו בתכלית הדיוק, עוד יותר מאשר בתניא.

(5) ובזה מחדש רבינו הזקן חידוש גדול* – שכאשר חל בשבת, אזי לא חל התענית מלכתחילה (ולכן אין צורך לדחותה** לי"א ניסן). ויש לומר הביאור בזה (ע"ד המבואר בחסידות שאין תוקעין בר"ה שחל בשבת, לפי שהמשכיות דתק"ש נמשכות מצד ענין השבת כשלעצמו (ראה גם לקו"ש שבפנים ע' 37)) – כי, סיבת התענית היא מיתת צדיקים (מיתת מרים) הקשורה עם המשכת עונג העליון כו' (כמובן מהמבואר בתניא אגה"ק סי' ז"ך וכ"ח), וענין זה נפעל מצד השבת עצמו, שהרי שבת (ובפרט בזמן רצוא דרעיון) הו"ע התענוג, כמ"ש (ישע"י נח, יג) "וקראת לשבת

(*) ואף שצריך למצוא מקור לדבר, הרי כדאי הוא רבינו הזקן לסמוך עליו.

(**) כמו צום גדלי', שבר"ה נהרג, ונדחה תעניתו ליום חול (ט"ז אר"ח סתקמ"ט).

1 וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:

2 וכשם שבשבת הגדול בפעם הראשונה הי' ה"נס גדול" ד"למכה מצרים בבכוריהם"¹⁰, עיי"ז שאצל
3 בני"י הי' הענין ד"משכו וקחו גו'", "משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה"¹¹ – הנה גם עתה
4 נעשה הענין ד"וסכסכתי מצרים במצרים"¹², וכיון שמריבים זה עם זה, אזי אין להם פנאי לחשוב אודות
5 בני"י... ועד לקיום היעוד¹³ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", בביאת משיח צדקנו, והרי "בניסן
6 עתידין להגאל"¹⁴, בעגלא דידן ממש.

7 * * *

8 ג. בהמשך להאמור לעיל (ס"ב) שמיתת מרים היתה בסוף הארבעים שנה שהיו בני"י במדבר – יש
9 להבהיר, שלא יטעו שהכוונה לסוף שנת הארבעים (השנה האחרונה שהיו בני"י במדבר, לפני כניסתם
10 לארץ), שהרי לאחר מיתת מרים (בעשירי בניסן) היתה מיתת אהרן בר"ח אב"ט¹⁵, ולאח"ז היתה מיתת
11 משה בז' אדר¹⁶, ורק בניסן שלאח"ז נכנסו בני"י לארץ, ונמצא, שמיתת מרים היתה (יותר מ)שנה לפני
12 הכניסה לארץ; אלא הכוונה היא שמאורע זה הי' בסוף התקופה של ארבעים שנה.

13 ד. ויש להוסיף ולבאר גם דיוק לשון רבינו הזקן¹⁷ ש"בשבת הגדול היתה התחלת הגאולה והנסים"¹⁸:
14 כיון שהנס ד"שבת הגדול" קשור עם "פסח מצרים (ש)הי' מקחו מבעשור לחודש", נמצא, שנס זה
15 הי' בכל ד' הימים מלקיחת הפסח בי' ניסן עד שחיטתו בי"ד ניסן*, וא"כ, היו צריכים לקבוע זכרון הנס
16 בכל ד' הימים?¹⁹

17 ויש לומר, ששאלה זו מבהיר רבינו הזקן בדיוק הלשון ש"בשבת הגדול היתה התחלת הגאולה
18 והנסים" – שקביעת זכרון הנס היא על התחלתו, בעשור לחודש, משא"כ לאח"ז – "כיון דדש דש"¹⁹.

19 ה. ויש להוסיף גם בנוגע להמוזכר לעיל²⁰ אודות לשון הכותרת בשו"ע אדה"ז: "מנהג שבת הגדול"¹⁸,
20 "מנהג" ולא "דין" – שאין הכוונה להקטין את הענין, אלא אדרבה, להגדיל את הענין, שהרי "מנהג
21 ישראל תורה היא"²¹, ועד שמצינו בנוגע ל"הקפות", "מנהג ותיקין" (כמ"ש בסידור), שיש בזה עילוי
22 אפילו לגבי ההלכה למשה מסיני דניסוך המים בחג הסוכות, שהיא למעלה מניסוך היין שבכל יו"ט
23 שנתפרש בתושב"כ, שזהו מצד גודל המעלה דמנהג ישראל דוקא²².

24 ולהעיר גם ממה שמצינו בנוגע להאריז"ל²³, שלאחרי שערך הקפות, "כשהי' הולך לבה"כ אחרת שהיו
25 מתאחרין שם.. הי' מסבב עמהן ומרקד ומרנן בשמחה גדולה" – שלא מצינו זאת בשאר ענינים, וכמו
26 בנוגע לברכת כהנים, ש"משנשאו כפיהם וברכו פעם אחת ביום יצאו ידי חובתן"²⁴, ולא מצינו שיעשו
27 זאת פעם נוספת, ועד"ז בשאר מצוות, משא"כ בנוגע להקפות – שזהו מצד גודל הענין דמנהג ישראל.

(*) וגם לדעת אדה"ז שהנס הוא (לא "שהיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם
דבר", אלא) "שעשו הבכורות עמהם מלחמה כו'" – ע"פ סברא, כשהכו הבכורים במצרים ביו"ד ניסן ובכ"ז לא
שלח פרעה את בני"י מארצו, בלואי המשיכו להכות בי"א ניסן וכו', ואלוה: ככל שקרב זמן מכת בכורות
צ"ל הכאתם יותר. וק"ל.

ח' ניסן דאשתקד ס"ג (תורת מנחם חנ"ב ע' 225).

(20) בהערה 9.

(21) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא
ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע
אדה"ז או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז.
ועוד.

(22) ראה לקו"ת דרושי סוכות פ, ג. ובכ"מ.

(23) פע"ח שער הלולב רפ"ח.

(24) שו"ע אדה"ז או"ח סקכ"ח ס"א.

(10) תהלים קלו, יו"ד.

(11) מכילתא ופרש"י בא יב, ו.

(12) ישע"י יט, ב.

(13) מיכה ז, טו.

(14) ר"ה יא, רע"א. שמור"ר פט"ו, יא.

(15) מסעי לג, לח.

(16) מגילה יג, ב.

(17) שם ס"ב.

(18) ראה גם לקו"ש חל"ז ע' 10.

(19) ראה ב"י לטוואו"ח שם. וראה גם שיחת ש"פ צו, שה"ג,

ובפרט שמנהג זה בא במחשבה דיבור ומעשה – לא רק במחשבה, אלא גם בדיבור, שלומדים בדיבור
את ההלכות השייכות לשבת הגדול, וכן "המנהג לומר עבדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו"²⁵, והרי
עקימת שפתיו הוי מעשה²⁶, ועד שנמשך למעשה בפועל דפעות הכפרה – שזהו הדיקו ב"המנהג לומר
עבדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו", שהאמירה נמשכת עד לפעולת הכפרה.

*

ו. ישנו ענין נוסף הקשור עם מ"ש בפרשת השבוע בהתחלת המפטיר – "ומפתח אוהל מועד לא
תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מילואיכם כי שבעת ימים ימלא את ידכם"²⁷.
ובהקדמה – שיש אמנם דינים בשו"ע יו"ד²⁸ בנוגע לניחוש, שלא ליתן סימנים שאם יהי' כך אזי יש
לעשות כך כו', אבל אעפ"כ, כבר נהגו כו"כ מבני" שראשו יש אצלם ספק השקול, ולא יודעים מה
לעשות, אזי פותחים חומש, ומתנהגים ע"פ משמעות הפסוק שנפתח להם²⁹.
ובנוגע לענינו:

ישנם התלמידים שהגיעו לכאן מארץ הקודש, ובודאי היתה יציאתם מאה"ק ע"פ דין (כפי שנוהגים
יהודים שומרי תומ"צ) – שההיתר לצאת מאה"ק הוא כדי ללמוד תורה³⁰, כך, שכל נסיעתם היא בכדי
ללמוד תורה, שזהו ענינם של תלמידי-ישיבה, שכל מעינם הוא לימוד התורה.
ואע"פ שגם בהיותם בא"י למדו תורה – הרי בלימוד התורה יש חילוקי דרגות, כך, שלימודם עתה
הוא בדרגה נעלית יותר לגבי דרגת לימודם לפניו, ועד שיכול להיות שלימודם הקודם נחשב ל"ביטול
תורה" לגבי לימודם עתה, כמדובר פעם³¹ שמי שיכול ללמוד בעמקות יותר, ואינו עושה כן, נחשב לימודו
ל"ביטול תורה", כדמוכח מדברי הגמרא³² "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה" –
דלכאורה, הרי גם המגילה היא חלק בתורה, ולמה נחשב מקרא מגילה ל"ביטול תורה"³³ – דכיון שיש
ביכולתו ללמוד ע"ד הפשט, רמז, דרוש וסוד וכו', הנה בשעת מקרא מגילה, שצריך לאחוז עם
הבעל-קורא, ויכול רק לשמוע פירוש המילות ותו לא, הרי זה נחשב ל"ביטול תורה", כיון שלפי ערכו
אין זה לימוד התורה.

ולכן מגיע להם "ישר כח"³⁴ – הן מצד עצמם, שכתתו רגליהם כדי להוסיף בלימוד התורה, ומה גם
שבשביל זה הוצרכו ללוות כסף עבור הוצאות הנסיעה, והרי "עבד לווה לאיש מלוה"³⁵, ואעפ"כ עשו
זאת בשביל לימוד התורה; והן מצד פעולתם על אחרים, שכן, כשרואים שפלוגי כתת רגליו וכו' עבור
לימוד התורה, הרי זה פועל גם על אלו שאינם צריכים לכתת רגליהם ואינם צריכים ללוות כסף כו', כי
אם למסור את הרצון ללימוד התורה – שגם אצלם יתוסף בלימוד התורה.

ועד שהפעולה היא לא רק על תלמידי הישיבה, אלא גם על אלו שכבר יצאו מהישיבה:

אע"פ שמדמים לעצמם ("זיי האבן זיך איינגערעדט") שהם כבר למעלה מזה... ולא זקוקים לזה –
הרי גם הם מודים שצריכים לקבוע עתים לתורה, לכל הפחות "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"³⁶,
וכמדובר פעם³⁷ שב"פרק אחד שחרית כו'" ישנו כבר הענין ד"לא ימוש ספר התורה הזה גו' והגית בו
יומם ולילה"³⁸, כיון שה"פרק אחד" מתפשט על כל היום.

(33) ראה רש"י ויד דוד למגילה שם.

(34) ברשימה נוספת: כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שחשב באיזה
אופן להביע להם "ישר כח", עד שראה זאת ב"מפטיר" דפרשת
השבוע.

(35) משלי כב, ז.

(36) מנחות צט, ב.

(37) ראה תורת מנחם חכ"ט ריש ע' 64. וש"נ.

(38) יהושע א, ח.

(25) רמ"א או"ח סו"ס תל.

(26) סנהדרין סה, א.

(27) פרשתנו ח, לג.

(28) סקע"ט.

(29) ראה גם תורת מנחם ח"נ ע' 90. וש"נ.

(30) רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ט.

(31) ראה תורת מנחם חמ"ח ע' 133. וש"נ.

(32) מגילה ג, א.

- ובכן: גם עליהם פועלים תלמידי הישיבה הנ"ל, שלימודם יהי' באופן נעלה יותר, ביתר הבנה ("מיט מער קאָפּ") וביתר תענוג – כמבואר במאמרי אדמו"ר מהר"ש משנת תרכ"ט (שהשנה היא שנת המאה לאמירתם) שלימוד התורה צריך להיות באופן שמשקיע חלבו ודמו כו'³⁹.
- וכשם שהם עצמם "זכו וזיכו את הרבים"⁴⁰, כמו"כ פעולתם על אחרים היא באופן שלא יסתפקו בלימוד שלהם, אלא גם הם ישפיעו על אחרים בנוגע ללימוד התורה.
- ובכן: התחלת נתינת ה"יישר כח" קשורה עם הפסוק הנ"ל – "ומפתח אוהל מועד גו'", שהרי ענינו של "אוהל מועד" בפשטות הוא לימוד התורה, ועז"נ שלימוד התורה צריך להיות באופן ש"מפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים", היינו, לא רק ביום השבת, בימות החול שהם ימי הקריאה, או ביום ראשון שהוא מחרתו של שבת, אלא במשך כל ימי השבוע – "שבעת ימים"!
- ואע"פ שיש זמנים שהם מחוץ לסדרי הישיבה – לא נוגע לו מאומה; הוא צריך אמנם לשמור את סדרי הישיבה, אבל גם לאחר כן הנה כל ענינו הוא לימוד התורה באופן ש"לא תצאו שבעת ימים".
- ז. ועדיין יכול לטעון: איך יתכן לומר ש"מפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים" – הרי צריך גם לאכול ולישון, וע"פ תורה אי אפשר בלאה"כ, וכדאיתא בגמרא⁴¹ "שבועה שלא אישן ג' ימים כו'", היינו, שהתורה אומרת שהקב"ה קבע את טבע העולם שאי אפשר להיות באופן אחר?
- אך הענין הוא – שלא נאמר "ומאוהל מועד לא תצאו", אלא "ומפתח אוהל מועד לא תצאו":
- אהרן הכהן לא הי' תמיד בתוך אוהל מועד, שהרי לא הי' שם אלא בשעת העבודה; אלא הי' תמיד בסביבות אוהל מועד – שזהו ענינו של ה"פתח" בפשטות, שמשמש לכניסה ויציאה, כך, שהי' מוכן תמיד להכנס לאוהל מועד בעת הצורך; ומוכן, שבאופן כזה הנה גם הכניסה לאוהל מועד גופא היא באופן אחר לגמרי.
- ועד"ז בנדו"ד: גם בעת האכילה והשינה נמצאים תלמידי הישיבה "פתח אוהל מועד" – כיון שהאכילה והשינה הם "לשם שמים"⁴², ובאופן ש"בכל דרכיך דעהו"⁴³.
- ח. אך עדיין יכול לטעון, שאינו זקוק ל"שבעת ימים", אלא ביכלתו למלא ולהשלים עבודתו בזמן קצר יותר; ובידעו שאינו יכול לסמוך על עצמו, כיון ש"אדם קרוב אצל עצמו"⁴⁴, שואל את העומד על גביו, ראש-הישיבה, המשגיח או המשפיע, וגם הם אומרים לו שהוא כבר מוכן... ולאח"ז יכול ללכת לטייל!...
- ובפרט שיש לו ממי ללמוד – בראותו כו"כ בעלי תורה שהולכים לטייל!... בהיותו ברוסיא, עמד בתנועה של מס"נ בפועל, אבל כאן, טוען הוא שאמריקא בכל זאת שונה... וכאן קשה לו להיות במעמד ומצב ש"דתייהם שונות מכל עם"⁴⁵ וכו', ועד"ז כו"כ תירוצים כיו"ב, שאין רצוני לפרטם, כיון שלא באמת יסודם, והרי אפילו עם הארץ⁴⁶ אינו משקר בשבת....
- אך עז"נ "שבעת ימים ימלא את ידכם", והרי "יד" מורה על הענינים שהם ברשותו של אדם⁴⁷, שעם היותם מחוץ להאדם, הרי הם שייכים אליו, ומזה מוכן גם בנוגע לתלמידים שלומדים בישיבה של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא הדור, שעליהם להתנהג באופן המתאים לרצונו; וכיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר רצה שלא יעסוק עם עצמו בלבד, "א צדיק אין פעלץ"⁴⁸, אלא יפעל גם על הזולת ובחלקו בעולם, ע"י הפצת המעיינות חוצה, הרי מוכן ששוב אינו יכול לטעון שהוא כבר מוכן, ואפילו ראש-הישיבה כו' אינו יכול

(44) יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.

(45) אסתר ג, ח.

(46) ירושלמי דמאי רפ"ד. רמב"ם הל' מעשר רפ"ב.

(47) ראה פרש"י ושלח לב, יד. משפטים כב, ג. חוקת כא,

כו.

(48) ראה גם תורת מנחם חנ"א ע' 204. וש"נ.

(39) ראה ד"ה וזאת תורת גו' דש"פ צו (סה"מ תרכ"ט ע' קט ואילך). וראה ד"ה עבדים היינו שנאמר בהתוועדות פ"ו ואילך (תורת מנחם חנ"ו ע' 30 ואילך).

(40) אבות פ"ה מ"ח.

(41) סוכה נג, א. וש"נ.

(42) אבות פ"ב מ"ב.

(43) משלי ג, ו.

לומר שהוא כבר מוכן, כי, "אין חכם כבעל הנסיון"⁴⁹, וענין זה מתברר רק כאשר רואים את הפעולה בעולם, ומצד הפעולה בעולם הרי בודאי שאף אחד לא יכול לטעון שהוא כבר מוכן!

וזהו גם הדיוק בכתוב "ומפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים גו' כי שבעת ימים ימלא את ידכם" – דכיון שצריך להיות הענין ד"ימלא את ידכם", שזוהי הפעולה בעולם, לכן בהכרח ש"מפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים", שתהי' העבודה במשך כל שבעת ימי השבוע, ללא נתינת מקום לטענה שהוא כבר מוכן.

ט. והנה, נוסף לכך שהכתוב "ומפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים" הוא ציווי – הרי ע"פ הידוע שעניני התורה נאמרו באופן של "שלישי המדבר"⁵⁰, מובן, שזוהי גם הבטחה שכך יהי' בפועל! אלא שכיון שצריך להיות ענין הבחירה, כמ"ש⁵¹ "ובחרת בחיים", כיון שרצונו של הקב"ה שיהי' זה מצד עבודתו של האדם, ולא באופן של "נהמא דכיסופא"⁵², לכן הרי זה גם בלשון ציווי; אבל ברור הדבר שתהי' הבחירה בחיים, באופן ש"מפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים", וכפי שמסיים רש"י בפירוש הכתוב⁵³ "ויעש אהרן ובניו", "להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל".

י. ויה"ר שתומשך ברכת ה' בנוגע ללימוד התורה, נגלה וחסידות, וקיום המצוות, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁵⁴,

ובפרט בעמדתו בסמיכות לחג הפסח, שממנו באים לחג השבועות, "זמן מתן תורתנו", ובאופן שמקבלים את התורה בשמחה ובפנימיות,

ועד לגילוי טעמי תורה לעתיד לבוא, כפירוש רש"י על הפסוק⁵⁵ "ישקני מנשיקות פיהו", ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה עבדים היינו.

* * *

יב. לפני הביאור בפירוש רש"י, יש צורך להזכיר אודות המאורע שאירע בשבת שלפנ"ז⁵⁶ – שהוא ע"ד המשל שנאמר לגבי ירידת גשמים בסוכות מ"עבד שבא למזוג כוס לרבו וכו'" (כפי שמסיים שם)⁵⁷ – שלא אירע דוגמתו בשנים שלפנ"ז (ולא שמעתי שאירע דוגמתו אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר ואצל רבותינו נשיאינו שלפניו).

[ואף שבדרך כלל עיקר הדיבור ביום השבת (עליו נאמר⁵⁸ "וקראת לשבת עונג") הוא בענינים של תענוג, הרי ענין זה קשור עם התרת הספקות שאין תענוג כמותו⁵⁹].

ובהקדמה:

מאורע זה הי' אמנם מצד טעות כו'⁶⁰, כך, שמי שעשה זאת הי' אנוס, אבל אעפ"כ, הרי איתא

בטעות – שלא ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א, שלא הי' בדעתו לערוך התוועדות בשבת הנ"ל (המו"ל).

(57) ראה סוכה כח, ב.

(58) ישע"י נח, יג.

(59) ראה המשך מים רבים תרל"ו בתחלתו.

(60) לשלימות הענין – מועתק בזה מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א למכתב ההתנצלות של הגבאי:

הרי הטעוהו ואנוס הי'. ולחקירתו הוא מיהו הראשון כו' – עיין בלקו"ש שנדפסו דוקא לש"ק העבר ויתבונן בהשגח"פ מלמעלה שרואים – במוחש – אשר מאי נפק"מ לדידי' שהרי הרבה שלוחים למקום.

(49) עקידה פ' נח (שער יד ד"ה [הקדמה] השלישית). מעבר יבוק שער ב.

(50) רמב"ן בהקדמתו לפירושו עה"ת.

(51) נצבים ל, יט.

(52) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת פרשתנו ז, רע"ד. ובכ"מ.

(53) סוף פרשתנו.

(54) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(55) שה"ש א, ב.

(56) בש"פ ויקרא קודם התפלה הכריז הגבאי אודות פירוש רש"י שיתבאר בהתוועדות: ויקרא ב, ה – הכרזה שיסודה הי'

- 1 בירושלמי⁶¹ ש"אונסא כמאן דעביד לא אמרינן, וכיון שבפועל אירע הדבר, ובמקום קדוש, ובמעמד
- 2 כו"כ עשירות מישאל, הרי זה בודאי בהשגחה פרטית.
- 3 ומזה מובן שאין נתינת מקום לענין של כעס וקפידא כו' – שעל זה אמרו רז"ל⁶² "כל הכועס כאילו
- 4 כו'", וכפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק⁶³ טעם הדבר, ש"אילו הי' מאמין שמאת ה' היתה זאת לו, לא
- 5 הי' בכעס כלל", ואף שענין זה נעשה ע"י בן אדם בעל בחירה כו', הרי "על הניזק כבר נגזר מן השמים,
- 6 והרבה שלוחים למקום",
- 7 – ולהעיר, שענין זה נתבאר בארוכה בלקוטי שיחות⁶⁴ שנדפס בהשגחה פרטית בערב שבת
- 8 הנ"ל⁶⁵.
- 9 והרי ענין זה הוא אפילו כאשר המזיק עושה זאת במזיד, ועאכו"כ בנדו"ד, שהדבר נעשה בשוגג,
- 10 ומתוך כוונה רצוי' כו'⁶⁶.
- 11 [וכמו"כ אין מקום לכעס וקפידא מתוך כוונה לפעול אצל הזולת ענין של תיקון ותשובה – כיון
- 12 שבענין זה יש ללמוד הוראה ממשה רבינו,
- 13 – ע"פ דברי רבינו הזקן⁶⁷ ש"אף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג .. ממדרגת ..
- 14 רעיא מהימנא, מ"מ, הרי אפס קצהו ושמץ מנהו כו'" שייך לכל אחד מישאל –
- 15 שבמאורע דבנות צלפחד נאמר⁶⁸ "ויקרב משה את משפטן לפני ה'"⁶⁹ ולא כמ"ש בפסח שני: "עמדו
- 16 ואשמעה מה יצוה ה' לכם"⁷⁰, כפירוש רש"י: "כתלמיד המובטח לשמוע מפי רבו, אשרי ילוד אשה שכך
- 17 מובטח כו'"] – כיון שלא רצה להתערב בזה,
- 18 כי, בנות צלפחד אמרו "אבינו .. לא הי' .. בעדת קרח"⁷¹, וכיון שעדת קרח חלקו על משה, שזהו
- 19 ענין הקשור עם כבודו של משה, אזי נעשה משה "נוגע בדבר"⁷², ולכן לא רצה להתערב בענין שבו
- 20 יכולה להתערב אהבת עצמו, שעז"נ⁷³ "על כל פשעים תכסה אהבה".
- 21 יג. ובכל אופן, כיון שבפועל אירע מאורע כזה – יש לחשוב כיצד להתנהג בפועל מכאן ולהבא⁷⁴.
- 22 ובכן: בנוגע לעצם הלימוד דפירוש רש"י – הנה אף שזהו ענין חדש שלא הי' לפני"ז (ויש מספיק
- 23 ענינים ישנים שצריכים ללבן לבאר ולחדש כו'), ובפרט שיש כאלו שחושבים שלהיותם לאחר הגיל
- 24 ד"בן חמש למקרא⁷⁵, הרי זה ענין שאינו נוגע להם כלל (ולכן ישנים בשעת מעשה⁷⁶), אעפ"כ, לא
- 25 אבטל זאת (ובפרט שאדם חס על מעשה ידיו), אלא אמשיך לדייק ולבאר בפירוש רש"י;

(61) קידושין פ"ג ה"ב. גיטין פ"ז ה"ו.

(62) ראה הנסמן בתורת מנחם חנ"ד ע' 121 הערה 80.

(63) רסכ"ה.

(64) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שקרא בעצמו הליקוט, ונהנה מהביאורים כו'.

(65) לקו"ש השבועי לפ' ויקרא ס"ח – נדפס לאח"ז בלקו"ש ח"ז ע' 14.

(66) כ"ק אדמו"ר שליט"א התרעם גם על ה"מקושרים" "בעלי מס"נ, שמיד לאחר הברלה פירסמו את פרטי המאורע, מי עשה זאת, ומה היתה התגובה וכו', בחשבם, שבכך יוצאים ידי חובתם על זה שלא עשו מאומה*.

(67) תניא פמ"ד (סג, א).

(68) פינחס כז, ה.

(69) בענין זה נזכר גם אודות שאר המקומות שמצינו שנתעלמה הלכה ממש: במעשה פינחס (פרש"י בלק כה, ו),

ובמלחמת מדין (פרש"י מטות לא, יד).

(70) בהעלותך ט, ח.

(71) פינחס שם, ג.

(72) ראה גם תורת מנחם חמ"ז ריש ע' 233. וש"נ.

(73) משלי יו"ד, יב.

(74) וכיון שמשיח יבוא תיכף ומיד – לא יהי' ענין זה נוגע לפועל, כי אם בנוגע לתיקון העבר ע"י ענין התשובה כו'.

(75) אבות ספ"ה.

(76) ולהעיר מהמסופר אודות א' מתלמידי האריז"ל, ר' משה אלשיך, שהי' נדרם בשעה שהאריז"ל הי' דורש בסודות התורה, ולא הועילו כל התחבולות שעשה כדי שלא ידרם, והאריז"ל הי' לחלק הסוד שבתורה אזי מתנמנם (ראה גם תורת מנחם חמ"ב ריש ע' 317. וש"נ).

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א בכת"שחוקי:) אבל כאן ישנם

(*) אף שמלכתחילה לא הי' מקום לסמוך עליהם, כפי שאומרים בתפלת שחרית במזמור "הללו"י הללי נפשי את ה'" (תהלים קמו, ג): "אל תבטחו בנדיביים..." (אא"כ לא שומעים מה שאומרים בתפלה, כיון שהתפלה היא בבחי' "גמרא גמור ומורתא תהא" (שבת קו, ב. וש"נ)).

אבל בנוגע להודעה לפני שבת שידובר אודות פירוש רש"י על פסוק פלוני,

— שזוהי הנהגה שלא מצינו דוגמתה אצל רבותינו נשיאנו שיודיעו הענינים שידברו אודותם; הנהגה זו מצינו בישיבות הליטאיות, שקודם ה"דרשה", כמו הדרשה ד"שבת הגדול" וכיו"ב, נותנים מראי-מקומות לענינים שאודותם ידובר בהדרשה, כך, שלכאורה הרי זו הנהגה שאינה שייכת לד' אמות אלו,

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר:] אין הכוונה בנוגע לעצם הענין דלימוד פירוש רש"י ח"ו, שהרי אדרבה כו', וכידוע מאמר רבותינו נשיאנו⁷⁷ שבפירוש רש"י יש "יינה של תורה"; אלא הכוונה היא בנוגע להכרזת המראה-מקום,

ולאמיתו של דבר, כל סדר ההנהגה להודיע מראש, הגיע ע"י בקשתו של משהו; לא מזקני אנה"ש ח"ו... אלא מאברך שלמד בתומכי תמימים, ויש לו קביעות עתים לתורה, ובאופן שמונח ראשו ורובו בתורה, והוא זה שעורר שכדאי הדבר לתועלת השומעים, שיוכלו לעיין תחילה במפרשי רש"י וכו' — הרי כיון שאירע מאורע הנ"ל, יש מקום לומר שזהו "סימן" שמלמעלה יש קפידא על הנהגה זו, ולכן אבטל את המנהג להודיע ולהכריז מראש איזה פירוש רש"י יתבאר בהתוועדות.

יד. ואף שהסדר הנ"ל להודיע מראש הפירוש רש"י שידובר אודותיו ה' ענין טוב לתועלת השומעים כו' — האיר ה' עיני ונזכרתי בסיפור במדרשי חז"ל שממנו מובן שבענין זה יש גם חסרון:

מצינו בנוגע להושע בן אלה שביטל פרוזדאות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל, ואעפ"כ בסוף ימיו אירע לו מאורע בלתי רצוי — שהסיבה לכך היתה בגלל ש"העביר קולר מצוארו ונתנו בצואר הרבים"⁷⁸, והיינו, שעד אז ה' עון של יחיד שבגללו לא עלו ישראל לרגל, ובגללו נעשה זה עון של כל הרבים שהיו יכולים לעלות לרגל ולא עלו.

ובנוגע לענינו:

כאשר לא מודיעים מראש הפירוש רש"י שידובר אודותיו — אי אפשר להאשים את מי שאינו מונח בזה, כיון שלא ידע במה המדובר כו'. הוא ה' שקוע בענין אחר, ולא שם לב שנשאלה שאלה או שנאמר תירוץ בפירוש רש"י; משא"כ כשמודיעים מראש שידובר אודות פירוש רש"י זה, כך, שיש שהות להתכונן ולעיין כו', הנה כאשר לא מונחים בזה, הרי זו (לא רק פגיעה בכבודו של פב"פ, אלא זוהי) פגיעה כביכול ברש"י עצמו!...

ולכן, לעת-עתה⁷⁹ יפסיקו להכריז ולהודיע מראש הפירוש רש"י שידובר אודותיו.

ועתה יתבאר פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י.

טו. על הפסוק⁸⁰ "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה", ידועה תורת הרב המגיד שאמרה לפני רבינו הזקן עשר פעמים, כדי לחקקה בעשר כחות נפשו — שצריכים להבעיר אש על המזבח והקרבן אשר מכם, ואש זה "לא תכבה", שהיא מכבה את ה"לא", כמובא ב"היום יום"⁸¹; ובפיסקא שלאח"כ⁸², שכאשר פועלים ענין זה, הנה שכרו אתו אשר זכותו זה לא תכבה לעד⁸³.

(79) יש לציין שלאחר זמן ביקש האברך הנ"ל ופעל שכ"ק אדמו"ר שליט"א יחזור להודיע מראש הפירוש רש"י שידובר אודותיו (המנו"ח).

(80) פרשתנו ו, ו.

(81) כ אד"ש — מאג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' ע.

(82) כא אד"ש — מאג"ק שם.

(83) ראה גם שיחת ש"פ צו, פ' זכור, י"ג אד"ש תשי"ז ס"ח ואילך (תורת מנחם חיי"ט ע' 133 ואילך). וש"נ.

כאלו שישנים לא רק כשמדברים בחלק הסוד, אלא גם כשמדברים בחלק הרמז הדרוש והפשט, כך, שאין זה מצד תוכן התורה (שע"פ רוב היא חזרת דברי רבותינו נשיאנו, מהבעש"ט, המגיד, רבינו הזקן וכו'), שהרי לכל אחד יש חלק בתורה, כמ"ש "ותן חלקנו בתורתך" (אבות פ"ה מ"ב. וראה לקו"ש חיי"ג ע' 116 ואילך. וש"נ).

(77) סה"ש תרצ"ז ע' 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

(78) ירושלמי תענית פ"ד ה"ז. פתיחתא דאיכ"ר לג.

- 1 טז. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁸⁰ "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה", "אש שנאמר בה
- 2 תמיד היא שמדליקין בה את הנרות שנאמר בה⁸⁴ להעלות נר תמיד, אף היא מעל המזבח החיצון תוקד",
- 3 — דכיון ש"תמיד" יכול להתפרש גם "כל לילה ולילה" או "מיום ליום" בלבד, הרי אין זו הוספה
- 4 לגבי "לא תכבה". ולכן בהכרח לפרש ש"אש תמיד" קאי (לא על אש המזבח נדאף ש"ריבה כאן יקידות
- 5 הרבה", הרי ש"כולן נדרשו במסכת יומא⁸⁵, שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם" (כפי שמביא
- 6 רש"י לפנ"ז⁸⁶), ויש דעה שהפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח" לא קאי על אש המזבח, שהיו בו רק
- 7 שתיים או שלש מערכות⁸⁷], אלא) על אש המנורה שצריך להדליק מאש המזבח⁸⁸.
- 8 ובנוגע להלכה — הרי זה דין (לא במנורה, אלא) במזבח (שלכן נאמר בפרשת המזבח, ולא בפרשת
- 9 המנורה), וכאשר אין אש על המזבח, בטל חיוב זה, ויכולים להדליק את המנורה מאש אחרת.
- 10 וההוראה בעבודת ה', שכדי שידלק⁸⁹ אש ואור התורה אצל יושב אוהל בתמידיות, צריך להיות נוגע
- 11 לו תחילה שתאיר נשמתו של יהודי שנמצא בחוץ —
- 12 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י"ז ע' 50 ואילך.

*

- 13
- 14 יז. בהמשך להמדובר אודות המאורע בשבת שלפנ"ז — הנה כיון שבפועל הכריזו אודות פירוש רש"י
- 15 ויקרא ב, ה (אף שאינני יודע מה "נטפלו" לפירוש רש"י זה דוקא...), הרי זה בודאי בהשגחה פרטית,
- 16 ולכן יש צורך לבאר גם פירוש רש"י זה⁹⁰:
- 17 על הפסוק "ואם מנחה על המחבת", מפרש רש"י: "שאמר הרי עלי מנחת מחבת, וכלי הוא שהי'
- 18 במקדש שאופין בו מנחה זו על האור בשמן, והכלי אינו עמוק, אלא צף, ומעשה המנחה שבתוכו קשין,
- 19 שמתוך שהיא צפה, האור שורף את השמן, וכולן טעונות ג' מתנות, יציקה וכלילה ומתן שמן בכלי קודם
- 20 לעשייתן".
- 21 ולכאורה אינו מובן:
- 22 (א) מדוע צריך רש"י להביא ריבוי דינים במנחת מחבת, שלכאורה אינם נוגעים כלל לפירוש הפסוק
- 23 בדרך הפשט?
- 24 (ב) בנוגע לתיבות שמעתיק רש"י מהפסוק (כמדובר כמ"פ שגם ענין זה הוא בדיוק) — צריך להבין
- 25 למה מעתיק גם את התיבות "ואם מנחה על (המחבת)", דלכאורה הי' צריך להעתיק רק תיבת "המחבת"
- 26 (וכמו בנוגע למנחת מרחשת שבהמשך הפרשה⁹¹, שמעתיק רק תיבת "מרחשת")?
- 27 (ג) גם צריך להבין מדוע לא מבאר רש"י טעם השינוי בין מחבת למרחשת, שבמנחת מחבת נאמר
- 28 "מנחה על המחבת", משא"כ במרחשת נאמר⁹¹ "מנחת מרחשת". ועד"ז בפרשתנו: "על מחבת⁹²", "וכל
- 29 נעשה במרחשת ועל מחבת⁹³" — כמדובר כמ"פ שכשם שיש להתעכב על המבואר בפירוש רש"י, כמו"כ
- 30 יש להתעכב על ענין בלתי מובן שרש"י אינו מבארו, שגם זה בדיוק, כיון שלדעת רש"י הרי זה מובן
- 31 מעצמו, ללא צורך בפירוש וביאור.

שלכן מאריך רש"י ומפרש ש"המכבה אש על המזבח עובר בשני
לאוין" (וראה לקו"ש שבפנים הערה 36).
(89) ולהעיר מפתגם הבעש"ט שישנם נרות, אלא שהעבודה
היא — להדליק אותם (ראה ס' בעש"ט עה"ת ר"פ תשא בהערה
א. ושי"נ. וראה גם תורת מנחם ח"מ ריש ע' 110. ושי"נ).
(90) והוסיף בבת-שחוק: שהרי רש"י אינו אשם בכך שעירבו
אותו ("מ'האָט אים אַריינגעשלעפּט") בפרשה זו...
(91) שם, ז.
(92) ו, יד.
(93) ז, ט.

(84) ר"פ תצוה.
(85) מה, א.
(86) פרשתנו שם, ה.
(87) ולפי דעה זו — מפרש רש"י הפסוק "אש תמיד גו'"
שלאח"ז, כפי שמצינו עד"ז בכ"מ שרש"י מפרש רק לפי דעה
אחת שבפסוק שלפנ"ז (ראה שיחת ש"פ תשא שנה זו סכ"ב
תורת מנחם חנ"ה ע' 399). ושי"נ).
(88) ואעפ"כ, מ"ש "לא תכבה" — קאי (לא על אש המנורה
שמדליקים מאש המזבח, היינו, שאין לכבות את האש שנלקחה
מן המזבח לצורך הדלקת המנורה, אלא) על אש המזבח עצמו,

1 וכל ענינים אלו צריכים להיות מובנים ע"ד הפשט, שזהו ענינו של פירוש רש"י. וכפי שיתבאר לקמן.

2 *

3 יח. כיון שבעשירי בניסן מתה מרים – הרי כאן המקום לסיים הביאור בפירוש רש"י בפ' ויקהל⁹⁴
4 בנוגע ל"חור", ש"בנה של מרים הי".

5 וענין זה קשור גם עם הגאולה – כי, "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל
6 ממצרים"⁹⁵, והרי מרים היא זו שהנהיגה אותן, כמ"ש⁹⁶ "ותקח מרים גו' ותצאן כל הנשים אחרי' גו'".
7 המשך הביאור – נכלל בשיחת ש"פ ויק"פ ס"ט⁹⁷.

8 * * *

9 יט. המשך הביאור באגרת התשובה פ"ד (מה ששאלו בנוגע לדוגמא שמביא רבינו הזקן מ"חנני' בן
10 עזר הנביא", ובנוגע לדיוק ד"האריכו ימיהם ושנותיהם בנעימים") – נכלל בשיחת ש"פ ויק"פ סי"א⁹⁸.

11 *

12 כ. המשך הביאור בפירוש רש"י פ' תשא, על הפסוק⁹⁹ "וימהר משה", "כשראה משה שכינה עוברת
13 כו" – נכלל בשיחת ש"פ תשא סי"ג¹⁰⁰.

14 * * *

15 כא. בנוגע לתורת המגיד הנ"ל (ס"ו) על הפסוק "לא תכבה", שצריך לכבות את ה"לא" – יש בזה
16 כמה פירושים זה לפנים מזה: הפירוש הפשוט הוא, שיתבטלו כל המנגדים שאומרים "לא", וגם הם
17 יאמרו "הן"; והפירוש הפנימי בזה הו"ע הפיכת ה"זדונות" ("לא") ל"זכיות"¹⁰¹ ("הן").

18 וענין זה יהי' לעתיד לבוא, שאז יהי' שלימות ענין התשובה (תשובה עילאה), כמאמר¹⁰² "משיח אתא
19 לאתבא צדיקייא בתיובתא", ואז יהי' גם הענין ד"זדונות נעשו לו כזכיות"¹⁰¹.

20 אמנם, כיון שכל הענינים דלעתיד לבוא תלויים "במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות"¹⁰³, צריך
21 להיות גם עכשיו מעין זה.

22 כב. והענין בזה:

23 ידוע שענינם של מצוות עשה הוא בירור באופן של קירוב והמשכה, וענין זה יכול להיות בדברים
24 המותרים ("מן המותר בפך"¹⁰⁴), שהם מקליפת נוגה, אבל לא בדברים אסורים שהם מג' קליפות
25 הטמאות לגמרי, שאינם יכולים להתברר (באופן של קירוב), כי אם באופן של דחי'.

26 אמנם, ישנו גם הענין של ז' מצוות דרבנן, שאף שהם ענין של עשה, "הן", הרי מבואר בדרושי
27 אדמו"ר מהר"ש¹⁰⁵, שיש בהם המעלה דלא תעשה (כי גם "מצוות" (עשה) דרבנן הם דוגמת ה"גדרים
28 וסייגים" שלא יבואו לעבור על עבירות מן התורה), כך, שזהו"ע של שלילת ה"לא"¹⁰⁶.

29 וזהו שגם עתה ישנו הענין שעושים מ"לא" – "הן".

(94) לה, ל.
(95) סוטה יא, ריש ע"ב.
(96) בשלח טו, כ.
(97) תורת מנחם חנ"ו ע' 16. וש"נ.
(98) שם ע' 17 ואילך. וש"נ.
(99) לד, ח.
(100) תורת מנחם חנ"ה ע' 391 ואילך. וש"נ.
(101) יומא פו, ב.
(102) ראה זח"ג קנב, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.
(103) תניא רפל"ז.
(104) שבת כח, ב. וש"נ.
(105) המשך מצה זו תר"ם פמ"א ואילך (סה"מ תר"ם ח"א ע' ריג ואילך). וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 224 הערה 16.
(106) ראה תורת מנחם ח"מ ע' 208 ואילך. וש"נ.

- 1 וכיון ש"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא" 107 – מצינו דוגמתו גם בתורה:
- 2 בנוגע ל"כרת" – שענינו "שנכרת ונפסק חבל ההמשכה כו'" (כמבואר באגה"ת¹⁰⁸), שזהו ענין של
- 3 דחי' באופן היותר חמור (לא רק בנוגע לנימא אחת מתרי"ג נימין, אלא גם בנוגע לכללות החבל) – הנה
- 4 כל הכריתות הם על מצוות לא תעשה, מלבד ב' ענינים של מצוות עשה: פסח ומילה¹⁰⁹.
- 5 ובנוגע לפסח ומילה – אף שהם מצוות עשה, הרי ענינם הוא הסרת הרע, שכן, ענין המילה¹¹⁰ הוא
- 6 הסרת הערלה נומודגש בדברי המדרש¹¹¹ ששאלו אצל תנא "אם הוא (הקב"ה) חפץ במילה, למה אינו
- 7 יוצא הולד מהול ממעי אמו" (כפי שאכן מצינו באדה"ר שנולד מהול¹¹², וכן נח¹¹² ש"איש צדיק תמים
- 8 הי"ו" (113) – כיון שהסרת הערלה הו"ע עיקרי (אלא שלאחרי מ"ת, גם מי שנולד מהול צריך הטפת דם
- 9 ברית¹¹⁴, וכבר שקו"ט האחרונים בביאור התוכן והפעולה שבזה¹¹⁵), שהיא מג' קליפות הטמאות לגמרי.
- 10 ונמצא, שבענין הפסח ומילה נעשה מ"לא" – ענין של עשה, "הן".
- 11 וכאמור, שענין זה יהי' בעיקר לעתיד לבוא, אלא שגם עכשיו ישנו מעין זה.
- 12 כג. ולהעיר, שבנוגע למילה מצינו בכתוב¹¹⁶ ש"כל העם הילודים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא
- 13 מלו .. אותם מל יהושע", ואיתא בגמרא¹¹⁷: "והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון¹¹⁸, בעשרה
- 14 לא מהילי משום חולשא דאורחא".
- 15 אמנם, בגמרא נתפרש רק ש"בעשרה לא מהילי", אבל לא נתפרש אימתי נימולו, ויתכן שנימולו כמה
- 16 ימים לאח"ז (שלשה ימים – שעד אז אין דעת האדם מיושבת עליו מפני טורח הדרך¹¹⁹).
- 17 אבל, מפורש בסדר עולם¹²⁰ – וכן הוא בפירוש רש"י¹²¹ – שנימולו בי"א בניסן¹²².
- 18 *
- 19 כד. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק "ואם מנחה על המחבת":
- 20 כיון שבפסוקים שלפנ"ז¹²³ נאמר "ונפש כי תקריב קרבן מנחה" (סתם), הנה בפסוק "ואם מנחה על
- 21 המחבת" מוכרח רש"י לפרש שזהו רק כ"שאמר הרי עלי מנחת מחבת" (וכפי שפירש רש"י בפסוק¹²⁴
- 22 "וכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור", "שאמר הרי עלי מנחה מאפה תנור"), אבל אם לא פירש כן, תהי'
- 23 זו מנחת סולת (סתם) שנזכרה שלפנ"ז¹²⁵.
- 24 ומפרש רש"י מהי "מנחה על המחבת" – "וכלי הוא שהי' במקדש שאופין בו מנחה זו וכו'":
- 25 בנוגע לתנור – לא פירש רש"י שזהו כלי שהי' במקדש, כי, משמעות הכתוב "וכי תקריב קרבן מנחה
- 26 מאפה תנור" הוא, שכאשר מביא את המנחה הרי היא כבר אפוי', ואין הכרח כלל שתהי' אפיייתה במקדש,
- 27 וכמבואר בגמרא¹²⁶ שיש מחלוקת אם הי' תנור במקדש (ועכ"פ – אם הי' מקדש כדין כלי שרת);

(107) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב.	(118) שם ד, יט.
זח"ג רכא, א. זח"ק קה, א.	(119) ראה עירובין סה, א ובפרש"י. רמב"ם הל' תפלה פ"ד
(108) פ"ה.	הט"ו.
(109) כריתות בתחלתה.	(120) רבא – פ"א.
(110) חסר הביאור בנוגע לפסח (המו"ל).	(121) ד"ה הזאה – יבמות שם.
(111) תנחומא תזריע ה.	(122) בהמשך השיחה נזכר עוה"פ מ"ש ב"היום יום" שכאשר
(112) תנחומא נח ה. אבות דר"נ פ"ב, ה.	פועלים הענין ד"לא תכבה", הנה שכרו אתו אשר זכותו לא תכבה
(113) ר"פ נח.	לעד; וחסר הסיום (המו"ל).
(114) שבת קלה, א. רמב"ם הל' מילה פ"א ה"ז. טוש"ע יו"ד	(123) ויקרא ב, א.
טרס"ג ס"ד.	(124) שם, ד.
(115) ראה לקו"ש ח"ל ע' 51 הערה 74. וש"נ.	(125) פ"י הרא"ם.
(116) יהושע ה, ה"ז.	(126) מנחות צה, ב ואילך. וראה זבחים צה, ב ואילך (ותוד"ה
(117) יבמות עא, ב.	הכי – שם צו, א). מנחות סג, א (ותוד"ה וכשרות).

משא"כ בפסוק "ואם מנחה על המחבת קרבנך", שמשמעותו, שמתקדשת למנחה רק בהיותה על המחבת – בהכרח לומר ש"כלי הוא שהי' במקדש". וכן "ואם מנחת מרחשת קרבנך"⁹¹ – "כלי הוא שהי' במקדש כו".

כה. ורש"י ממשיך ש"הכלי אינו עמוק אלא צף וכו'":

איתא במשנה¹²⁷ "מה בין מחבת למרחשת, מרחשת יש לה כיסוי, מחבת אין לה כיסוי, דברי ר' יוסי הגלילי. ר' חנינא בן גמליאל אומר, מרחשת עמוקה .. מחבת צפה כו".

אמנם, ע"פ פשוטו של מקרא – כיון שגבי מחבת נאמר "על המחבת", ולא "במחבת", כמו גבי מרחשת שנאמר "במרחשת", הרי מובן, שמחבת הוא כלי שאינו עמוק אלא צף, כך, שהאפי' היא (לא בתוך המחבת, שהרי אין לו תוך, אלא) "על המחבת"; משא"כ מרחשת שהוא כלי עמוק, אזי האפי' היא "ב(תוך ה)מרחשת"¹²⁸.

ולכן: (א) הוצרך רש"י להעתיק מהפסוק "על המחבת", (ב) ולא הוצרך לבאר טעם השינוי בין מחבת למרחשת – "על המחבת", ו"במרחשת".

וכיון ש"מתוך שהיא צפה האור שורף את השמן", לכן צ"ל "מתן שמן בכלי קודם לעשייתן":

במנחת מאפה תנור – אין הכרח ליתן שמן קודם האפי', כי סדר האפי' יכול להיות באופן שלאחר היסק התנור מוציאים ממנו את הגחלים, ולאח"ז אופים בו את המנחה (בחום שנשאר מההיסק), וממילא אין המנחה נשרפת, מאחר שאין שם אש והחום אינו גדול כ"כ; משא"כ במנחת מחבת, שנעשית ע"ג האור ממש – אם לא יהי' שמן במחבת, תישרף המנחה מיד מחמת חום האש, ולא תיאפה היטב, ולכן צ"ל לכל לראש "מתן שמן בכלי", ואח"כ מניחים בה את הסולת, ורק לאח"ז מניחים את המחבת ע"ג האור.

כו. ורש"י מעתיק גם תיבת "ואם מנחה על המחבת":

לכאורה הי' אפשר לפרש "מנחה על המחבת" – כמו "עם המחבת", ע"ד מ"ש¹²⁹ ויבואו האנשים על הנשים", ופירש רש"י "עם הנשים כו", היינו, שמקדש את המחבת יחד עם המנחה: המנחה – נקרכת ע"ג המזבח, והמחבת – דינה כמו כל הנדבות מ"זהב וכסף ונחושת גו"¹³⁰ שהביאו בני".

ולכן מעתיק רש"י התיבות "ואם מנחה" – כי, כבר פירש רש"י על הפסוק¹³¹ "ואם מן הצאן", וי"ו מוסיף על ענין ראשון, ומזה מובן גם בנדו"ד, ש"ואם מנחה על המחבת" מוסיף על ענין ראשון – על המנחות שנזכרו לפני¹³², ולכן, כשם שבמנחות הנ"ל פשיטא שלא היו צריכים להביא גם הכלי (שהרי לא נאמר בהם "על"), כך גם במנחה זו לא צריך להביא גם את המחבת.

ועכצ"ל, שהפירוש ד"על המחבת" הוא – שהאפי' היא על"י ולא בתוכה, כיון ש"הכלי אינו עמוק אלא צף", ואין לו תוך, כנ"ל.

כז. ויה"ר שיקויים מ"ש¹³² "וערבה לה" מנחת יהודה וירושלים כימי עולם גו'" – דקאי על כל הקרבנות שנקראים בשם "מנחה"¹³³ – בביהמ"ק השלישי, ש"בנוי ומשוכלל" וצריך רק ש"גלה ויבוא מן השמים"¹³⁴, בביאת משיח צדקנו, בחודש ניסן, שבו נגאלו ובו עתידים להגאל¹⁴, בעגלא דידן ממש. [לאחרי אמירת ברכה אחרונה נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א המשקה והמזונות, כדי לחלק בהתוועדות ד"מלוה מלכה" ובהתוועדות דמחר (י"א ניסן), והתחיל לנגן הניגון "ממצרים גאלתנו"].

(131) ויקרא א, יו"ד.

(132) מלאכי ג, ד.

(133) תו"ח וישלח מז [קפח], א.

(134) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(127) מנחות סג, א.

(128) ראה מנחות שם (ובפרש"י).

(129) ויקהל לה, כב.

(130) תרומה כה, ג.

בס"ד. שיחת ש"פ צו, שבת הגדול, י' ניסן ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

א. אודות "בעשור לחודש הזה" (עשירי בניסן) מפורש בתושב"כ (בא יב, ג) - "בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו'".

ואע"פ שציווי זה הי' קודם יצי"מ, וקודם מ"ת - הרי זה נמשך "לדורותיכם", באופן ד"חוקת עולם". ולא רק בנוגע לזמן שבית המקדש הי' קיים (שאז היו מקריבים קרבן פסח), אלא אפילו בנוגע לזמן הגלות - שהרי ישנו סימן שלם בשו"ע (או"ח סת"ל) בנוגע ל"שבת הגדול" (מנהגים ודינים מיוחדים גם בזמן הגלות), וכל זה - כתוצאה מהציווי ד"בעשור לחודש הזה":

"שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים הי' מקחו מבעשור לחודש, כמ"ש בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו', ואותו היום שבת הי' (כקביעות שנה זו), שהרי בה' בשבת יצאו ממצרים . . . וכיון שט"ו בניסן הי' בה' בשבת, א"כ עשרה בניסן הי' בשבת. וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת, נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך, אמרו להם, זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים. הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל ולא רצו, ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם. וז"ש למכה מצרים בבכוריהם. וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת, וקראוהו שבת הגדול".

ואע"פ שנס זה הי' "בעשור לחודש", "לא קבעוהו בעשירי לחודש סתם, בין שחל בשבת בין שחל בחול, כדרך שנקבעו המועדים", אלא קבעוהו בשבת שלפני הפסח - כפי שמבאר בשו"ע טעם הדבר.

אבל לאידך - מאחר שנס זה הי' "בעשור לחודש", מובן, שכאשר שבת הגדול חל "בעשור לחודש", כקביעות שנה זו, מודגש כללות הענין בהדגשה יתירה, מאחר שכך הי' בפעם הראשונה.

ב. והנה, כללות הענין ד"נס גדול" שהי' "בעשור לחודש" - נמשך ונפעל מחדש בכל שנה ושנה.

וכידוע תורת האריז"ל עה"פ "והימים האלה נזכרים ונעשים" - שעל ידי זכרון הדברים ("נזכרים") כדבעי, ע"פ "תורת אמת" ו"תורת חיים", "נעשים" ונפעלים מחדש כל הענינים שהיו בפעם הראשונה.

ותירה מזו: מאחר שהקב"ה עושה כל מה שהוא מצווה לישראל לעשות, כמ"ש "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", מובן, שכשם שבנ"י נצטוו להעלות בקודש ("מעלין בקודש"), כמו כן מוסיף ומעלה הקב"ה בכללות הענין ד"נס גדול" מידי שנה בשנה - באופן נעלה יותר מכפי שהי' בפעם הראשונה, אע"פ שה"פתיחה" בענין זה היתה בפעם הראשונה.

ג. הביאור בכללות הענין ד"נס גדול" שהי' ב"שבת הגדול":

"שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול", ולכן קורין אותו "שבת הגדול", בה"א הידיעה, זאת אומרת, שישנו עילוי מיוחד בנס זה, שאינו נס סתם, אלא "נס גדול".

דהנה, גם לפני שאירע הנס ד"למכה מצרים בבכוריהם", היו כמה וכמה נסים. וכמ"ש "עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים" - כל עשר המכות, שבכולם הי' הענין ד"והפלה ה' בין . . . ישראל ובין . . . מצרים". והנס ד"למכה מצרים בבכוריהם" אינו נכלל בין "עשרה נסים" הנ"ל - כי זהו נס מיוחד, "נס גדול".

והביאור בזה:

ביטול ושבירת מצרים ע"י עשר המכות נעשתה ע"י הקב"ה ומשה ואהרן. אבל הביטול והשבירה בנס ד"למכה מצרים בבכוריהם" נפעל ע"י בכורי מצרים עצמם, וכידוע ש"בכורי מצרים" מורה על התוקף

- 1 והמובחר שבדור העתיד דמצרים, ועל ידם נפעל הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם", שבכורי מצרים הכו
- 2 את מצרים, ולכן, הרי זה "נס גדול".
- 3 זאת אומרת: ה"נס גדול" מתבטא בזה שבכורי מצרים עצמם מנצלים את התוקף שלהם כדי לתבוע
- 4 מפרעה ומכל מצרים לקיים את ציווי הקב"ה ולשלוח את בני"י ממצרים, ועד שמעמידים את עצמם בסכנה
- 5 על ענין זה - "ועשו הבכורות עמהם מלחמה", בידעם שדרך המלחמה היא שנופלים חללים מב' הצדדים
- 6 (לא רק ממצרים, אלא גם מבכורי מצרים).
- 7 ד. ויש להוסיף בזה (אע"פ שלע"ע לא מצאתי זאת בספרים):
- 8 הפסוק "למכה מצרים בבכוריהם" נאמר בתהלים - בפרק (קל"ו) הנקרא "הלל הגדול" (בדוגמת "נס
- 9 גדול"), ובפרק זה גופא - בפסוק העשירי, שבזה מרומז הענין ד"בעשור לחודש", כי נס זה הי' "בעשור
- 10 לחודש".
- 11 וענין זה מודגש גם בסידורו של אדמו"ר הזקן - סידור השוה לכל נפש. ובהקדים:
- 12 אע"פ שסידורו של אדמו"ר הזקן הוא ע"פ נוסח האריז"ל - לא הביא אדמו"ר הזקן בסידורו עניני
- 13 כוונות האריז"ל, השייכים לאלו שעוסקים בחכמת הקבלה, חכמת האמת - כי הסידור הוא דבר השוה
- 14 לכל נפש.
- 15 ורק במקומות ספורים מביא אדמו"ר הזקן עניני כוונות - מאחר שכוונות אלו שוים לכל נפש.
- 16 ולדוגמא: ב"הגדה של פסח" כותב אדמו"ר הזקן שבעת שפיכת היין באמירת עשר המכות צריכים
- 17 לכוין ענין מסויים.
- 18 ועד"ז ב"הלל הגדול" שאומרים בתפלת כל שבת - מביא אדמו"ר הזקן שעשר הפסוקים הראשונים
- 19 דמזמור זה הם כנגד יו"ד דשם הוי', חמשה הפסוקים שלאח"ז הם כנגד ה"א ראשונה דשם הוי', ששה
- 20 פסוקים שלאח"ז הם כנגד וא"ו דשם הוי', וחמשה פסוקים האחרונים הם כנגד ה"א אחרונה דשם הוי'.
- 21 ולהעיר - שבענין זה לא כותב אדמו"ר הזקן שזהו ענין של כוונה כו' (כפי שכותב ב"הגדה" - "ויכוין
- 22 כו'"), אלא רק מציין את האות יו"ד לאחרי עשר הפסוקים הראשונים (וכיו"ב בשאר האותיות דשם הוי')
- 23 - מאחר שזהו דבר השוה לכל נפש עד כדי כך שלא מדגישים כלל שזהו ענין של כוונה.
- 24 ובזה מודגש ביותר שהפסוק "למכה מצרים בבכוריהם" הוא הפסוק העשירי שבמזמור זה - כי האות
- 25 יו"ד דשם הוי' (שכנגד עשר פסוקים הראשונים) כתובה מול הפסוק "למכה מצרים בבכוריהם" (הפסוק
- 26 העשירי).
- 27 (ואפילו אם נאמר שהד' אותיות דשם הוי' הוכנסו במזמור זה ע"י המדפיס וכיו"ב (ולא ע"י אדמו"ר
- 28 הזקן בעצמו) - הרי כך נדפס בכל הסידורים בהשגחה פרטית. ובפרט שזהו ענין הקשור עם תפלתם של
- 29 ישראל, ובפרט תפלת יום השבת (שכל ענינו הוא ענין התפלה), ועד"ז תפלת יו"ט - "מקרא קודש"].
- 30 ה. ביאור השייכות ד"למכה מצרים בבכוריהם" עם כללות הענין דשם הוי':
- 31 כאשר משה ואהרן באו אל פרעה ואמרו אליו "כה אמר הוי' . . . שלח את עמי", אמר פרעה "לא
- 32 ידעתי את הוי'", כי שייכותו היא רק לשם אלקים, כמ"ש "אלקים יענה את שלום פרעה".
- 33 ולעומת זאת - באים בכורי מצרים ודורשים מפרעה לקיים את ציווי הוי' "שלח את עמי", היינו, לא
- 34 זו בלבד שלא יעכב את בני"י לצאת ממצרים, אלא אדרבה, שפרעה עצמו ישלח אותם ויסייע להם לצאת
- 35 ממצרים.
- 36 וכך הי' אמנם בפועל - כמ"ש "בשלח פרעה את העם", היינו, לא זו בלבד שפרעה לא התערב, ולא
- 37 מנע מבני"י לצאת ממצרים, אלא אדרבה: פרעה עצמו שלח את בני"י ממצרים, וסייע להם לצאת ממצרים
- 38 במהירות האפשרית, וכאשר היו "טפשים" שלא רצו לצאת ממצרים - הנה "ביד חזקה ישלחם וביד חזקה
- 39 יגרשם מארצו"!

וכל זה נפעל ע"י מכת בכורות - כי היות שפרעה עצמו הי' בכור, ופחד שימות גם הוא, לכן, הזדרזו
 "למהר לשלחם מן הארץ". ובהקדמה לזה - הי' הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם", שבכורי מצרים עשו
 מלחמה עם פרעה, כדי להכריחו לשלח את בני"י ממצרים (לקיים את ציווי הוי').

ו. והנה, כללות הענין ד"בשלח פרעה את העם" (שפרעה עצמו מסייע לבני"י לצאת מהגלות) התחיל
 כבר קודם הגאולה:

כאשר "הגיע הקץ", בט"ו ניסן, "בעצם היום הזה" - "לא עיכבן המקום כהרף עין", ואז כבר יצאו
 ממצרים. ומזה מובן שהענין ד"בשלח פרעה את העם" (קודם שיצאו ממצרים) התחיל לפנ"ז - "ויהי
 בחצי הלילה", כאשר היתה מכת בכורות, כמ"ש "ויקם פרעה לילה . . ויקרא למשה ולאהרן לילה ("שהי'
 מחזור על פתחי העיר וצועק היכן משה כו'") ויאמר קומו צאו גו'".

ועד"ז מובן שקיום הציווי "וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב", ובאופן
 ד"ונצלתם את מצרים" - הי' קודם הגאולה, היינו, שקודם הגאולה השאילו כבר המצרים לבני"י כלי כסף
 וכלי זהב, ובפרט ע"פ הפירוש ששאילה זו היתה באופן של מתנה, היינו, שהמצרים נתנו לבני"י כלי כסף
 וכלי זהב כדי שיצאו ממצרים (ראה פרש"י בא יב, לו).

ועד"ז מובן שהנס ד"למכה מצרים בבכוריהם" נפעל קודם הגאולה - היינו, גם כאשר בני"י היו בגלות
 מצרים, נפעל כבר הענין ד"למכה מצרים" ע"י "בכוריהם", שהם דרשו מפרעה לסייע לבני"י לצאת
 ממצרים.

וזהו כללות הענין ד"נס גדול" - שהגוי עצמו יודע שתפקידו ושליחותו לפעול על גוי שני שסייע
 לבני"י לצאת מהגלות! וכאמור - ענין זה נפעל כאשר בני"י נמצאים עדיין בזמן הגלות, קודם הגאולה.

ועד"ז מובן בנוגע לגלותנו זה, שהענינים האמורים נפעלים כבר קודם הגאולה העתידה - שהרי
 הגאולה העתידה תהי' "כימי צאתך מארץ מצרים".

ז. ההוראה מכללות הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם" - בעבודת האדם (וכמדובר כמ"פ שכאו"א
 צריך לדעת שהכוונה היא אליו):

"מצרים" מורה על עבודה באופן של מדידה והגבלה - מיצרים וגבולים. ולמטה מזה - "מצרים"
 מלשון "מצירים לישראל", היינו, התעסקות בענינים שמצד עצמם הם "מצירים לישראל".

והביאור בזה:

ישנם זמנים במשך היום שבהם עוסק יהודי בעניני העולם. זאת אומרת, תמורת זה שהי' יכול ללמוד
 תורה, לקיים מצוות, ולעסוק בעבודת התפלה - הרי הוא לוקח חלק מסויים משעות היום כדי לעסוק
 בעניני העולם, "מעשיך" ו"דרכיך".

והנה, אע"פ שהתעסקותו בעניני העולם היא ע"פ התורה, היינו, שהתורה מתירה לו להקדיש מזמנו
 עבור התעסקות בעניני העולם, כדי שיוכל לפרנס את אשתו ובני ביתו, ועד שישנו ציווי בתורה "שארה
 כסותה ועונתה לא יגרע" - אעפ"כ, ההתעסקות עם עניני העולם היא בבחי' "מצירים לישראל", כי מקומו
 האמיתי של כאו"א מישראל הוא - בד' אמות של תורה ותפלה, ואילו ההתעסקות בעניני העולם היא
 באופן שיוצא ממקומו האמיתי לחוץ - "זבולון בצאתך". וכמובן בפשטות שבעת עסקו בעניני העולם,
 אינו יכול להתמסר ללימוד התורה מתוך הבנה והשגה, באופן המתאים ליהודי ששייך ל"עם חכם ונבון".

זאת אומרת: אע"פ שיהודי נברא ע"י הקב"ה באופן של נשמה בגוף, עם ההגבלות דטבע הגוף, ולכן
 יש לו רשות לעסוק בעניני פרנסה ע"פ דרכי הטבע - אעפ"כ, אין הדבר גורם אצלו שמחה, אלא אדרבה:
 "מצירים לישראל" והוא עושה זאת מתוך הכרח בלבד, בלא לב ולב, ובאופן ד"יגיע בפיך" בלבד, בידעו
 שהצורך לעסוק בעניני העולם הוא אך ורק מפני שנמצאים עדיין בזמן הגלות, כי לעתיד לבוא יקויים
 היעוד "ועמדו זרים ורעו צאנכם".

- 1 ולכן, ההתעסקות בעניני העולם היא בבחינת "מצירים לישראל", כי היא נעשית תוך כדי "כאב-לב"
- 2 מדוע לא זכינו עדיין לקיום היעוד, "ועמדו זרים ורעו צאנכם", שלכן צריכים עדיין בנ"י לעשות זאת
- 3 בעצמם!
- 4 ח. ועל זה באה ההוראה ד"למכה מצרים בבכוריהם":
- 5 גם כאשר יהודי עוסק בעניני העולם, שהם בבחי' מצרים, "מצירים לישראל" - צריכה להיות עבודתו
- 6 באופן ד"למכה מצרים בבכוריהם", היינו, שמנצל את עניני העולם לצורך עבודת ה' ("כל מעשיך יהיו
- 7 לשם שמים", ו"בכל דרכיך דעהו").
- 8 וזהו כללות הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם": גם כאשר התעסקותו בעניני העולם ("מצרים") היא
- 9 באופן של הצלחה רבה (בכורי מצרים) - אין זה פועל עליו שישקיע את עצמו בעסקיו במדה מרובה
- 10 יותר, אלא אדרבה: הענין דבכורי מצרים גופא מנוצל להוספה בעבודת ה' - "למכה מצרים בבכוריהם".
- 11 ובפשטות: התעסקותו בעניני העולם היא באופן של הכרח, בלא לב ולב, באופן ד"יגיע כפיך" בלבד,
- 12 ולכן, גם בעת עסקו בעניני העולם הרי הוא מהרהר בדברי תורה, נגלה דתורה או פנימיות התורה, תורת
- 13 החסידות, כל חד וחד לפום שיעורא דיל'.
14 וכידוע סיפור החסידים אודות ר' נחמי' מדובראוונא: ר' נחמי' הי' עוסק בעניני מסחר (טליתות וכו')
- 15 וכאשר ערך פעם חשבון בעניני המסחר, והגיע לשורה התחתונה שבה צריך להופיע ה"סך-הכל" דחשבון
- 16 זה - כתב "אין עוד מלבדו"!
- 17 והנה, מובן בפשטות שר' נחמי' לא עשה זאת כדי להראות את עצמו כו', ח"ו, אלא כן הרגיש וחש
- 18 באמת - שה"סך-הכל" דכל החשבון בעניני המסחר שלו הוא - "אין עוד מלבדו"!
- 19 זאת אומרת: אע"פ שמדובר כאן אודות עשיית חשבון בעניני המסחר, רשימת מספרים, היינו, לא
- 20 אותיות בלשון הקודש (המכוונים למספרים) אלא מספרים ממש, באופן המקובל אצל כל עם ועם, ומובן
- 21 שעשיית החשבון צריכה להיות באופן מדויק כו', "משאו ומתנו באמונה", ובפשטות - עשיית החשבון
- 22 היא כדי לדעת כמה צריך לשלם, או כמה צריכים לשלם לו, וכיו"ב, אעפ"כ, כתב בסך-הכל "אין עוד
- 23 מלבדו", כי כללות הענין ד"אין עוד מלבדו" הי' חדור אצלו כל כך, עד שזה התבטא גם בעניני המסחר,
- 24 שתוכנם והסך-הכל שלהם הוא - "אין עוד מלבדו".
- 25 וזהו כללות הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם" בעבודת האדם - שמנצל את העסק בעניני העולם
- 26 לצורך עבודת ה', ובאופן שכל העובדים בעסק שלו, ועאכו"כ בני ביתו, חשים ומרגישים שהסך-הכל
- 27 דכללות העסק הוא - "אין עוד מלבדו"!
- 28 ט. עד"ז מובן בנוגע לכללות עניני הגוף - אכילה ושת' וכיו"ב:
- 29 אדמו"ר הזקן מבאר באגה"ת (פ"ג) שבדורותינו אלו אסור להרבות בתעניות, מאחר שזה פועל
- 30 חלישות בבריאות הגוף, ובמילא אינו יכול לעסוק בתומ"צ כדבעי. ולכן, צריכים לאכול ולשתות כדי
- 31 שהגוף יהי' בריא ושלם, ואז יוכל לעבוד את ה' באופן המתאים. ובנוגע לענין התענית - צריך לפדות
- 32 זאת ע"י הצדקה, כמבואר שם בארוכה.
- 33 והנה, מאחר שידוע אודות דברי אדמו"ר הזקן הנ"ל - הרי הוא מציית ומתנהג כן בפועל (להזהר
- 34 בכל הקשור לבריאות גופו), אבל לאידך, יודע הוא שכללות ההתעסקות עם עניני הגוף היא בבחי' "מצירים לישראל" (כי זהו רק מצד הגבלת הגוף כו'), ולכן, עבודתו היא באופן ד"למכה מצרים
- 35 בבכוריהם", היינו, שמנצל את עניני מצרים (ובכורי מצרים) גופא לצורך עבודת ה'.
- 36 ועד"ז בנוגע לכללות הענין ד"מזוני" (ההתעסקות בפרנסה כו'), שזהו אמנם באופן ד"רויחי", וכמ"ש
- 37 "ויאכילו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך" (ע"ד הענין דבכורי מצרים) - אבל כל זה נעשה באופן
- 38 ד"למכה מצרים בבכוריהם", שמנצל ענינים אלו לצורך עבודת ה'.

וענין זה נפעל ע"י בכורי מצרים ("למכה מצרים בבכוריהם") - היינו, שהנהגה זו (לנצל את
ההתעסקות בעניני הגוף וכללות העולם לצורך עבודת ה') היא לא רק מצד נפש האלקית, "בני בכורי
ישראל", אלא גם מצד השכל דנפש הבהמית - בכורי מצרים.
י. ע"פ האמור לעיל מובן שמדי שנה בשנה ישנה נתינת כח בנוגע לכללות העבודה ד"למכה מצרים
בבכוריהם". ובפרט בקביעות שנה זו ש"בעשור לחודש" חל ביום השבת, כפי שהיתה הקביעות בפעם
הראשונה.
ועבודה זו נעשית מתוך תענוג - מאחר שכללות השבת הוא ענין התענוג.
והנה, מאחר שסדר העבודה הוא באופן דקשוט עצמן תחילה, ואח"כ קשוט אחרים, מובן, שכאשר
עבודתו בעצמו נעשית באופן ד"למכה מצרים בבכוריהם", הרי עי"ז נפעל הענין ד"למכה מצרים
בבכוריהם" בנוגע לכללות העולם.
זאת אומרת: גם כאשר בני נמצאים בזמן הגלות, קודם שמגיע הקץ - נפעל כבר הענין ד"למכה
מצרים בבכוריהם", היינו, שאומות העולם יודעים שתפקידם ושלחותם לסייע לבני בכל עניניהם.
וגם כאשר בני נמצאים בימי הגלות האחרונים (דגלותנו זה), הרי הם נמצאים במעמד ומצב ד"לכל
בני ישראל הי' אור במושבותם" - היינו, שלמרות היותם עדיין בזמן הגלות, "במושבותם" בארץ מצרים,
כאשר "החושך יכסה ארץ", הרי "לכל בני ישראל הי' אור במושבותם".
ובקרב ממש יוצאים כל בני מהגלות, קודם ימי הפסח, ובדרך ממילא חוגגים את חג הפסח במעמד
ומצב של גאולה - "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים", בגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו,
"בנערינו ובזקנינו ובבנותינו".

* * *

יא. נתבאר לעיל שכללות הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם" נפעל ב"שבת הגדול" מידי שנה בשנה,
גם כאשר שבת הגדול אינו חל "בעשור לחודש" - מאחר ש"לא קבעוהו בעשירי לחודש סתם", בימי
החודש, אלא "בשבת שלפני הפסח", בימי השבוע.
אבל אעפ"כ, מובן, שכאשר שבת הגדול חל "בעשור לחודש", מודגש כללות הענין ד"למכה מצרים
בבכוריהם" בתוקף יותר - כי בקביעות כזו מתבטאת השייכות לא רק בימי השבוע (שבת שלפני הפסח),
אלא גם בימי החודש ("בעשור לחודש"), באותו אופן כפי שהי' בפעם הראשונה.
וכידוע שהקביעות דימי השבוע שייכת לקביעות דימי החודש (אע"פ שלכאורה הם ענינים נפרדים)
- כמדובר כמ"פ אודות הראי' לדבר מיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת.
וזהו העילוי המיוחד שבקביעות שנה זו, ששבת הגדול חל "בעשור לחודש" - שאז נפעל כללות
הענין ד"למכה מצרים בבכוריהם" בהדגשה יתירה.
יב. והנה, העילוי שבקביעות שנה זו (שבת הגדול "בעשור לחודש") צריך להתבטא - לכל לראש -
בענין של מעשה בפועל, מאחר שבענין המעשה שוין כל בני.
דהנה, כשם שכללות הענין דיצי"מ הי' אצל כל בני באופן שוה, "בנערינו ובזקנינו ובנותינו
ובבנותינו", כמו כן מובן שהענינים השייכים ליצי"מ (ובענינו - כללות הענין דשבת הגדול) הם גם
באופן השייך לכל בני בשוה, ולכן, לכל לראש צריך הדבר להתבטא בענין של מעשה בפועל, שבזה
שוין כל בני.
וכמובן בפשטות שבנוגע לדיבור ומחשבה ישנם חילוקי דרגות, ובפרט כאשר מדובר אודות תינוק
שנולד זה עתה, שעדיין אינו שייך כלל לעניני דיבור ומחשבה. ולכן, כאשר מדובר אודות ענינים
הקשורים ליצי"מ, שבזה מודגש השייכות לכאו"א מישראל, "בנערינו ובזקנינו ובנותינו",
שבזה נכלל גם תינוק בן יומו - הרי לכל לראש נוגע הענין דמעשה בפועל, שזהו ענין השייך לכל
בני.

- 1 יג. והביאור בזה:
- 2 כאשר שבת הגדול חל "בעשור לחודש" - ישנה הדגשה מיוחדת לא רק בנוגע לכללות הנס ד"למכה
- 3 מצרים בבכוריהם" (שזכרון הדבר נקבע ליום השבת), אלא גם בנוגע לפרטי הענינים שהיו "בעשור
- 4 לחודש".
- 5 ולכל לראש - "משכו וקחו לכם" (שפעולה זו היתה "בעשור לחודש"):
- 6 מבואר במדרז"ל ש"משכו וקחו" מרמז על כללות העבודה דמשכו ידיכם מע"ז וקחו לכם עניני מצוה.
- 7 זאת אומרת: לכל לראש צריך להיות ביטול כל הרצונות השייכים לענינים דלעו"ז ("משכו"), ואח"כ
- 8 באה כללות העבודה בעניני קדושה ("קחו").
- 9 והנה, כללות הענין דמשכו ידיכם מע"ז קשור עם ענין האמונה (היפך ושלילת ענין הע"ז), ולכן הרי
- 10 זה שייך לכאור"א מבני" בשוה, כי כל בני" הם "מאמינים בני מאמינים", היינו, גם כאשר מדובר אודות
- 11 תינוק בן יומו, הנה לא זו בלבד שהוא בן מאמין, אלא הוא "מאמין" גם מצד עצמו, למרות היותו תינוק
- 12 בן יומו.
- 13 [ומאחר שאפילו בהיותו תינוק בן יומו הרי הוא "מאמין בן מאמין", מובן, באיזה אופן צריכים
- 14 להתייחס אליו כל העומדים מסביבו, ובאיזה אופן צריכים להעשות כל הענינים הקשורים אליו - בהיותו
- 15 "מאמין בן מאמין"].
- 16 ועפ"ז מובן שכאשר שבת הגדול חל "בעשור לחודש" - ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע לכללות העבודה
- 17 ד"משכו וקחו", משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם עניני מצוות.
- 18 יד. והנה, מאחר שמדובר אודות "בעשור לחודש" שחל ביום השבת, מובן, שכללות העבודה ד"משכו
- 19 וקחו" (העבודה ד"בעשור לחודש") נעשית באופן של תענוג, כי שבת ענינו - תענוג.
- 20 ואע"פ שכללות ענין העבודה צריך להיות באופן של יגיעה דוקא, כמרז"ל "לא יגעתי ומצאתי אל
- 21 תאמין" - הרי דובר כמ"פ (ראה גם שיחת ש"פ תשא ס"ט) שזהו עד"מ מאדם הנושא משא כבד של
- 22 אבנים טובות ומרגליות, שאע"פ שבאופן חיצוני נראה הדבר למשא כבד הכרוך עם יגיעה רבה, אעפ"כ,
- 23 נעשית עבודה זו מתוך תענוג הכי גדול, כמובן בפשטות.
- 24 וענין זה הוא בטבע אצל כל בני האדם, אפילו אינם יהודים, ועאכו"כ כאשר מדובר אודות טבעם
- 25 של בני, "עם חכם ונבון".
- 26 טו. ישנו ענין נוסף הקשור עם עשירי בניסן - אע"פ שענין זה אינו מובא בשו"ע בנוגע לשבת הגדול
- 27 (וענין זה פועל הוספה ועילוי בכללות העבודה ד"למכה מצרים בבכוריהם", כדלקמן):
- 28 כאשר מתבוננים במאורעות שהיו בדורות הראשונים - "בינו שנות דור ודור" - מוצאים בתנ"ך מאורע
- 29 שהי' בעשירי בניסן: "והעם עלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון" (יהושע ד, יט).
- 30 והביאור בזה:
- 31 "ירדן" הוא הגבול שבין "מדבר העמים" ל"ארץ טובה ורחבה", וכדי שתהי' הכניסה לארץ טובה
- 32 ורחבה, צריך להיות הענין ד"עלו מן הירדן", כי ה"ירדן" עצמו אינו נכלל בארץ טובה ורחבה, אלא זהו
- 33 הגבול שבין "מדבר העמים" ל"ארץ טובה ורחבה".
- 34 זאת אומרת: אע"פ שמבואר בלקו"ת (מסעי צד, א) שכללות ענין ה"ירדן" הוא באופן שנוטל מזה
- 35 ונותן לזה כו' (למעלה מ"מדבר העמים") - הרי זה למטה מ"ארץ טובה ורחבה", ולכן, צריך להיות
- 36 הענין ד"עלו מן הירדן" כדי להכנס ל"ארץ טובה ורחבה".
- 37 והדיוק בזה הוא - "עלו מן הירדן": הכניסה ל"ארץ טובה ורחבה" (לאחרי שבאים מ"מדבר העמים"
- 38 ועוברים את ה"ירדן") היא באופן ד"עלו מן הירדן", באופן של עלי' דוקא, שזהו כללות העילוי דיתרון
- 39 האור מן החושך ויתרון החכמה מן הסכלות.

זאת אומרת: עצם העובדה שבאים ל"ארץ טובה ורחבה" לאחרי שהיו ב"מדבר העמים" ועברו את ה"ירדן" - הרי זה פועל עלילי מיוחד במעמד ומצב ד"ארץ טובה ורחבה" ("עלו מן (ועל ידי) הירדן"), כיתרון האור מן החושך כו'.

טז. והביאור בזה - בעבודת האדם. ובהקדים:

במאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר מובא קושיית הזהר על מ"ש "כימי צאתך מארץ מצרים", "כימי" לשון רבים, "כיום מבעי לי", דהא בחד זמנא נפקן? והביאור בזה - שבכללות הענין דיצי"מ ישנם ריבוי דרגות, ולכן, גם לאחרי יצי"מ בדרגא אחת, הרי לגבי דרגא נעלית יותר נמצא הוא עדיין ב"מצרים", ואז נדרשת ממנו העבודה דיצי"מ באופן נעלה יותר.

והרי כל ענין ישנו גם בהלכה - ועד"ז בעניננו:

החוב דזכירת יצי"מ הוא בכל יום ויום. וכפי שמביא אדמו"ר הזקן בסידורו - השוה לכל נפש - ב"שש זכירות": "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך".

זאת אומרת: אע"פ שאתמול יצא כבר ממצרים הרי זה רק בערך למעמדו ומצבו דאתמול. אבל כאשר הקב"ה נותן לו עוד שעות וימים ושכונות וחדשים ושנים - נדרשת ממנו העבודה דיצי"מ באופן נעלה יותר, כי גם לאחרי שיצא ממצרים, נמצא הוא עדיין ב"מצרים" לגבי דרגא נעלית יותר.

ולכן, גם כאשר מדובר אודות יצי"מ בפעם הראשונה, בדורו של משה רבינו, "דור דעה", הנה לאחרי הענין דיצי"מ, ולאחרי כללות עבודת בני" במשך ארבעים שנה עדיין לא נמצאים ב"ארץ טובה ורחבה", וצריכים לעלות מן הירדן.

וטעם הדבר - כי "ארץ טובה ורחבה" מורה על כללות העבודה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי, שזהו אמיתית ענין ההרחבה [משא"כ כאשר מדובר אודות עבודה שבמדידה והגבלה, הרי מאחר שישנה הרחבה נעלית יותר, אין זה אמיתית הענין ד"ארץ טובה ורחבה"], ולכן, גם לאחרי שיצא ממצרים אינו נמצא עדיין ב"ארץ טובה ורחבה", כי לגבי דרגא נעלית יותר, הרי עבודתו היא במדידה והגבלה. וזוהי כללות ההוראה ד"עלו מן הירדן" - שגם לאחרי העבודה דיצי"מ, כולל העבודה ד"למכה מצרים בבכוריהם", אינו יכול לחשוב שעבודתו היא כבר בתכלית השלימות, למעלה ממדידה והגבלה - כי אע"פ שלגבי דרגא שלמטה ממנה הרי זה למעלה ממדידה והגבלה, הנה לגבי דרגא שלמעלה ממנה הרי זה באופן של מדידה והגבלה, ועדיין נדרשת ממנו העבודה ד"עלו מן הירדן".

יז. בנוגע לפועל:

כאשר יהודי עושה חשבון בנוגע לכללות עבודתו, ורואה שעבודתו היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, באופן ד"ופרצת" ("א ופרצת איד").

ויתירה מזו: כאשר שואל ומברר אצל חבריו אודות אופן עבודתו (בידעו שאינו יכול לסמוך על עצמו, כי "אדם קרוב אצל עצמו") - נותן לו חבריו טפיחה על שכמו באמרו שעבודתו היא באופן ד"ופרצת" ("א ופרצת איד"), למעלה ממדידה והגבלה,

עליו לדעת, שנדרשת ממנו עבודה נעלית יותר - "עלו מן הירדן", ואינו יכול להסתפק באופן עבודתו הקודמת, כי אע"פ שבערך לדרגתו הקודמת היתה עבודה זו באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, הרי לגבי דרגא נעלית יותר נחשבת עבודה זו לעבודה שבמדידה והגבלה, באופן של מיצרים וגבולים, ולכן, נדרשת ממנו העבודה דיצי"מ - לצאת גם ממדידה והגבלה זו, ולהגיע לעבודה הקשורה עם "ארץ טובה ורחבה", למעלה ממדידה והגבלה.

וזהו ההוראה המיוחדת הנלמדת מקביעות שנה זו, ששבת הגדול חל "בעשור לחודש" שאז "עלו מן הירדן" - שגם כאשר עבודתו היא באופן ד"למכה מצרים בבכוריהם", למעלה ממדידה והגבלה, נדרשת ממנו עבודה נעלית יותר - "עלו מן הירדן". ולאידך - מאחר שמעמדו ומצבו הקודם הי' בבחינת "מצרים", הנה כאשר יוצא ממצרים, נפעל כללות הענין ד"עלו מן (ועל ידי) הירדן", כיתרון האור מן החושך כו'.

- 1 ומוכן שכללות עבודה זו נעשית באופן של תענוג - כאמור לעיל שכללות השבת הוא ענין התענוג.
- 2 יח. והנה, מאחר שמיום השבת "מתברכין כולהו יומין", מובן, שההחלטות הטובות שמחליטים ביום
- 3 השבת דעשור לחודש (בנוגע לכללות העבודה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה) - נמשכים ופועלים על
- 4 כל הימים שלאח"ז.
- 5 ועד"ז מובן גם בנוגע לתיקון ושלמות העבר:
- 6 אע"פ שבשנה שעברה לא היתה הקביעות דשבת הגדול בעשור לחודש, ובמילא הי' "תירוץ" שלא
- 7 היו יכולים ללמוד הוראה הנ"ל (ובפרט שהדבר אינו מפורש בשו"ע) - הרי מאחר שביום השבת נפעל
- 8 גם עילוי ושלמות בכל הענינים שהיו במשך השבוע, שכולם עולים ונכללים בדרגא נעלית יותר, באופן
- 9 ד"ויכולו" [נוסף על הענין ד"מיני' מתברכין כולהו יומין"], מובן, שע"ז נפעל עילוי ושלמות בנוגע
- 10 לכללות העבודה שלפנ"ז (בשנה שעברה).
- 11 ומוכן, שגם תיקון והשלמת עניני העבר נעשית באופן של תענוג - כשם שכללות העבודה דיום השבת
- 12 נעשית מתוך תענוג.
- 13 יט. והנה, כללות העבודה דשבת הגדול [כולל - הענינים המיוחדים הקשורים עם הקביעות דשבת
- 14 הגדול "בעשור לחודש"] פועלת עילוי בעבודה הכללית דחג הפסח.
- 15 ובפרט ע"פ המבואר בכ"מ שאחד הטעמים לקריאת שבת זו בשם "שבת הגדול" הרי זה לפי ששבת
- 16 זו היא לפני חג הפסח שנקרא גם הוא בשם "שבת", כמ"ש "וספרתם לכם ממחרת השבת", דקאי על
- 17 יו"ט ראשון דחגה"פ, זאת אומרת, שחג הפסח נקרא בשם שבת סתם, ושבת שלפני הפסח נקרא בשם
- 18 "שבת הגדול" - וא"כ, מובן בפשטות ש"שבת הגדול" פועל עילוי בשבת סתם (חגה"פ).
- 19 וזוהי המעלה המיוחדת שבקביעות שנה זו - שישנה נתינת כח נוספת בנוגע לכללות העבודה דיצי"מ
- 20 (העבודה דחגה"פ), בהתאם להוראה הנלמדת מהקביעות "בעשור לחודש", שאז "עלו מן הירדן", כנ"ל
- 21 בארוכה.
- 22 ובפרט בעמדנו ביום השבת לאחר חצות, בזמן ד"רעוא דרעוין" - שזמן זה קשור במיוחד עם כללות
- 23 העבודה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, כמרז"ל "כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים
- 24 . . כי עקב שכתוב בו ופרצת גו'", והרי תכלית השלימות בתענוג דיום השבת הוא בזמן ד"רעוא דרעוין".
- 25 ומזה מובן גם בנוגע ליום השבת עצמו - שאפילו לאחר העבודה ד"למכה מצרים בבכוריהם"
- 26 [שאומרים בתפלות שחרית דכל שבת, ובמיוחד - בשבת הגדול], הנה כאשר מגיע הזמן ד"רעוא דרעוין",
- 27 נדרשת עבודה באופן נעלה יותר - "נחלה בלי מצרים", למעלה ממדידה והגבלה לגמרי.
- 28 וע"י כללות העבודה באופן ד"ופרצת", למעלה ממדידה והגבלה - זוכים לקיום היעוד "יעלה הפורץ
- 29 לפנינו", בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.
- 30 "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים" - בבית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך".

* * *

31 כ. מאמר (כעין שיחה) ד"ה בעשור לחודש הזה.

* * *

- 32 כא. נהוג ללמוד בכל שבת פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, או לבאר ענין מוקשה בפשוטו
- 33 של מקרא שרש"י אינו מתעכב על ביאור הדבר.
- 34 ובפרשתנו - ישנו ענין הדורש ביאור בפשוטו של מקרא: מדוע בכמה קרבנות המובאים בפרשתנו
- 35 לא נאמר "ריח ניחוח לה"?

ואין לומר שמאחר שכבר נאמר לפני"ז שבקרבנות ישנו הענין ד"ריח ניחוח לה", שוב אין צורך
 שהכתוב יחזור ויפרש זאת בכל קרבן - כי בפרשתנו גופא ישנם כמה קרבנות שבהם נאמר "ריח ניחוח
 לה" (אע"פ שכבר נאמר לפני"ז שבקרבנות ישנו הענין ד"ריח ניחוח לה").

ולדוגמא: "וזאת תורת המנחה . . ריח ניחוח אזכרתה לה" (פרשתנו ו, ז-ח). ואע"פ שכאן נאמר
 "ריח ניחוח אזכרתה לה" (ולא "ריח ניחוח לה") - הרי מפורש במנחת כהן "ריח ניחוח לה" (שם,
 יד).

[דרך אגב: הטעם שצריכים לפרש שגם במנחה ישנו הענין ד"ריח ניחוח לה", אע"פ שכבר נאמר
 ענין זה בנוגע לעולת בהמה ועוף (בפ' ויקרא) - הרי זה משום שיש סברא לומר שבהקרבנות (במנחה)
 אין ענין של "ריח" (כמו בקרבן בהמה ועוף), ולכן צריכים הדגשה מיוחדת שגם במנחה ישנו הענין
 ד"ריח ניחוח לה"].

ואעפ"כ, ישנם בפרשתנו קרבנות שבהם לא נאמר "ריח ניחוח לה" - ורש"י אינו נעמד לבאר זאת!
 כב. קושיא הנ"ל מתחזקת עוד יותר ע"פ הביאור שנתבאר בהתוועדות הקודמת (דש"פ ויקרא) - מדוע
 דוקא בקרבנות ישנו הענין ד"נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני", אע"פ שבכל המצוות כולם ישנו
 הענין ד"אמרתי ונעשה רצוני":

בהתוועדות הנ"ל (שיחת ש"פ ויקרא סמ"ה) נתבאר שאע"פ שבכל המצוות ישנו הענין ד"אמרתי
 ונעשה רצוני", אין זה גורם "נחת רוח" מיוחדת - כי אין חידוש גדול בדבר. ובפשטות - כאשר יהודי
 מקיים את ציוויי הקב"ה, הנה בהיותו שייך ל"עם חכם ונבון" אין בזה חידוש גדול, מאי קמ"ל?! -
 ולכן, אין הדבר גורם נחת רוח מיוחדת.

אבל כאשר מדובר אודות קרבנות שענינם הוא - כפרה, זאת אומרת, שמדובר אודות יהודי שהתנהג
 באופן בלתי רצוי, ואח"כ התחרט וחזר בתשובה, ומביא קרבן להקב"ה - הרי דבר זה פועל "נחת רוח"
 מיוחדת אצל הקב"ה.

ובפרט כאשר מדובר אודות חטא קל שאינו מחוייב להביא קרבן - עשה ולא הניתק לעשה, שעל
 ענינים אלו מכפר קרבן עולה, כפרש"י עה"פ "ונרצה לו לכפר עליו" (ויקרא א, ד), "על מה הוא מרצה
 . . על עשה ועל לאו שניתק לעשה", והמדובר אודות עולת נדבה (כפרש"י שם, ב) "בקרבנות נדבה
 דיבר הענין", זאת אומרת, שאע"פ שאינו מחוייב להביא קרבן כדי לכפר על ענינים אלו, הרי הוא מתנדב
 ומביא קרבן עולה, ובפרט כאשר מדובר אודות מנחת עני, שעל זה נאמר "ונפש כי תקריב" (שם ב, א),
 ובפרש"י: "מי דרכו להתנדב מנחה, עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו" - מובן, שכל
 זה פועל נחת רוח מיוחדת אצל הקב"ה.

ועפ"ז תמוה ביותר: מדוע לא נאמר "ריח ניחוח לה" בקרבן חטאת ואשם דפרשתנו - הרי כללות
 הענין ד"ריח ניחוח לה" קשור עם ענין הכפרה על ענינים בלתי רצויים, וא"כ, אם תשובה וכפרה על
 ענין קל (עשה ולא הניתק לעשה) פועלת "נחת רוח" מיוחדת, הרי עאכ"כ שתשובה וכפרה על ענינים
 חמורים (לאו שזדונו כרת) צריכה לפעול "נחת רוח" מיוחדת, כאשר הקב"ה רואה שלמרות שנכשל
 בענינים חמורים, התחרט ושב בתשובה, ומביא קרבן להקב"ה. וא"כ, מדוע בקרבן חטאת ואשם דפרשתנו
 לא נאמר "ריח ניחוח לה"??

וכפי שיתבאר לקמן.

כג. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו (לקוטי לוי"צ ע' ריג) מביא מאמר הזהר "ר' אלעזר הוה
 אזיל . . והו עמי' ר' ייסא ור' חזקי', פתח ר' חזקי' ואמר.. כל בר נש דאשתדל במלי דאורייתא כו', תו
 פתח ואמר . . מאן דלעי באורייתא לא אצטריך לא לקרבנין ולא לעלוון, דהא אורייתא עדיף מכלא וכו'".
 ובהערות אאמו"ר (ע' רס ואילך) מבאר את שמות התנאים ע"פ קבלה, ומקשר זאת עם מעלת התורה
 (שבענין זה דיבר ר"א) - ספירת התפארת וכו'.

- 1 וכמדובר כמ"פ שישנם ענינים שלא נתבארו ע"י אאמו"ר - בהסתמכו על המבואר במק"א. ועד"ז
- 2 בנוגע לעניננו - אינו מבאר ענין כללי המבואר במפרשי הזהר:
- 3 הרמ"ק (באוה"ח) הקשה על מאמר הזהר "לא אצטריך לא לקרבנין כו" - הרי ישנו ציווי בתורה
- 4 אודות הקרבת הקרבנות, וא"כ, איך אפשר לומר שכאשר עוסק בתורה "לא אצטריך לא לקרבנין כו" -
- 5 "אין ספק שאם חטא שמקריב קרבן"?!
- 6 ומבאר בזה: "אפשר דה"ק, לא אצטריך, שאינו חוטא מפני זכות התורה" היינו, שהתורה מגינה עליו
- 7 שלא יבוא לידי חטא, ובדרך ממילא "לא אצטריך לא לקרבנין כו".
- 8 ומביא פירוש נוסף - "ואפשר לומר עם היות שמקריב, לא אצטריך, שתורתם מטהרתם".
- 9 ועפ"ז מבאר את הפסוק "ואין למו מכשול" - ע"פ ב' הפירושים: "ואין למו מכשול, עון, וכן נתיבותי
- 10 שלום, בלא חטא, וזהו כפי' הראשון. ולאידך פי' אין למו מכשול, שמתכפרים ממכשולם, וכן נתיבותי
- 11 שלום, שנתכפרו ונטהרו".
- 12 והנה, הטעם שמביא פירוש נוסף, ואינו מסתפק בפירוש הראשון - הרי זה מפני הקושי שבפירוש
- 13 הראשון: איתא בגמרא (מנחות קי, א): "מאי דכתיב (פרשתנו ז, לד) זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת
- 14 ולאשם, כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. . כל העוסק בתורת חטאת כאילו
- 15 הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם".
- 16 וכן מובא בשו"ע אדמו"ר הזקן - הן במהדורא קמא (או"ח ס"א ס"א): "אמרו חכמים כל העוסק
- 17 בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, לפיכך טוב לומר בכל
- 18 יום פ' העולה ומנחה וכו'", ועד"ז במהדורא בתרא (שם ס"ט): "טוב מאד לומר (בכל יום) פ' הקרבנות,
- 19 שהן עולה וכו' וכמו שאמרו חכמים ע"פ זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת וגו', כל העוסק בתורת
- 20 עולה כו'".
- 21 וזהו הקושי שבפירוש הראשון "שאינו חוטא מפני זכות התורה" - הרי מפורש בגמרא "כל העוסק
- 22 בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת", היינו, שהעסק בתורה פועל את פעולת הקרבן ("כאילו הקריב"),
- 23 ולא שהעסק בתורה פועל שלא יחטא ולא יהי' זקוק כלל לפעולת הקרבן?!
- 24 ובפרט ע"פ הדגשת אדמו"ר הזקן (מהדו"ק שם ס"ב) "אם יודע שנתחייב חטאת, יאמר תחלה פ'
- 25 חטאת כו'" - היינו, שמדובר אודות אדם שחטא ועוסק בפרשת חטאת תמורת הקרבת החטאת כפשוטה
- 26 (ולא שהעסק בתורה פועל שלא יחטא כלל).
- 27 ולכן מביא הרמ"ק פירוש נוסף - "עם היות שמקריב, לא אצטריך, שתורתם מטהרתם", היינו, שע"י
- 28 העסק בתורה נפעל כבר ענין הכפרה (בדוגמת הקרבת הקרבן), ומה שמקריב קרבן בפועל (נוסף על
- 29 העסק בתורה) - הרי זה ענין בפ"ע, ציווי בפ"ע וכו'.
- 30 אבל עדיין אינו מובן - מהו ההסבר בדבר שגם לאחר שפועל ענין הכפרה ע"י העסק בתורה, ישנו
- 31 עדיין כללות הענין דהקרבת קרבן בפועל. וכפי שיתבאר לקמן.
- 32 כד. כללות הענין דפרשת "צו" - מורה על ענין הזריזות, כפירוש רש"י (ריש פרשתנו) "אין צו אלא
- 33 לשון זירוז".
- 34 וענין זה קשור עם לקיחת השה דקרבן פסח "בעשור לחודש", היינו, שאינו ממתין עד ליום י"ד
- 35 בניסן, שאז חל החיוב דהקרבת הפסח, אלא הוא מזדרז לקחת את השה "בעשור לחודש", ד' ימים קודם
- 36 ההקרבה, ובכל יום מד' ימים אלו הרי הוא מבקר את השה להיות בטוח שאין בו מום - שכל זה מורה
- 37 על הזריזות והזהירות (הקשורה עם ענין הזריזות) בכל הקשור להקרבת קרבן פסח.
- 38 ובהמשך לזה - כאן המקום לעורר ולזרז עוד הפעם בנוגע להתעסקות ב"מבצע פסח", שזהו המבצע
- 39 שהזמן גרמא:

בעמדנו ימים ספורים לפני חג הפסח, צריכים להשתדל ביתר שאת וביתר עוז שכאז"א מבנ"י יוכל לערוך את ה"סדר" באופן המתאים, ועד שבבוא "ליל הסדר" לא יהי' מציאות של "דכפין" ו"דצריך" (שצריכים להזמין לשולחן ה"סדר"), כי לכאז"א מישראל יהיו כל צרכי החג בהרחבה, ויוכל לערוך את ה"סדר" בביתו כמלך היושב על כסאו, ועקרת הבית - כמלכה היושבת על כסאה, מתוך הרחבה ושמחה וכו'.

כה. וכאן המקום לעורר גם אודות שאר ה"מבצעים":
לכל לראש - מבצע חינוך, "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה". וענין זה קשור במיוחד עם חגה"פ - כי בחגה"פ (יצי"מ) התחיל כללות הענין ד"כי נער ישראל ואוהבהו".

ועד"ז שאר ה"מבצעים": אהבת ישראל, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמי, נרות שבת קודש ויו"ט (ובחגה"פ - בברכת "שהחינו"), כשרות האכילה ושת' וטהרת המשפחה.

ומובן שכל ה"מבצעים" קשורים עם "מבצע פסח" - ע"ד המבואר בחינוך שכל המצוות כולם הם "זכר ליציאת מצרים". והדבר מפורש בעשרת הדברות: "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - "כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי".

והנה, כשם שההתעסקות בעניני הפסח נעשית באופן של זריזות (כאמור לעיל בנוגע ללקיחת השה "בעשור לחודש"), כמו כן מובן שההתעסקות בכל המבצעים, ובכללות הענין דהפצת היהדות, צריכה להיות באופן של זריזות, וכמרו"ל "זריזין מקדימין למצוות".

ובפרט בעמדנו בזמן ד"רעוא דרעוין", הקשור עם "נחלה בלי מיצרים" - ישנה נתינת כח מיוחדת להחליט החלטות טובות - ולקיימן בפועל לעסוק בכל פעולות הנ"ל באופן שלמעלה ממדידה והגבלה - "נחלה בלי מיצרים".

ויה"ר שע"י ההוספה והזריזות בכל הענינים דהפצת היהדות והמעיינות באופן שלמעלה ממדידה והגבלה - נזכה בקרוב ממש לקיום היעוד "יעלה הפורץ לפנינו", ובאופן של זריזות - "מיד הן נגאלין", "היום", ע"י כללות ההנהגה באופן ד"בקולו תשמעו", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

כו. היות שהגיעו כמה אורחים בקשר למאורע הקשור עם "שנת השמונים" - הרי כאן המקום לבאר ענין בפרק תהלים שמסיימים לומר בשנת השמונים - פרק פ' שבתהלים, וכן ענין בפרק תהלים שמתחילים לומר בשנת השמונים ואחת - פרק פ"א שבתהלים.

וכידוע תקנת הבעש"ט לומר הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו. וכידוע גם מאמר אדמו"ר הזקן בנוגע לביאור תקנה זו - כפי שנדפס עתה בקשר לימים אלו (ב"קובץ י"א ניסן - שנת השמונים).

ובנוגע לענינו - מאחר שנמצאים אנו בסיום שנת השמונים, ונכנסים לשנת השמונים ואחת, ובפרט בזמן ד"רעוא דרעוין", השייך כבר ליום ראשון (שנת השמונים ואחת) - מן הראוי לבאר ענין מסויים בנוגע לפרקים פ' ופ"א שבתהלים.

ובהקדמה:

ידוע מכתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בנוגע לאמירת פירושים בספר התניא, שאע"פ שבענין זה צריכה להיות זהירות כו', הרי כאשר מדובר אודות פירוש המוסיף בעניני יראת שמים ועבודת ה', מותר וצריך לומר ולבאר פירוש זה, גם כאשר לא בטוחים שפירוש זה הוא אמת לאמיתו.

ועד"ז בנוגע לענינו: אע"פ שלא מצאתי בספרים את הביאור דלקמן, אעפ"כ, מאחר ששמיעת הביאור תביא להוספה בעבודת ה', ובמיוחד בנוגע לתקוות הגאולה (ובאופן שיפעלו הדברים בי ובהשומעים) - הרי זה דבר טוב ונכון וכו'.

- 1 כז. לכל לראש - נתעכב על ענין כללי שישנו בפרקים אלו - מספר הפסוקים דפרק פ', ומספר הפסוקים
- 2 דפרק פ"א.
- 3 ובהקדים:
- 4 ידוע גודל הענין שבמספר אותיות התורה - דהנה, אע"פ שמבואר בשעהיוה"א (פ"ז) ש"החשבון
- 5 מורה על מיעוט האור והחיות . עד שלא נשאר ממנו אלא בחי' אחרונה שהוא בחי' החשבון ומספר
- 6 כו" - הרי מצינו בתורה כמה וכמה הלכות (בנגלה דתורה) שלמדים מענין המספר.
- 7 [ולדוגמא: "סתם נזירות שלושים יום, מנלן, אמר קרא יהי', בגימטריא תלתין". ולהעיר - שכללות
- 8 ענין הנזירות קשור עם ענינו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שהרי "יוסף" נקרא "נזיר אחיו".
- 9 ועאכ"כ בנוגע לדרך הלימוד דתורת הקבלה והחסידות - שישנם ריבוי ענינים של גימטריא וכו'.
- 10 וכמדובר לעיל (שיחת ש"פ ויק"פ סמ"ד) שהרס"ג הקדיש מזמנו כדי למנות את מספר האותיות
- 11 שבתורה, ולא רק בנוגע למספר הכללי דאותיות התורה, אלא גם בנוגע למספר דכל אות בפ"ע (מספר
- 12 אותיות אל"ף שבתורה, מספר אותיות ב"ת, וכיו"ב בשאר האותיות).
- 13 ומפורש בגמרא (קידושין ל, א): "לפיכך נקראו ראשונים סופרים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה,
- 14 שהיו אומרים וא"ו דגחון חציין של אותיות של ס"ת, דרש דרש חציין של תיבות, והתגלח של פסוקים,
- 15 יכרסמנה חזיר מיער, עי"ן דיער חציין של תהלים וכו'".
- 16 ומה שהודגש (בהתוועדות הנ"ל) ענין זה בקשר לרס"ג, אע"פ שמצינו זאת כבר בגמרא - הרי זה
- 17 משום שאצל הרס"ג ישנו חידוש מיוחד בענין זה:
- 18 המבואר בגמרא אודות אלו שהיו סופרים כל האותיות שבתורה - מדובר אודות "סופרים", שאצלם
- 19 ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע לכללות ענין האותיות שבתורה. ואפילו בנוגע ל"סופרים" - לא מצינו
- 20 שכולם ספרו את האותיות שבתורה. ולדוגמא: ר' מאיר הי' סופר, אבל אעפ"כ, לא מצינו בפירוש שר'
- 21 מאיר ספר את האותיות שבתורה.
- 22 ובנוגע לרס"ג - הנה אע"פ שהוא לא הי' סופר, אלא הי' ראש ישיבה, ופוסק בישראל וכו', אעפ"כ,
- 23 הקדיש מזמנו כדי לספור את האותיות שבתורה [וזאת - למרות שימי חייו היו פחות מאשר "ימי שנותינו
- 24 בהם שבעים שנה", כידוע שימי חייו היו חמישים או ששים שנה (כפי החילוקי דעות שבזה)] - וכפי
- 25 שנדפסו בספריו כל הענינים הקשורים עם מספר האותיות שבתורה.
- 26 ולכן, כאשר רוצים להדגיש את גודל ההפלאה שבענין המספר דאותיות התורה, מזכירים שהרס"ג
- 27 הקדיש מזמנו למנות את מספר האותיות שבתורה, למרות שלא הי' סופר, ועיקר עסקו הי' בלימוד התורה
- 28 באופן של הבנה והשגה כו'. ועד"ז מובן בנוגע לגודל הענין שבמספר הפסוקים (לא רק האותיות)
- 29 שבפרקי תהלים, ובענינו - מספר הפסוקים דפרק פ' ופ"א, כדלקמן.
- 30 כח. פסוקי פרק פ' שבתהלים מספרם - כ'. ופסוקי פרק פ"א שבתהלים מספרם - י"ז.
- 31 והביאור בזה:
- 32 מספר כ' מורה על בחי' "כה", "כדמותינו" (בניגוד לבחי' "זה"), שזהו כללות הענין דספירת המלכות.
- 33 ומספר כ' מורה גם על בחי' הכתר - "כתר עליון איהו כתר מלכות". וגם בחי' הכתר קשורה עם בחי'
- 34 "כה" - כידוע המאמר "כתר עליון, אע"ג דאיהו אור צח ומצוחצח, אוכם הוא קדם עילת העילות", ועז"נ
- 35 "ישת חושך סתרו".
- 36 ועפ"ז מובן שפרק פ' שבתהלים, שפסוקיו הם במספר כ' - מורה על כללות הענין דסדר ההשתלשלות,
- 37 הקשור עם ספירת המלכות, כמ"ש "מלכותך מלכות כל עולמים".
- 38 ומזה מובן, שכאשר מגיעים לשנת השמונים, "ואם בגבורות שמונים שנה" - נמשכת נתינת כה
- 39 מיוחדת, באופן של "גבורות", ובאופן ד"כיון דאיפליג איפליג", בנוגע לפעולות הקשורות עם כללות
- 40 סדר ההשתלשלות.

- ולאח"ז - מתחילה העבודה דשנת השמונים ואחת, פרק פ"א שבתהלים, שמספר פסוקיו - י"ז:
- י"ז בגימטריא "טוב". וכידוע מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בנוגע לאמירת פסוקי "אתה הראת" קודם "הקפות", שאומרים י"ז פסוקים, בגימטריא "טוב", וזהו הקשר לענין התורה - "אין טוב אלא תורה". ומה שאומרים י"ז פסוקים אלו ג"פ - הרי זה ע"ד המבואר בשו"ע אדמו"ר הזקן (או"ח רס"ג) שההוספה על שיעור מכוון, אינה מבטלת את השיעור כו'.
- והנה, בחי' "טוב" בספירות קאי על ספירת היסוד, שנקרא "טוב". וזהו הקשר עם שנת השמונים - כי "יסוד" בגימטריא שמונים.
- ועפ"ז מובן שהפרקים פ' ופ"א שבתהלים הם בדוגמת מלכות ויסוד. וע"פ האמור לעיל שפרק פ' שבתהלים ("כתר עליון איהו כתר מלכות") מורה על כללות סדר ההשתלשלות, מובן, שפרק פ"א שבתהלים, ספירת היסוד, שהוא המשפיע לספירת המלכות (פ'), מורה על בחי' שלמעלה מכללות סדר ההשתלשלות.
- וזהו הביאור בסדר הפרקים פ' ופ"א - שלאחרי כללות העבודה דשנת השמונים הקשורה עם כללות סדר ההשתלשלות, באופן של גבורות כו', באים לבחי' העבודה שהיא למעלה מכל סדר ההשתלשלות. כט. נוסף על הביאור בנוגע לכללות הפרקים פ' ופ"א (כפי שזה מתבטא במספר הפסוקים הכללי) - צריכים לבאר ענין מסויים השייך לפרטי הענינים דפרקים אלו. וע"ד המבואר בשער היחוד לאדמו"ר האמצעי, שאין להסתפק בהתבוננות ועבודה כללית, אלא דרושה גם התבוננות ועבודה פרטית.
- ומובן, שאם נתחיל לבאר כל תיבה ותיבה שבפרקים אלו, הרי זה ימשך עד לשנת הפ"ב! ולכן, מאחר שרוצים לסיים את הביאור קודם הכניסה לשנת הפ"א, נסתפק בביאור תיבה אחת בכל פסוק דפרק פ', וענין אחד בפרק פ"א, כדלקמן.
- ל. בהתחלת פרק פ' דתהלים נאמר: "למנצח אל שושנים עדות לאסף מזמור".
- והנה, תיבת "שושנים" פירושה - "כלי ניגון עשוי בצורת שושנה" (מצו"צ עה"פ) ומזמור זה נאמר בליווי ה"כלי ניגון" "שושנים".
- ונוסף לזה: "שושנים" קאי על בני' בהיותם במעמד ומצב של גלות - "כשושנה בין החוחים".
- דהנה, מבואר בתניא (פל"ז) שכללות הענין דירידת הנשמה בגוף, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, הוא ענין של גלות. וזהו דיוק הלשון "בירא עמיקתא", בדוגמת ענין הבור - היפך הקדושה. ועאכ"כ בזמן הגלות, היינו, שנוסף על הגלות דירידת הנשמה בגוף, ישנו גם ענין הגלות כפשוטו - שאז מודגש יותר שבני' נמצאים במעמד ומצב ד"שושנה בין החוחים".
- ומ"ש "כשושנה בין החוחים", לשון רבים - הרי זה משום שישנם כמה אופנים בענין הגלות. וע"ד המבואר בענין "ירוד ירדנו", ב' הירידות שבכללות ענין הגלות. כידוע שאע"פ שבפרטיות ישנם ד' גלויות, אעפ"כ, בכללות יותר נחלקים הם לב' גלויות: גלות מצרים ושאר הגלויות, או באופן אחר כו'. וכשם שבנוגע לירידת הגלות נאמר "ירוד ירדנו", ב' אופני ירידה, כמו כן נאמר בנוגע לענין הגאולה - "ואנכי אעלך גם עלה", ב' אופנים כלליים של גאולה.
- זאת אומרת: אי אפשר להסתפק בגאולה שהיתה לאחר גלות בבל, יון, מדי ופרס, אלא צריכים שתהי' גם הגאולה מגלותנו זה, גלות אדום, באופן של גאולה שאין אחרי' גלות.
- ולאידך - מובן שבכל אופן של גאולה ישנו עליו מיוחד. ולכן, גם לעתיד לבוא יזכירו את הגאולה דיצי"מ - מצד המעלה המיוחדת שבגאולה זו.
- לא. לאחר ההקדמה ד"למנצח אל שושנים גו'", ממשיך בכתוב - "רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף יושב הכרובים הופיעה":
- היות שבני' נמצאים בגלות, במעמד ומצב ד"שושנה בין החוחים" - כבשה אחת בין שבעים זאבים, לכן, זקוקים הם ביותר ל"רועה ישראל", שהוא שומר על הכבשה האחת מפני שבעים הזאבים. והשמירה ד"רועה ישראל" היא באופן ד"יושב הכרובים הופיעה" - באופן של גילוי וקביעות.

- 1 וממשיך בכתוב - "לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו":
- 2 ובהקדים: לכאורה אינו מובן, מדוע מדגיש בכתוב "אפרים ובנימין ומנשה" דוקא, הרי ישנם יהודים
- 3 ששייכים לשאר השבטים, ובפרט כאשר מדובר אודות כהנים ולוים, ועד"ז גרים שנתגייירו כהלכה?!
- 4 והביאור בזה: בפסוק זה מדובר אודות מעמד ומצב קשה יותר בזמן הגלות גופא, שאז זקוקים
- 5 לישועה מיוחדת. ולכן מדגיש בכתוב "אפרים ובנימין ומנשה", כמבואר בפרש"י שאצלם הי' זמן מסויים
- 6 שהיו זקוקים לישועה מיוחדת - "אפרים במלחמת ארם . . מנשה בימי יהואש . . בנימין בימי אחשורוש,
- 7 שהיו מרדכי ואסתר בסכנה, וכל הדור תלוי בהם". ועד"נ "עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו".
- 8 זאת אומרת: כאשר בני" נמצאים בזמן הגלות במעמד ומצב רגיל, בשנים כתיקונן (לפי ערך זמן
- 9 הגלות), אזי מספיק הגילוי ד"רועה ישראל . . הופיעה". אבל כאשר ישנו מעמד ומצב גרוע יותר, "צוק
- 10 העתים" - מבקשים בני" "עוררה את גבורתך", היינו, המשכה והתגלות מיוחדת ד"גבורתך" (נוסף על
- 11 כללות הענין ד"גבורות"), כדי שיהי' "לכה לישועתה לנו" - ישועה והצלה לבני".
- 12 ועד"ז מובן בנוגע לגלותנו זה - שבני" מבקשים מהקב"ה שכשם ש"לפני אפרים ובנימין ומנשה"
- 13 הי' הענין ד"עוררה את גבורתך", כמו כן יהי' עתה "לכה לישועתה לנו", שהרי "לכה לישועתה לנו",
- 14 קאי על כאו"א מישראל שאומר תהלים גם בימינו אלו!
- 15 ומסיים - "אלקים השיבנו והאר פניך ונושעה":
- 16 בהמשכת אלקות ישנם כמה דרגות ואופנים כו', ולכן, מבקשים בני" מהקב"ה - "האר פניך", עצמותו
- 17 ומהותו!
- 18 דהנה, כאשר הקב"ה אומר "הנה מלאכי ילך לפניך", אומרים בני": "אם אין פניך הולכים אל תעלנו
- 19 מזה", כי מעמדם ומצבם של בני" הוא באופן ד"ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה", ולכן
- 20 אינם רוצים לקבל ע"י מלאכים וכו', ופועלים ש"פני ילכו", "האר פניך", עצמותו ומהותו.
- 21 ומ"ש "אלקים השיבנו האר פניך ונושעה" - הכוונה בזה שמגלים את הפנימיות דשם "אלקים",
- 22 בגימטריא הטבע, העלם והסתר כו' - שפנימיותו הוא "פניך". ומאחר שמדובר אודות גילוי הפנימיות
- 23 דשם אלקים - הרי זה באופן דיתרון האור כו'.
- 24 ובזה מסתיים סדר הא' שבענין הגלות והגאולה, וכפי שיתבאר לקמן הביאור בהמשך הפסוקים.
- 25 לב. הביאור בפרש"י:
- 26 כאשר הבן חמש למקרא רואה שישנם קרבנות שבהם לא נאמר "ריח ניחוח לה'", מבין שטעם הדבר
- 27 הוא - לפי שבקרבנות אלו אין "ריח ניחוח לה'". וכמובן בפשטות (ועד כדי כך שרש"י לא צריך לומר
- 28 זאת בפירושו) שע"פ פשש"מ ישנו הענין ד"ריח ניחוח לה'" רק היכן שמפורש כן בכתוב, אבל בקרבנות
- 29 אלו שלא נאמר בהם "ריח ניחוח לה'" - הרי זה משום שעל ידם לא נפעל "ריח ניחוח לה'".
- 30 ועפ"ז יובן מדוע לא נאמר "ריח ניחוח לה'" בקרבנות חטאת ואשם שבפרשתנו - כי קרבנות אלו
- 31 אינם פועלים "ריח ניחוח לה'".
- 32 והביאור בזה:
- 33 הבן חמש למקרא מבין שכאשר מדובר אודות עבירה חמורה כו' (שזדונו כרת), הנה גם כאשר שב
- 34 בתשובה ומביא קרבן להקב"ה, לא יתכן שקרבן זה יפעל "ריח ניחוח לה'", נחת רוח מיוחדת אצל הקב"ה
- 35 - כי הקרבן בא בקשר עם ענין של כפרה על עבירה חמורה. זאת אומרת: אע"פ שהקרבן מכפר לו, אי
- 36 אפשר לומר שזהו ענין הקשור עם "נחת רוח לפני".
- 37 משא"כ כאשר מדובר אודות קרבן עולה שמכפר על דברים קלים, עשה ולא הניח לעשה - הנה
- 38 מאחר שע"פ דין אינו מחוייב להביא קרבן על ענינים אלו (בהיותם דברים קלים), ואעפ"כ מתנדב מרצונו
- 39 להביא קרבן לה', לכן, קרבן זה הוא באופן ד"ריח ניחוח לה'", כי זהו דבר הגורם "נחת רוח לפני".

דוגמא לדבר:

- הבן חמש למקרא למד כבר בפרש"י בפ' תשא (לג, יא) אודות תפלתו של משה רבינו בארבעים יום
האמצעיים - "מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון, אמור מעתה אמצעיים היו בכעס".
- זאת אומרת: אע"פ שמדובר אודות ענין התפלה, ובפרט תפלתו של משה רבינו ובתפלה גופא - י"ג
מדות הרחמים שאינן חוזרות ריקם, הנה גם כאשר נפעל ענין הכפרה, "וינחם ה' על הרעה אשר דבר
לעשות לעמו" [ועד שסוכ"ס נפעל הענין דלוחות האחרונות, באופן ד"אחרונים ברצון"], ה' הדבר באופן
של "כעס", מפני גודל וחומר החטא כו'.
- ועד"ז מובן בנוגע לענינו - שגם כאשר נפעל ענין הכפרה ע"י קרבן חטאת ואשם, אי אפשר לומר
שזהו ענין שפועל "ריח ניחוח לה'" ("נחת רוח לפני") מפני חומר הענין שעליו מכפר הקרבן.
- ובמכ"ש וק"ו: אם תפלתו של משה רבינו במשך ארבעים יום פעלה ענין של כפרה באופן של "כעס"
בלבד [ורק לאח"ז ה' הענין ד"אחרונים ברצון"], הרי בודאי שלא יתכן לומר שכאשר כאו"א מישראל
מקריב קרבן חטאת (על ענין חמור) יפעל הדבר "ריח ניחוח לה'", "נחת רוח לפני"!
- לג. אבל עדיין צריך להבין - מדוע לא נאמר "ריח ניחוח לה'" בקרבן תודה*.
- דהנה, קרבן תודה אינו קשור עם כפרה על ענין בלתי רצוי ח"ו, אלא אדרבה: מדובר כאן אודות
אדם שנעשה לו נס, כפרש"י (פרשתנו ז, יב) שקרבן תודה בא "על דבר הודאה על נס שנעשה לו" (ד'
שחייבים להודות), היינו, שנמצא במעמד ומצב נעלה ביותר עד שזכה שהקב"ה יעשה לו נס.
- וא"כ, כאשר מקריב קרבן תודה, ביחד עם ארבעים חלות, "ד' מיני לחם . . . וכל מין ומין י' חלות"
(פרש"י שם) - שלא מצינו זאת בשאר הקרבנות - מדוע קרבן נעלה כזה לא פועל "ריח ניחוח לה'"?!
וכפי שיתבאר לקמן.
- לד. הביאור בנוגע להערות אמו"ר:
- בכללות ענין הקרבנות ישנם ב' ענינים: (א) הפעולה בנוגע לעצמו, (ב) הפעולה בנוגע לעולם.
ובהקדים:
- מבואר בתניא (פל"ז) מ"ש בע"ח (שער כ"ו) שהנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל, וירידתה למטה
היא רק כדי לתקן את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם. זאת אומרת: ע"י הירידה למטה נפעל אמנם עילוי גם
בנוגע לנשמה (שמגיעה לדרגא נעלית יותר מכפי שהיתה קודם ירידתה), אבל לא בשביל זה ירדה הנשמה
למטה, אלא כדי לתקן את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם.
- ועפ"ז מובן שכאשר אדם מביא קרבן לכפר על ענין בלתי רצוי - הנה נוסף על ענין הכפרה בנוגע
לנשמתו, צריך להיות ענין הכפרה גם ביחס לחלקו בעולם.
- וזהו החילוק שבין פעולת הכפרה שע"י העסק בתורה ("כל העוסק בתורה חטאת כאילו הקריב
חטאת") לפעולת הכפרה שע"י הקרבת הקרבן כפשוטו: ע"י העסק בתורה נפעל ענין הכפרה בנוגע
לנשמתו, וע"י הקרבת הקרבן כפשוטו נפעל ענין הכפרה בנוגע לחלקו בעולם.
- והביאור בזה:
- איתא במדרש (יל"ש תהלים רמז תשב): "שאלו לתורה חוטא מה עונשו, א"ל יביא אשם ויתכפר לו,
שאלו להקב"ה מה עונשו, א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו".
- ולכאורה אינו מובן: הרי התורה היא "תורת ה'", חכמתו ורצונו של הקב"ה, וא"כ, איך יתכן שכאשר
מדובר אודות אדם אחד, אומרת התורה שיביא קרבן, והקב"ה אומר שיעשה תשובה?!

לומר "ריח ניחוח לה'" - הרי בהמשך "למטה" (לשון רש"י שם,
יד) מדובר בהקרבה המזבחה (שם, לא).

(*) ואף שבהמשך הפסוקים כאן - "אם על תודה יקריבנו וגו'"
(ז, יב) - לא מוזכר אודות הקרבה למזבח, וא"כ, לא שייך לכאורה

- 1 והביאור בזה: הקב"ה מורה על בחי' שלמעלה ממציאות העולם, ולכן אומר הקב"ה "יעשה תשובה
- 2 ויתכפר לו" - שזוהי הכפרה בנוגע לנשמה עצמה. אבל כאשר מדובר אודות הכפרה גם בנוגע לחלקו
- 3 בעולם, הנה על זה אומרת התורה, ששייכת לעולם, "יביא אשם כו'", היינו, שכדי לפעול את ענין הכפרה
- 4 בנוגע לחלקו בעולם, צריכים להקריב קרבן גשמי.
- 5 וכמבואר בכ"מ שבקרבן ישנם כל ד' הסוגים דדצח"מ: המלח שבקרבן הוא מסוג הדומם; עצי
- 6 המערכה שעל המזבח הם מסוג הצומח, ועד שישנו "קרבן עצים" - כאשר מנדבים עצים למערכה;
- 7 הבהמה עצמה שמקריבים לקרבן היא מסוג החי; והאדם שמביא את הקרבן הוא מסוג המדבר. וכן
- 8 הכהנים שמקריבים את הקרבן בתור "שלוחי דידן" (משא"כ לפי הדעה שהכהנים הם "שלוחי דרחמנא")
- 9 - הם מסוג המדבר.
- 10 ועפ"ז מובן שע"י הקרבת קרבן גשמי נפעל ענין הכפרה בנוגע לחלקו בעולם (נוסף על הכפרה בנוגע
- 11 לנשמתו הנפעלת ע"י העסק בתורת הקרבן) - כי בקרבן כלולים כל ד' הסוגים דדצח"מ שמהם מורכב
- 12 כללות העולם.
- 13 לה. האמור לעיל (שנוסף על הכפרה בנוגע לנשמתו, צריך להיות ענין הכפרה גם בנוגע לחלקו בעולם)
- 14 מתאים גם עם המבואר בכתבי האריז"ל אודות מאמר רבי על ר' אלעזר בן דורדיא "יש קונה עולמו
- 15 בשעה אחת" - שראב"ד קנה את עולמו של יוחנן כה"ג (ששימש פ' שנה בכהונה גדולה ולבסוף כו').
- 16 והביאור בזה:
- 17 עבודת התשובה דראב"ד (ש"געה בבכי" עד שיצתה נשמתו") היא אמנם גדולה ביותר, אבל כל זה
- 18 הוא רק בנוגע להמשכת האור בנוגע לנשמתו. וא"כ, נשאלת השאלה: כיצד נפעל עי"ז "קונה עולמו" -
- 19 כדי לבנות "עולם" שלם, צריכים גם "כלים" (לא רק אורות) ולבושים וכו'?
- 20 וכדי לתרץ קושיא זו - מבואר בכתבי האריז"ל שראב"ד קיבל את "עולמו" של יוחנן כה"ג. דהנה,
- 21 מאחר שיוחנן שימש פ' שנה בכהונה גדולה, הרי מובן בפשטות גודל העילוי שהי' ב"עולם" שנבנה ע"י
- 22 כללות עבודתו. ו"עולם" זה קנה ראב"ד ע"י גודל העילוי בעבודת התשובה שלו.
- 23 וזהו מתאים עם האמור לעיל שאי אפשר להסתפק בעבודת התשובה בנוגע לנשמתו בלבד (ע"י העסק
- 24 בתורת חטאת כו'), כי צריכים לפעול את ענין הכפרה גם בנוגע לחלקו בעולם (ע"י הקרבת קרבן גשמי)
- 25 - ע"ד שראב"ד הי' צריך לקנות את "עולמו" (כלים ולבושים כו'), ולא הי' מספיק המשכת האורות בנוגע
- 26 לנשמתו בלבד.
- 27 וזהו כללות הענין דבמקום שבעלי תשובה עומדים כו' - היינו, שעבודת התשובה היא באופן שפועל
- 28 גם בנוגע לענין המקום, מציאות העולם, ולא בנוגע לנשמתו בלבד.
- 29 לו. ההוראה מזה בנוגע לפועל:
- 30 כאשר אומרים ליהודי "אל תבט אל מראהו" של הזולת, כי אין אדם יודע מה נעשה בלבו של חבירו,
- 31 ויתכן שעבודת התשובה שלו היא באופן נעלה ביותר כו' - יכול הוא לבוא ולטעון: בשלמא כאשר
- 32 מדובר אודות ענין של "אורות" - הרי לא כל אחד יודע ומבין בענין של "אורות"; אבל כאשר מדברים
- 33 אודות ענין של "כלים" - הרי זה צריך להיות באופן גלוי וניכר לכל (עד שיכולים למשש זאת כו'), כי
- 34 כל ענין ה"כלים" הוא כדי לגלות אל הזולת וכו', וכאשר עושה "חשבון צדק" בנפשו, רואה שאין לו
- 35 "כלים"?!
- 36 ידוע אמנם פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שיהודי לא צריך לדבר על עצמו באופן בלתי רצוי כו', אבל
- 37 אעפ"כ, כאשר עושה "חשבון צדק" בנפשו, רואה שאין לו "כלים"!
- 38 הנה על זה אומרים לו - שיאמר קאפיטל תהלים, ועד"ז כאשר חבירו יאמר קאפיטל תהלים עבורו,
- 39 ועי"ז יהיו לו "כלים" לקבל את ה"אורות".
- 40 וכאשר יאמר קאפיטל תהלים כדבעי, יתכן שיזכה לקבל "כלים" נעלים ביותר, בדוגמת ה"כלים"
- 41 שקיבל ראב"ד - עולמו של יוחנן כה"ג!

דהנה, מאחר שיוחנן כה"ג שימש שמונים שנה בכהונה גדולה, מובן, שכאשר נכנס לקודש הקדשים בפעם האחרונה, היתה עבודתו באופן המתאים, דאל"כ, לא הי' יוצא משם כו'. וא"כ, מובן בפשטות גודל העילוי ב"עולם" שנבנה ע"י עבודה נעלית כזו במשך שמונים שנה (אלא שאח"כ הי' ענין מבהיל ביותר כו').

ועל זה אומרים ליהודי שכאשר יאמר קאפיטל תהלים כדבעי - יתכן שיזכה לקבל "עולם" בדוגמת ה"עולם" שקיבל ראב"ד, שזהו "עולם" שאפילו רבי נתקנא בו, ועד ש"בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת"!

דהנה, באוצרו של הקב"ה ישנם "כלים מכלים שונים" - כפי שנאמר בנוגע ל"אחשורוש", דקאי על הקב"ה שאחרית וראשית שלו, ומובן שבאוצרו של הקב"ה ישנם "כלים מכלים שונים", עד לכלים דביהמ"ק כו'.

ועפ"ז מובן שגם כאשר בני"י נמצאים בזמן הגלות, במעמד ומצב ד"הושחרו פניהם של ישראל כשולי קדירה" [כפי שהי' בזמן אחשורוש, וע"ש זה נקרא "אחשורוש" (מגילה יא, א)] - הרי כאשר יהודי אומר קאפיטל תהלים כדבעי, זוכה הוא לקבל "כלים" נעלים ביותר.

לז. והנה, כללות העבודה דראב"ד באופן דכלות הנפש היא עבודה מיוחדת כו', ואין זה סדר העבודה דכאו"א מישראל. וע"ד המבואר בתניא (פמ"ג) בנוגע להקדמת אהבה ליראה - שזהו "דרך מקרה והוראת שעה בהשגחה פרטית מאת ה' לצורך שעה, כמעשה דר"א בן דורדיא".

וסדר העבודה דכאו"א מישראל הוא באופן דנשמה בגוף דוקא, ומתוך בריאות הגוף, וכמ"ש הרמב"ם "היות הגוף בריא ושלם מדרכי עבודת ה' הוא".

וע"י כללות עבודתם של בני"י בימי הגלות האחרונים, ובפרט ע"י עבודת התשובה - זוכים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כפס"ד הרמב"ם "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה". ומיד הן נגאלין".

וענין זה נפעל ע"י כאו"א מישראל - כפס"ד הרמב"ם שע"י "מצוה אחת", "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה" - גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

לח. בהמשך הכתובים דפרק פ' שבתהלים נאמר - "ה' אלקים צבאות עד מתי עשנת בתפלת עמך": מבואר במפרשים (מצו"ד ומצו"צ) ש"עשנת" מורה על ענין הכעס, כמו "עלה עשן באפו". והפירוש ד"עשנת בתפלת עמך" הוא - שבזמן הגלות "כעסת למאס תפלת עמך" (מצו"ד). וזוהי טענתם של בני"י - "עד מתי עשנת בתפלת עמך"!

והנה, נוסף על הפירוש ש"עשנת" מורה על ענין הכעס, ישנו גם הפירוש ד"עשן" כפשוטו (כדלקמן). וכמבואר בכ"מ בדרושי הצ"צ שכאשר ישנם כמה פירושים בתיבה אחת, בהכרח לומר שישנו קשר ושייכות ביניהם. והמקור לזה - ע"פ תורת הבעש"ט ש"שמו אשר יקראו לו בלה"ק" מורה על חיות ותוכן הענין, שמזה מובן שב' פירושים דתיבה אחת שייכים זל"ז. זאת אומרת: אע"פ שיש ביניהם חילוקים בנוגע למראה וציור כו', בהכרח לומר שישנו תוכן כללי שוה בשניהם.

והביאור בזה:

"עשן" נעשה משריפת דבר מסויים, ולדוגמא: עשן המערכה משריפת הקרבן ע"ג עצי המערכה.

והנה, אע"פ שבכל הקרבנות הי' ענין של "עשן" - הרי זה הי' באופן מועט בלבד, ולא ריבוי עשן. בנוגע לענין הקטורת ישנה הדגשה מיוחדת בנוגע לענין העשן - "מעלה עשן", משא"כ בנוגע לשאר הקרבנות שבהם הי' מעט עשן בלבד.

- 1 ולכן, מחמשה עשר באב ואילך לא היו כורתיים עצים למערכה, כי אז "תשש כחה של חמה", והעצים
- 2 שכורתיים לאחר זמן זה אינם יבשים די צרכם, ומעלים הרבה עשן.
- 3 והביאור בזה - בעבודת האדם:
- 4 "עשן" נעשה משריפת וביטול הדבר הנשרף אל האש, היינו, מאחר שכל דבר כלול מד' יסודות אש
- 5 רוח מים עפר, הנה ע"י השריפה מתפרדים ד' יסודות אלו, וחלקם כלה בעשן כו' (כמבואר באגה"ק
- 6 (סט"ו)).
- 7 והנה, כאשר ישנה לחלוחית (מיסוד המים) יתירה בדבר הנשרף, היינו, שישנו חסרון בענין הביטול
- 8 אל האש (כי אש ומים הם דברים הפכיים ומגדים זל"ז) - נעשה עי"ז הרבה עשן.
- 9 וזהו "עשנת בתפלת עמך":
- 10 ישנו אמנם כללות הענין דעבודת התפלה - ענין האש, כי ללא אש אין מציאות של עשן. אבל אעפ"כ,
- 11 הרי זה באופן ד"עשנת בתפלת עמך" - ריבוי עשן, מפני התגברות החומר כו', כאמור לעיל שמהעדר
- 12 הביטול נעשה ריבוי עשן. ומובן שגם ענין בלתי רצוי זה (ריבוי עשן) הוא מצד כללות ענין הגלות.
- 13 לט. וממשיך בכתוב - "האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שליש":
- 14 ידוע מארז"ל (שבת מא, א) "אכל ולא שתה אכילתו דם", ולכן, אין מספיק אכילה בלבד, אלא צריך
- 15 להיות גם שתי' - כי השתי' מוליכה את המזון בכל אברי הגוף.
- 16 והנה, בזמן הגלות נמצאים בני"י במעמד ומצב ד"האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שליש",
- 17 היינו, שהן האכילה והן השתי' קשורה עם ענין של "דמעה".
- 18 ומדגיש "ותשקמו בדמעות שליש", המורה על ריבוי הדמעות, כי "שליש" הוא "שם מדה גדולה"
- 19 (מצו"צ), היינו, שריבוי תלאות הגלות הוא באופן ד"ותשקמו", בדוגמת השתי' שמוליכה את המזון בכל
- 20 הגוף.
- 21 זאת אומרת: בני"י יודעים ומרגישים שהגלות אינו מקומם האמיתי, וכמ"ש "ובגוים ההם לא תרגיע",
- 22 היינו, שכאשר יהודי נמצא בגלות לא יתכן שירגיש את עצמו במעמד ומצב של מנוחה, בידעו שהגלות
- 23 אינו מקומו האמיתי!
- 24 וכידוע מ"ש המהר"ל שמזמן יצי"מ לא שייך אצל בני"י כללות ענין העבודת. ומה שאומרים ב"הגדה"
- 25 "השתא עבדין" - הרי זה רק באופן של דמיון, לפי ערך מעמדם ומצבם האמיתי.
- 26 ואע"פ שמבואר בכ"מ שבנ"י צריכים להיות בגלות כדי לברר את ניצוצות הקדושה - טוען יהודי
- 27 שעבודת הברורים יכולה להיות כפי שהי' אצל שלמה המלך, שעליו נאמר "וישב שלמה על כסא הוי",
- 28 שהוא הי' במקומו ("על כסא הוי"), ומלכת שבא הביאה אליו את ניצוצות הקדושה שבמקומה כו', ולכן
- 29 טוען כאו"א מישראל שמקומו הוא - "על כסא הוי"!
- 30 ואע"פ שאסור לישב על כסא המלך - הרי ידוע מארז"ל "בכל מתקנא אדם חוץ מבנו ותלמידו",
- 31 וכאו"א מישראל הוא בנו של הקב"ה [וכפי שמבאר המגיד בהתחלת ספריו, המשל מאב המצמצם את
- 32 עצמו לפי ערך קטנות הבן כו'], וגם תלמידו של הקב"ה, כמ"ש "וכל בניך לימודי ה'", ובפרט כאשר
- 33 יש לו אות בספר תורה. ולכן, מקומו של כאו"א מישראל הוא - "על כסא הוי".
- 34 ולכן, כאשר יהודי נמצא בגלות, הרי הוא מצטער ובוכה "בדמעות שליש", וזהו, "האכלתם לחם
- 35 דמעה ותשקמו בדמעות שליש".
- 36 וכמובן שרק לעתיד לבוא יאמרו בני"י "אודך ה' כי אנפת בי גו'", משא"כ כאשר נמצאים בזמן הגלות,
- 37 שאז בוכים ומצטערים על זה ש"האכלתם לחם דמעה גו'".
- 38 מ. ובפסוק זה - ישנו גם ענין למעליותא. ובהקדים:
- 39 ידוע פירוש ר' לוי יצחק מברדיטשוב על הפסוק "עם כבוד עון" שאומרים בהפטר "שבת חזון" - שבנ"י
- 40 נמצאים במעמד ומצב שעשיית "עון" היא אצלם דבר "כבוד" מאוד, היינו, ש"כבוד" להם לעשות "עון".

זאת אומרת: אפילו כאשר מדברים אודות הפטרה שאומרים באחד מג' השבתות שענינם הוא היפך הענין ד"שבעה דנחמתא" - אעפ"כ, משתדלים לבאר את הפסוק הנ"ל באופן דלמעליותא. ועד"ז בנוגע לשאר הפסוקים דהפטרה הנ"ל.

ועד"ז מובן בנוגע לענינו - שבפסוק הנ"ל ("האכלתם לחם דמעה גו") ישנו גם ענין למעליותא: אעפ"כ שבנ"י יודעים שהגלות אינו מקומם האמיתי, אעפ"כ, מקבלים הם את יסורי הגלות באהבה, ועכ"פ - יסורי הגלות אינם מבלבלים אותם מקיום התורה ומצוותי', ויתירה מזו: בנ"י מנצלים את כללות ענין הגלות לעבודת ה', ועד שהגלות נעשה אצלם בדוגמת ענין ה"לחם" - "האכלתם לחם דמעה", בדוגמת הלחם שנעשה דם ובשר כבשרו.

מא. וממשיך בכתוב - "תשימנו מדון לשכנינו ואויבנו ילעגו למו": בזמן הגלות גופא ישנם נסיונות קשים יותר - כאשר "אויבנו ילעגו למו". וכידוע מאמר אדמו"ר הזקן עה"פ "והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה", שענוותנותו של משה רבינו היא במיוחד לגבי הדור דעקבתא דמשיחא, מאחר שבדור זה ישנם נסיונות גדולים יותר, מצד ריבוי המלעיגים על עניני התומ"צ.

וכפי שרואים את גודל ההדגשה בציווי השו"ע "אל יבוש מפני המלעיגים" - שציווי זה נאמר בחלק הראשון ובסימן הראשון ובסעיף הראשון של כל ה"שולחן ערוך", וכל זה - מפני שזהו נסיון קשה ביותר!

ועד"ז מובן בנוגע לדורנו זה: יהודים עייפים כבר מרוב קושי הגלות, ולכן צועקים הם "דאלאי גלות", "ווי וואנט משיח נאו", וכיו"ב באיזה שפה שתהי'. ולעומת זאת - ישנם כאלו ש"ילעגו למו"! לא איכפת להם להשאר בגלות רח"ל! ועד שמנסים להלביש זאת בלבוש של "דעת תורה"!!

ולכן, צריכים לדעת שאין להתפעל מקשיים אלו, ובפרט כאשר ישנה נתינת כח מיוחדת הקשורה עם כללות הענין ד"גבורות".

וכידוע שיחת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע אודות עבודתם של "חיילי בית דוד" ("כל היוצא למלחמת בית דוד") - כאשר נמצאים במעמד ומצב ד"אשר חרפו עקבות משיחך".

ומסיים (בחלק זה של הפרק) - "אלקים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה":

היות שלאחרי כל קשיי הגלות הנ"ל העמידו בנ"י "צבאות ה'", ועבדו את עבודתם באופן המתאים, ללא התפעלות מקשיי הגלות, לכן צריך להיות הענין ד"אלקים צבאות השיבנו והאר פניך ונושעה".

מב. הביאור בפרש"י - מדוע לא נאמר "ריח ניחוח לה" בקרבן תודה:

קרבן תודה ענינו - "הודאה על נס שנעשה לו", זאת אומרת, היות שהקב"ה עשה לו נס מיוחד, לכן הרי הוא מבטא את הודאתו להקב"ה ע"י הקרבת קרבן תודה.

וכפי שכבר למד הבן חמש למקרא אודות אברהם אבינו - "ויבן שם מזבח" (לך יב, ז), ומפרש רש"י: "על בשורת הזרע ועל בשורת ארץ ישראל".

והבן חמש למקרא רואה זאת בחייו היום-יומיים - שכאשר נותנים לו מתנה מודה הוא לנותן המתנה, ויתירה מזו: אפילו כאשר מביטחים לו מתנה, הרי הוא כבר מודה, אעפ"כ שעדיין לא קיבל את המתנה בפועל.

ולכן, אין זה קרבן שפועל "ריח ניחוח לה'", "נחת רוח" מיוחדת - כי אין חידוש כלל בזה שהאדם מודה להקב"ה (ע"י הבאת קרבן) "על נס שנעשה לו".

מג. והנה, האמור לעיל שייך רק כאשר מדובר אודות מעמד ומצב נעלה, "נס שנעשה לו" - אבל כאשר נמצאים בזמן הגלות, כאשר "החושך יכסה ארץ", ובפרט לאחר הקשיים ונסיונות הגלות האמורים לעיל - מובן, שכל עבודה ופעולה שנעשית ע"י בנ"י, גורמת "נחת רוח" מיוחדת אצל הקב"ה!

1 ולכן, בודאי שהקב"ה שומע את תפלתם של ישראל באמרם "עד מתי עשנת בתפלת עמך", היינו,
2 שבנ"י עייפים כבר מכל קשיי הגלות, וכמבואר בארוכה בפרק זה אודות קשיי הגלות - "האכלתם לחם
3 דמעה גו'", "תשימנו מרון לשכנינו ואויבנו ילעגו למו", ולכן, מבקשים הם מהקב"ה שיבטל כבר את
4 הגלות!

5 ומוכן בפשטות שאע"פ שכל ענייני הגלות הם מצד גזירת הקב"ה - הרי: לכל לראש - אין זה תירוץ
6 עבור אלו שגורמים את הקשיים והנסיונות בפועל, "אויבנו ילעגו למו" - ע"ד מ"ש הרמב"ם (הל' תשובה
7 ספ"ו) בנוגע למשפט האומות, שיישפטו גם על הענין ד'ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה", אע"פ
8 שענין זה הי' ע"פ גזירת הקב"ה (ובזה חולק על דברי הראב"ד שס"ל שיישפטו רק על מה שהוסיפו
9 יותר ממה שנגזר ע"י הקב"ה). וע"ד המבואר באגה"ק (סכ"ה) בענין "ה' אמר לו קלל", שאע"פ ש"על
10 הניזק כבר נגזר מן השמים", אעפ"כ, "מתחייב בידי אדם ובידי שמים על רוע בחירתו".

11 והעיקר: למרות שהקב"ה גזר את גזירת הגלות, אין בנ"י מצייתים לגזירה זו, אלא הם מהפכים את
12 הגלות לגאולה, וכידוע שע"י הוספת אות אל"ף, אלופו של עולם, עושים מ"גולה" - "גאולה".

13 זאת אומרת: לאחר כל ההסברים והביאורים שישנם בנוגע לכללות ענין הגלות, שהקב"ה רוצה לגלות
14 ולהראות את הכחות הנעלים שנמצאים אצל כאו"א מישאל וכו' - טוענים בנ"י: "עד מתי", "וויפל איז
15 א שיעור" - הרי נמצאים כבר בגלות למעלה מ-1900 שנה!!

16 ועל פי התורה - אסור להכות את בנו הגדול...!! וכל זה - אפילו בגיל י"ג שנה בלבד, ועאכו"כ
17 כאשר מדובר אודות כללות בנ"י, שמאז יצ"מ ומ"ת נעשו ל"גוי גדול", ואעפ"כ נמשך ענין הגלות במשך
18 זמן רב ביותר - למעלה מ-1900 שנה!!

19 וכמרז"ל "כלו כל הקיצין" - והרי זה נאמר בזמן הגמרא, ועאכו"כ בימינו אלו! ומ"ש "ואין הדבר
20 תלוי אלא בתשובה" - הרי בודאי שכאו"א מישאל שב בתשובה שלימה כו', וכידוע פס"ד הרצ"ובי
21 ש"אנחה" של יהודי היא עבודת התשובה!

22 ויה"ר שתמורת טענותיהם של בנ"י אודות קושי ואריכות הגלות - נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית
23 והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובאופן ד"מיד הן נגאלין", "נאו", למטה מעשרה טפחים, ובעולם העשי'
24 הגשמי (מאחר שגם ענין הגלות הוא בעולם העשי' הגשמי) - במהרה בימינו ממש.

* * *

25 מד. ידוע מ"ש האור החיים הקדוש [וכידוע גודל ההפלאה אודותיו, ושייכותו עם הבעש"ט כו' -
26 ע"פ המבואר במכתביו של ר' גרשון מקיטוב] בפירושו להתחלת פרשת צו, "זאת תורת העולה היא
27 העולה על מוקדה גו'" - ש"בדרך רמז תרמוז כל הפרשה על גלות האחרון שאנו בו לנחמנו מעצבון
28 נפשנו וכו'".

29 ומבאר שם שמ"ש "היא העולה על מוקדה על המזבח" - קאי על יסורי בנ"י בגלות, "אשר עינונו
30 בני עולה ויסרונו ביסורי נקמה, ובפרט בני מערב הפנימי אין לך כוס מר שלא הטעימו תמיד". וכידוע
31 שהאזה"ח הקדוש חי באפריקה, ששם היו הרדיפות והיסורים של בנ"י מאזה"ע ביותר.

32 וכפי שממשיך שם - "ואם באת לראות, הוא יותר מגלות מצרים, כי גלות מצרים היו משעבדים אותם
33 ומאכילים אותם ומלבישים אותם, וצא ולמד ממה שאמרו רז"ל בפי' זכרנו את וגו' את הקישואים וגו',
34 חנם היו אוכלים הכל. והן גלות ישמעאלים [ששם חי האזה"ח הקדוש] - אשרי מי שלא ראם משעבדים
35 וממררים חיי ישראל, ולא די שלא יתנו שכר, אלא עוד שואלים ממנו מדוד והבא, ועוד אדם נגזל במה
36 שיש לו והם תובעים ממון מה שאין לו כו'".

37 ועל זה נאמר בכתוב שכללות ענין הגלות, "היא העולה על מוקדה על המזבח", יהי' רק "כל הלילה",
38 "שהיא זמן הגלות הנמשל ללילה . . עד הבוקר" - בוקר הגאולה.

וממשיך שם: "והזמן הוא אחר עבור ת"ק לאלף הששי, לפי מה שקדם לנו מדבריהם ז"ל כי יומו
של הקב"ה אלף שנה, ומהשכל יהיו ת"ק ראשונה מדת לילה, ות"ק שני מדת יום. והודיע ה' כי עד
הבוקר, כשיגמור ת"ק שנה בגלות, עד הבוקר שיהי' העלי".

וממשיך שם: "ובוקר זה אין אני יודע אם בוקר של אלף הה' או בוקר של אלף הג'. . גילה ה'
סודו ביד עבדיו הנביאים כי הוא לבוקר ב', והוא אומרו ה' זרועם לבקרים, לב' בקרים, לבוקר ב' אם
לא לבוקר א'. לזה אמר עד הבוקר הידוע, שהוא ב', ולא בוקר הבא ראשון בגלות".

והנה, היות ש"הזמן הוא אחר עבור ת"ק לאלף הששי" [שזה ה' כבר בזמנו של האוה"ח הקדוש] -
הרי מובן בפשטות שלאחרי שעברו עוד כמה וכמה שנים מהתחלת הבוקר דאלף הששי, בודאי שהגיע
כבר הזמן שתבוא הגאולה!

וממשיך בכתוב - "ולבש הכהן מדו בד", "ע"ד אומרם ז"ל כי כל נפש שהרגו האומות מישראל על
קידוש שמו ית', הקב"ה רושם מדמו צורת הנהרג ההוא במלבוש, ואותו ילבוש יום נקם בלבו כו".

ובפרט שאוה"ע הוסיפו והרעו עוד יותר בקושי הגלות דבני, וכפי שמביא באוה"ח את מחלוקת
הרמב"ם והראב"ד בנוגע למשפט האומות (כנ"ל סמ"ג), ומסיק ש"מהתוס' יקח ראי' אל העיקר, שאם
כוונת המענים לקיים מצות ה', ה' להם שלא להוסיף, וממה שהוסיפו גילו דעתם כי לא למצוה יכוונו.
והוא אומרו על המזבח, פי' ביתר על השיעור שהוא לכפרה שקצב ה' להם וכו".

ומסיים בכתוב - "ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים", "להיות שבגדים הראשונים הם לעשות
משפט בעושי רעתינו, ועכשיו בא להטיב להוציאנו מהגלות ולהטיב אותנו, לזה ילבש בגדי בחי' ההטבה,
כי לא יעכב קיבוץ גלויות, אלא תיכף ומיד יקבץ נפוצותינו כו".

מה. והנה, הגאולה העתידה תהי' "כימי צאתך מארץ מצרים" - וזהו הקשר לחלק השלישי שבפסוקי
פרק פ' שבתהלים, ששם מדובר אודות כללות ענין הגאולה:

"גפן ממצרים תסיע": "מצרים" קאי על כללות ענין הגלות, כמרז"ל "כל המלכיות נקראו ע"ש מצרים
כו", "וגפן ממצרים תסיע" - קאי על היציאה מגלות מצרים, ובפרט היציאה מגלות זה האחרון, שעז"נ
"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

ובאופן ד"תגרש גוים ותטעה", "פנית לפני' ותשרש שרשי" - היינו, שהקב"ה בעצמו מתעסק בענין
ד"תגרש גוים", "ופנית לפני'", כדי שיוכל להיות הענין ד"תטעה", ובאופן ד"ותשרש שרשי" - באופן
קבוע ונצחי.

"ותמלא ארץ" - קאי על ההמשכה דאור הממכ"ע. ולא זו בלבד - אלא "כסו הרים צלה", מלשון צל
ומקיף - המשכת אור הסוכ"ע.

"וענפי' ארזי א-ל": כל עניני הגאולה יהיו לא רק בנוגע לגדולים וגדולות, אלא גם בנוגע לקטנים
וקטנות - "ענפי'", שגם הם יהיו בבחי' "ארזי א-ל". ואדרבה: "הם הכירוהו תחלה".

"תשלח קצירי' עד ים ואל נהר יונקותי'": כללות הפעולה והעבודה דבני' היא לא בנוגע לעצמם
בלבד, אלא גם בנוגע לכללות העולם, ועד שבני' פועלים בירור ועלי' בענינים דלעו"ז - בחי' "ים"
ו"נהר", ע"ד המבואר בתו"א (ר"פ נח) בענין "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", ש"מים רבים"
קאי על הענינים דלעו"ז המבלבלים ומונעים ומעכבים לעבודת ה'. וזהו "תשלח קצירי' עד ים ואל נהר
יונקותי' - היינו, שפועלים אפילו בענינים דלעו"ז - "ים" ו"נהר".

"למה פרצת גדרי'": "פרצת גדרי'" קאי על כללות העבודה דהפצת היהדות והפצת המעיינות,
ובמיוחד ע"י המבצעים הידועים - באופן ד"ופרצת", למעלה ממדידה והגבלה.

וכאשר שואלים "למה פרצת גדרי'", מדוע תובעים עבודה הנ"ל באופן שלמעלה ממדידה והגבלה !!
- הרי התשובה לדבר היא, לפי שהירידה בענינים דלעו"ז היא באופן נמוך ביותר, לכן זקוקים לעבודה
שלמעלה ממדידה והגבלה - "פרצת גדרי'".

1 וזהו מה שממשיך בכתוב - "יכרסמנה חזיר מיער": מבואר בכ"מ שהבירור דקליפת "חזיר" הוא קשה
 2 ביותר, לפי שדרכו של ה"חזיר" שפושט את טלפיו ומראה שיש לו סימן טהרה ("מפרס פרסה"), ומאחר
 3 שיכולים לטעות בדבר מצד הסימן טהרה [ובפרט ע"פ הידוע שסימני טהרה אינם רק בירור והוכחה על
 4 ענין הטהרה, אלא סימנים אלו פועלים את ענין הטהרה], לכן, בירור קליפה זו קשה ביותר. וע"ד המדובר
 5 כמ"פ בפירוש מארז"ל "היום אומר לו עשה כך כו'", היינו, שהיצה"ר עצמו אומר לו לעשות דבר טוב
 6 כו', בדוגמת ה"דבר אחר" שפושט את טלפיו כו'.

7 מו. וממשיך בכתוב - "אלקים צבאות שוב נא הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת":
 8 היות שבנ"י עבדו את עבודתם מבלי הבט על גודל הקשיים והנסיונות שבזמן הגלות, לכן, מבקשים
 9 בנ"י מהקב"ה "שוב נא גו' ופקוד גפן זאת", אע"פ שכבר הי' הענין ד"גפן ממצרים תסיע" - בעת יצי"מ.
 10 "וכנה אשר נטעה ימינך גו'": "כנה" מלשון מכון ודירה, היינו, שהקב"ה יביא את בנ"י לדירה
 11 האמיתית שלהם - בארץ הקודש.

12 "שרופה באש כסוחה" - קאי על המעמד ומצב דבית המקדש בזמן הגלות (לאחרי חורבן ביהמ"ק).
 13 וזוהי טענתם של בנ"י - "עשה למענך אם לא למעננו", היינו, שהקב"ה צריך להביא את הגאולה בראותו
 14 שביהמ"ק נמצא במעמד ומצב ד"שרופה באש כסוחה"!

15 ובפרט שלאחרי כל מה שעברו בנ"י בזמן הגלות הרי בודאי שגם מצד זכויותיהם ראויים הם לכללות
 16 ענין הגאולה!

17 וזהו מה שממשיך בכתוב - "תהי ידך על איש ימינך על בן אדם אמצת לך", היינו, שהקב"ה צריך
 18 כבר לגאול את בנ"י מהגלות היות שהם נמצאים במעמד ומצב ד"איש ימינך". ואפילו אם ישנו מישהו
 19 שאינו במעמד ומצב זה - הרי הוא נכלל עכ"פ בסוג ד"בן אדם", בנו של "אדם", מלשון אדמה לעליון.
 20 והראי' על גודל העילוי דבנ"י היא - "ולא נסוג ממך": יהודי אינו יכול להיות נפרד מהקב"ה. וכידוע
 21 תורת אדמו"ר הזקן עה"פ "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", ש"יהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד
 22 מאלקות", וכל זה - מבלי הבט על מעמדו ומצבו כו', גם כאשר מדובר אודות קל שבקלים! וענין זה
 23 מתבטא גם בנוגע להנהגה בפועל ממש - "תחיינו ובשמך נקרא".

24 ומסיים בכתוב - "הוי' אלקים צבאות השיבנו האר פניך ונושעה": לא זו בלבד שהענין ד"נושעה"
 25 נפעל מצד שם "צבאות", הקשור עם מדת הנצח, ירכין דקדושה, ולא זו בלבד שענין זה נפעל מצד שם
 26 "אלקים", מדת הגבורה, אלא כללות הענין ד"נושעה" נפעל מצד שם "הוי'". ולאידך - הרי הגילוי דשם
 27 הוי' נמשך גם למטה, ע"י השמות "אלקים" ו"צבאות".

28 וכללות הענין ד"האר פניך ונושעה" נאמר בפרק זה ג' פעמים - באופן ד"חוט המשולש", הקשור
 29 עם בית המקדש השלישי, וכללות "אוריאן תליתא" ו"עם תליתא".

30 ובקרוב ממש זוכים לקיום היעוד "יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים", "בנערינו ובזקנינו בבנינו
 31 ובבנותינו", "מנער ועד זקן טף ונשים", ובאופן ד"ביום אחד", וכפס"ד הרמב"ם "מיד הן נגאלין", ובפרט
 32 שהגאולה נמשכת ובאה ע"י שם "הוי'", הי' הוה ויהי' כאחד, למעלה מהזמן.

33 ובאופן ד"כעב תעופינה גו'", "וארו עם ענני שמיא" - בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו
 34 ממש.

* * *

35 מז. נוסף על המבצעים האמורים לעיל - ישנו גם המבצע דרישום כאו"א מישראל באחד מספרי
 36 התורה הכלליים, כמדובר כמ"פ אודות מ"ש בדניאל (יב, א) "ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב
 37 בספר".

- 1 וכמדובר כמ"פ שעי"ז נפעל כללות הענין דאחדות ישראל, וכאשר בני"י נמצאים במעמד ומצב של
2 אחדות, אזי זוכים הם לכללות ענין הגאולה - כמרז"ל (תנחומא ר"פ נצבים) עה"פ "אתם נצבים היום
3 כולכם גו'", "אין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת".
- 4 והנה, אחדותם של כל בני"י ("ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם") כהכנה לקראת
5 הגאולה - קשורה עם כללות ענין האחדות שיהי' לעתיד לבוא בכל העולם כולו, כמ"ש "ביום ההוא יהי'
6 ה' אחד ושמו אחד", "כשם שאני נכתב כך אני נקרא".
- 7 מח. והנה, פסוק הנ"ל - "ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד" - אומרים בסיום כל תפלה ותפלה -
8 בתפלת "עלינו לשבח".
- 9 אבל אעפ"כ, ישנו זמן מיוחד בשנה שבו מודגש ביותר כללות הענין דמלכותו של הקב"ה - "והי'
10 ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד" - שזהו "ראש השנה", שאז נפעל כללות
11 הענין דהמשכת (ובנין) המלכות בכל העולם כולו "מלוך על העולם כולו בכבודך", לאחר ההקדמה
12 ד"מלך ישראל וגואלו".
- 13 וזהו הקשר עם פרק פ"א שבתהלים - "הרנינו לאלקים עוזנו גו' תקעו בחודש שופר גו'" - כמבואר
14 בגמרא (ר"ה ל, ב) שמזמור זה היו הלויים אומרים בעת הקרבת מוספי ר"ה.
- 15 והנה, בהתחלת המזמור (פ"א) נאמר "הרנינו לאלקים עוזנו הריעו לאלקי יעקב" - דקאי על כללות
16 עבודת ה', שצריכה להיות בשמחה.
- 17 ובסיום המזמור נאמר "ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך" - דקאי על מעמדם ומצבם של
18 בני"י לעתיד לבוא, וכפס"ד הרמב"ם (סוף הל' מלכים) שלעתיד לבוא "כל המעדרים מצויין כעפר". ולכן
19 נאמר "חלב חטה", היינו, שאפילו ה"חטה", שהיא דבר המוכרח, תהי' באופן ד"חלב" ומובחר כו', ועד"ז
20 "ומצור דבש", המורה על ענין של מתיקות ותענוג.
- 21 ויהי' שבקרב ממש נזכה לשמוע את השיר שישירו הלויים בבית המקדש השלישי, כולל - המזמור
22 "הרנינו לאלקים עוזנו גו'".
- 23 ואז יקויים היעוד ד"ויאכילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעך", וכאמור לעיל פס"ד הרמב"ם ש"כל
24 המעדרים מצויין כעפר", וכמ"ש הרמב"ם בהמשך דבריו "ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה'
25 בלבד . . שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", היינו, לא זו בלבד ש"ישיגו דעת בוראם
26 כפי כח האדם", אלא באופן ד"כמים לים מכסים", בחי' המקיף, שלמעלה משכל האדם, בדוגמת הענין
27 ד"כמים לים מכסים".
- 28 [ולהעיר - שרק בסוף הל' מלכים מביא הרמב"ם את סיום הפסוק "כמים לים מכסים", משא"כ בהל'
29 תשובה (פ"ט ה"ב) ששם מביא רק את התחלת הפסוק "כי מלאה הארץ דעה את ה'". וענין זה קשור
30 עם דברי הרמב"ם בהתחלת ספרו "יד החזקה" - וכפי שיתבאר אי"ה מחר (בהתוועדות די"א ניסן)].
- 31 וכללות ענין הגאולה קשור עם הקריאה שהולכים לקרוא בתפלת מנחה - "ויהי ביום השמיני",
32 כמבואר בכ"מ קשר הדברים.
- 33 ונזכה לזה - בקרב ממש, "מיד הן נגאלין", "בנערינו ובזקנינו ובבנותינו", ומתוך שמחה וטוב
34 לבב.
- 35 כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.
- 36 אחרי מנחה ואמירת "עבדים היינו" - התחיל לנגן "על אחת כמה וכמה"

לקוטי-שיחות פרשת צו כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

נאכלות"11)... דמם טעון כיבוס"; "תורת האשם, תורה 25
אחת לכל אשמות שיהא דמם ניתן למטה" – גם דמו 26
של "אשם מצורע" – "ניתן למטה" (למרות שלגבי 27
אשם מצורע כתוב¹² "חטאת האשם הוא", ודם 28
החטאת "ניתן למעלה"); ומ"תורת זבח השלמים – 29
תורה אחת לכל השלמים¹³ – לומדים "לעשות זמן 30
בבמה בזמן אהל מועד" (שגם ב"במה"¹⁴ קיים הדין 31
של נותר ופיגול). 32

ב.

שיטת רש"י - והתמיהה עליו

בשיטתו של רש"י בהסבר הלשונות הנ"ל בפירושו 33
על התורה, מוצאים דבר פלא: 34
בשתי הפעמים הראשונות שבהן כתוב "זאת תורת" 35
– לגבי עולה ולגבי מנחה – מפרש רש"י ש"תורת" 36
באה לרבות – "תורה אחת לכל (לכולן)...", ומביא 37
מ"תורת כהנים" את הפרטים הנלמדים מכאן. ואילו 38
בשלוש הפעמים האחרונות – "זאת תורת החטאת", 39
"וזאת תורת האשם", "וזאת תורת זבח השלמים" – 40
אין רש"י מפרש כלום. 41
ותמוה מאד, ממה נפשך: אם רש"י סובר ש"תורת" 42
מהווה ריבוי, היה עליו להסביר מהו הריבוי של 43
המילים "זאת תורת" גם בשלוש הפעמים האחרונות – 44
חטאת, אשם ושלמים; ואם רש"י סובר שבדרך הפשט 45
אין הביטוי "תורת" בא לרבות דבר-מה, ופירושו הוא, 46
(כמוזכר לעיל), כפשוטו – מדוע הוא מפרש שלגבי 47
עולה ומנחה מהווה ביטוי זה ריבוי? 48

א.

"זאת תורת" - לפני כל סוג קרבנות בפרשתנו

1 בחלקה הראשונה של פרשתנו מדובר על חמשה
2 סוגי קרבנות: עולה, מנחה, חטאת, אשם ושלמים,
3 ולכל אחד מהם מקדים הכתוב² "(ו)זאת תורת ה...".
4 פירושו הפשוט של "זאת תורת" הוא "זוהי התורה
5 (ההלכות) של...", ולמרות שדיניהם של הקרבנות הללו
6 כבר נאמרו בפרשת ויקרא, בכל זאת מתאים לומר
7 "זאת תורת" בפרשתנו, כי כאן, בפרשה זו, נוספים
8 פרטי דינים שלא נאמרו בפרשה הקודמת³.
9 ב"תורת כהנים"⁴, ובדומה לכך בש"ס⁵, לומדים
10 מ"זאת תורת העולה", ש"תורה אחת לכל העולים שאם
11 עלו לא ירדו". המילה "תורת" באה לרבות סוג עולה⁶
12 (פסולין), שלא ריבוי זה לא היינו יודעים שחל עליו
13 דין של עולה ("העולה... על המזבח"⁷).
14 ובדומה לכך בארבעת הסוגים האחרים מנחה,
15 חטאת, אשם ושלמים. המילה ("זאת) תורת" בכל אחד
16 מהם באה לרבות סוג בקרבן, שבלעדי ריבוי זה הוא
17 לא היה נכלל בין המינים האחרים של אותו קרבן⁸,
18 לפחות בקשר לדין מסוים. וכך מפורש ב"תורת
19 כהנים"⁹:
20 "תורת המנחה, תורה אחת לכל המנחות שיהו
21 טעונות שמן ולבונה – שגם "מנחות שאין שיריהם
22 נאכלין"¹⁰ (כמנחת כהנים...) טעונות שמן ולבונה";
23 "תורת החטאת, תורה אחת לכל חטאות שיהא דמם
24 טעון כיבוס", שאפילו "חטאות הפנימיות (ש"אינן

(8) כלשון התור"כ (גבי מנחה חטאת ואשם) "וכי מנין יצאו מכלל" (וכי"ב).
(9) בכל אחד במקומו. ועד"ז בש"ס גבי חטאת (משנה זבחים רפ"א) ושלמים (זבחים בסופה).
(10) ו"נאמר (ויקרא ב, א"ג) ויצק עלי' שמן ונתן עלי' לבונה והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו" (תור"כ כאן).
(11) ו"נאמר (פרשתנו ו, יט"ב) הכהן המחטא אותה יאכלנה ואשר יזה מדמה תכבס" (תור"כ כאן). אבל ראה לקמן בפנים סעיף ד' והערה 22.
(12) מצורע יד, יג.
(13) בתור"כ וש"ס לא הועתקו תיבות אלו. אבל זהו טעם הלימוד, כמפורש ברש"י וזבחים שם. קרבן אהרן לתור"כ שם.
(14) ראה תור"כ וזבחים שם הטעם שהוצרך לרבותו.

(1) ל' הרמב"ם בספרו (הל' מעה"ק בתחלתו ובכ"מ) "מינים", כי לשונו לשון המשנה והתנ"ך וכו', אבל בס' חז"ל שלאחריו מפרטים יותר וקוראים למין הכולל כמה מינים – "סוג" (ראה בס' ביאור מלות ההגיון וכיו"ב). וראה הקדמת פיה"מ ל' קדשים (העתקת קאפה) "מין" וגם "סוג".
(2) ו, ב – "זאת תורת העולה"; שם, ז – "וזאת תורת המנחה"; שם, יח – "זאת תורת החטאת"; ז, א – "וזאת תורת האשם"; שם, יא – "וזאת תורת זבח השלמים".
(3) ראה רשב"ם ריש פרשתנו.
(4) עה"פ.
(5) זבחים פד, סע"א. וש"נ.
(6) להעיר מרמב"ן ומפרש"י רש"י ריש פרשתנו.
(7) פרשתנו ו, ב.

בגמרא, שגם מנחת חוטא – "שיריה נאכלין", נלמד, 25
 "לפי פשוטו" 20, מן הפסוק (בפרשה הקודמת 21) "והיתה 26
 לכהן כמנחה". 27

ד.

דחיית התירוק

תירוק זה איננו מספיק מפני הסיבות הבאות: 28
 (א) כיוון שרש"י אמר לפני-כן בפירושו, שהדין 29
 ששיריה של מנחת חוטא נאכלין, נלמד מן הפסוק 30
 בפרשת ויקרא – הרי כבר אין הכרח להסביר, שלא זהו 31
 הדין שבא לרבות הביטוי "תורת המנחה". 32

(ב) ועיקר: אין זה מסתבר, לפי ההגיון, ש"בן חמש 33
 למקרא" יידע ויבין בעצמו מהם הריבויים הנלמדים 34
 כאן, והכתובים ב"תורת כהנים", לגבי חטאת, אשם 35
 ושלמים: 36

"זאת תורת החטאת" – מאין יבין בן חמש למקרא, 37
 שעל הדין ש"חטאות הפנימיות... דמם טעון כיבוס" 38
 יש צורך בלימוד מיוחד 22? והלא, לכאורה, נראה 39
 בדיוק ההיפך: אם החטאות החיצוניות – "דמם טעון 40
 כיבוס", הרי קל-וחומר, שזהו הדין גם לגבי החטאות 41
 הפנימיות 23? ! 42

[המחשבה על האפשרות שאולי לגבי החטאות 43
 הפנימיות אין צורך בכיבוס, נלמדת ב"תורת כהנים" 44
 על-ידי קל-וחומר מקדשי-קדשים: "ומה אם קדשי- 45
 קדשים ששוו לחטאות החיצוניות למריקה ושטיפה, 46
 לא שוו לכיבוס, חטאות הפנימיות שלא שוו למריקה 47
 ושטיפה – אינו דין שלא ישוו להם לכיבוס". 48

ג.

נסיון לתרץ התמיהה על רש"י

1 לכאורה ניתן לתרץ: רש"י נוקט, אמנם, את הכלל
 2 ש"תורת" מהווה ריבוי, כפי שהוא מדגיש בפירושו על
 3 "זאת תורת העולה" 6: "שכל תורה לרבות הוא בא,
 4 לומר תורה אחת לכל..." 15, ולפיכך אין הוא צריך
 5 להסביר שגם לגבי חטאת, אשם ושלמים בא ביטוי זה
 6 "לרבות", והוא סומך על התלמיד 16, אשר יחפש
 7 בעצמו וימצא במה מתבטא החידוש והריבוי של
 8 הביטוי "תורת" בכל אחד מסוגי הקרבנות.

9 רק לגבי "זאת תורת המנחה" אין רש"י סומך על
 10 התלמיד, והוא מסביר את הריבוי – "תורה אחת לכולן
 11 להטעין שמן ולבונה האמורין בענין, שיכול אין לי
 12 טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת,
 13 מנחת כהנים שהיא כליל מנין, ת"ל תורת" – וזאת
 14 מפני שלגבי מנחה יש מקום לטעות שהמילה "תורת"
 15 באה לרבות דין אחר, כדלהלן:

16 בגמרא 17 לומדים מ"זאת תורת המנחה – תורה
 17 אחת לכל המנחות", שגם מנחות "דלא כתיבא" (שלא
 18 כתוב לגביהן במפורש הדין ששיריהן נאכלין לכהנים,
 19 כדוגמת מנחת חוטא) – "שיריהן לכהנים" 18.

20 וכדי למנוע את המחשבה, שבדרך הפשט מרבה
 21 הביטוי "תורת (המנחה)" את הדין של "שיריהן
 22 לכהנים" לגבי מנחת חוטא (כדברי הגמרא), מצטט
 23 רש"י בפירושו את הדרשה של "תורת כהנים", כפי
 24 שפירש רש"י כבר לפני כן 19, שהדין הנ"ל, שהובא

(20) ולפי "רבותינו דרשו" קאי הפסוק "והיתה לכהן כמנחה" במנחת חוטא של כהן וללמד שהיא ב"כליל תהי" לא תאכל" (פרשתנו ו, טז) כמנחת נדבת כהן.

והוא לומר, ש"לפי פשוטו" דין זה אי"צ כלל קרא מיוחד, כי נלמד ממש"נ (פרשתנו שם) "וכל מנחת כהן כליל תהי גר" [ומה שפירש"י שם (טו) "וכן כל מנחת כהן של נדבה כליל תהי" – היינו, שגם, "של נדבה כליל תהי", וכ"ש של חובה (ראה מפרשי רש"י שם)].

(21) ויקרא שם.

(22) כי אף שדין זה נאמר בהמשך ל"הכהן המחטא אותה יאכלנה" (כנ"ל הערה 11) – אין טעם לומר שהדין ד"דמם טעון כיבוס" הוא דוקא גבי חטאות הנאכלות.

(23) בזבחים (צב, ב – לדעת רבה), דהכתוב דכיבוס איירי בפנימיות ("אשר יזה בהזאות (בניזאות) הכתוב מדבר"), ו"תורת" מרבה גם הנאכלות (שאין בהן קדושה כ"כ כהפנימיות) – אבל ע"ד הפשט, כל הפרשה קאי בנאכלות.

(15) באברבנאל ריש פרשתנו מפרש: וכאילו יאמר הכתוב על מה שנוכר בסדר ויקרא.. זאת שכבר זכרנו לעיל בדיובור שעבר היא תורה כוללת לכל העולות.

ומה שפירש"י ש"תורת" הוא ריבוי [היינו שבא לרבות עוד מין כמו "פסולים" וכו'] – שוללי הריבוי לא היינו אומרים שהוא בכלל* – ככתורת כהנים] – יש לומר, שמכיון שנאמר "זאת תורת גר", קשה לפרש דקאי "על מה שנוכר בסדר ויקרא" (וראה לקמן בפנים סעיף ד').

(16) כמדובר כמה פעמים, שכשם שאין "חסר" (שמתרץ) כל קושיא שישנה בפשוטו של מקרא, כך אין "יתר" בפירושו, ולכן – כל ענין שבן חמש למקרא יוכל להבין מעצמו (אם מפשטות הכתובים או מפירוש רש"י שכבר למד), אין רש"י כותבו וסומך על התלמיד.

(17) מנחות עב, ב וברש"י שם.

(18) והוצרך לרבינו ד"תורת*** – כי לולי הריבוי הו"א שאי"ז בכלל מנחה, שהרי מנחת חוטא חטאת היא (ויקרא ה, יב. וראה רש"י פרשתנו ו, יו"ד (מתו"כ עה"פ. זבחים יא, א. מנחות ב, ב).
 (19) ויקרא שם, יג.

(*) כי זה שדיני הפרשה הם כלליים לכל מיני העולה וכיו"ב (ראה מלבי"ם כאן) – היינו יודעים גם אם ה' כתוב "אם עולה קרבנו" (סתם) וכיו"ב – ולא הול"ל "זאת תורת" שפירושו הפשוט אינו מתאים כאן (ומכיון שרוב דיני הקרבנות נאמרו בפ' ויקרא).

(**) משא"כ זה שנלמד מ"זאת תורת המנחה גר" דגם מנחות דלא כתוב בהו מצה "באות מצה" (מנחות נב, סע"ב ואילך) – יש לומר שאין צריך ע"ז הריבוי ד"תורת".

22 הדינים הבודדים שנוספים כאן – הם "תורת העולה"?
23 לכן הכרחי לומר ש"תורה – לרבות הוא בא, לומר
24 תורה אחת לכל העולין"³⁰ –

25 [ובדומה לכך יש לומר גם לגבי "זאת תורת
26 המנחה" ו"זאת תורת החטאת" – אשר רוב דיניהם
27 כבר נאמרו בפרשת ויקרא, ובפרשתנו נוספו רק מספר
28 דינים].

29 אך לא כן לגבי "זאת תורת האשם": דיני קרבן
30 אשם אינם כתובים בפרשת ויקרא – שם³¹ נאמר רק
31 מי צריך להביא קרבן אשם, אך לא דיני הקרבן עצמו,
32 ולפיכך יוצא, שבדרך הפשט, משמעות הביטוי "זאת
33 תורת האשם" היא "זוהי התורה (הדינים) של אשם"³².

34 וכך גם לגבי "זאת תורת זבח השלמים", המכוון
35 לקרבן תודה³³, כהמשכם של הפסוקים "אם על תודה
36 יקריבנו..."³⁴ – וקרבן תודה אינו מוזכר אף פעם
37 בפרשת ויקרא, ולפיכך הביטוי "זאת תורת זבח
38 השלמים" אינו ריבוי, אלא פירושו הוא כפשוטו, כפי
39 שהוסבר לעיל.

ו.

רש"י אינו מפרש את "זאת תורת החטאת" – כי הריבוי כאן הוא פשוט

40 לפי האמור לעיל, עדיין לא מובן מדוע אין רש"י
41 מפרש כלום על "זאת תורת החטאת", אשר עליה אי

1 אך אין מסתבר, לחלוטין, לומר שרש"י סומך על
2 כך שהתלמיד עצמו יעלה בדעתו קל-וחומר זה
3 (ובמיוחד כאשר הדין, שחטאות הפנימיות לא הושוו
4 למריקה ושטיפה²⁴, איננו מוזכר כלל בפירוש רש"י
5 בחומש²⁵).

6 "וזאת תורת האשם": על אשם מצורע מסופר רק
7 מאוחר יותר, בפרשת מצורע²⁶, ואם כך, כיצד יתכן
8 לומר, שכבר כאן ילמד התלמיד בעצמו את הריבוי
9 הכתוב ב"תורת כהנים" (שגם דמו של אשם מצורע
10 "ניתן למטה")²⁷?

11 וודאי הוא ש"בן חמש" איננו מסוגל להבין מעצמו
12 ש"וזאת תורת זבח השלמים" בא לרבות קרבנות כמה
13 (כנלמד ב"תורת כהנים")²⁸, ועוד ועיקר: על דינים אלו
14 הוא ילמד רק בפרשת ראה²⁹.

ה.

ההסבר על כך

15 אך ההסבר הוא:

16 לפי דרך הפשט מובן, שהכלל "כל תורה לרבות
17 הוא בא" חל רק כאשר המילה "תורה" היא מיותרת,
18 או, יתר על כן, כאשר היא איננה מתאימה לפסוק.
19 לדוגמא: אצל "זאת תורת העולה" אשר רוב דיניה של
20 עולה כבר אמורים בפרשת ויקרא, תמוה, כיצד מתאים
21 לכאן הביטוי "זאת תורת העולה", שפירושו: אלו –

אחת לכל האשמות" דגם אשם תלוי הוא של ב' סלעים ("כסף שקלים")
– אבל לרש"י נלמד זה ממש"ג "בערכך" (ויקרא ה, יח וברש"י. מתו"כ
ע"פ. רבנן – זבחים וזכירות שם).

וגם ע"ד ההלכה – זהו רק לדעת רע"ק. וראה שטמ"ק זבחים
וזכירות שם (וראה גם במקומות שצוינו לקמן הערה 39) – שהדרשה
"תורת אחת לכל כו" בנדר"ז הוא שונה משאר המקומות (שלכן יש בזה
פולגתא אי אמרין בזה "תורת אחת לכל כו")*. וראה לקמן בפנים סעיף
ד'.

28 נוסף לזה שההוא"א שאין זמן בכמה הוא רק מצד ק"ו כו' (תו"כ
וזבחים שצוינו לעיל הערה 9), שאינו פשוט (לבן חמש).

29 יב, ח וברש"י שם. – אף שכבר נזכר ברש"י (ויקרא א, ג. יא).

30 ראה מלבי"ם כאן.

31 ה, יד ואילך.

32 ועד"ז בעוד כמה מקומות שנאמר "זאת תורת" (וכיו"ב) – כמו:
לקמן ז, לו. שמיני יא, מו. תוריע יב, ז. יג, נט. ועוד – ולא פרש"י כלום,
כי במקומות אלו פירושו כפשוטו.

וצע"ק לשון רש"י "שכל תורה לרבות הוא בא".

33 ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 21 ואילך.

34 ז, יב. וראה רש"י שם: נדר שלמים הללו.

24 ראה פ"י הראב"ד לתו"כ ש"אם נפל מרוטבן על הכלי די להם
כדי געלה מפני שהן כחטאת הפסולה שהכתוב ממעטה ממריקה ושטיפה
כו" (תו"כ לקמן פסוק כא"כב) – והרי רש"י לא הביא דין זה דחטאת
פסולה נתמעטה ממריקה ושטיפה.

כפי רבינו הלל וק"א לתו"כ שם, דמה שחטאות הפנימיות אינן
במריקה ושטיפה הוא מפני דלשריפה קיימי ולא לבישול (וא"כ אי"צ ע"ז
קרא) – אבל ראה ק"א שם, ד(לפי זה) ק"ו זה אינו ק"ו כלל אחר דמה
שלא הושוו לחטאות החיצוניות במריקה ושטיפה אינו מהעדר השווי אלא
מפני דא"א בהם בישול כו".

ולהעיר מרש"י זבחים שם (ד"ה ה"ק): מריקה ושטיפה דהיא דוקא
בנאכלות דסמיך ל' כל זכר בכהנים יאכל אותה.

25 ולהעיר, דמזה שכתב רש"י "והוא הדין לכל קדשים" רק גבי
הדין דכלי חרש ישבר (ו, כא) ולא גבי הדין ד"מורק ושוטף" (שם) [נדלא
ככתו"כ (שם, כב) וזבחים (צה, ב במשנה. צו, ב). וראה רמב"ם וראב"ד
ה' מעשה הקרבנות פ"ח ה"ד] – משמע שהדין ד"מורק ושוטף" ע"ד
הפשט הוא רק בחטאת ולא בשאר קדשים, כמשנ"ת בלקו"ש חכ"ז ע' 36.

26 כי אף שאשם מצורע כבר נזכר בפרש"י (ויקרא ה, יט) – הרי
הצורך בריבוי ד"תורת" הוא מצד הקרא דמצורע (יד, יג), כנ"ל בפנים
סעיף א'.

27 בזבחים (מח, א) וזכירות (כב, ב) יליף מ"זאת תורת האשם תורה

(*) ויש לומר, דהא שס"ל לרבנן (כריתות שם) דלא ילפינן דין הנ"ל דאשם מתורה אחת כו' מפני ד"הוא"א כי אמינא תורה אחת לכל אשמות הני מילי בשאר אשמות
ודאין אבל אשם תלוי כו" – אף שגם בכ"מ. הדרשה ד"תורת אחת כו" באה לרבות טוג שיש ה"א שאינו בכלל (כנ"ל בפנים ס"א) – כי בנדר"ז יש לדחות הדרשה
מכיון שאינה דומה לשאר המקומות. כבפנים ההערה.

ז.

הסיבות לכך שרש"י צריך לפרש את הריבוי של "תורת המנחה"

לפי ההסבר דלעיל, קשה להבין מדוע צריך רש"י
לפרש "וזאת תורת המנחה, תורה אחת לכולן להטעין
שמן ולבונה" גם לגבי "מנחת כהנים שהיא כליל",
ואינו סומך על כך שהריבוי יובן מעצמו, בדיוק כמו
לגבי "זאת תורת החטאת"?
וההסבר לכך הוא:

לפי דרך הפשט מסתבר ש"זאת (תורה) בא לרבות
("תורה אחת לכל...") דוקא דבר-מה בקשר לדינים
הכתובים בפרשה זו עצמה, לאחר ההקדמה "זאת
תורת...".³⁹ כלומר, הדין הכתוב מיד אחר-כך חל על
כל המינים של קרבן זה, גם על מינים שלכאורה לא
היינו כוללים אותם (בקשר לדין זה) עם המינים
האחרים.

אבל במקרה זה של קרבן מנחה, שהריבוי הנלמד
מ"תורת" הוא בקשר לדין של "טעונות שמן
ולבונה", שאיננו כתוב בפרשתנו, אלא בפרשת
ויקרא⁴⁰ (כאן כתוב⁴¹ רק "והרים ממנו... מסולת...
אשר על המנחה...", אך לא עצם הדין, שטעונות
שמן ולבונה).

לכן היינו חושבים ש"זאת תורת" איננו מרבה דין
זה, אלא ריבוי הקשור לאחד הדינים הכתובים כאן
בפרשתנו, ולפיכך מסביר רש"י שהריבוי מתכוון לדין
זה.⁴²

ישנה סיבה נוספת שבגללה לא היינו סוברים,
בלעדי פירוש רש"י, ש"תורת המנחה" בא לרבות דין
זה, שמנחת כהנים טעונה שמן ולבונה, והיא:

דיני מנחת כהנים הכתובים לאחר הפרשה של
"וזאת תורת המנחה", מתחילים בדיבור מיוחד –
"וידבר ה' אל משה לאמר זה קרבן אהרן ובניו וגו'"⁴³.

אפשר לפרש כפשוטו של הביטוי, שהרי רוב דיני
חטאת כתובים בפרשת ויקרא, וברור שהוא בא
לרבות". לכן מוכרחים לומר, שלפי דרך הפשט,
הריבוי של "תורת החטאת" הוא פשוט עד כדי כך,
שרש"י איננו מוצא לנכון לכותבו בפירוש, כדלהלן:

מיד לאחר "תורת החטאת" כתוב "במקום אשר
תשחט העולה תשחט החטאת"³⁵, שחיתתן של כל
החטאות ("חטאת" – סתם), ואפילו של חטאת כהן
המשיח וחטאת הקהל, אשר לגביהן אין הפסוק מציין
כך בפירוש, היא בצפון (במקום אשר תשחט
העולה).³⁶

רק לגבי סוג אחד בקרבן חטאת ניתן היה לחשוב
ששחיתתו איננה בצפון (למרות שכתוב "תשחט
החטאת" סתם) – וזהו קרבן עולה ויורד, התלוי
ביכולת האדם: אם הוא בעל אמצעים הוא מביא
"קבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים"; "ואם לא
תגיע ידו די שה והביא... שתי תורים או שני בני
יונה..." – עוף; "ואם לא תשיג ידו... והביא... עשירית
האיפה סולת לחטאת..."³⁷.

וכיוון שבמין זה של חטאת ייתכן שיביאו קרבן
שאינו בו כלל שחיטה, ואפילו לא מליקה במקום
שחיטה (כבחטאת העוף, ואשר דבר זה מוצאים גם
בעולה³⁸) אלא "סולת לחטאת" – מסתבר לומר
שהשחיטה איננה ענין עיקרי בכפרה זו, ולפיכך אין
השחיטה צריכה להתבצע "במקום אשר תשחט
העולה... לפני ה'" (בצפון), אפילו כאשר מביאים שה,
ויש צורך בשחיטה.

על כך בא לשון הריבוי "זאת תורת החטאת",
ש"תורה אחת לכל החטאות" – וכיוון שגם קרבן עולה
ויורד הוא חטאת, הרי ברור ששחיתתו בצפון, ורש"י
איננו צריך לומר כלום בפירושו, מפני שזהו הענין
הראשון הכתוב מיד לאחר "זאת תורת החטאת", ודיני
החטאת כבר נלמדו בפרשת ויקרא.

(35) ו, יח.

(36) ראה גם ת"כ ע"פ: לרבות כל חטאות כ"ו. וראה תו"כ ויקרא
ד, כד. זבחים מח, ריש ע"ב. מנחות נה, ב.

(37) ויקרא ה, ויא.

(38) ויקרא א, יד ואילך.

(39) ראה עד"ז תוד"ה הילכך (זבחים ח, א"ב), לר"ש (מנחות ג, ב) –

"ועוד כו'". שטמ"ק זבחים מח, א ונעייג"כ תוד"ה איתב' זבחים ט, ב.

שטמ"ק כריתות כב, ב. ואכ"מ.

(40) ב, א.

(41) ו, ח.

(42) ע"פ המבואר בפנים יומתק לשון רש"י "להטעין שמן ולבונה
האמורין בענין" – שבוה מבאר, שמכין שס"ס הם "אמורין בענין", אפ"ל
שהריבוי ד"תורת" הוא בנוגע לדין זה.

(43) ו, יב ואילך.

33 הקרבנות שיש להם אותו דין.
34 ומוזה שההוספה איננה איכותית בלבד (הוספת
35 פרטי דינים), אלא גם כמותית (תוספת של קרבן), ישנה
36 הוראה בעבודת ה':

37 "גשמיות" נמדדת ברובה ב"כמות", ו"רוחניות" –
38 ב"איכות". ההוראה מן הענין דלעיל היא, שהוספה
39 באיכות וברוחניות נעשית לפעמים דוקא על-ידי
40 תוספת בעבודה עם "כמות" ועם גשמיות. הדרך
41 להשגת ההתעלות האמיתית בעבודה הרוחנית איננה
42 על-ידי התרחקות והסתגרות מעניני העולם, והתעסקות
43 רק בענינים רוחניים, אלא באמצעות הפיכת ענינים
44 גשמיים לקרבן לה'.

45 דוקא על-ידי אופן זה של הגברת "צורה על
46 החומר"⁴⁶, הפיכת החומר לצורה, הפיכת כמות
47 לאיכות⁴⁷, מתהווה התעלות גבוהה ביותר בעבודתה
48 הרוחנית של הנשמה.

ט.

קירוב יהודים לתורה ומצוות - הוספה בכמות ובאיכות

49 העבודה מסוג של הוספה בכמות היא, במובנה
50 הרחב, התעסקות בקירוב כמות גדולה ככל היותר של
51 יהודים לתורה ומצוות, עד כדי כך שאפילו יהודים
52 שבחיצינותם נראה שאינם ראויים למזבח ("פסולין"
53 ר"ל) – גם אותם הוא יעלה על המזבח באופן של
54 ("אם עלו) לא ירדו".

55 ובאמצעות זאת הרי "מאיר עיני שניהם ה'"⁴⁸ – בו
56 עצמו יתווסף אור גדול, באיך-ערוך לעבודתו האישית,
57 עד שנוצרת אצלו איכות שונה לחלוטין של עבודה
58 רוחנית, הוא נשאר קשור, הוא עולה על "מזבח",
59 הזובח ומבטל את מציאותו העצמית, עליה שהיא
60 נעלית ממדידה והגבלה – "כל הלילה עד הבוקר", דרך
61 כל הלילה של העלם הגלות עד לבוקר של אור
62 הגאולה⁴⁹.

(משיחת ש"פ צו תשל"ג)

1 וכיוון שיש ביניהם הפסקה גם על-ידי דיבור
2 מיוחד, ולא רק הפסקה של פרשה נפרדת, אשר
3 הפסקות הפרשיות הן "ליתן ריוח למשה להתבונן בין
4 פרשה לפרשה ובין ענין לענין"⁴⁴, קשה לומר שב"וזאת
5 תורת המנחה, תורה אחת לכולן" מתכוונים לרבות את
6 מנחת כהנים (ולומר שחלים עליה הדינים של כל
7 המנחות), שהיא נפרדת על-ידי דיבור בפני עצמו, דבר
8 המוכיח שלמנחה זו יש ענין חדש ומיוחד.

9 [ובמיוחד נראה דבר זה, מזה שאפילו סוגי קרבנות
10 שונים – מנחה, אשם ושלמים⁴⁵ – אינם נפרדים
11 על-ידי דיבור בפני עצמו, ויש ביניהם רק הפסק של
12 פרשה חדשה].

ח.

התוספות בפרשתנו על הקרבנות של פרשת ויקרא היא בשני סוגים

13 לפי כל הנ"ל ניתן לומר, שההוספה בפרשת
14 הקרבנות בפרשתנו על הקרבנות של פרשת ויקרא היא
15 בשני סוגים: (א) תוספת של פרטי דינים חדשים
16 בקרבנות עולה, מנחה וחטאת. (ב) הוספת קרבנות
17 נוספים – אשם ותורה – שדיניהם אינם כתובים כלל
18 קודם-לכן. וכך גם בשלושת הראשונים קיים הריבוי
19 של ("זאת) תורת", שבא לרבות עוד סוג של קרבן זה
20 (תורת אחת לכל העולין מנחות וכו').

21 וכך מפרט רש"י את שני סוגי התוספת בקרבן
22 הראשון – "זאת תורת העולה": "הרי הענין הזה בא
23 ללמד (א) על הקטר חלבים ואברים שיהא כשר כל
24 הלילה" – דין הכתוב מיד לאחר מכן בפסוק "על
25 המזבח כל הלילה עד הבוקר". (ב) "וללמד על
26 הפסולין איזה אם עלה ירד, ואיזה אם עלה לא ירד,
27 שכל תורה לרבות... שאם עלו לא ירדו".

28 ההבדל בין שני סוגי התוספת הוא ההבדל בין
29 כמות לאיכות: התוספת מן הסוג הראשון היא הוספה
30 באיכות הקרבן – פרטי דינים חדשים באותו קרבן
31 משנים את איכותו של הקרבן, וסוג התוספת השני הוא
32 הוספה בכמות – סוג נוסף של קרבן, או תוספת בכמות

(44) ד"ר ר"פ ויקרא.

(45) ו"ל, דמה שבחטאת יש דיבור חדש הוא רק מפני שהפסיק בדיני מנחת כהנים.

(46) ראה קונטרס תורת החסידות פ"א י"ב.

(47) דוגמא להפיכת "כמות" ל"איכות" בהלכה – עשרה מישראל לגבי פחות מעשרה. ועוד רבים. – גם י"ל: המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו (משנה שבת צג, סע"ב. רמב"ם

הל' שבת ספ"ח) – היינו, שאף שגשם הכלי יש לו שיעור וכמות להתחייב עליו, הנה כאשר מוציא הכלי בשביל האוכלין, "כוונת" הכלי – זה שהיא בשביל האוכלין – נעשית כל מציאותה; ומכיון שהאוכלין הן פחות מכשיעור, גם הכלי הוא – פחות מכשיעור.

(48) משלי כט, יג. תמורה טז, א. תניא בהקדמה.

(49) כפי האוה"ח הק' עה"פ.

לי עבד. ויוסף הוא ⁵יסוד⁶ תפלה⁷. א"כ ויגש אליו יהודה הוא ממש כמו סמיכת⁸ גאולה לתפלה. וסמיכת⁹ גאולה לתפלה הוא בתפלות שחרית וערבית, שהתפלות שחרית וערבית אברהם¹⁰ ויעקב – כמה שהם

בראשית מד, יח – ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואלי יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה

פט

הגשת יהודה ויוסף סמיכת גאולה לתפלה, ומבאר הטעם דאין סמיכת גאולה לתפלה בתפלת מנחה – רק בשחרית ומעריב שתיקנם אברהם ויעקב (ברכות כו, ב), וזהו הרמז בפ' "היש לכם אב" – רמז לאברהם, "וא אח" רמז ליעקב וכו'

ויגש אליו יהודה. יהודה הוא² מלכות בחי³ גאולה, והוא אשר גאל את בנימין כאן מיוסף, שאמר הוא⁴ יהי

(5) יוסף בחי יסוד: ראה זה חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר ל"י לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון ה' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי יסוד מספר ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התועדויות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי אצילות (האבות) בבי"ע. – ראה ביאורי הזהר (לאדמו"ר האמצעי) ויחי כט, ד ואילך. אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".

(6) יסוד תפלה: להעיר, דכאן בלקוטי לוי יצחק מבאר ד"יוסף בחי יסוד תפלה", ויהודה בחי מלכות גאולה, אבל בכל דרושי חסידות מבואר להיפך, דיוסף בחי (יסוד) גאולה, ויהודה בחי (מלכות) תפלה. ראה כל הביאור באור התורה פרשת ויחי עמוד שנו-ח. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ב' עמוד ר ואילך (ובהנמקן שם בהערה 17). עמוד רטו ואילך.

(7) "כי תפלה פירושו התחברות, והוא יסוד המחבר זו"ן. ח"י ברכות יש בתפלה, הוא לנגד יסוד הנקרא חי, ותפלה מתחיל בברוך אתה ומסיים בברכת שים שלום שמסתיימת בתיבת בשלום. הוא יסוד הנקרא ברוך, ונקרא שלום. והח"י* ברכות הם לנגד ח"י חוליות השדרה שדרך שם נמשך חוט השדרה ממוח הדעת לאבר היסוד, כי יסוד נמשך מדעת כמאמר אין קישוי אלא לדעת. ועיין בפע"ח שער הלולב פ"ג ובדרוש להר"ר מעריב ז"ל זיע"א. (לקוטי לוי יצחק כאן) ומבאר כאן כמה טעמים, ד"תפלה" הוא "יסוד":

(א) "תפלה" פירושו התחברות, והוא "יסוד" המחבר ז"א ונקבא. (ב) ח"י ברכות יש בתפלה הוא לנגד יסוד הנקרא ח"י. (לקמן סימן צה בהערה 7).

(ג) ח"י ברכות תפלה הם לנגד ח"י חוליות השדרה שדרך שם נמשך חוט השדרה ממוח הדעת לאבר היסוד, כי יסוד נמשך מדעת כמאמר (יבמות נג, ב) "אין קישוי אלא לדעת".

(ד) ותפלה מתחיל בברוך אתה, ומסיים בברכת "שים שלום", שמסתיימת בתיבת בשלום, הוא יסוד הנקרא "ברוך" ונקרא "שלום". (* ראה ברכות כח, ב. זהר חלק ג דף רנה, ב. לקוטי תורה פרשת בלק עא, א. יהל אור על תהלים עמוד כט. ועוד.

(8) ראה ברכות ד, ב. שם ט, ב. וראה בפנים בלקוטי לוי יצחק דמבאר הזהר עה"פ דף רה, א דאין מפסיקין בין גאולה לתפלה.

(9) מבאר הטעם, דיש סמיכות גאולה ותפלה בתפלת שחרית ובמעריב, משא"כ בתפלת מנחה ומוסף.

(10) אברהם ויעקב תקנו: ברכות כו, ב: תניא, אברהם תקן תפלת שחרית שנאמר (בראשית יט, כז) וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים קו, ל) ויעמוד פנחס ויפלל, יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוה בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה שנאמר (תהלים קב, א) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר (בראשית כח, יא) ויפגע במקום וילן שם ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר (ירמיה ז, טז) ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם

(1) י"ל דעפ"י הביאור בסי' זה, יבואר כמה דיוקים בהפסוקים (המובא במפרשים אברבנאל, אלשיך ובמאמרי חסידות וכו'), והם:

(א) מ"ש "ויגש אליו יהודה", מה ענין הגשה זו, כי מאחר שכל השבטים והאחים היו לפני יוסף כמ"ש (בראשית מד, יד) "ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף והוא עדנו שם ויפלו לפניו ארצה", וא"כ מה היא שנגש יהודה, הרי כולם לפניו, ונשמע קולו ממקומו וכמו שאמר בפסוק (שם פסוק טו) "ויאמר יהודה מה נאמר לאדני וגו'", וא"כ כבר דיבר עמו ממקומו, ומה פתאום הוא "ויגש"?

(ב) מהו הדיוק "ויגש אליו", ה' צ"ל "ויגש יהודה ויאמר"?

(ג) בספר המאמרים ה'תרי"ח עמוד סז וז"ל: צריך להבין מה שמקדים תחלה "בי אדוני", מהו ענין הקדמה זו, והי' לו להתחיל ידבר עבדך דבר כו'?

(ד) מהו "בי אדוני" שאם הוא לשון בקשה, הי' לו לומר "נא אדוני" (אלשיך ועוד)

(ה) מהו "ואל יחר אפך", הלא הוא משה אותו לפרעה "כי כמוך כפרעה", ולמה יחר אפך?

(ו) שאלות האברבנאל וז"ל: באמרו כי כמוך כפרעה מה צורך במאמר הזה ולא נאמר כן בשאר הפעמים שדבר אליו?

(ז) מהו "כי כמוך כפרעה", באיזה אופן יוסף הוא דומה לפרעה?

(2) ראה בראשית מט, י. בראשית רבה פרשה צט, ח וז"ל: לא יסור שבט מיהודה, זה כסא מלכות (תהלים מה) כסאך אלקים עולם ועד שבט מישור, אימתי, ומחוקק מבין רגליו, כשיבא אותו שהמלכות שלו, שכתוב בו (ישעי' כח) ברגלים תרמסנה עטרת וגו', עד כי יבא שילה, מי שהמלכות שלו. ע"ש. "יהודה מספר ל', זהו ה' מעלות שהמלכות נקנה בהן" (לקוטי לוי יצחק כאן). לקוטי שיחות חלק ל' סוף עמוד 213 ואילך. ועוד.

(3) כנ"ל הערה 2. וראה גם בראשית רבה פ' מד, יז. ילקוט שמעוני רמז קנט. ועוד.

(4) בראשית מד, יז.

חסד¹¹ ותפארת – תקנום.

היינו:

בתפלת שחרית, מחבר יסוד את המלכות לחסד¹² דאברהם.

ובתפלת ערבית, מחבר יסוד את המלכות לתפארת¹³ לאמת דיעקב.

ובתפלת מנחה שיצחק¹⁴ גבורות תקנה, אין גאולה להסמיכה להתפלה דמנחה, כי:

(א) אינו צריך, כי בלאו הכי כל בנין¹⁵ המלכות הוא מהגבורות.

(ב) גם אין שם גאולה בחי' מלכות. ע"ד כמו שיצחק גבורה, לא נתן חיים לדוד¹⁶ מלכות כמ"ש בזה"ק פרשת וישלח¹⁷ דף קס"ח ע"ב ע"ש.

רנה ותפלה ואל תפגע בו.

(11) ראה הערה 12. 13.

(12) חסד דאברהם: כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה גם זהר ח"א – בראשית – דף מז, ב. תניא – אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"ו.

(13) יעקב בחי' תפארת – אמת: דכתיב (מיכה ז, כ) "תתן אמת ליעקב" וכמאז"ל (ב"מ פד, ד) "שופרא דיעקב מעין שופרא דאדם הראשון". ראה זהר חלק א' דף קנו, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב. אור התורה ואתחנן עמוד קעא ואילך (מובא לקמן סימן קיח הערה 13).

(14) יצחק בחי' גבורה: ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"ב עמוד תקפ, ובהנסמן שם. תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד. לקוטי שיחות חלק ה עמוד 357 ואילך. חלק כ עמוד 101 ואילך.

(15) ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ו ופרק ז וז"ל: והנה שם אלקים הוא שם מדת הגבורה והצמצום ולכן הוא גם כן בגימטריא הטבע לפי שמסתיר האור שלמעלה המהוה ומחיה העולם ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע ושם אלקים זה הוא מגן ונרתק לשם הוי"ה להעלים האור והחיות הנמשך משם הוי"ה ומהוה מאין ליש שלא יתגלה לנבראים ויבטלו במציאות... הנה סיבת וטעם הצמצום וההסתור הזה שהסתיר והעלים הקדוש ברוך הוא את החיות של העולם כדי שיהי' העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו הנה הוא ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם פ' עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך כי אילו אפילו היו לו בנינים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם וכן אפילו על שרים לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת מלך ושם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא אדון כל הארץ ונמצא כי מדה זו ושם זה הוא המהוה ומקיימין העולם להיות עולם כמות שהוא עכשיו יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו, ע"ש. (דוד המלך הוא בחי' מלכות. ראה לקוטי תורה פ' חוקת סא, ד. פ' ראה כט, ד. שיר השירים לט, ד, הנסמן במאמרי אדמו"ר האמצעי דברים חלק ג' עמוד תתקט. אור התורה שמות סוף עמוד מז. פרשת משפטים עמוד א'קצח ואילך. ספר המאמרים רנ"ט ע' ג. (וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סוף סימן קמב).

(17) וז"ל: רבי שמעון אמר הא אתמד דוד מלכא עד לא הוה לא הוה ל' חיים כלל (למדנו שדוד המלך עד שלא הי' בעולם, ר"ל אילו

(ג) גם מצד מדת הגבורה לא שייך גאולה, ואדרבה מצדה נמשך חורבן וגלות, וכמו שחורבן הבית שהי' בט' באב הי' ¹⁸ בזמן המנחה, וכן חטא העגל ¹⁹ הי' בזמן המנחה, וכמ"ש ²⁰ אינו נא לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. וכידוע ²¹ שבמנחה הוא זמן הדינין ביותר ²². ותפלת מוסף הוא לנגד יוסף ²³ עצמו בחי' יסוד,

היתה נשמתו מתלבשת בעולם הגשמי לא היו לה חיים כלל, בר דאדם קדמא יב' ל' שבעין שנין מדי' (מלבד שאדם הראשון נתן לו שבעים שנה משלו)... תו אבהן שבקו ל' מחייהו כל חד וחד (עוד שהאבות השאירו לו כל אחד ואחד חלק מחייהם), אברהם שבק ל' וכן יעקב ויוסף (אברהם ויעקב ויוסף האירו לו מחייהם), יצחק לא שבק ל' כלום (אבל יצחק לא השאיר לו כלום), בגין דדוד מלכא מסטרי' קא אתא (לפי שדוד המלך בא מבחי' גבורת יצחק שהוא סוד החשך, לכן הי' יכול לתת שנות חיים לדוד, ומפרש) ודאי אברהם שבק ל' חמש שנין (ודאי שאברהם השאיר לו חמש שנים), דהוה ל' לאתקיימא מאה ותמנין שנין ואתקייים מאה ושבעין וחמש שנין חסרין חמש (שהי' לו לחיות ק"פ שנים וחי רק קע"ה שנים וחסרו לו חמש), יעקב הוה ל' לאתקיימא בעלמא כיומי דאברהם (יעקב הי' לו לחיות בעולם כימיו של אברהם [קע"ה שנים]), ולא אתקייים אלא מאה וארבעין ושבע שנין חסרין תמניא ועשרין (ולא חי אלא קמ"ז שנים, הרי חסרו לו כ"ח), אשתכחו דאברהם ויעקב שבקו ל' מחייהו תלתין ותלת שנין (נמצא שאברהם ויעקב ביחד השאירו לדוד המלך מחייהם ל"ג שנים), יוסף דאתקייים מאה ועשר שנין הוה ל' לאתקיימא מאה וארבעין ושבע שנין כיומי דיעקב (יוסף שחי ק"י שנים הי' לו לחיות קמ"ז שנים כימיו של יעקב), וחסר מנהון תלתין ושבע שנין (וחסרין מהם ל"ז שנים, הרי ל"ג ול"ז), הא שבעין שנין דשבקו ל' לדוד מלכא לאתקיימא בהון (הם שבעים שנה שהשאירו לדוד המלך שיחי' בהם), ובהו אתקייים דוד בכל אינון שנין דשבקו ל' אבהן (ובהם הי' דוד חי בכל אלו השנים שהשאירו לו האבות). (רמ"ק ורא"ג ומפרשים).

וראה לקמן ביאור הזהר סימן קג. קכד. קעא.

(18) ראה תענית כט, א "ותשיעי סמך לחשכה הציתו בו את האור והי' דולק והולך כל היום כולו שנאמר (ירמ' ו, ד) "אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב.

(19) ראה נחומא כי תשא יט "וירא העם כי בשש משה, בא שש שעות... ואותו היום יום ארבעים שהי' בשש שעות ביום... והם אומרים קום עשה לנו אלקים ע"ש. וראה אור התורה פרשת כי תשא עמוד א'תתקכט.

(20) ירמ' ו, ד.

(21) ראה זהר ח"א דף רכט ע"ב (מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קעו). אדרא רבא דף קכט, א (מובא שם סימן קע, הערה 3).

(22) "במנחת שבת שהוא עת רצון רחמים, הנה אומרים קודם שמונה עשרה ואני תפילי כו' עת רצון. הוא כמו סמיכת גאולה לתפלה, ואני הוא מלכות כמו בחי' גאולה". (לקוטי לוי יצחק כאן)

(23) ראה לקוטי תורה מהאריז"ל פרשת יתרו. מאורי אור ע' מוסף כפי' יאיר נתיב. אור התורה פרשת פנחס עמוד א'קסו. תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ב ח"ד עמוד 2102.

אור התורה פרשת וישב עמוד רסט וז"ל: בחי' יעקב הוא העבודה ביומי דחול ונקרא יעקב עבדי והיינו כי לעבדה זו רמ"ח מצות עשה, אך מצות צריכות כוונה היינו ענין התפלה שהוא גם כן בחי' ולעבדו בכל לבבכם עבודה שבלב. ועל זה נאמר ששת ימים תעבוד. ומה

וי"ל ע"י סמיכת גאולה לתפלה נעשה מיתוק הגבורות שהם ב' פעמים³⁰ מנצפ"ך מספר³¹ גאול"ה תפל"ה, והוא ג"כ מספר ה' פעמים הוי' אלקים, שרומז על התמתקות³² הה' גבורות ה' פעמים אלקים בה' חסדים ה' פעמים הוי'.

וזהו ויגש אליו יהודה כו'. והוא, כי יהודה הוא בחי' מלכות גאולה, ויוסף הוא בחי' יסוד תפלה. הנה ויגש אליו יהודה הוא סמיכת גאולה לתפלה, שאין מפסיקין ביניהם.

ויאמר אליו בי אדוני הוא שיוסף בחי' יסוד יומשך בו ביהודה.

ואמר, ואל יחד אפך בעבדך, הוא שכל יחד אפך אלא שתתפשט מדת³³ ארך אפים ביסוד.

ואמר הטעם, כי כמוך כפרעה, שפרעה קאי על בינה כמ"ש בזה"ק שם³⁴ דף ר"י ע"א ע"ש. הנה כמו

ואין במוסף סמיכת גאולה, כי אינו צריך. כי:

(א) בלאו הכי יוסף, מוסף. (הנתוסף²⁴ במוסף על יוסף הוא ל', והיינו יוסף שהי' בן ל'²⁵ שנה כשעלה לגדולה, ואז נשא אשה²⁶ מלכות). משפיע חיים יותר²⁷ מכולן לדוד בחי' מלכות גאולה, כמ"ש בזה"ק פרשת וישלח שם.

(ב) גם י"ל, תפלת מוסף שהיא רק בשבתות ור"ח ויו"ט, א"צ לומר גאולה להסמיכה לתפלה, כי בשבת ור"ח ויו"ט אין דינין וגבורות במלכות כמאמר²⁸ וכל דינין מתעברין מינה, והוא ממותקת אז.

(ג) גם י"ל, במוסף עצמו נרמז סמיכת גאולה מלכות ליסוד. ויותר מסמיכות אלא שהיא אחד ממש עם היסוד, והוא מה שנקרא מוסף, ולא יוסף, שנתוסף מספר ל'. מספר יהוד"ה²⁹ מלכות הוא שנעשה יהודה מלכות, אחד ממש, עם יוסף יסוד, וכמובן.

(30) אותיות מנצפ"ך: פירוש: האותיות "מנצפך" הם מיוחדים, בסוג בפני עצמן, משאר כל האותיות דהאלף בית, דשאר כל האותיות באים בראש התיבה, באמצע, או בסוף, משא"כ האותיות "מנצפך" – היינו האותיות הסופיות "ם", "ן", "ף", "ך" הם באים רק בסוף התיבה. וראה במאורי אור ע' מנצפ"ך וז"ל: "מנצפך הם ה' גבורות, ולכן הם באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות". ובלקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים עמוד שמ וז"ל: "מדה וגבול הם מצד הגבורות, וכמו ה' אותיות מנצפך הבאים בסוף התיבה, שעד פה תבוא ולא יותר, וכל מדה וגבול מצד הגבורות". בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים שש"ס עמוד רכו: מנצפך בגימטריא גבורה דין. ע"ש. (וראה ספר הערכים-חב"ד אותיות עמוד א' ואילך, ובעיקר שם עמוד (סד).

(31) ב' פעמים מנצפ"ך: מנצפ"ך בגימטריא 280, וב' פעמים (2 ×) = 560, וכן גאול"ה (45), + תפל"ה (515) = 560. וכן ה' פעמים הוי' (26 × 5 = 130), + ה' פעמים אלקים (86 × 5 = 430), ביחד 130 + 430 = 560.

(32) פירוש: שם הוי' הוא בחי' חסד המורה על גילוי אלקות, ושם אלקים (בג' הטב"ע) הוא בחי' גבורות, וה' פעמים שם הוי' הוא רמז על ה' חסדים, שהוא המתקת ה' גבורות.

(33) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור כל הזהר עה"פ.

(34) מבואר בקבלה ובחסידות דכמו שיש פרעה בקליפה, כמו"כ זה לעומת זה יש ענין של פרעה בקדושה, והנה פרעה הוא ג"כ מלשון פריעה "גילוי", ראה זהר דף רי, א וז"ל: תא חזי (בא וראה מש"כ) בית פרעה, דא הוא סימנין לעילא (זהו סימן למעלה) ביתא דאתפרעו ואתגליין מני' כל נהורין וכל בוצינין (שהיא בית שמשם נפרעו ונתגלו ונראו כל האורות וכל הנרות), כל מה דהוה סתים מתמן אתגלי (וכל מה שהי' סתום ונעלם משם נתגלה, ועל כן נקראת הבינה בית פרעה שהוא לשון פריעה וגילוי כמו כי פרעה אהרן). ע"ש.

וראה אור התורה ויגש עמוד תתשיד וז"ל: פרעה הוא ענין התגלות עתיק בבינה, כי עתיק יומין הוא למעלה מאצי' וזהו בחי' סתימו דכל סתימין בחי' מקור התענוגים, והתגלות התענוג הוא בבינה כו' שנק' ג"כ עלמא דאתגליא פרעה דאתפרעו כל נהורין כו', ע"ש.

וזהו שמבאר כאן ד"פרעה" הוא בחי' "בינה", גילוי תענוג אלקות,

נמשך בשבת בחי' ישראל כי שרית כו'. וזהו על דרך מה שכתוב הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל וכמו שכתוב ע"פ זה בתורה אור סוף פרשת שמות [נג, ג].

והנה יוסף פי' יוסף תענוג ונחת רוח לפניו יתברך להיות מוכן לשבתו ולהיות לו דירה בתחתונים כמו שכתוב בתורה אור סוף ד"ה ויהי מקץ הראשון [לא, ב]. והיינו כי יוסף בחי' וצדיק יסוד עולם בחי' ונהר יצא מעדן להשקות כו' שהוא הממשיך תוספת האור ממקורא ושרשא דכולא. וכמו שכתוב בד"ה אלה תולדות נח, שגילוי בחי' זו בשבת דוקא שאז גילוי התענוג והמשכה הפנימיות. ועל דרך זה אלה תולדות יעקב עיקר התולדה הנמשך מהעבודה דחול הוא כי מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת וזהו בחי' יוסף ולכן בשבת יש קרבן מוסף עיין בפרסם בעה"כ ערך מוסף שהוא ענין יסוד שבו תלוי כל תוספות אור, ע"ש.

(24) פירוש: הנתוסף במספר תיבת "מוסף" על תיבת "יוסף" הוא מספר ל', "יוסף" בגי' 156, "מוסף" בגי' 186, החילוק ביניהם (186 – 156 = 30) הוא מספר ל'.

(25) מקץ מא, מו. "ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה". ראה לעיל סימן סב. סג. סד. סה. סז. סח. כמה ביאורים בזה.

(26) פירוש: יחוד דבר ונוקבא הוא ענין יחוד יסוד (המשפיע) ומלכות (המקבל). דבחי' מלכות – נמשלה לאשה ושרה – שמקבלת מספירות העלינונות, ומצינו בחז"ל ש"אשה" נמשלה ל"שרה", וכמארוז"ל (תענית ו, ב) "מיטרא בעלה דארעא הוא" וכן (כתובות ג, ב) "אסתר קרקע עולם הוא", דכמו הארץ מקבל הגשם ועי"ז מצמיח, כן האשה מקבל מהזכר ועי"ז מוליד, (ועיין פירוש המשניות להרמב"ם פאה פרק ח' משנה א').

ראה תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק א עמוד רעא. תורת מנחם ספר המאמרים ה'תשכ"א עמוד ד.

(27) דיוסף נתן ל"ז שנים לדוד (כנ"ל הערה 17), משא"כ אברהם נתן ה' שנים ויעקב כ"ח, ע"ש.

(28) וזהו חלק ב' פרשת תרומה קלה, ב. ראה סידור עם דא"ח עמוד קע, א.

(29) יהוד"ה בגי' ל', רמז להשלשים מעלות שהמלכות נקנה בהם, כנ"ל הערה 2.

אב, הוא אברהם בחי' חסד, כשמו אברהם³⁸ אב המון גוים.

אז א"ח, הוא תפארת³⁹ הנקרא אח⁴⁰ כידוע בפי' טוב שכן קרוב מאח רחוק, שאח קאי על תפארת, וביעקב מצינו מפורש שהוא בחי' אח לבניו כמ"ש בפרשת ויצא⁴¹ ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים כו' ויקרא לאחיו כו' ועיין בפרש"י שם.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רעו ואילך

ונמצא לפי ביאור הלקוטי לוי יצחק, יש סמיכות גאולה ותפלה בתפלות שהם כנגד אברהם (שחרית), ויעקב (ערבית), וכן ביוסף יסוד (תפלת מוסף) דבעצם יש היחוד עם יהודה (מלכות) וד"ל. והיינו דיש היחוד והחיבור ד"עיקרי" המדות – היינו, חסד (אברהם) תפארת (יעקב) יסוד (יוסף) – עם בחי' מלכות.

וראה גם לעיל סימן נב. לקמן סימן כג. קכד. הקשר דאברהם יעקב יוסף עם בחי' מלכות (דוד).

(38) לך לך יו. ה. ראה תורה אור לך לך עמוד יא, א ואילך. (39) "בחי' ישראל" (לקוטי לוי יצחק כאן). ראה ביאור הזהר בפנים בקשר להפסוק "אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו".

(40) משלי כז, י. "טוב שְׁכֵן קרוב מאַח רחוק". מאורי אור מערכת אות שין סעיף מא וז"ל: שְׁכֵן נקרא היסוד וג'מטריא ש"ע נהורין שלוקח מהפנים העליונים, כי יוסף יפה תואר. ע"ש.

וראה אור התורה פרשת בהעלותך עמוד שצה וז"ל: איתא בלקוטי הש"ס לארז"ל שעז"א טוב שכן קרוב מאח רחוק, דשכן קרוב הוא בחי' היסוד שנמשך לצורך התהוות העולמות וחיותם וקיומם..., אבל המדות כשהם בבחי' הגדלות דכתר עליון נק' אח רחוק דבגלותא אסתלק לעילא כו', ע"ש. ועייג"כ שם נ"ך עמוד רעג.

וכאן הכוונה, שיומשך בחי' "אח" (תפארת) לבחי' יסוד (יוסף), ומיסוד למלכות (יהודה), ובעבודת הו"ע שעשיית המצוות (חיבור יסוד ומלכות – יוסף ויהודה) יהי' בחיות של המדות (תפארת – יעקב) וד"ל.

(41) ויצא לא, מו. ופרש"י לאחיו, הם בניו, שהיו לו אחים נגשים אלו לצרה ולמלחמה.

שמדת ארך אפים מתפשטת בבינה, כמו כן אתה כפרעה שמתפשטת מדת ארך אפים גם ביסוד, גם פרעה רומז על כתר, כי והידי³⁵ החמישית בחי' כתר הוא לפרעה, פרע"ה³⁶ עם האותיות הוא מספר אר"ך אפי"ם עם האותיות במכוון, הנה תתפשט מדת ארך אפים גם ביסוד בחי' יוסף. היש לכם³⁷ אב או אח,

ויוסף בחי' יסוד הוא גולה ההשפעה בפועל כמ"ש "ויוסף הוא המשביר", וכמו"כ נק' יוסף האפטורפוס לבית פרעה, (ראה לעיל סימן נד).

(35) הכוונה מ"ש (ויגש מז, כד) ונתתם חמישית לפרעה וארבע הידות יהי' לכם". ובלקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קצד מציין לעץ חיים שער לב.

ראה אור התורה ויגש עמוד תתשיד וז"ל: ונתתם חמישי' לפרעה וגו' כי ארבע הידות הם ד' עולמות אבי"ע והחמישי' היא מבחי' עצמותו ית' שהוא בחי' סתימו כל סתימין שלמעלה מעלה גם מעולם האצי' יהי' לפרעה, פי' שיומשך בגילוי בבחי' פרעה אתפריעו כל נהורין. . . וביאור הענין והחמישי' יהי' לפרעה ה"ע התגלות עתיק בבינה כי ע"י הוא למעלה מאצי', וזהו בחי' סתימו דכל סתימין הנ"ל בחי' מקור התענוגים והתגלות התענוג הוא בבינה כו' שנק' ג"כ עלמא דאתגליא פרעה דאתפריעו כל נהורין כו'. וזהו ענין והחמישי' שהוא בבחי' יד א' כי לית שמאלא בהאי עתיקא, משא"כ מאצי' ולמטה שם יש דכר ונוק' ולכן הם ד' ידות (דהיינו כי או"א וזו"ג מקנני' באבי"ע ואו"א הם דו"ג לכן הם ב' ידות וכן בזו"ג) אבל בעתיק לית שמאלא בהאי עתיקא לכך הוא רק בחי' א' והחמישי' לפרעה, ע"ש.

וראה הביאור תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ב' עמוד רט. ועוד.

(36) פרעה (בג' 355) + ד' אותיות = 359, וכן אר"ך (221) + אפי"ם (131) + אותיות (7) = 359.

(37) מרמז מ"ש "אב" או "אח" לבחי' אברהם ויעקב, וכנ"ל אברהם כנגד תפלת שחרית, ויעקב כנגד ערבית, דבשניהם יש סמיכות גאולה לתפלה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז ניסן, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

הרב הגאון הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצרכי

ציבור איש רב פעלים חו"ב וכו' וכו' מהור"א שליט"א

שלום וברכה!

מוסג"פ העתקת מכתבי ל"קן ההצלה."

בידעי יחסו הטוב למוסדות של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ובפרט עבודת העזר וההצלה וסידור הפליטים באירופא, ואחרי אשר כהדר"ג בעצמו ביקר באירופא והי' עד ראי' לכל הטוב הגשמי ורוחני הנעשה שם באמצעות משרדנו בפאריז,

חושבני שלמותר להאריך לדכוותי, ובטח יעשה כל אשר בידו אשר התמיכה תינתן בהקדם.

ותשואות חן חן לכהדר"ג עבור השתדלותו הנמרצה בזה.

בברכת רפואה קרובה.

המפרשים ז"ל מה אצטרך לומר עד הבוקר, דבכמה דוכתי כתיב לילה ולא כתיב עד הבוקר. וי"ל עד הבוקר לע"ל ועד בכלל שאז ג"כ יקריבו קרבנות אע"ג דלא שייך אז הטעם דשייך השתא דהיינו לשלול אמונות ע"ז כמ"ש למעלה. א"נ כמ"ש בס' ויקרא ע"פ וערבה לה' דאף שלע"ל אינם נרדפים אלו המינים עכ"ז הוו כלשעבר בשנים קדמוניות שהיו נרדפים.

מ"ש הריב"ה ז"ל דזאת תורת העולה היא העולה ר"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה קשה איך יפורש לפי זה כל הנמשך. ונ"ל לפי שהקרבן צריך כמה דברים ומצינו דכולהו איתנהו בעוסק בתורה, דאמרינן בסוף מגילה (כט.) ר"א הקפר אומר עתידין ב"ה וב"מ שיקבעו בא"י שנאמר כי כחבר בהרים כו' ב"כ וב"מ שקורין בהם ומרביצין כל התורה בהם עאכ"ו א"כ הרי שנעשה כאילו הוא בא"י.

ובסוף מנחות אמר לעולם זאת על ישראל אר"י אלו ת"ח העוסקים בהל' עבודה ומע"ה כאילו נבנה מקדש בימיהם, הרי כאן א"י ומקדש, ובפ' ה' קורא ארחב"א אר"י כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש ומתפלל מע"ה כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, א"ל רבה לא ס"ל מר כאילו טבל, א"ל שפיר קאמרת דכתיב ארחץ ולא כתיב ארחיץ כו', א"כ הרי א"י ומקדש ומזבח וטבילה וקרבן. ועוד שם אמר רחב"א אר"י כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים פרש"י כאילו הקריב עולה שחייבו הכתוב להקריב עמה מנחת נסכים אף זה הקורא אינו מקיים ואינו גומר את המצוה ולישנא דקרא נקט עולה ומנחה זבח ונסכים וה"ה דמצי למימר עולה בלא מנחה ונסכים דהא עולה נמי טעונה נסכים, א"כ הרי א"י ומקדש ומזבח וקרבן וטבילה ומנחה ונסכים, וז"ש על מוקדה על המזבח ר"ל ככל משפטי העולה.

ובזה יובן מ"ש בסוף מגילה ואהי' להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם א"ר שמואל בר יצחק אלו ב"כ וב"מ שבבבל, ר"ל שהוא כא"י שהוא הקדושה היותר קטנה שבעשר קדושות שמונה בפ"ק דכלים דהראשונה היא קדושת א"י וגדולה ממנה עיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון ומפ' ואזיל עד קדש הקדשים, לכך אמר מקדש מעט סתם ולא פ' כמה מעט לפי שהוא כא"י שהיא היותר קטנה מכל העשר.

ובזה ידוקדק מ"ש בפ' בתרא דתעניות שאמר הקב"ה לאברהם כבר תקנתי להם לישראל סדר קרבנות, בזמן שקורין בהם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, דקשה לפני לפני למ"ל אלא ר"ל שקורין בהם בב"כ ובב"מ שהוא לפני הקב"ה מצוי בב"כ שהוא כא"י מעלה אני כאילו הקריבום לפני דהיינו ע"ג המזבח.

צמח דוד

ו, ב – צו את אהרן ואת בניו לאמור זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו

מביא הוכחה מפ' הטיבה ברצונך את ציון וגו' לשיטת הרמב"ן דטעם הקרבנות לשבור לב האדם וכו', דלטעם הרמב"ם להרחיק מע"ז, והרי לע"ל לא יהיו ע"ז דאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ומבאר בזה המדרש "וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם (כימי נח), וכשנים קדמוניות (כימי הבל)"

במדרש וערבה לה' מנחת יהודה וכו' כימי עולם כימי נח וכשנים קדמוניות כימי הבל. רבנן אמרי כימי עולם כימי משה וכשנים קדמוניות כימי נח.

ונלענ"ד דהנה הרמב"ם ז"ל כתב בטעם הקרבנות משום שהיו רגילין בעבודה זו דהיינו להקריב לע"ז וע"ז ה' בעת ההוא בקר וצאן לכך צוה הקב"ה שיקריבו לפני ה' בקר וצאן, ובאמת שכן מבואר בספרי.

ורמב"ן דחה דבר זה וכתב בטעם הקרבן לשבור לב האדם שרואה שור שחוט לפניו והדם נזרק והקרב והכרעיים נשרפין ויחשוב בלבו שהוא ראוי לזה והקב"ה ברוב רחמיו מקבל קרבן הבהמה בשביל גוף הבהמה.

והנה באמת כי דברי רמב"ן נכונים דהרי לעתיד כשיעבור רוח הטומאה ויהפך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם המיוחד ועבודה-זרה יבוטל ואעפ"כ יביאו קרבן לה' והיינו משום לשבור לב האדם כשיטת הרמב"ן.

עוד הביא הרמב"ן ראי' מקרבן נח שאחר המבול לא ה' בעולם רק הוא ובניו ולא ה' שום ע"א בעולם וכמו כן בימי הבל בודאי לא ה' ע"ז דהרי בימי אנוש צץ האפקורסות לקרוא בשם ע"ז ואעפ"כ הביאו קרבן.

והנה בזה פירשתי מאמר הכתוב זבחי אלקים רוח נשברה דהיינו כשיטת הרמב"ן והראי' הטיבה ברצונך את ציון כו' אז תחפוך זבחי צדק וכו' והיינו משום שבירת הלב. וזה ביאור המדרש וערבה לה' וכו' דהיינו בזמן ביאת משיח צדקנו יהיו הקרבנות כימי נח וכימי הבל דהיינו רק לב נשבר.

ישועות יעקב

רמז במ"ש "כל הלילה עד הבוקר", "הליל" – הגלות, "הבוקר" – הגאולה, דגם לע"ל יקריבו קרבנות, אף שבטל הטעמים, א' לשלול אמונת ע"ז, ב' דלע"ל אינם נרדפים מינים אלו וכו', עכ"ז יקריבו קרבנות בבנין העתיד וכו'

זאת תורת העולה כו' כל הלילה עד הבוקר. הקשו

♦ יום ראשון ד' ניסן ♦

ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) צו את־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֵלָה
הַיּוֹא הָעֵלָה עַל מִזְבֵּחַ עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלֵּילָה
עַד־הַבֹּקֶר וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּשׁ בּוֹ:

בפקד נת אהרן ונת בנוהי למימר דא
אוריטא דעלתא היא עלתא על דמתוקדא
על מדבחה כל ליליא עד צפרא ואשתא
דמדבחה תהא יקדא בה:

שכל 'תורה' לרבות הוא בא, לומר: תורה אחת לכל
העולים, ואפלו פסולין, שאם עלוה לא ירדו. הוא
העלה • למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן,
שלא היה פסולין בקדש, שנפסלו קדם שבאו לעזרה.

(כל הענין בתורת כהנים וזבחים פרק ג ופרק ד) •

כ"י צו את אהרן • (ת"כ) אין "צו", אלא לשון זרז
מיד ולדורות. אמר רבי שמעון: ביותר צריך הכתוב
לזרז במקום שיש בו חסרון כ"ס. זאת תורת העלה
וגו' • הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים
ואיברים שהיה כשר כל הלילה, וללמד על הפסולין,
איזה אם עלה – ירד, ואיזה אם עלה – לא ירד;

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'שיחות קודש' תשל"א עמוד 30 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

בקשו חשבונות רבים

ויש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:
במצות אחרות שיש בהן חסרון כ"ס, כצדקה וכיוצא בזה,
אין צריך לזרז כל כך, כי בהן בטוח האדם שהקב"ה ישלם
לו בחצרה. ואפילו בלא זה, הרי זה כסף שלו, ובכסף שלו

על הפסוק "צו את אהרן" (ו, ה) מפרש רש"י "ביותר צריך
הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כ"ס".

יש לעיין מדוע נאמר זרז זה דוקא כאן בנוגע לאש
המזבח, ולא במצות אחרות שיש בהן חסרון כ"ס?

שפתי חכמים

דקדקיי: ה משום שהמזבח מקדש
אותו, ובתיב בתריה 'היא העולה'
למעט, דמשמע היא ולא אחרת,
ופירש רש"י 'היא העולה' מיעט את
הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן שלא
היו פסולין בקדש, רצונו לומר שיכולין
להיות שהיו פסולים קודם הקדש,
אבל שאר פסולים, כגון שנשטאו או
שאר דברים, אי אפשר אלא לאחר
הקדש, ובתורת כהנים חשיב לכלהו,
והרא"ם מביאן עיין שם. כתב הרא"ם,
ואם תאמר למה לי האי מיעוטא
דיהיא העולה' למעט רובע ונרבע
שאם עלו ירדו, והלא כבר מיעטן
הכתוב מן המקרא ד'מן ההבמה' וגו'
בפירוש ויקרא, וכיון דמיעטן מהתם
דלא קדשו למה לי למעוטי הקא דאם
עלו ירדו, פשיטא כיון דלא קדשו
חולין ניהו ופשיטא דירדו, כבר
תיקצו בגמרא פרק יוצא דופן
דאצטריק קרא לבהמת קדשים אף על
גב דקדש להו מעיקרא אם עלו ירדו.
עד כאן לשונו: תורה ג

היא אינה נלקחת אלא לכהן המקריב
אותה, משום הכי נקראת גם כן חסרון
כ"ס. והרא"ם כתב שרבי שמעון לא
בא לחלוק על דברי תנא קמא אלא
להוסיף בא, ואמר שהספדה היותר
גדולה שאמר הכתוב לשון צווי אינה
אלא מפני שיש בה חסרון כ"ס, אבל
כשאין בה חסרון כ"ס לא תבא עליו
מלת 'צו', והוא הדין אם אין בה זרז
מיד ולדורות אף על פי שיש שם
חסרון כ"ס לא תבא עליו מלת 'צו'
וכו', עיין שם כי האריך. והא דכתיב
'צו את בני ישראל' גבי חילוק של ארץ
ישראל אף על פי שאין שם חסרון
כ"ס, יש לומר דכיון דכל ישראל היו
שוין לענין ביבוש הארץ ושבת אחד
לקח חלק יותר גדול משל חבירו, יש
שלקח חלקו בקדש ויש שלקח
במישור, נקרא נמי בצד מה חסרון
כ"ס, ודו"ק. והרא"ם פירש כל הענין
בפירוש אחר, עיין עליו, ואתה תבחר:
ד פירוש, הוכחתו מסיפא דקרא
דכתיב ביה 'כל הלילה עד הבקר' הוא

פרק ו (ב) א פירש רש"י בגמרא,
שהיה מהיר וזרז. ואם תאמר, ולמה
לא פירש רש"י זה לעיל אקרא
דפרשת תצנה. ויש לומר דהזירונו בא
משום שצריך אומנות וימיה לנגרר
בראש היות ולכתשו במכתשת שהיה
בלא שמרים: ב מדכתיב 'צו את
יהושע וחקוהו ואמצהו', והו זירונו.
'ולדורות', כתיב בפירוש אמור 'צו את
בני ישראל ויקחו אליך שמן וגו' מערב
עד בקר לפני ה' תמיד, חקת עולם
לדורותיכם', הרי לדורות. 'מיד' כתיב
בפירוש בהעלותך ויעש כן אהרן אל
מול פני המנוחה העלה נרותיה כאשר
צוה ה' וגו', והו מיד: ג כלומר, דוקא
במקום שיש חסרון כ"ס צריך לכתוב
'צו' לזרזו, אבל במקום שאין בו
חסרון כ"ס אינו צריך לכתוב 'צו'
אפילו אם הוא זרז מיד ולדורות,
ורבי שמעון פליג. והא דכתיב הקא
'צו' אף על פי שאין כאן חסרון כ"ס,
יש לומר כיון שאין הפהנים נהנים מן
העולה אלא מעור העולה, והיא גם

יכול הוא לעשות ככל העולה על רוחו.

אבל כשמגיע לממון הקדש שהוא מכספי צבור, ובכספי צבור צריך להזהר ביותר, ואם-כן יכול האדם לטעון שלא-ידועא שעצים למערכה הם הדברים הכי נחוצים עכשו, ואולי יש דברים הנחוצים יותר, ולכן צריכים

להשתמש בכספי הצבור לדברים אחרים. ולכן דוקא כאן כשמדבר בכספי צבור, שם צריך הפתוב להזהיר ולזרז שפשהקב"ה מצוה לעשות משהו, אין מקום לחשבונות בגני-אדם. וכשהקב"ה מצוה שצריך עצים למערכה, ודאי הדבר שזהו מה שצריכים לעשות עם הכסף.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 30 – מתוך 'לקראת שבת')

החבור להקב"ה בקיום מצותיו

והמעלה בקיום המצות. ב. כי כך צוה הקב"ה ולכן מקים מצותיו ב'קבלת עול', ולא מצד שמבין בשכלו המעלה שבזה. ועל זה אומרים שעקר ה"צוּתָא וחיבור" להקב"ה שעל-ידי קיום המצות הוא כשמבטל את עצמו להקב"ה, ומקים מצותיו לא מצד שמבין כך בשכלו אלא רק מפני ה"ציווי", שכן צוה הקב"ה.

בקשר לפסוק "צו את אהרן" (ו, ב) ישנם שני פירושים הקשורים בתיבת "מצוה": א. מלשון ציווי. ב. מלשון "צוּתָא וחבור" ('לקוטי תורה' בחקתי מה, ג. ועוד) שקיים המצות מחבר ומקשר את ישראל להקב"ה. ויש לומר ששני פירושים אלו מובאים אחד את השני: דהנה יהודי יכול לקיים מצות משני טעמים: א. פי מבין בשכלו היקר

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתועדות שבת קודש פרשת צו תשמ"ג. תורת מנחם תשמ"ג כרך ב. עמ' 1254)

מיד, ללא דחיות.

"ולדורות" - הקיום אינו חד-פעמי, אלא נמשך עד סוף כל הדורות. ובשני מובנים: א) יש לפעלה זו פירות ופרי-פירות עד סוף כל הדורות; ב) הפעלה עצמה היא תמידית, ובשלשון הידוע - 'פעלה נמשכת'.

את אהרן (ו, ב)

אין צו' אלא לשון זרז מיד ולדורות (רש"י)

"אין צו' אלא לשון זרז" - כללות עבודתו של האדם לקונו צריכה להיות מתוך זריזות, בגלל השמחה והתשוקה לקים את רצון הבורא.

"מיד" - מצוה הבאה לידי אל תחמיצנה, אלא יש לקיימה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג עמ' 950)

המשמעות הפנימית של הקטרת החלבים **ביום** היא 'הקטרת' התענוג שבעבודת הבורא (חלב רומז לתענוג), כלומר: לעבד את ה' אף ורק כדי לקיים את הרצון העליון, לא משום התענוג שבעבודה זו.

ואילו הקטר החלבים **בלילה** משמעותו - שיש 'להקטיר' גם את התענוג שבדברי הרשות, לעסוק בהם רק כפי הצורך, לשם שמים.

אולם עקר הקטר החלבים הוא **ביום** דוקא, שכן הצורך לבטל את התענוג שבדברי הרשות - אין בו משום חדוש כל-כך; עקר החדוש הוא שחייב אדם "להקטיר" גם את התענוג שבפעסך התורה והמצות.

זאת תורת העולה (ו, ב)

בא ללמד על הקטר חלבים ואברים שיהא פשר כל הלילה (רש"י)

בגמרא (מנחות עב) אמרו, שעקר הקטר חלבים הוא ביום, אלא שאפשר להקטירים גם בלילה.

ויש להסביר זאת בעבודת האדם לקונו:

"יום" - רומז לאור וגלוי, כפתוב (בראשית א) "ויקרא אלקים לאור יום", שזהו עסק התורה והמצות המגלה את אור ה' בעולם.

"לילה" - רומז לחשך ולהעלם, שזהו העסק בדברי הרשות שמעלימים על תכלית חייו האמתית של האדם בעולמו.

ג. וילבש כהן מדי בד ומכנסיו בד ילבש על-בשרו והרים את-הידשן אשר תאכל האש את-העלה על-המזבח ושמו אצל המזבח:

(ג) וילבש הכהן מדי בד ומכנסיו בד ילבש על-בשרו והרים את-הידשן אשר תאכל האש את-העלה על-המזבח ושמו אצל המזבח:

כ"ג < מדי בד • היא הפתנת; ומה תלמוד לומר: "מדי"? שתהא כמדתו. על-בשרו • שלא יהא דבר

שפתי חכמים

אלא דקאי נמי א'מדי' שהוא הפתנת: ו פירוש, לא ארוכה ולא קצרה מגופו, דהנה אמינא פיון שהוא על גופו ויש לו בגדים אחרים למעלה ממנו אם

הסמוך לבשרו, ויעל בשרו' דכתיב בקרא קאי אתרווייהו, דאי על מכנסים לבד הנה כפתוב 'ילבש הכהן מדי בד ומכנסיו בד על בשרו', 'ילבש' למה לי,

(ג) ו דקשה ליה, למה כתוב 'ילבש הכהן מדי בד', שהרי אינו כתיב לעיל גבי בגדיו של אהרן. ומתרץ, 'היא הפתנת', והוזכר בבגדי כהונה שהוא

תְּרוּמָהּ. וְשָׂמוּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ • [עַל הַמִּזְבֵּחַ • מִצָּא אִיכָרִים שְׁעֲדִין לֹא נִתְאַבְּלוּ, מִחֲזִירֵן עַל הַמִּזְבֵּחַ, לְאַחַר שִׁחְתָּהּ גָּחִלִים אֵילָף וְאֵילָף וְנִטַּל מִן הַפְּנִימִיּוֹת, שְׁנָאֵמַר: "אֶת-הָעֹלָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ", בְּרִשִׁי יִשָּׁן].

חֹצֵץ בִּינְתִים (ת"כ ערכין א). וְהָרִים אֶת-הַדָּשֵׁן • הָיָה חֹתֶה מְלֹא הַמִּתְחָה מִן הַמְּאֻכְלוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְנוֹתֵן בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כָּבֶשׂ (תמיד כד). הַדָּשֵׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת-הָעֹלָה • וְעִשָּׂאתָה דָּשֵׁן, מֵאוֹתוֹ דָּשֵׁן יָרִים כִּי

וְיִשְׁלַח יָת לְבוֹשׁוֹהִי וְיִלְבַּשׁ לְבוֹשִׁין אַחֲרָיִן וְיַפֵּק יָת קִטְמָא לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא לְאַמְר דְּכִי:

(ד) וּפִשְׁטוּ אֶת-בְּגָדֵי וְלִבְשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיאוּ אֶת-הַדָּשֵׁן אֶל-מִחוּץ לַמִּחְנֶה אֶל-מְקוֹם טְהוֹר:

פְּחוּתִין מִהּ. וְהוֹצִיאוּ אֶת הַדָּשֵׁן • (תמיד כח) הַצָּבוּר בַּתְּפוּחִי, כְּשֶׁהוּא רֶבֶה וְאֵין מְקוֹם לַמַּעֲרָכָה, מוֹצִיאוֹ מִשָּׁם. וְאֵין זֶה חוּבָה בְּכָל יוֹם, אֲבָל הַתְּרוּמָה חוּבָה בְּכָל יוֹם.

כ"ט וּפִשְׁטוּ אֶת-בְּגָדֵי • (יומא כג) אֵין זֶה חוּבָה אֲלֹא דֶרֶךְ-אֶרֶץ, שְׁלֹא יִלְכְּלוּ בְּהוֹצָאת הַדָּשֵׁן בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן תְּמִיד. בְּגָדִים שֶׁבָּשַׁל בָּהֶן קִדְרָה לְרֹבּוֹ, אֵל יִמּוּג בָּהֶן כּוֹס לְרֹבּוֹ, לְכַךְ: "וְלִבְשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים",

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' חלק כה עמוד 431 ואל"ף - מותן 'לקראת שבת')

מלאכה - לעבוד את ה'

למחנה של הקדושה. ועל זה אומר רש"י ש"הוצאת הדשן" - "מחוץ למחנה" - היא דוקא כאשר זה לתועלת עבודת הקרבנות, כי אין מקום למערכה, ו"הוצאת הדשן" היא העושה מקום למערכה חדשה, אבל כאשר יש מקום למערכה - אין עבודה זאת. ועל-דרך-זה בעבודת האדם לקונו, שרק כאשר העסק ב"דשן" ובדברים גשמיים יביא תועלת בעבודת הקרבנות, שהוא עבודת התורה והתפלה, שעל-ידי העסק בעניני עולם-הזה יוכל להתעסק ביתר שאת בעבודת ה', אזי הותר עבודת "הוצאת הדשן". אף כאשר יש "מקום למערכה" גם בלי העסק ב"דשן" - אין עבודה זאת. ועל האדם להשאר במקומו האמיתי - בתוך מחנה התורה והתפלה, ולהתעסק בעבודת ה'.

על המלים "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה" (ו, ד) מפרש רש"י, הדשן הצבור בתפוח, כשהוא רבה ואין מקום למערכה - מוציאו משם. בספר התנ"א ('אגרת הקדש' סימן טו) מבאר שה'אפר' (דשן) הנשאר מ'עץ הנשרף' הוא יסוד "העפר שבו הורד למטה ואין האש שולטת בו". והנה, שהאפר הוא הדבר הכי נחות שבדבר הנשרף, עד שאינו יכול להפיל ולישרף באש שלמעלה ממנו. ויש לומר, שבעבודת האדם לקונו, מרמז ענין הדשן על העסק בדברים גשמיים, שאין בהם קדושה מצד-עצמם, ואינם נשרפים ב"אש" שלמעלה. וזהו שמוציאים את הדשן "אל מחוץ למחנה", כי העסק בדברים גשמיים אינו נכלל בתחום הקדושה - "אצל המזבח" וכל-שכן לא על המזבח, אלא עסק זה הוא "מחוץ

שפתי חכמים

משמע בגדים כמו ראשונים, כלומר אם היו הראשונים חולצין ילבש גם עתה בגדי חולצין, אם כן מאי שנא בין ראשונים לאחרונים, לכה פירש רש"י 'בגדים אחרים פחותים מהם', אבל אלו ואלו בגדי קדש הם, אם כן למה יפשוט, אלא על פרוץ דרך ארץ וכו', ואין זה אלא דרך ארץ: ב דקשה ליה, והא לעיל בתיב 'והרים' והכא בתיב 'והוציא', ועוד הכא בתיב 'אל מחוץ למחנה' והתם בתיב 'אצל המזבח', ועל זה פירש 'הצבור בתפוח', וזה הוא ההפך שפין 'והרים' ובין 'והוציא' וגו': תורה ה

במזרח, דהיינו קדמה: ב תימן בזה, דפשוטו של קרא משמע שהדשן היא אכלה האש, לכן פירש 'ועשאתה דשן', כלומר 'האש' שב אל העולה. ופירש עוד, 'מאוותו דשן ירים', שלא תאמר כל הדשן אשר יעשה מן העולה. והרא"ם פירש, דאם לא כן, פתח בדשן וסיים באכילת את העולה, ויהיה פירושו 'והרים את הדשן', ואינו דשן, אותה שאכלה האש: תורה ד (ד) ל אם היה בתיב 'ופשט את בגדיו ולבש אחרים', הייתי אומר שהוא חובה אם היה לבוש עתה בגדי כהונה ילבש עתה בגדי חול או להיפך, אבל עתה שתיב 'ולבש בגדים אחרים',

היתה קצרה מגופו לית לן בה, קא משמע לן. דאם לא כן, למה לא קראו הכתוב 'בתנת' כמו בשאר מקומות: ח משום דכתיב 'והרים את הדשן' שהוא לשון תרומה שמפריש מן הדשן, ואם היה חותה כלה אין זה הפרשה: ט משום שהוא סבא, מה ששוכב באמצע האש נשרף מאד, לכה היו נוטלים הדשן הפנימי: י משום דכתיב 'אצל המזבח', והכבש הוא אצל המזבח. ומנלו שהיה במזרחו של כבש, מוכח משום דכתיב 'אצל המזבח' קדמה' בפרשת ויקרא, וגם שם משמע אצל הכבש, וכתיב בהדיא 'קדמה', אם כן שמע מינה שמקום הדשן היה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק 12, עמוד 1 – מתוך 'לקראת שבת')

תרימות הדשן – חובה או רשות

בגדים אחרים" אינן חובה אלא רק דרך-ארץ? ובמפרשים מציינו בזה כמה וכמה ביאורים.

ונש' לומר בפשטות, שמקורו של רש"י הוא מהא גופא שבפרשת "ועשית בגדי קודש" שבפרשת תצווה, לא נצטווה משה על עשיית בגדים פחותים לבני אהרן עבור הוצאת הדשן. ומזה מכריח רש"י שאין חובה בלבישת בגדים אלו, ורק דרך-ארץ שלא ללכלף את הבגדים בהם משרת תמיד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק 12, עמוד 5 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ביטול קדירה ומזיגת הכוס אהרן

לפי כבודו להתעסק בביטול קדירה. אף בעבודת הבוֹרָא, אין חילוק כלל בין סוגי העבודה, וכל כהן ראוי לו לעבוד כל סוג עבודה.

וכמאמר רבותינו ז"ל (תנחומא עקב ב) "אל תהא יושב ושוקל מצותיה של תורה... קלה שבקלות... וחמורה שבחמורות... הרי הן שוין".

דהרי העיקר בעבודת ה' הוא קיום רצונו יתברך, מתוך קבלת עול מלכות שמים, ככל אשר יצוה עלינו.

וכאשר האדם מקים את המצוות רק כדי למלאת רצונו יתברך, אין חילוק בעיניו בין עבודה כ"מזיגת כוס" או "ביטול קדירה", דהרי העיקר הוא מלוי רצונו, ומה לי באיזה אופן יתקיים רצונו. ורק בענין הבגדים יש שינוי ביניהם, כדברי רש"י.

הואשטא על מדבֿחא תהי קדא בה לא תשפי ויבצר עלה פהנא אַעיא בצפר בצפר ויבצר עלה עלתא ויסק עלה תרבי נכסת קודשֿא:

ישן: ומניין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר? תלמוד לומר: העלה, עולה ראשונה). חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים • אם יביאו שֶׁסֶם שְׁלָמִים. ורבותינו (שם) לְמַדּוּ מִפָּאן: "עֲלִיה", על עולת הבקר השלם כל הקרבנות כלם. מפאן שלא יהא דבר מאחר לתמיד של בין הערפים.

ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדשן אל-מחויז למחנה

ופשט את בגדיו – אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ללכלף בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכה ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן. (ו, ד. ובפירוש רש"י) ברמב"ן הקשה: מנא-ליה לרש"י שדברי הפסוק "ולבש

ופשט את-בגדיו ולבש בגדים אחרים והוציא את-הדשן גו'

שלא ללכלף בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכה ולבש בגדים אחרים, פחותין מהן (ו, ד. ובפירוש רש"י) לכאורה צריך באור, הרי בדרך-כלל "המבשל קדירה" "המזוג כוס" אינם רק בבגדים שונים, אלא עבודות אלו נעשות על ידי שני סוגי עבדים. ואם כן גם כאן, מדוע נעשית "הוצאת הדשן" רק בבגדים אחרים, ולא על-ידי שני כהנים שונים?

ונש' לומר בזה בדרך הדרוש:

כלל זה, דמזיגת כוס ובטול קדירה נעשים על-ידי שני סוגי אנשים, הוא רק בעבודת עבד לרבו. דהמזוג כוס אין זה

(ה) והאש על-המזבח תוקד-בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר ובקר וערף עליה העלה והקטיר עליה חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים:

והאש על-המזבח תוקד-בו • רבה פאן יקידות הרבה: "על מוקדה", "ואש המזבח תוקד בו", "והאש על-המזבח תוקד בו", "אש תמיד תוקד על-המזבח". כלן נדרשו במסכת יומא (דף כח) שנהלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם. וערף עליה העלה • עולת תמיד היא תקדים (פסחים נח). (ברש"י

שפתי חכמים

לצד צפון, וקורין אותה של קטרת, מפני שממנה חותין גהלים להכניס למזבח הפנימי שחרית וערבית להקטיר עליה קטרת: ׀ דקשה ליה, בשלמא עולה היה בכל יום עולת התמיד, אבל זה שמא אינו, לכה פירש אם יביאו שם שלמים וקטירי אותם אחר התמיד של שחר: ׀ דהוקשה

מוסיפים עליה היה מקיימת אותה ומגברת. ואחר כך היה מסדר עוד עליה מערכה אחרת, כדי להקטיר עליה האיברים שלא נתעבלו. וקודם המערכה של שני גזירי עצים היה מסדר מערכה שניה של קטורת בצד המערכה הגדולה בקרן מערבית דרומית, ומשוך מן הקרן ארבע אמות

(ה) ׀ והמנין הגדול שבכללן, בכל יום היו ארבע מערכות, אחת המערכה גדולה שהיה מקבל כל העולות, ואחר כך היה מסדר עוד על אותה מערכה גדולה שני גזירי עצים, והיא מערכה של קיום האש, מפני שאם לא היתה מערכה גדולה מתגברת, זאת המערכה של שני גזירי עצים שהיו

(ו) אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ם

וּאִשְׁתָּא תְּדִירָא תְּהִי יִקְדָּא עַל מִדְבַּחָא לֹא תִטְסִי:

החיצון "תוקד". לא תכבה. המכבה אש על המזבח, עובר ב'שני לאוין'.

כ"י אִשׁ תְּמִיד • (יזמא מר) אִשׁ שְׁנָאֲמַר בֵּה "תְּמִיד", הִיא שְׁמִדְלִיקִין בֵּה אֵת הַגְּרוֹת, שְׁנָאֲמַר בֵּה (שמות כז א'): "לְהַעֲלֹת גַּר תְּמִיד"פ. אֵף הִיא "מַעַל הַמִּזְבֵּחַ"

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק א, עמוד 217 - מתוך 'לקראת שבת')

רגשי התלהבות בכל מצב

רגשי הלב. וזהו "תמיד" - אפילו בשבת, שאפילו בהיות האדם שקוע בהשגת הבורא, גם אז עליו לעורר בעצמו רגשי התשוקה להקב"ה.

ומאידך, גם הרחוק חסון שלום מעבודת הבורא, ו"טמא" הוא, אין לו לחשוב שגבר "אבוד" הוא, ואי-אפשר לו להתקרב אל הבורא, אלא "תמיד" - אפילו בטומאה" שגם על הטמא לעורר את עצמו ולעשות את כל התלוי בו שה"אש תמיד" - "לא תכבה" חסון שלום, אלא תמשיך לבדור ולהלהיב לבו לעבודת הבורא.

אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: (ו, ו) תמיד - אפילו בשבת. תמיד - אפילו בטומאה (בירושלמי יזמא פרק ד הלכה ו)

יש לפרש לימוד זה בדרך עבודת האדם לקונו: ה'אש תמיד' היא התלהבות הלב, המתלהט ברגשי קודש להקב"ה, ועל האדם ליזהר שאש זו תוקד ותבעיר את לבו בכל עת, ולא תכבה חסון שלום.

והנה בשבת שהיא יום המוקדש פולו לעבודת ה', עלול האדם לחשב שצריך הוא להשקיע כל כולו במחשבה עמוקה והתבוננות, שהיא עבודת המוח, ואין לו לעורר בעצמו את

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות יז עמ' 55)

להדליק את המנורה: בנוסף לשאר הדינים שבאש המזבח, היא צריכה להיות זו שממנה מדליקים את המנורה ("אף היא"), ובהעדר אש במזבח - אפשר להדליק את המנורה מאש אחרת.

אֵף הִיא מַעַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן תּוֹקֵד (רש"י ו, ו) בגמרא (יזמא מה, ב) אמרו "אש תמיד שאמרתי לך, לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון", והינו שהוא דין במנורה (שהיא צריכה להדלק מהמזבח), ואם אין אש במזבח לא נתן להדליקה ("לא תהא אלא"). אֵף לרש"י זה דין במזבח (שממנו צריכים

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיוס כ"א אדר שני)

התמיד' האלקית שבנפשו, "לא תכבה" - זכות זו תעמוד לו לעד.

תְּמִיד תּוֹקֵד... לֹא תִכְבֶּה (ו, ו) מפרש הרבי ה'צמח צדק': "אש תמיד" - זה הלומד עם חברו ומעורר את 'אש'

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות, כרך יז, עמ' 56)

"ותורה אור".

כאן טמון רמז נפלא: העבדה שהדלקת גרות המנורה נעשתה דוקא מאש שעל-גבי מזבח החיצון, מלמדת שהדרך לזכות לאור התורה (הדלקת המנורה) היא דוקא פאשר האדם אינו מסתפק בעבודתו עם עצמו אלא מתעסק גם בטובת הזולת - "מזבח החיצון".

אִשׁ תְּמִיד (ו, ו)

אש שנאמר בה תמיד, היא שמדליקין בה את הגרות... אף היא מעל מזבח החיצון תוקד (רש"י) "מזבח החיצון" - רומז לעבודת האדם עם זולתו, הנמצא ב'חוץ'. "הדלקת המנורה" - רומזת ללימוד התורה, כנאמר (משלי ו, ו)

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחות שבת פרשת צו, התשכ"ט

תכבה", שהיא מכבה את ה"לא" [=הפרוש הפשוט הוא, שיתבטלו כל המנגדים שאומרים "לא", וגם הם יאמרו הן]; והפרוש הפנימי הוא הפיכת ה"זדונות" ("לא")

ידועה תורת הרב המגיד, שאמרה לפני רבנו הזקן עשר פעמים, כדי לחקקה בעשר כחות נפשו - שצריכים להבעיר אש על המזבח והקרן אשר "מכס", ואש זו "לא"

שפתי חכמים

מזה אש שנאמר בה תמיד, אבל השאָר למה לי, ועל זה פירש רש"י כולן נדרשו בו: צ דכתיב שני פעמים 'לא תכבה': תורה ו

'ריבה כאן יקידות הרבה וכולן נדרשו במסכת יומא, וגם 'אש תמיד' הובא לעיל. ויש לומר דהכי פירושו לעיל, ריבה כאן יקידות הרבה, ולמה לי, בשלמא 'אש תמיד' צריך אני למדרש

לרבותינו, אם כן 'חלבי שלמים' מיבעי ליה, מאי 'השלמים' בה"א, לכן פירשו והוציאו ממשמעו, ופירשו אותו מענין השלמה: תורה ו

(ו) וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי לְעִיל הוּא פִּירֵשׁ

ל"זכיות" ("הן"), כמובא ב'היום יום' (כ' אדר שני) ובפסקא שלאחרי־זה (כא אדר שני), שפאָשר פּוֹעֲלִים עֲנִין זֶה, הִנֵּה שָׁכְרוּ אֹתוֹ, אֲשֶׁר זָכוּתוֹ זֶה "לא תִּכְבֶּה" לעד.

(ז) וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקֶּרֶב אֹתָהּ בְּנִי־אֶהְרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי פְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

לומר: "תורת". הקרב אתה. היא הגִּשָּׁה בְּקֶרֶן שְׁמֵן וּלְבֹנָה הָאֲמֹרִין בְּעֵינֵי. שִׁיכּוֹל, אֵין לִי טְעוּנוֹת שְׁמֵן וּלְבֹנָה אֵלֹא מִנְחַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא נִקְמָצָה. מִנְחַת כֹּהֲנִים שֶׁהִיא כָּלִיל, מִזֵּין? תִּלְמוּד

(ח) וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ מִסֵּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנָּה וְאֵת כָּל־הַלְבָנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהַקִּטִּיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרָתָהּ לִיהוָה:

לומר: (והרים ממנו. מהמחבר, שִׁיחַא עֲשָׂרוֹן שֶׁלֹם בָּבֶת אַחַת בִּשְׁעַת קְמִיצָה. בְּרִשׁ"י יִשָּׁן). בְּקִמְצוֹ. שְׁלֹא יַעֲשֶׂה"י מִדָּה לִקְמִץ (יִזְמַא מו'). מִסֵּלַת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנָּה. מִכָּאן, שְׁקוּמִץ מִמֶּקוֹם אֲשֶׁר נִשְׁתַּרְבֵּה שְׁמֶנָּה הַמִּנְחָה. שְׁלֹא תִהְיֶה מַעֲרֶכֶת בְּאַחֲרֵת (ת"ס).

(ט) וְהַנּוֹתֵרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אֶהְרֹן וּבָנָיו מִצֹּת תֹּאכֵל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ:

לומר: בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ. וְאֵיזָהוּ? בַּחֲצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד.

(י) לֹא תֹאפֶה חֲמִץ חֵלֶקֶם נִתְּתִי אֹתָהּ מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הִוא כַּחֲטָאת וְכֹאשִׁם:

לומר: לֹא תֹאפֶה חֲמִץ חֵלֶקֶם. אֵף הַשְּׂרִירִים אֲסוּרִים בַּחֲמִץ. כַּחֲטָאת וְכֹאשִׁם. (שם ב') מִנְחַת חוּטָא הָרִי הִיא כַּחֲטָאתָהּ. לִפְיָהּ, קִמְצָה שְׁלֹא לְשֶׁמָּה – פְּסוּלָה;

שפתי חכמים

(ז) ק פירוש, שְׁכַל מֵלֵת 'תורה' דְּכֵתִיב בְּקֶרֶא לְרִבּוֹת בָּא, כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רִשׁ"י לְעֵיל: ר' וְלֹא הִקְטִירָה כְּמִשְׁמֶנָּה, שֶׁהִרִי לֹא הָיָה מִקְטִיר אֵלֹא (אֹתוֹ) הַקּוּמִץ בְּלֶבֶד וְלֹא אֵת כּוֹלָהּ, כְּדִכְתִּיב 'וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ וְהַקִּטִּיר הַמִּזְבֵּחַ' וגו': ש' וּמִפְּרִשׁ רִשׁ"י עֲצָמוֹ, שֶׁהִרִי כְּתִיב 'לִפְנֵי ה' הִוא מַעֲרֶב כו', אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' הִוא דְּרוֹם כו': תורה ח (ח) ת פירוש, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּלִי שִׁמְחֻק קוּמִץ וְיִמְדוּד בּוֹ, וְהוֹכַחְתּוּ מִדְּכֵתִיב

(ט) וְאֵם תֹּאמַר, 'בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ' לְמָה לִי. וְיֵשׁ לוֹמַר, לְרִבּוֹת לְשׁוֹכֹת הַבְּנוֹיֹת בַּחוּל וּפְתוּחוֹת לְחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהֵן כְּשֶׁרִין לְאִכְלֵת הַמִּנְחָה כְּדֹאִיתָא בְּפֶרֶק קַמָּא דְּכָלִים ד' ו' וּבְפֶרֶק אִיזָהוּ מְקוּמָן ד' נ"ו: תורה י (י) ד' וְכָל שָׁכֵן מִה שְׁעוֹלָה לְאִישִׁים דְּכֵתִיב בֵּיהּ בְּהִדְיָא בְּפֶרֶשׁת וִיקְרָא, וְהוֹכַחְתּוּ מִדְּסִמִּיק 'לֹא תֹאפֶה חֲמִץ חֵלֶקֶם': ה' מִדְּכֵתִיב 'חֲטָאת הִיא' בְּהוֹיָתָהּ תִּהְיֶה, שִׁישְׁטָנוֹ לְשֵׁם חֲטָאת

בְּקִמְצוֹ, וְלֹא כְּתִיב 'מֵלֵא קִמְצוֹ': א דָּאִם לֹא כֵן, 'וּמִשְׁמֶנָּה' לְמָה לִי, הִיא כְּבֶר כְּתִב בְּפֶרֶשׁת וִיקְרָא שְׁכַל הַסֵּלַת הִיא מַעֲרֶכֶת עִם הַשְּׁמֵן, וְכִיּוֹן שְׁקוּמִץ מִסֵּלַת וְדֹאִי גַם הַשְּׁמֵן בְּכָלִל. וְהָיָה וְא"ו 'וּמִשְׁמֶנָּה' וְא"ו הַבִּיאֹר, כֹּאֵלֹו אָמַר וּבִאִיזָה מְקוֹם הִוא קוּמִץ, 'וּמִשְׁמֶנָּה' שִׁישׁ בּוֹ רֹב הַשְּׁמֵן: ב כְּדִכְתִּיב 'וְהָרִים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ' וְאַחֲרֵי כֵן כְּתִיב 'וְאֵת כָּל־הַלְבָנָה' מִשְׁמַע שֶׁאֵין הַלְבָנָה בְּכָלִל הַקְּמִיצָה: תורה ט

(יא) כָּל־זָכָר בְּבִנְיָ אֶהְרֹן יֵאָכְלָנָה חֶקֶעוֹלָם לְדִרְתִּיכֶם
מֵאִשִּׁי יְהוָה כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ: פ

יא כל דכורא בבני אהרן יכלנא חקעולא לדרתיכם
לדרתיכון מקרבנא דיי כל דיקרב בהון
יתקדש:

כ"י • כָּל־זָכָר • אָפְלוּ בַעַל מוֹם. לָמָּה נֶאֱמַר? אִם
לְאָכִילָה, הָרִי כָּבֵד אֲמֹר (ויקרא כא כב): "לָחֶם אֱלֹהֵינוּ
מִקְדָּשִׁי הַקֹּדְשִׁים וְגו'" אֵלָּא לְרִבּוּת בַּעֲלֵי מוֹמִין
לְמַחֲלָקָה (זבחים קב) • כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע וְגו' • קֹדְשִׁים קָלִים

או חלין שיענו בה' ויכלעו ממנה (ת"כ) • יקדש •
להיות פמוה, שאם פסולה, יפסוליה. ואם פשרה,
יאכלו כחמר המנחה (ת"כ) •

♦ יום שני ה' ניסן ♦

(יב) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יב ומליל יי עם משה למימר:

(יג) זֶה קָרְבֶּן אֶהְרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם
הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ עֲשִׂיתָ הָאֵפָה סֵלֶת מִנְחָה תָּמִיד
מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב:

יג זין קרבן אהרן ובניהו די יקרבין קדם יי
ביומא דרביאיו יתה חד מן עסרא בתלת
סאין סלאת מנחתא תדינא פלגותה בצפרא
ופלגותה ברמשא:

כ"י • זֶה קָרְבֶּן אֶהְרֹן וּבָנָיו • (מנחות עח) אִף הַהִדְיוֹטוֹת
מִקְרִיבִין עֲשִׂיתָ הָאֵפָה בְּיוֹם שֶׁהֵן מִתְחַנְּכִין
לַעֲבוּדָה, אָבֵל כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִנְחָה

תמיד וגו', והכהן המשיח תחתיו מבניו חקת-עולם
וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת תענית אסתר תשמ"ו. תורת מנחם תשמ"ו כרך ב. עמ' 700)

זֶה קָרְבֶּן אֶהְרֹן וּבָנָיו... מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב
(ו, יג)
הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הוּא ה'יְחִידָה הַכֹּלִית' שֶׁל עַם־יִשְׂרָאֵל.
הַמִּשְׁמְעוֹת הָרוּחָנִית שֶׁל "קָרְבֶּן אֶהְרֹן וּבָנָיו" (חֲבִיתִי כֹהֵן
גָּדוֹל) בַּעֲבוּדַת הָאָדָם הִיא, הַחֲדָרַת עֲצֻמַּת ה'יְחִידָה'

שבנפש לתוך פטרי העבודה במשך המעלה, "בבקר
ובערב".
הדבר בא לידי ביטוי בכך, שמיד לאחר פרשת מנחת
חביתין (עגן ה'יחידה') באים דיני הקרבנות הפרטיים -
חטאת, אשם ושלמים.

(יד) עַל־מִחְבַּת בִּשְׁמֹן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תְּבִיאָנָה תַּפְנִי
מִנְחַת פְּתִים תִּקְרִיב רֵיח־נִיחֹחַ לַיהוָה:

יד על מסריטא במשח תתעבד רביכא
תיננה תופיני מנחת בצועין תקרב
לאתקבלא ברעוא קדם יי:

כ"י • מִרְבֶּכֶת • חֲלוּטָה בְּרוּתְחִין כָּל צֹרֶכָה (ת"כ) •
תַּפְנִי • אִפּוּיָה אִפּוּיָה הַרְבֵּה, שְׁאֹחַר חֲלִיטָתָהּ, אוּפָה

בתנורל וחזור ומטגנה במחבת. מנחת פתים • מלמד
שטעונגה פתיתה. (ברש"י ישן: ולא פתיתה ממש

שפתי חכמים

אָבֵל בְּאֶשֶׁם לֹא נֶאֱמַר 'אֶשֶׁם הוּא' אֵלָּא
אַחַר הַקִּטְרֹת אֲמֹרִים, וְהוּא עֲצָמוֹ
שֶׁלֹּא הַקִּטְרֹת אֲמֹרִיו בִּשְׁר פְּדִלְעִיל
בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְרָא: תוֹרָה יֵא
(יא) ו פירוש, שחולקים את המנחה
בהדי תמימים חלק בחלק, דהנה
אמינא דוקא לאכילה הוא דשרי
בקדשים דכתיב 'לָחֶם אֱלֹהֵינוּ מִקְדָּשִׁי
הַקֹּדְשִׁים יֵאָכֵל', אָבֵל לְחֶלֶק עִם
הַתְּמִימִים בִּין דְּלֹא בְּנֵי הַקִּרְבָּה נִיגְדוּ
לֹא. קָא מִשְׁמַע לָנוּ: ו מִדְּכָתִיב 'אֲשֶׁר
יִגַּע', 'בָּהֶם' לָמָּה לִי, אֵלָּא לֹמַר לָךְ,
יִגַּע וַיִּכְנַס בָּהֶם, שִׁיבְלַע בְּתוֹכוֹ:
ח דְּהֵינּוּ מִקּוֹם נִגְיַעְתּוֹ, וְלֹא כּוּלּוֹ:
ט רְצוֹנוֹ לֹמַר, שִׁיבְלַע לִפְנֵים מִן
הַקִּלְעִים לְיוֹם וְלִילָה עַד חֲצוֹת: תוֹרָה יב
(יג) * דְּמָה תִּלְמֹד לֹמַר 'וּבָנָיו', הָרִי
כֹהֲנִים גָּדוֹלִים אֲמֹרִים כְּשֶׁהוּא אוֹמַר
'וְהִכְהֵן הַמִּשִּׁיחַ' כו': כ פִּירוּשׁ, שְׁמִנְחָה
תָּמִיד דְּבֹק עִם 'כֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ', לֹא עִם
'בָּנָיו', אִם בֶּן מִנְחָתָם אֵינּוּ תָּמִיד רַק
בְּיוֹם חֲנוּכָּה, דּוּמִיָּא דְּבִיּוֹם הַמִּשְׁחָ הַכֹּהֵן
גָּדוֹל, שֶׁהוּא חֲנוּכוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל. וְנִכְתַּב
'בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ' וְלֹא 'מִיּוֹם הַמִּשְׁחָ',
לְכָלוּל גַּם לְחֲנוּךְ הַכֹּהֲנִים הַדִּיּוֹטִים,
דְּאִם לֹא בֶן מִיּוֹם מִיבְעִי לִיה, שְׁמֹאוֹתוֹ
הַיּוֹם וְאֵילָף תָּמִיד יִקְרִיב: תוֹרָה יד
(יד) ל מִדְּכָתִיב 'תַּפְנִי' שֶׁהוּא תִּיבוֹת
'תַּפִּי נָא', מִשְׁמַע שֶׁהִיא חֲזָה, לְמִדְּנוּ
שְׁכִישְׁאִיפָה תְּהֵא חֲזָה וְלֹא מְטוּגָנָה,
לְכָךְ פִּירֵשׁ רִשִּׁי שֶׁהִיא אִפּוּיָה
מִתְחִילָה וְאַחֵר כֶּךָ מְטוּגָנָה: ט אֵף עַל גִּב
דְּמִקְרָא מִלָּא הוּא זֶה, כֹּא לְאִפּוּקִי
מִדְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאָמַר מִנְחַת כֹּהֲנִים
וּמִנְחַת כֹּהֵן מִשִּׁיחַ אֵין בָּהֶם פְּתִיתָהּ,
כְּלֹמֶר שֶׁלֹּא יִכְפּוֹל אַחַד לְשָׁנִים וּשְׁנָיִם

סה שיעור יומי ליום שני ה' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – ו – פרשת צו

בְּצִיעִין וּפְרוּרִין לְפִי שְׁאִינָה נִקְמָצָה, אֲלֵא כּוּפְלָה | מְבַדִּיל. וְכֵן מִקְטִיר לְאֲשִׁים, בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים מִפְּרֹשֶׁ
לְשָׁנִים, וְחוּזָר וְכוּפְלָה לְאַרְבַּע שְׁתֵּי-עָרָב וְאִינוּ | (לה).

(טו) וְהִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ תַּחֲתָיו מִבְּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ | טו וְכִהְנָא דְמִרְבָּא תַּחֲתוּהִי מִבְּנוּהִי יַעֲבֵד
חֶק-עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תִּקְטָר: | יְתֵה קִיָּם עָלֶם קָדָם יְיָ גְמִיר תַּתְּפֶק:

כִּי-יִּהְיֶה הַמְּשִׁיחַ תַּחֲתָיו מִבְּנָיו. הַמְּשִׁיחַ מִבְּנָיו, | נֶאֱכָלִין, אֲלֵא כְּלֵהָ כָּלִיל. וְכֵן כָּל מִנְחַת כְּהֵן שֶׁל
תַּחֲתָיו. כָּלִיל תִּקְטָר. אֵין נִקְמָצָה לַהֲיוֹת שְׁרִיָּה | נִדְבָה, כָּלִיל תַּתְּהִיָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 24)

אֵין נִקְמָצָה לַהֲיוֹת שְׁרִיָּה נֶאֱכָלִין אֲלֵא כְּלֵה כָּלִיל. כְּלֵה | אֲלֵא נִקְטָרַת 'כָּלִיל' עַל הַמִּזְבֵּחַ, הַקֹּמֵץ וְהַשִּׁירִים. כָּלִיל תַּתְּהִיָּה
שְׁוֶה לְגִבּוֹה (רש"י, ו, טו-טז) רש"י בֵּא לְבָאֵר אֶת שְׁנוֵי הַלְשׁוֹן | - מִנְחַת כְּהֵן אִינָה נִקְמָצָה, הִיא נִשְׁאַרְת כָּלִיל בְּמִשְׁפָּךְ כָּל
בֵּין מִנְחַת חֲבִיתִין לְמִנְחַת כְּהֵן. כָּלִיל תִּקְטָר - מִנְחַת חֲבִיתִין | הַהִקְרָבָה וּמִקְטָרַת כְּלֵה כְּאַחַת; כְּלֵה שְׁוֶה לְגִבּוֹה - אֵין כֵּה
נִקְמָצָה, אֲךָ קִמְצָתָהּ אִינָה מִתַּרְת אֶת שְׁאָר הַמִּנְחָה לְאַכִּילָהּ, | הַפְרָדָה בֵּין הַקֹּמֵץ לְשִׁירִים אֲלֵא כְּלֵה מִקְטָרַת בְּשׁוּה.

(טז) וְכִלְמִנְחַת כְּהֵן כָּלִיל תַּתְּהִיָּה לֹא תֵאָכֵל: פ | טז וְכֵל מִנְחָתָא דְכִהְנָא גְמִיר תַּתְּהִי לֹא
כִּי-יִּהְיֶה כָּלִיל. כְּלֵה שְׁוֶה לְגִבּוֹה. | תַּתְּאָכֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

וְכֵל מִנְחַת כְּהֵן כָּלִיל תַּתְּהִיָּה (ו, טז) | וְזֶה מִקְדִּישׁ וּמִתִּיר בְּאַכִּילָהּ אֶת הַשִּׁירִים (על-דִּרְגָּה "לה" הָאָרֶץ
וּמִלּוּאָה" וְרַק עַל-יְדֵי בְּרָכָה "וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם"). אֲךָ | וּמִלּוּאָה" וְרַק עַל-יְדֵי בְּרָכָה "וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם"). אֲךָ
בְּמִנְחַת כְּהֵן - יוֹשֵׁב אֹהֶל, הַמְבָדֵל מִן הָעוֹלָם, כָּל הַקֹּמָח | בְּמִנְחַת כְּהֵן - יוֹשֵׁב אֹהֶל, הַמְבָדֵל מִן הָעוֹלָם, כָּל הַקֹּמָח
מִקְרִיבִים רַק אֶת הַקֹּמֵץ כָּלִיל לה', הֵינּוּ זְמַן תוֹרָה וּתְפִלָּה, | נִשְׁרָף כָּלִיל.

(יז) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יו ומליל יי עם משה למימר:

(יח) דִּבֶּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת | יח מִלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי לְמִימַר דָּא
הַחֲטָאֹת בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה תִּשְׁחַט | אוֹרִיתָא דְחֲטָאֹתָא בְּאַתְרָא דִּי תַתְּנִכְס עֲלֵתָא
הַחֲטָאֹת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ הֵוא: | תַּתְּנִכְס חֲטָאֹתָא קָדָם יְיָ קֹדֶשׁ קֹדֶשׁ הֵוא:

(יט) הִכְהֵן הַמִּחְטָא אֹתָהּ יֹאכְלָנָה בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ | יט כִּי כִהְנָא דְמִכְפָּר יְתֵה (נ"א כְּמִהָ) יִיכְלָנָהּ
תֵּאָכֵל בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד: | בְּאַתְר קֹדִישׁ תַּתְּאָכֵל בְּדִרַת מִשְׁכַּן זִמְנָא:

שפתי חכמים

לְאַרְבָּעָה כו' בֵּין שְׁאִין בְּהֵם קִמְצָה, | וְהוֹסִיף 'שֶׁל נְדָבָה', שְׁלוּלָא זֶה מִשְׁמַע
וְלֹא כְּתִיב הִכָּא אֲלֵא 'פְּתִים' וְלֹא | וְכֵן מִנְחַת כְּהֵן שְׁהִיא חוּבָה דוּמְקִיא
'פְּתוֹת אוֹתוֹ פְּתִים' כְּמוֹ בְּמִנְחַת | דִּשְׁל כְּהֵן הַמְּשִׁיחַ, אֲכָל נְדָבָה לֹא, קָא
יִשְׁרָאֵל: תוֹרָה טו | מִשְׁמַע לֹן שְׁשִׁתִּיהֶם כָּלִיל: ע הוֹכַחַת
(טו) לְכָךְ פִּירֵשׁ רש"י כֵּן וְשִׁנָּה הַקְרָא, | רש"י מִדְּכְתִיב 'וְכֵל מִנְחַת כְּהֵן'
לְפִי שְׁמִצְיָנוּ לְפִרֵשׁ 'הַמְּשִׁיחַ תַּחֲתָיו', | וְגו': תוֹרָה טז
הַמְּשִׁיחוֹת יִהְיוּ תַּחֲתָיו; אוּ מִצִּינּוּ לְפִרֵשׁ | (טז) בְּלֹמַר, מִפְּנֵי שְׁאִמֵּר 'כָּלִיל
'הַמְּשִׁיחַ תַּחֲתָיו מִבְּנָיו יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ' | תַּתְּהִיָּה וְלֹא אָמַר אִם לְגִבּוֹה אִם
קָרְבָן, בְּלֹמַר הֵבִן יַעֲשֶׂה קָרְבָן. לְכָךְ | לְהַדְיוּט, מִשּׁוּם הִכִּי פִירֵשׁ 'כּוּלָּהּ
פִּירֵשׁ רש"י כֵּן וְשִׁנָּה הַקְרָא, כְּדִי שִׁיֵּהָ | לְגִבּוֹה', בְּלֹמַר לְשִׁרְפָּה: תוֹרָה יז
'תַּחֲתָיו' דְּבוּק עִם 'מִבְּנָיו' וְלֹא עִם | הוֹסִיף 'וְכֵן' וְכו', שְׁגֵם הִיא כָּלִיל

'הַמְּשִׁיחַ', שְׁתַּחֲתָיו' לֹא יִאֲמַר אֲלֵא עַל | אִישׁ בְּמָקוֹם אִישׁ וְעֵינֵין בְּקִיצוֹר מִזְרָחִי
וּמִהַר"ר נָתַן (סֵפֶר אֲמִיר שְׁפֶר) וְגוֹר אֲרִיָּה | וְדַבְּרִי דוֹד, כָּל אֲחָד יֵשׁ לוֹ כְּזֶה דִּרְגָּה
בְּפְנֵי עֲצָמוֹ: ׀ לְאַפּוֹקִי שְׁלֹא תִפְרֹשׁ | 'כָּלִיל' כָּל הַמִּנְחוֹת, וּפִירוּשׁוֹ כָּל
הַמִּנְחוֹת תִּקְטִיר הַקֹּמֵץ. וּפִירוּשׁ | 'כָּלִיל', כּוּלָּהּ נִשְׁרָפֶת, וְכֵן כָּל מִנְחַת
כְּהֵן שֶׁל נְדָבָה, בְּלֹמַר לֹא שְׁמִנְחַת כְּהֵן | מִתְחַלֶּפֶת מִמִּנְחַת כְּהֵן מְשִׁיחַ, לְכָךְ
הוֹסִיף 'וְכֵן' וְכו', שְׁגֵם הִיא כָּלִיל.

שאינו חולק בפֿשר. ואי אפֿשר לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה, חוץ מן הזורק דמה, שהרי נאמר למטה: "כל-זכר בכהנים יאכל אתה".

כ"י • המחטא אתה • העובד עבודותיה שהיא נעשית מחטא על-ידו. המחטא אתה יאכלנה • (זכחים קב) הראוי לעבודה. יצא טמא בשעת זריקת דמים,

כ כל די יקרב בבכרה יתקדש ודי ידי מדמה על לבוש די ידי עלה תתחנן באחר קדיש:

(כ) כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על-הפגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדש:

מדמה על הפגד (ת"כ), אותו מקום דם (הפגד) אשר יזה עליה, תכבס בתוך העזרה. אשר יזה • יזה נזה, כמו (איוב טו כט): "ולא יטה לארץ מנלם", יזה נטוי.

כ"י • כל אשר יגע בבשרה • (שם צו) כל דבר אכל אשר יגע ויבלע ממנה. יקדש • להיות פמוה: אם פסולה — תפסל, ואם היא כשרה — תאכל כחמר שבה. ואשר יזה מדמה על-הפגד • ואם הזה

כא וכן דחסף די תתבשל בה יתבר ואם פמנא דנחשא תתבשל ויתמרק וישמשו במינא:

(כא) וכלי-חרש אשר תבשל-בו ישבר ואם-בכלי נחשת בשלה ומרק ושתף במים:

ושטף • לפלט את בליעתו. אכל כלי חרס, למדך הפתוב פאן, שאינו יוצא מידי דפיו לעולם.

כ"י • ישבר • לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר, והוא-הדין לכל הקדשים. ומרק • לשון "תמרוקי הנשים" (אסתר ב יב). אשקורי"ר בלע"ז. ומרק

כ כל דכורא בכהניא יכול יתה קדש קודשין היא:

(כב) כל-זכר בכהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא:

כ"י • כל-זכר בכהנים יאכל אתה • הא למדת, ש"המחטא אותה" האמור למעלה — לא להוציא שאר הכהנים, אלא להוציא את שאינו ראוי לחטוי.

כג וכל חטאתא די יתעל מדמה למשכן זמנא לכפרא בקודשא לא תתאכל פגורא תתקד:

(כג) וכל-חטאת אשר יובא מדמה אל-אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף: פ

כ"י • וכל-חטאת וגו' • (זכחים פב) שאם הכנים מדם חטאת החיצונה לפנים — פסולה. וכל • לרבות שאר קדשים.

א ודא אורינא דאשמא קדש קודשין הוא:

ז (א) וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא:

כ"י • קדש קדשים הוא • (תמורה יח. ת"כ) הוא קרב, ואין תמורתו קרבה.

שפתי חכמים

מינה דחצר אהל מועד מקום קדוש הוא: תורה כא (כא) ת לאחר יום ולילה הבא אחריו. ואם תאמר, ולשהייה לאחר עמוד השחר דלמחר, דלגיו נותן טעם לפגם, ולא ליהוי בשבירה ומריקה, ויש לומר כיון שבועמוד השחר דלמחר מיד חל עליהם חיוב שבירה ומריקה, תו לא פקע אפילו לאחר מכן. הר"א: תורה כב פ' ק"ז (א) פירוש, אינה קרבה היא בעצמה. ומכל מקום קדושה חלה עליה ולא נפקא לחולין, ותרגע עד

(כ) ק (פחלת יעקב) בתורת כהנים, יכול אף על פי שלא בלע, תלמוד לומר 'בבשרה', עד שיבלע כו', ובריייתא זו הובאה בנבחים דף צ"ז. ר' דמשמעות הקרא דצריך להיות על הפגד, וזה אי אפשר, לכן פירש 'ואם'. ופירושו ואשר יזה נזה, כמו שפירש רש"י בסמוך. (בתורת כהנים) יכול יזה כגד בולו טעון פבוס, תלמוד לומר 'אשר יזה' עליה תכבס', מקום הדם טעון פבוס ואין הפגד בולו טעון פבוס: ש כדכתיב 'במקום קדוש בחצר אהל מועד', שמע

(יט) ז והא דלא פירש קרא בפשוטו, המחטא יאכל, דהא כתיב 'כל זכר בבני אהרן יאכלנה'. ואין להקשות, דלמא הראוי לעבודה יאכלנה, לאפוקי בעל מום שאינו ראוי, דהא כתיב 'כל זכר' לרבות בעל מום, אלא על כרחיך בא לאפוקי טבול יום שאין לו חלק. ואין לומר איפכא, טבול יום יאכל לאורחא ובעל מום לא יאכל כלל, מסתברא בעל מום יאכל שהוא באכילה לאלתר, לאפוקי טבול יום אינו באכילה עד הערב שמש: תורה כ

(ב) בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ אֶת־הַעֹלָה יִשְׁחַטוּ אֶת־הָאֵשֶׁם וְאֶת־דָּמּוֹ יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ"י • יִשְׁחַטוּ • רִבָּה לָנוּ שְׁחִיטוֹת הַרְבֵּה, לְפִי שְׁמָצִינוּ אֲשֶׁם בְּצִבּוֹר, שְׁנֵאמַר "יִשְׁחַטוּ" רַבִּים, וּתְלָאוּ בְּעוֹלָה, לְהֵבִיא עוֹלַת צִבּוֹר לְצִפּוֹן.

(ג) וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת־הָאֵלֶּיָּה וְאֶת־הַחֶלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב:

כ"י • וְאֵת כָּל־חֶלְבּוֹ וּגּו' • עַד כָּאן לֹא נִתְפָּרְשׁוּ אֲמוּרֵין בְּאֲשֶׁם, לְכֹךְ הֵצִיף לְפָרֶשֶׁם כָּאן, אֲבָל חֲטָאֵת — כִּכֹּר נִתְפָּרְשׁוּ בָּהּ בְּפָרֶשֶׁת "וַיִּקְרָא" • אֵת הָאֵלֶּיָּה •

(ד) וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הֵיתֶרָתָּ עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכְּלִיֹּת יִסִּירָנָה:

(ה) וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה לַיהוָה אֲשֶׁם הוּא:

כ"י • אֲשֶׁם הוּא • עַד שִׁנְיַתָּק שְׁמוֹ מִמֶּנּוּ. לְמַד עַל אֲשֶׁם שְׁמִתּוֹ בְּעִלְיָה אוֹ שְׁנִתְכַּפְּרוּ בְּעִלְיָה בְּאַחֵר, אַף־עַל־פִּי שְׁעוּמָד לְהִיּוֹת דְּמִיו עוֹלָה לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ, אִם שְׁחַטוּ סֶתֶם, אֵינּוּ כָּשֶׁר לְעוֹלָה קֹדֶם שְׁנִתְכַּפְּרוּ לְרַעְיָה. וְאֵינּוּ כָּא לְלַמֵּד עַל הָאֲשֶׁם שֶׁיֵּהָא פֶּסוּל שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ,

(ו) כָּל־זֶכֶר בִּכְהֻנִּים יֵאָכְלוּ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ יֵאָכֵל קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא:

כ"י • קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא • בִּתְּוֹרַת כְּהֻנִּים הוּא נִדְרָשׁ.

שפתי חכמים

שִׁפּוּל בָּהּ מוֹם, וְאֵז תִּמְכֹּר וַיִּפְּלוּ דְמִיָּה לְנִדְבָה: תוֹרָה ב

(ג) ב דָּקֶשָׁה לְרִשְׁי, לְמָה לֹא כְּתִיב 'וְאִם כִּבְשָׁ הוּא מִקְרִיב' וּגו', 'וְאִם עֹז הוּא מִקְרִיב' וּגו': תוֹרָה ד

(ה) ג דְּהִינּוּ, עַד שְׁלֹא הִקְרִיב אֶת הָאֲשֶׁם, דְּשׁוּב אֵין צְרִיךְ לְהִקְרִיב לְפִי שְׁהִמִּיתָה מִכְפָּרָת: ד' כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁ אֲשֶׁם וְנֵאָבֵד מִמֶּנּוּ, וְהִקְרִיב אֲשֶׁם אַחֵר, וְאַחֵר כִּךְ נִמְצָא אֲשֶׁם רִאשׁוֹן, אִם כֵּן

כִּכֹּר נִתְכַּפְּרוּ בְּעִלְיָה, וְצִרִיף לְרַעְיָה אֲשֶׁם זֶה עַד שִׁנְיַתָּאב, וְאַחֵר כִּךְ מוֹכְרִים אוֹתוֹ וְקוֹנִים בְּדְמִיו עוֹלָה. וּפִירוּשׁ רִשְׁי דְּיֻקָּא כָּא לְהוֹדִיעֵנּוּ, אַף עַל פִּי שְׁעוּמָד לְהִיּוֹת דְּמִיו עוֹלָה לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ, אִם שְׁחַטוּ סֶתֶם אֵינּוּ כָּשֶׁר לְעוֹלָה קוֹדֶם שְׁנִתְכַּפְּרוּ לְרַעְיָה, אֲבָל מִשְׁנִיתָק לְרַעְיָה אִם שְׁחַטוּ סֶתֶם כָּשֶׁר, מִדְּכִתִּיב 'אֲשֶׁם הוּא' מִשְׁמַע אֲבָל לֹא עוֹלָה, וּפְשִׁטָּא שְׁהוּא אֲשֶׁם וְלֹא עוֹלָה,

אֲלֹא מִשְׁמַע שְׁפַעְמִים יָכוֹל הוּא לְהִיּוֹת עוֹלָה, כְּגוֹן שְׁנִיתָק לְרַעְיָה וּשְׁחַטוּ סֶתֶם כָּשֶׁר לְעוֹלָה: ח כְּלוּמָר, וּמִכִּיּוֹן שְׁלֹא הוֹקְטְרוּ אִימוּרֵיוֹ כָּשֶׁר, תוֹ לֹא שִׁיף לֹמֵר לְשִׁמּוֹ כָּשֶׁר שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ פֶּסוּל, שְׁאִם תֵּאֵמַר כֵּן יֵהָא אֲשֶׁם צְרִיךְ הִקְטִיר אִימוּרֵיוֹ לְשִׁמּוֹ מֵאַחֵר שְׁאֲשֶׁם הוּא' כְּתִיב אַחֲרָיו, וְהָרִי אִם לֹא הוֹקְטְרוּ אִימוּרֵיוֹ כָּשֶׁר דְּאֵין בְּפָרָה אֲלֹא בְּדָם: תוֹרָה ו

(ז) כַּחֲטָאתָא בְּאִשִּׁים תֹּזֶרֶת אַחַת לָהֶם הִכְהֵן אֲשֶׁר יִכְפְּרֻבוּ לוֹ יְהוָה:
וְכַחֲטָאתָא בְּאִשְׁמָא אֹרִיתָא תִּדָּא לְהוֹן כִּהְנָא דִּי יִכְפֹּר בָּהּ דִּילָהּ יְהָ:

ז"י «תֹּזֶרֶת אַחַת לָהֶם • בְּדָבָר זֶה. הִכְהֵן אֲשֶׁר יִכְפְּרֻבוּ • הָרְאוּי לְכַפֶּרְהוּ חוֹלֵק בּוֹ, פָּרַט לְטָבוֹל יוֹם וּמִחֲסָר כְּפוּרִים^ח וְאוֹגֵן.

(ח) וְהִכְהֵן הַמִּקְרִיב אֶת־עֹלֹת אִישׁ עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִכְהֵן לוֹ יְהוָה:
ח וְכִהְנָא דְמִקְרִיב יֵת עֹלֹת גְּבֵר מִשּׁוֹף עֲלֵמָא דִּי יִקְרֵב לְכִהְנָא דִּילָהּ יְהָ:

ז"י «עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִכְהֵן לוֹ יְהוָה • פָּרַט לְטָבוֹל יוֹם וּמִחֲסָר כְּפוּרִים וְאוֹגֵן, שְׂאִינֵן^ט חוֹלָקִים בְּעוֹרוֹת (זכרים ק) •

(ט) וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תֹּאֲפֶה בַתְּנוֹר וְכָל־נִעְשָׂה בַמִּרְחֶשֶׁת וְעַל־מִחְבֵּת לִכְהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תִּהְיֶה:
ט וְכָל מִנְחָתָא דִּי תִתְאַפִּי בַתְּנוּרָא וְכָל דִּתְתַּעֲבֵד בְּרִדְתָּא וְעַל מִסְרִיתָא לְכִהְנָא דְמִקְרִיב יְתֵה דִילָהּ תִּהְיֶה:

ז"י «לִכְהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ וּגו' • יָכוֹל לוֹ לְבַדּוֹ? תִּלְמוּד לומר: "לִכְהֵן הַמִּקְרִיב". הָא כִּיצַד? לְבִית־אֵב שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם שְׂמִקְרִיבִין אוֹתָהּ (ז"י) •

(י) וְכָל־מִנְחָה בְּלוּלָה־בְּשֶׁמֶן וְחִרְבָּה לְכָל־בְּנֵי אֹהֲרָן תִּהְיֶה אִישׁ בְּאָחִיו: פ
י וְכָל מִנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשַּׁח וּדְלָא פִילָא לְכָל בְּנֵי אֹהֲרָן תִּהְיֶה גְבֵר בְּאָחוּהִי:

ז"י «בְּלוּלָה־בְּשֶׁמֶן • זוֹ מִנְחַת־נְדָבָה. וְחִרְבָּה • זוֹ מִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת קְנָאוֹת, שְׂאִין בְּהֵן שְׂמֶן.

• יום שלישי ו' ניסן •

(יא) וְזֹאת תֹּזֶרֶת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יִקְרִיב לַיהוָה:
יֵא וְזֵא אֹרִיתָא דְנִכְסַת קוּדְשִׁיא דִּי יִקְרֵב קֳדָם יְיָ:

(יב) אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֻנָּהּ וְהִקְרִיב^א עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֹלֶת מִרְפֶּכֶת חֲלֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן:
יב אִם עַל תּוֹדָתָא יִקְרִיבֻנָּהּ וְיִקְרֵב עַל נִכְסַת תּוֹדָתָא גְרִיצָן פְּטִירָן דְּפִילָן בְּמִשַּׁח וְאַסְפוּגִין פְּטִירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשַּׁח וְסֹלֵתָא רִבְכָּא גְרִיצָן דְּפִילָן בְּמִשַּׁח:

ז"י «אִם עַל־תּוֹדָה יִקְרִיבֻנָּהּ • אִם עַל דָּבָר הוֹדָא עַל גַּס שְׁנַעֲשָׂה לוֹ, כְּגוֹן יוֹרְדֵי הַיָּם וְהוֹלְכֵי מִדְּבָרִיּוֹת וְחִבּוּשֵׁי בֵּית הָעָסוּרִים וְחוֹלָה שְׁנַתְרַפָּא – שֶׁהֵם צְרִיכִין לְהוֹדוֹת, שֶׁכְּתוּב בְּהֵן (תהלים קו כא-כב): "יִוְדוּ לָהּ חֲסִדּוֹ

שפתי חכמים

(ז) ו פירוש, 'תֹּזֶרֶת אַחַת לָהֶם' דְּבִקוּ עַם 'הִכְהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּר' וּגו' הָבָא אֲחֲרֵיו, שְׂאֵם לְהַשׁוּוֹת חֲטָאת וְאִשָּׁם, הָא כְּבֵר כְּתִיב 'כַּחֲטָאתָא בְּאִשָּׁם', שֶׁהָשׁוּ זֶה לָזֶה: ז פִּירוּשׁ, וְאִין לוֹ הָעֲרַב שְׂמִשׁ: ח פִּירוּשׁ, פְּעָמִים יֵשׁ טָמֵא שְׁצָרִיק לְהִקְרִיב קֳרָבָן לְמִחָר: תורה ח (ח) פָּרַט לְטָבוֹל יוֹם וּגו'. וְאָף עַל פִּי שְׂמִינְעָטָן הַכְּתוּב מִמְּחֻלּוֹק בְּבִשָּׁר, כְּדִלְעִיל, הָוָה אֲמִינָא דְּוָקָא בְּשָׂר דְּקָאִי לְאִכְיָלָה וְהֵם אֵינָם רְאוּיִין לְאִכְיָלָה עֲקֻשִׁיו, לְכָר מִיַּעֲטָן הַכְּתוּב, אֲבָל עוֹרוֹת כִּינֵן דְּלֵא קָאִי לְאִכְיָלָה הָוָה אֲמִינָא אִף עַל גַּב דְּלֵא חוּיִין לַעֲבוּדָה חוֹלְקִין בְּעוֹרוֹת, קִמְשָׁמַע לָן וְכו' לְמַעֲשָׂן מְעוֹרוֹת: תורה ט (ט) * הַכְּהֵנִים הָיוּ נִחְלָקִים לְעִשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמֵרוֹת, כָּל מִשְׁמֵר לְשִׁבְתָּהּ, וְכָל מִשְׁמֵר נִחְלָק לְשִׁשָּׁה בְּתֵי אֲבוֹת לְשִׁשָּׁת הַיָּמִים, לְכָל יוֹם בֵּית אֵב אֶחָד, וּבְיוֹם שִׁבְתָּ שְׁמִשׁוּ כָּל הַשִּׁשָּׁה בְּתֵי אֲבוֹת בִּיחָד: תורה י (י) ב פִּירוּשׁ, זוֹ מִנְחַת סֹלֶת שֶׁל נְדָבָה הָאִמּוּרָה בְּכִרְשֵׁת וְיִקְרָא, דְּהָא שְׂאֵר מִיָּנִים כְּבֵר חֲשֵׁב כְּדִכְתִּיב וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תֹּאֲפֶה בַתְּנוֹר וְכָל נִעְשָׂה בַמִּרְחֶשֶׁת וְעַל מִחְבֵּת^א וּגו', וְאִם כֵּן

– שְׁלֹשָׁה מִיָּנִי מִצָּה, וּכְתִיב: "עַל־חַלֹּת לָחֶם חֻמֵּץ וגו'", וְכָל מִן וּמִין עֶשֶׂר חִלּוֹת; כִּף מִפְּרֹשׁ בְּמִנְחוֹת' (דף נז), וְשִׁיעוּרָן חֲמֵשׁ סְאִין יְרוּשְׁלָמִיּוֹת שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְּבָרִיּוֹת^מ, עֶשְׂרִים עֶשְׂרוֹן. מְרַבֶּכֶת • לָחֶם חִלּוֹת בְּרוֹתְחִינִי כָּל צָרְכוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ 9 בלג תשמ"ה)

שְׁחִלְפָה מִגְבִּיחָה אֶת עֲצַמַת הַחַיִּים; הֵם עָבְרוּ אוֹתָהּ וְהִתְגַּבְּרוּ עֲלֶיהָ. וְעַל־דֶּרֶךְ מָה שֶׁמְצִינֵנו, שֶׁשֹּׁטֶר שִׁינָּצָא עָלָיו עֲרֵעוֹר וְהִתְקִים בְּבֵית־דִּין שׁוֹב לֹא נִתֵּן לַעֲרֵעֵר עָלָיו (הֵינֵנו שֶׁהֲעֲרֵעוֹר מַחֲזִיק אֶת הַשֹּׁטֶר).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 20)

הַגְזֵרָה שֶׁנִּגְזְרָה עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת כְּלוּאִים בַּמִּדְבָּר. חוּלָה – גֵּס שֶׁלֹּא מְצִינֵנו שֶׁנִּזְקָקוּ לוֹ כִּלְל (וְלֹכֵן נִקֵּט לְשׁוֹן יְחִיד, כִּי הַנְּסִים הִרְאִישׁוּנֵם אֲרָעוֹ לְכָל יִשְׂרָאֵל, מִה־שְׁאִין־כֵּן גֵּס זֶה).

וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם. וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה, אִם עַל אַחַת מֵאלֹה נָדַר, שְׁלָמִים הִלְלוּ – שְׁלָמֵי תוֹדָה הֵן, וּטְעוֹנוֹת לָחֶם הָאֻמּוֹר בְּעֶנְזָן, וְאִינֶן נֶאֱכָלִין אֶלָּא לְיוֹם וּלְלֵילָה, כִּמּוֹ שֶׁמִּפְּרֹשׁ כָּאֵן. וְהַקְרִיב עַל־זִבְחַת הַתּוֹדָה • אֲרֻבָּעָה מִיָּנִי לָחֶם: חִלּוֹת וְקִיקִין וְרִבּוּכָה

אם על תודה יקריבנו (ז, יב)

ה'טור' נתן סימן למי שצריך להודות: "וכל החיים יודוך סלה" (חולה, יסורים, גם, מדבר). ויש להבין, מדוע נרמזו מצבים של סקנת חיים במלה 'חיים'. ויש לומר, שכן הסכנה

יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא (רש"י ז, יב) צויי זה, שנאמר לבני דור המדבר, נאמר לפי הסדר שבו ארעו הדברים להם עצמם. גם – קריעת ים סוף. מדבר – הליכתם במדבר. חבוש –

יג על גריצן דלחם חמיצ יקרב קרבנה על נכסת תודת נכסת קודשוהי:

(יג) על־חַלֹּת לָחֶם חֻמֵּץ יִקְרִיב קֶרְבְּנוֹ עַל־זִבְחַת תּוֹדָת שְׁלָמֵינוּ:

יז יקריב קרבנו על־זבחה • (שם דף עז, ת"כ) מגיד, שאין הלחם קדוש בקדשת הגוף לפסל ביוצא וטבול־יום ומלצאת לחלין בפדיון, עד שישחט הזבח.

יד ויקרב מנה חד מפל קרבנא אפרשיתא קדם יי לכהנא דינרק ית דם נכסת קודשאי: דיליה יהי:

(יד) וְהַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קֶרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לִפְנֵיהֶן הַזֶּרֶק אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהִיָּה:

כמו שמפרש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים, והתודה קרויה "שלמים".

יז אֶחָד מִכָּל־קֶרְבָּן • לָחֶם אֶחָד מִכָּל מִין וּמִינֵי, יטל תְּרוּמָה לִפְנֵי הַעֹבֵד עֲבוֹדָתָהּ. וְהִשָּׂאֵר נֶאֱכָל לְבַעֲלִים וּבִשְׂרָה לְבַעֲלִים, חוץ מִחֵזָה וְשׁוֹק שְׂבָה,

שפתי חכמים

שנה: תורה יג (יג) ב דאם לא כן, יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו' למה לי, הא לעיל מיניה כתיב ויהקריב על זבח התודה חלות מצות' וגו', אלא שמע מינה אינו אלא לדרשא 'שאין הלחם קדוש וכו'. ויהיה 'חלת לחם חמץ' נדרש לפניו ולאחריו, לפניו 'חלות מצות בלולות בשמן וגו' וסלת מרבכת חלת בלולות בשמן, על חלת לחם' וגו', ולאחריו 'על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו, על זבח תודת שלמיו' תורה יד

(יד) ע דקשה לרש"י, והלא לא היה אלא קרבן אחד שלמי תודה. לך פירש 'לחם אחד' וכו', דכל מין ומין נקרא קרבן: תורה טו

עשרה כפרות של חמץ, דכל מין היה עשרה עשרונים, ואם כן שיעור הלחם היה עשרה עשרונים. וכל שאר שלשה מינים בכללן לא היו כי אם עשרה עשרונים, ומגלן, דלמא כל מין היה עשרה עשרונים; דאם כן היה לו לכתוב 'ולחם חמץ' וגו', מאי נפקא מינה דכתיב 'על חלות לחם' וגו', הרי כבר אמור לעיל השלשה מיני חלות, אלא לומר לך שיהיו החלות דומות ללחם, כלומר כל החלות לא יהיו אלא עשרה עשרונים כמו לחם בלבד: ג אינו רוצה לומר שחלטה ברותחים ואין אופים אותו אחר כך בתנור, אלא צריכים אנו לאפותה אחר חליטתה, כמו במנחה שכתוב בה בהדיא 'תפיני', וילפינו 'מרבכת' 'מרבכת' לגיוריה

נשאר ו'כל מנחה בלולה בשמן' בהכרח על מנחת סלת: תורה יא (יב) ל נאמר כאן 'תְּרוּמָה לַה', ונאמר בתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר 'תְּרוּמָה לַה', מִה לְהֵלֹךְ אֶחָד מִעֶשְׂרָה, אִף כָּאֵן אֶחָד מִעֶשְׂרָה. וְלִמְדוּנָה, שֶׁכָּל מִין וּמִין הֵיוּ עֶשְׂרָה חִלּוֹת, שֶׁאִם הֵיוּ פָחוֹת מִעֶשְׂרָה או יוֹתֵר עַל עֶשְׂרָה אִי אִפְשָׁר שִׁיְהֶא עֲשִׂירִית מִכָּל מִין אֶלָּא חֲתִיכָה מִן הַחִלָּה אַחַת או חֲצִי הַחִלָּה, וְהַתּוֹדָה אֻמְרָה 'אֶחָד מִכָּל קֶרְבָּן', שִׁפְרִישׁוּ אֶחָד שְׁלֹם מִכָּל מִין, שֶׁלֹּא יטול פָּחוֹת: מ מִדְּכָתִיב כָּאֵן 'לָחֶם חֻמֵּץ', וּכְתִיב גַּבִּי לַחֲמִי עֲצַרְתָּ לָחֶם תְּנוּפָה שְׁתִּים שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים, וְאִם כֵּן גְּמָרִינוּ 'לָחֶם' 'לָחֶם', מִה 'לָחֶם' הָאֻמּוֹר גַּבִּי עֲצַרְתָּ הֵתֵם כָּל לָחֶם וְלָחֶם הָיָה עֶשְׂרוֹן אֶחָד, וְכָאֵן הָיָה

(טו) וּבִשְׂרֹזֶבַח תִּזְכֹּרֶת שְׁלֹמֹי בְּיוֹם קִרְבָּנוּ יֵאָכֵל
לֹא־יָנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר:

עַד־בֹּקֶר • אָכַל אוֹכֵל הוּא כָּל הַלֵּילָה. אִם־כֵּן, לָמָּה
אָמְרוּ 'עַד חֲצוֹת'? כְּדִי לְהַרְחִיק הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה

(ר"ש ברכות) •

רש"י • וּבִשְׂרֹזֶבַח תִּזְכֹּרֶת שְׁלֹמֹי • (זכחים לו. ח"ס) יֵשׁ כָּאֵן
רַבּוּיִין הִרְבֵּה: לְרִבּוֹת חֲסָאָה וְאַשֶּׁם וְאֵיל נִזִּיר וְחִגִּיגַת
י"דפ, שִׁיְהִי נֶאֱכָלִין לְיוֹם וְלֵילָה. בְּיוֹם קִרְבָּנוּ יֵאָכֵל.
וּכְזֶמֶן בְּשָׂרָה - זֶמֶן לַחֲמָה. לֹא־יָנִיחַ מִמֶּנּוּ

טו וְאִם נִדְרָא אוּ נִדְבָתָא נִכְסַת קִרְבָּנָה
בְּיוֹמָא דִּי יִקְרַב נִכְסָתָהּ יִתְאַכֵּל וּבְיוֹמָא
דְּבִתְרוּהִי וּדְאִשְׁתָּאָר מִנָּה יִתְאַכֵּל:

(טז) וְאִם־נִדְרָא אוּ נִדְבָה זִבְחַ קִרְבָּנוּ בְּיוֹם הַקְּרִיבוּ
אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמַּחֲרַת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל:

יֵאָכֵל (סְפָרִים אֲחֵרִים: 'וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל'). ו'ו' זוּ יִתְרָה הִיא, וְיֵשׁ
כְּמוֹהָ הִרְבֵּה בַּמִּקְרָא, כְּגוֹן: "וְאֵלֶּה בְנֵי צִבְעוֹן וְאֵיהֶם
וְעַנָּה" (בְּרֵאשִׁית לו כד), "תַּת וְקַדֵּשׁ וְצִבְאָ מִן־מֶסֶךְ" (דְּנִיאל ח יג) •

רש"י • וְאִם־נִדְרָא אוּ נִדְבָה • שְׁלֹא הִבִּיאָה עַל הוֹדָאָה
שֶׁל נִסִּי, אֵינֶה טַעוּנָה לַחֵם, וְנֶאֱכָלֶת לִשְׁנֵי יָמִים, כְּמוֹ
שֶׁמֶפֶרֶשׁ בְּעֵינָיו. וּמִמַּחֲרַת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ • בְּרֵאשׁוֹן־שׁ

י' וּדְאִשְׁתָּאָר מִבְּסַר נִכְסָתָא בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
בְּנוּרָא יִתְקַד:

(יז) וְהַנּוֹתֵר מִבִּשְׂרֹזֶבַח בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף:

יח וְאִם אֶתְאַכֵּלָא יִתְאַכֵּל מִבְּסַר נִכְסַת
קוּדְשׁוּהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה לֹא יִהְיֶה לְרַעְיוֹא
דְּמִקְרַב יִתָּה לֹא יִתְחַשֵּׁב לָהּ מִרְחָק יִהְיֶה
וְאֵנֶשׁ דְּתִיכּוּל מִנָּה חוּבָה יִקְבֹּל:

(יח) וְאִם הָאָכַל יֵאָכֵל מִבִּשְׂרֹזֶבַח שְׁלֹמֹי בְּיוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצֶה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחַשֵּׁב לוֹ
פְּגוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֲכָלָת מִמֶּנּוּ עוֹנָה תִּשָּׂא:

רש"י • וְאִם הָאָכַל יֵאָכֵל וְגו', בַּמַּחֲשָׁב בְּשַׁחֲטָה לְאָכְלוֹ בַּשְּׁלִישִׁי, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. יָכוֹל אִם אָכַל מִמֶּנּוּ

שפתי חכמים

וְהָא דְּלֹא פִּירֵשׁ רִש"י וְא"ו 'וְהַנּוֹתֵר'
כְּמוֹ וְא"ו 'וּמִשְׁמִנָּה', דְּפִירוּשׁוֹ וּמֵאִינְה
מְקוּם יִהְיֶה הַקּוּמִץ מִמְּקוֹם שְׁנֵי הַרְבֵּה
שְׁמִינָה, אִף כָּאֵן פִּירוּשׁוֹ וּמֵאִי הוּתֵר
לְאָכּוֹל לְמַחֲרַת, כְּשִׁנּוּת מִיוֹם רֵאשׁוֹן,
אָכַל לְכַתְּחִלָּה מִצִּדּוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן
לְבַדּוֹ כְּמוֹ שְׁרֹצָה הָרֵא"ם לְפָרֶשׁ,
מִשּׁוּם דָּאִם כֵּן הָיָה לוֹ לְכַתּוּב 'יֵאָכֵל'
וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ מִמַּחֲרַת, דְּלֹא נִטְעָה
לְפָרֶשׁ 'וְהַנּוֹתֵר' מִיוֹם שְׁנֵי דְּעֵלִיָּה קָאִי
מִשְׁנִפְרֵשׁ דְּקָאִי עַל יוֹם רֵאשׁוֹן, אֲלֵא
וְדֵאִי הָנֹא"ו יִתִּירָא, אָכַל לְעֵיל אִין
מְקוֹם לְטַעוּת. וְהָכָא בְּלֹא וְא"ו אִין
מְקוֹם לְטַעוּת, מִשּׁוּם הִכִּי פִּירֵשׁ וְא"ו זוּ
יִתִּירָא, וְדו"ק. וְכֵּן יִתּוּרֵץ תְּמִימִית
הָרֵא"ם שֶׁתָּמָה עַל רִש"י שְׁלֹא פִּירֵשׁ
וְא"ו זוּ כְּנֵא"ו 'וּמִשְׁמִנָּה' תּוֹרָה יו

(יח) ת פִּירוּשׁ, אִם חֲשַׁב עָלָיו בְּשַׁעָה
שֶׁהִכְהֵן זֹרֵק אֶת דָּמּוֹ מִחֻשְׁבַּת פְּסוּל,
דְּהֵינֵנו לְאָכְלוֹ בְּיוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁהוּא חוּץ
לְזִמְנוֹ, אִזּוּ הוּא פְּסוּל, אָכַל לְאַחֵר
הַקְּרִיבָתוֹ שֶׁנֶּעֱשֶׂה כָּל עֲבוּדָתוֹ בְּכִשּׁוּת,

יֵאָכֵל, אֲלֵא לֹאֵר לֹאֵר לָךְ שִׁיְהִי הַחֲלוּת
כְּמוֹ הַקְּרִיבָן עֲצָמוֹ לְעֵנִין אֲכִילָתוֹ,
דְּהַחֲלוּת כְּמוֹ כֵּן נִקְרָאוּ קִרְבָּן, דְּכַתִּיב
'וְהַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קִרְבָּן':
ק רֹצֶה לֹאֵר, לָמָּה אָמְרוּ חֻקִּים
שִׂיאָכַל אוֹתוֹ עַד חֲצוֹת וְלֹא יוֹתֵר
וְכו': תוֹרָה טו

(טז) ד פִּירוּשׁ, הָא דְּכַתִּיב 'וְאִם נִדְרָא אוּ
נִדְבָה' לֹאֵר לְמִמִּקְרָא דְּלַעֲלִיל לֹא מִיִּירִי
בְּנִדְבוּת, דְּהָרִי לְעֵיל מִיִּירִי מִיִּירִי גַם כֵּן
בְּנִדְבָה. לָכֵן פִּירֵשׁ רִש"י שְׁלֹא הִבִּיאָה
עַל הוֹדָאָה כו', אָכַל עַד הַשְּׁתָּא אִיִּירִי
דְּהִבִּיא עַל הוֹדָאָה שֶׁל נִסִּי: ש' 'יֵאָכֵל'
בְּיוֹם שְׁנֵי. שְׁלֹא חֲפָרֶשׁ 'יֵאָכֵל' בְּיוֹם
רֵאשׁוֹן 'וּמִמַּחֲרַת' גַּם כֵּן יֵאָכֵל, 'וְהַנּוֹתֵר'
מִמֶּנּוּ' פִּירוּשׁ בְּיוֹם שְׁנֵי יֵאָכֵל בְּיוֹם
שְׁלִישִׁי. אֲלֵא כֵּן פִּירוּשׁוֹ: 'וּמִמַּחֲרַת'
וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ' בְּרֵאשׁוֹן, 'יֵאָכֵל', פִּירוּשׁ
מֵה שְׁנֵי בְּיוֹם רֵאשׁוֹן יֵאָכֵל בְּיוֹם
שְׁנֵי. וּלְפִי זֶה יִהְיֶה הָנֹא"ו מִ'וְהַנּוֹתֵר'
יִתִּירָא. וְהוּכַחְתּוֹ מִדְּכַתִּיב בְּסוּמָךְ 'וְאִם
הָאָכַל יֵאָכֵל וְגו' בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי' וְגו'.

(טו) פ וְאִף עַל גַּב שְׂרָשִׁי פִּירֵשׁ
בְּפִרְשַׁת רֵאָה גַּבִּי 'וְלֹא יִלֵּין מִן הַבִּשְׂר'
בְּחִיגַת אֲרֻצָּה עֶשֶׂר הַכְּתוּב מְדַבֵּר,
וְלִמַּד עָלֶיהָ שֶׁנֶּאֱכָלֶת לִשְׁנֵי יָמִים
וְלֵילָה אֶחָד, יֵשׁ לֹאֵר שְׂרָשִׁי וְכִרְוֹנוֹ
לְכַרְכָּה פִּירֵשׁ הָכָא אֲלִיבָא דְּכֵן תִּימָא
דְּאָמַר דְּחִיגָה הִבָּאָה עִם הַפֶּסַח
נֶאֱכָלֶת לְיוֹם וְלֵילָה כְּמוֹ הַפֶּסַח, וְהָא
דְּקָאֵמַר לִשְׁנֵי יָמִים וְכו' הוּא אֲלִיבָא
דְּרַבְּנָן דְּפִלְגִי עָלֶיהָ דְּכֵן תִּימָא וּסְבִירָא
לְהוּ דְּהָא דְּשִׁלְמִים הִבָּאִים מִחֲמַת
הַפֶּסַח אִינֵן נֶאֱכָלִים אֲלֵא לְיוֹם וְלֵילָה
דְּהֵינֵנו אוֹתָן שְׁלִמִים שְׁבָאִים מִמּוֹתֵר
הַפֶּסַח, כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁ מַעוֹת לְפִסְחוֹ
וְקָנָה בְּהֵן פִּסְחוֹ וְנוֹתְרוּ מִן הַמַּעוֹת,
שְׁמֵאוֹתָן מַעוֹת יִבִּיא שְׁלִמִים, וְכֵינֵן
דְּמַכְּחַ פֶּסַח קָאֵתוּ דִּינֵן כְּפִסְחָ לְאָכּוֹל
לְיוֹם וְלֵילָה. וְאִין לְחִמּוּהָ הֵיאָר פִּירֵשׁ
כָּאֵן אֲלִיבָא דְּכֵן תִּימָא וְלִקְמֵן אֲלִיבָא
דְּרַבְּנָן, שְׁכֵן דְּרַכּוֹ שֶׁל רִש"י בְּכַמָּה
מְקוֹמוֹת בְּפִירוּשׁוֹ לְפִירוּשׁ הַחֲמֵשׁ:
צ מִדְּכַתִּיב 'קִרְבָּנוּ' וְלֹא כְּתִיב 'בְּיוֹמוֹ'

תעלה זאת במחשבה, ואם חשב - פגול יהיה. והנפש האכלת ממנו - אפלו בתוך הזמן - עונה תשא.

בשלישי, יפסל למפרע? תלמוד לומר: "המקריב אתו לא יחשב" - בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי. וכן פירשו: בשעת הקרבתו לא

יט ובסר קודשא די יקרב בכל מסאב לא יתאכל בנורא יתוקד ובסר קודשא כל די דכי בקודשא ייכול בסר קודשא:

(יט) והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל ישרא. והבשר כל-טהור יאכל בשר:

(והבשר כל-טהור יאכל בשר. כלומר: כל מה שאסרתי לך בחטאת ואשם, שאם יצאו חוץ לקלעים - אסורה, כמו שכתוב: "בחצר אהל מועד יאכלוה", בבשר זה אני אומר לך: "כל טהור יאכל בשר", אפלו בכל העיר).

כ"ז - והבשר. של קדש שלמים אשר יגע בכל-טמא, לא יאכל. והבשר לרבות אבר שיצא מקצתו, שהפנימי מתר. כל-טהור יאכל בשר. (פסחים עט) מה תלמוד לומר? לפי שנגאמר (דברים יב כז): "וידם ובהיך ישפך וגו' והבשר תאכל", יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים? לכן נאמר: "כל-טהור יאכל בשר".

כ נאנש די תיכול בסרא מנכסת קודשא די קדם יי וסוכתה עלוהי וישתיצי אנשא ההיא מעמה:

(כ) והנפש אשר-תאכל בשר מזבח השלמים אשר ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:

כ"ז - וטמאתו עליו. (ובחים מג, ת"כ) בטמאת הגוף - הכתוב מדבר, אבל טהור שאכל את הטמא אינו

שתי חכמים

לבעלים, פסח דכתב רחמנא דאינו נאכל אלא לבעלים למה לי, השתא נילף משלמים שהם קלים שנגאכלים לשני ימים ובכל מאכל אפילו הכי אינן נאכלים אלא לבעלים, פסח החמור שאינו נאכל אלא ליום ולילה ואינו נאכל אלא צלי לא כל שכן. יש לומר, דאי לאו קרא, הוה אמנא שאר שלמים אינן נאכלים אלא לבעלים, וקרא דפסח צריכא לגופיה, דאין נקראים בעלים אלא שנמנו עליו קודם שחיתתו אבל אחר שחיתתו לא, לאפוקי שאר שלמים אפילו אם נשתתפו בו אפילו אחר שחיתתו מותרים לאכלו, אבל בלא שיתוף לא, משום הכי איצטריך קרא. נראה לי. והרא"ם תירץ, דאי לאו קרא ד'כל טהור' וגו' הוי קשה קראי אהודי, כתיב בפסח יתכסו על השח, מלמד שאין הפסח נאכל אלא לבעלים, הא שלמים נאכלים אף שאינן בעלים, דאי לבעלים דוקא תיתי פסח מקל וחומר דשלמים כדלעיל, וכתיב וידם ובהיך ישפך והבשר תאכל, דמשמע דשלמים אינן נאכלים אלא לבעלים, משום הכי כתיב רחמנא קרא ד'כל טהור' וגו', ללמד דקרא ד'והבשר' וגו'

ענין לחוץ לזמנו, כדפירש רש"י שם. גם הוסיף 'ואם חשב' קודם 'פיגול יהיה', מפני שבזולת זה יהיה המוכן ממנו שבאשר לא יעלה במחשבתו שיאכל חוץ לזמנו פגול יהיה: ד' דהרי בתוך הזמן גם כן פיגול הוא, כיון שפוסלו במחשבה בשעת שחיטה או וריקה, לכן מגיה הפירוש 'בתוך הזמן': תורה יט (יט) ה לאפוקי של פיגול הסמוך לו, שהוא אינו נאכל אף בלא נגיעת טומאה: ו פירוש, שיצא חוץ לעזרה, או קדשים קלים חוץ לחומת ירושלים, דהיוצא אסור באכילה משום 'בשר בשדה טרפה לא תאכלו', והפנימי מותר אף על פי שנגע בחיצונו, ולא אמרינן הנוגע בטמא טמא, וכן לנפסל. דהאי 'והבשר' השני לרבות בא, דהיה לו לומר 'כל טהור יאכל בשר' ותו לא, מאי 'והבשר', אלא לרבות שנה מותר: תורה כ (כ) ו ואם תאמר, למה לי קרא, תיפוק ליה מדאיצטריך למכתב גבי פסח דאינו נאכל אלא למנויו, דהיינו בעלים, מכלל דשלמים הנאכלים לשני ימים וליילה אחד נאכלים לכל אדם, דאם לא כן, שאינן נאכלים אלא

אין שום מחשבה ולא שום פסול פוסל בו: א ואין לתמוה, כיון שהקרבן נעשה בהכשרו אם כן איך אחר כך באכילתו יפסל, כבר תירצו בתורת כהנים, אם מצינו בוב ובזבה ושומרת יום כנגד יום שהיו בחזקת טהרה וכשראו סתרו היום מחזקת טהרה, אף זה כן: ב פירוש, להכי אפקיה קרא בלשון 'לא יחשב', לומר לך דבמחשבה הוא נפסל, והכי קאמר: 'המקריב אותו', דהיינו בשעת הקרבת הנזב, 'לא יחשב לו' פירוש לא תעלה לו זאת המחשבה של 'האכל יאכל ביום השלישי' האמור למעלה: ג פירוש, אם עבר וחשב. הרי שתיקנו פנה כמה ענינים, שפירש 'המקריב אותו' בשעת הקרבת הנזב כדלעיל, ולא הכנה המקריב כפי המוכן. גם פירש 'לא יחשב לו' מענין מחשבה, לא מענין חשיבות. גם הוסיף מלת 'זאת', להורות שהמחשבה שהוא מוזהר שלא תעלה לו, היא זאת המחשבה של 'האכל יאכל ביום השלישי', שהוא מחשבת אכילת חוץ לזמנו, אבל מחשבת אכילת חוץ למקומו הוא נדרש מפסוק 'ואם האכל יאכל ביום השלישי' שבפרשת קדושים באם אינו

בְּטִמְאָת הַגּוֹף, וּדְרָשׁוּהָ רַבּוֹתֵינוּ ב'שְׁבוּעוֹת' (דף ו)
אחת לכלל, ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן
עולה ויורד, שלא נאמר אלא על טמאת מקדש
וקדשיו.

ענוש פרת אלא אזהרה "והבשר אשר יגע בכל-טמא
וגו'". ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה
מפרשת בתורה, אלא חכמים למדוה ב'גזרה
שוה'ט. (ת"כ) שלש פרות אמורות באוכלי קדשים

כא ואנוש ארי תקרב בכל מסאב בסואבת
אנשא או בבעירא מסאבא או בכל שקצא
מסאב ויכול מבסר נכסת קודשיא די קדם
יי וישתיצי אנשא ההיא מעמה:

(כא) וּנְפֹשׁ כִּי־תִגַּע בְּכָל־טִמְאָה בְּטִמְאָת אֲדָם או
בַּבְּהֵמָה טִמְאָה או בְּכָל־שֶׁקֶץ טִמְאָה וְאָכַל מִבִּשְׂרֹ-
זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמּוּהָ:

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כג מלל עם בני ישראל למימר כל תרב תור
ואמר ועזא לא תיכלון:

(כג) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שֹׁר וְכֶשֶׂב
וְעֹז לֹא תֹאכְלוּ:

כד ויתרב נבילא ויתרב תבירא יתעבד לכל
עבדתא ומיכל לא תיכלגה:

(כד) וְחֵלֶב נִבְלָה וְחֵלֶב טֵרֶפֶה יַעֲשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה
וְאָכַל לֹא תֹאכְלוּ:

נבלה וטרפה ויחול על אסור חלב, שאם אכלו,
יתחייב אף על לאו של נבלה, ולא תאמר: אין אסור
חל על אסור.

כ"ז יַעֲשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה • (פסחים כג, ת"כ) בא ולמד על
החלב, שאינו מטמא טמאת נבלות. ואכל לא
תאכלהו • (חולין פרק גיד הנשה) אמרה תורה: יבוא אסור

שפת חכמים

ונעלם ממנו והוא טמא ואשם, ולא
ידענו אמאי 'אשם', וכי מפני שהוא
טמא יהא באשם להביא קרבן עולה
ויורד, לפיכך הופנה פרת זה ללמדך
שלכפר על פרת זה הוא בא, שהוא
טומאת קדש, ואם אינו ענין לטומאת
קדש דנפקא לן מגזירה שוה, דבקרוב
עולה ויורד כתיב 'או בנבלת בהמה
טמאה', ונאמר באוכל קדשים
בטומאת הגוף בפרשת צו ונפש כי
תגע וגו' בבמה טמאה וגו' ואכל
מבשר, וגו', מה להלן טומאת קדש אף
פאן טומאת קדש, תנהו ענין לטומאת
מקדש: מ פירוש, דאי להתיר הנאה,
כיון דנבלה הותרה מדכתיב 'לגר אשר
בשעריך' וגו', חלב נמי בכלל, על
כרחק בא שאינו מטמא טומאת
נבילות ואפילו למשוך בו עורות קדשי
בדק הבית, משום הכי כתיב 'עשה
לכל מלאכה: נ והוא הדין לאו של
טרפה. וצריכי לכתוב תרנויהו, 'חלב
נבלה וחלב טרפה', דאי אשמעינן

בראוי להקריב, שהוקדש בקלי,
כלומר שיהא ראוי להקריב היכי דמי,
שיהא כבר מקודש בקלי. ועוד שתי
בריתות בפרשת צו, 'והנפש אשר
תאכל בשר מזבח השלמים, וסמיו
ליה ונפש כי תגע בכל טמא',
ובתרנויהו כתיב 'ונכרתה', אחת לכלל,
רצונו לומר ההוא ד'אל הקדשים,
שכלל את הכל, ואחת משתים הללו
הכתובים בפרשת צו לפרט, ומדה זו
נדרשת בתורת כהנים בתחלת הספר,
'דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל
ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא
ללמד על הכלל כלו יצא', ביצד, ונפש
אשר תאכל מבשר זבח השלמים וגו',
והלא השלמים בכלל כל הקדשים היו
ולמה יצא, להקיש אליהם, מה
שלמים מיוחדים קדשי מזבח, אף כל
קדשי מזבח, יצאו קדשי בדק הבית
שאין חייבים עליהם משום
טומאה: תורה כא
(כד) ל דכתיב לעיל בפרשת ויקרא

לאו דוקא בעלים, אלא כל טהור אף
שאינו בעלים: ח דילפינן 'וטמאתו'
'וטמאתו' גזירה שוה, כתיב הכא
'וטמאתו עליו', וכתיב התם בפרשת
פרה 'עוד טמאתו בו', מה להלן
טומאת הגוף, דבהדיא כתיב ביה 'כל
הנגע במו', אף הכא מיידי בטומאת
הגוף: מ רצונו כנה, שלא תקשה, והלא
אין עונשין אלא אם כן מזהירין. לכן
פירש 'אינה מפורשת' וכו': י גזרה
שוה. כתיב בפרשת חקת כו' בלעיל
'טמאתו בו' וכתיב ביה פרת, ואזהרתו
בפרשת נשא דכתיב 'ולא יטמאו את
מחניהם אשר אני שוכן בתוכם',
דהיינו אזהרה שלא יבא בטומאת
הגוף למקדש, וילפינן 'טמאתו' דהכא
מ'טמאתו' דהתם, מה 'טמאתו' דהתם
יש בו אזהרה, אף 'טמאתו' דהכא יש
בו אזהרה: כ אחת באמור אל הכהנים
'כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל
הקדשים' וגו', ואמרין בזבחים פרק ד'
דהאי 'קרב' אכילה הוא, ומהו 'קרב',

(כה) **בִּי כֹל־אֲכַל חֶלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנָּה אִשָּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֲכָלָת מַעֲמִיָּה:**
כה ארי כל דכול תרפא מן בעירא די יקרבון מנה קרפנא קדם יי וישתיצי אנשא די תיכול מעמה:

(כו) **וְכֹל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ בָּכֶם מוֹשְׁבֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה:**
כו וכל דמא לא תיכלון בכל מושבתיכם לעוף ולבהמה:

רש"י • לעוף ולבהמה • (שם ט) פרט לדם דגים וחסידים. בכל מושבתיכם • לפי שהיא חובת הגוף ואינה חובת קרקע, נזהגת בכל מושבותי. ובמסכת קידושין בפרק א' (דף לו) מפרש למה הצריך לומר.

(כו) **כֹּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כֹּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מַעֲמִיָּה:**
כו כל אנשא די תיכול כל דמא וישתיצי אנשא היתה מעמה:

(כח) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:**
כח ומליל יי עם משה למימר:

(כט) **דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמִּקְרִיב אֶת־זִבְחִי שְׁלָמָיו לַיהוָה יביא אֶת־קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה מִזִּבְחִי שְׁלָמָיו:**
כט מלל עם בני ישראל למימר דמקרב ית נכסת קודשוהי קדם יי ייתי ית קרפנה לקדם יי מנכסת קודשוהי:

(ל) **יָדְיוֹ תְּבִיאֶנָּה אֶת אִשִּׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹהֶל יביאנו אֶת הַחֹהֶל לְהִנִּיף אֹתוֹ תִּנּוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:**
ל ידוהי תיתון ית קרפנא דיי ית תרפא על חדיא ייתנה ית חדיא לארמא יתה ארומא קדם יי:

רש"י • ידיו תביאנה וגו' • (מנחות ט"א) שתהא יד הבועלים מלמעלה והחלב והחזות נתונים בה, ויד כהן מלמטה ומניפן. את אשׁי ה' • ומה הן האשׁים? "את־החלב על־החזה". יביאנו • כשמביאו מבית המטבחים נותן החלב על החזה, וכשנותנו ליד הכהן המניף, נמצא החזה למעלה והחלב למטה. וזהו האמור במקום אחר (לקמן ט'): "שוק התרומה וחזה התנופה על אשׁי החלבים יביאו להניף וגו'"; ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר, ונמצא החזה למטה, וזהו שגאמר (שם ט ט'): "וישימו את־החלבים על־החזות ויקטר החלבים המזבחה". למדנו, ששלשה כהנים זקוקין להז' • כף מפרש ב'מנחות' (דף כט). את־החלב

שפתי חכמים

לכן פירש רש"י 'ובמסכת קידושין' וכו', והתם מפורש הכי, אי לא כתיב 'בכל מושבותיכם', סלקא דעתך אמינא, הואיל ובענין הקרפנות כתיבי, בזמן דאיכא קרבן נאסר חלב ודם, בזמן דליכא קרבן לא, קא משמע לן: תורה כו
(ל) פ מדכתיב 'ולקח הכהן השנא מידך', מה התם יד הכהן, אף הכא מיירי בידו של כהן, וכתיב 'ידיו תביאנה', דמיירי בבועלים, הא פיצד, שתהא יד בעלים כו' • ואף על פי שדי באחד, משום ד'בכר עם הדרת מלך':

אין, אבל שאר דם שאינו דם עוף ובהמה לא: • ואם תאמר, למה מהפך רש"י ולא מפרש על סדר הקרא, ויש לומר דבלא זאת הוה אמינא ד'כל מושבותיכם' בא לרבות כל מה שבמושבותיכם יהא אסור, אפילו דגים וחסידים, אבל השתא דכתיב 'לעוף ולבהמה' דממעט דגים וחסידים, אם כן קשה למה לי 'בכל מושבותיכם', אלא בא ללמדנו שאף בחוץ לארץ יהא נהוג, לפי שהוא חובת הגוף. ואם תאמר, פשיטא כיון דחובת הגוף הוא נוהג בין בארץ וכו',

נבלה הוה אמינא נבלה הוא דאיסור חל על איסור משום דמטמא טומאה חמורה אבל טריפה לא, ואי אשמעינן טריפה הוה אמינא טריפה הוא דאיסור חל על איסור משום דאיסורו מחיים אבל נבלה לא, משום הכי צריכי תרווייהו: תורה כה
(כו) • דאם לא כן, 'לעוף ולבהמה' למה לי. אבל אין לומר דממעט דם חיה, זה אינו, דחיה בכלל בהמה. ולא דוקא דגים וחסידים, הוא הדין דם אדם, משום דהוי כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שפטר, עוף ובהמה

על־הַחֲזוּהָ וּבִיאָנוּ. וְאֵת הַחֲזוּהָ לָמָּה מְבִיא? לְהִנִּיף אוֹתוֹ הוּא מְבִיא, וְלֹא שֶׁיְהֵא הוּא מִן הָאֲשִׁימָּ. לְפִי שְׁנֵאמָר: "אֵת אֲשִׁי ה' אֶת־הַחֲלָב עַל הַחֲזוּהָ", יָכוֹל

(לא) וְהִקְטִיר הַכֶּהֱן אֶת־הַחֲלָב הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַחֲזוּהָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:

כֹּה־יִבְרָא וְהִקְטִיר הַכֶּהֱן אֶת־הַחֲלָב. וְאַחֲרֵי־כֵן "וְהָיָה הַחֲזוּהָ לְאַהֲרֹן", (ת"כ) לְמַדְנֵנו שֶׁאֵין הַבָּשָׂר נֶאֱכָל בְּעוֹד שְׁהָאִמּוּרִים לְמִשְׁחָה מִן הַמִּזְבֵּחַ.

(לב) וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְּרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שְׁלָמִיכֶם:

כֹּה־יִבְרָא שׁוֹק. מִן הַפָּרָק שֶׁל אֲרֻכָּה הַנִּמְכָּרָת עִם הָרֹאשׁ עַד הַפָּרָק הָאֲמָצְעִי, שֶׁהוּא סִבָּה שֶׁל יָרֵךְ.

(לג) הַמִּקְרִיב אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֲלָב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לֹא תִהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה:

כֹּה־יִבְרָא הַמִּקְרִיב אֶת־דָּם וְגו', (פסחים נט) מִי שֶׁהוּא רָאוּי לְזִרְיָקָתוֹ וְלִהְיוֹתוֹ חֶלְבִּי; יֵצֵא טָמֵא בַּשָּׁעַת זְרִיקָת דָּמִים אוֹ בַּשָּׁעַת הַקָּטָר חֶלְבִּים, שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵק בַּבָּשָׂר.

(לד) כִּי אֶת־חֲזוּהָ הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלָמִיהֶם וְאֶתֵּן אֲתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כֹּה־יִבְרָא הַתְּנוּפָה. הַתְּרוּמָה • (סוכה לו) מוֹלִיף וּמְבִיא, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד.

(לה) זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאֲשִׁי יְהוָה בְּיוֹם הַקָּרִיב אֲתָם לִכְתֹּן לַיהוָה:

שפתי חכמים

וּלְבָנָיו לְלַמֵּד שֶׁאֵין הַבָּשָׂר נֶאֱכָל בְּעוֹד הָאִמּוּרִים לְמִשְׁחָה מִן הַמִּזְבֵּחַ. הָרֹאשׁ: (גור אריה) דָּאִי לֹא הוּא קָרָא דְאֵת הַחֲזוּהָ לְהִנִּיף הוּא אֲמִינָא דְמַקְצֵת הַחֲזוּהָ לְאֲשִׁים וּמַקְצֵתָהּ לְאַהֲרֹן, כִּדְאֲמַרִּין גְּבִי כְּבֹד, עֵינֵי שָׁם: תוֹרָה לֹא (לד) ר' מִדְּכָתִיב 'אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם', דְּפִירוּשׁ 'תְּנוּפָה' מִלְשׁוֹן הַנֶּפֶחַ אֵילָף וְאֵילָף, וּפִירוּשׁ 'תְּרוּמָה' לְשׁוֹן הַרְמָה לְמַעֲלָה, וּמִמִּילָא מוֹרִיד: תוֹרָה לֹא

הַחֲזוּהָ לְאֲשִׁים. יֵשׁ לוֹמַר, דָּאִי לֹא קָרָא דְאֵת הַחֲזוּהָ לְהִנִּיף, הוּא אֲמִינָא דְקָרָא 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַחֲלָב הַמִּזְבֵּחַ' וְהָיָה הַחֲזוּהָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו, בָּא לְלַמֵּד שֶׁלֹּא תֵאמַר דְּהָא דְכָתִיב 'אֵת הַחֲלָב עַל הַחֲזוּהָ' לְלַמֵּד שֶׁאֵף הַחֲזוּהָ לְאֲשִׁים, אָבָל לֹא לְלַמֵּד שֶׁאֵין הַבָּשָׂר נֶאֱכָל בְּעוֹד שְׁהָאִמּוּרִים לְמִשְׁחָה מִן הַמִּזְבֵּחַ, הַשָּׂמָה דְכָתִיב 'אֵת הַחֲזוּהָ לְהִנִּיף', שֶׁלְמַדְנֵנו מִנֵּה שֶׁאֵין הַחֲזוּהָ מִן הָאֲשִׁים, נִשְׁאָר קָרָא דְוְהָיָה הַחֲזוּהָ לְאַהֲרֹן

ק פִּירוּשׁ, בִּינּוֹ דְכָתִיב 'אֵת הַחֲלָב עַל הַחֲזוּהָ' וּבִיאָנוּ, לֹא הָיָה צָרִיךְ לְכַתּוּב עוֹד 'אֵת הַחֲזוּהָ' לְכַף פִּירוּשׁ דְּהָאִי 'אֵת הַחֲזוּהָ' בְּתֵרָא אֵלֶּהֲנִי אוֹתוֹ, קָאִי, בְּאֵלּוּ אֲמַר שֶׁאֵת הַחֲזוּהָ שְׁמַבִּיא עִם הַחֲלָב אֵינוֹ מְבִיא אֵלָּא כְּדִי לְהִנִּיף אוֹתוֹ בְּכָבֵד, שְׁלֹא וְהָיָה אֲמִינָא דְאֵת אֲשִׁי ה' דְלַעֲלִיל כּוֹלָל הַחֲלָב וְהַחֲזוּהָ הַבָּאִים אַחֲרָיו. וְאִם תֵּאמַר, הָא בְּהִדְיָא כְּתִיב אַחֲרֵי זֶה 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַחֲלָב הַמִּזְבֵּחַ' וְהָיָה הַחֲזוּהָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו, וְהִכִּי תִיִּסַּק אֲדַעְתִּין שֶׁיְהֵא אֵף

(לו) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת לָהֶם בַּיּוֹם מִשְׁחוֹ אֹתָם
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדוֹתָם:

(לז) וְזֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹלָה לַמִּנְחָה וְלַחֻטָּאת וְלֶאֱשֶׁם
וְלַמִּלּוּאִים וְלִזְבוּחַ הַשְּׁלָמִים:

כ"י • וְלַמִּלּוּאִים • לַיּוֹם חֲנוּכַּת הַכֹּהֵנָה.

(לח) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי בַּיּוֹם צִוָּתוֹ
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת־קָרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה
בַּמִּדְבָּר סִינַי: פ

♦ יום רביעי ז' ניסן ♦

ח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) קַח אֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת פֶּרֶךְ הַחֻטָּאת וְאֵת שֶׁנֵּי הָאֵילִים
וְאֵת סָלַת הַמִּצּוֹת:

כ"י • קַח אֶת־אֹהֶרֶן • פֶּרֶשֶׂה זֶה נֶאֱמָרָה שְׁבַעַת יָמִים
קִדְּם הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן, שְׁאִין מְקֻדָּם וּמֵאַחֵר בַּתּוֹרָה.
קַח אֶת־אֹהֶרֶן • קִחְנוּא בְּדָבָרִים וּמִשְׁכָּהוּ. וְאֵת פֶּרֶךְ

(ג) וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקֹּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י • הַקֹּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • זֶה אֶחָד מִן הַמִּקְוֵמוֹת שֶׁהִזְקִק מַעֲט אֶת הַמִּרְבֵּה.

(ד) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקְהַל הָעֵדָה
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה לַעֲשׂוֹת:

כ"י • זֶה הַדָּבָר • דְּבָרִים שֶׁתִּרְאוּב שְׁאֵין עוֹשֶׂה לַפְּנִיכָם
— צִוִּי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לַעֲשׂוֹת, וְאֵל תִּאֲמָרוּ

שפתי חכמים

(לז) ש שָׁכַל מְלִי יָד בְּכָל מְקוֹם אֵינָה
אֶלָּא לְשׁוֹן חִינוּף, כְּדִלְעִיל בְּפֶרֶשֶׁת
תְּצַוָּה: תורה לח
פֶּרֶק"ח (ב) ת דִּהְקָמַת הַמִּשְׁכָּן הִיָּה
בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, וְזֶה הִיָּה בְּעֶשְׂרִים
וּשְׁלֹשָׁה בָּאָדָר. וּפִירוּשׁ יוֹפֶתַח אֹהֶל
מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים, רְצוּנו לומר
בְּמְקוֹם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, לְפִי שָׁכַל
שְׁבַעַת הַיָּמִים הִיָּה מַעֲמִידוֹ וּמִפְרָקוֹ,
וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הוּקָם הַמִּשְׁכָּן וְלֹא נִפְרַק
כִּי אִם בְּעֵת הַמַּסְעוֹת: א לֹא מִלְּשׁוֹן
לְקִיחָה, וּכְבָּר הוּא מְבוֹאָר בְּפֶרֶשֶׁת
בְּרֹאשִׁית וּבְמִקְוֵמוֹת אֲחֵרִים: תורה ג
(ה) ב כָּאֵן לֹא נִזְכָּר לַמַּעֲלָה שׁוּם דָּבָר
שִׁיאָמַר עָלָיו 'זֶה הַדָּבָר', לָכֵן פִּירַשׁ
דְּבָרִים שֶׁתִּרְאוּב: ג כִּי בְּתוֹב לֹא הוּזָכַר
אֵת מִי צִוָּה, לָכֵן הוּצָרָף לְפָרֵשׁ אוֹתִי
צִוָּה וכו': תורה ו

(ו) וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחֹץ אֹתָם
בַּמַּיִם:

(ז) וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֹּהֲנֶת וַיַּחְגֵּר אוֹתוֹ בַּאֲבִנֵּט וַיִּלְבֹּשׁ
אוֹתוֹ אֶת־הַמַּעֲלִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֶפֶד וַיַּחְגֵּר אוֹתוֹ
בַּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ: חֲצֵי הַתּוֹרָה בַּפְּסוּקִים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 197)

לובשים את האפד וחגירתו ולאחר מכן את החשן. אך
להרמב"ם הם בגדר בגד אחד שחלקו מלפניו וחלקו
מאחוריו, ולכן לובשים את האפד והחשן (בגד אחד) וחוגרים
- גמור לבישת שניהם.

וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֶד וַיַּחְגֵּר אוֹתוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֶפֶד .. וַיִּשֶׂם
עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן (ח, יח) נחלקו הראשונים: להרמב"ם הסדר
הוא אפד, חשן, חשב האפד (פכתוב בפרשת תצוה);
והרמב"ן - אפד, חשב האפד, חשן (פכתוב כאן). ויש
לומר: להרמב"ן חשן ואפד הם שני בגדים שונים, ולכן

(ח) וַיִּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־
הָאוּרִים וְאֶת־הַתְּמִיּוֹם:
כַּתֵּב שֵׁם הַמִּפְרָשׁ:

(ט) וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשֶׂם עַל־
הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב גִּזְר הַקֹּדֶשׁ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כַּ"ט וַיִּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת • פתילי תכלת הקבועים בציצן, נתן על המצנפת. נמצא הציצן תלוי במצנפת.

(י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֶשְׁרֵי־בּוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם:

(יא) וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פַּעַמִּים וַיִּמְשַׁח
אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ
לְקֹדֶשֶׁם:

כַּ"י וַיֵּן מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ • לא ידעתי היכן נצטוה בהזאות הללו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 264)

בתורה. ויש לומר שכאן שאני, שהרי בענין זה מפרש בצווי
ה' בפרשת תצוה (כט, א ואילך) בפרטיות סדר העבודה של
ימי המלוואים.

לֹא יָדַעְתִּי הֵיכָן נִצְטָוָה בְּהַזְאוֹת הַלָּלוּ (ח, יא) כתב הרמב"ן
"וּבְכָר הָרִאשִׁית כִּי בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים, פֶּעַם יֵאָרֵץ בְּדַבּוּר ה'
אֶל מֹשֶׁה וַיִּקְצֹר בְּסִפּוּר מֹשֶׁה, וּפְעַם יַעֲשֶׂה בְּהִפָּךְ, וְלִפְעָמִים
לֹא יִזְכִּיר הָאֶחָד כָּלֵל". וְהֵיכָן שֶׁלֹא בְּכָל פֶּעַם נֶאֱמַר הַצּוּי

(יב) וַיִּצַק מֹשֶׁה אֶת הַמָּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱרֹן וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:
יב וַאֲרִיִק מִמָּשְׁחָא דְרַבּוּתָא עַל רִישָׁא דְאַהֲרֹן
וְרַבִּי יְתָה לְקַדְּשׁוּתָהּ:

נשי׳ וַיִּצַק. וַיִּמָּשַׁח. בַּתְחִלָּה יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ, וְאַחֲרֵי־כֵן נוֹתֵן בֵּין רִיסי עֵינָיו וּמוֹשֵׁף בְּאַצְבָּעוֹ מִזֶּה לָּזֶה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם תפארת לוי"צ ג עמ' מז)

וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ (ה, יב) יֵשׁ לְבָאָר הַטַּעַם לְכַךְ שֶׁמִּמְשִׁיחַת אֶהֱרֹן לְקַדְּשָׁהּ הִיָּתָה דוֹקָא עַל־יְדֵי מֹשֶׁה: מֹשֶׁה הוּא כִּנְגֵד תוֹרָה, כְּתוּב "זָכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי", וְאַהֲרֹן הוּא כִּנְגֵד וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֶהֱרֹן וַיִּלְבָּשֵׁם כְּתֹנֶת וַיַּחְגֹּר

יג וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֶהֱרֹן וַיִּלְבָּשֵׁם כְּתֹנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אֲבִנֵט וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
יג וְקָרִיב מֹשֶׁה יֵת בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאַלְבָּשֵׁנוֹן כְּתוּבִין וְזָרִי יְתִהוֹן הַמִּנְיָן וְאַתְקֵן לְהוֹן כּוֹכְעִין כְּמָא דִּי פְקִיד יֵי יֵת מֹשֶׁה:

נשי׳ וַיַּחֲבֹשׁ. לְשׁוֹן קְשִׁירָה.

♦ יום חמישי ח' ניסן ♦

(יד) וַיַּגֵּשׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת וַיִּסְמֹךְ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּר הַחֲטָאֹת:
יד וְקָרִיב יֵת תוֹרָא דְחֲטָאֹת וּסְמַךְ אֶהֱרֹן וּבְנֵיהּ יֵת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ תוֹרָא דְחֲטָאֹת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 416)

וַיַּגֵּשׁ אֶת פֶּר הַחֲטָאֹת (ה, יד) אָמְרוּ רַ"ל (שבת יב, ב) שָׂרְבִי יִשְׁמַעֲלֵךְ כְּתֹב עַל פִּנְקֹס. . . לְכַשְׁיָבְנָהּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֲבִיא חֲטָאֹת שְׁמֹנֶה. וּבְאַנְצִיקְלוֹפֵדִיא תַלְמוּדִית עֲרַךְ חֲטָאֹת כּוֹתֵב בְּפִשְׁטוּת, שְׂאֵף בְּזִמְן הַזֶּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לְכַתֵּב חֲיוּבֵי חֲטָאֹת שְׁלוֹ, ע"כ. וְלֹא רְאִינוּ זֶה כָּלֵל (וְאֵף שֶׁלֹּא רְאִינוּ אִינוּ רְאִיָּה – בְּדִבְרֵי הַרְגִּיל זֶה כֵּן רְאִיָּה), וְגַם אֲבוֹתֵינוּ לֹא סָפְרוּ לָנוּ.

טו וַיִּשְׁחֹט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאַצְבָּעוֹ וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הָדָם יִצַק אֶל־יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשׁוּהוּ לְכַפֵּר עָלָיו:
טו וַיִּנְכַּס וַיִּנְסִיב מֹשֶׁה יֵת דָּמָא וַיַּיָּחֵב עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא סָחוּר סָחוּר בְּאַצְבָּעָהּ וְרַבִּי יֵת מִדְּבָחָא וְיֵת דָּמָא אֲרִיִק לִיסוּדָא דְמִדְּבָחָא וַיִּקְדָּשׁוּהוּ לְכַפֵּרָא עָלֵיהּ:

נשי׳ וַיַּחֲטֵא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ. חֲטָאוּ וְטָהְרוּ מְזוֹרוֹתָיָהּ לְפָנֶיךָ לְקַדְּשָׁהּ. וַיִּקְדָּשׁוּהוּ. בְּעֲבוּרָהּ זֶה. לְכַפֵּר עָלָיו. מַעֲתָהּ כָּל הַכִּפּוּרוֹת.

טז וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֶב וְאֶת־יִתְרֵת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּהֲלִית וְאֶת־חֵלְבָתָהּ וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה הַמִּזְבֵּחַ:
טז וַיִּנְסִיב יֵת כָּל תְּרֵבָא דִּי עַל גִּזָּא וְיֵת חֲצִיר כְּבִדָּא וְיֵת תְּרִמִּין כְּלִין וְיֵת תְּרֵבָהּ וְאַסֵּק מֹשֶׁה לְמִדְּבָחָא:

נשי׳ וְאֶת יִתְרֵת הַכֹּהֵן. לְכַד הַכֹּהֵן, שֶׁהָיָה נוֹטֵל מִעֵט מִן הַכֹּהֵן עִמָּה.

שפתי חכמים

(יג) ד עֵינִין לְעֵיל פֶּרֶשֶׁת תַּצְנֹה: תוֹרָה יד שְׂצָרִיךְ לְטָהְרוֹ, וְעַל זֶה פִּירֵשׁ מְזוֹרוֹת כו': וְדָאָם לֹא כֵן בְּמֵאֵי קִדְּשׁוֹ: i בְּאֵלּוּ שְׂפִירוּשׁוֹ מִכָּאן וְאֵילָף: תוֹרָה טו

(י) וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־עֹרֹו וְאֶת־בָּשָׂרוֹ וְאֶת־פָּרָשׁוֹ שָׂרַף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

י וְיֵת תּוֹרָא וְיֵת מְשָׁה וְיֵת בְּסִרָה וְיֵת אֲכֵלָה
אֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי
פְקִיד יֵי יֵת מִשָּׁה:

(יח) וַיִּקְרָב אֶת אֵיל הָעֵלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

יח וְקָרִיב יֵת דְּכָרָא דְעֵלְתָא וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן
וּבְנֵיהִי יֵת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ דְּכָרָא:

(יט) וַיִּשְׁחֹט וַיִּזְרַק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יט וַיִּנְכַּס וַיִּזְרַק מִשָּׁה יֵת דְּמָא עַל מִדְּבָחָא
סְחוּר סְחוּר:

(כ) וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לְנֹתָחָיו וַיִּקְטֹּר מִשֶּׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנֹּתָחִים וְאֶת־הַפָּרֶר:

כ וְיֵת דְּכָרָא פְּלִיג לְאֹבְרוּהִי וַאֲסַק מִשָּׁה יֵת
רִישָׁא וְיֵת אֹבְרִיאָא וְיֵת תְּרָפָא:

(כא) וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים רָחַץ בַּמַּיִם וַיִּקְטֹּר מִשֶּׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עָלָה הוּא לְרִיח־נִיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כא וְיֵת בְּנָא וְיֵת פְּרָעִיא חֲלִיל בְּמִיָּא וַאֲסַק
מִשָּׁה יֵת כָּל דְּכָרָא לְמִדְּבָחָא עֲלֵתָא הוּא
לְאַתְקַבְּלָא כְּרַעְנָא קְרַפְנָא הוּא קָדָם יֵי כְּמָא
דִּי פְקִיד יֵי יֵת מִשָּׁה:

♦ יום שישי ט' ניסן ♦

(כב) וַיִּקְרָב אֶת־הָאֵיל הַשְּׂנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

כב וְקָרִיב יֵת דְּכָרָא תְּנִינָא דְּכָר קְרַפְנָיא
וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבְנֵיהִי יֵת יְדֵיהוֹן עַל רִישׁ
דְּכָרָא:

כג אֵיל הַמִּלֻּאִים • אֵיל הַשְּׁלָמִים, שְׁמִלּוּאִים לְשׁוֹן "שְׁלָמִים"ח, שְׁמִמְלֻאִים וּמִשְׁלִימִים אֶת הַכֹּהֲנִים בְּכֻהֲנָתָם.

(כג) וַיִּשְׁחֹט וַיִּקַּח מִשֶּׁה מִדָּמֹו וַיִּתֵּן עַל־תִּנּוֹד אֹזֶן־אֹהֶרֶן הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדֹו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְמָנִית:

כג וַיִּנְכַּס וַיִּסִּיב מִשָּׁה מִן דְּמָא וַיֵּהֱב עַל רוּם
אֹדְנָא דְאֹהֶרֶן דְּיִמְינָא וְעַל אֲלִיוֹן יְדָה
דְּיִמְינָא וְעַל אֲלִיוֹן רִגְלָה דְּיִמְינָא:

(כד) וַיִּקְרָב אֶת־בְּנֵי אֹהֶרֶן וַיִּתֵּן מִשֶּׁה מִן־הַדָּם עַל־תִּנּוֹד אֹזֶנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרַק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כד וְקָרִיב יֵת בְּנֵי אֹהֶרֶן וַיֵּהֱב מִשָּׁה מִן דְּמָא
עַל רוּם אֹדְנָהוֹן דְּיִמְינָא וְעַל אֲלִיוֹן יְדֵיהוֹן
דְּיִמְינָא וְעַל אֲלִיוֹן רִגְלָהוֹן דְּיִמְינָא וַיִּזְרַק
מִשָּׁה יֵת דְּמָא עַל מִדְּבָחָא סְחוּר סְחוּר:

(כה) וַיִּקַּח אֶת־הַחֹלֶב וְאֶת־הָאֵלֶּיָה וְאֶת־כָּל־הַחֹלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּלֹיֹת וְאֶת־חֹלְבָהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיְמִיִן:

כה וַיִּנְכַּס יֵת תְּרָפָא וְיֵת אֲלִיתָא וְיֵת כָּל תְּרָפָא
דִּי עַל בְּנָא וְיֵת חֲצָר פְּכֻדָּא וְיֵת תְּרִמִּין פְּלִינָן
וְיֵת תְּרָפֶהֱן וְיֵת שׁוֹקָא דְּיִמְינָא:

כו ומסלֵא דַפְטִירָא דִּי קָדָם יִי נָסִיב גְּרָצְתָא
פְּטִירָא חָדָא וּגְרָצְתָא דְלַחֵם מִשַּׁח חָדָא
וְאַסְפּוּג חָד וְשׁוּי עַל תְּרַפִּיא וְעַל שׁוּקָא
דִּימִינָא:

(כו) וּמִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה לֶקַח חֲלֹת מִצָּה
אַחַת וְחֲלֹת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִקִּיק אֶחָד וַיִּשֶׂם
עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין:

כז יִחַלֵּת לֶחֶם שֶׁמֶן • הִיא רְבוּכָה, שֶׁהִיא מְרֻבָּה בָּה שֶׁמֶן כְּנֶגֶד הַחֲלֹת וְהִרְקִיקִין, כֶּף מִפְּרֶשׁ בִּמְנַחֹת.

כו ויהב ית פלא על ידי אהרן ועל ידי בנוהי
וארם יתהון ארמא קדם יי:

(כו) וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֶהֱרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיִּנָּח
אַתֶּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כח ונסיב משה יתהון מעל ידיהון ואסק
למדבחה על עלתא קרבנא אנון לאתקבלא
ברעוא קרבנא הוא קדם יי:

(כח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מַעַל כַּפֵּיהֶם וַיִּקְטֹר המִזְבֵּחַ
עַל־הָעֹלָה מִלֵּאִים הֵם לָרִיחַ נִיחַח אִשָּׁה הוּא
לִיהוָה:

כז וַיִּקְטֹר המִזְבֵּחַ • מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים בְּחֻלּוֹק לֶבָן. עַל־הָעֹלָה • אַחֵר הָעֹלָה, וְלֹא
מְצִינוּ שׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים קָרֵב בְּכָל מְקוֹם, חוץ מִזֶּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 95)

מה־שְׁאִינֶפֶן שְׁאָר הַגּוֹנִים, שֶׁהֵם צָבַע שְׂצוּבָעִים בּוּ . .
שֶׁהֲצָבַע . . הוּא דָּבָר נוֹסֵף עַל עֶצֶם הַדָּבָר . . הִרְפָּכָה עַל
עֶצֶם הַדָּבָר, מֵה־שְׁאִינֶפֶן גּוֹן לֶבָן, שֶׁהוּא עֲצָמִי וְאֵינוֹ צָבַע.

וַיִּקְטֹר המִזְבֵּחַ (ח, כח) מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ . . בְּחֻלּוֹק לֶבָן (רש"י
ח, כח) לֶבָן הוּא גּוֹן 'פְּשׁוּט', וְכַמְבָּאָר בְּחִסְדֵּינִי, שֶׁהוּא "בְּחִינַת
עֲצָמִיּוֹת שֶׁל הַדָּבָר, וְאֵין כָּאֵין דָּבָר נוֹסֵף, רַק עֶצֶם הַדָּבָר לְבַד,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 28)

מְסִימִים, גַּם שְׁמוּשׁ בִּכְהֻנָּה). וְכֵשֶׁם שֶׁלֹא הִצְרֵךְ לְבַגְדִּים
מִיְחָדִים כְּדִי לְשַׁמֵּעַ אֶת דְּבַר ה', לֹא הָיָה לוֹ צִרְךָ בְּבַגְדִּים
מִיְחָדִים גַּם בְּשַׁעֲרֵי שְׁשֻׁמֵּשׁ בִּכְהֻנָּה.

מֹשֶׁה שִׁמֵּשׁ . . בְּחֻלּוֹק לֶבָן (רש"י ח, כח) עֵקֶר תִּפְקִידוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה הָיָה קְבֻלַּת דָּבָר ה' וּמִסִּידָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, וְאַף שְׁמוּשׁוֹ
בִּכְהֻנָּה הָיָה חֵלֶק מִתִּפְקִיד זֶה (תִּפְקִיד שְׁדִּרֵשׁ מִמֶּנּוּ, בְּמִקְרִים

כט ונסיב משה ית חדיא וארימא ארמא
קדם יי מדבר קרבנא למשה יהוה לחלק
קמא די פקיד יי ית משה:

(כט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַחֹזֶה וַיִּנִּיפֵהוּ תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים לְמֹשֶׁה הָיָה לְמִנָּה כְּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

שפתי חכמים

הַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא נִתְּנָה לוֹ לְמִנָּה אֶלָּא
הַחֹזֶה כְּדִי לַעֲשׂוֹת הַכֹּהֵן בֵּינוֹ וּבֵין אֶהֱרֹן
וּבָנָיו, כִּי הֵם הָיוּ בְּהֻנִּים וְהוּא הָיָה לוֹי,
וְלֹא שִׁמֵּשׁ אֶלָּא בְּשְׁבַעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים,
וְהַכֹּהֵן זֶה עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּינוֹ
וּבֵין הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן: ב וְלֹא 'עַל'
מִמֵּשׁ, דְּהָא כְּבֹר הַקְטִיר אֶת הָעוֹלָה
קוֹדֵם שְׁחִיטָתוֹ שֶׁל זֶה הָאֵיל: תורה כט

לומר שהמתין עד סוף כל שימושיו של
משה, עד כאן לשונו. ועוד יש לומר,
דקשה לרש"י, למה הקטירו השוק על
המזבח, כי לא מצינו בשום שוק של
שלמים שהקטירו, וכמו שכתב רש"י
בסמוך. ומתרץ, משה היה משמש וכו',
וגבי חוזה ושוק בתיב 'לאהרן ובניו
יהיה למנה', משום הכי הקטיר

(כו) ט דקשה לרש"י, למה לא בתיב
'וחלת מצה שמן' ברישא דקרא, או
בסיפא דקרא 'ורקיק שמן', והנה נמי
קאי אכל מה דבתיב לעיל מיניה,
ומפרש וכו': תורה כו
(כח) י כתב הרא"ם, לא ידעתי למה
פירש כאן ולא בויקח משה את הדם'
וגו' וכל הנמשכים אחריו, שכל
השימושים היו על ידי משה. ושם יש

♦ שבת קודש י' ניסן ♦

ל וְנָסִיב מִשָּׁה מִמִּשְׁחָא דְרַבּוּתָא וּמִן דְּמָא דִּי
עַל מִדְּבָחָא וְאָדִי עַל אֶהָרִן עַל לְבוּשׁוֹהִי
וְעַל כְּנוּהִי וְעַל לְבוּשֵׁי כְנוּהִי עֲמָה וְקִדִּישׁ יְתָ
אֶהָרִן יְתָ לְבוּשׁוֹהִי וְיְתָ כְנוּהִי וְיְתָ לְבוּשֵׁי
כְנוּהִי עֲמָה :

לא ואמר משה לאהרן ולכננה בשילוי ית
בסרא בתרע משפן זמנא ותמן תיכלין יתה
ותת לחמא די בסל קרבנא כמא די פקדית
למימר אהרן וכננה ייכלנא :

לב וידאשתאר בבשרא וכלחמא כנורא
תוקדון :

לג ובתרע משפן זמנא לא תפקון שבועא
יומין עד יום משלם יומי קרבניכון ארי
שבועא יומין קרב ית קרבניכון :

לד כמא די עבד ביומא הדין פקיד יי
למעפד לכפרא עליכון :

גדול טעון פרישה קדם יום הכפורים^מ שבועת ימים,
וכן הכהן השורף את הפרה.

לה ובתרע משפן זמנא תיתבון ימים ולילי
שבועא יומין ותטורון ית מטרת מימרא דיי
ולא תמותון ארי כן אתפקדית :

(ל) וַיִּקַּח מִשָּׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדֶּם אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּזְּ עַל־אֹהֶרֶן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּגָיו וְעַל־
בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־
בָּנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:

(לא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶרֶן וְאֶל־בָּנָיו בְּשִׁלּוֹ אֶת־
הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֵׁם הָאֲכָלוּ אֹתוֹ
וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסֵּל הַמִּלֻּאִים כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי לֵאמֹר
אֹהֶרֶן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ:

(לב) וְהִנֹּתָר בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ:

(לג) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ שְׁבַעַת יָמִים עַד
יוֹם מִלֻּאת יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֵא
אֶת־יִדְכֶם:

(לד) כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר
עַל־יִכְכֶם:

מ"י צוה ה' לעשות • כל שבועת הימים. ורבתינו
זכרונם לברכה דרשו: "לעשות" – זה מעשה פרה,
"לכפר" – זה מעשה יום-הכפורים; וילמד, שכהן

(לה) וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת
יָמִים וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמוּתוּ
כִּי־כֵן צִוִּיתִי:

מ"י ולא תמותו • הא אם לא תעשו כן, הרי אתם חייבים מיתה.

שפתי חכמים

פרישת שבועת ימים: מ כמו שצריך
אלו דינים בכאן כך צריך
התם: תורה לה
(לה) ג דאם לא כן שנכתב לדיוקא,
למה ליה למיכתב כלל ו'לא תמותו',
ודאי לא תמותו כשישמרו מצות ה',
אלא ודאי נכתב לדיוקא: פ פירוש,
שמכלל לאו אתה שומע הן. ומפני

לברכה פירשו 'לעשות' זה מעשה
פרה, 'לכפר' זה מעשה יום הכפורים,
ואם כן לפי מדרשם צריך לומר שהם
מדיקים כפאשר עשה ביום הזה' עם
הקודם לו, ומאמר 'צוה ה' לעשות'
מאמר בפני עצמו הוא, שהשם צוה
לעשות מעשה הפרה ולכהן גדול
לכפר עליכם ביום הכפורים על ידי

(לד) ל פירוש, מקרא קצר הוא, והיה
צריך להיות כפאשר עשה ביום הזה
צוה ה' לעשות כל שבועת הימים, דאם
היה כפאשר עשה ביום הזה דבוק
למעלה עם 'שבועת ימים' ולא את
נדכם כפאשר עשה ביום הזה, אם כן
'כפאשר צוה ה' לעשות' ישאר לבדו,
ואין לו טעם. אבל רבתינו זכרונם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ צו תשכ"ט)

וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וּלְיָלָה שְׂבַעַת יָמִים (ח),
 (לה) יושב אהל חייב לשבת באהל של תורה ביום ובילה, בשני ובחמישי (שהם ימים מיוחדים) ובשאר ימי השבוע, בשבת ובחל. ואף שמכרחים להפסיק כדי לאכל ולישן

וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ - מי שאוכל וישן כדי שיהיה חזק ויוכל לחזור למועדו, מצוי גם בעת האכילה והשינה ליד 'פתח אהל מועד'; הוא 'עומד ליד הפתח' ומתכוון להכנס שוב.

וַיַּעַשׂ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה:
 לוועבד אהרן ובניו את פלי-הדברים אשר-צוה יהוה ביד-משה:

כ"י - וַיַּעַשׂ אֹהֶרֶן וּבָנָיו • להגיד שבחן, שלא הטו ימין ושמאל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ צו תשכ"ה)

לְהַגִּיד שְׁבָחוֹ, שְׁלֹא הָטוּ יָמִין וּשְׁמָאל (רש"י ח, לו) מטרתם של ימי המלוואים הייתה לחנך ולהרגיל את אהרן ובניו בעבודת הקרבנות. והכתוב מספר בשבחם, שמיד בתחלת העבודה, עוד לפני שהתרגלו והתאמנו, הצליחו לעשותה

כְּרָאוּי. ולא זו בלבד שלא טעו (בדבר מהותי), אלא אף לא טעו (סטיה קלה), לא לימין - הוספת דבר שלא נצטוו, ולא לשמאל - החסרת דבר שנצטוו.

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן. חסלת פרשת צו

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמט - רנג

שפתי חכמים

'ויעשו' וגו' כמו בשאר, וקל להבין. ועוד כתב הר"א"ם, אף בפרשת קרח גבי 'ויעש משה' בענין המטות שלא דרשו כלום, לא ידעתי למה, עד כאן לשונו. ולי נראה, משום דלא שייך בו לדרוש התם להגיד שבחו וכו', כיון שהוא שלוחו של מקום, דחוקה שליח עושה שליחותו, ואין זה שבח לשליח כשעושה שליחות המשלח, אבל ישאל ואהרן ובניו עשו על פי דבורו של משה ולא שינו מכל אשר צוה להם, והאמינו לשליחותו, על זה שייך למדרש להגיד שבחו, כן נראה לי. וקל להבין: חסלת פרשת צו:

ובפרשת בא אל פרעה גבי 'וילכו ויעשו בני ישראל' וגו', ובפרשת בהעלותך גבי 'כאשר צוה ה' את משה' וגו'. אבל בפרשת בהעלותך גבי 'ויעשו את הפסח' וגו' לא פירשו כלום. ושמא מפני שסמכו על מה שדרשו בפסח עצמו בפרשת בא, עד כאן לשונו. ולי נראה מה שלא פירשו בפרשת בהעלותך גבי 'ויעשו את הפסח' וגו', מפני שכל אותה פרשה מדברת בגנותן של ישראל, כמו שפירש רש"י שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא עשו פסח אלא זה וכו', משום הכי לא דרשו גבי אותו

שפונת המקרא הזה אינו רק להעניש למי שלא יעשה כן, ולא לומר שאם יעשה כן לא ימות, כיון דעקר הגזום היא המיתה, הוצרך רש"י לומר כאן שמכלל לאו אתה שומע הן, ובאלו אמר שאם לא תעשו כן תמותו: תורה לו

(לו) ע דאם לא כן למה ליה למיכתב 'ויעש', פשיטא, צדיק כמותו חס ושלום לא יעשה מה שצוה לו הקדוש ברוך הוא. כתב הר"א"ם, וכן דרשו במכילתא גבי 'דבר אל בני ישראל וישבו וגו' ויעשו כן, ובפרשת אחרי גבי 'ויעש כאשר צוה ה' את משה' וגו',

לְשֹׁמֵר חֻקֶּיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהֵבִיטִי אֶל־כָּל־
 מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲדֹדָה בְּיִשְׂרָאֵל לִכְבֹּד בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֹּר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי עַד־מָאֹד:
 ט בַּמָּה יִזְכֹּר־נָעַר אֶת־אֲרָחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדִבְרֶךָ:
 י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צַפְנֹתִי אִמְרָתְךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטָּא־לָךְ:
 יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְנֵי חֻקֶּיךָ: יג בִּשְׁפָתִי
 סִפַּרְתִּי כָּל־מִשְׁפָּטֶי־פִיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוּתֶיךָ שִׁשְׁתִּי
 פָּעַל כָּל־הוֹן: טו בַּפְּקוּדֶיךָ אִשְׁיַח וְאִפְיֹחַ
 אֲרַחֲתִיךָ: טז בַּחֲקֵתֶיךָ אֲשַׁתְּעָשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח
 דְּבָרְךָ: ז ח גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אַחִיָּה וְאֲשֶׁמְרָה דְּבָרְךָ:
 יח גִּלְעָדִי וְאִפְיֹחַ נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ: יט גַּר אֲנֹכִי
 בָּאָרֶץ אֶל־תִּסְתַּר מִמֶּנִּי מִצְוֹתֶיךָ: כ גִּרְסָה נִפְשִׁי
 לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת: כא גִּעַרְתָּ וְזִידִים
 אֲרוּרִים הִשְׁגִּים מִמִּצְוֹתֶיךָ: כב גַּל מַעְלֵי חֶרֶף
 וְבוֹז כִּי עֲדִיתֶךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ שָׁרִים כִּי
 נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיד: כד גַּם־עֲדִיתֶךָ
 שִׁעֲשִׁעִי אֲנִשִּׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר נִפְשִׁי
 חִינִי כְּדִבְרֶךָ: כו דְּרָכֵי סִפַּרְתִּי וְתַעֲנֵנִי לְמִדְנֵי
 חֻקֶּיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאִשְׁיַח
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְגָה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 כְּדִבְרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הִסַּר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוּתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְשִׁשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצְוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ כִּי תִרְחֹב לִבִּי: ה ג הֲרֹנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֻקֶּיךָ
 וְאַצְרֹנָה עֶקֶב: דה הִבִּינִי וְאַצְרֹנָה תוֹרָתְךָ
 וְאֲשֶׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצְוֹתֶיךָ
 כִּי־כֹ חֲפָצְתִּי: לו חֲטִלִּי אֶל־עֲדוּתֶיךָ וְאֵל
 אֶל־בָּצֵעַ: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׂוֹא כְּדִבְרֶךָ
 חִינִי: לה הִקֵּם לְעֲבֹדְךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ:
 לח העֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאכְתִּי לְפָקֶדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חִינִי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֲסִידְךָ יְהוָה תְּשׁוּעָתְךָ כְּאִמְרָתְךָ:
 מב וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־כִטַּחֲתִי כְּדִבְרֶךָ: מג וְאֶל־

תִּצַּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת עַד־מָאֹד כִּי לִמְשַׁפְּטֶיךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאֲשֶׁמְרָה תוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאֶתְהַלַּכְה בִּרְחֹבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ דִרְשָׁתִּי:
 מז וְאִדְבַּרְה בְּעֲדִיתֶךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מח וְאֲשַׁתְּעָשֶׂע בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאֲשֶׁא־
 כִּפִּי אֶל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיַח בַּחֲקִיד:
 ז מט זָכַר־דְּבָר לְעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלֹתִנִּי: נ זאת
 נַחֲמָתִי בְּעֵינֵי כִּי אִמְרָתְךָ חִיַּתִּי: נא זִידִים הִלְצֵנִי
 עַד־מָאֹד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נִטִּיתִי: נב זָכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: א יְהוָה וְאֶתְנַחֵם: גג זִלְעָפָה אַחוּזָתִי
 מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תוֹרָתְךָ: נד זִמְרוֹת הַיּוֹלֵל חֻקֶּיךָ
 בְּבֵית מְגוּרֵי: נה זָכַרְתִּי כִּלְיָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאֲשֶׁמְרָה תוֹרָתְךָ: נו זאת הִיתָה־לִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אִמְרָתִי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פָנֶיךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאִמְרָתְךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכֵי וְאִשְׁיַח רִגְלִי אֶל־עֲדוּתֶיךָ:
 ס חֲשָׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לְשֹׁמֵר מִצְוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלֵי רִשְׁעִים עוֹדְנֵי תוֹרָתְךָ לֹא שִׁכַּחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרֵי
 פְּקוּדֶיךָ: סד חֲסִידְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ
 לְמִדְנֵי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה
 כְּדִבְרֶךָ: סו טוֹב טָעַם וְדַעַת לְמִדְנֵי כִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שִׁגְגָה וְעָתָה אִמְרָתְךָ
 שִׁמְרָתִי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמִדְנֵי חֻקֶּיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֵר וְזִידִים אֲנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פְּקוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִפְנֵי תוֹרָתְךָ
 שִׁעֲשִׁעֵתִי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לִמְעַן אֶלְמַד
 חֻקֶּיךָ: עב טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלָפִי זָהָב וְכֶסֶף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנֵנִי הִבִּינִי וְאֶלְמַדָּה
 מִצְוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיד יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ כִּי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלֹתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶנָּה חֲסִידְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאִמְרָתְךָ
 לְעֲבֹדְךָ: עז יִבְאֹנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תוֹרָתְךָ

שַׁעֲשַׁעִי: עַתָּה יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שָׁקַר עֲוֹתוֹנִי אֲנִי
אֲשִׁיחַ בַּפִּקּוּדֶיךָ: עַתָּה יִשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ
וְיִדְעִי עֲדֹתֶיךָ: כִּי יִהְיֶה לִבִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לִמְעַן לֹא
אֲבוֹשׁ: כִּי פֶה פָלַתָּה לְתִשׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי לְדַבְרֶךָ
יִחְלָתִי: כִּי כָלוּ עֵינֵי לְאַמְרָתְךָ לֵאמֹר מָתִי
תִנְחַמְנִי: כִּי כִּי־הֵייתִי כְּנָאֵד בְּקִיטּוֹר חֲקִיךָ לֹא
שָׁכַחְתִּי: כִּי כִּמְהָ יִמִּי־עֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרִדְפִי
מִשְׁפָּט: כִּי כִּי פָרוּ לִי זָדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא
כִתּוּרְתָּךְ: כִּי כִּי־מִצִּיתֶיךָ אִמּוֹנָה שָׁקַר רִדְפוֹנִי
עֲזָרְנִי: כִּי כִּי־מִמֶּנּוּ כָלוּנִי בְּאֶרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֲזַבְתִּי
פִּקּוּדֶיךָ: כִּי כִּי־בַחֲסִדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
לִּי כִּי לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶחַ בְּשָׁמַיִם: כִּי לְדֹר
וָדֹר אִמּוֹנָתְךָ כּוֹנֵנָה אֶרֶץ וּתְעַמֵּד: כִּי לִמְשַׁפְּטֶיךָ
עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי חָפַל עֲבָדֶיךָ: כִּי לִוְלִי תוֹרְתְךָ
שַׁעֲשַׁעִי אֲוֹ אֲבָדְתִּי בְּעֵינָי: כִּי לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח
פִּקּוּדֶיךָ כִּי כִּי־חִייתִנִּי: כִּי לֹךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: כִּי לִי כָנוּ רִשְׁעִים לְאַבְדְּנִי
עֲדֹתֶיךָ אֶתְבוֹנֶנּוּ: כִּי לְכָל־תַּכְלָה רְאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה
מִצִּוְתְךָ מְאֹד: כִּי כִּי־מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרְתְךָ כִּי־הָיוּ
הֵיא שִׁיחֹתִי: כִּי כִּי־מֵאִיבִי תִחַסְּמֵנִי מִצִּוְתְךָ כִּי
לְעוֹלָם הֵיא־לִי: כִּי מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
עֲדֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: כִּי מִזִּקְנִים אֶתְבוֹנֶנּוּ כִּי פִקּוּדֶיךָ
נֶצְרָתִי: כִּי מִכָּל־אֶרֶץ רָע כָּל־אֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
אֲשָׁמֹר דְּבָרְךָ: כִּי מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִּי־אֶתָּה
הוֹרֵתִנִּי: כִּי מִה־נִּמְלָצוּ לִחַיִּי אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
כִּי מִפִּקּוּדֶיךָ אֶתְבוֹנֶנּוּ עַל־כֵּן שָׁנָאתִי אֶת־כָּל־אֶרֶץ
שָׁקַר: כִּי כִּי־גִרְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
כִּי נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקְיָמָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקֶךָ:
כִּי נִעֲנִיתִי עַד־מְאֹד יִהְיֶה חִינִי כְּדְבָרְךָ: כִּי נִדְבּוֹת
כִּי רִצְחָנָא יִהְיֶה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: כִּי נִפְשִׁי
כִּכְפִּי תָמִיד וְתוֹרְתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: כִּי נִתְּנוּ רִשְׁעִים
פֶּה לִי וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: כִּי נִחְלָתִי עֲדֹתֶיךָ
לְעוֹלָם כִּי־שִׁשׁוֹן לִבִּי הִמָּה: כִּי נִטִּיתִי לִבִּי
לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: כִּי סַעֲפִים שָׁנָאתִי
וְתוֹרְתְךָ אֶהְבֵּתִי: כִּי סִתְרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדַבְרֶךָ

יִחְלָתִי: כִּי סוּרוֹ־מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצֹּחַ
אֱלֹהִי: כִּי סִמְכֵנִי כְּאִמְרָתְךָ וְאֶחֱיָה וְאֶל־תִּבְיַשְׁנִי
מִשִּׁבְרִי: כִּי סִעַדְנִי וְאוֹשַׁעָה וְאוֹשַׁעָה בַּחֲקִיךָ
תָּמִיד: כִּי סָלִית פֶּל־שׁוֹנִים מִחֲקִיךָ כִּי־שָׁקַר
תִּרְמִיתָם: כִּי סָגִים הַשִּׁפְתָּ כִּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ לִכֵּן
אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: כִּי סָמַר מִפִּחְדְךָ בְּשָׁרִי
וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: עִי קֹא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
כִּל־תִּנְחֵמְנִי לַעֲשִׂקִי: כִּי עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־
יַעֲשִׂקֵנִי זָדִים: כִּי עֵינֵי כָלוּ לְתִשׁוּעָתְךָ וְלֹא־מָרַת
צִדְקֶךָ: כִּי עָשָׂה עִם־עֲבָדְךָ כְּחִסְדְךָ וּחֲקִיךָ
לְמַדְנִי: כִּי עֲבָדְךָ־אֲנִי חִבֵּנִי וְאֶדְעָה עֲדֹתֶיךָ:
כִּי עַתָּה לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרְתְךָ: כִּי עַל־כֵּן
אֶהְבֵּתִי מִצִּוְתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמַכּוֹ: כִּי עַל־כֵּן אֶת־
כָּל־פִּקּוּדֵי כָל יִשְׂרָאֵל כִּל־אֶרֶץ שָׁקַר שָׁנָאתִי:
כִּי קִבַּח פְּלָאוֹת עֲדֹתֶיךָ עַל־כֵּן נֶצְרָתָם נִפְשִׁי:
כִּי פָתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר מִבֵּין פְּתִיִם: כִּי פִי־פָעַרְתִּי
וְאֶשְׁאֶפֶה כִּי לְמִצִּוְתֶיךָ יֶאֱבָתִי: כִּי פִי־נִהַ־אֲלִי וְחִנִּי
כִּי־מִשְׁפָּט לְאֶהְבֵּי שִׁמְךָ: כִּי פָעַמִּי הִכֵּן בְּאִמְרָתְךָ
וְאֶל־תִּשְׁלַט־כִּי כִל־אֲנוֹן: כִּי פָדִינוּ מִעֲשֶׂק אָדָם
וְאֶשְׁמְרָה פִּקּוּדֶיךָ: כִּי פִי־נִהַ־הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
אֶת־חֲקִיךָ: כִּי פִלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
תוֹרְתְךָ: כִּי קֹל צִדִּיק אֶתָּה יִהְיֶה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
כִּי צִוִּית צִדֵּק עֲדֹתֶיךָ וְאִמּוֹנָה מְאֹד:
כִּי צִמְתֵּנִי קִנְיָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְבָרֶיךָ צָרִי:
כִּי צָרֹפֶה אִמְרָתְךָ מְאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבֶּה:
כִּי צָעִיר אֲנִי וְנִבְוָה פִּקּוּדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
כִּי צִדְקָתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרְתְךָ אֱמֶת: כִּי צָר־
וּמִצֹּק מִצָּאוֹנִי מִצִּוְתֶיךָ שַׁעֲשַׁעִי: כִּי צִדֵּק
עֲדֹתֶיךָ לְעוֹלָם חִבֵּנִי וְאֶחֱיָה: כִּי קִמָּה קָרָאתִי
כִּי־כָל־לֵב עֲנִי יִהְיֶה חֲקִיךָ אֶצְרָה: כִּי קִמָּה קָרָאתִיךָ
הוֹשִׁיעֵנִי וְאֶשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: כִּי קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
וְאוֹשַׁעָה לְדַבְרֶךָ יִחְלָתִי: כִּי קִדְמוּ עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
לְשִׁיחַ בְּאִמְרָתְךָ: כִּי קוֹלִי שָׁמְעָה כְּחִסְדְךָ יִהְיֶה
כִּי־מִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: כִּי קָרְבוּ רִדְפִי וְכִי מִתּוֹרְתְךָ
רַחֲקוּ: כִּי קָרֹב אֶתָּה יִהְיֶה וְכִל־מִצִּוְתֶיךָ אֱמֶת:

קנב קדם ידעתי מעדתיך פי לעולם
יסדתם: ר קנב ראה עניי וחלצני בִּיתֹרְתְךָ לֹא
שְׁכַחְתִּי: קנב ריבה ריבי וגאלני לאִמְרָתְךָ חֲיִי:
קנב רחוק מִרְשָׁעִים יְשׁוּעָה בִּיחְפוֹךְ לֹא דָרְשׁוּ:
קנב רחמיך רבים | יהוה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲיִי: קנב רבים
רדפי וצרי מַעְדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קנב ראיתי
בְּגִדִים וְאַתְקוֹטְמָה אֲשֶׁר אִמְרָתְךָ לֹא שָׁמְרוּ:
קנב ראה בִּי־פְקוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה בְּחֶסֶדְךָ חֲיִי:
קס ראש־דְּבָרְךָ אֱמֶת וְלִעוֹלָם כְּלִי־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
ש קסא שָׁרִים רָדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פֶּתַח לִבִּי:
קסב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אִמְרָתְךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֹב:
קסג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאַתְעַבָּה תוֹרָתְךָ אֶהְבֵּתִי:
קסד שֶׁבַע בָּיִם הִלַּלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּהּ לִי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הֲצִילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: ג מַה־יִּתֵּן לָךְ וּמַה־יִּסְיף לָךְ
לְשׁוֹן רַמְיָה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי

קסה שָׁלוֹם רֹב לֹאֲהַבִי תוֹרָתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
קסו שְׁבַרְתִּי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
קסז שְׁמְרָה נַפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד:
קסח שְׁמִרְתִּי פְקוּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ כִּי כָל־דַּרְכִּי נִגְדֶּךָ:
ת קסט תִּקְרַב רַנְתִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרְךָ הִבִּינִי:
קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְפָנֶיךָ פְּאִמְרָתְךָ הֲצִילֵנִי:
קעא תִּפְעֶנָה שְׁפָתֵי תְהִלָּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיךָ:
קעב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אִמְרָתְךָ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדֵּק:
קעג תְּהִי־יָדְךָ לְעֶזְרִי כִּי פְקוּדֶיךָ בַּחֲרִיתִי:
קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וְתוֹרָתְךָ שְׁעִשְׂעִי:
קעה תַּחֲיֵי־נַפְשִׁי וְתַהֲלִלְךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ יַעֲזֹרֵנִי:
קעו תַּעֲלִיתִי בְּשֶׁה אֲבִד בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא
שְׁכַחְתִּי:

רתמים: ה אוֹיְהָלִי בִּי־גִרְתִּי מִשָּׁךְ שְׁכַנְתִּי
עַם־אֶהְלִי קָדָר: ו רַבַּת שְׁכֵנָה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם
שׁוֹנֵא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
לְמַלְחָמָה:

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' א

צמר ופשתן, היינו דווקא בדרך לבישה, כלשון הפסוק 'לא תלבש',
אֶל כֹּהֵלָה על גופו שלא בדרך לבישה, שאיסורו מוזכר בפסוק
שהוא לעיל (ויקרא יט ט), ובו לא הוזכרו צמר ופשתן, שמו נאמר
שָׁל תָּרִי מִיָּי - כל שני מינים המעורבים אסור להעלותם עליו.
לכן נצרך הלימוד מנגעים שגם בהעלאה האיסור הוא רק
בתערובת צמר ופשתן.
שוב תמזה הגמרא: וכי לאו קל וחומר הוא, ומה לבישה דקא
מִתְהַנֵּי בְּכִי גוֹפִיָּה - שנהנה כל גופו מכלאים, אִמְרָת צֶמֶר וּפְשָׁתִים
אִין - יש איסור, מִיד אֲתֵרִינָא - שני מינים אחרים, לא, הֲעָלָה שאין
כל גופו נהנה ממנה, לא כָּל שֶׁנֶּן שלא נאסרו בה אלא תערובת
צמר ופשתן בלבד.
מסיקה הגמרא: אֵלָּא, מִימְרָא דְּרַב פִּפְא שֶׁאֵף כֹּל' בא ללמד על
כלאים שלא נאסרה אלא תערובת צמר ופשתן, בְּדוּקָא ו-טעות
היא, שדין כלאים מפורש בתורה, ואין צריך ללמוד זאת מנגעים.
הגמרא מביאה דרך נוספת בביאור דברי תנא דבי רבי ישמעאל
הראשון, שלא יסתרו דבריו לדברי התנא השני מאותו בית מדרש:
רַב נְחֻמִּין בְּרִי יִצְחָק אָמַר, אֵף כֹּל צֶמֶר וּפְשָׁתִים' שאמר התנא ללמוד
מנגעים לשאר פרשיות שבתורה, ש'בגד' היינו דווקא מצמר
ופשתן,

שאינ מחלוקת בין שני התנאים, לא רבא אמרה, אלא רב פפא
אָמַרְה, ובלשון אחר אמרה. (רב) [דרב] פִּפְא אָמַר, מה שאמר תנא
דבי רבי ישמעאל הראשון, שכשם ש'בגד' האמור בנגעים פירש
לך הכתוב שהיינו דווקא מצמר ופשתן, אֵף כֹּל' בגד האמור
בתורה כן הוא, אינו בא אלא לִאֲתוּרִי ו-להביא, כלומר, ללמד
לענין כִּלְאִים, שנאמר בתורה (ויקרא יט ט) 'וְבִגְד כִּלְאִים שֶׁעֲטָנוּ לֹא
נַעֲלָה עֲלֶיךָ', ולא פירשה התורה איוו תערובת נאסרה, ולמדים
מנגעים ש'בגד' היינו צמר ופשתן, ואין איסור כלאים אלא
בתערובת של צמר ופשתן, ולא בתערובת של שאר שני מינים.
אבל לענין 'בגד' האמור בטומאת שרצים אין למדים כלל מנגעים,
מפני שהפסוק 'או בגד' האמור בשרצים מלמד שכל המינים
מקבלים טומאה מהם, וכדברי תנא דבי רבי ישמעאל השני, ואף
בשלש על שלש אצבעות בלבד.
הגמרא תמזה על פירושו של רב פפא בדעת תנא דבי רבי
ישמעאל הראשון: והלא איסור כִּלְאִים בְּהִיבִי בִּיה - כתוב
מפורש בעניינו במקום אחר (דברים כב יא), 'לֹא תִלְבַּשׁ שְׁעִטָּנוּ, צֶמֶר
וּפְשָׁתִים יִחְדְּדוּ', ואין צריך ללמוד מנגעים שרק בתערובת שני
מינים אלו נאמר האיסור.
מתרצת הגמרא: לולי הלימוד מנגעים, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אִמְיָא - היה
עולה בדעתך לומר, הֲנִי מִלִּי שאיסור שעטנו נאמר רק בתערובת

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ד' ניסן פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח	יום רביעי - ז' ניסן פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג
יום שני - ה' ניסן פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד	יום חמישי - ח' ניסן פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שלישי - ו' ניסן פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח	יום שישי - ט' ניסן פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד
שבת קודש - י' ניסן פרק כ מפרק נה עד סוף פרק נט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ד' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, כי בגוף הגשמי... עד עמ' 100, בו ית'.

ליקוטי אמרים

36 שהוא לבוש נגה - ובכל זאת, אין ההארה והמשכת החיות
37 שבדומם וצומח שווה, להארה ולהמשכת האור שבחי ומדבר.
38 שכן, בחי ובמדבר רואים במוחש שהם חיים, רק שלא ניכר
39 שהחיות היא אלקות, כפי שלמדנו לעיל בפירוט, וכשם שהחיות
40 וההארה האלקית
41 שבדומם ובצומח אין להן
42 ערך ודמיון כלל לחיות
43 ולהארה האלקית שבחי
44 ובמדבר - כך אין ערך
45 ודמיון כלל בין הארת
46 והמשכת אור אינסוף
47 ברוך-הוא, שהוא
48 פנימיות רצונו ותפארת
49 בלי הסתר פנים ולבוש
50 כלל, המאירה ומלכשת
51 במצות מעשיות ממש,
52 וכן במצות התלויות
53 בדבור ובטוי שפתים
54 בלי פניה, שהוא -
55 הדיבור, נחשב כמעשה
56 ממש בנזכר לעיל, -
57 הארה והמשכה זו,
58 מפנימיות רצון העליון,
59 הנמשכת במצוות
60 המעשיות ובמצוות
61 שבדיבור, כשהן נעשות
62 בלי כוונה, אין להן ערך
63 ודמיון כלל, לגבי ההארה והמשכת אור אינסוף ברוך-הוא
64 המאירה ומלכשת בכונת המצות מעשיות, שהאדם מתפון
65 פעשיתו כדי לדבקה בו ותפארת על-ידי קיום רצונו, שהוא
66 רצונו אחד. וכן בכונת התפלה וקריאת שמע וברכותיה
67 ושאר ברכות, שבכונתו בהן - מדבק מחשבתו ושכלו בו
68 ותפארת. - שזו המשמעות של הרעיון שהמעשה (והדיבור)
69 נחשב לגוף, ואילו הכוונה לנשמה - שההבדל הוא במדת
70 ההארה שבהם.

1 כי בגוף הגשמי - וב"עצם" חי, והדומם ממש באברים ועפר
2 - שלא נראות בהם חיות ורוחניות, גם של צמיחה מקטן לגדול
3 - הנה בהם ההארה היא בבחינת צמצום גדול אשר אין
4 במוהו, והחיות שבו - בגוף ובדומם, שגם בו ישנה חיות, היא
5 מועטת כל כך, עד
6 שאין בו אפילו בה
7 הצומח, ובצומח -
8 ההארה אינה בצמצום
9 גדול כל כך. - שכן,
10 בצומח נראית על-כל-
11 פנים תנועה מסוימת של
12 חיות, בכך שהוא גדל
13 מקטן לגדול, ואין הוא
14 חומר סתמי כמו דומם.
15 ודרך כלל נחלקות - כל
16 הנבראים של העולם הזה,
17 לאיפך מדרגות: דומם,
18 צומח, חי, מדבר -
19 "דומם" ידברים שאין בהם
20 חיים ולא כוח לצומח
21 ולנבט, "צומח" - כל דבר
22 שצומח ונבט, "חי" -
23 ברואים חיים, "מדבר" -
24 המציין את האדם שיש בו
25 שכל, והן: כנדר ד'
26 אותיות שם ה"ה"
27 ברוך-הוא, שממנו
28 משפעים. - כל ארבעת סוגי הנבראים, מקבלים השפעתם
29 וחיותם מארבע אותיות שם הוי' ברוך-הוא, כל סוג מאות
30 אחרת. וכמו שאין ערך ודמיון ההארה והמשכת החיות
31 שבדומם וצומח, לההארה והמשכת החיות המלכשת בחי
32 ומדבר, - וכשם שאינה דומה ההארה שבכל אחד מן הסוגים
33 האלה זו לזו, אף שכללן - בכל ארבעת הסוגים האמורים, אור
34 אחד שוה - וההשוואה מתבטאת, בבחינת הסתר פנים, -
35 שפנימיות האור מוסתרת בכולם, ומלכש כלבוש אחד בכלן

יום שני ה' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 100, ולא שדביקות המחשבה... עד עמ' נא, חי ומדבר.

ליקוטי אמרים

78 שאומרים עליה "קדשנו במצוותיו", שזה, למשל, כמו
79 כשמקדשים אשה להתאחד אתה ביחוד גמור - כך היא
80 התאחדותו של יהודי עם
81 הקב"ה על ידי קיום
82 מצוות. אחדות זו אינה
83 נעשית בכוחו ועבודתו של
84 יהודי בלבד. שכן,

71 ולא שדביקות המחשבה ושכל האדם בו ותפארת היא מצד
72 עצמה למעלה מדביקות קיום המצות מעשיות בפעל
73 ממש, כמו שיתבאר
74 לקמן, - שהדביקות
75 בהקב"ה, בנפשו של
76 יהודי, על ידי קיום מצוות
77 מעשיות, היא דביקות כזו

1 בעבודתו העצמית בלבד, לא היה אף פעם מגיע לדביקות כזו
2 בהקב"ה; אלא יש בכך משום צדקה וחסד מהקב"ה שציוונו
3 לקיים מצוות, ובכך גופא נתן בנו הכוח להתייחד ולהתאחד אתו
4 יתברך על ידי המצוה. הרי, מובן, שהעבודה של דביקות,

5 במחשבה ושכל, בכוונת

6 המצוות או בשאר ענינים

7 הנוכרים, אי אפשר

8 שתהיה לה מעלה עליונה

9 יותר מהדביקות בקיום

10 המצוות, הבאה, כאמור,

11 בנתינת כוח מהקב"ה. אך

12 העדיפות בכוונת המצוות

13 לגבי קיומן בלי כוונה,

14 מתבטאת (לא בעצם

15 הדביקות, כי"אם) בהארת

16 הרצון העליון (שכן, כמו

17 במעשה המצוות, כך גם

18 בכוונת המצוות, קיים

19 רצונו של הקב"ה) —

20 ההארה של הרצון העליון

21 המאירה (בדביקות של)

22 כוונת המצוות, היא

23 למעלה בהרבה מאשר

24 הארת הרצון העליון

25 המאירה בקיום המצוות

26 כשלעצמו (בלי כוונה).

27 עליונות זו דומה לעליונות

28 הנשמה על הגוף. אלא

29 מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִסְתָּר בְּרָצוֹנוֹ

30 יִתְבָּרַךְ לְדַבָּקָה - עם

31 הקב"ה, בְּשֶׁכֶל וּמַחֲשַׁבָה וּכְוִנָּת הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיִּים וּכְוִנָּת

32 קְרִיאַת שְׁמֵעַ וּתְפִלָּה וּשְׁאֵר בְּרִכּוֹת, - הרי נמשכת גם בכוונה

33 זו, הארה מהרצון העליון - וְהָאֵתָר רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הִוא

34 הַמַּאֲיִרָה וּמְלֻבֶּשֶׁת בְּכוֹנָה זו, היא גְּדוּלָּה לְאִין קִין לְמַעַלָּה

35 מַעַלָּה מִהָאֵתָר רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמַּאֲיִרָה וּמְלֻבֶּשֶׁת בְּקִיּוֹם

36 הַמִּצְוֹת עֲצָמָן - שהוא מקיים כְּמַעֲשֶׂה וּבְדַבּוּר בְּלִי כוֹנָה, -

37 והעליונות שבהארת הרצון העליון שב"כוונה", לגבי ההארה

38 שבמעשה בלבד, היא: בְּגִדֵּל מַעַלְתֹּת אֹרֶךְ הַנִּשְׁמָה עַל הַגּוֹף,

39 שֶׁהוּא כָּלִי וּמְלֻבֶּשֶׁת הַנִּשְׁמָה, כְּמוֹ גּוֹף הַמִּצְוָה עֲצָמָה שֶׁהוּא

40 כָּלִי וּמְלֻבֶּשֶׁת לְכוֹנָתָה. - לכן, מדמים את מעשה המצוה -

41 ל"גוף", ואת הכוונה - ל"נשמה", ואומרים ש"מצוה בלא כוונה

42 היא כגוף בלא נשמה". וְאֵף שֶׁבְּשִׁיתִיהָ, בְּמִצְוָה וּכְוִנָּתָה,

43 מְלַבֵּשׁ רָצוֹן אֶחָד - הרצון העליון, פְּשׁוּט בְּתַכְלִית

44 הַפְּשׁוּטוּת, כָּלִי שׁוֹם שְׁנוֹי וְרַבּוֹי חֲסִי-וְשׁוֹלֵם, - ואם כן, הרי

45 לא שייך לומר שבכך ישנו יותר או פחות מהרצון העליון,

46 וּמִיָּחָד - הרצון, בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמּוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַיְּחִיד

47 - אֵף-עַל-פִּי-כֵן הַתְּאָרָה - וההתגלות בנפש, אֵינָה שְׁנוֹה

48 בְּכַחֲתִית צִמְצוּם וְהַתְּפַשְּׁטוּת. - שביחס לקיום המצוה,

49 ההארה היא בצמצום, ואינה מתבטאת באופן גלוי בדביקות

50 נפש האדם בהקב"ה. ואילו, בכוונת המצוות, ההארה היא

ליקוטי אמרים

לדבקה בשכל ומחשבה וכוונת המצוות מעשיו' וכוונתו'
ק"ש ותפלה ושאר ברכות והארת רצון העליון הוזה
המאירה ומלובשת בכוונה זו היא גדולה לאין קץ
למעלה מעלה מהארת רצון העליון המאירה ומלובשת
בקיום המצוות עצמן כמעשה ובדבור בלי כוונה כגודל
מעלת אור הנשמה על הגוף שהוא כלי ומלבוש
הנשמה כמו גוף המצוה עצמה שהוא כלי ומלבוש
לכוונתה ואף שבשתייהן במצוה וכוונתה מלובש
רצון אחד פשוט בתכלית הפשיטות בלי שום שינוי
וריבוי ח"ו ומיוחד במהותו ועצמותו ית' בתכלית
היחוד אף על פי כן ההארה אינה שוה בבחינת

הנה"ח

(וכמ"ש בע"ח שכונת המצוות
ותלמוד תורה היא במדרגת אור
וגוף המצוות הן מדרגות ובחי'
כלים שהם בחי' צמצום שע"י
צמצום האור נתהוו הכלים כידוע
ל"ח):

וק"ש ותפלה וברכת המזון ושאר ברכות. וכוונת המצוות
לדבקה בו ית' שהיא כנשמה לגוף נחלקת ג"כ לשתי
מדרגות כמו שתי מדרגות הנשמה שהן בגוף החומרי

51 בהתפשטות ובהתגלות יתר, בדביקות מחשבתו ושכלו אתו
52 יתברך. הגהה (בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן, שבשורש,
53 בספירות העליונות, כוונת המצוות היא במדרגת "אור", ואילו
54 גוף המצוות - בבחינת "כלים". שכן, בספירות ישנם הרי אורות
55 וכלים, האור הוא פשוט
56 ובלי גבול לגבי הכלי,
57 שהוא כבר מוגדר בגדר
58 של חכמה או חסד
59 וכדומה. כדי להיות בגדר
60 חכמה וחסד וכו' - יש
61 צורך בענין הצמצום. הרי,
62 ש"אור" הוא בבחינת
63 התפשטות, ו"כלי" בבחינת
64 צמצום. כך גם ביחס
65 לכוונת המצוות ולגוף
66 המצוות - וכך מוסבר
67 בהגהה: * (וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב
68 בְּעֵץ חַיִּים, שְׁכֻנָּת
69 הַמִּצְוֹת וְתִלְמוּד תוֹרָה
70 הִיא בְּמִדְרַגַּת אֹרֶךְ וְגוֹף
71 הַמִּצְוֹת הֵן בְּמִדְרַגַּת
72 וּבְחִינַת כָּלִים, שֶׁהֵם
73 בְּחִינַת צִמְצוּם, שְׁעָלִי-י
74 צִמְצוּם הָאֹרֶךְ נִתְהַוּ
75 הַכָּלִים, כִּידוּעַ לְיִדְעִי
76 ח"ן): - חכמה נסתרה, כך
77 גם ההבדל בין כוונת
78 המצוות לבין גוף המצוות,
79 ביחס לצמצום
80 והתפשטות). על כל פנים,

81 למדנו שכשם שאינה דומה החיות שבדומם וצומח לחיות שבחי'
82 ובמדבר, כך אינה דומה הארת הרצון העליון המאירה בגוף
83 המצוה, להארת הרצון העליון המאירה בכוונת המצוה. עתה
84 נלמד שכשם שבמשל ישנם ארבעה סוגים: דומם, צומח, חי'
85 ומדבר, וארבעה סוגים אלה מחולקים לשני חלקים כלליים: א)
86 דומם וצומח ב) חי ומדבר - כך גם בנמשל של מצוות וכוונת
87 המצוות - כדלהלן: וְנַחֲלָקָה - מצוות וכוונת המצוות, נִסְתָּר בְּ
88 לְאֶרְבַּע מִדְרַגּוֹת, כִּי גּוֹף הַמִּצְוֹת עֲצָמָן מִמֶּשׁ - הֵן שְׁתֵּי
89 מִדְרַגּוֹת, שֶׁהֵן מִצְוֹת מַעֲשִׂיִּים מִמֶּשׁ - שלא על ידי דיבור,
90 שהרי הדיבור רק נחשב כמעשה, וּמִצְוֹת הַתְּלִיּוֹת - בקיומן,
91 בְּדַבּוּר וּמַחֲשַׁבָה, כְּמוֹ תִלְמוּד תוֹרָה וְקְרִיאַת שְׁמֵעַ וּתְפִלָּה
92 וּבְרִכַּת הַמִּזְוֹן - שֶׁמֶן הַתּוֹרָה, וּשְׁאֵר בְּרִכּוֹת; - שמדברנן, שתי
93 מדרגות אלו במצוות - מעשה מחד, ודיבור ומחשבה מאידך -
94 הן שתייהן בסוג של גוף המצוות; וּכְוִנָּת הַמִּצְוֹת לְדַבָּקָה בּוֹ
95 יִתְבָּרַךְ, - על ידי קיום המצוות, שֶׁהִיא - הכוונה. בְּנִשְׁמָה לְגוֹף,
96 - של המצוה, נַחֲלָקָה נִסְתָּר לְשְׁתֵּי מִדְרַגּוֹת, כְּמוֹ שְׁתֵּי
97 מִדְרַגּוֹת הַנִּשְׁמָה שֶׁהֵן בְּגוֹף הַחֲמֹרִי, שֶׁהֵן: ח' וּמְדַבֵּר. - כך
98 גם בכוונת המצוות, ישנה כוונה שהיא, למשל, כנשמה של בעל
99 חי, וישנה כוונה עליונה יותר, שהיא כנשמה של מדבר שהוא
100 בר-שכל - וכפי שיתבאר להלן;

יום שלישי ו' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נא, כי מי שדעתו יפה... עד עמ' 102, כנו"ל:

ליקוטי אמרים

מתגלה במוחו, ופירוש הדבר שבמוחו קיים רצון גלוי להתדבק
בהקב"ה. דבר זה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי
שתהיה לו, על ידי כך, דביקות בהקב"ה. ומכיוון שרצון זה
וכוונה זו אינם באים אצלו משכלו והתבוננותו, אלא על ידי
התעוררות האהבה הטבעית (המסותרת) שבנשמתו - הרי זה,
משום כך, למשל, כנשמת בעל חי, שאינו בעל שכל, ואהבתו ויראתו הן
טבעיות (ולא "נולדות" משכלו) - זוהי משמעות הדברים שזה עתה למדנו - שמי שדעתו קצרה להוליד בתוכו, על ידי התבוננותו, אהבה "בהתגלות לבו" ו"יראה במוחו ופחד ה' בלבו" - רק שזוכר ומעורר את האהבה הטבעית המסתרת בלבו, ומציאה מההעלם והסתור שלב אל הגלוי במוחו עכ"פ שיהיה רצונו שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור כאמת לאמיתו למסו' נפשו בפועל ממש על יחוד ה' כדי לדבק בו נפשו האלהית ולבושיה ולכללן ביחודו ואחדותו שהוא רצון העליון המלוכש בת"ת ובקיום המצות כנ"ל וגם היראה כלולה בה לקבל מלכותו שלא למרוד בו ח"ו ובכוונה זו הוא סור מרע ועושה טוב ולומד כל-פנים הרי במוחו הוא מגלה אהבה זו, שיהיה רצונו שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור כאמת לאמיתו, למסר נפשו בפועל ממש על יחוד ה', כלומר, מבחינת ההנחה שלו במוחו, וכן מן הבחינה של תעלומות לבו, של האהבה המסותרת שבלב, נוצר רצון כן ואמיתי למסור נפשו על יחוד ה'. וזאת - כדי לדבקה בו נפשו האלהית ולבושיה, - מחשבה, דיבור ומעשה, ולכללן ביחודו ואחדותו, שהוא רצון העליון המלכש בתלמוד תורה ובקיום המצות, - כי על ידי לימוד תורה וקיום מצוות - מתאחדים הנפש האלקית ולבושיה עם הקב"ה, כנזכר לעיל; - שהיות ורצון הנשמה הוא להיות דבוק בהקב"ה, ולא להיות נפרד ממנו, הרי בשעה שמעוררים ומגלים את האהבה המסותרת, היא מביאה ללימוד התורה ולקיום המצוות, כדי לבצע את רצונו, להיות דבוק בהקב"ה; וגם היראה - הנדרשת כדי להישמר מלעבור על מצות-לא-תעשה, כלולה בה, - באהבה מסותרת זו, לקבל - על עצמו, עול מלכותו שלא למרד בו חס"ו ושלום; - על ידי עבירה של מצות-לא-תעשה; וככונה זו - הבאה מהאהבה והיראה הטבעיות שבנשמת כל יהודי, הוא סר מרע - הוא שומר עצמו מלעבור עבירה,

כי מי שדעתו יפה לדעת את ה' ולהתבונן בגדולתו ויתברך, ולהוליד מבינתו ויראה עלאה במוחו ואהבת ה' כחלל הימני שבלבו, - בו משכן הנפש האלקית ואהבתה הגלויה להקב"ה, להיות נפשו צמאה לה, לדבקה בו על-ידי קיום התורה והמצות, שהן - התורה והמצוות, המושכת והארת אור א"ס ב"ה על נפשו לדבקה בו ובכוונה זו הוא לומד ומקיים המצות וכן כוונה זו המדבר שהוא בעל שכל ובחירה ובדעת ידבר ומי שדעתו קצרה לידע ולהתבונן בגדולת א"ס ב"ה להוליד האהבה מבינתו בהתגלות לבו וכן היראה במוחו ופחד ה' בלבו רק שזוכר ומעורר את האהבה הטבעית המסותרת בלבו ומציאה מההעלם והסתור שלב אל הגלוי במוחו עכ"פ שיהיה רצונו שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור כאמת לאמיתו למסו' נפשו בפועל ממש על יחוד ה' כדי לדבק בו נפשו האלהית ולבושיה ולכללן ביחודו ואחדותו שהוא רצון העליון המלוכש בת"ת ובקיום המצות כנ"ל וגם היראה כלולה בה לקבל מלכותו שלא למרוד בו ח"ו ובכוונה זו הוא סור מרע ועושה טוב ולומד כל-פנים הרי במוחו הוא מגלה אהבה זו, שיהיה רצונו שבמוחו ותעלומות לבו מסכים ומתרצה בריצוי גמור כאמת לאמיתו, למסר נפשו בפועל ממש על יחוד ה', כלומר, מבחינת ההנחה שלו במוחו, וכן מן הבחינה של תעלומות לבו, של האהבה המסותרת שבלב, נוצר רצון כן ואמיתי למסור נפשו על יחוד ה'. וזאת - כדי לדבקה בו נפשו האלהית ולבושיה, - מחשבה, דיבור ומעשה, ולכללן ביחודו ואחדותו, שהוא רצון העליון המלכש בתלמוד תורה ובקיום המצות, - כי על ידי לימוד תורה וקיום מצוות - מתאחדים הנפש האלקית ולבושיה עם הקב"ה, כנזכר לעיל; - שהיות ורצון הנשמה הוא להיות דבוק בהקב"ה, ולא להיות נפרד ממנו, הרי בשעה שמעוררים ומגלים את האהבה המסותרת, היא מביאה ללימוד התורה ולקיום המצוות, כדי לבצע את רצונו, להיות דבוק בהקב"ה; וגם היראה - הנדרשת כדי להישמר מלעבור על מצות-לא-תעשה, כלולה בה, - באהבה מסותרת זו, לקבל - על עצמו, עול מלכותו שלא למרד בו חס"ו ושלום; - על ידי עבירה של מצות-לא-תעשה; וככונה זו - הבאה מהאהבה והיראה הטבעיות שבנשמת כל יהודי, הוא סר מרע - הוא שומר עצמו מלעבור עבירה,

22 בְּלֹב כָּל יִשְׂרָאֵל, – גם הן אינן "תוצר" של שכל ובחירה, אלא
23 קיימות באופן טבעי בנשמתו של כל אחד מישראל, כִּי הֵן יְרֻשָּׁה
24 לָנוּ מֵאַבוֹתֵינוּ, וְכֵמוּ מִכַּעַן בְּנִפְשֹׁתֵינוּ, כְּנֻכָּר לְעֵיל: – בפרק
25 י"ח, שהאבות הורישו לכל אחד מילדיהם ("עד עולם") – נשמה
26 של קדושה, ובאותה
27 נשמה ישנה האהבה
28 (המסותרת והכוללת
29 בתוכה גם יראה) להקב"ה.
30 ומכיוון שאהבה זו אינה
31 שכלית, אלא טבעית, לכן
32 היא נמשלת לנשמה של
33 בעל-חי. הרי, שבגוף
34 המצוות, ישנן שתי
35 מדריגות: מצוות מעשיות
36 ומצוות שבדיבור
37 ומחשבה, המשולות
38 לדומם ולצומח; ובכוונת המצוות גם כן שני ענינים: חי ומדבר.
39 הכוונה הבאה מן השכל וההתבוננות היא כמו נשמתו של
40 "מדבר", שהוא בעל שכל ובחירה, והכוונה הבאה מן האהבה
41 המסותרת (ובה כלולה גם יראה) – היא, על-דרך-משל, כמו
42 נשמתו של בעל-חי.

1 וְעִוְשָׁה טוֹב, – בקיום מצות-עשה, וְלוֹמַד וּמְתַלַּל וּמְבַרֵךְ
2 בְּפִרוּשׁ הַמְּלוֹת לְבָדוֹ, בְּלֹא דְחִילוֹ וְרַחֲמֵיו – בלי שתהיה לו
3 יראה ואהבה, בְּהַתְּנָלוֹת לָבֹוּ וּמִחוֹ – שכן, אם היו לו יראה
4 ואהבה בלבו ובמוחו, היו אז לימודו ותפילתו לא רק בפירוש
5 המלות, אלא גם בהרגש
6 החיות של אהבה ויראה –
7 הֲרִי כְּנֶה זֶה – שיש לו
8 בשעת לימוד התורה
9 וקיום המצוות, כדי
10 להתדבק עם הקב"ה,
11 שרצון זה וכוונה זו אינם
12 באים אצלו, כאמור, מתוך
13 אהבה ויראה שמצד
14 השכל וההתבוננות, אלא
15 מן האהבה המסותרת, הרי
16 זֶה עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל כְּמוֹ
17 נִשְׁמַת חַיִּי שְׁאִינוּ בַּעַל שֶׁכֶּל וּבְחִירָה, וְכָל מְדוּתָיו, – של
18 הבעל-חי, שֶׁהֵן יִרְאָתוֹ מִדְּבָרִים הַמְּיֻקָּים אוֹתוֹ וְאַהֲבָתוֹ
19 לְדְבָרִים הַנֶּאֱהָבִים אֵצֶלוֹ, הֵן – המדות הללו, רק מְבַעֲרִים
20 אֵצֶלוֹ – אצל בעל חי, וְלֹא – ואינן באות מִבִּינָתוֹ וְדַעַתוֹ; וְכֵן
21 הֵן עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל הִירָאָה וְאַהֲבָה הַמְּבַעֲרִים הַמְּסֻתְרוֹת

ליקוטי אמרים

ומתפלל ומברך בפירוש המלות לבדו בלא דחילו ורחימו בהתגלות לבו ומוחו הרי כוונה זו עד"מ כמו נשמת החי שאינו בעל שכל ובחירה וכל מדותיו שהן יראתו מדברים המזיקים אותו ואהבתו לדברים הנאהבים אצלו הן רק טבעיים אצלו ולא מבינתו ודעתו וכך הן על ד"מ היראה והאהבה הטבעיות המסותרות בלב כל ישראל כי הן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנפשותינו כנו"ל:

יום רביעי ז' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 102, פרק לט ומפני... עד עמ' נב, ויקהל.

64 שאהבתם ויראתם הן טבעיות ולא נוצרות מהשכל – נקראים בשם חיות
65 ובהמות.
66 וּמִפְּנֵי זֶה נִסְכְּנָן נִקְרָאִים הַמְּלָאכִים בְּשֵׁם חַיּוֹת וּבְהֵמּוֹת,
67 כְּדִבְרֵיכֶם: – כמו שכתוב: "וּפְנֵי אַרְיָה אֶל הַיָּמִין וְגו' וּפְנֵי
68 שׁוֹר מִהַשְּׂמָאל" וְגו', –
69 המדובר ב"פני אריה"
70 ו"פני שור" שב"מרכבה"
71 העליונה. הרי שהמלאכים
72 נקראים "אריה" ו"שור".
73 ואלה הם שמות של חיות
74 ובהמות. וכל כך למה? –
75 לְפִי שְׁאִינָם – "חיות
76 הקודש" – המלאכים אינם
77 בַּעֲלֵי בְחִירָה, – אין להם
78 הבחירה החפשית הקיימת באדם, לבחור בטוב או ברע, וְיִרְאָתָם
79 וְאַהֲבָתָם – להקב"ה, הִיא מְבַעֲרַת לָהֶם, – ואין הם צריכים
80 לעורר אותן, על ידי הבנתם השכלית בגדלות ה', כְּמוֹ שְׂכָתוֹב
81 בְּ"רֵיָא מִהִימָנָא" פְּרָשֶׁת פִּינְחָס. – ומכיוון שיראתם ואהבתם
82 קבועות בהם בטבע, לכן הם משולים למדותיהן הטבעיות של
83 חיות ובהמות. וְלִכֵּן מַעֲלָת – ומדריגת, הַצְּדִיקִים גְּדוּלָּה מִהֶם,
84 – מהמלאכים², כִּי מְדוּר נִשְׁמֹת הַצְּדִיקִים הוּא בְּעוֹלָם

43 פָּרָק לט. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, מדוע חכמינו ז"ל, מודמים
44 את עשיית המצוה ל"גוף", ואת כוונת המצוה – ל"נשמה". כן הסביר
45 שישנן שתי מדריגות בכוונת המצוות, כשם שישנן שתי מדריגות של
46 נשמה בעצמים חיים: הנשמה שבבעל-חי והנשמה שבאדם. כשהכוונה
47 והרצון במצוה, להיות דבוק
48 בהקב"ה על ידי עשיית
49 המצוה, נוצרו באדם על ידי
50 שכלו והתבוננותו בגדלות ה',
51 בעוררם בו את האהבה בגילוי
52 בלבו, ורצון להתאחד עם
53 הקב"ה על ידי תורה ומצוות –
54 הרי כוונה זו ורצון זה, הם,
55 למשל, כנשמה של אדם,
56 "מדבר", שהוא בעל שכל
57 ובחירה; ואילו, אם שכלו קצר מדאי ואין בכוח ה"התבוננות" שלו, לעורר
58 אהבה כזו ורצון כזה – ורצונו וכוונתו (כלומר: ה"נשמה" שבקיום המצוות
59 שלו), באים מזה העוררות ה"אהבה מסותרת" שבו, אותה אהבה טבעית
60 ומסותרת להקב"ה שבירושה מהאבות בכל אחד מישראל – הרי רצון זה
61 וכוונה זו, הם, למשל, כנשמה של בעל-חי, שכל מדותיו, אהבתו ויראתו,
62 אינן "גדולות" משכל והבנה, אלא טבעיות. בפרק זה, אותו אנו עומדים
63 ללמוד, מסביר רבנו הזקן, שמפני אותו טעם, הרי גם מלאכים –

ליקוטי אמרים

פרק לט ומפני זה ג"כ נקראים המלאכים בשם חיות ובהמות כדכתי' ופני אריה אל הימין וגו' ופני שור מהשמאל וגו' לפי שאינם בעלי בחירה ויראתם ואהבתם היא טבעית להם כמ"ש בר"מ פ' פנחס ולכן מעלת הצדיקים גדולה מהם כי מדור נשמות הצדיקים הוא בעולם הבריאה ומדור

הבחירה החפשית הקיימת באדם, לבחור בטוב או ברע, ויראתם ואהבתם – להקב"ה, היא מבערת להם, – ואין הם צריכים לעורר אותן, על ידי הבנתם השכלית בגדלות ה', כמו שכתוב ב"ריא מהימנא" פרשת פינחס. – ומכיוון שיראתם ואהבתם קבועות בהם בטבע, לכן הם משולים למדותיהן הטבעיות של חיות ובהמות. ולכן מעלת – ומדריגת, הצדיקים גדולה מהם, – מהמלאכים², כי מדור נשמות הצדיקים הוא בעולם

1. יחזקאל א, י. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מבאר כאן בנוגע למלאכים – שאי"ז כלל מענין שש"ב – בכדי להדגיש גודל מעלת העובדים בדו"ר שכליים שהם גדולים אפילו ממלאכים וחיות הקודש. וי"ל בדאי"פ שעוד ענין למדנו – במעלת העובדים

31 אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְבָדוֹ, - ולא בחינות חכמה־בינה־דעת
 32 של אי־סוף ברוך־הוא, שֶׁהֵן - המדות: אֶהְיֶה וְיִרְאֶה
 33 כו', - אהבה, פחד ויראה, הן מדות של "חסד" ו"גבורה". כך
 34 מאירות שם גם שאר המדות של אי־סוף ב"ה. וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב
 35 [ב'תקונים' - ב'תיקוני
 36 זוהר', ו'עין חיים'] דְּשִׁית
 37 סְפִירָיו מְקַנְנִין בִּיצִירָה.
 38 - שש הספירות, מ"חסד"
 39 עד "יסוד" מקננות,
 40 מאירות, ב"עולם
 41 היצירה", כי ארבעה
 42 הפרצופים של "עולם
 43 האצילות", כלומר, עשר
 44 הספירות כפי שהן
 45 מתחלקות לארבעה
 46 חלקים כלליים - (א)

ליקוטי אמרים

הנה"ה

(והיינו כסתם מלאכים אבל יש
 מלאכים עליונים בעולם הבריאה
 שעבודתם בדחילו ורחימו שכלים
 כמ"ש בר"מ שם שיש שני מיני
 חיות הקדש טבעיים ושכליים
 וכמ"ש בע"ח):

וזאת היא עבודת המלאכים

47 חכמה, (ב) בינה, (ג) "זעיר אנפין" (=מדות), (ד) מלכות - מאירות
 48 בארבעת העולמות: "אצילות", "בריאה", "יצירה", "עשיה", והם
 49 מהווים האלקות שבכל עולם: ב"עולם האצילות" מאירה ספירת
 50 ה"חכמה" - ולכן, תכלית הביטול לאלקות, היא ב"עולם
 51 האצילות", כי שם מורגש שאי־סוף ברוך־הוא, הוא לבדו ואין
 52 זולתו. הרגשה זו באה מ"חכמה", כפי שלמדנו בהגהה בפרק
 53 לה; ב"עולם הבריאה", הנקרא "עולם הכסא", מאירה ספירת
 54 ה"בינה", ולכן הוא עולם ההשגה, שהנשמות והמלאכים
 55 שבאותו עולם הם בעלי השגה גדולים; ב"עולם היצירה",
 56 מאירות שש הספירות של "עולם האצילות", "זעיר אנפין", ולכן
 57 עבודת הנבראים של "עולם היצירה" - היא עבודת המדות;
 58 ב"עולם העשיה", מאירה ספירת ה"מלכות", והעבודה שם באה
 59 מתוך קבלת עול מלכות שמים. - הרי, שב"עולם היצירה"
 60 מאירות המדות של אי־סוף ברוך־הוא. וְלִכֵּן, זֹאת הִיא

1 הַבְּרִיאָה, וּמְדוּר הַמְּלָאכִים בְּעוֹלָם הַיִּצִּירָה. - ו"עולם
 2 הבריאה" הוא למעלה מ"עולם היצירה", כפי שיוסבר להלן,
 3 שהאהבה והיראה הבאות מן השכל, שייכות ל"עולם הבריאה",
 4 שהוא עולם ההשגה וההבנה: ואילו אהבה ויראה טבעיות
 5 שייכות ל"עולם היצירה",
 6 שהוא עולם המדות.
 7 ב"הגהה" הבאה, מסביר
 8 רבנו הזקן, שמה שלמדנו
 9 שהמלאכים הם ב"עולם
 10 היצירה", המדובר
 11 במלאכים סתם. אך, ישנם
 12 גם מלאכים שמקומם
 13 ב"עולם הבריאה", כי אופן
 14 עבודתם, הוא באהבה
 15 ויראה הבאות מהבנתם
 16 הגדולה בגדלות ה'.

17 הנה"ה* (וְהֵינּוּ - מה שלמדנו שהמלאכים הם ב"עולם היצירה",
 18 המדובר הוא: בְּכִסְתָּם מְלָאכִים, אֲכָל יֵשׁ מְלָאכִים עֲלִיּוֹנִים
 19 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה - היינו מאלה שֶׁעֲבוֹדָתָם בְּדַחֲלִי וְרַחֲמִי
 20 שְׂכָלִיִּים, - יראה ואהבה שכליות, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב ב'רַעֲיָא
 21 מְהִימְנָא' שָׁם, שִׁישׁ שְׁנֵי מִיְנֵי חַיּוֹת הַקִּדָּשׁ: טַבְּעִיִּים -
 22 שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, וְשְׂכָלִיִּים, -
 23 שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה שכליות, וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב
 24 ב'עֵין חַיִּים':) - עד כאן למדנו, שמקומן של נשמות הצדיקים,
 25 שעבודתם באהבה ויראה שכליות, הוא ב"עולם הבריאה";
 26 ומקום המלאכים, שאהבתם ויראתם "טבעיות", הוא ב"עולם
 27 היצירה". להלן - תוסבר השייכות של אהבה ויראה שכליות,
 28 ל"עולם הבריאה", ושייכות אהבה ויראה טבעיות, ל"עולם
 29 היצירה": וְהַהֲבָרָל שֶׁבִּיְנֵיהֶם - בין "עולם הבריאה" ל"עולם
 30 היצירה", הוּא, כִּי בְּעוֹלָם הַיִּצִּירָה מְאִירוֹת שֵׁם מְדוּתָיו שֶׁל

ברור טבעיים [שזה נוגע יותר לסש"ב, שנקודתו לבאר איך שקרוב אליך - לכאור"א] שלא נטעה לומר שהדור"ר שלהם אינן בתוקף
 כמו הדור"ר שכליים [ובמילא גם ה"לעשותו" שלהם (שנמשכת מהדור"ר - כנ"ל פ"ד) אינו בתוקף וכו'] - ולזה מבאר שדור"ר טבעיים
 ה"ז מדרי' המלאכים דהמרכבה דפני אר"י כו'. ומובן תוקף עבודתם (אלא שזהו עבודת המדות ולא דמוחין) כו'. ומה מובן דקרב
 אליך לכאור"א בלבבך (דור"ר) - הוא לא רק שבכאור"א יש דור"ר, אלא שבכאור"א קרוב שיהי' דור"ר בתוקף כו' וגם לעשותו בתוקף כו'.".
 כלומר: לכאורה אינו מובן: מדוע מתעכב כאן רבנו הזקן בענין עבודת המלאכים? הרי אין זה כלל ענינו של ספר ה"תניא", "ספר של
 בינונים", להסביר ענין עבודת המלאכים. ענינו של ספר ה"תניא" הוא להסביר את העבודה ששייכת לבני ישראל ולכל אחד מישראל.
 אלא הענין הוא, שהכוונה היא להדגיש את המעלה המעולה של עבודת קיום התורה והמצוות מתוך חיות של אהבה ויראה שכליות,
 שהיא למעלה אף מעבודת המלאכים וחיות הקודש. כך מובנים הדברים בפשטות. ואילו לאמיתו של דבר - ממשיך הרבי שליט"א -
 אפשר לומר, שרבנו הזקן מלמד אותנו בכך ענין נוסף: להדגיש מעלתם של אלה שעבודתם היא מתוך אהבה ויראה טבעיות, מתוך
 האהבה המסותרת - דבר זה כבר נוגע באופן ממשי לתוכנו של "ספר של בינונים", שנקודתו ומטרתו הן להסביר כיצד "קרוב אליך",
 כיצד קרוב לכל אחד מישראל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", ברגשי הלב ובחיות של אהבה ה' ויראת ה': שאדם לא יטעה לחשוב
 שאהבתו ויראתו - אהבה ויראה טבעיות, אינן באותו תוקף כמו האהבה והיראה השכליות, וממילא ה"לעשותו" שלו, כלומר, קיומו
 תורה ומצוות, הבא מ"בלבבך", מהאהבה והיראה הטבעיות, אינו גם כן באותו תוקף - לכן מסביר כאן רבנו הזקן ומדגיש שעבודה
 זו של אהבה ויראה טבעיות היא עבודתם של המלאכים וחיות המרכבה. שמכאן מובן גדולתה ותוקפה של עבודה זו: אלא - זוהי
 עבודה של מדות ולא של מוחין, וממילא מובן, ש"קרוב אליך - בלבבך", שלכל אחד קרוב הענין של אהבה ויראה - לא זו בלבד
 שבכל אחד ואחד ישנן אהבה (מסותרת) ויראה. אלא שלגבי כל אחד ואחד "קרוב הדבר", שהאהבה והיראה תהיינה בתוקף, כי האהבה
 והיראה הטבעיות בבני ישראל הן על־דרך האהבה והיראה של המלאכים וחיות הקודש שבמרכבה, וממילא יכול גם ה"לעשותו" להיות
 בתוקף, שכל אחד מישראל יקיים תורה ומצוות בחיות וברגש פנימי של אהבת ה' ויראת ה'.

הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא נִדְעָן הָעֲלִיּוֹן, כְּדִלְקָמֶן, - כפי שיתבאר
להלן, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶה־ר - פרשת וַיִּקְהֵל. - הרי, שהנשמות
שעבודתם מתוך אהבה ויראה הבאות מן השכל וההתבוננות
בגדלות ה' - מקומן ב"עולם הבריאה", שהוא "גן עדן העליון",
כי "גן עדן התחתון" הוא
ב"עולם היצירה", ו"גן עדן
העליון" - ב"עולם
הבריאה", וכפי הידוע,
ענינו של "גן עדן" הוא,
ש"ישיבין ונהנין מזיו
השכינה". תענוג זה בא
מהבנתם והשגתם גדלות
ה' - וזהו השכר עבור
העבודה הקשורה בהשגה
והתבוננות בגדלות ה'.
להלן, מסביר רבנו הזקן,
שבכך מתכוונים לאותן
נשמות שהן במדרגת

נשמה ממש - אלה שהשגתם הנעלה ביותר מתוארת כבחינת
"מוחין דגדלות"; ולא רק השגתם ושכלם יש להם שייכות
ל"עולם הבריאה", אלא גם מדותיהם, אהבתם ויראתם, יש להן
שייכות ל"עולם הבריאה". כי, גם מדותיהן נכללות במוחין
ובשכל שלהם, עד שכל עבודתם מתוארת כ"עבודת מוחין".
ואילו, נשמות שהשגתם איננה נעלה כזו, הרי למרות אהבתן
ויראתן באות על ידי התבוננות ושכל, הרי זה רק שהשכל
משמש לעורר וליצור את מדות האהבה והיראה, אבל עיקר
עבודתן היא "עבודת המדות" - ולכן, שייכות נשמות אלו,
ל"עולם היצירה", שהוא עולם המדות. ומכל-שכן שאותן
נשמות שעבודתן היא מתוך "אהבה מסותרת" - המדות
הטבעיות, שאינן באות מן השכל ומן המוחין, בודאי ובודאי
שמוקמן הוא ב"עולם היצירה"; רק בזמנים מסויימים עולות גם
נשמות אלו ב"גן עדן העליון", ב"עולם הבריאה".

עֲבֹדַת הַמְּלָאכִים - שמקומם ב"עולם היצירה": תָּמִיד, יוֹמָם
וְלַיְלָה לֹא יִשְׁכְּמוּ, לַעֲמֹד בִּירְאָה וּפְחַד וכו', - לפני הקב"ה,
וְהֵינּוּ כָּל מַחֲנֵה גְבִרְיָאֵל שְׁמַהֲשֻׁמָּל, - שמבחינת ה"גבורה"
הנקראת "שמאל" - שמחנה גבריאל עובד עבודתו מתוך יראה
ופחד; וְעֲבֹדַת מַחֲנֵה
מִיכָאֵל הִיא הָאֵהָבָה

כו'. - ועבודת מחנה
מיכאל, היא תמיד מתוך
אהבה להקב"ה. שכן,
באמור, ב"עולם היצירה"
מאירות מדותיו של איך
סוף ברוך-הוא, ולכן, גם
עבודתם של הנבראים
והמלאכים של "עולם
היצירה", היא תמיד בענין
המדות. אֲבָל בְּעוֹלָם
הַבְּרִיאָה מְאִירוֹת שֵׁם
הַקְּדוּשָׁה וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ
שֶׁל אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, - בחינות חכמה-בינה-דעת של
"עולם האצילות", שֶׁהֵן - חכמה-בינה-דעת, מְקוֹר הַמְּדוּת
וְאֵם וְשֹׁרֵשׁ לָהֶן, - למדות, כפי שלמדנו בפרק ג'. וְכִדְרֵיתָא
בַּתְקוּנִים - וכמו שכתוב ב'תיקוני זוהר': דְּאֵימָא עֲלָא -
ספירת "בינה" דאצילות, מְקַנְנָא - מקננת ומאירה ב"עולם
הבריאה", הנקרא "בורסיא", עולם הכסא, בְּתֵלֵת סְפִירָן
בְּכִרְסֵיא, שֶׁהוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה. - ואילו הן חכמה-בינה-דעת
שב"אצילות" וְלָבֶן - מפני שב"עולם הבריאה" מאירות בחינות
חכמה-בינה-דעת של איך-סוף, לכן הוּא - "עולם הבריאה",
מְדוּר נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים, עוֹבְדֵי ה' בְּדַחֲלִי וְרַחֲיִמוֹ, - ביראה
ואהבה, הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת דְּגִדְלַת אֵין-סוּף בְּרוּךְ-
הוּא, שֶׁאֵהָבָה זֶה נִקְרָא "רְעוּתָא דְלִבָּא", - רצון שמן הלב,
שנתעורר על ידי השכל, ושלא כמו הרצון שלמעלה מהשכל,
בְּזוּכְר לְעִיל, וְ"רְעוּתָא דְלִבָּא" נַעֲשֶׂה לְבוֹשׁ לְנִשְׁמָה בְּעוֹלָם

יום חמישי ח' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נב, אך היינו דוקא... עד עמ' 104, מצוה עצמה:

העליון שב"עולם הבריאה". אֲבָל בְּחִינַת הָרוּחַ שֶׁל הַצְּדִיקִים,
- שעבודתם היא עבודת ה"רוח", עבודת המדות. שכן, גם
השגתם בגדלות ה', אינה
מגיעה לאופן ההשגה של
אלה שהם בדרגה של
נשמה", כך שכל עבודתם
מתוארת כ"עבודת
המדות", כי גם המוחין
שלהם שייכים למדות,
בשמשם כמעוררי המדות. וְכֵן שֶׁאֵר כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁעֲבָדוּ אֶת ה' בְּדַחֲלִי וְרַחֲיִמוֹ - ביראה ואהבה, הַמְּסֻתְרוֹת

אף - מה שלמדנו, ש"מדור" נשמות הצדיקים, הוא ב"בריאה",
הֵינּוּ דְּנִקָּא נִשְׁמוֹת מְמַשׁ, - ו"נשמה" היא הרי ענין השכל,
כמו שכתוב: "ונשמת שדי
תבינם", שֶׁהֵן בְּחִינַת
מִחִין דְּגִדְלוֹת אֵין-סוּף
בְּרוּךְ-הוּא, - השגתן היא
באופן של "מוחין"
דגדלות", שהן מבינות
אלקות כמו שהוא, בלי
לבושי השגה ובלי משלים של הסברה, ולכן עבודתן היא
"עבודת המוחין", שיש לה שייכות ל"עולם הבריאה", ול"גן עדן

ליקוטי אמרים

שְׁלֶחֶם - יראה ואהבה של אותן נשמות, אֶתְכִפִּיא - נכפתה, 45
סְמָרָא־אֶחְרָא הַמְלַכְשֶׁת בְּנוֹפֶם, בֵּין בְּכַחֲנִית "סור מֶרַע" - 46
להימנע מלעשות רע, ועל־ידיה לְכַבֵּשׁ הַתְּאוּת וְלִשְׁכָּר, - 47
התאוה נשברת כשלא נותנים לה לבוא לידי פועל במעשה, 48
דיבור או אפילו 49

במחשבה של עבירה - 50
דבר שבא כתוצאה 51
מהיראה שלהן, וּבֵין 52
בְּכַחֲנִית "ועשה טוב" - 53
לעשות מצוות ומעשים 54
טובים כנגד הטבע והרצון 55
של הנפש הבהמית, שהיא 56
נפש של "סטרא־אחרא". 57
ענין ה"ועשה טוב" בא להן 58
בעיקר מאהבתן להקב"ה, 59
בְּנוֹכַר לְעֵיל, וְהֵם - 60
הנשמות בהיותן בעולם 61
הזה, הֵיוּ בְּעֵלֵי בְּחִירָה 62
לְבַחַר בְּרַע חֲסִי־שְׁלוֹם 63
וּבְחִירוֹ בְּטוֹב, לְאֶכְפִּיא 64
לְסְמָרָא־אֶחְרָא - לכפות 65
את ה"סטרא־אחרא", 66

לְאֶסְתַּלְקָא יִקְרָא דְקַדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא בּוֹ, - שיתרומם כבודו 67
של הקב"ה, כביכול, בכל העולמות, בִּיתְרוֹן הָאוֹר בּוֹ, - 68
כיתרון האור הבא מן החושך דוקא, שכן על ידי שבירתן את 69
החושך של ה"סטרא־אחרא", המשיכו יתרון באור הקדושה, 70
בְּנוֹכַר לְעֵיל. - הרי, למרות שהאהבה ויראה, באותן נשמות, 71
היו טבעיות ולא שכליות, אך, כיון שקיומן תורה ומצוות 72
באהבתן ויראתן, בא להן על ידי בחירה, לכן עבודתן היא 73
למעלה מעבודתם של המלאכים שאינם בעלי בחירה. ומכאן 74
זכותן לעלות, בזמנים מסויימים, ב"גן עדן העליון", דבר שאין 75
המלאכים זוכים לו. להלן, יסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו 76
שמקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה השכליות, הוא 77
בעולם הבריאה, ומקומן של הנשמות בעלות האהבה והיראה 78
הטבעיות, הוא בעולם היצירה - מדובר ביחס לנשמות עצמן. 79
ואילו, התורה והעבודה של הנשמות, נכללות בעשר הספירות, 80
של העולם בו עלו אותה תורה ואותה עבודה. עשר הספירות 81
הן אלקות, ועל ידי העליה בעשר הספירות של העולם - הן 82
מתאחדות באיין־סוף ב"ה ממש. ואילו מקומן של הנשמות הוא 83
ב"היכלות" של העולמות, שהם ענין של "עולם" ולא של 84
אלקות, ותענוגן הוא מזיו השכינה בלבד של אותו עולם - 85
כלומר: מתגלה לאותן נשמות "זיו" מהתורה שהן למדו 86
ומהמצוות שהן קיימו בהיותן למטה בעולם הזה. והן מבינות 87
אותו "זיו" בהשגה אמיתית, הן מבינות את מהות ההארה, וזה 88

1 בְּלֵב כָּלֹות יִשְׂרָאֵל - ולא מתוך אהבה ויראה הבאות מן
2 השכל - אֵין עוֹלוֹת לְשֵׁם, - ל"גן עדן העליון" שב"עולם
3 הבריאה", רק בְּשֶׁבֶת וְרָאִש־חֹדֶשׁ לְבָד, - שבת וראש־חודש
4 הם הזמן לעליית כל העולמות, ככתוב (בסוף ספר ישעיה):

5 "והיה מדי חודש בחדשו

6 ומדי שבת בשבתו, יבוא

7 כל בשר להשתחוות וגו'"

8 - בזמנים אלה עולות גם

9 נשמות אלו ל"גן עדן

10 העליון", דְּרָךְ הַעֲמוּד

11 שְׁמֹנֶ־עָרֹן הַתַּחְתּוֹן לְגֹד

12 עָרֹן הָעֲלִיֹן, שֶׁהוּא

13 עוֹלָם הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָא

14 בְּנוֹ־עָרֹן הָעֲלִיֹן, לְהַתְעַנֵּג

15 עַל ה' וְלַהֲנוֹת מִזּוֹ

16 הַשְּׂכִינָה, - התענוג

17 וההנאה מאלקות הם

18 בעיקר ב"גן־עדן העליון"

19 שב"עולם הבריאה" -

20 עולם ההשגה. שכן,

21 התענוג שיש לנשמה

22 מאלקות, בא מהשגתה

23 והבנתה אלקות, עד כמה שאפשר להשיג - ; בִּי אֵין הִנָּהָה
24 וְתַעֲנוּג לְשֶׁכֶל נִבְרָא אֱלָא בְּמָה שְׁמִשְׁכִּיל וּמִכֵּין וְיִוֹדֵעַ
25 וּמַשִּׁיג בְּשִׁכְלוֹ וּבִינָתוֹ, - "משכיל", "מכין", "יודע" - מכונות
26 לכוחות חכמה־בינה־דעת, מָה שְׁאִפְשָׁר לוֹ לְהִכִּין וְלַהֲשִׁיג
27 מְאוּר אֵין־סוֹף בְּרִיךְ־הוּא, - ומה שנשמות אלו מבינות בשכל
28 ומשיגות אור איין־סוף ברוך־הוא ב"גן־עדן העליון" שב"עולם
29 הבריאה", בא: עַל־יְדֵי חֻקָּתוֹ וּבִינָתוֹ יִתְבַּרַךְ - על ידי
30 ספירות ה"חכמה" וה"בינה" של "עולם האצילות", הנקראות
31 חכמתו ובינתו, הַמְאִירוֹת שֵׁם בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה. - ב"עולם
32 הבריאה" מאירות, כאמור, ספירות "חכמה" ו"בינה" ד"אצילות",
33 ולכן הנשמות שב"גן עדן העליון" מבינות ומשיגות אור איין־סוף
34 ברוך־הוא, ומזה בא ה"תענוג" שלהן. ובשבת וראש־חודש
35 עולות גם שאר הנשמות ל"גן עדן העליון", כדי שגם הן יהיה
36 להן התענוג הבא מהשגה. ומה שְׁזוֹכוֹת נְשָׁמוֹת אֵלוֹ - שעבדו
37 את השר"ת מתוך מדות אהבה ויראה טבעיות, לְעֵלוֹת לְמַעְלָה
38 מִהַמְּלָאכִים, - מקומם של המלאכים הוא, כאמור, ב"עולם
39 היצירה", בגלל עבודתם במדות טבעיות, ואין אנו אומרים
40 שאי־פעם הם עולים ל"עולם הבריאה" - אֵף שְׁעָבְדוּ - אותן
41 נשמות, בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ - ביראה ואהבה, מְבַעֲיִים לְבָד, -
42 באותו סוג אהבה ויראה טבעיות כמו המלאכים - מדוע, איפוא,
43 ביחס לנשמות אלו, אנו אומרים שהן עולות בזמנים מיוחדים
44 ל"עולם הבריאה"? אלא - הֵינּוּ, מְפַנֵּי שְׁעַל־יְדֵי דַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דלכאורה איך אפשרית שייכות בין חי (געה"ת) ומדבר (געה"ע) אלא שהוא ע"י עמוד (ומזה גם רא' דעכצ"ל דאף שהן ב' מדריגות אפשרית עלי' כו'". כלומר: דברי רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד", מסלקת קושי שיש להקשות לכאורה, כיצד אפשרית העליה מ"חי" (גן עדן התחתון) ל"מדבר" (גן עדן העליון) - ואומר רבנו הזקן שהעליה היא על ידי ה"עמוד"; ומכאן גם ראייה שמן ההכרח לומר שאם כי הם שתי מדריגות - אפשרית העליה מאחת לשניה.

[עֵינֵי וְהָרָא וְיִקְהַל דָּף רי], כִּי שֶׁכֶּר מִצְוָה - הִיא מִצְוָה עֲצֻמָּה: 48
- שמהתורה והמצוות שאדם קיים, ושמהאחדות עם איך-סוף 49
ברוך-הוא, נמשך ומתגלה "זיו", לנשמה בגן עדן - והתענוג הוא 50
השכר של קיום התורה והמצוות. מכאן אפשר להבין גדלותה 51
ויקרותה של מצוה שיהודי 52
מקיים בעולם הזה, ושל 53
לימודו תורה ועבודתו את 54
הקב"ה - אם מזוי והארה 55
בלבד של תורה ועבודה, 56
יש לנשמה תענוג נפלא 57
כזה בגן-עדן! גדלות 58
התענוג אנו למדים ממה 59
שחכמינו ז"ל אומרים 60
בנוגע ל"אחר", שמוטב 61
שידונו אותו בגיהנום, כדי 62
שיוכל לבוא ל"עלמא 63
דאית", לעולם הבא - 64
לשכר של "גן עדן". 65
כלומר: כדאים כל יסורי גיהנום (עליהם אומר הרמב"ן שכל 66
יסורי איוב במשך שבעים שנה, אין להם ערך כלל ליסורי הנפש 67
בגיהנום אפילו שעה אחת (וכדלקמן "אגרת התשובה" פרק 68
י"ב)). ובלבד שיוכלו לאחר מכן להגיע לתענוג הנפלא שב"גן 69
עדן". וכאמור, מתבטא תענוג זה בכך, שהנשמה נהנית מ"זיו" 70
ו"הארה" של התורה והעבודה. שכן, את עצם התורה והמצוה 71
לא היה בכוח הנשמה לקלוט ב"גן עדן", היא היתה מתבטלת 72
לגמרי לעומתן. ה"עצם" של התורה והמצוות שהנשמה קיימה 73
בעולם הזה, יתגלה רק לעתיד לבוא. ב"גן עדן" מאיר, כאמור, 74
זיו והארה בלבד. בכך מובן מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת 75
בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", כי 76
בעולם הבא, ב"גן עדן", נהנית הנשמה מזיו והארה בלבד של 77
תורתה ועבודתה. ואילו, בהיותה בעולם הזה, יש לה את 78
ה"עצם" של התורה והעבודה, שעל ידו היא מתאחדת עם 79
הקב"ה עצמו. המעלה שבגן-עדן מתבטאת רק בכך ששם היא 80
קולטת את ה"זיו" בהשגה אמיתית, היא משיגה שם את מהותו 81
של הזיו - והשגת המהות של אלקות, גורמת תענוג נפלא. זהו 82
פירוש מאמר חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם 83
הבא מכל חיי עולם הזה" - כולל, קורת הרוח מהתורה 84
והעבודה בעולם הזה - שכן, קורת הרוח והתענוג האמיתי קיים 85
ב"גן עדן" דוקא, שם הנשמה משיגה ומבינה אלקות בהשגת 86
המהות. אחרי שרבנו הוקן הסביר, ש"עולם הבריאה" הוא מקום 87
הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה שכליות, ו"עולם 88
היצירה" - מקום הנשמות שעבודתן היא מתוך אהבה ויראה 89
טבעיות - הוא ממשיך להסביר ש"עולם האצילות" הוא מקום 90
הנשמות של צדיקים גדולים שעבודתם למעלה גם מאהבה 91
ויראה שכליות. עבודתם של אותם צדיקים היא בבחינת 92
"מרכבה", שכל עניניהם היו בתכלית הביטול להקב"ה, ולא היה 93
קיים בהם רצון אחר כלל, אלא מה שהוא רצון העליון בלבד. 94

1 יוצר בהן את התענוג הנפלא של "גן עדן". ובלשון ה"תניא":
2 וְהָנָה, כֹּל זֶה הוּא בְּמִדּוֹר הַנְּשָׁמוֹת וּמְקוֹם עֲמִידָתָן, -
3 לפעמים במקום שלמעלה ממקום עמידתן הקבוע - כמו בשעת
4 עלייתן ב"עולם הבריאה" בימי שבתות וראשי חודשים. ובלשון
5 כ"ק אדמו"ר שליט"א:
6 "מקום עמידתן - שזהו
7 לפעמים לא במדורן (וכמו)
8 בשבת ור"ח דעולות
9 לבריאה אף שמדורן
10 ביצירה". אף תוֹרָתָן
11 וְעִבְדוּתָן נִכְלָלוֹת מִמֶּשֶׁ
12 בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, שְׁשֹׁן -
13 עשר הספירות, בְּחִינַת
14 אֱלֹהוּת, וְאוֹר אֵיךְ-סוֹף
15 מְתִיחַד בְּהֵן - בעשר
16 הספירות, בְּתַכְלִית
17 תְּיָחוּד; - האור האֵיךְ
18 סופי המאיר בעולם,
19 מתאחד עם הספירות של אותו עולם בתכלית היחוד; וְהֵינּוּ -
20 מה שאנו אומרים שהתורה והעבודה עולות ונכללות בעשר
21 הספירות, הרי זה בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה עֲלִיָּדִי דְּחִילו
22 וְרַחֲמֵי שְׁכָלִיִּים, - יראה ואהבה שכליות. כשהתורה והעבודה
23 נעשות מתוך אהבה ויראה שכליות, הן נכללות אז בעשר
24 הספירות של "עולם הבריאה", וּבְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּיִצִּירָה עֲלִי
25 יָדִי דְּחִילו וְרַחֲמֵי מְבַעֲעִים; - יראה ואהבה טבעיות,
26 כשהתורה והעבודה נעשות מתוך אהבה ויראה טבעיות, הן
27 נכללות אז בעשר הספירות של "עולם היצירה", וּבְתוֹכָן
28 מְלַבְּשׁוֹת עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת וּמִיחֻדוֹת בְּהֵן בְּתַכְלִית,
29 - עשר הספירות של "עולם האצילות", מתלבשות ומתאחדות
30 בתכלית, בעשר ספירות "עולם הבריאה", ועל ידן גם בעשר
31 ספירות "עולם היצירה", וְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת מִיחֻדוֹת
32 בְּתַכְלִית בְּמִאֲצִילָן אֵיךְ-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא. - שהאציל וגילה את
33 עשר ספירות "עולם האצילות" - כמו שאומרים לגבי נבראים
34 ובוראים, כך אומרים לגבי נאצלים ומאצילים - שעשר ספירות
35 "עולם האצילות" מאוחדות בתכלית עם מאצילן, הרי, שהתורה
36 והעבודה של הנשמות בהיותן בעולם הזה, על ידי שהן נכללות
37 בעשר ספירות "עולם היצירה", או "עולם הבריאה" - הן
38 מתאחדות עם האֵיךְ-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא. מִתְּשִׁיבֵינָן הַנְּשָׁמוֹת, -
39 כשלעצמן, ולא תורתן ועבודתן, אֵינָן נִכְלָלוֹת בְּאֱלֹהוּת דְּעֶשֶׂר
40 סְפִירוֹת, אֲלָא עוֹמְדוֹת בְּהִיבְלוֹת וּמִדּוֹרֵין דְּבְרִיָּאָה או
41 יִצִּירָה, - "היכלות" ו"מדורים" הם ענין של "עולם" ו"יש", ואינם
42 בבחינת ביטול והתאחדות כמו הספירות, וְהֵנִינֵן - הנשמות,
43 מִזִּי הַשְּׂכִינָה, הוּא אוֹר אֵיךְ-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מְתִיחַד בְּעֶשֶׂר
44 סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה אוֹ יִצִּירָה, - "זיו השכינה" ממנו הן "נהנין"
45 - הוא אור אֵיךְ-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא המאוחד בעשר ספירות "עולם
46 הבריאה" או בעשר ספירות "עולם היצירה", וְהוּא זִיּו תוֹרָתָן
47 וְעִבְדוּתָן מִמֶּשֶׁ - הזיו של תורתן ועבודתן של אותן נשמות,

יום שישי ט' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 104, ועולם האצילות שהוא... עד עמ' נג, ל"ח]:

ליקוטי אמרים

האצילות" בו ספירות חכמה-בינה-דעת הן, כמו שהן בעצם –
 אין בכוח שכלם של נבראים לקבל מהן השגה באור אינסוף
 ברוך-הוא – ובלשון רבנו הזקן: והנה, צמצום זה – מה
 שספירות חכמה-בינה-דעת של "אצילות" נצטמצמו, כדי
 להאיר ב"עולם הבריאה",
 היא סבת ההארה
 שפאירות שם חכמה
 בינה-דעת של אינסוף
 ברוך-הוא – חכמה
 בינה-דעת של "עולם
 האצילות", לנשמות אלו
 בעולם הבריאה, – שכן,
 בגלל שהאור בא על ידי
 צמצום – יכולות הנשמות
 לקבל ממנו, שתהיה להן
 השגה באור אינסוף
 ברוך-הוא. מה שאין-כן
 באצילות, שאינם –
 ספירות חכמה-בינה-דעת
 שב"אצילות", אינן
 בבחינת צמצום כלל-כך
 – כפי שהדבר ב"עולם
 הבריאה". שהרי, בכל
 זאת, בהיותן ענין של
 "ספירות", יש כבר בכך
 משום צמצום מסוים,
 אלא לא צמצום כזה כמו
 שהוא ב"עולם הבריאה",
 ולכן אי אפשר לשכלים
 נבראים לקבל מהן, – מהספירות שב"אצילות". ולכן לית
 מחשבתא דילהון תפיסא שם כלל. – אין למחשבה של
 הנבראים "תפיסה" (השגה) שם כלל. המחשבה וההשגה של
 נבראים אינן יכולות כלל "לקלוט" את האור המאיר
 ב"אצילות". לכן הוא – "עולם האצילות", מדר לצידיקים
 הגדולים, שעבודתם היא למעלה מעלה אפילו בבחינת
 דחילו ורחימו – יראה ואהבה, הנמשכות מן הבינה ודעת
 בגדלתו ותברך, כמו שעולם האצילות הוא למעלה מעלה
 בבחינת בינה ודעת לשכל נברא, – כך גם עבודתם היא
 הרבה למעלה מהאהבה והיראה הבאות מן השכל, אלא
 עבודתם היתה בבחינת מרבה ממש לאינסוף ברוך
 הוא, ולבטל אליו במציאות, ולהכלל באורו ותברך, הם
 וכל אשר להם, על-ידי קיום התורה והמצוות, על-דרך

ועולם האצילות שהוא למעלה מהשכל וההשגה וההכנה
 לשכל נברא, – שכן, גם נברא רוחני, כמו למשל נשמה של
 "עולם הבריאה", הוא בכל זאת "נברא", ו"עולם האצילות"
 הוא למעלה גם מהשגתו. טעמו של דבר: כי חכמתו ובינתו
 ודעתו של אינסוף
 ברוך-הוא מיוחדות שם
 בו בתכלית היחוד,
 ביחוד עצום ונפלא,
 ביותר שאת ויותר עז
 לאין קץ מבעולם
 הבריאה. כי שם
 ב"עולם הבריאה", ידרו
 להאיר בבחינת צמצום,
 – חכמה-בינה-דעת של
 "עולם האצילות",
 הנקראות "חכמתו ובינתו
 ודעתו של אינסוף ברוך-
 הוא", מאירות ב"עולם
 הבריאה", רק אחרי
 שהצטמצמו במדה כזו,
 כדי שיוכלו שכלים
 נבראים – השכל של
 הנשמות והמלאכים של
 "עולם הבריאה", לקבל
 מהן – ענין של חכמה
 בינה-דעת, לדעת את
 ה', ולהבין ולהשיג אותו
 השגה באור אינסוף
 ברוך-הוא, כפי כח
 שכלים הנבראים, שהם בעלי גבול ותכלית, שלא יתבטלו
 במציאותם, – בלי הצמצום האמור, ויתירה מזה: ולא יהיו
 בגדר נבראים כלל, רק יחזרו למקורם ושרשם שהוא
 בבחינת אלהות ממש. – אילו ספירות חכמה-בינה-דעת של
 "עולם האצילות", היו מאירות ב"עולם הבריאה", בלי צמצום,
 והנבראים של "עולם הבריאה" היו מקבלים מהן השגה להבין
 אלקות כפי שהיא מצד ספירות "עולם האצילות" כמו שהן
 בעצם – היו אז אותם נבראים בטלים במציאות, כי אין בכוח
 השגתם "לקלוט" אור נעלה כזה. לכן היה הצמצום בתהליך
 ירידת הארת חכמה-בינה-דעת של "אצילות", ב"עולם
 הבריאה". ורק על ידי הצמצום, יש בכוח שכלו של הנברא,
 לקבל ולקלוט שכל והבנה באור אינסוף ברוך-הוא, עד כמה
 ששכל של נברא יכול להשיג ולהבין אור אינסוף. אך, ב"עולם

6. ולא שזה (ש"לא יהיו בגדר נבראים כלל") הוא תוצאה (ממה שיתבטלו ממצאותן), (כ"א הוא הוספה על זה, דהיינו שיתבטלו ממצאותן, ויתירה מזה... הם לא יהיו... גדר נבראים), וכדלקמן "וליבטל כו' וליכלל" ע"פ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. "לכאורה ציל 'היא' וכלפני זה" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

- 1 שְׁאֲמָרוּ: - חכמינו ז"ל⁸: "הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבֵּה", וְהֵינּוּ -
2 מזה שהאבות מתוארים כ"מרכבה", הוא: לְפִי שְׂכָל יְמִיהֶם
3 הִיָּתָה זֹאת עֲבוֹדָתָם. - האבות היו תמיד בהתבטלות של
4 "מרכבה": על ידי קיומם תורה ומצוות, הם יוצרים, על עצמם
5 ועל כל עניניהם את דרגת
6 ההתבטלות העליונה
7 ביותר להקב"ה, כך שאין
8 להם רצון אחר כלל, אלא
9 רק מזה שהוא רצון ה' -
10 ולכן מקומם של צדיקים
11 אלה הוא ב"עולם"
12 האצילות", בו מורגש
13 אותו סוג של ביטול. אָךְ
14 מִי שֶׁשָּׂרַשׁ נִשְׁמָתוֹ קָמָן
15 מִהִכָּל עֲבוֹדָה תָּמָה זֶה, -
16 של בחינת "מרכבה",
17 לְבָטֵל וְלִכְלֹל בְּאוֹרֵי
18 יִתְבָּרָךְ בְּעֲבוֹדָתוֹ
19 בְּקִבְעוּת, - לעמוד תמיד בביטול והתכללות באורו יתברך, רק
20 לְפָרְקִים וְעֵתִים שֶׁהֵם עֵת רִצּוֹן לְמַעַלָּה, וְכֵמוֹ בְּתַפְלָת
21 שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה שָׁהִיָּא בְּאֲצִילוֹת, - שכן ארבעת השלבים
22 שבסולם התפילה, הם כנגד ארבעת העולמות: חלק התפילה עד
23 "ברוך שאמר", הוא בבחינת "עולם העשיה"; "פסוקי דזמרה" -
24 בבחינת "עולם היצירה"; "קריאת שמע" - בבחינת "עולם
25 הבריאה": "שמונה עשרה" - בבחינת "עולם האצילות", וּבְפֶרֶט
- בְּהַשְׁתַּחוּוֹת שָׂבָה, - כשכורעים בשמונה־עשרה, שְׂכָל
הַשְׁתַּחוּוֹת הִיא בְּבַחֲנֵית אֲצִילוֹת [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפָרִי עֵץ
תִּיִם בְּקִבְלָת שָׂבָת - שההשתחוואות הן בבחינת "אצילות"],
כִּי הִיא - ההשתחוואה היא, עֲנִיָּן כְּמוֹל בְּאוֹרֵי יִתְבָּרָךְ, לְהִיּוֹת
חָשִׁיב קָמִיָּה כְּלֹא מִמֶּשֶׁ, -
להיות חשוב לפני
הקב"ה, כלא ממש; אֲזַי
נִסְיָן - כשעומד בבחינת
ביטול גמור רק "לפרקים
ועתים", כמו למשל בשעת
"שמונה עשרה" בכלל,
ובהשתחוואות שב"שמונה
עשרה" בפרט, עֲקָר
קִבְעוּת נִשְׁמָתוֹ הוּא
בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה - שכן,
מדובר כאן בקשר לנשמה,
ששייכותה היא ל"עולם
הבריאה", [רק לְפָרְקִים
בְּעֵת רִצּוֹן תַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאֲצִילוֹת בְּבַחֲנֵית "מִיּוֹן נִקְבִּי",
כִּידוּעַ לִידוּעֵי חַיִּים] - רק בשעת רצון, תעלה נשמתו ל"עולם
האצילות", על ידי התעוררות מלמטה, כפי הידוע ללומדי תורת
הקבלה. עד כאן למדנו על שלשה הבדלים בקשר למקומן של
הנשמות, בהם הן מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו
הזקן, שמהשכר שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות
העבודה עצמה:

ליקוטי אמרים

יום שבת קודש י' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נג, והנה שכר מצוה... עד עמ' 106, קדם ה'.

- 51 וְהֵנָּה, "שֶׁכֶר מִצְוָה - מִצְוָה", - השכר אינו דבר נפרד ונוסף
52 על המצוה, שהנשמה מקבלת כגמול עבור המצוה - כמו,
53 למשל, כסף שאדם מקבל עבור עבודה מסוימת שביצע - שאז,
54 אין אנו יכולים לדעת מהשכר, את מהות העבודה; אלא שכר
55 המצוה הוא הרי, כאמור,
56 ההארה של המצוה
57 המתגלה לנשמה ב"גן"
58 עֵדֶן, פְּרוּשׁ שְׁמִשְׁכָּה -
59 של המצוה, נִדַּע מִהוּתָּהּ
60 וּמִדְּרָגָתָה - של המצוה.
61 שלפי אופן השכר
62 וההתגלות שמהמצוה
63 לנשמה - אפשר לדעת
64 את מהות ומדרגת
65 המצוה. וְאֵין לָנוּ עֵסֶק
66 בְּנִסְתָּרוֹת - להסביר את הענינים הנסתרים, שֶׁהֵם צִדִּיקִים
67 הַגְּדוֹלִים, שֶׁהֵם - שעבודתם היא, בְּבַחֲנֵית מְרַבֵּה, - עבודה
68 שלמעלה משכל, ואשר משום כך היא נקראת "נסתרות", רק
- הַשְׁתַּחוּוֹת שָׂבָה, - כשכורעים בשמונה־עשרה, שְׂכָל
הַשְׁתַּחוּוֹת הִיא בְּבַחֲנֵית אֲצִילוֹת [כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפָרִי עֵץ
תִּיִם בְּקִבְלָת שָׂבָת - שההשתחוואות הן בבחינת "אצילות"],
כִּי הִיא - ההשתחוואה היא, עֲנִיָּן כְּמוֹל בְּאוֹרֵי יִתְבָּרָךְ, לְהִיּוֹת
חָשִׁיב קָמִיָּה כְּלֹא מִמֶּשֶׁ, -
להיות חשוב לפני
הקב"ה, כלא ממש; אֲזַי
נִסְיָן - כשעומד בבחינת
ביטול גמור רק "לפרקים
ועתים", כמו למשל בשעת
"שמונה עשרה" בכלל,
ובהשתחוואות שב"שמונה
עשרה" בפרט, עֲקָר
קִבְעוּת נִשְׁמָתוֹ הוּא
בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה - שכן,
מדובר כאן בקשר לנשמה,
ששייכותה היא ל"עולם
הבריאה", [רק לְפָרְקִים
בְּעֵת רִצּוֹן תַּעֲלֶה נִשְׁמָתוֹ לְאֲצִילוֹת בְּבַחֲנֵית "מִיּוֹן נִקְבִּי",
כִּידוּעַ לִידוּעֵי חַיִּים] - רק בשעת רצון, תעלה נשמתו ל"עולם
האצילות", על ידי התעוררות מלמטה, כפי הידוע ללומדי תורת
הקבלה. עד כאן למדנו על שלשה הבדלים בקשר למקומן של
הנשמות, בהם הן מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו
הזקן, שמהשכר שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות
העבודה עצמה:

ליקוטי אמרים

והנה שכר מצוה מצוה פי' שמשכרה נדע מהותה ומדרגתה ואין לנו עסק בנסתרות שהם צדיקי הגדולים שהם בבחי' מרכבה רק הנגלו' לנו שאחריהם כל אדם ימשוך לידע נאמנה מהות ומדרגת עבודת ה' בדחילו ורחימו בהתגלות לבו הנמשכות מן הבינה ודעת בגדולת א"ס ב"ה מקומה ב"ס דבריא וועבודה בדחילו ורחימו הטבעיים שבמחו' ב"ס דיצירה אבל

- הנְגִלוֹת לָנוּ, שְׁאֲחֲרֵיהֶם כָּל אָדָם יִמְשֹׁךְ, - רק אל אופני
עבודה אלה, בענינים הגלויים, על כל אחד להימשך ולשאוף
ולהגיע אליהם, לִידַע נֶאֱמָנָה - לדעת באמת, מִהוּת וּמִדְּרָגָת
עֲבוֹדַת ה' בְּדִחִילוֹ וּרְחִימוֹ - ביראה ואהבה, בְּהַתְנַלּוֹת לָבוּ,
הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַבִּינָה
וְנִדַּע בְּגִדְלָת אֵינִי־סוּף
בְּרוּךְ־הוּא - הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "שכנ"ל
שכרה בעולם הבריאה,
מזה נדע שהעבודה
(מצוה) מקומה ב"ס
דבריא". כלומר: שכר
עבודה זו, הוא, כאמור,
ב"עולם הבריאה", הרי
שנדע מכך, שהעבודה
(המצוה) - מְקוּמָהּ בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּבִרְיָא, וְעֲבוֹדָהּ בְּדִחִילוֹ
וּרְחִימוֹ - ביראה ואהבה, הַטְּבָעִיִּים שֶׁבְּמִחוּ' - אהבה ויראה
שאינן גלויות ומורגשות בלב, אלא הן בעיקר במוח, שהאדם

האלקות של העולמות. ואילו הדרגה שאנו עוסקים בה עתה
היא בקשר למזה שנקרא "חיצוניות העולמות", וְאִין בָּהּ –
בעבודה זו, בִּנְיָן לְעֵלִיּוֹת וְלִכְלָל בִּיחודו וְתִבְרָתוֹ, שֶׁהֵן עֲשָׂר
סְפִירוֹת הַקְדוּשׁוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתַקוּנֵינוּ דְבִלְאָ דְחִילוֹ
וְרַחֲמֵינוּ – לֹא פָּרַחָא
לְעִילָא, – וכמו שכתוב
בְּתִיקוּנֵי זוהר, שְׁבִלִי
יֵרָאָה וְאֵהָבָה, אֵין הֵן
פּוֹרְחוֹת לְמַעְלָה. שֶׁכֵּן, כִּפִּי
שִׁיּוֹסֵר לְהֵלֵן, נִמְשָׁלוֹת
אֵהָבָה וִירָאָה לְכַנְפִּיִּים,
בְּהֵן עֵפָה הַצִּיּוֹר לְמַעְלָה
– כִּךְ גַּם, עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל, הַאֵהָבָה
וְהִירָאָה הֵן
הַ"כַּנְפִּיִּים", שֶׁל יֵדֵן
עוֹלוֹת הַתּוֹרָה וְהַעֲבוּדָה

לְמַעְלָה. וְאִילוּ, בַּעֲבוּדָה בְּלִי אֵהָבָה וִירָאָה, חֲסִרוֹת הִרִי
הַ"כַּנְפִּיִּים" שִׁיעֲלוּ אוֹתָהּ לְמַעְלָה, וְלֹא יִכְלָא לְסַלְקָא וְלִמְיָקָם
קָדָם ה' – וְאֵין עֲבוּדָה זוֹ יִכּוּלָה לְעֵלוֹת וּלְעִמּוּד לִפְנֵי הַקִּבְיָה.
רַק כִּשְׁהַעֲבוּדָה הִיא מִתּוֹךְ אֵהָבָה וִירָאָה – הִיא עוֹלָה לְמַעְלָה
לִפְנֵי ה'. לְהֵלֵן, מִסְבִּיר רַבְּנֵי הַזֶּקֶן, שֶׁמָּה שֶׁלִּמְדֵנוּ שְׁבִלִי
הַתַּעֲוִירוֹת אֵהָבָה וִירָאָה, אֵין בְּכוֹחַ הַעֲבוּדָה לְעֵלוֹת לְמַעְלָה
"קָדָם ה'", אֵין זֶה רַק אִם הוּא עוֹסֵק בַּעֲבוּדָה לְשֵׁם פְּנִיָּה עֲצִמִּית;
אֵלָּא גַּם אִם הוּא עוֹסֵק בַּעֲבוּדָה בְּלִי שׁוּם פְּנִיָּה, כִּי־אֵם בִּאֻפֵּן
סִתְמִי, "בְּמִצּוֹת אֲנִשִּׁים מְלוּמְדָה" – מִפְּנֵי שְׁהוּא רִגִּיל מִקְטְנוֹתוֹ
לִקְיִים אֵת הַמִּצּוֹת – הִרִי גַם עֲבוּדָה זוֹ נִקְרָא "שְׁלֵא לְשִׁמּוּד",
כִּי חֲסֵר בָּהּ הַ"לְשִׁמּוּד" שֶׁל אֵהָבָה וִירָאָה.

זוֹכֵר וּמַעוֹרֵר בְּמוֹחוֹ אֵהָבָה מִסּוֹתֶרֶת. הָעֵרֶת כ"ק אֲדַמּוּר־
שְׁלִיט־א: "שֶׁכֵּן" שֶׁכֵּרָה בִּיצִירָה מִזֶּה נִדַּע שֶׁהַעֲבוּדָה מִקּוֹמָה
בִּי"ס דִּיצִירָה". כְּלוּמָר: שֶׁכֵּר עֲבוּדָה זוֹ, הוּא, כֹּאמּוֹר, ב"עוֹלָם
הַיצִירָה", הִרִי שֶׁנִּדַּע מִכֵּךְ שֶׁמִּקּוֹמָה שֶׁל עֲבוּדָה זוֹ הוּא בְּעֵשֶׂר
סְפִירוֹת דִּיצִירָה. אֲכַל
עֲבוּדָה בְּלִי הַתַּעֲוִירוֹת
דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵינוּ – יֵרָאָה
וְאֵהָבָה, אֲפִילוּ בְּמַחֹו
בְּכַחֲנֵת גְּלוּי, – שֶׁגַם
בְּמוֹחוֹ אֵין אֵהָבָה
וְהִירָאָה בְּהַתְגַּלּוֹת, דְּתִינּוּ
לְעוֹרֵר הָאֵהָבָה הַטְּבָעִית
הַמְּסִתֶּרֶת בְּלִבּוֹ,
לְהוֹצִיאָהּ מִתְּהַעֲלֵם
וְהַסְתֵּר הַלֵּב אֶל הַגְּלוּי,
אֲפִילוּ בְּמַחֹו וְתַעֲלּוּמוֹת
לְבֹו עַל־כָּל־פְּנֵים, – כְּלוּמָר: לֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁאֵין בְּכוֹחוֹ לְעוֹרֵר
אֵהָבָה גְּלוּיָה וּמוֹרְגֶשֶׁת בְּלִבּוֹ, אֵלָּא הוּא גַם אֵינוֹ יִכּוּל לְעוֹרֵר
אֵת הָאֵהָבָה הַטְּבָעִית הַמְּסוֹתֶרֶת, שְׁתּוּרְגֶשׁ לִפְחוֹת בְּהַתְגַּלּוֹת
בְּמוֹחוֹ, וְתִהְיֶה בְּהַתַּעֲוִירוֹת בְּתַעֲלּוּמוֹת לְבֹו, דְּבֵר הַמְּבִיא
לִיצִירַת רִצּוֹן בְּמוֹחוֹ, לִקְיִים תּוֹרָה וּמִצּוֹת, כְּדִי לְהִידְבֵּק, עַל יֵדֵן,
עִם הַקִּבְיָה, רַק הִיא – הָאֵהָבָה, נִשְׁאָרֶת מְסִתֶּרֶת בְּלִבּוֹ
בְּתוֹלְדָתָהּ בְּמֹו שְׁהִיתָה קָדָם הַעֲבוּדָה – כִּשְׁהָאֵהָבָה
לְהַקִּבְיָה מוֹסְתֶרֶת לְגַמְרִי, וְאֵינָה מַעוֹרֶרֶת עֵינֵן הַעֲבוּדָה – הִרִי
עֲבוּדָה זוֹ – שְׁהוּא עוֹבֵד בְּלִי הַתַּעֲוִירוֹת רַגְשֵׁי אֵהָבָה וִירָאָה,
נִשְׁאָרֶת לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַפְּרוּדִי, הַנִּקְרָא "חִיצוֹנִיּוֹת
הַעוֹלָמוֹת"^{9,10}, – "פְּנִימִיּוֹת הַעוֹלָמוֹת" הִיא הַ"סְפִירוֹת", שֶׁהֵן

9. "ראה לקמן רפ"מ - שאפ"ל גם בעולם היצירה. וצע"ק שהרי אומר כאן 'נשארה למטה' ועיין בקו"א. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
10. "ע"פ הנ"ל מובן 'העולמות' - לשון רבים, עש' ויצירה". - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' א

שֶׁלֹא הַדְּלִיק בּוֹ אֲמָרִי, כִּי תִכִּי דְבִתָּאִי פִּיתְחָא לֹא אֲדִלִיק בְּתָךְ
פִּיתְחָא נָמִי לֹא אֲדִלִיק – כִּשֵּׁם שֶׁלֹא הַדְּלִיק בִּפְתַח זֶה כִּךְ לֹא הַדְּלִיק
בִּפְתַח הַשְּׁנִי, וְכִדִּי לְהַסִּיר מִעֲלֵיו הַחֹשֶׁד חִיב לְהַדְּלִיק בְּשֵׁנִי
הַפְּתוּחִים.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִקּוֹר לִכֵּךְ שֶׁחֹשְׁשִׁים לְחֹשֶׁד: וּמָנָא תִּמְרָא דְחִיִּישִׁין
לְחֹשֶׁד, דְּתִנְיָא, אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּשִׁבְלִי אֲרַבְּעָה דְּבָרִים אֲמַרָה תוֹרָה
לְהַנִּיחַ פִּיָּאָה בְּסוֹף שְׁדָהּוֹ, כְּלוּמָר, בְּסִיּוּם קִצְרִיתוֹ, וְלֹא קוֹדֵם, מִפְּנֵי
גּוֹל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי בִטּוּל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי הַחֹשֶׁד, וּמִשּׁוּם כִּל תִּכְלָה.
מִבָּאָר רַבִּי שְׁמַעוֹן: מִפְּנֵי גּוֹל עֲנִיִּים, שֶׁלֹא יִרְאָה בְּעַל הַבֵּית (וּבְמַהֲלָךְ
קִצְרִית הַשְּׁדָה) שֶׁעָה פְּנּוּיָה – שֶׁאֵין עֲנִיִּים סְבִיבוֹת הַשְּׁדָה, וְאֲמַר
לְקָרְבוֹ עֲנִי עַל עֲרוּגָה אַחַת. הִרִי זֶה פִּיָּאָה, בֹּא וְטוֹל אוֹתָהּ בְּטֵרֵם
יִבּוּאָה עֲנִיִּים אַחֲרֵים, וְהוּוֹ כַּעֲזָן גּוֹל מִשָּׂאָה הַעֲנִיִּים. וְלִכֵּן אִמְרָה
תּוֹרָה לְהַנִּיחַ הַפֶּאָה דּוּקָא בְּסִיּוּם קִצְרִיתוֹ, שֶׁאֵין יִכּוּלָה הַעֲנִיִּים
לְשַׁעַר מִתִּי יִסִּיִּים הַקִּצְיָר וְיִבּוּאָה לְטִיטוֹל אֵת הַפֶּאָה, וְלֹא יִכּוּל בַּעַל
הַבֵּית לְהַקְדִּים אֵת קְרוֹבוֹ.

רוּחוֹת, כְּגוֹן אֶחָד בַּצִּפּוֹן וְאֶחָד בְּמִזְרָח, אֲכַל אִם שְׁנֵיהֶם מִרוֹת אַחַת
לֹא צִירָה.
הַגְּמָרָא מְבִארָת טַעַם הַהִלְכָה. מְבִרֶרֶת הַגְּמָרָא: מָאִי מַעֲמָא צִירִךְ
לְהַדְּלִיק בְּשֵׁנֵי הַפְּתוּחִים, אִילִּימָא מִשּׁוּם חֹשֶׁד – שֶׁהַעוֹבְרִים עַל
הַפְּתַח שֶׁלֹא הַדְּלִיק בּוֹ יַחֲשְׁדוּ שֶׁלֹא הַדְּלִיק כָּלָל, עֲדִיין יֵשׁ לְבָר
חֹשֶׁד – דְּמָאן – שֶׁל מִי, אִילִּימָא חֹשֶׁד – דְּעִלְמָא – עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים
שֶׁאֵינֶם בְּנֵי הָעִיר, וְאֵינֶם יוֹדְעִים שֶׁהַבֵּית יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי פְתָחִים וְסוֹבְרִים
שְׁנֵי בָתִּים הֵם וְהָדָר בֹּאֶחָד מֵהַבָּתִּים לֹא הַדְּלִיק, אִם כֵּן אֲפִילוּ אִם
שְׁנֵיהֶם בְּרוּת אַחַת נָמִי לִיבְעִי – גַּם נִצְרִיךְ לְהַדְּלִיק בְּשְׁנֵיהֶם, וְאִי
הַחֹשֶׁשׁ הוּא לְחֹשֶׁד דְּבִנִּי מָתָא – שֶׁל בְּנֵי הָעִיר, אֲפִילוּ מִשְׁנֵי רוּחוֹת
נָמִי לֹא לִיבְעִי, שֶׁהִרִי יוֹדְעִים שְׁבִית אֶחָד הוּא, וְיִבְנִי שֶׁהַדְּלִיק בִּפְתַח
הַשְּׁנִי.
מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם מִשּׁוּם חֹשֶׁד דְּבִנִּי מָתָא, וְלִכֵּן אִם שְׁנֵי
הַפְּתָחִים בְּאוֹתוֹ צֵד דִּי לְהַדְּלִיק בֹּאֶחָד מֵהֶם, וְאוֹלָם אִם הֵם בְּשֵׁנִי
צִדִּידִים, וְיִמְנִין דְּמִחְלָפִי בְּהָאִי וְלֹא חֲלָפִי בְּהָאִי – פַּעֲמִים עוֹבְרִים רַק
בְּדֶרֶךְ פְּתַח אֶחָד, וְאֵין עוֹבְרִים בְּדֶרֶךְ הַשְּׁנִי, וְאִם יַעֲבִירוּ בְּדֶרֶךְ הַפְּתַח

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ד' ניסן

ביום הַרְבִּיעִי נִשְׂיָא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצֹר בֶּן־שְׁדִיאוֹר: קִרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אַחַד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְמָרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קִרְבֵּן אֱלִיצֹר בֶּן־שְׁדִיאוֹר:

יום שני, ה' ניסן

ביום הַחֲמִישִׁי נִשְׂיָא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישָׁדִי: קִרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אַחַד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְמָרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קִרְבֵּן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישָׁדִי:

יום שלישי, ו' ניסן

ביום הַשְּׁלִישִׁי נִשְׂיָא לִבְנֵי גַד אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: קִרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֶק אַחַד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְמָרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קִרְבֵּן אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בְּחֶסֶדְךָ הַגָּדוֹל עַל גִּשְׁמֹתֶיךָ קִדִּישִׁין דְּמִתְחַדְשִׁין בְּצִפְרִים וּמִצְפָּצִין וּמִשְׁבְּחִין וּמִצְלָאִין עַל עַמָּא קִדִּישָׁא יִשְׂרָאֵל. רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תְּכַנֵּן וּתְעַלֵּל הַנֶּגֶד צִיפְרֵי קִדִּישֵׁי לְאַתֵּר קִדִּישָׁא דְּאִיתְּמַר עָלֶיהָ עֵין לֹא רָאתָה אֱלֹהִים וּלְתַד. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שְׁבֹאֵם אֲנִי עֲבָדְךָ מִשְׁבֵּט

ליום שלישי ו' ניסן

גַּד

ליום שני ה' ניסן

שִׁמְעוֹן

ליום ראשון ד' ניסן

רְאוּבֵן

שְׁקִירָאֲתִי בְּתוֹרְתְךָ פִּרְשָׁה שֶׁל תְּנַשֵּׂא הַיּוֹם אָזִי יֵאִירוּ נָא עָלַי כָּל נְצוּצֵין קִדִּישִׁין וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הַכְּלוּלוֹת בְּקִרְשֶׁת זֶה הַשְּׁבֵט לְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּתוֹרְתְךָ וּבִירְאָתְךָ לְעִשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיֵּי אֲנִי וְזֵרְעִי וְזֵרְעֵי מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמֵן:

יום רביעי, ז' ניסן

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: קרפנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-פקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן-עמיהוד:

יום חמישי, ח' ניסן

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן-פדהצור: קרפנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-פקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן-פדהצור:

יום שישי, ט' ניסן

ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבירן בן-גדעני: קרפנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-פקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אבירן בן-גדעני:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שישי ט' ניסן

בנימין

ליום חמישי ח' ניסן

מנשה

ליום רביעי ז' ניסן

אפרים

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הפלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך ובקראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

שבת קודש, י' ניסן

בַּיּוֹם הַעֲשִׂירִי נָשִׂיא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדַּי: קָרְבָּנוֹ קֶעֱרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלִשִּׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַעִים שָׁקֶל בְּשִׁקְל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קְמֹרֶת: פֶּר אֶחָד בֶּן־כָּקֹר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשֶׂאֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: וּלְזֶבֶח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדַּי:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יְהִי רְצוֹן מִלִּפְנֵיךְ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵי, שֶׁתֹּאִיר הַיּוֹם בְּחֶסֶדְךָ הַגָּדוֹל עַל גִּשְׁמָתֵינוּ קְדִישִׁינוּ דְּמִתְחַדְשִׁין כְּצַפְרִים וּמוֹצֵצִין וּמְשַׁבְּחִין וּמוֹצֵלֵאִין עַל עַמָּא קְדִישָׁא יִשְׂרָאֵל. רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תַּכְנִים וְתַעֲלֵל הִנֵּה צִיפְרֵי קְדִישִׁי לְאַתֵּר קְדִישָׁא דְּאִיתְקַר עָלֶיהָ עֵין לֹא רָאֶתָה אֱלֹהִים וּזְלַתְךָ. יְהִי רְצוֹן מִלִּפְנֵיךְ יְיָ אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵי, שְׁבָאִם אֲנִי עֹבְדְךָ מִשְׁבֵּט

לשבת קודש י' ניסן

דן

שְׁקָרָאִי בְּתוֹרַתְךָ פֶּרֶשֶׁה שֶׁל הַנְּשִׂיא הַיּוֹם אֲזִי יֵאִירוּ נָא עָלֵי כָל נְצוּצֵינוּ קְדִישִׁינוּ וְכָל הָאוֹרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַכְּלוּלוֹת בְּקִדְשֶׁת זֶה הַשְּׁבֵט לְהַכִּין וּלְהַשְׁכִּיל בְּתוֹרַתְךָ וּבִירְאָתְךָ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כָּל יְמֵי חַיֵּי אֲנִי וְזֵרְעִי וְזֵרְעֵי מַעֲתָה יְעַד עוֹלָם אָמֵן:

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' א

מקום עור בהמה טמאה טמא בהן, ומוכח שטומאת עור בהמה
טמאה אינה קשורה לחומרא של טומאה בכעדרה, ולכך אף מת
טמאה אהל העשוי מעור בהמה טמאה. וְחֹזֵר הִדִּין, כלומר, אם
תפרוך שוב מה לנגעים החמורים ממת שכן שתי וערב טמא בהן,
יש להוכיח משרצים שאין מטמאים שתי וערב, ומכל מקום
מטמאים עור בהמה טמאה, ומוכח שטומאת עור בהמה טמאה
אינה קשורה לחומרא של טומאת שתי וערב. ואם נשוב ונדחה
שאין ללמוד משרצים מפני שטמאים בכעדרה, נגעים יוכיחו,
ואם כן לא ראי' זה כראי' זה ולא ראי' זה כראי' זה – אין חומרת נגעים
בחומרת שרצים, ואין חומרת שרצים בחומרת נגעים, ואם כן
בהכרח שלא החומרא גורמת שגם עור בהמה טמאה נטמא בהם,
שהרי אין חומרתם שוה, אלא הצד השוה שבהם גורם זאת, והצד
השונה שבהם, שְׁעוֹר טָמֵא בָּהֶן, ומצאנו שְׁעִשָּׁה בהם הכתוב עוֹר
בָּהֶם טָמֵא בָּהֶן עוֹר בָּהֶם טָמֵא בָּהֶן, ששניהם מקבלים טומאה, אִם
אֲנִי אֲכִיָּא אֲהֵל הַפֶּת שְׁעוֹר טָמֵא בּוֹ, וְנִעֲשָׂה בּוֹ עוֹר בָּהֶם טָמֵא
בָּהֶן עוֹר בָּהֶם טָמֵא בָּהֶן, ששניהם יקבלו טומאת אהלים.
הגמרא מפריכה את הצד השווה: אָמַר לִיה רַבָּא מְבַרְנִישׁ לְרַב אֲשִׁי,
אִיכָא לְמִיפְרָךְ – יֵשׁ לְפָרוּךְ אֶת הַצֵּד הַשּׁוֹה, מַה לְהַצֵּד הַשּׁוֹה שֶׁבִּהּ
– שִׁבְנָעִים וְשִׁרְצִים, שֶׁכֵּן טָמֵאִין בְּפִתּוֹת מְבַרְנִישׁ, שִׁרְצִים שִׁיעוֹרִים
כַּעֲדָשָׁה, וְנִגְעִים שִׁיעוֹרִים כִּגְרִיס, וְשִׁנְיָהם קִטְנִים מְשִׁיעוֹר כּוֹיִת,
וְלִכְּן חֲמוּרִים גַּם לַעֲנִין עוֹר בַּהֲמָה טָמֵא, תֵּאֱמָר בְּמַת שְׁאִינוּ מְטָמֵא
אֵלָּא בְּכּוֹיִת.
לאחר שנפרך הלימוד בצד השווה מנגעים ושרצים, מביאה
הגמרא מקור אחר לטומאת אהלים בעור בהמה טמאה: אֵלָּא אָמַר
רַבָּא מְבַרְנִישׁ,

ממשך רבא ודוחה לימוד זה: וְאִיכָא לְמִיפְרָךְ – יֵשׁ לְפָרוּךְ אֶת
הַלִּימוֹד מִנִּגְעִים, מַה לְנִגְעִים שִׁחְמוּרִים הֵם, שֶׁכֵּן חוֹטֵי שְׁתֵּי וְעֶרֶב
טָמֵא בָּהֶן, וְלִכְּן חֲמוּרִים גַּם לַעֲנִין זֶה שְׁנוּהַגַּת טוֹמְאָתָם גַּם בְּעוֹר
בַּהֲמָה טָמֵא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מֵת אִינוּ מִטְמֵא חוֹטִים שֶׁלֹּא נִאֲרָגוּ
לְבַגְד, וְשִׁמָּא קֵל הוּא גַם לַעֲנִין זֶה שֶׁאֵין מִטְמֵא אֲהֵל מְעוֹר בַּהֲמָה
טָמֵא.
ממשך רבא ומביא לימוד אחר: אֵלָּא זָמַר – נִלְמַד טוֹמְאָת אֲהֵלִים
בְּעוֹר בַּהֲמָה טָמֵא מִטוֹמְאָת שְׁרָצִים, דִּתְנִינָא בְּבִרְיִיתָא, נִאֲמַר לְגַבִּי
שִׁרְצִים (ויקרא יא לב) 'וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא מִכָּל כְּלִי
עֵץ אוֹ כֶּגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שֶׁק' וגו', מְבֹאֵרֶת הַבְּרִייתָא: 'עוֹר', כלומר,
אֵילוּ הֵיחָה נִאֲמַר 'מִכָּל כְּלִי עֵץ וּבִגְד וְעוֹר' וגו', אֵין לִי לְלַמּוֹד שִׁיטְמָא
מִשִּׁרְצִים אֵלָּא עוֹר בָּהֶם טָמֵא בָּהֶן, עוֹר בָּהֶם טָמֵא בָּהֶן מִזֵּנִן שִׁיטְמָא
מִשִּׁרְצִים, תְּלִמּוֹד לְזִמְרָא 'אוֹ עוֹר'. וְתִיבֵת 'אוֹ' מִיּוֹתֶרֶת לְרִבּוּת גַּם עוֹר
בַּהֲמָה טָמֵא. וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִשִּׁרְצִים לְטוֹמְאָת אֲהֵלִים שִׁכְשֵׁם שִׁלְגִי
שִׁרְצִים עוֹר בַּהֲמָה טָמֵא נִטְמָא בְּעוֹר בַּהֲמָה טָמֵא, כִּךְ גַּם לַעֲנִין
טוֹמְאָת אֲהֵלִים.
ממשך רבא ודוחה לימוד זה: וְאִיכָא לְמִיפְרָךְ – יֵשׁ לְפָרוּךְ אֶת
הַלִּימוֹד מִשִּׁרְצִים, מַה לְשִׁרְצִים שִׁחְמוּרִים מִמֵּת, שֶׁכֵּן מְטָמֵאִין אִף
כְּשִׁיעוֹר כְּעֶדְשָׁה, וְלִכְּךָ הַחֲמִירָה בָּהֶם הַתּוֹרָה שִׁיטְמָאוּ עוֹר בַּהֲמָה
טָמֵא, אִךְ מֵת שֶׁאִינוּ מִטְמֵא אֵלָּא כְּשִׁיעוֹר בּוֹ שִׁיעוֹר כּוֹיִת, שִׁמָּא
הַקְּלָה בּוֹ גַּם שֶׁאִינוּ מִטְמֵא אֲהֵל הַעֲשׂוֹי מְעוֹר בַּהֲמָה טָמֵא.
רבא מסיים את הלימוד שְׁעוֹר בַּהֲמָה טָמֵא נִטְמָא טוֹמְאָת אֲהֵלִים,
וְלִזְמַד זֹאת מִטוֹמְאָת נִגְעִים וְטוֹמְאָת שִׁרְצִים יַחַד: כִּשְׁנִלְמַד
מִשִּׁרְצִים לְטוֹמְאָת אֲהֵלִים שְׁעוֹר בַּהֲמָה טָמֵא נִטְמָא כְּעוֹר בַּהֲמָה
טָמֵא, אֵין לְדַחוּת מַה לְשִׁרְצִים שִׁחְמוּרִים מִמֵּת שֶׁכֵּן מִטְמֵאִים
כַּעֲדָשָׁה, שֶׁהִי נִגְעִים יוֹכִיחוּ שֶׁאִינוּ מִטְמֵאִים אֵלָּא בְּכִגְרִיס, וּמִכָּל

יום ראשון

יום ששי

ד ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, ששי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: וכשעוסק . . . כמ"ש בזהר.

עבודת בעלי עסקים מתחלקת לשני סעיפים עקרים:

(א) העבודה עם עצמא. בעת עסקו ממש בשעה הפנויה, בישבו בחנות וכדומה, ילמד משנה משניות, פרק תניא, ויהיה לו איזה דברי תורה, כמו חמש משניות תהלים תניא, שיהיה בקי בהם בעל-פה, למען שיוכל לחזור עליהם בהלכו ברחוב, בשוק וכדומה.

(ב) העבודה עם זולתו. בעת הדבור בעניני עסק, יסבב הדבור לספר איזה ספור תכני, ולמצא עלה וסבה לעורר על דבר למוד וכיוצא בזה.

יום שני

שבת

ה ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שביעי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תניא: פרק מ. אך . . . נה באריכות.

ב'רצה' דברכת המזון אומרים "בעל הישועות" - בית דגושה, "ובצל הנחמות" - בית רפויה.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר במאמר רבותינו זכרונם לברכה "לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו", כבוד יש בו שני פרושים: לשון כבדא, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה "כבד לב פרעה - נעשה לבו ככבוד", ולשון כבוד, גלוי אור מקיף נעלה. וזהו "לא מקומו של אדם מכבדו", כלומר מקררו, אלא "אדם מכבד את מקומו", שנתן לו כח ועז להאיר את מקומו באור תורה ועבודה. כשם דכירידת הנשמה בגוף "משפיעים אותו תהא צדיק", דשבועה זו הוא ענין השבע בכחות נעלים שתוכל להשלים כונת ירידתה, הנה כן הוא בכל אדם ואדם במקום שהוא.

יום שלישי

יום ראשון

ו ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: לה-לח.

תניא: הגהה (ושם . . . 110 רצון זו).

הנסיון הראה, אשר כשמצמצמים בחקירות, ועובדים בסדר ובתקף על פי הנעימות של תורה, ימין מקרבת ושמאל דוחה, אזי פועלים בודאי, ובפרט בענינים העקרים מעקרי הדת.

יום רביעי

יום שני

ז ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, שני עם פירש"י.

תהלים: לט-מג.

תניא: ובזה יובן . . . 110 בר"מ.

נוסח "ויהי בנסע": ורצון כל צורך בית ישראל.

כנוי משפחה של רבנו הזקן: ברוכאוויתש.

כנוי משפחה של בנו אדמו"ר האמצעי: שניאורי.

כנוי משפחה של ה"צמח צדק": שניאורסאהן.

יום שלישי ח ניסן ה'תש"ג חמישי

שיעורים. חומש: מצורע, שלישי עם פירש"י.
תהלים: מד"מח.
תניא: כי כמו . . . נו בפע"ח.

כָּל נִשְׁמָה יֵשׁ לָהּ עֲבוּדָה פְּרָטִית בְּמַחֲזִין וּמִדּוֹת כָּפִי טִבְעָה וְעִנְיָנָה. וְכָתִיב "מֵאִיבֵי תַחֲכַמְנִי", מִהֶהָטוֹת הָרָעוֹת שְׁמֶרְגִישׁ בְּמִדּוֹתָיו הַטִּבְעִיּוֹת, מִזֶּה מֵתַחֲכֶם וְיִוָּדַע אֵיךְ לְכַלֵּל תִּקּוֹן מִדּוֹתָיו וְשֶׁעָבוֹד הַכָּחוֹת שְׁלוֹ בְּעֲבוּדַת ה' יִתְבָּרֵךְ.

יום רביעי ט ניסן ה'תש"ג שישי

שיעורים. חומש: מצורע, רביעי עם פירש"י.
תהלים: מט"נד.
תניא: והנה אף דדחילו . . . באריכות.

נִיט הַיִּיזָעֵר אֲוֵן גַּעֲלָד אִיזו דַּעַר אִידִישְׁעֵר רֵיכְטוֹם. דַּעַר אִידִישְׁעֵר אִיבִיקֶעֶר רֵיכְטוֹם אִיזו, אַז מַעַן אִיזו אִידֶעֶן וּוְאָס הִיטְעֵן אָפּ תּוֹרָה אֲוֵן מִצּוֹת, אֲוֵן מ'בֵּרִינְגֵט אֲוִיף דַּעַר וועלט קינדער און אִינִיקלאַך וּוְאָס הִיטְעֵן אָפּ תּוֹרָה אֲוֵן מִצּוֹת.

לֹא בָתִּים וּמִמּוֹן הֵם הָעֹשֶׁר הַיְּהוּדִי. הָעֹשֶׁר הַיְּהוּדִי הַנִּצְחִי הוּא, שְׁאֵנוּ יְהוּדִים הַשּׁוֹמְרִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּמִבְּיָאִים לְעוֹלָם בָּנִים וּנְכָדִים הַשּׁוֹמְרִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת.

יום חמישי י ניסן ה'תש"ג שבת קודש

שיעורים. חומש: מצורע, חמישי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: פרק מא. ברם . . . עבודת עבד.

בְּדִבְרֵי הַתַּעֲמוּלָה בְּעִנְיַן טְהֻרַת הַמִּשְׁפָּחָה בְּמוֹשָׁבוֹ, יִתְבּוֹנֵן בָּזֶה: אֵלֹהֵי יִצְיָר, אֲשֶׁר ה' אָנֹה לִידּוֹ לְהַצִּיל מוֹשֵׁב יְהוּדִים מִכְּלִיּוֹן, רַחֲמָנָא לְצִלָּן, הִנֵּה בְּטַח הָיָה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל זֶה, וְהָיָה מְהִלָּל וּמְשַׁבַּח אֶת ה' יִתְבָּרֵךְ, עַל גְּדֹל הַחֶסֶד לְזִכּוֹתָיו בְּזִכּוֹת גְּדוֹל כְּזֶה. כֵּן וְיִוָּתֵר מִכֵּן הִיא תַעֲמוּלָה זוֹ, שֶׁהִיא הַצֵּלָה נִפְשׁוֹת מִמָּוֶה.

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

10 -[נקרא] עין, והלא מין זרע הוא. משיבה הגמרא: אָמַר מֶר וּזְמֶרָא,
11 דְּאָמַר קָרָא - שנאמר בפסוק בענין המרגלים ששלח יהושע לרגל
12 את ארץ ישראל קודם שנכנסו אליה, בשעה שהתחבאו בביתה
13 של רחב (יהושע ב ו), 'וְהָיָה הָעֵלְתָם הַנֶּגֶה, וְהַתְמַנְנָם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ' -
14 בפשתים שהם עדיין בתוך גבעוליהם. הרי שגבעולי הפשתן
15 קרויים 'עץ'.
16 שנינו במשנה: וְהִיוּצֵא מִן הָעֵץ אִינוּ מְטַמְּא טוֹמְאָת אֱהִלִּים אֱלָא
17 פִּשְׁתָּן.
18 מבררת הגמרא: מְנַל - מנין לנו כלל זה. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי
19 אֶלְעָזָר, גָּמַר - התנא למד זאת בגזירה שוה 'אֱהִל' 'אֱהִל'

1 שם, הרי שגם האהל עצמו טעון הזאה. המשנה מבארת באלו
2 אהלים נאמרה טומאה זו: וְכָל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ, אִם עֲשָׂה מִמֶּנּוּ אֹהֶל
3 וְחִיבְרוּ לְקִרְקַע, וְהָיָה תַּחְתּוּיוֹ מֵת, אִינוּ מְטַמְּא ו-נְטִמָּא טוֹמְאָת
4 אֱהִלִּים, כְּלוּמַר, אֵין הָאֹהֶל עֲצָמוֹ נְטִמָּא מִמֶּת, אֱלָא פִּשְׁתָּן - חוץ
5 מִפִּשְׁתָּן, שֶׁאִם עֲשָׂה מִמֶּנּוּ אֹהֶל וְהָיָה תַּחְתּוּיוֹ מֵת, נְטִמָּא גַם הָאֹהֶל
6 עֲצָמוֹ, וְצִרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ וּלְהוֹזֵת עָלָיו מִי אִפֶּר פֶּרֶה לְטַהֲרָתוֹ.

גמרא

7
8 במשנתנו מבואר ש'פשתן' בכלל עץ הוא. הגמרא מבררת את
9 המקור לכך. שואלת הגמרא: מְנַל - מנין לנו פִּשְׁתָּן אִיקְרִי

יום ראשון ד' ניסן ה'תש"פ

נעל של עץ - 'מונעל' או 'משא'?

גם טמא טומאת מדרס.
ואם כן, ישנה סתירה בדברי הרמב"ם: כאן פסק כרבי עקיבא שסנדל של סיידים טמא מדרס, ואילו בהלכות שבת (פ"ט הט"ו) פסק שאין הקיטע יוצא בקב שלו, שלא כדעת רבי מאיר!

ומתוך השער המלך:

לדעת רבא (יומא עה, ב), בין לפי רבי מאיר ובין לפי רבי יוסי קב הקיטע מנעל הוא, ולפי רבי יוסי האיסור לצאת בקב הקיטע בשבת הוא משום שגזרו חכמים שמא יישמט הקב מהרגל ויבוא להעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, ואילו לדעת רבי מאיר לא חששו לזה ולכן מותר לצאת בו.
וכיון שהרמב"ם הולך בשיטת רבא, אין כל סתירה בין הפסקים, כי אכן סנדל של עץ הוא מנעל וטמא טומאת מדרס, ועם זאת אין הקיטע יוצא בקב שלו אף ש'מונעל' הוא ואינו משא, כי גזרו חכמים שמא יישמט מרגלו ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים.

הלכות כלים פרק כה, הלכה יח: סנדל של סיידים, והוא סנדל של עץ - מטמא במדרס, מפני שהסייד פגמים ממיל בו עד שמונעל לביתו.

לדעת רבי עקיבא סנדל של סיידים, שנועלים אותו כדי שהסייד לא ישרוף את העור, ראוי לקבל טומאה (שבת סו, א) ופסק הרמב"ם כמוהו אף שחכמים חולקים עליו וסוברים שנועל של עץ אינו נחשב מנעל ואינו טמא טומאת מדרס, כי למסקנת הגמרא (שם) רבי מאיר סובר כרבי עקיבא ו"הלכה כרבי", היינו כשיטת רבי עקיבא ורבי מאיר (כסף משנה).

והקשה ה'שער המלך' (כאן, בשם 'גופי הלכות' להר"ש אלגוזי): דברי רבי מאיר נאמרו לענין שבת, שיותר לקיטע לצאת לרשות הרבים בקב של עץ ואינו נחשב 'משא' שלא כדעת רבי יוסי האוסר, וסובר כרבי עקיבא שסנדל של סיידים העשוי מעץ נחשב מנעל ומטמא טומאת מדרס, כי שתי ההלכות עניינם אחד שקב הקיטע וסנדל של סיידים נחשבים מנעל, ולכן מותר לצאת בקב הקיטע בשבת, ומטעם זה עצמו

יום שני ה' ניסן ה'תש"פ

חציצה בטבילה

ואם היה הדבר החוצץ חופה את כולו, לדעת רב כהנא (יבמות עה, ב) הרי זה חוצץ מן התורה אף-על-פי שאינו מקפיד עליו. ותמה הגר"ע איגר (מקואות פ"א מ"א) מדוע השמיטו הרמב"ם ושאר הפוסקים הלכה זו?

ואכן, ב'לחם ושמלה' (סי' קצח, שמלה ס"ב) כתב, שכיון שבמקור ההלכה בגמרא (נדה סז, ב) בו נקבעו דיני חציצה בטבילה לא הובאה הלכה זו של רב כהנא - משמע שאין זה להלכה.

ובספר 'גולת עליות' (פ"ט מ"ב פ"א אות ז) ביאר:

בפועל, לא תיתכן מציאות שכל גופו מכוסה ודבוק בדבר שאינו מקפיד עליו ואינו מעוניין להסירו, וכוונת רב כהנא היא שאם דבר מכסה את כולו ובכל זאת האדם טוען שאין הוא מקפיד עליו - אינו נאמן, אלא בוודאי כן מקפיד עליו, ולכן חוצץ מן התורה.

הלכות מקואות פרק א, הלכה יב: דבר תורה, אם היה דבר החוצץ חופה את רב האדם או רב הכלי - לא עלתה להם טבילה. והוא שיהיה האדם מקפיד עליו, ורוצה להעבירו. ומה הדין כשהדבר החוצץ חופה את חציו של האדם או הכלי?

יש סוברים כי כיון ש'אי אפשר לצמצם', היינו שאדם אינו יכול לדייק במדידתו, הרי גם כשהדבר חופה את חציו - חוצץ (אמרי אש יו"ד סי' עה). ולפי זה, לדעת האומרים (תוס' עירובין ה, ב ד"ה וספק) שמדידה בידי אדם כן 'אפשר לצמצם' - במחצה על מחצה אינו חוצץ מן התורה.

אך בשו"ת מהרי"א הלוי (ת"ב סי' סח) כתב כי כיון שדין חציצה נלמד מהפסוק "ורחץ את בשרו במים" (ויקרא טו, טז) - "שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים", הרי לפחות רוב בשרו צריך לגעת במים ('רובו ככולו'), ואם רק חציו נגע במים לא עלתה הטבילה מן התורה.

יום שלישי ו' ניסן ה'תש"פ

הכשר מים שאובין ב'המשכה'

ע"צ רצפת אבנים או נסרים שאינם ראויים להבליע, הוי כמו שמונחים בכלי ולא מבטל מהם שם שאובין".
אבל הרמב"ם כאן לא הצריך קרקע הראויה לבלוע. ויש לבאר כי לשיטתו מים שאובין פסולין 'מדברי סופרים' (לעיל ה"ב) שגזרו על מים שנפלו למקוה מכלי, ואם כן אין צורך לבטל שם שאובין מן הנומים (הכשרים מן התורה) ואם נפילת המים למקוה אינה מתוך הכלי, כשר.

והנה, נחלקו הפוסקים בשיעור ההמשכה (הובא בב"י שם): לדעת הרשב"א די בכל שהוא, אבל הריב"ש ועוד כתבו

הלכות מקואות פרק ד, הלכה ח: אין המים השאובין פוסלין את המקוה בשלישת לגין, עד שיפלו לתוך המקוה מן הכלי; אבל אם נגדרו המים השאובין חוץ למקוה, ונמשכו ויגדרו למקוה - אינן פוסלין המקוה...

כתב ב'מרדכי' (שבעות פ"ב, הובא בב"י סי' רא) בשם ה'ראים' שהכשר מים שאובין למקוה ב'המשכה' הוא דווקא כאשר "המשיכה על גבי קרקע הראוי לבלוע", כי "אז המים נתבטלו אגב קרקע, וכשזוחלת לגומא נעשית כאילו באו מתמצית הקרקע, כי נתבטל מהם שם שאובין", אבל אם "המשיכה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קג

"שיעור ההמשכה הוא משלשה טפחים ולמעלה", כי "כל פחות משלשה כלבוד דמי".

ויש לומר שמחלוקת זו תלויה במחלוקת האמורה:

אם ההמשכה נועדה להנשיך את המים, די בקרקע כל שהוא כדי לבטל מהם שם שאובין ואין זה דין 'לבוד', אבל לשיטת הרמב"ם שענינה הוא שלא יבואו המים היישר מהכלי למקוה – בתוך ג' טפחים שהוא 'לבוד', הרי זה נחשב שהמים באים מהכלי למקוה ולכן צריך לפחות ג' טפחים כדי שלא יהא נחשב שהמים באים מהכלי.

ולפי זה, אם יהיה מרחק של ג' טפחים בין הכלי למקוה כשרובו רצפת אבנים, ורק כל שהוא קרקע הראוי לבלוע – יהיה כשר לכל הדעות: להאומרים שצריך מרחק ג' טפחים כדי שלא יבואו המים היישר מן הכלי, הרי כל שיש ג' טפחים גם כאשר אין זה קרקע הראוי לבלוע, כשר. ולהאומרים שצריך קרקע הראוי לבלוע, הרי זה כדי לבטל מהם שם שאובין ודי אפילו בכל שהוא קרקע הראוי לבלוע, ואין צורך בג' טפחים.

(חידושי הגר"ז תמורה יב. ב.)

מקוה שנצבע בסבון

יום רביעי ז' ניסן ה'תש"פ

אם מראה המקוה נשתנה מחמת משקה אחר הפסול למקוה (כגון יין) הוא נפסל, אך אם נשתנה על ידי דבר גוש אינו נפסל, ואף אם גוף הדבר נימוח בתוכו.

ולפי דבריו זה גם ההבדל בין מי צבע ליין – יין שהוא משקה פוסל את המקוה, ואילו הצבע שאינו משקה אינו פוסל, ולפי זה אין הדבר תלוי בכך שגוף הצבע לא נימוח במים, כדברי הראב"ד, אלא אפילו אם גופו נמחה במים אינו פוסל, כיון שאינו משקה.

ומעתה, מקוה שנפלו לתוכו חתיכות סבון ושינו את מראהו – דינו תלוי בשתי הדעות הללו: לדעת הראב"ד מאחר וגוף הסבון נימוח במים הרי הוא פוסל את המקוה כיון, ואילו לדעת הרמב"ם מאחר ואינו משקה אינו פוסל את המקוה אף אם גופו נימוח במים.

(ש"ת מוהרש"ג א י"ד סי' פ. ה'ר צבי י"ד סי' קפה)

הלכות מקואות פרק ז, הלכה ח: מי הצבע – פוסלין את המקוה בשלשת ל"ג, ואין פוסלין אותו בשני מראיו. בהלכה זו מבואר שמקוה שנפלו לתוכו מים צבועים ושינו את מראהו אינו נפסל בכך. מאידך, להלן (הלכה ט) מבואר שמקוה שנפלו לתוכו מים המעורבים ביין נפסל בכך.

ובביאור ההבדל בין מים צבועים ליין, נחלקו ראשונים: הראב"ד (בעלי הנפש שער המים ב, ז) כתב שכאן מדובר באופן שסממני הצבע לא נמחו בתוך המים אלא רק שרו בהם ועל-ידי-זה נצבעו, ולכן אין המקוה נפסל על ידי מים אלו, אך כאשר היין עצמו התערב במקוה ושינה את מראהו, הרי הוא נפסל בכך.

אך הרמב"ם (להלן ה"ב) כתב: "מקוה שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל לו דבר אחר הרי זה כשר, לא אמרו אלא שנשתנה מחמת משקה אחר", ויש לדייק מדבריו שרק

שיעור מי מעיין בטבילת אדם

יום חמישי ח' ניסן ה'תש"פ

והתוספות ר"ד (חגיגה שם) סובר כשיטת הרמב"ם שמעיין מטהר בכל שהוא גם בטבילת אדם, ואת דברי הגמרא מהם הוכיחו התוספות והרא"ש כנ"ל, פירש שאין המדובר במי מעיין אלא במקוה של מי גשמים שאין בו ארבעים סאה העומד ליד מקוה אחר, שאין לטבול בו כי אין שני המקוואות נחשבים כמחוברים.

וה'תוספות יו"ט' הקשה: שנינו (מקואות פ"ה מ"ו): "גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים", והרי גל שנתלש מן הים דינו כמעיין, ובכל צריך שיהיה בו ארבעים סאה אף לטבילת אדם!

וב'תוספות חדשים' (שם) תירץ: גל שנתלש מן הים ולא ניתק, ובפרטים מסוימים דינו כמעיין (ומטהר אף שממיו וזחלין), אינו כמעיין ממש ולכן אינו מטהר אלא בארבעים סאה, אבל מי מעיין ממש מטהרים אדם וכלים גם אם אין בהם ארבעים סאה.

והלכה הביא הבית יוסף' (שם) את דברי הר"ן (תשובות סי' סו): "הדברים נראים, דאפילו לאדם לא בעי מ' סאה בטבל כמעיין (אלא שיהא גופו עולה בהן הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו) אף על פי כן באיסור כרת ראוי לחוש לדברי המחמירים".

הלכות מקואות פרק ט, הלכה ח: מה בין מעיין למקוה? המקוה אינו מטהר אלא בארבעים סאה, והמעין מטהר בכל שהוא.

וכתב ה'סוף משנה' שלדעת הרמב"ם מעיין מטהר בכל שהוא בין בטבילת כלים ובין בטבילת אדם, שהרי דברי הרמב"ם כאן שמעיין אינו צריך שיעור ארבעים סאה, הם בהמשך להלכה קודמת (בה"ט) שמדובר בה הן בטבילת אדם והן בטבילת כלים (וראה ב'בית יוסף' (יור"ד ריש סי' רא): 'כל שהוא' לא דוקא, שהרי כל גוף האדם צריך להתכסות במים, אלא הכוונה שאין צריך במעיין ארבעים סאה אם גוף האדם קטן והמים מכסים את כולו).

אך לדעת התוספות (גיר' לח, ב ד"ה בר מההיא) והרא"ש מעיין מטהר בכל שהוא רק בכלים, אבל לטבילת אדם צריך ארבעים סאה גם במעיין, והביאו ראייה מהגמרא (חגיגה כב, א) שמי המקוה צריכים להיות במקום אחד, וגם אם המים הנקווים תלחלו ובקעו מהנהר דרך נקבים באדמה, צריך שיהיו ארבעים סאה ואינם מצטרפים ומתחברים לנהר (כי הנקבים קטנים מדי) ומשמע שמדובר במעיין, וכיון שמעיין אינו צריך ארבעים סאה, בהכרח שמדובר בטבילת אדם שלטהרתו צריך ארבעים סאה אף במעיין.

החיוב והפטור בשן ורגל

יום שישי ט' ניסן ה'תש"פ

שבאומרה "ובער בשדה אחר" התורה הגדירה מלכתחילה את חיוב שן ורגל שיהא ברשות הניזק בלבד, ואם באה בהמת המזיק לשם חייבת. אבל בכל מקום אחר שאינו רשות הניזק, אפילו כשאין למזיק רשות להיכנס בו (יחצר שאינה של שניהן), פטורה – כי סוף-סוף אין זה רשות הניזק (שדה אחר).

על פי זה היה מקום לחייב על שן גם ברשות הרבים, כי בהיותה רשות של כולם וגם לניזק יש רשות להניח בה פירותיו, תיחשב לרשות הניזק. וכלפי טענה זו באה הסברה שבהמת המזיק "יש לה רשות להלך בכאן" ופטורה. אבל סיבת הפטור ביסודה, היא (לא בגלל שיש לה רשות להלך, אלא) בגלל שאין זה רשות הניזק (שדה אחר).

ולפי זה מבאר ה'צמח צדק' שאם החצר "מיוחדת לבהמה לשניהן והיה רשות לאחד מהן בלבד להכניס לה פירות" הרי זו "חצר הניזק ממש כיון שמיוחדת לו לבד לפירות", ולכן למרות שיש לה רשות להלך שם – חייבת.

הלכות נזקי ממון פרק א, הלכה ט: אם היתה מיוחדת לבהמה לשניהן, והיה רשות לאחד מהן בלבד להכניס לה פירות, והזיקה פירותיו – חיב אף על השן ועל הרגל.

והקשה ה'צמח צדק' (ח"י על הש"ס, ב"ק, סוף"א):

לכאורה, דברי הרמב"ם בהלכה זו סותרים לדבריו בהלכה הקודמת (ח"י), שטעם הפטור של שן ורגל ברשות הרבים הוא "מפני שיש לה רשות להלך בכאן ודרך הבהמה להלך כדרכה ולאכול ולשבר כדרך הילוכה", שהרי בחצר ש"היתה מיוחדת לבהמה לשניהן" יש לבהמת המזיק רשות להלך ואם כן מדוע "חייב אף על השן ועל הרגל"?

ומיישב:

כתב ה'פלפולא חריפתא' (ב"ק פ"ב סק"א), שהעובדה שברשות הרבים יש לה רשות להלך אינה הסיבה לפטור שן ורגל ברשות הרבים, כך שכאשר אין לה רשות להלך חייבת, שהרי ב"חצר שאינה של שניהן לא למזיק ולא לניזק" אין לה רשות להלך ובכל זאת פטורה (לעיל ח"י), אלא

הגורם לנזק - חיוב רק כשהתכוון להזיק

שבת קודש י' ניסן ה'תש"פ

שחובת התשלום היא על הנזק שהזיקה הבהמה. ולגבי הקושיא מדין המשנה שלסטים שפרצו את הגדר פטורים מלשלם את נזקי הבהמה – יש לחלק:

כוונת הליסטים היא לגנוב את הבהמה ולא שתצא הבהמה ותזיק, ולכן כל זמן שלא הוציאו את הבהמה מרשות הבעלים לא נתחייבו בנזקה, אבל הפורץ גדר לפני בהמת חברו כוונתו שהבהמה תצא ויתחייבו הבעלים בתשלומי הנזק, ולכן נחשב 'מזיק' וחייב בכל נזקי הבהמה.

וב'אבן האזול' הוסיף לבאר שאין הליסטים חייבים למרות שפשעו בכך שפרצו את הגדר, כי כאשר אדם גורם נזק לחברו אפשר לחייבו מדין 'גרמא בנזקין' רק אם התכוון להזיק, וכיון שהליסטים הוציאו הליסטים את הבהמה כדי לגנובה ולא כדי שתזיק, באותה שעה לא חל עליהם שם 'מזיק'. ומה שאחר כך הלכו והשאירוה שם ללא שמירה שלא תזיק הוא אכן פשיעה, אבל אין לחייבם בגין כך, כי כל זמן שהבהמה אינה ברשותם לא חלה עליהם חובת שמירה.

הלכות נזקי ממון פרק ד, הלכה ב: הפורץ גדר לפני בהמת חברו, ויצאת והזיקה – אם היה גדר חזק ובריא, חיב; ואם היה כותל רעוע – פטור מדיני אדם.

הראב"ד מסתפק בכוונת דברי הרמב"ם "אם היה גדר חזק ובריא, חיב": אם הכוונה שחייב לשלם על הגדר, למה הוצרך להוסיף 'ויצאת והזיקה', והרי הדיון הוא על הגדר, ואם כוונתו שחייב לשלם מה שהזיקה הבהמה יש להקשות, הרי הגמרא מפרשת את דין המשנה (בבא קמא נז, ב) לסטים שפרצו את הדיר ויצאה הבהמה והזיקה, אינם חייבים לשלם אלא רק כאשר היכו את הבהמה והכריחוה להזיק?

והביא ה'מגדל עד' שבתשובת הרמב"ם לחכמי לוניל ביאר כוונתו כאן שחייב לשלם את נזקי הבהמה, כלשון הגמרא (שם) במקור הלכה זו, "פורץ גדר לפני בהמת חברו", ואם נאמר שהחיוב הוא על הגדר הניזוקה, מה 'נפקא מינה' שפריצת הגדר היתה לפני בהמת חברו, הרי הדיון הוא על הגדר ולא על הבהמה. וכן: למה אם היה כותל רעוע פטור, הרי צריך לחייבו כפי השווי של כותל רעוע? אלא בהכרח

המשך ביאור למס' שבת ליום ראשון עמ' ב

8 לא כן נמצא שכפל התנא דבריו.
9 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסְּנָא, אֲבָן דִּין אֶחָד הוּא בִּשְׁתֵּי
10 הַמִּשְׁנִיּוֹת, וּבִמְשֻׁנָּה לְהֵלֵךְ מִהַּ מַּעַם קְאָמַר, כְּלוּמַר בֹּא לִיתֵּן טַעַם עַל
11 הַאִיסוּר לְהַדְלִיק בִּשְׁמֵן שְׂרִיפָה בְּיוֹם טוֹב הַמְּבוּאָר בַּמִּשְׁנָה
12 הָרִאשׁוֹנָה, וְכך אָמַר, מִהַּ מַּעַם אֵין מְדַלְּקִין בְּשִׁמְן שְׂרִיפָה בְּיוֹם טוֹב,
13 לְפִי שְׁאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים פְּסוּלִים בְּיוֹם טוֹב.

1 מבעוד יום כשעדיין יום טוב, לכן אסור להדליק בשמן שריפה, לְפִי
2 שְׁאִין שׁוֹרְפִין קְדָשִׁים פְּסוּלִים בְּיוֹם טוֹב כְּפִי שְׁדִרְשׁוּ מִפְּסוּקִים
3 בַּגְּמָרָא לְהֵלֵךְ (שם), וְשֵׁם נִתְבָּאָר שִׁמְטָעִים זֶה אֲסוּר גַּם לִבְעוֹר תְּרוּמָה
4 טְמֵאָה בְּיוֹם טוֹב, וְאֵף שְׁנֵהֵנָּה מִמִּנֵּה בִּשְׁעַת בִּיעוּרָהּ.
5 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַב חֲסָדָא: וְהָא מְדַלְּקִין סִיפָא – בַּמִּשְׁנָה
6 לְהֵלֵךְ (שם), אֵין מְדַלְּקִין בְּשִׁמְן שְׂרִיפָה בְּיוֹם טוֹב, מִכָּלֵל – יֵשׁ לְלַמּוֹד
7 מִכָּר דְּרִישָׁא – שִׁמְשֻׁנָּה הַשְּׁנוּיָה קוּדֵם לְאֵי בְּיוֹם טוֹב עֲסָקִין, שֶׁאִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ד' ניסן ה'תש"פ

יום ראשון ד' ניסן ה'תש"פ

הלכות כלים

פרק ארבעה ועשרים

(1) יבאר העורות שמתמאים במידרס ואותם שאינם מתמאים. ודין עור הראוי להתמא במידרס אם המחשבה מטמאתם. ודין אם אדם מטמא במידרס משכב או מרכב שאינו שלו. ודין כלי עור שנטמא במידרס הזב ושינהו לכלי אחר. ודין כלים שעיקר עשייתם לקבלה ולמשכב כאחד או לקבלה בלבד ונפחתו.

א. אלו עורות² מתמאין במדרס: עור שחשב עליו לשטיחה³. ועור שמניחין על המטות מלמעלה⁴ לישן עליו. ועור שמניחין על החמור תחת המשאו⁵. ועור שמניחין בערס תחת הקטן. ועור הכר ועור הכסת. ועור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו הפורירין, מפני שהוא נשען עליו⁶ ברגלו. ועור שחוגר נופץ הפשתן⁷ עליו בעת שנופץ. ועור שחוגר החמר עליו, ועור שמניח הספל על כתפו בעת שסובל, ועור שמניח הרופא על ברקיו בעת שמפיס השחינין⁸; מפני שכל העורות האלו יושב עליהן. ועור הלב של קטן שרירו יורד עליו כדי שלא יפסדו⁹ בגדיו, ועור שעשאוהו לנתנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב, ועור שלופפין¹⁰ הכסות בו, ועור התפור בתבה שמניחין בו הבגדים; שכל אלו מתהפכין עליהן¹¹ ונשענין עליהן.

(2) כלים פרק כ"ו משנה ה. (3) לשטוח אותו על הארץ ולשבת עליו. (4) על החבלים המחברים את דפנות המיטה. (5) להגן על עור החמור. ומטמא מידרס, מפני שלפעמים רוכב האדם עליו. (6) ואם כן הוא עשוי גם לתשמיש אדם. (7) החובט על הפשתן כדי להפיל את שיירי עצי הקנים הדבוקים בו. (8) פותח את המכות שהעלו מורסא. (9) יתכלכלו ויתקלקלו. (10) כורכים. (11) פירוש, אמנם אין יושבים עליהם מפני שהם מלוכלכים, ויש מהם שהם נקיים וגומעים מלשבת עליהם כדי שלא יתכלכלו אבל לפעמים מהפכים אותם ויושבים על צידם השני.

ב. כל העורות המתמאין במדרס - אינן מתמאין עד שיהיה בהן פשעור, חמשה טפחים על חמשה טפחים. ואלו עורות שאין מתמאין במדרס: עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועור שלופף בו הצמר הסרוק¹², ועור שלופף בו הארגמן¹³, ועור התופר שמניחין בו הארגמן. וכלן מתמאין בשאר טמאות¹⁴.

(12) פירוורי הצמר נדבקים בשני צידי הסינור והאורג נמנע מלשבת עליו, כדי שלא יעלו הפירורים על בגדיו וקשה להסירם. (13) אין יושבים על העור הזה, כדי שלא יעלה אבק וילכלך את הארגמן היקר. (14) ככל הכלים המיטמאים בין אם משתמשים בהם לשיבה ושכיבה ובין אין משתמשים.

ג. עור שעשאו חפוי לכלים - טהור מפלוס¹⁵.
עשאו חפוי למשקלת - מקבל שאר טמאות, שהרי נעשה לקבלה¹⁶, ואינו מתמא במדרס¹⁷.

(15) בתורת כהנים פרשת שמיני פרק ח הלכה ז דרשו מהכתוב שחיפוי כלים אינם מתמאים (ראה למעלה פרק ד הלכה ד). (16) לקבל את המשקולת. בבבא הקודמת המדובר בעור שעשאו חפוי קבוע לכלי, ועור לחיפוי משקולת עשוי לשמור על המשקולת, ומורידים אותו כשמשתמשים במשקולת. (17) אפילו יש בו חמישה טפחים.

ד. עור שעשאוהו לעקבו ולפרסתו¹⁸: אם חופה את רב הרגל - מתמא¹⁹, ואם לאו - טהור.

(18) החלק התחתון של הרגל. (19) גם בטומאת מידרס ככל נעל.

ה. מנעל שעל האמם²⁰, אף על פי שעדין לא לבשו אדם - הרי זה מתמא במדרס, שפכר נגמרה מלאכתו²¹.

(20) הדפוס שהנעל מתוחה עליו בשעת מלאכה. (21) נימוק זה מלמדנו, שאפילו לא הוסרה עדיין מן האימום מיטמאה. [בתוספתא שם הלכה ב: אמר רבי שמעון שזורי: "לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על מנעל שעל האימום שהוא טהור, על מה נחלקו? על שניטל מן האימום, שרבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין, מפני שאשה ננעלת בו ומחזירתו לאימום". פירוש, מחלוקתם היא כשניטלה מן האימום כדי לבחון את מידתה. חכמים מטמאים שהרי כבר נשמטה מן האימום ונגמרה כל מלאכתה ורבי אליעזר מטהר, מפני שהאשה נוטלת אותה מן האימום ומתכוונת להחזירה למקומה (נימוק זה נאמר לשיטת רבי אליעזר - מנחת ביכורים). וסובר רבינו שרבי שמעון שזורי חולק על התנא קמא ופסק כחכמים לפי דעת תנא קמא].

ו. כל עור הראוי להתמא במדרס²² ואינו חסר מלאכה - המחשבה מטמאתו²³, ואם חשב עליו להיות עור שלחן וכיוצא בו - הרי זה מתמא במדרס. ואם חסר מלאכה²⁴ - אין המחשבה מועלת בו עד שתגמר מלאכתו. חוץ מן העור שמחפין בו המרפב²⁵ מפני האבק, שהמחשבה מועלת בו אף על פי שלא נגמרה מלאכתו²⁶. במה דברים אמורים? בעורות בעל הבית²⁷; אבל עורות העבד²⁸, ששתמן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לְמַכִּירָה - אֵין הַמַּחֲשָׁבָה מְטַמְּאֵת עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶן
2 מַעֲשֶׂה וַיִּכְיֶנּוּ לְמִדְרָס²⁹.
- 22 פירוש, הראוי להשתמש בו כמידרס, כגון עור מעובר.
23 אם חישב עליו לתשמיש מידרס הרי הוא מקבל טומאת
מידרס, ואף על פי שלא עשה בו כל מעשה מיוחד המכשירו
לכך. 24 שאין בני אדם משתמשים בעור כזה למידרס
לפני גמר המלאכה הזו. 25 מכסים בו את המרכבה.
26 חסר עוד הקצעה סביב סביב כדרכם של מוכרי עורות.
והטעם, מפני שהרבה בני אדם משתמשים לחיפוי המרכב
בעור שאינו מהוקצע. 27 שאין דרכו להקפיד כל כך על
שיפור העורות. 28 מעבד עורות למכירה. 29 מפני
שאין דרכו של אומן להוציא למכירה דברים שאינם
מתוקנים כל צרכם.
- 3 ז. אֵין אָדָם מְטַמֵּא בְּמִדְרָס מִשֶּׁכֶּב אוּ מִרְכָּב שְׂאִינָן
4 שְׁלוֹ; שְׂנֵאֲמָר: וְהַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּבוֹ³⁰. גִּזְל מִשְׁכָּב וְדָרְס
5 עָלָיו בְּלֹא נְגִיעָה³¹ - טָהוֹר; וְאִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים³²
6 - טָמֵא. גִּנְב מִשְׁכָּב וְיָשָׁב עָלָיו - טָמֵא; שְׂחִזְקָתוֹ
7 שְׂנִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים, שְׂאִינָן יוֹדְעִים מִי גִנְבוּ³³. וְאִם
8 נִודַע שֶׁעֲדִין לֹא נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים - טָהוֹר. לְפִיכָךְ,
9 גִּנְב שְׂגָנֵב עוֹר וְחָשָׁב עָלָיו לְשִׁכִּיבָה - מַחֲשָׁבָה
10 מוֹעֵלֶת לוֹ וּמְטַמְּא בְּמִדְרָס; אֲבָל הַגִּזְלָן - אֵין
11 מַחֲשָׁבָתוֹ מוֹעֵלֶת אֵלָּא אִם כֵּן נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים.
- 30 בתורה כתוב ואיש אשר יגע במשכבו. 31 כגון
שמפסיק בינו ובין המידרס דבר שאינו מקבל טומאה כלל.
מכאן שלדעת רבינו, נגיעת הזב מטמאה אפילו דבר שאינו
שלו. 32 כשידוע לנו שנתייאשו ועל ידי זה קנה הגזלן
את הגזילה והיא "משכבו", אבל כשלא שמענו מפי הבעלים
דברי ייאוש - אנו מניחים שלא נתיאשו, מתוך תקווה
שיוציאו את הגזילה מיד הגזלן שהוא מכיר אותו.
33 ולכן אין סיכויים להוציא מידו את הגניבה.
- 12 ח. עוֹר שֶׁנִּטְמָא בְּמִדְרָס וְהִתְחִיל לְקַרְעוֹ רְצוּעוֹת -
13 הָרִי הוּא בְּטַמְּאָתוֹ עַד שֶׁיִּמְעָטְנוּ פָחוֹת פָּחוֹת
14 מִחֲמַשֶּׁה טַפְחִים.
- 15 ט. כָּל כְּלִי עוֹר שֶׁנִּטְמָא בְּמִדְרָס הֵזָב וְשָׁנְהוּ לְכָלִי
16 אַחֵר: אִם שָׁנְהוּ מִפְּשׁוּט³⁴ לְפְשׁוּט - הָרִי הוּא
17 בְּטַמְּאָתוֹ³⁵; שָׁנְהוּ מִפְּשׁוּט לְמַקְבֵּל³⁶ וּמִמַּקְבֵּל
18 לְפְשׁוּט - טָהוֹר³⁷. וּבִבְגָד - הַפֶּל טָמֵא³⁸. בִּיצֵד?
19 חֶמֶת³⁹ שֶׁעֲשָׂאָה שְׁטִיחַ⁴⁰ וְשְׁטִיחַ שֶׁעֲשָׂאָה חֶמֶת -
20 טָהוֹר⁴¹; אֲבָל חֶמֶת שֶׁנִּטְמָא בְּמִדְרָס וְעֲשָׂאָה
21 תוֹרְמִיל⁴² אוּ תוֹרְמִיל שֶׁעֲשָׂאָה חֶמֶת - הָרִי הֵן מִדְרָס
22 בְּשִׁהִי⁴³.
- 34 מדבר שאין לו בית קיבול. 35 והוא הדין אם שינה
ממקבל למקבל, כמו שיתבאר בסוף הלכה זו. 36 לדבר
שיש לו בית קיבול. 37 שהכלי הראשון נפסד וכלי חדש
נולד, שלא נטמא. 38 שכל תשמישי בגד דומים זה לזה.
39 נוד גדול. 40 קרעו והניחו על הקרקע לשבת עליו.
- 41 י. כָּר נֶשֶׁל בְּגָד⁴⁴ שֶׁנִּטְמָא בְּמִדְרָס וְעֲשָׂאָהוּ סְדִין⁴⁵ אוּ
23 סְדִין שֶׁעֲשָׂאָהוּ כָּר אוּ כֶסֶת, בְּגָד שֶׁעֲשָׂאָהוּ מִטְּפַחַת
24 אוּ מִטְּפַחַת שֶׁעֲשָׂאָה כֶסֶת - הָרִי הֵן מִדְרָס בְּשִׁהִי⁴⁶.
44 פירוש, של בד. מפני שיש כרים עשויים מעור, פירש
רבינו שהמדובר בכר של בגד. 45 פרס את התפרים
ומשתמש בו כסדין. 46 משום שתשמישם דומים.
- 25 יא. כָּלִים שֶׁעָקָר עֲשִׂיתָן לְקַבְּלָה וּלְמַשְׁכָּב בְּאַחַד,
26 כְּגוֹן הַכְּרִים וְהַכִּסְתּוֹת⁴⁷ וְהַשְּׂקִין וְהַמְרָצוּפִין⁴⁸, אִם
27 נִפְתַּחְתָּ⁴⁹, אָף עַל פִּי שֶׁשְׁהִירו מְלַהֲטָמָא בְּמֵת וּבִשְׂאָר
28 טַמְּאוֹת מִפְּנֵי שְׂאִינָן יוֹלִין לְקַבֵּל - הָרִי הֵן
29 מִתְטַמְּאִין בְּמִדְרָס⁵⁰, שֶׁעֲדִין הֵן רְאוּיִין לְמִדְרָס. אֲבָל
30 כָּלִים שֶׁעָקָר עֲשִׂיתָן לְקַבְּלָה בְּלִבָּד, כְּגוֹן הַחֲמָת
31 וְהַתּוֹרְמִיל⁵¹, אִם הִיוּ גְדוֹלִים כְּדִי שִׁהִיוּ רְאוּיִין
32 לִישָׁב עֲלֵיהֶן, הוֹאִיל וְיוֹשְׁבֵינָן עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי גְדֻלָּתָן -
33 הָרִי הֵן מִתְטַמְּאִין בְּמִדְרָס כֹּל זְמַן שֶׁהֵן שְׁלָמִין.
34 נִפְתַּחְתָּ, אָף עַל פִּי שֶׁאֲפָשָׁר עֲדִין לִישָׁב עֲלֵיהֶן - אֵין
35 מִתְטַמְּאִין בְּמִדְרָס; שֶׁעָקָר עֲשִׂיתָן לְקַבְּלָה בְּלִבָּד,
36 וְהוֹאִיל וּבִטְלוּ מִלְּקַבְּלָתָם⁵² - טָהוֹר מְלַהֲטָמָא, לֹא
37 בְּמִדְרָס וְלֹא בִשְׂאָר טַמְּאוֹת⁵³. וְכַמָּה הוּא שְׁעוֹרָן
38 וְהִיוּ רְאוּיִין לְמִדְרָס? הַחֲמָת - שְׁבַעָה קַבִּין⁵⁴.
39 וְהַלֵּקוּט - חֲמִשָּׁה. וְהַקִּלְסָתָם⁵⁵ שְׁתוּלִין בּוֹ הַשְּׁעוֹרִים
40 בְּרֹאשׁ הַבְּהֵמָה⁵⁶ - אַרְבַּעַה. וְהַפְּרִיתִית⁵⁷ שְׁמַעֲרִין בָּהּ
41 הַמִּים - סָאָה. פָּחוֹת מִשְׁעוֹרִין אֵלּוּ - אֵינָן רְאוּיִין
42 לְמִדְרָס, וְאֵין דֶּרֶךְ הָעָם לִישָׁב עֲלֵיהֶן. נִפְתַּחְתָּ וְצָרָר⁵⁸
43 מְקוֹם הַנִּפְתַּח⁵⁹ - הָרִי הֵן טָהוֹרִין, וּבִאֵלּוּ לֹא קָשָׁר
44 מְקוֹם הַנִּפְתַּח. וְכָל הַחֲמָתוֹת שֶׁנִּפְתַּחְתּוּ וְצָרָר -
45 טָהוֹרוֹת⁶⁰, חוּץ מִשָּׁל עֲרֻכִּים, מִפְּנֵי שֶׁכָּף הוּא דֶּרֶךְ
46 תְּמִיד לְצָרָר. וְחֶמֶת חֲלִילִין⁶¹ - אֵין מִתְטַמְּא בְּמִדְרָס,
47 שֶׁהִרִי אֵינָה רְאוּיָה לְמִדְרָס.
48
- 47 ממולאים צמר או דברים רכים אחרים. 48 שקים
גדולים שאורזים בהם סחורות, המדובר בכלים של עור
שפשוטיהם אינם מקבלים טומאה. 49 ואינם ראויים
לקבל. 50 ומתוך כך מיטמאים גם בשאר טומאות
מדבריהם, כמבואר למעלה פרק כ"ג הלכה א. 51 אמנם
לפעמים יושבים עליהם ולכן מטמאים במידרס, אבל
בעיקרם נעשו לקבלה בלבד. 52 ואינם ראויים לתשמיש
שלשמו נעשו. 53 מפני שבטלו לגמרי מתורת כלי.
54 אם היא יכולה לקבל שבעה קבים. הסאה שישה קבים
והקב ארבעה לוגים. 55 שק קטן. 56 והיא אוכלת
מתוכו. 57 שק של עור. 58 קשר. 59 וראויים
לקבלה. 60 אין דרכם של בני אדם להשתמש בהם
לקבלה. 61 כלי זמר עשוי מעור בתבנית נוד.
- פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים
1 יבאר פשוטי כלי עץ וכל הכלים המתטמאים במידרס.

אינם מקבלים טומאה. (21) המדובר בסל ששוליו הם גמי, וקנים וקופים מחוברים לו בארבע זוויותיו, ועור מכסה את השוליים וגם מקיף את הקנים - ונוצר בית קיבול. (22) ראוי לשבת עליו כשהפכים השוליים למעלה. (23) במצב כזה אינו ראוי לא לשיבה ולא לקבלה. [רבינו בפירושו למשנה כותב שאינו ראוי לשיבה מפני קטנותו. ולא ירדתי לעומק כוונתו. הלא אם הטרסקל קטן מחמשה טפחים, אינו מתטמא במדרס אפילו לפני שהפריש העור, משום שעור אינו מטמא בפחות משיעור זה? ובתפארת ישראל מפרש, כשהשוליים מכוסים עור, ראוי הסל לשיבה שהעור מחזקו, אבל כשהסיר את העור אי-אפשר לשבת עליו מפני חולשתו. ואולי גם רבינו התכוון לכך, והמתרגם מ'ערבית' לא דייק יפה, ובמקום "חולשתו" כתב "קטנותו"].

ה. ספסלין²⁴ שבמרחץ²⁵ ששתי רגליו של עץ - 17
מתטמא במדרס. היתה אחת של עץ ואחת של שיש 18
- אינו מקבל טמאה. 19

(24 שם. (25 לשון המשנה: "ספסלין שבמרחץ, ושתי רגליו של עץ - טמא; אחת של עץ ואחת של אבן - טהור". ופירש רבינו שם, שדפי הספסלים עשויים משיש שאינו מקבל טומאה כלל. ומה שאמרו טמא, הכוונה לרגליים; ואם רגל אחת היא של שיש - טהורה גם השנייה "מפני שזה ספסל של שיש". התכוון לומר, שאפשר לשבת גם על ספסל שיש לו רק רגל אחת, ולכן יש כאן ספסל שלם בלי הרגל של עץ, שהיא רק מביאה יותר נוחיות ודינה כמשמשת, דבר שאינו מקבל טומאה. וזה מתאים לשיטתו לקמן פכ"ו ה"ג בניטל אחד מראשיו, ראה שם. ומזה יוצא, שספסל שכולו עץ ורגל אחת של אבן, טמא הספסל והרגל של עץ, שהרי יש כאן ספסל שלם של עץ, אולם למעלה בפ"ה הי"ב כתב בפירוש בספסל שכולו עץ מספיקה רגל אחת של אבן כדי לטהר את כולו, וגם כאן סתם ולא פירש שהכוונה לספסל של שיש, ומשמע שהכוונה לסתם ספסל העשוי מעץ. ברור איפוא, שרבינו חזר בו בחיבורו הגדול, כאן ובפ"ה, מפירושו במשנה.

ו. נסרים²⁶ שבמרחץ ששגמון²⁷ - אינו מקבלין 20
טמאה; שאינן עשויות לשיבה, אלא כדי שיהלכו 21
המים תחתיהן. 22

(26 שם. (27 רבינו מפרש במשנה, שיגמון כמו שיעמם (מלשון שעם) "ונמשכו עד ששבו לוח אחד". וקשה להבין כוונתו. והר"ש מפרש שהחליקם, והם ראויים לשיבה. ולפעמים עומדים או יושבים עליהם כדי שלא יתלכלכו במי הרחיצה. [מתקבל על הדעת ביאורו של בעל 'סדרי טהרות', שמי הרחיצה המלוכלכים נשפכים לחוץ דרך חריץ שבריצפה, והבלנים מכסים את החריץ בנסרים ועומדים עליהם, והמים עוברים תחת הנסרים].

ז. הפלפלה²⁸ והסל שמלאן תבן או מוכיץ²⁹, אף על 23
פי שהתקינן לשיבה - אינן מקבלין טמאת מדרס, 24
שאינן ראויין לשיבה³⁰. ואם סרגן³¹ בגמי או 25
במשיתה על פיהן - מתטמאין במדרס. 26

א. פל² פשוטי פלי עץ³ העשוין לשיבה או 1
לשיבה או לרכיבה - מתטמאין במדרס⁴. כגון 2
המטה והפסא וכיוצא בהן. 3

(2 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ב. (3 שאין להם בית קיבול, ואינם מיטמאים מן התורה בטומאות אחרות. (4 ומתוך כך מיטמאים בשאר טומאות מדבריהם, בהתאם לכלל האמור (נדה מט, א) כל המטמא מדרס - מטמא מת (ראה למעלה פכ"ג ה"א).

ב. המטה⁵ והפר והפסת של מת⁶, וכסא של פלה⁷, 4
ומשכב⁸ של חיה⁹, וכסא של פובס שבובס¹⁰ עליו 5
את הכלים, וכסא של קטן שיש לו רגלים אף על 6
פי שאין בו גבה טפח - כל אלו מתטמאין במדרס¹¹. 7

(5 כלים פכ"ג מ"ד. (6 המיוחדים למת. (7 כיסא מיוחד להושיב עליו את הכלה ביום חופתה. (8 כיסא שמושיבים עליו את הכורעת ללדת, והוא עשוי בתבנית מיוחדת מתאימה לייעודו. (9 יולדת. (10 ה'תוספות יום טוב' גורס כאן "שכובש", ובמשנה עצמה הגירסא ש"כורס". ופירשו בשבת פח, ב שאוסף ומניח עליו הרבה כלים. (11 במשנתנו כתוב: "אמר ר' יוסי, אין בהן משום מושב" ואין חולק עליו, אולם בתוספתא כלים בבא בתרא פ"ב ה"ד, אמרו: "הכר והכסת של מת, ר' מאיר אומר אינן מטמאין מדרס, וחכמים אומרים מטמאים מדרס, מפני שהנשים יושבות עליהן ומבכות מתיין". ופסק רבינו כחכמים. ובכסא של כלה, שנינו בסתם משנה (שם פכ"ב, ד): "כסא של כלה שניטל חיפוייו וכו' ובית-הלל מטהרין". ומשמע שאם לא ניטל החיפוי - טמא. ומשני דינים אלה הסיק רבינו, שכל המשנה היא דעת יחיד. גם לשון המשנה: "אמר ר' יוסי", מוכיחה שדעת יחיד היא, ורבים חולקים עליו.

ג. פסא של ברזל¹² שעושין בבית הפסא¹³ והעור 8
נתון עליו¹⁴ - הרי הוא מתטמא במדרס¹⁵ ובשאר 9
טמאות. הפריש עור המחפה על הברזל - העור 10
מתטמא במדרס¹⁶, והברזל מתטמא בשאר טמאות¹⁷ 11
אבל לא במדרס¹⁸. 12

(12 משנה שם פכ"ב, י. (13 לשבת עליו בשעת הצורך. כסא זה יש לו ארבע רגליים, ומחוברות למעלה במסגרת של ברזל צרה. (14 והאדם יושב על העור. ומובן שהעור מנוקב באמצעו. (15 העור והברזל, שהרי הם כלי אחד העשוי לשיבה. (16 מפני שהוא ראוי לשיבה גם כשהוא מופרש מן הברזל. (17 ככל פשוטי כלי מתכות. (18 אין אדם יושב על כלי כזה בלי חיפוי עור. ואפילו אם נטמא במדרס לפני שהפריש העור, פקעה טומאתו.

ד. טרסקל¹⁹ של גמי וכיוצא בו²⁰ המחפה בעור²¹ - 13
מתטמא במדרס²² ובשאר טמאות. הפריש העור 14
מעליו - העור מתטמא במדרס, אבל הטרסקל טהור 15
מכלום, שהרי נעשה בשברי בליים²³. 16

(19 סל קטן. (20 והדומה לו. הכוונה לדברים שפשוטיהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- (28) שם. (29) חתיכות וזירות של צמר וכדומה. (30) מפני שהמוכין נופלים. ואע"פ שהוא חשב עליהם לשיבה - בטלה דעתו אצל כל אדם. (31) ארג כעין סבכה על פיהם, ואין המוכים נופלים.
- ח. קורת³² בית הבר³³ שְׁעֶשֶׂה רֹאשֶׁה הָאֶחָד פֶּסֶא³⁴
 - אִינוּ מִתְטַמֵּא בַּמִּדְרָס, מִפְּנֵי שְׁאוּמְרִין לוֹ: עֲמַד
 וְנִעְשָׂה מְלֹאכְתָּנוּ³⁵. אָבֵל אִם קָבַע אֶת הַפֶּסֶא³⁶ בְּקוֹרֶת
 בֵּית הַבֵּר - הַפֶּסֶא מִתְטַמֵּא בַּמִּדְרָס³⁷, וְאִם דָּרַס הָזָב
 עַל הַקּוֹרֶה - לֹא נִטְמָא הַפֶּסֶא. וְכֵן אִם קָבַע הַפֶּסֶא
 בְּקוֹרֶה גְדוֹלָה³⁸ אוֹ עֲשָׂה רֹאשׁ הַקּוֹרֶה הַגְּדוֹלָה
 פֶּסֶא³⁹ - אֵין טָמֵא אֱלָא מְקוֹם הַפֶּסֶא בְּלִבְדוֹ⁴⁰, וְשֹׁאֵר
 הַקּוֹרֶה טָהוֹר. וְכֵן הִדִּין⁴¹ בַּפֶּסֶא שֶׁקָּבַעוּ בַּעֲרֻכָּה,
 שֶׁהוּא טָהוֹר⁴².
- (32) שם פ"כ מ"ג. (33) המקום שסוחטים בו זיתים להוציא שמנם - נקרא "בית הבר". ו"קורת בית הבר" היא הקורה שמשתמשים בה לסחיטה. (34) חקק בקורה מקום ישיבה. (35) מלאכתה העיקרית של הקורה היא סחיטת הזיתים, ובשעה שהיא עושה מלאכתה זו, מוכרח האדם לעזוב את מקום הישיבה, וכאילו מצווים עליו לעמוד ממקומו כדי לעשות את המלאכה בקורה, ולכן אינה מיוחדת לישיבה (בכל מקום שאתה מוצא את המשפט "עמוד ונעשה מלאכתנו", תפרשו ככה). (36) לקח כסא המיטלטל וקבע אותו בראש הקורה. (37) אם ישב הזב על הכסא. הכסא היה מיוחד לישיבה לפני שקבעו בקורה, ולא ירדה ממנו תורת מדרס על-ידי קביעתו. (38) במשנה: "כלונס". (39) שחקק בה מקום ישיבה. (40) מלמדנו כאן שני דינים: א, שבקורה גדולה, מקום הישיבה טמא בניגוד לקורת בית הבר. והטעם, מפני שהקורה אינה מיוחדת למלאכה המונעת את הישיבה עליה; ב, רק מקום הישיבה בלבד מתטמא במדרס, אבל השאר טהור. (41) שם פרק כב, מ"ד. (42) פירוש, אינו חיבור לטומאה, ואם נגעה טומאה בעריבה - לא נטמא הכסא (כסף-משנה. ראה השלמות).
- ט. קֶצֶת הַקּוֹרֶה⁴³ שֶׁמִּתֵּקֵן הַמִּסְתֵּת אֶת הָאֶבֶן לִישָׁב
 עָלָיו⁴⁴ - הֵרִי מְקוֹם יִשְׁבֹּתוֹ מִתְטַמֵּא בַּמִּדְרָס. וּמְקוֹם
 יִשְׁבִּיכָה⁴⁵ שְׁאוּמְרֵי הַקְרוֹן⁴⁶ - טָהוֹר, שְׁאִינָה אֱלָא
 לִישְׁבֵּת צֶעֶר⁴⁷.
- (43) שם מ"ח. (44) דרכם של סתתים לחוק מקום ישיבה בקצה הקורה שעליה הוא מסתת את האבנים, ויושב שם בשעת עבודתו. (45) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ד. (46) במרכבות של אנשים חשובים, יש מקום ישיבה קטן מאחורי הקרון, ולפעמים מושיבים עליו עבד או משרת. (47) הנסיעה מצערת את היושב במקום זה.
- י. רֹאשִׁי⁴⁸ פְּלוֹנְסוֹת⁴⁹ שִׁישִׁי שְׁבִין עָלֶיהָ הָאֶמְגִין וְשִׁפִּין
 אֶת הָאֶבֶנִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - טָהוֹרִין. וְכֵן פֶּתֶת⁵⁰ שֶׁל
 תְּמָרָה⁵¹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלָיו, אֶפְלוּ גְבוּהַ טַפַּח⁵² -
 טָהוֹר, שְׁאִין זֶה כְּלִי. וְכֵן בּוֹלִי⁵³ שֶׁל עֵץ, אֵף עַל פִּי
 שְׁסָרְקוֹן⁵⁴ וְכִרְכָּמוֹ⁵⁵ וְעֲשָׂאָהוּ פָּנִים⁵⁶ לִשְׁעָרָה⁵⁷ וְכִיּוֹצֵא
 בוֹ - אִינוּ כְּלִי וְלֹא מְקַבֵּל טָמֵא עַד שֶׁחָקַב בוֹ.
- (48) ראשי פלונסות⁴⁹ החקוקין⁵⁰, אם חקקן לדעת⁶⁰
 - מְקַבְּלִין טָמֵא. מִצָּאֵן חֲקוּקִין, אִם חָשַׁב עָלֶיהֶן⁶¹
 - מְקַבְּלִין טָמֵא מִכָּאֵן וְלִהְבֵּא⁶². וְאִם חָשַׁב עָלֶיהֶן
 חֲרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן אוֹ אָדָם שְׁאִינָה שָׁלוֹ - טָהוֹרִין.
 וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בֵּהֶן מְדַבְּרִים שְׁאִינָה מְקַבְּלִין טָמֵא
 אֱלָא בְּמַחְשְׁבָה; שְׁאִין לָהּ מַחְשְׁבָה מוֹעֵלֶת אֱלָא
 מַחְשְׁבֵת בְּעָלִים⁶³ שֶׁהֵן בְּנֵי דַּעַה.
 (58) תוספתא שם ה"ב. (59) חקוק בהם מקום ישיבה. (60) בכוונה לשבת עליהם. (61) להשתמש בהם לישיבה. (62) אם ישב עליהם הזב אחר שחישב. (63) ראה השלמות למעלה פכ"ד.
- יב. הַעוֹשָׂה⁶⁴ פֶּסֶא⁶⁵ מִן הַשְּׁאוּר וְיִבְשָׁה וְיַחְדָּה
 לִישְׁבִּיכָה - הֵרִי בְּטֵלָה מִתּוֹרַת אֶכָּל וּמִתְטַמֵּא
 בַּמִּדְרָס, שֶׁהֵרִי מִשְׁמֶשֶׁת תְּשִׁמִּישִׁי הָעֵץ⁶⁶.
- (64) פסחים מה, ב. (65) גוש גבוה. (66) ולפיכך, אף-על-פי שהיא ראויה עדיין לחמץ בה עיסה, אינה נידונה כאוכל - מפני שקבע לה תשיש של כלי עץ. [בחולין קטט, א אמרו כשישיש "מעשה עץ שימש", וזוהו למדו ב'תוספות' פסחים שם ד"ה כופת, שהמדובר בראוי עדיין לאכילה].
- יג. מַחְצֵלֶת⁶⁷ הַקֶּשֶׁת⁶⁸ - מִתְטַמֵּא בַּמִּדְרָס⁶⁹; וְשֶׁל
 קְנִיִּים⁷⁰ וְשֶׁל חֲלָף⁷¹ - טָהוֹרָה⁷², מִפְּנֵי שְׁאִינָה רְאוּיָה
 לַמִּדְרָס. וְשֹׁאֵר הַמַּחְצֵלֹת⁷³: אִם עֲשָׂאָה לְשִׁכְיכָה -
 מְקַבְּלֶת טָמֵא; עֲשָׂאָה לְסִפּוֹף⁷⁴ - טָהוֹרָה. עֲשָׂאָה
 סִתָּם⁷⁵: גְּדוֹלָה - סִתָּמָה לְסִפּוֹף, קְטָנָה - סִתָּמָה
 לְשִׁכְיכָה⁷⁶.
- (67) כלים פ"ז מ"ז. (68) הקנה הארוך של תבואה. (69) אף-על-פי שאינה בת קיום לזמן ארוך. פסק כר' עקיבא, שהלכה כמותו נגד יחיד החולק עליו. וטעמו, מפני שהיא ראויה לשכיבה במשך זמן מסוים. (70) הגדלים על שפת הנהרות. (71) מין עשב. (72) בפירושו למשנה, אומר רבינו שטהורים מטומאת שרץ והדומה לו, אבל מיטמאה במדרס. וכאן חזר בו ומטהר אף ממדרס, שהרי הוא מסיים: "מפני שאינה ראויה למדרס", כנראה מפני שהקנים דוקרים אי-אפשר לשכב עליהם. (73) העשויות מעשבים רחבים ורכים. (74) להניחה על גבי סוכה של מצוה או של שומרים. (75) לא קבע לה אופן שימושה. (76) סוכה יט, ב, כמסקנת רב פפא (שם כא, א) לפי דעת תנא-קמא.
- יד. מַחְצֵלֶת⁷⁷ שֶׁעֲשָׂה לָהּ קְנִיִּים⁷⁸ לְאַרְפֶּה⁷⁹ - טָמֵא
 מִדְרָס, שֶׁעֲדִין רְאוּיָה לְשִׁכְיכָה⁸⁰. עֲשָׂאָה כְּמִין כִּי⁸¹ -

- 1 טהורה. עשה לה קנים לרחפה, אם אין בין קנה
2 לחברו ארבעה טפחים - טהורה⁸². נחלקה לרחפה⁸³
3 - עדין מקבלת טמאה⁸⁴; לארפה: נשפירו בה
4 שלשה מעדנים⁸⁵ של עשה טפחים⁸⁶ - עדין היא
5 ראויה למדרס ומתטמאה; פחות מכאן - טהורה.
6 וכן אם התיר ראשי מעדנים - טהורה⁸⁷. ואף טמאת
7 מדרס⁸⁸ לא תקבל הפחצלת עד שתגמר מלאכתה⁸⁹
8 ותתקנב⁹⁰, כמו שבארנו⁹¹.
- 12 טז. עגלה⁹⁴ של קטן⁹⁵ - מתטמאה במדרס, שהרי
13 נשען עליה⁹⁶.
- 14 יז. מקל⁹⁷ של זקנים - טהור מכלום, שאינו אלא
15 לסייע⁹⁸.

(97) שבת סו, א. (98) וסיוע אינו שעינה ממש.

- 16 יח. סנדל⁹⁹ של סדין¹⁰⁰, והוא סנדל של עץ -
17 מתטמא במדרס¹⁰¹, מפני שהסיד פעמים מטייל בו
18 עד שמגיע לביתו.

(99) עדיות פ"ג מ"ח. (100) מוכרי סיד. נועלים סנדלי עץ כשהם מטפלים בסיד השורף את העור. (101) אף-על-פי שאין נועלים אותו להליכה. פסק כר' עקיבא, שגם ר' מאיר (גמרא שבת שם) סובר כמותו.

- 19 יט. קב¹⁰² של קטע¹⁰³ שיש בו בית קבול פתיתין¹⁰⁴
20 - מתטמא בשאר טמאות מפני בית קבולו¹⁰⁵;
21 ומתטמא במדרס, שהרי נשען עליו¹⁰⁶.

(102) משנה שם. (103) שנקטע חלק מרגלו, עושים תבנית רגל מעץ, וקושרים אותה לגופו, והוא משעין עליה את חלק הרגל שנשאר. (104) חלקי בשר הרגל (רבינו בפירושו למשנה שם. ורש"י מפרש שנותנים מוכין רכים בבית הקיבול, כדי שלא תיגזק הרגל מהעץ הקשה). (105) ואין לו דין פשוטי כלי עץ. (106) כל כובד גופו נשען עליו, ואינו דומה למקל.

- 22 כ. ואילו¹⁰⁷ טמאין משום מרכב¹⁰⁸ :

(107) כלים פכ"ג מ"ב. (108) טומאת מרכב, קלה מטומאת משכב ומושב: הנושא את המשכב (או המושב), וכן הנוגע בו מטמא אדם וכלים כל זמן שלא פירש הטומאה, אבל המרכב הנוגע בו אינו מטמא אדם וכלים אלא הנושא בלבד (רבינו בהלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב). ומונה רבינו כאן כמה דברים שמטמאים טומאת מרכב בלבד.

- 23 מרדעת של חמור, וטפיטן של סוס¹⁰⁹, וכו' הגמל,
24 ואפף של נאקה¹¹⁰, וכל פיצא בהן. הלוחות¹¹¹
25 שפניחין על גבי החמור ואחר כך נותנין עליו
26 המשאות¹¹² - טהורות¹¹³; ואם היתה ראויה למרכב
27 - טמאה.

(109) שהרוכב משעין עליו את רגליו. הוצרך להשמיענו דין זה, שלכאורה הוא פשוט מאוד, מפני שבמשנה חולק ר' יוסי ואומר, שטפיטן של סוס דינו כמושב, מפני שהנאבקים במשחק מלחמתי, דרכם לעמוד עליהם בזמן המאבק, וכל דבר שעומדים עליו שלא בצורת רכיבה - דינו כמושב. ורבינו פסק כחכמים. (110) גמל לבן שהוא מטבעו תקיף,

(77) שם פ"כ מ"ז. (78) שקשה לשכב עליהם.

(79) מחצלת רגילה - רחבה כקומת איש, וארכה יותר משיעור זה, ודרך אורגי מחצלאות להכניס קנים לרוחב המחצלאות כדי לחזקן, ומרחיקים ארבעה טפחים בין קנה לקנה, ואפשר לו לאדם לשכב בין שני קנים. ואם נתן קנים לאורך המחצלת, נחלקו תנא-קמא וחכמים במשנתנו, תנא-קמא מטהר וחכמים מטמאים, ופסק רבינו כרבים. (80) מפני שאפשר לשכב לארכה של המחצלת (תפארת ישראל). (81) אות יונית. רבו הפירושים בתמונת אות זו. ומתקבל על הדעת פירושו של בעל תפארת ישראל שהכוונה לאות "כ" (כ רפויה) מאותיות היווניות הגדולות (באלפא ביתא היוונית יש שני סוגי אותיות - גדולות וקטנות - ותמונתן שונה) שתמונה כאות X הרומאית. במשנה אמרו, שכמין 'כי' הכל מודים שהיא טהורה, שהרי הקנים פוגעים בכל ארכו ורחבו של השוכב. (82) מקום שכיבה הוא ארבעה טפחים, ואם אין שיעור כזה בין קנה לקנה, מונח גוף השוכב על הקנה הקשה. (83) נשברו הקנים. (84) מפני שאפשר לשכב עליה בין הקנים המרוחקים זה מזה כשיעור שכיבה וישיבה. במשנה אמרו: "ר' יהודה מטהר", ומזה דייק רבינו שחכמים חולקים עליו. [ראה תוספתא כלים, בבא מציעא פ"א ה"ה, ויש בה גירסאות שונות, ואין זה מן הנמנע שרבינו גורס שם "לרחבה - טמאה". עיין שם בהגהות הגר"א]. (85) קשרים. [רבינו בפירושו למשנה אומר, שכך יש לפרש גם את הכתוב בשמואל-א טו, לב: וילך אליו אגג מעדנות]. אורגי מחצלאות שוזרים בתחילה את העשבים, ועושים כעין חבלים ארוכים, וסוגרים אחר-כך את המחצלאות מאותם החבלים. כשגומרים את הסריגה - קושרים את ראשי החבלים זה בזה בראש ארכה של המחצלת ובסופה, ומרחיקים שני טפחים בין קשר לקשר. (86) כאורך גופו של אדם בינוני, בלי הראש והרגליים. (87) מפני שכל הסריגה תתפרק. (88) כאן מתחיל דין חדש. (89) הכוונה עד שיקשור את המעדנים. [דין זה מבואר בתוספתא המובאת למעלה בקשר עם דיני שבירת המחצלת, ולכן מביאו רבינו כאן]. (90) צ"ל ותתקנב. פירוש, שיחתוך את הקצוות הבולטות מן הסריגה. (91) למעלה פ"ה ה"א.

- 9 טו. תבה⁹² שפתחה מלמעלה - טהורה מן המדרס,
10 שאינה ראויה לישוב עליה, ומקבלת שאר טמאות⁹³.
11 פתחה מצדה - טמאה במדרס ובשאר טמאות.

(92) שם פ"ט, מ"ט. (93) מפני שיש לה בית קיבול.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 מפני שאינו ראוי למלאכתו, ואין דרכם של בני אדם - חוץ לכלה - לשבת עליו והרי הוא כאילו נשבר. (15) דין זה נאמר במשנה ה בכיסא רגלי ולא בשל כלה (ראה פירוש רבינו שם), ונראה שגם בדברי רבינו כאן מדובר בכיסא פשוט. ופירוש הדברים: ארבע רגלי הכיסא מחוברות זו לזו בארבע קרשים קטנים, ועליהם מונח מושב מורכב משלושה קרשים והם נקראים "חיפויים". (16) קרשי המושב אינם בולטים, מחוץ למסגרת, שעליה הם נשענים. (17) רגלי הוא לעשות כך אפילו כשהחיפויים קיימים. (18) מניח את הכיסא על אחד מקרשי המסגרת. דקדק רבינו וכתב "שכן דרכו" (וכן כתוב גם במשנה), כי אלמלא דרכו בכך כשהכיסא שלם, הרי זה שניטל חיפוייו היה כלי שבור, שאינו ראוי למלאכתו ולא היה מיטמא במידרס [נראה שכל דין זה מקומו הנכון בסוף הלכה ד, ונשתרבר לכאן בטעות].

ד. כסא¹⁹ שניטל חיפוייו²⁰ ועדין הוא ראוי¹⁶ לשיכבה²¹ - מתטמא. נטלו שנים מחפוייו זה בצד¹⁷ זה - טהור²².

(19) שם מ"ו. (20) מדובר בחיפויים יוצאים מחוץ למסגרת, ואי אפשר לשבת על הכיסא כשהוא מוטח. (21) כגון שניטל הקרש האמצעי של המושב או השניים החיצוניים. (22) כחכמים במשנה, שם.

ה. שדה²³ שניטל העליון²⁴ שלה - טמאה מפני¹⁹ התחתון, שהוא ראוי למדרס; נטל התחתון - טמאה מפני העליון; נטלו שתייה - הרי הדיפין²⁵ טהורין.²¹

(23) שם מ"ח. ברור שרבינו כאן מפרש ששדה היא מרכבה כפירוש רש"י (שבת מד, ב ובקהלת ב, ח), ויש בה שני מקומות ישיבה זה תחת זה. [בפירושו למשנה כתב ששדה היא ארון, שיש לו בית קיבול בעליונה ובית קיבול בתחתונה (לפי תרגום דיהרנבורג), אולם כאן אי-אפשר לפרש כך, שהרי כתב מתטמא במידרס, וארון אין לו דין מידרס]. (24) הכיסא העליון. (25) כותלי השדה (ראה השלמות).

ו. תבה²⁶ שנפחתה מצדה²⁷ - מתטמאה במדרס²² ובשאר טמאות²⁸, מפני שראויה אף לשיכבה²⁹ והכל יושבין עליה. נפחתה מלמעלה³⁰ - טהורה מן המדרס, שהרי אינה ראויה לשיכבה, ומתטמאה בשאר טמאות, שעדין היא מקבלת. נפחתה מלמטה³¹ - טהורה מכל טמאות³², אף על פי שאפשר לישב עליה ככסא; מפני שעקר מעשיה לקבלה³³, וכבר בטל העקר. והמגורות³⁴ שלה - מתטמאות³⁵ ואינן חבור לה³⁶. וכן³⁷ משפלת³⁸ שנפחתה³⁹ מלקבל רמזים⁴⁰, אף על פי שראויה למדרס⁴¹ - הרי היא טהורה מכלים; מפני שעקר מעשיה לקבלה, והואיל ובטל העקר - בטלה הטפלה⁴².

(26) שם פי"ט מ"ט. (27) נשבר אחד מדפנותיה הצדדיים. (28) שהרי היא ראויה עדיין לקבלה. (29) נימוק לטומאת

וקשה להשתלט עליו ועושים לו אוכף חזק. [רבינו מפרש מה שאמרנו במשנה: "אוכף של נאקה טמא" - פירוש, טמא מושב - הוא המשך דברי ר' יוסי, אבל חכמים חולקים עליו]. (111) של עץ. (112) ולפעמים יושב עליו הנוהג בחמור. (113) מפני שעיקרם בשביל החמור להקל עליו, אינם מקבלים טומאה כלל.

פרק ששה ועשרים

(1) יבאר כלי עץ הראוי למידרס וקבעו בכותל בתוך הבנין. ודין ספסל שנטל אחד מראשיו ושדה שנטל העליון שלה. ודין תיבה שנפחתה מצידה ועריבה של עץ שמגבלים בה טיט הבנין או לשים בה בצק. ודין אם מחשבה מועילה בעריבה גדולה שנפחתה. ודין מיטה שהיתה טמאה מידרס וניטלה קצרה ושתי כרעיים וכו'.

א. כלי עץ² הראוי למדרס שקבעו בפתל³ בתוך הבנין: קבעו בפתל ולא בנה על גביו⁴ או בנה על גביו ולא קבעו - עדין מתטמא במדרס⁵ פשהיה⁶; קבעו במסמרים ובה עליו - טהור⁷. וכן מפין שנתנו על גבי הקורות⁸: קבעו ולא נתן עליו את המעזיבה או שנתן עליו את המעזיבה ולא קבעו - מתטמא במדרס; קבעו ונתן עליו את המעזיבה - טהור.

(2) כלים פ"כ מ"ה. (3) במסמרים. (4) לא נתן עליו לבנים וסיד או טיט. (5) הכלי לא נעשה חלק מהבנין אם לא עשה שני הדברים האלה: קביעה במסמרים ובנין על גביו. (6) ואם ישב הזב על גבי הלבנים והטיט שעל הכלי שלא נקבע במסמרים הרי הוא טמא מידרס, אף-על-פי שהבנין מפסיק בינו ובין הכלי. (7) שהמחבר לקרקע אינו מקבל טומאה. (8) הבנאים מניחים קורות מכותל לכותל, ובין קורה לקורה מניחים קרשים ומפצים ונותנים עליהם טיט ואבנים. שטח זה שבין הקורות נקרא "מעזיבה".

ב. ספסל⁹ שניטל אחד מראשיו¹⁰ - עדין הוא ראוי למדרס. נטל השני - טהור. ואם יש בו גבה טפח - מתטמא במדרס¹¹.

(9) שם פכ"ב מ"ג. (10) הספסל הוא קרש ארוך, ושני קרשים קטנים קבועים בשני צדדיו, קרש מזה וקרש מזה והם רגלי הספסל, ואם ניטל אחד משתי הרגליים האלה, ראוי הוא עדיין לשבת עליו, ולפיכך הוא מתטמא במידרס הזב (ראה למעלה פכ"ה ה"ה). [במשנתנו הגירסא: "טהור", וברור שלרבינו גירסא אחרת]. (11) קרש שגובהו טפח, ראוי לשיכבה.

ג. כסא¹² של פלה¹³ שניטל חיפוייו¹⁴ - טהור. ואם לא היו¹⁵ חיפוייו יוצאים¹⁶ ונטלו - עדין הוא ראוי למדרס, שכן דרפו¹⁷ להיות מטהו על צדו¹⁸ ויושב עליו.

(12) שם מ"ד. (13) כסא מיוחד להושיב עליו את הכלה ביום חופתה. לכיסא זה ריפור מיוחד במקום המושב או טבלא של שיש, וריפור זה נקרא במשנה "חיפוי".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון ד' ניסן – ספר טהרה – הלכות כלים קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מדרס. (30) הדופן העליון נשבר. (31) שוליה נשברו, ואינה ראויה לקבל. (32) אפילו מטומאת מדרס שנוהגת גם בדברים שאין להם בית קיבול. (33) תשמישה העיקרי היא לקבל חפצים ופירות, ולצורך זה עשו אותה, ובית קיבולה עושה אותה כלי ראוי לקבל טומאת מת ושרץ, ומפני שלפעמים יושבים עליה – מיטמאה גם במדרס, אבל כשאינה ראויה לקבל, יצאה לגמרי מתורת כלי ובטלה הכשרתה לקבל טומאת מת ושרץ, ומתוך כך בטלה גם הכשרתה לטומאת מדרס שבאה לה כטיפלה. פסק כחכמים במשנה, שם. (34) אם היו מגירות בתיבה, שאפשר להוציאן (ראה למעלה פ"ג ה"ו). (35) אף-על-פי שהתיבה נפחתה מלמטה. והטעם, מפני שיש להן בית קיבול משלהן – נידונות ככלים בפני עצמם. (36) אפילו לא נפחתה התיבה כלל, והיא מקבלת טומאה – אין המגירות מתטמאות כשנגע אב הטומאה בתיבה, ואם נגע טומאה כזו במגירה לא נטמאה התיבה. (37) שם מ"ו. (38) סל גדול עשוי להוליך בו זבל, ויש לו מקום ישיבה בשביל הנהג. [יש מפרשים שפיתחה מן הצד]. (39) נשברו שוליה. (40) כשיעורה לטהרה (ראה למעלה פ"ו ה"ב). (41) יותר מתיבה שנפחתה מלמטה, שהרי נשאר בה מקום נוח לישיבה. (42) כדעת חכמים במשנה, שאפילו אם נשאר מקום לישיבה בטלה טומאת מדרס, מפני שהמשפלת נעשתה להולכת זבל ולא לישיבה. [ונראה, שאם ייחדה לישיבה אחר שנפחתה, מקבלת טומאת מדרס מכאן ולהבא ככל פשוטי כלי עץ].

ז. ערכה⁴³ של עץ שמגבילין⁴⁴ בה הבניין⁴⁵ או את הגפסים, אף על פי שמקבלת שאר טמאות – אינה מתטמאה במדרס⁴⁶. ושלשין⁴⁷ בה את הבצק, שמחזקת משני לגין⁴⁸ ועד תשעה קבין⁴⁹, שנסדקה עד שאינו יכול לרוחץ בה רגלו אחת מפני הסדקה – הרי זו מתטמאה במדרס; ששתמה⁵⁰ שפופתה⁵¹ ויושב עליה לפי גדלה וסדק שלה. הניחה בגשמים⁵² עד שנתפחה ונסתם הסדק – אינה מתטמאה במדרס, שהרי היא ראויה ללוש בה ותחלת מעשיה ללוש בה⁵³, ומקבלת שאר טמאות. חזר והניחה בקרים⁵⁴ ונפתח הסדק – חזרה לקבל טמאת מדרס⁵⁵, וטהרה משאר טמאות.

(43) שם פ"כ מ"ב. (44) מערביים. (45) הטיט והחול לצורך הבניין. (46) אין דרכם של בני אדם לשבת או לעמוד בעריבה כזו, מפני הלכלוך. (47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"א. (48) הקב מחזיק ששה לוגין. (49) שהמים יוצאים מהר דרך הסדק. ומדובר, כשהיא עדיין מקבלת רימונים ומטמאה בשאר טמאות. (50) כלומר, מתחילה היא עומדת לכך, שאם תיסדק ישתמשו בה לישיבה. תיבה נוספת זו נאמרה, כדי לתרץ תמיהת האחרונים, למה לא אמרו בזה "בטל העיקר בטלה הטפילה" כמו בהלכה הקודמת (ראה 'תוספות חדשים' למשנתנו). (51) הופכה על פיה. ואם אינה מחזיקה שני לוגין – דינה ככל כלי בית, שטהרתם במוציא זיתים, מפני שאין משתמשים בה לרחיצת רגליים. (52) משנה, שם.

(66) שם פ"ט מ"ו. (67) ולא נשברו. (68) שני הדפנות הארוכים הנמשכים ממראשות המיטה עד למרגלותיה. (69) חריצי לשונות המיטה שהארוכות תחובות בהם (ראה למעלה פ"ד ה"ב תיאור מלא של תבנית המיטה). (70) פירוש, אפילו נשברו. (71) מפני שהישנות קיימות, ואפשר להחזירן בנקל למקומן הראשון ללא כל שינוי – לא פקעה טומאתה של המיטה. והוא-הדין כשלא עשה לה חדשות, תורת מיטה עליה, ונקט "עשה חדשות" לרבותא, שלא תחשוב שעשיית החדשות מוכיחה שאין בדעתו כלל להחזיר את הישנות למקומן ('סדרי טהרות').

ח. ערכה⁵⁶ גדולה⁵⁷ שהיא יתר על תשעה קבין שנפחתה מלקבל רמונים⁵⁸ והכניה⁵⁹ לישיבה – הרי זו טהורה אף מטמאת מדרס עד שיקציע⁶⁰; שאין המחשבה מועלת בערכה גדולה שנפחתה עד שיעשה בה מעשה⁶¹. עשאה⁶² אבוס לבהמה⁶³, אף על פי שקבעה בפתל – טמאה⁶⁴ בכל הטמאות⁶⁵.

(56) שם מ"ד. (57) למעלה מתשעה קבים. (58) ויצאה מתורת כלי מפני שאינה ראויה לקבל. (59) במחשבה או בדיבור. (60) יחתוך את הקצוות, כדי שתהיה נוחה לישיבה. (61) דעת חכמים במשנתנו. (62) לעריבה גדולה שנפחתה ('תפארת ישראל' במשנתנו). (63) והתקנה לכך על-ידי מעשה. (64) אבוס משמש להניח בו חבילות קש ועשבים, ולפיכך חזרה לקבל טומאה אף-על-פי שניקבה במוציא רימון. (65) פירוש, בכל שאר הטומאות אבל לא במדרס, שהרי איבוס הקבוע בכותל אינו ראוי לישיבה או לשכיבה. ולמה אינו נידון כמחובר לקרקע שאינו מקבל טומאה? מפני שלא נעשה מתחילתו לקביעה בקרקע וגם אינו משמש את הקרקע, שהרי אינו חלק של הבנין ואפשר להשתמש באבוס שאינו מחובר לכותל ('ברטנורא' ו'תפארת ישראל' שם).

ט. מטא⁶⁶ שנטלו⁶⁷ שתי ארפות⁶⁸ שלה אחר שנטמאת ועשה לה ארפות חדשות ולא שנה את הנקבים⁶⁹ ונשברו החדשות⁷⁰ – עדין היא בטמאתה⁷¹; נשתברו הישנות – טהורה, שהכל הולך אחר הישנות.

(66) שם פ"ט מ"ו. (67) ולא נשברו. (68) שני הדפנות הארוכים הנמשכים ממראשות המיטה עד למרגלותיה. (69) חריצי לשונות המיטה שהארוכות תחובות בהם (ראה למעלה פ"ד ה"ב תיאור מלא של תבנית המיטה). (70) פירוש, אפילו נשברו. (71) מפני שהישנות קיימות, ואפשר להחזירן בנקל למקומן הראשון ללא כל שינוי – לא פקעה טומאתה של המיטה. והוא-הדין כשלא עשה לה חדשות, תורת מיטה עליה, ונקט "עשה חדשות" לרבותא, שלא תחשוב שעשיית החדשות מוכיחה שאין בדעתו כלל להחזיר את הישנות למקומן ('סדרי טהרות').

י. מטא⁷² שהיתה טמאה מדרס⁷³ ונטלה קצרה⁷⁴ ושתי פרעים⁷⁵ – עדין היא בטמאתה, שעדין צורת המטה עומדת⁷⁶; נטלה ארפה ושתי פרעים⁷⁷ – טהורה⁷⁸.

(72) שם פ"ח מ"ה. (73) הוא-הדין בטומאות אחרות, ונקט מדרס מפני שמיטה רגילה להיטמא טומאת מדרס על-ידי ישיבת אשה נדה. (74) הדופן שמצד הראש או מצד הרגליים. (75) שתי כרעי המיטה שמשני צדיה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 13 דומה למי שעשה פלי אחד משברי פלים שנטמא,
14 שהוא טהור⁹⁶ ומקבל טמא להבא.

(91) שם מ"ט. (92) שנפלה להם בירושה. (93) אפילו אם נשארו ארוכה ושתי כרעיים, פקעה טומאתה הישנה. (94) ואין זה דומה לדין שבה"ט, כי במקרים שאנו דנים בהם כאן אין הדבר מתקבל על הדעת שיוחזרו החלקים החסרים למקומם. (95) טומאה ראשונה פקעה כשנחלקה המיטה, ואחר שחזר והשלימה נידונית כמיטה חדשה שלא נטמאה מעולם. ואין זה דומה לניטלו שבהלכה י, מפני שכאן לא העלה על דעתו שיוחזור, ולפיכך בטלה מתורת כלי. ולזה נתכוון רבינו באמרו: "שהרי זו ככלי שבור". (96) חוץ לכלי מתכות (ראה למעלה פ"ב ה"א).

- 15 יג. מטה⁹⁷ שנפרקו איבריה, אם נשברה⁹⁸ ארפה
16 ושתי פרעים או קצרה ושתי פרעים - הרי אלו
17 מתטמאין⁹⁹, מפני שראויין לסמכן פתח ולישן
18 עליהן¹⁰⁰.

(97) שם. (98) ה'חזון איש' גורס: נשארה. (99) החלקים השלמים שנשארו, שהם קצרה ושתי כרעיים או ארוכה ושתי כרעיים - מקבלים טומאה. (100) סוכה טז, א. [למעלה בהלכה י מדובר במיטה טמאה. ואמרנו, שאם נשברה ארוכה ושתי כרעיים נטהרה, מפני שאין לה צורת מיטה, ואם יסמכה בכותל תהיה מיטה חדשה, וכאן אנו דנים על קבלת טומאה מכאן ולהבא, ומיטה חדשה זו מקבלת טומאה לדעת חכמים במשנתנו, ופסק כמותם. ונראה שמדובר בחישוב עליה לסומכה בכותל] (ראה ראב"ד וכסף-משנה)

- 19 יד. מטה¹⁰¹ שננטמאת פלה¹⁰², אם הטבילה איברים
20 איברים¹⁰³ - טהורה¹⁰⁴.

(101) כלים, שם. (102) כשהיא שלימה. (103) פירקה והטביל כל חלק בפני עצמו. (104) הטבילה מועילה. רבינו מפרש מחלוקתם של רבי אליעזר וחכמים במשנתנו, בטבילת איברי מיטה טמאה שנתפרקה, ופסק כחכמים. אולם במשנה עצמה פירש אחרת (ראה ר"ש שם, ו'תוספות' סוכה טז, א ד"ה מיטה). ומדובר כשנשארו ארוכה או קצרה ושתי כרעיים מחוברות, אבל כשלא נשארו - פרה טומאתה ואינה צריכה טבילה.

- 21 טו. המפרק¹⁰⁵ את המטה להטבילה - הנוגע
22 בחבלים¹⁰⁶ שלה טהור¹⁰⁷.

(105) שם פ"ט מ"א. (106) המסורגים בין דפנות המיטה. (107) לפני הפריקה דין החבלים כדין המיטה מפני שהם מחוברים לה, וכשפרקה נפסק החיבור, וחבלים בלתי ארוגים אינם מקבלים טומאה כלל בפני עצמם ומשום כך נטהרו.

יום שני ה' ניסן ה'תש"פ

פרק שבעה ועשרים

(1) יבאר ששלוש דרכים הן בשלוש תיבות ובשלוש עריבות.

(76) ואפשר לשכב עליה, אמנם באופן לא נוח כל-כך. (77) שמצידה. (78) אי-אפשר לשכב על מיטה משופעת לכל אורכה (ראה ה"ג). ואם החזיר למקומם את החלקים שניטלו - חזרה הטומאה ('תפארת ישראל').

- 1 יא. קצין⁷⁹ שתי לשונות⁸⁰ של מטה באלכסון⁸¹, או
2 שקצין שתי פרעים טפח על טפח⁸² באלכסון, או
3 שמעטן⁸³ פחות מטפח⁸⁴ - הרי זו נשברה וטהורה.
4 נשברה ארפה⁸⁵ ותקנה - עדין היא אב טמא
5 ששהיתה⁸⁶; נשברה הארפה השניה ותקנה⁸⁷ -
6 טהורה מן המדרס⁸⁸, אבל טמא מגע מדרס⁸⁹. לא
7 הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה השניה -
8 טהורה⁹⁰.

(79) שם. (80) העצים שבארבע זוויות המיטה שראשי הארוכות והקצרות תחובים בחריצים שבהם. (81) הארוכות והקצרות מחוברות בצורת מרובע, וקצין את שתי הלשונות שבראשי אלכסון המרובע, כגון מזרחית-דרומית ומערבית-צפונית, ומתוך כך נתפרקה המיטה לשני חלקים ובכל חלק ארוכה וקצרה. (82) הגר"א בהגהותיו למשנה, מוחק את המלים "טפח על טפח", ומסתבר שגם בדבריו רבינו כאן יש למוחקן לפי דעתו. וכן הוא גורס בתוספתא, כלים בבא-מציא פ"ה ה"ב. [במשניות שנדפסו בששה סדרי משנה, הכניסו: "טפח על טפח", ובמשנה שנספחה למסכת נדה, הוצאו מילים אלו]. (83) את כל ארבעת הכרעיים. (84) קצין חלק מן הכרעיים והשאיר פחות מטפח בגובהן, והמיטה מונחת פחות מטפח מעל גבי הקרקע. רבינו בפירושו למשנה מבאר, שהמילים "פחות מטפח" נמשכות גם לדין קצין שתי כרעיים באלכסון. ולמה צריך להשמיענו שקצין ארבע כרעיים טהורה, אחר שהודיע כבר שקצין שתיים - טהורה? מפני שאפשר לומר שאם כל הרגליים שוות - המיטה אינה מתנוודת וראוייה יותר לשכיבה ממיטה ששתי רגליה באלכסון האחד קצרות יותר מאלו שבאלכסון השני. (85) שם, מ"ו. (86) אפשר להשעין המיטה לכותל. (87) מדובר במיטה טמאה מידרס. (88) ואע"פ שהשנייה נשברה אחר תיקון הראשונה. והעם, מפני ששבירת שתי הארוכות מבטלת את המיטה שנטמאה, וזו המתוקנת פנים חדשות היא, ומיטה זו לא נטמאה טומאת מידרס (ראה שבת ק"ב, ב). (89) ככל דבר הנוגע במידרס שנעשה ראשון לטומאה. וטעמו של דבר: הארוכה המתוקנת הראשונה נגעה במיטה הטמאה מידרס, וקיבלה טומאת מגע שלא פקעה ממנה כשנשברה ארוכה שנייה, מפני שטומאה זו באה לה מחמת עצמה, וטומאתה זו מתפשטת על כל המיטה המחוברת לה (דינים דומים תמצא למעלה, בפ"ז ה"ב, ובפכ"א הלכות ט"י). (90) לגמרי, ואין עליה טומאת מגע מידרס אפילו אחר שתיקנה, שאין התיקון מועיל להחזירה לטומאתה, מפני שמיטה חדשה באה לכאן, כמו שביארנו למעלה.

- 9 יב. מטה⁹¹ שהיתה טמאה מדרס או בשאר טמאות,
10 ונגנב חציה או אבד חציה או שחלקיה אחין⁹² או
11 שתפין - הרי זו טהורה⁹³, שהרי זו ככלי שנשברה⁹⁴.
12 החזירה - מקבלת טמא מכאן ולהבא⁹⁵. הרי זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ה' ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- וג' עגלות וג' תריסים וג' תרבוסיים וג' בסיסים וג' מיטות
וג' מטפחות וג' סבכות וג' סנדלים וג' קופות וג' פנקסות.
1 א. שְׁלֹשׁ תְּבוֹת הֵן³: תֵּבָה שֶׁנִּפְתְּחָה מִצֶּדֶה - טִמְאָה
2 מִדֶּרֶס⁴; מִלְמַעְלָה⁵ - טִמְאָה טָמֵא מֵת⁶; וְהִבְאָה
3 בְּמִדָּה⁷ - טְהוֹרָה מִכָּל⁸.
- ה. שְׁלֹשָׁה תְּרַבּוּסִין שָׁל עוֹר²¹ הֵן: שָׁל סִפְרִים²² -
16 טָמֵא מִדֶּרֶס; וְשֹׂאכְלִין עָלָיו - טָמֵא טָמֵא מֵת²³;
17 וְשֹׂשׁוּטִים עָלָיו אֵת הַזֵּיתִים - טְהוֹר מִכָּל¹⁸, לִפִּי
19 שְׁאִינוֹ מְשַׁמְשֵׁי אָדָם²⁴.

21 כלי עור פשוט שלא ניטלו שערותיו. 22 שמושיבים
עליו את המסתפרים. 23 אבל לא מידרס מפני שאומרים
ליושב עליו: עמוד ונעשה מלאכתנו, היינו לאכול עליו.
24 והוא משמש משמשי אדם בלבד.

- ו. שְׁלֹשָׁה בְּסִיסָאוֹת²⁵ הֵן: שְׁלֹפְנֵי הַמָּטָה²⁶ וְשְׁלֹפְנֵי²⁷
20 הַסּוֹפְרִים²⁸ - טָמֵא מִדֶּרֶס; שָׁל שְׁלֹחַן²⁹ - טָמֵא טָמֵא
21 מֵת; וְשָׁל מַגְדָּל³⁰ - טְהוֹר מִכָּל³¹, לִפִּי שֶׁהוּא מִקְצֵת
22 מַגְדָּל³¹ וְצוּרָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו.
23

25 כלים המשמשים להעמיד עליהם מה שהוא.
26 שהיורד מן המיטה מעמיד רגליו עליו, כדי שלא
לעמוד על הקרקע או הריצפה הקרה. 27 המשמש לו
הדום לרגליו. 28 לא נתברר לי למה קרא לשני אלה
"בסיס". 29 במשנתנו כתוב "של דלופקי" ובמשנה
כלים פרק כ"ב, א מפרש רבינו שדלופקי "הוא שולחן
מוכן לשתייה והוא ארוך ובו מקומות לכלי היין ולכלי
הפירות". ונראה שגם כאן התכוון לשולחן כזה. [בירושלמי
שבת פרק י"ז הלכה ב אמר רבי לעזר: "דלופקי למה היא
טמאה? מפני שהשמש אוכל עליה, בסיס ידידה (שלו)
למה טמאה? מפני שהשמש עומד עליה". משמע,
שהמסובים אינם יושבים ליד הדלופקי והוא משמש
להעמיד עליו הכלים והאוכלין ומשקין שהשמש מגישם
למסובים, ולפיכך שאל רבי לעזר למה הוא מקבל טומאה
הלא הוא משמש כלים בלבד? והשיב מפני שהשמש אוכל
עליו. ולמה אין הבסיס מקבל טומאת מידרס, הלא השמש
עומד עליו? מפני שהבסיס לא נעשה לשם דריסת האדם
עליו, ואף על פי כן הוא מקבל שאר טומאות כחלק מן
הדלופקי. 30 שמעמידים עליו ארון גדול עשוי כמגדל,
והוא מקבל ארבעים סאה. 31 הוא חלק מן המגדל
שאינו מקבל טומאה.

- ז. שְׁלֹשׁ מְטוֹת הֵן: הָעֲשׂוּיָה לְשִׁכְיָהּ - טִמְאָה²⁴
24 מִדֶּרֶס; וְשָׁל זִגְגִים שְׁנוֹתָנִין בָּהּ כְּלִי זִכּוּכִית - טִמְאָה²⁵
25 טִמְאָה מֵת; וְשָׁל סֶרְגִּין שֶׁמְסַרְגִּין עָלֶיהָ אֵת הַסִּבְכּוֹת²⁶
26 - טְהוֹרָה מִכָּל²⁷, לִפִּי שֶׁאִינָהּ מְשַׁמְשֵׁי אָדָם.

- ח. שְׁלֹשׁ מְשַׁפְּלוֹת³² הֵן: שָׁל זָבֵל - טִמְאָה מִדֶּרֶס³³;
28 שָׁל תֵּבָה³⁴ - טִמְאָה טָמֵא מֵת; וְהַפְּחֹלֶץ שָׁל גְּמִלִים³⁵
29 - טְהוֹר מִכָּל³⁰; לִפִּי שֶׁהַחֲבָלִים שָׁלוֹ קָשִׁים בְּיֹתֵר³⁶
30 וְעֵבִים וְאִינוֹ רְאוּי לְקַבֵּל תֵּבָה וְכִיּוּצָא בּוֹ³⁷, וְנִמְצָא
31 שְׁאִין עָלָיו תּוֹרֵת כְּלִי אֶלָּא חֲבָלִים בְּלִבְדָּה.
32

32 סלים גדולים שמוליכים בהם זבל או תבן. 33 מפני
שיש לה כסיו חלקי מלמעלה והנהג יושב עליו.
34 פתוחה מלמעלה והנהג יושב על התבן. 35 רשת
עשויה מחבילים עבים וניקבי הסריגה רחבים יותר מכמוציא

2 כלים פרק כ"ד משנה ד. 3 רובי ההלכות שבפרק זה
הם סיכום דינים שנכתבו בפרקים הקודמים. 4 וכן בשאר
טומאות. 5 נפחתה מלמעלה. 6 אבל לא טומאת מידרס.
[כלל הוא בידינו: כל מקום שאמרו טמא מידרס - מיטמא
גם בשאר טומאות (ראה למעלה פרק כ"ג הלכה א)
ובמקום שאמרו "טמא מת" הכוונה לכל הטומאות חוץ
למידרס]. 7 שהיא מחזיקה ארבעים סאה. 8 המדובר
בתיבה שאינה מיוחדת למידרס, אלא שלפעמים יושבים
עליה, ולפיכך, כל זמן שהיא ראוייה לעיקר מלאכתה -
לקבלת חפצים - היא מיטמאה גם במידרס, וכשבטלה
מתורת כלי קיבול אינה מיטמאה מידרס מפני שבטל העיקר
בטלה הספילת, כמו שנתבאר בפרק כ"א הלכה ו. אבל דבר
המיוחד לשכיבה או ישיבה מיטמא מידרס מן התורה
אפילו אם הוא בא במידה, ומתוך כך מיטמא גם בשאר
טומאות מדברי סופרים, בהתאם להכלל האמור בניה מוט,
א: "כל המטמא מידרס מטמא מת".

- ב. שְׁלֹשׁ עֲרֻכּוֹת הֵן: עֲרֻכָּה מְשִׁנֵּי לָגִין וְעֵד תְּשֻׁעָה⁴
4 קִבְּיִן שֶׁנִּסְדְּקָה - טִמְאָה מִדֶּרֶס; שְׁלֵמָה - טִמְאָה⁵
5 טָמֵא מֵת⁹; וְהִבְאָה בְּמִדָּה - טְהוֹרָה מִכָּל⁶.

9 וכן שאר טומאות חוץ לטומאת מידרס.

- ג. שְׁלֹשׁ עֲגָלוֹת הֵן: הָעֲשׂוּיָה בְּקֶתֶדְרָה¹⁰ - טִמְאָה⁷
7 מִדֶּרֶס¹¹; כְּמָטָה¹² - טִמְאָה טָמֵא מֵת; וְשָׁל אֲבָנִים¹³
8 - טְהוֹרָה מִכָּל¹⁴.

10 בתבנית כיסא שארכו כרחבו ומוקף משלושה צדדים.
11 עשויה לשבת עליה. 12 ארוכה וצרה. עגלה שכוז
תשמישה להוביל בה משאות ואם יושב עליה אדם אומרים
לו: עמוד ונעשה מלאכתנו. 13 העשויה להוליך בה
אבנים גדולות. 14 שוליה הם עצים מונחים לאורך
העגלה ולרחבה וביניהם ריווח גדול ואי אפשר לשבת
עליה.

- ד. שְׁלֹשָׁה תְּרִיסִין¹⁵ הֵן: תְּרִיס הַפָּפוֹף¹⁶ - טִמְאָה¹⁰
10 מִדֶּרֶס¹⁷; וְשֶׁמְשַׁחֲקִין בּוֹ בְּקִמְפּוֹן¹⁸ - טִמְאָה טָמֵא מֵת;
11 וְדִיצַת הָעֲרֻבִים¹⁹ - טְהוֹרָה מִכָּל¹²; לִפִּי שֶׁהִיא
12 עֲשׂוּיָה לְצוּרָה²⁰ בְּלִבְדָּה וְאִינָהּ מְשַׁמְשֵׁי אָדָם, וְכָל
13 כְּלִי שֶׁאִינוֹ מְשַׁמְשֵׁי אָדָם - אִינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה כָּל
14 עֶקֶר.
15

15 מגינים של לוחמים. 16 בתבנית מרזב והוא מקיף
את הגוף משלושה צדדים ומגן מפני חיצוי האוייב.
17 מפני שהחיילים שוכבים בו בשדה הקרב. 18 בשדה
משחקי הקרב והוא ישר וקטן מתריס של לוחמים ואין
משתמשים בו לשכיבה וישיבה. 19 תריס קטן משמש
רק לשחוק ילדים. 20 להתגדר בה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רימון. (36) ואי אפשר לשבת עליו. (37) והדומה לו, ולכן אינו מקבל שאר טומאות שהרי אינו ראוי לקבלה.

ט. וְשֵׁשֶׁת מַפְצִיץ³⁸ הֵן: הָעֵשׂוֹי לְיִשְׁכָּה - טָמֵא

מִדְּרָס³⁹; וְשֵׁשׁ צִבְעִים שֶׁמְנִיחִין בּוֹ אֶת הַבָּלִים⁴⁰ -
טָמֵא טָמֵא מֵמֵא מֵת⁴¹; וְשֵׁשׁ גִּתּוֹת שְׁנוֹתָיִן עָלָיו עֲנָבִים
וּמְחַפֵּין בּוֹ - טָהוֹר מִבָּלִים, לָפִי שְׁאִינוֹ מִמְּשַׁמְשֵׁי
אָדָם⁴².

(38) מחצלאות. (39) בשבת פד, ב למדו מן הכתוב (ויקרא טו, ד): "כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא", שמפץ מיטמא מידרס אף על פי שהוא מפשוטי כלי עץ. ומתוך שמיטמא מידרס - מיטמא גם בשאר טומאות, מן הכלל: שכל המטמא מידרס מיטמא טמא מת. (40) וכורכים אותם בו. (41) מפני שהוא עשוי לקבלה אינו נידון כפשוטי כלי עץ, ומפני שלא נעשה לשיבה אינו מיטמא מידרס. (42) וכבר נתבאר, שפשוטי כלי עץ, שאינם משמשים את האדם עצמו אלא כליו או חפציו ורק בשעת מלאכה בלבד - אינם מקבלים טומאה.

י. שֵׁשׁ חֲמֹתוֹת⁴³ הֵן וְשֵׁשׁ תוֹרְמָלִין⁴⁴ הֵן:
הַמְקַבְּלִין פֶּשְׁעוֹר - טָמֵאִין מִדְּרָס. וְכֵמָּה שְׁעוֹרָן?
הַחֲמַת - אֲרֻבָּה קָבִין, וְהַתוֹרְמִיל - חֲמֹשֶׁה. וְשְׁאִינָן
מִקְבָּלִין פֶּשְׁעוֹר - טָמֵאִים טָמֵא מֵת; וְשֵׁשׁ עוֹרוֹת הַדָּג
טָהוֹר מִבָּלִים⁴⁵.

(43) נודות. (44) ילקוט הרועים. (45) נתבאר למעלה בפרק א הלכה ג, שעור בעלי חיים שבים אינו מיטמא כלל.

יא. שֵׁשׁ עוֹרוֹת הֵן: הָעֵשׂוֹי לְשִׁטִּיחַ⁴⁶ - טָמֵא
מִדְּרָס; וְהָעֵשׂוֹי לְתַכְרִיךְ בָּלִים⁴⁷ - טָמֵא טָמֵא מֵת;
וְשֵׁשׁ רְצוּעוֹת⁴⁸ וְשֵׁשׁ סִנְדְּלִין - טָהוֹר מִבָּלִים, לָפִי
שְׁאִינָן עָלָיו צוֹרֵת כְּלִי⁴⁹.

(46) שפורסים אותו על הקרקע ויושבים עליו. (47) לכרוך בו כלים. (48) פירוש, עור שייחדו לרצועות ולא חתכו עדיין, ואם כן לא נגמרה מלאכתו ונתבאר כבר כמה פעמים, שדבר שלא נגמרה מלאכתו אינו מקבל טומאה, אבל רצועות חתוכות מקבלות טומאה (רבינו בהלכות טומאת צרעת פרק י"ג הלכה ו).

יב. שֵׁשׁ סְדִינִין הֵן: הָעֵשׂוֹי לְשִׁכְיָה - טָמֵא
מִדְּרָס; וְהָעֵשׂוֹי לְפִרְכָּת - טָמֵא טָמֵא מֵת⁴⁹; וְשֵׁשׁ
צוֹרוֹת, שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ כְּדִי שִׁיתְלַמֵּד מִמֶּנּוּ הַרוֹקֵם⁵⁰
טָהוֹר מִבָּלִים, לָפִי שְׁאִינוֹ מִמְּשַׁמְשֵׁי אָדָם.

(49) מפני שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו יש עליו תורת בגד (ביצה יד, ב). (50) עשו צורות שונות על הסדין כדי שהרוקם ירוקם כמותן.

יג. שֵׁשׁ מִטְפָּחוֹת הֵן: שֵׁשׁ יָדִים⁵¹ - טָמֵא מִדְּרָס⁵²;
וְשֵׁשׁ סְפָרִים - טָמֵא טָמֵא מֵת⁵³; וְשֵׁשׁ תַּכְרִיכֵי הַמֵּת
וְשֵׁשׁ נִבְלֵי בְּנֵי לִוְיָ⁵⁴ - טָהוֹר מִבָּלִים, לָפִי שְׁאִינָן
מִמְּשַׁמְשֵׁי אָדָם.

יד. עוֹר הָעֵשׂוֹי כְּמוֹ יָד, שֶׁמְכַנְסִין בּוֹ הַיָּד
וְהָאֲצְבָעוֹת מִפְּנֵי הַצָּנָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, הוּא הַנִּקְרָא
פְּרָקְלִינִין. וְשֵׁשׁ פְּרָקְלִינִין הֵן: שֵׁשׁ צִדֵּי חִיָּה
וְעוֹף⁵⁵ - טָמֵא מִדְּרָס, שֶׁהֵרִי נִשְׁעָן עָלָיו⁵⁶; וְשֵׁשׁ
חֲגָבִים⁵⁷ - טָמֵא טָמֵא מֵת, שְׁנוֹתָיִן בּוֹ הַחֲגָבִים;
וְשֵׁשׁ קִנְצִים⁵⁸, שֶׁבּוֹ מְקִנְצִין פְּרוֹת - טָהוֹר מִבָּלִים,
לָפִי שְׁאִינוֹ מִמְּשַׁמְשֵׁי אָדָם⁵⁹.

(55) הציידים משתמשים בעופות גדולים וחזקים מלומדים לצוד עופות וחיות קטנות, וכשהם יוצאים לצייד לובשים פרקלין על היד ומעמידים עליו את העוף הנשמע לפקודתו ורודף אחר בעלי חיים כשבעליו נותן לו את האות. הפרקלין הוא חזק ורחב ומגן על ידו של הצייד מפני שריטות ציפורני העוף. (56) כשהצייד רוצה לנוח הוא מוריד את העוף מעל ידו, פושט את הפרקלין ומשעין גבו על עץ, וכדי שלא ילכלך את בגדיו הוא משים את הפרקלין ביניהם ובין העץ. (57) שתופסים בהם חגבים. (58) מלקטי פירות לחים. (59) תשמישם הוא להגן מפני הלכלוך בלבד ואין זה צורך גוף האדם עצמו (ראה למעלה פרק ז הלכה ב).

טו. שֵׁשׁ סִבְכוֹת הֵן: שֵׁשׁ יִלְדָּה⁶⁰ - טָמֵא מִדְּרָס⁶¹; וְשֵׁשׁ זִקְנָה⁶² - טָמֵא טָמֵא מֵת⁶³; וְשְׁעוֹשִׁין לְשִׁחַק
בָּהּ לְשׁוֹתֵי שִׁכָּר⁶⁴ - טָהוֹר מִבָּלִים, לָפִי שְׁאִינָה
מִמְּשַׁמְשֵׁי אָדָם.

(60) סבכה שאשה צעירה מכסה בה את ראשה. (61) לפעמים היא מסירתה ויושבת עליה. (62) אין דרכן להוריד הסבכות. (63) ככל תכשיטי אדם ובגדיו. (64) נשים בלתי צנועות באות למסבאות ומשחקות לפני האורחים. נשים אלו לובשות סבכות מיוחדות שנקביהן רחבות מאוד והשערות בולטות דרכן, ולפיכך אין עליהן תורת כלי.

טז. שֵׁשׁ סִנְדְּלִין הֵן: שֵׁשׁ אָדָם - טָמֵא מִדְּרָס; שֵׁשׁ
מִתְכּוֹת שֵׁשׁ בְּהֵמָה⁶⁵ - טָמֵא טָמֵא מֵת⁶⁶; שֵׁשׁ שְׁעָם⁶⁷
וְשֵׁשׁ צִפִּירָה⁶⁸ - טָהוֹר מִבָּלִים⁶⁹. כָּלֹּל שֵׁשׁ דָּבָר: כָּל
כְּלִי שְׁאִינוֹ רָאוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמִרְכָּב, אוֹ שֶׁהוּא רָאוּי
וְלֹא נַעֲשֶׂה [לְכָד] אֲלֵא לְמִלָּאכָה אַחֶרֶת - הֵרִי הוּא
טָהוֹר מִן הַמִּדְּרָס; נַעֲשֶׂה לְמִלָּאכָה אַחֶרֶת וּמְשַׁמֵּשׁ
עִמָּה אֶת הַיִּשְׁכָּה, כְּגוֹן הַטְּלִית וְהַרְדִּיד - מִתְטַמֵּא
בַּמִּדְּרָס. וְכָל הַמִּתְטַמֵּא בַּמִּדְּרָס - מִתְטַמֵּא בְּמֵת; וְיֵשׁ
מִתְטַמֵּא בְּמֵת וְאִינוֹ מִתְטַמֵּא בַּמִּדְּרָס, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
וְכָל הַמִּתְטַמֵּא בְּמֵת - מִתְטַמֵּא בְּשֶׁאֵר אַבּוֹת
הַטָּמְאוֹת, בֵּין אַבּוֹת שֵׁשׁ תוֹרָה בֵּין שֵׁשׁ דְּבָרֵיהֶם,
וּמִתְטַמֵּאִין בְּמִשְׁקִין⁷⁰.

(65) היצאים למלחמה מנעילים סנדלי ברזל על פרסות

- סוסייהם. (66) בשבת נט, א נאמרו שלושה טעמים בדבר: א. במלחמה, כשאין כלים מצויים, שותים החיילים בהם מים; ב. כשהאדם בורח הוא שם את הסנדלים על רגליו ורץ על הקוצים והברקנים; ג. החיילים נותנים בו שמן לסוך את גופם. (67) מין עץ רך. (68) מין גמי. ויש מפרשים לולבי דקל. (69) המדובר בסנדלים של בהמה, וכלי בהמה - אינם מקבלים טומאה. וסנדלים אלה אינם ראויים לתשישים האמורים למעלה. (70) אף על פי שהם ראשון לטומאה (ראה פרק ז מהלכות אבות הטומאות הלכה ב).
- 1 יז. שלש קפות הן: מהוהה⁷¹ שטלאה על הבריאה⁷²
2 - הולכין אחר הבריאה⁷³; קטנה על הגדולה⁷⁴ -
3 הולכין אחר הגדולה; היו שוות⁷⁵ - הולכין אחר
4 הפנימית. פיצד הולכין אחריה? שאם נקבה⁷⁶
5 במוציא רמון - שתיהן טהורות⁷⁷.
- (71) בלוייה. (72) בבריאיה היה נקב קטן וחבר לה את המהוהה וסגר את הנקב, ואחר כך ניקבה הגדולה כמוציא רימון ונקב זה לא תוקן. (73) ואם נגעה טומאה במהוהה לא נטמאה, אף על פי שהיא שלימה (כסף משנה). (74) ושתיהן בריאות או מהוהות. (75) ושתיהן בריאות או מהוהות. (76) אחר שטלא את הנקב הקטן הראשון. (77) אינן מקבלות טומאה. מפני שהמהוהה היא טפילה לבריאיה וכן הקטנה לגדולה והחיצונה לפנימית.
- 6 יח. שלשה פנקסות הן: האפיפריין⁷⁸. שמיגין
7 עליו הספרים - טמא מדרס⁷⁹; וישש בו בית קבול
8 שעוהה⁸⁰ - טמא טמא מת⁸¹; חלקה⁸² - טהורה
9 מפלים, לפי שאין עליו צורת פלי⁸³ ואינו ראוי
10 למדרס⁸⁴.
- (78) שני לוחות עץ מחוברים בצירים וביניהם מונחים הניירות או הקלף. על גבי הלוחות מניחים ספרים וכשהסופר רוצה לכתוב הוא פותח את הקיפול ויושב על שני הלוחות וכותב על הקלף המונח ביניהם. (79) משום שהוא עשוי גם לשיבה. (80) המדובר כאן בלוחות קטנים שאינם ראויים לשיבה. ואם יש בהם בית קיבול להניח בו שעווה למרוח על הלוח ולכתוב עליו בחרט (בתקופה העתיקה רגילים היו לכתוב בחרט על גבי שעווה ואפשר היה להחליק את החרוט על השעווה ולכתוב עליה שנית). (81) ככל כלי קיבול. (82) כלומר, הלוח הוא שטוח ואין בו בית קיבול. (83) והוא קרש פשוט. (84) המדובר בקטן שאין בו כדי ישיבה.
- פרק שמונה ועשרים
- (1) יבאר הכלים שיש להם אחוריים ותוך, ושאין להם וכו'. ודין כיס שבתוך כיס, שנטמא אחד מהן במשקין.
- 11 א. כל הכלים² שיש להן בית קבול שנטמאו
12 אחוריהן במשקין³ - לא נטמא תוכן לתרומה⁴, ולא
13 אגניה⁵ ולא אגניהן ולא מקום אצבע השוקע בשפת
14 הכלי⁶. נטמא תוך הכלי - נטמא פלן⁷. נפלו משקין
15 טמאין על פני הכלים⁸ או על אגניהן או על אגניהן
- 16 או על ידות הכלים⁹ המקבלין - הרי זה מנגבין¹⁰ והן
17 טהורין¹¹. ונפלו אחורי הכלי פלו לא נטמאו.
- (2) כלים פכ"ה מ"א. (3) משקין טמאים נגעו באחורי הכלי. (4) אבל לקודש גם תוכן טמא (שם מ"ט). [בפסחים יז, ב אמר ר' יהודה: "במה דברים אמורים? שנטמאו מחמת משקין (שנטמאים כלים מגזירת חכמים), אבל נטמאו מחמת שרץ (שנטמא מן התורה) נטמא תוכו - נטמא גבו, נטמא גבו - נטמא תוכו".] (5) שפתות הכלים. (6) רגילים היו לעשות שקיעה בשפת הכלי, מקום להניח בו אצבע אגודל כשהאדם נושא את הקדירה. (7) כל אלו שנימנו למעלה. (8) בסיסי הכלים המחוברים להם. (9) כגון יד של מחבת. (10) כדי שלא יגעו המשקין שעליהם במקום המקבל טומאה. (11) לא גזרו טומאת משקין אלא בנוגעים בגוף הכלי, אבל לא בנגעו בחלקים הטפלים להם, והם נידונים כמובדלים מן הכלי, ואפילו אם יש להם בית קיבול אינם מיטמאים (רבינו בפירושו).
- 18 ב. אחר¹² פלי השקן¹³, כגון השקין והמציפין¹⁴, או
19 פלי העור, כגון הפרים והכסות, ואחד פלי עין,
20 נפלו קפות ומשפלות, אם נטמאו אחוריהן במשקין
21 - לא נטמא תוכן¹⁵.
- (12) בין. (13) שם. (14) שקים גדולים לאריות סחורות. (15) כלים אלה אפשר להפוך, ונמצא התוך נעשה גב, והגב תוך. ומלמדנו רבינו, שלא תטעה לומר שבהם אין לחלק בין גב ותוך, ולכן אם נטמא גבם נטמא תוכם.
- 22 ג. פשוטי¹⁶ פלי שטף¹⁷ שאין ראויין למדרס¹⁸, כגון
23 השלחן וטבלא¹⁹ שאין לה דפן²⁰, הואיל ואין
24 מקבלין טמאה מן התורה²¹, אם נטמאו אחוריהן
25 במשקין - לא נטמא תוכן²². אבל פשוטי פלי שטף
26 הראויים למדרס, כגון המטה והעור שישנים עליו
27 והפסא וכיוצא בהן - אין להם אחורים ותוך²³, אלא
28 בין שנגעו משקין בהן מתוך או מאחוריהן - נטמא
29 הכלי פלו²⁴. וכן מדות²⁵ זין ושמן²⁶, וזומא
30 ליסטרות²⁷, ומסננת של חרדל, ומשמרת של זין -
31 אין להן אחורים ותוך²⁸, אלא אם נפל משקין על
32 מקצתן²⁹ - נטמא פלן³⁰, כמו הפגדים.
- (16) שם מ"א. (17) כלים שיש להם טהרה במקווה נקראים "כלי שטף", מלשון הכתוב (ויקרא ו, כא): "וישטף במים" (פשוטי כלי שטף = כלי שטף שאין להם בית קיבול). המדובר בכלי עץ, אבל בכלי מתכת אין הבדל בין ראוי למדרס לבין לא ראוי. [סתם כלי שטף בלשון רבינו אינו כולל כלי מתכות]. (18) לשבת או לשכב עליהם. (19) מעץ או עור ששוטחים אותה על הקרקע ואוכלים עליה. [במשנה אמרו "והדלפקי" (ראה למעלה פכ"ז ה"ו)]. (20) מסגרת. כשיש לה מסגרת אינה כלי פשוט, שהרי ראוייה לקבלה. (21) ראה למעלה פ"א ה"י. (22) הצד העליון שהוחלק במעצד כדי שיהיה נוח לאכול עליו - נקרא "תוך", ו"אחוריו" היינו מהצד השני. (23) אין הבדל בין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחוריהם לתוכם. (24) בכורות לח, א. (25) שם מ"ג. (26) כלים שמודדים בהם יין ושמן, ושואבים בהן את המשקין מן החבית, והמשקה הסמך נדבק בהם משני הצדדים אגב שאיבה. (27) במשנה: וזומא ליסטרא. בכלים פי"ג מ"ב, מפרש רבינו: כלי שראשו האחד עשוי כעין כף גדולה מנוקבת, ומניחים עליו בשר לצלותו על האש, וראשו השני עשוי כמזלג בעל שלוש שיניים, ותוחבים אותו בבשר הנצלה. (28) המידות מתלכלכים שני צידיהם בשוה אגב מלאכתם, ולפיכך אין לחלק ביניהם לענין טומאה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). וזומא ליסטרא, אפשר להשתמש בה משני ראשיה ומשני צידיה, ומסנתת וכן משמרת יש להן בית קיבול קטן מאחוריהן, ולפעמים משתמש בו (ר"ש שם). [בתפארת ישראל' מבאר, ששוליהן כפופים קצת כלפי מעלה, כדי שלא יסתתמו נקיבהם כשמניחים את המסנתת בכלי שאינו מנוקב]. (29) בכל מקום שהוא. (30) מפני ששני הצדדים תשימשם שוה, אין אנו אומרים זה עיקר וזה טפל, והטפל יהיה דינו כאחוריים, אלא דנים הכל כגוף אחד. [במשנה-למלך הקשה מתוספתא כלים, בבא בתרא פ"ג, האומרת שאם נטמא המזלג לא נטמא הכף, אולם מלשון התוספתא משמע, שנאמרה לפי דעת ר' מאיר במשנתנו, שזומא ליסטרא יש לה אחוריים ותוך. ראה שם].

- ו. החוקק⁴³ רבע⁴⁴ וחצי רבע⁴⁵ בעץ אחד⁴⁶ ונטמא אחד מהן במשקין - לא נטמא השני⁴⁶, אף על פי שהן עץ אחד. פיצד? נגעו משקין טמאין בתוך הרבע - הרבע ואחוריו טמאין, וחצי הרבע ואחוריו טהורין; נגעו פחצי הרבע מתוכו - חצי הרבע ואחוריו טמאים, הרבע ואחוריו טהורין. וכשהוא מטביל - מטביל את הפל⁴⁷. נטמא אחורי הרבע או אחורי חצי הרבע במשקין - הרי אחורי הפל⁴⁸ טמא, שאין חולקין את האחוריים⁴⁹.

- (43) שם פרק כה מ"ד. (44) רביעית הקב = לוג. (45) רובע בראשו האחד, וחצי רובע בשני. (46) מפני שהם כשני כלים, ולכל אחד מהם תשימש מיוחד לו, ואין השני משמש עמו. (47) אפילו אותו החלק שלא נטמא, לפי שהוא "עצם גוף אחד" (רבינו בפירושו. ראה השלמות להלכה ג). (48) פירוש, אחורי כל הכלי. (49) לענין טומאה הבאה להם מחמת עצמם, אבל כשנטמאו על ידי התוך - אין טומאתם מתפשטת יותר מטומאת התוך עצמו.
- ז. קמקומוס⁵⁰ שהיו אחוריו טמאין והיה מרתית - אין חוששין שטמא יצאו משקין מתוכו ונגעו באחוריו וחזרו לתוכו, אלא הרי המשקין שבתוכו טהורין לתרומה⁵¹.

(50) שם מ"ח. (51) אבל לא לקודש, שאין אחוריים ותוך לקודש, כמו שביארנו למעלה בהלכה א.

ברוך רחמנא דסייע

הלכות מקואות

מצות עשה אחת, והיא. שיטביל כל טמא במי מקנה ואחר כך יטהר. ובאר מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שכל הטמאים, בין אדם בין כלים, אין להם טהרה אלא במקווה. הכלים שאין להם טהרה במקווה. זמן חייבי טבילות אימתי, ואם טבלו בבגדיהם. אם צריך כוונה לטבילה ואם צריכים ראוי לביאת מים. דבר החוצץ באדם וכלים.

- א. כל הטמאין, בין אדם בין כלים², בין שנטמאו טמאה חמורה של תורה בין שנטמאו בטמאה של דבריהן³ - אין להן טהרה אלא בטבילה במים הנקוין בקרע⁴.

אחוריהם לתוכם. (24) בכורות לח, א. (25) שם מ"ג. (26) כלים שמודדים בהם יין ושמן, ושואבים בהן את המשקין מן החבית, והמשקה הסמך נדבק בהם משני הצדדים אגב שאיבה. (27) במשנה: וזומא ליסטרא. בכלים פי"ג מ"ב, מפרש רבינו: כלי שראשו האחד עשוי כעין כף גדולה מנוקבת, ומניחים עליו בשר לצלותו על האש, וראשו השני עשוי כמזלג בעל שלוש שיניים, ותוחבים אותו בבשר הנצלה. (28) המידות מתלכלכים שני צידיהם בשוה אגב מלאכתם, ולפיכך אין לחלק ביניהם לענין טומאה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). וזומא ליסטרא, אפשר להשתמש בה משני ראשיה ומשני צידיה, ומסנתת וכן משמרת יש להן בית קיבול קטן מאחוריהן, ולפעמים משתמש בו (ר"ש שם). [בתפארת ישראל' מבאר, ששוליהן כפופים קצת כלפי מעלה, כדי שלא יסתתמו נקיבהם כשמניחים את המסנתת בכלי שאינו מנוקב]. (29) בכל מקום שהוא. (30) מפני ששני הצדדים תשימשם שוה, אין אנו אומרים זה עיקר וזה טפל, והטפל יהיה דינו כאחוריים, אלא דנים הכל כגוף אחד. [במשנה-למלך הקשה מתוספתא כלים, בבא בתרא פ"ג, האומרת שאם נטמא המזלג לא נטמא הכף, אולם מלשון התוספתא משמע, שנאמרה לפי דעת ר' מאיר במשנתנו, שזומא ליסטרא יש לה אחוריים ותוך. ראה שם].

- ד. המרדע³¹ והמלמד³² - יש להן אחוריים ותוך. פיצד? נפלו משקין על החרחור³³ - לא נטמא מן העץ הסמוך לחרחור אלא שבועה טפחים³⁴ בלבד, ושאף העץ טהור. וכן אם נפלו משקין על הדרבן - לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרבן. נפלו חוץ לשבועה וחורץ לארבעה - הרי זה ככלי קביל שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמאו אלא ממקום מגעו ולחוץ³⁵.

(31) שם מ"ב. (32) שנותנים על צואר הבהמה לכוון הילוכה [למעלה בפרק יג הלכה כב, כתב רבינו שמרדע הוא מלמד, וצ"ע]. (33) המרדע הוא עץ ארוך, שלראשו האחד מחובר ברזל רחב לנער בו את העפר שנדבק במחרישה, ולחתוך בו שרישים המעכבים את החרישה. ברזל זה נקרא חרחור (ראה למעלה פי"א הכ"ב), ולראשו השני מחובר ברזל יותר קטן, ונקרא "דרבן". (34) שיערו חכמים שהחרחור זקוק לשיעור כזה לצורך מלאכתו. (35) חלקי העץ משני צידי מקום נגיעת הטומאה המרוחקים יותר משבועה טפחים מן החרחור וארבעה מן הדרבן.

- ה. פיס³⁶ שבתוך פיס שנטמא אחד מהן במשקין - לא נטמא חברו³⁷. במה דברים אמורים? כשהיו שפותיהן שוין; אבל אם היה החיצון עזר³⁸ ונטמא הפנימי - נטמא החיצון⁴⁰, נטמא החיצון - לא נטמא הפנימי⁴¹. ובשרץ, בין כף ובין כף, אם נטמא אחד מהם - לא⁴² נטמא חברו.

(36) שם פרק כו מ"ב. (37) אפילו הם מחוברים. והטעם, מפני שתוכו של כיס זה נידון כגבו של השני. (38) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. (39) בולט למעלה משפת הפנימי. במקרה זה נידון הפנימי כתוך,

- (2) להוציא אוכלין שאין להם טהרה כלל. (3) דברי חכמים.
(4) 'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשת ט, ה"א. ויתבאר בהלכות הבאות.

(17) שם פד, ב. (18) חוץ מטומאת מידרס, כמבואר לקמן.
(19) ויקרא יא, לב. ובמדבר לא, כ. מפני שהוקשו (הושוו) כלי עץ לשק האמורים שם שיש לו בית קיבול.
(20) שנאמר (ויקרא טו, כד): "וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא" לרבות פשוטי כלי עץ המיוחדים למשכב ומושב.
(21) אבל מקבל טומאה מגזירת חכמים, כפי הכלל המקובל בידינו: כל המטמא מידרס מטמא טמא מת (ראה הל' כלים פכ"ג ה"א). (22) מהדרשה שהבאנו למעלה. בשבת פד, א - למדו מן הכתוב, שכל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו מקבל טומאת מידרס, וביארו שם שלא מיעט הכתוב אלא דבר שאין במינו דבר שיש לו טהרה, כגון כלי חרס, שכל דבר העשוי מחרס אינו נטהר במקוה, אבל מפץ שיש במינו דבר המתטהר במקוה, כגון סלים, נתרבה לטומאת מידרס מ"וכל המשכב". [מלשוננו של רבינו כאן יוצא ברור, שכל פשוטי כלי עץ אין להם טהרה במקוה, מפני שלא נכללו בכתוב "וכל כלי עץ", ונתרבו לטומאת מידרס מן הכתוב "וכל המשכב" מפני שיש במינם כלים המיטהרים במקוה. והראב"ד חולק, ומחלק בין פשוטי כלי עץ ובין מפץ העשוי מגמי ועשבים אחרים, שאינם כלי כלל, ודעתו שפשוטי כלי עץ כלולים באמור "וכל כלי עץ", ומכיוון שנתרבו לטומאה נתרבו גם לטהרה הכתובה באותו ענין, אבל מפץ של גמי שאינו כלי כלל לא נכלל באמור לענין טומאה, ולפיכך אין לו טהרה במקוה (ראה 'תוספות' שבת שם ד"ה מפץ, שכתבו כהראב"ד)]. (23) כשיעורו לטומאה. משנה, כלים פ"ו מ"ז.

- ה. הַזֵּבֶא אֵין לוֹ טְהָרָה אֲלָא בְּמַעֲיָן²⁵, שְׁהָרִי נֶאֱמַר²⁶ בּוֹ: בְּמִים חַיִּים. אֲבָל הַזֵּבֶא וְשָׂאֵר הַטְּמָאִין, בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִים - טוֹבְלִין אָף בְּמִקְוָה.²⁸

(24) מקוואות פ"א מ"ח. (25) של מים מתוקים ראויים לשתייה, אבל מלוחים או מרים וכן מעיינות חמים - פסולים כמבואר בהל' פרה אדומה פ"ו ה"ב גבי מי חטאת, שהתורה אמרה בהם גם כן "מים חיים".

- ו. כֹּל חֲיָבִי טְבִילוֹת²⁶ טְבִילָתָן בְּיוֹם²⁷, חוּץ מִנְּגִדָה וְיוֹלָדֶת שֶׁטְבִילָתָן בְּלִילָה²⁸, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁹ בְּעֵנִין נִדָּה. וְכַעַל קָרִי טוֹבֵל וְהוֹלֵךְ כֹּל הַיּוֹם כְּלוֹ, מִתְחַלֵּת הַלִּילָה³⁰; שְׁנֶאֱמַר: וְהָיָה לְפָנֶיךָ עֶרְבָא³¹ יִרְחָץ בְּמִים - מְלָמֵד, שֶׁטּוֹבֵל וְהוֹלֵךְ מִתְחַלֵּת הַלִּילָה עַד הָעֶרֶב שֶׁשֶׁמֶשׁ³².

(26) שבת קכא, ב. (27) ביום האחרון לטומאתם, ואינם רשאים בלילה שלפניו אע"פ שהלילה שייך ליום שלאחריו. ומלמדנו עוד, שאינם צריכים לחכות עד גמר יום הטומאה, היינו עד שקיעת החמה. במגילה כ, א למדו מהכתוב (במדבר יט, ט): "וזהו הטהור על הטמא . . . ביום השביעי", שהזאה פסולה בלילה, וטבילה לומדים בהיקש מהזאה. [ואע"פ שלמדו טבילה מהזאה, נראה שיש הברל גדול בין שתיהן: טבילה בלילה שאחרי ימי הטומאה,

- ב. כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה רְחִיצַת בְּשֶׁר וְכַבּוּס בְּגָדִים מִן הַטְּמָאָה - אֵינוֹ אֲלָא טְבִילַת כֹּל הַגּוֹף בְּמִקְוָה. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּזָב: וַיִּדְרֹךְ לֹא שֶׁטֶף בְּמִים⁵ - כְּלוֹמֵר, שֶׁיִּטְבֹּל כֹּל גּוֹפּוֹ⁶. וְהוּא הַדִּין לְשָׂאֵר הַטְּמָאִין, שֶׁאִם טָבַל כְּלוֹ חוּץ מִרֹאשׁ אֶצְבָּע הַקֶּטְנָה - עֲדִין הוּא בְּטִמְאָתוֹ. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, הָרִי נֶאֱמַר: בְּמִים יוֹבֵא וְטִמָּא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר - בְּגֵן אָב⁸ לְכָל הַטְּמָאִים שֶׁיִּבְאוּ⁹ בְּמִים¹⁰.

(5) ומשמע לכאורה ששטיפת ידיים מטהרת. (6) חלקי הגוף הנראים לעיניים (ראה לקמן ה"י). (7) ששמע תלמיד מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו. (8) אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן, ופירושה: אם נאמרו בתורה פרטי דינים בענין אחד, יש ללמוד מזה לכל הענינים הדומים שיהיה דיניהם כך. (9) כל גופם. (10) הסמיכו חכמים דין זה על הכתוב.

- ג. כֹּל הַפְּלִים שֶׁנֶּטְמְאוּ - יֵשׁ לָהֶן טְהָרָה בְּמִקְוָה, חוּץ מִפְּלֵי חֶרֶס¹¹ וְכָלִי זְכוּכִית¹² וְכֵן הַמַּפְּץ¹³. כָּלִי חֶרֶס - נֶאֱמַר בּוֹ: וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ, וְאֵין לוֹ טְהָרָה אֲלָא שְׁבִירָה. אֲפֹלוּ חֲבָרוֹ בְּקִרְקָע¹⁴, וְאֲפֹלוּ קִבְעוֹ בְּמַסְמָר, וְאֲפֹלוּ מְלֵאָהוּ סִיד אוֹ גַּפְסִיס - הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהָיָה עַד שֶׁיִּשְׁבֵּר. וְכָלִי זְכוּכִית - כְּכָלִי חֶרֶס עֲשָׂאוֹם¹⁵ בְּדָבָר זֶה¹⁶.

(11) שבת פד, א. (12) שם יד, ב: יוסי בן יעזר איש צרידה יוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה . . . ועל כלי זכוית. ובדף טו, ב שם אמרו שאין להם טהרה במקוה - כמו כלי חרס. (13) מחצלת. שם פד, ב. (14) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"ו ה"ט. (15) שבת טו, ב: "הואיל ותחילת ברייתם (של כלי זכוית) מן החול, שווינהו רבנן (עשו אותם חכמינו) ככלי חרס". (16) וכן לענין טהרה במקוה, ומה שאמר "בדבר זה" התכוון להוציא קבלת טומאה מגביהם, שכלי חרס אינו מטמא אלא כשנגעה טומאה באווירו, וכלי זכוית מיטמא רק מגבו (צידו החיצון). ראה הל' כלים פט"ו ה"ה. ובגמרא שם (טז, א) נימקו: מפני שכשנשתברו יש להם תקנה על ידי היתוך כמו כלי מתכת, השוו חכמים דינם לכלי מתכת בענין זה.

- ד. הַמַּפְּץ¹⁷ אֵינוֹ בְּכָלִל הַפְּלִים הַמְּקַבְּלִים שָׂאֵר כֹּל הַטְּמָאוֹת¹⁸. לְפִי שֶׁאֵינוֹ כָּלִי קָבּוּל, אֵינוֹ מְקַבֵּל כָּלִי עֵץ הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה¹⁹. וְהוּאִיל וְהוּאִיל רָאוּי לְמִשְׁכָּב, נִתְרַבָּה לְטִמְאָת מִדְּרָס בְּלִבְד²⁰ דִּין תּוֹרָה²¹. וְכֵיוֹן שֶׁאֵין לוֹ טְמָאָה וְטָהַר בְּפִירוּשׁ וְנִתְרַבָּה²² לְטְמָאָה, לֹא יִתְרַבָּה לְטָהַר בְּמִקְוָה; שֶׁאֵין מִתְטָהַר בְּמִקְוָה אֲלָא הַפְּלִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה. וְאֵין לְמַפְּץ טְהָרָה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְתַרְוֶמָּה וּלְקַדְשִׁים אֵינָה טְהוֹרָה עַד שְׁתַּטְבֵּל
בְּכוֹנָה.⁴¹

(37 חולין לא, א. 38 שם. 39) ולא התכוונה להיטהר מטומאתה. (40) כרב שם, נגד דעת רבי יוחנן. ואף-על-פי שכלל בידניו: רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן, פסק כאן כרב, מכיוון שמסקנת הגמרא שם גבי גל שנתלש היא לפי דעת רב (כסף-משנה). (41) שם. ובמשנה חגיגה יח, ב אמרו: לתרומה - צריכה כוונה לטהרת תרומה, ולקודש - צריכה כוונה לטהרת קודש.

ט. הַכּוֹפֶת יָדָיו וְרַגְלָיו וְיָשֵׁב לוֹ בְּאַמַּת הַמַּיִם⁴³, אִם נִכְנסוּ מַיִם דֶּרֶךְ פִּלּוֹ - טְהוֹרָה.⁴⁴ הַקּוֹפֵץ⁴⁵ לְתוֹךְ הַמִּקְוָה - הָרִי זֶה מְגַנָּה. וְהַטּוֹבֵל פְּעָמִים⁴⁶ בַּמִּקְוָה - הָרִי זֶה מְגַנָּה. וְהָאוֹמֵר⁴⁷ לְחִבְרוֹ: כִּבְשׁ יָדְךָ⁴⁸ עָלַי בַּמִּקְוָה - הָרִי זֶה מְגַנָּה.

(42) הקושר (תוספתא, מקואות פ"ח ה"א). (43) בחפירה שמכונסים בה ארבעים סאה מים. (44) כשאדם נכנס למים כדרכו בעמידה על רגליו מתקבל על הדעת שנכנס המים דרך כולו, אבל אדם כפות שישב במים צריך לבדוק אם נכנסו או לא. (45) שם פ"ה ה"י. (46) שם. (47) שם. (48) ללחוץ על ראשו, כדי שייכנס כולו למים. בתשובות הריב"ש סי' רצג (מובאה בכסף-משנה כאן) מפרש טעם הגיוני, מפני שבכל שלושת המקרים הללו נראה כאילו כוונתו להקר או - באומר כבוש ירך - לשם שחוק, וטבילה צריכה כוונה לתרומה ולקודש (למעלה ה"ח), ואם יגע הטובל הזה בתרומה וקודשים, יאמרו הרואים שטבילה אינה צריכה כוונה ויבואו לידי מכשול. [במסכת כלה רבתי פ"י, אמרו: "והטובל שני פעמים הרי זה מגונה, דילמא דייב על אינשי ולא חזי ליה" פירוש שמא יתזו מים על אנשים העומדים שם בין טבילה לטבילה והוא לא יראה אותם (לפני טבילה ראשונה הוא מסתכל ורואה). ושם אמרו שקופץ לתוך האמבטי "הוא דרך המיתה" (סכנה יש בדבר) ומובן שהוא הדבר בקופץ לתוך המקוה. וגדולה הפליאה שהריב"ש לא הביא ברייתא זו].

י. בֵּית הַסֵּתְרִים⁴⁹ וּבֵית הַקְּמִטִּים אֵינָן צָרִיכִין שְׂיִבּוֹאוּ בִּהְיוֹת הַמַּיִם; שְׂנֶאֱמַר: וַיֵּדִי לֹא שָׁטַף בְּמַיִם - אֵיבָרִים הַנִּרְאִים בְּלִבְדוֹ.⁵⁰ וְאִף עַל פִּי כֵן צָרִיכִין לְהִיּוֹת רְאוּיִין⁵¹ שְׂיִבּוֹאוּ בִּהְיוֹת הַמַּיִם וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ.⁵² לְפִיכָךְ אָמְרוּ חֻכְמָאִים⁵³: לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁתִּהְיֶה אִשָּׁה מְדִיחָה בֵּין קִמְטִיָּה בְּמַיִם וְאַחֲרֵי כֵן תִּטְבֵּל. וְהָאִשָּׁה טוֹבֵלֶת בְּדֶרֶךְ גְּדִילָתָהּ⁵⁴, כְּאוֹרֶגֶת וְכַמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ.

(49) המקומות בגוף שאינם מגולים כשהאדם נמצא במצב טבעי. (50) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע, פ"ד ה"ה דרשו: "מה ידיו בנראה אף כל בנראה, פרט לבית הסתרים". (51) קידושין כה, א. (52) בין אותם המקומות לבין המים אם יגיעו לשם. בפרק הבא יבואר מה הם הדברים החוצצים (ראה הלכה יב). (53) מימרא של רבא, נדה סו, ב.

כשירה והזאה פסולה, שהרי במשנה (פרה פ"ב מ"א) אמרו סתם "פסול", וכן גם לשונו של רבינו בהל' פרה אדומה פ"א ה"א. ונשאר לברר למה לא אמרו בזה: אין היקש למחצה. ראה 'תוספות' נדה סז, ב ד"ה משום סרך. (28) בליל שמיני לתחילת ראייתה. בנדה כתבה תורה (ויקרא טו, יט): "שבעת ימים תהיה בנדתה" - תהא בנדתה כל שבעת הימים, ויולדת איתקש (הושוותה) לנדה (פסחים צ, ב). (29) בספר קדושה, בהל' איסורי ביאה פ"ד ה"ו. (30) אם ראה קרי בלילה, רשאי לטבול לפני הנץ החמה (ראה השלמות). (31) רבינו מפרש כשהגיע הערב, ולא כפירוש רש"י (ראה רש"י ו'תוספות' נזיר סו, א בענין קושיית שמואל). (32) למחרת היום.

ז. כָּל הַטּוֹבֵל³³ צָרִיךְ שְׂיִטְבֵּל כָּל גּוּפוֹ כְּשֶׁהוּא עוֹרֵם בְּבֵת אֶחָת. וְאִם הָיָה בְּעַל שְׁעָר - יִטְבֵּיל כָּל שְׁעָר רִאשׁוֹ, וְהָרִי הוּא כְּגוּפוֹ דִּין תּוֹרָה. וְכָל הַשְּׂמָאִין שֶׁנִּטְבְּלוּ בְּכַגְדֵיהֶן - עָלְתָה לָהֶן טְבִילָה³⁴, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם בָּאִין בִּהֶן³⁵ וְאֵינָן חוֹצְצִין. וְכֵן הַנֶּגְדָה³⁶ שֶׁטְבִילָה בְּכַגְדֵיהָ - מִתַּרְתֵּי לְבַעֲלָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

חוץ מראש אצבע קטנה...

בפ"א ה"ב כתב "אם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו", ומוסיף כאן אודות הצורך להטביל כל ראשו שהוא כגופו דין תורה.

מכאן יש ללמוד הוראה בעבודת ה' עד כמה נוגע גם דבר פעוט ופעולה קטנה של יהודי, שהרי השיער הוא טפל לגוף וזה שנמצא באדם בשעת הטבילה הוא באקראי, שכן יכול היה לגלח ראשו ולטבול, ובכל זאת גם עניין פעוט זה יש לו ערך גדול עד שחייב להטביל כולו.

כך גם פעולות הנראות קטנות כמו נתינת פרוטה לעני חשובות הן וצריכות להיעשות בפרסום כי לעולם לא ידע מי רואהו ועד כמה השפיעה פעולתו על אדם אחר שראה את נתינת הצדקה. ואין מקום לטעון שהרי מדובר בסכום זעום כל כך ומה היא החשיבות הגדולה לכאורה, כי נתינת צדקה היא מצות ה' וכשמדובר על ציווי ה' אין חילוק בין גדול לקטן ובכל מקרה מקיימים ציווי ה'. ובנוסף, כשיקיים מצוה זו הרי "מצוה גוררת מצוה" יעורר הדבר אצלו את ה'תיאבון' לקיים עוד ועוד מצוות, עד שיהיה שלם בכל ענייני התורה ומצוותיה.

(על פי ז"ל מלכות' ספר טהרה סימן לב)

(33) עירובין ד, ב. (34) ביצה יח, א. (35) הבגדים סופגים ומעבירים את המים לגוף. (36) שם.

ח. כָּל הַטּוֹבֵל³⁷ צָרִיךְ לְהִתְפַּן לְטְבִילָה, וְאִם לֹא נִתְפַּן - עָלְתָה לוֹ טְבִילָה לְחִלִּין³⁸. אֲפִלּוּ נִדָּה שֶׁטְבִילָה בְּלֹא פְנֵה, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ הַמַּיִם אוּ יָרְדָה לְהִקְרִי³⁹ - הָרִי זֶה מִתַּרְתֵּי לְבַעֲלָהּ⁴⁰; אֲבָל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ו' ניסן – ספר טהרה – הלכות מקואות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מקפיד עליה בכל זאת נקרא טובל כולו, ומכאן שהוא תנאי צדדי.

(על פי לקו"ש חז"ח ע' 19 הנ' 19)

~ נקודות משיחות קודש ~

דבר החוצץ...

שני דינים בטבילה וכל אחד בעל גדר שונה; הדין שצריך לטבול כל גופו במקוה הוא דין במעשה הטבילה של האדם שאפילו אם השאיר ראש אבר קטן בחוץ אין כאן מעשה טבילה (מן התורה), והדין שלא תהיה חציצה בינו ובין המים אינו חיסרון במעשה הטבילה אלא עניין צדדי - דבר החוצץ שבתנאים מסוימים אינו מעכב כי אין כאן פגם במעשה הטבילה.

בכך יובן מדוע בחר האדמו"ר הזקן באגרת התשובה (פרק ה') לתאר את הקשר שבין ישראל לקב"ה (על פי הפסוק כי חלק ה' עמו כו') במילים: "אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו יתברך", כי הוא חידוש לגבי מה שביאר (בחלק א' פרק מ"ח) ש"הארץ הלזו הגשמית... מלא כל הארץ כבודו" היינו אור-אין-סוף ברוך-הוא כמו שנאמר "את השמים ואת הארץ אני מלא, נאום ה'" כי שני הדינים בטבילה הם בדוגמת שני האופנים המתוארים בפרק מ"ח ובאגרת התשובה.

בפרק מ"ח מדבר על כך שהקב"ה נמצא בכל מקום בשווה אצל כל הנבראים כי הוא מצד גדולתו של הקב"ה שאין לו סוף, והוא בדוגמת הטבילה המקיפה את כל האדם בשווה. אבל באגרת התשובה מדבר על דבר מעלתם של ישראל מצד עצמם שהם "חלק הוי' עמו" ו"חלק משם הוי' ב"ה" והיה מקום לחשוב שאי אפשר שהוי' עצמו "יגיע" אל נשמות ישראל כפי שירדה "ממדרגה למדרגה על ידי השתלשלות העולמות" והתלבשה בגוף הגשמי עד שיש לה שייכות לגשמיות. לכך בחר אדמו"ר הזקן במילים "אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ כו'" כי נשמות ישראל בטלים לקב"ה משום שהם חלק אלוה ממעל מצד מעלת עצמם, ולכן אין בין ישראל לקב"ה גם לא דבר החוצץ כי גם הציוור הגשמי שבו התלבשה הנשמה אינו חוצץ בין ישראל לקב"ה.

(על פי לקו"ש חז"ח ע' 75)

61) לקמן בפ"ב נימנו הדברים החוצצים באדם, ובפ"ג – החוצצים בכלים. 62) מכאן ועד סוף הפרק, היא מימרא של רבי יצחק, עירובין ד, ב. 63) וזה נאמר (בתנאי). 64) מגזירת חכמים.

יום שלישי ו' ניסן ה'תש"פ

פרק שיני

1) יבאר דברים החוצצים באדם ושאין חוצצים. ותקנת עזרא

54) כדרך עמידתה הטבעית בשעה שהיא אורגת או מיניקה את בנה, שהיא מתכופפת קצת (שם פז, א).

1 יא. אשה⁵⁵ אינה טובלת בנמל⁵⁶, מפני שמתבטלת
2 מבני העיר⁵⁷ ואינה טובלת בהגן⁵⁸. ואם הקיף לה
3 מפץ וכיוצא בו פדי להצניעה⁵⁹ - טובלת בנמל. ולא
4 תטבל על גבי כלי חרס⁶⁰ או סל וכיוצא בהן, מפני
5 שמתפחת ולא תעלה לה טבילה.

55) שם. 56) מקום שהספינות עוגנות. 57) הבאים שמה לרגל עסקיהם. 58) כך פירש רבינו חננאל (ראה 'תוספות' שם טו, ב ד"ה אשה), אולם רש"י מפרש מפני הטיט המצוי שם, והוא נדבק על רגליה - וחוצץ. והוא יפרש שאביו של שמואל הניח מפצים על קרקע הנהר לעמוד עליהם. 59) שלא יראוה המסתובבים בנמל. רבינו מפרש כך מה שאמרו שם: אבוה דשמואל עבד לבנתיה (עשה לבנותיו) . . . ומפצי ביומי תשרי. וכן פירש ב'ערוך'. 60) שם.

6 יב. אחד האדם או הכלים⁶¹ לא יהיה דבר חוצץ
7 בינם וביין המים. ואם היה דבר חוצץ בינם וביין
8 המים, כגון שהיה בצק או טיט מדבק על בשר
9 האדם או על גוף הכלי - הרי זה טמא כשהיה, ולא
10 עלתה להן טבילה. דבר תורה⁶²: אם היה דבר
11 החוצץ חופה את רב האדם או רב הכלי - לא עלתה
12 להן טבילה. והוא⁶³ שיקפיד עליו ורוצה להעבירו;
13 אבל אם אינו מקפיד עליו ולא שם אותו על לב בין
14 עבר בין לא עבר - אינו חוצץ ואף על פי שחופה
15 את רבו. וכן אם היה חופה מעוטו - אינו חוצץ, אף
16 על פי שהוא מקפיד עליו. מדברי סופרים⁶⁴: שכל
17 דבר החוצץ, אם היה מקפיד עליו - לא עלתה לו
18 טבילה, אף על פי שהוא על מעוטו, גזרה משום
19 רבו; וכל דבר החוצץ, אם היה חופה את רבו - לא
20 עלתה לו טבילה, אף על פי שאינו מקפיד עליו,
21 גזרה משום רבו המקפיד עליו. נמצאת אומר: שאם
22 היה על בשר האדם או על גוף הכלי דבר מדברים
23 החוצצין, כגון בצק וזפת וכיוצא בהן, אפילו טפה
24 כתרדל, והוא מקפיד עליו - לא עלתה לו טבילה;
25 ואם אינו מקפיד עליו - עלתה לו טבילה, אלא אם
26 כן היה חופה רב הכלי או רב האדם, כמו שבארנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

אינו חוצץ...

עיקוב החציצה הוא תנאי צדדי בטבילה ולא פגם במהותה ולכן אם דבר חופה רק את מיעוטו או אפילו את רובו ואינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה מן התורה. אבל העיקוב ב"טובל ושרץ בידו" הוא פגם במהות הטבילה כי עניינו של שרץ הוא היפך הטהרה.

וראיה לדבר שמהתורה אם טבל כולו חוץ מראש אצבע קטנה הרי הוא בטומאתו, אבל אם טבל בחציצה שאינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 21 והטבעות: בזמן שהן חזקים²⁸ ודבוקים בפשר -
22 חוצצים; רפים²⁹ - אינם חוצצין.

23 תחבושת. 24 החובש קושר קשקי מתכת על השבר אחרי שקיורב שני חלקיו זה לזה. קשקים אלה שומרים שלא יתרחקו חלקי השבר זה מזה. 25 שרשראות לקישוט. 26 נזמי האף. 27 מחרוזות של גרגירי זהב שהנשים עונדות סביב צוואריהן. 28 מהודקים בחזקה. 29 אינם לחוצים לבשר והמים ייכנסו ביניהם ובין הגוף.

- ה. חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שקושרות הנשים בראשיהן לנוי - חוצצין, מפני שמבדילין בין הגוף ובין המים. אבל חוטי שער - אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן אף על פי שאינן רפין.

- ו. חוטין שפצצואר³⁰ - אינן חוצצין, אפלו של פשתן³¹, לפי שאין אשה חונקת עצמה בהן³². אבל חבקים³³ שפצצואר, פגון קטליות וענקים - חוצצין, לפי שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת פשר.

- 30 שהאשה קושרת בצווארה. 31 שאפילו רבי יהודה מודה שחוצצים כשהם קשורים בראש. 32 אין הנשים מהדקות אותם יותר מדאי. 33 תכשיטים של מתכת שחובקים את הצוואר.

- ז. שער שעל הלב שנתקשר ונעשה קלקלי³⁴, וכן קלקלי הזקן - חוצצין.

- 34 סבך כעין שרשרת. נסתבכו השערות ונידבקו על ידי זיעה ואבק. במשנה: קילקי. מלשונו כאן משמע שהמדובר בין באיש ובין באשה, שבמקום זה גם האיש מקפיד, ותתפרש המלה "והזקן" כפשוטה - זקן האיש.

- ח. חץ התחוב באדם: בזמן שהוא נראה³⁵ - חוצץ³⁶, ובזמן שאינו נראה³⁷ - טובל³⁸ ואוכל בתרומתו לערב³⁹, אף על פי שהוא חץ טמא. וכן מי שפלע טבעת טמאה וטבל - הרי זה טהור; ואם הקיאה אחר שטבל - נטמא במגעו⁴⁰. שפבר בארנו, שפל הבלועים בגוף החי לא מטמאין ולא מתטמאין. נכנסו צורות וקיסמין בסדקי רגליו מלמטה - חוצצין⁴¹.

- 35 לא נכנס כולו לתוך הבשר. 36 מפני שנדבק קצת בעור הגלוי, ואם החץ מכוסה בקרום דק ושקוף והוא נראה לעין - אינו חוצץ (תוספתא שם הלכה ה). 37 שאינו מגולה. 38 והחץ אינו חוצץ. 39 ככל חיבי טבילות שטבלו שאסורים בתרומה עד אחר הערב שמש. 40 בשעת ההקאה. 41 בתוספתא שם פרק ח הלכה ד אמר רבי עקיבא: "אין חוצצים מפני שהוא כבית הסתרים". ואף על פי שבתוספתא אין חולק עליו, לא פסק רבינו כמותו מפני שכבר נפסקה הלכה, שביית הסתרים אינו צריך ביאת מים, אבל צריך להיות ראוי לביאת מים.

שתהיה אשה חופפת את שערה. אשה שנתנה תבשיל לבנה וטבלה או שרטה בבשרה והוציאה דם וטבלה. ודין מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ.

- א. אלו חוצצין² באדם: לפלוף³ שחוץ לעין, וגלד⁴ שחוץ למפה, והדם יבש שעל גבי המפה, והרטיה שעליה, וגלדי צואה⁵ שעל פשרו, ובצק או טיט שתחת הצפרן, והמלמולין⁶ שעל הגוף, וטיט הין⁷, וטיט היוצרים⁸, וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפלו בימות החמה⁹ - פל אלו חוצצין. ושאר כל הטיט: כשהוא לח - אינו חוצץ, שהרי נמחה במים¹⁰; וכשהוא יבש - חוצץ.

- 2 מקוואות פרק ט. 3 ליחה שהעין פולטת והיא נדבקת בעור שמחוץ לעין. רבינו אינו מחלק כאן בין לח לבין יבש, ומזה משמע שגם לח חוצץ. 4 ליחה שנפלטה מן המכה והגלידה על שפתה. 5 צואה שנדבקה בגופו ונתייבשה. 6 כשהאדם לש בצק או טיט ורוצה להעביר את שייריהם שנדבקו בידי, הוא מחכך זו בזו ומתוך כך מתקבצים על הידיים גרגירי בצק או טיט. גרגירים אלו נקראים "מילמולים". 7 במשנה מפורש: זה טיט הבורות. 8 עושי כלי חרס. 9 טיט זה נתייבש יפה ופיה ואינו נמחה במים. 10 במי המקווה והם מגיעים לעור.

- ב. הדבש והדיו והחלב והדם, ושורף התות¹¹ והתאנה והשקמה¹² והחרוב - יבשין חוצצין¹³, לחין אינן חוצצין¹⁴. ושאר כל השרפין - בין לחין בין יבשין חוצצין¹⁵. ודם שנסרף¹⁶ בפשר, אפלו לח - חוצץ¹⁷. האיבר והפשר המרדלים¹⁸ - חוצצין¹⁹.

- 11 שרף הנוסף מעץ התות. 12 דקל. 13 מפני שאינם נימוחים במים. 14 אינם מעכבים על המים מלהגיע לגוף. 15 בתוספתא שם מבואר הטעם: "מפני שהם לכלוכי הפירות", פירוש ודרכם של בני אדם להקפיד עליהם ומיעוט שאדם מקפיד עליו חוצץ (ראה פרק י"א הלכה ב'). 16 שנדבק יפה וקשה להעבירו. 17 מנחות כא, א. [רש"י שם פירש, שהתחיל להתייבש וכשנוגעים בו נמשכים ממנו חוטי דם. ואולי שני השיעורים דומים]. 18 שנתלשו מן הגוף ולא נפרדו ממנו לגמרי. 19 אם יש עליהם דבר החוצץ ואינם נידונים כתלושים לגמרי (כסף משנה).

- ג. בית הסתרים באשה - חוצץ עד שתדיח תחלה²⁰, שהזעה שם תמיד והאבק מתקבץ וחוצץ. במה דברים אמורים? בנשואה²¹; אבל בפנויה, הואיל ואינה מקפדת - אינו חוצץ²².

- 20 אינה רשאית לטבול בלי הדחה תחילה. 21 שמקפידה כדי שלא תתגנה על בעלה. 22 אפילו אם יש שם לכלוך (תוספתא שם הלכה ד).

- ד. האגד²³ שעל גבי המפה, והקשקשין שעל גבי השפבר²⁴, והשירים²⁵ והנזמים²⁶ והקטליות²⁷

הפירושים כתבם הר"ש שם. (54) ומטמאה אוכלין ומשקין ולא אדם וכלים.

יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקלי הראש ובית
השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוג שבעין, וגלד
שהעלתה המכה, ולכלוכי צואה שעל בשרו, וצואה
שתחת הצפרין⁵⁵, וצפרן המדלדלת, וכשות הקטן,
והוא השער הדק שעל בשרו - כל אלו אינן חוצצין.
(55) שלא כנגד בשר האצבע. אבל שכנגד הבשר חוצצת.

טו. שתי שערות או יתר שהיו קשורין באחת קשר
אחד - אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן.
ושערה אחת שנקשרה - חוצצת. והוא שהיה
מקפיד עליה; אבל אם אינו מקפיד עליה - עלתה
לו טבילה, עד שהיה רב שער⁵⁶ קשור נימא נימא
בפני עצמה. כנה הורו הגאונים. ויראה לי, ששערו
של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה, ואינו
כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רב השער⁵⁷, אלא אף
על פי שפל שער ראשו קשור נימא נימא, אם אינו
מקפיד עליה - עלתה לו טבילה; אלא אם כן נצטרף
לחוצץ אחר על גופו⁵⁸ ונמצא הכל רב גופו, כמו
שבארנו. ואחד הנדה ואחד שאר הטמאין שיש
בראשן שער.

(56) נתבאר למעלה בפרק א הלכה י"ב, שבאינו מקפיד אין
חציצה בפחות מרוב. (57) אין אנו אומרים שרוב השיער
מספיק כדי לדונו כרובו שאינו מקפיד. (58) כאן משמינו
רבינו ששני מיני חציצות מצטרפים לרוב.

טז. תקנת עזרא היא, שתהיה אשה חופפת⁵⁹ את
שערה ואחר כך תטבל. ואם אפשר לה לחף בלילה
ולטבל מיד תכף לחפיפה - הרי זה משבח. ובשעת
הדחק⁶⁰ או מפני החלי חופפת אפלו בערב שבת
וטובלת למוצאי שבת⁶¹.

(59) סורקת, כדי להפריד את השערות. (60) כגון שלא
תמצא מים חמים סמוך לטבילתה. (61) שהרי אי אפשר
לה לחוף בשבת והוא הדין לחוף ביום ראשון בערב
ולטבול בליל שלישי בשעת הדחק. ורבינו נקט ערב שבת
ומוצאי שבת לדוגמא. ונראה מלשונו, שאין להרחיק יותר
מיום אחד בין חפיפה לטבילה (כסף משנה).

יז. טבילה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ: אם
באותו היום שחפפה טבילה - אינה צריכה לחף פעם
שניה, אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד; ואם לאו -
צריכה לחף פעם שניה⁶² ולטבל.

(62) אם עבר יום שלם וגם נמצאה חציצה, חוששין שמא
ישנן עוד חציצות ולא הרגישה בהן.

יח. לא תחף אשה בנתי⁶³, מפני שמקטף⁶⁴ את
השער; ולא באהל⁶⁵, מפני שמסריף⁶⁶ את השער;

ט. אספגנית, מלוגמא ורטיה⁴² שעל בית הסתרים
- חוצצין; אף על פי שאינו צריך שיפנסו בהן
המים, צריכין שהיו ראויין ולא יהא בהן דבר
חוצץ, כמו שבארנו. היתה בו שערה אחת או
שתיים⁴³ חוץ למכה וראשה מדבק למכה, או שהיו
שתי שערות ראשם מדבק בטיט או בצואה, או
שהיו שתי שערות בריסי עיניו מלמטה ונקבן
והוציאו בריסי עיניו מלמעלה - הרי אלו חוצצין.

(42) מיני רטיות שונים שמשמים על גבי מכה. (43) מפני
ששתי שערות קשורות אינן חוצצות ואחת קשורה חוצצת
(ראה הלכה טו), משמינו רבינו שבנדבוק למכה - גם
שתיים חוצצות.

9. י. לא יטבל אדם בעפר שעל רגליו⁴⁴. ואם טבל -
אינו חוצץ.

(44) האבק העולה על רגליו של ההולך יחף.

יא. האוחז באדם ובכלים והטבילן - הרי הן
בטמאתו, ואף על פי שרפה ידי⁴⁵ עד שבאו בהן
המים, גזרה שמה לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים
- עלתה להן טבילה⁴⁶.

(45) רבינו למד זה מדברי רבי שמעון שם שאמר: "ירפה"
משמע שלדעת תנא קמא זה לא מועיל. (46) שהמים שעל
ידיו מתחברים עם מי המקווה וכאילו נכנסו שם מי המקווה.

יב. המפשלת בנה לאחורה⁴⁷ וטבילה - לא עלתה
לה טבילה; שמה היה טיט ברגלי התינוק או בידיו
ונדבק באמו בשעת טבילה וחצץ, ואחר שעלתה
נפל⁴⁸.

(47) הרכיבה את תינוקה על גבה כשהיא ערומה.
(48) ולפיכך הטבילה פסולה אפילו אם בדקה סמוך
לטיבילתה ולא נמצא עליה דבר החוצץ.

יג. נדה שנתנה שערה בפייה או שקפצה⁴⁹ ידה או
שקרצה⁵⁰ בשפתותיה או שנמצא עצם בין שניה⁵¹ -
באלו לא טבילה. וכן שאר כל הטמאים. נתנה מעות
בפייה וירדה וטבילה - טהרה מטמאת הנדה⁵², והרי
היא טמאה על גב רקה⁵³, ונמצאת ראשון לטמאה⁵⁴
כמי שנגע ברק הנדה. וכן הדין בזב.

(49) סגרה והידקה. (50) הדביקה השפתיים זו לזו בחוזה.
(51) נידה טו, ב: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה
ונמצא לה עצם חוצץ בין שניה והצריכה רבי טבילה אחרת.
(52) שהיא אב הטומאה וטהורה לבעלה וגם אינה מטמאה
אדם וכלים כנידה. (53) על ידי נגיעתה ברוק שלה. הרוק
הנמצא בפיה באופן טבעי אינו מטמא אותה, אבל כשנתלש
ונדבק למעות הוא מטמא. פירוש אחר: המעות שבפיה
מגרות את בלוטי הפה והם מוציאים רוק. ותוספת רוק זה
תורת משקה עליו, אף על פי שלא יצא חוץ לפה (שני

1 אֵלָא בְּחִמִּין, וְאַפְלוּ בְּחִמִּי חֻמָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲמִין
2 מְשִׁירִין⁶⁷ אֶת הַשָּׁעַר וּמִסְלָסְלִין אוֹתוֹ; אֲבָל הַצּוֹנְגִין
3 מְקַלְקְלִין וּמְקַבְּצִין אֶת הַשָּׁעַר וּמְתַקְשֵׁר.

63 רבינו בכלים פרק ב משנה א מפרש אבן רכה מאוד שמשתמשים בה לרחיצת השיער והבגדים. בערבית נקראת טפל. 64 מנתק, והשערות המנותקות חוצצות. 65 בערוך פירש: אלון. [בגמרא שלפנינו כתוב "בחול"]. 66 מסבך. 67 בגמרות שבידינו כתוב: "דקירי ומשרו מזיא" פירוש מים קרים "משרו" את השער, ופירש רש"י מקשה את השיער ואין להכלוך עובר. ונראה שרבינו גורס "חמימי משרו". ומפרש גם כן שמקשים את השיער אולם לדעתו זה עוזר להעברת הכלוך.

4 יט. נִדָּה שְׁנִתְּנָה תְּבַשִּׁיל לְבָנָה וְטָבֵלָה⁶⁸ - לֹא עָלְתָה
5 לָהּ טְבִילָה, מִפְּנֵי הַשְּׂמֻנְוִיָּת שֶׁעַל יְדֶיהָ.

68 בלי רחיצת ידיים.

6 כ. שָׂרִיטָה בְּבִשְׂרָה וְהוֹצִיא דָם וְטָבֵלָה: בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה
7 יָמִים - אֵין מְקוֹם הַשְּׂרִיטוֹת חוּצָיָן⁶⁹; לְאַחַר שְׁלֹשָׁה
8 יָמִים - חוּצָיָן, מִפְּנֵי שֶׁהָדָם נִקְפָּה שָׁם בְּגֵלָד שֶׁעַל
9 גִּבֵּי הַמֶּכָּה⁷⁰. וְכֵן לְפָלוֹף שֶׁבַע יָמִין⁷¹, אִם הָיָה יָבֵשׁ,
10 וְהוּא שֶׁהִתְחִיל לְהוֹרִיק⁷² - חוּצָיָן בְּנִדָּה.

69 השלושה ימים הראשונים הדם שעל מקום זה עודנו רך והוא כחלק מן הבשר (רש"י). 70 פירוש, שחוץ למכה, אבל גלד שעל המכה עצמה אינו חוצץ, כמו ששינוי במקוואות פרק ט משנה ד (ראה ראב"ד וכסף משנה). 71 למעלה בהלכה א למדנו שלילפוף מחוץ לעין חוצץ בין לח ובין יבש, וכאן המדובר בליפוף שבתוך העין. בתוספות שם דיבור המתחיל לפלוף פירשו, מפני שהדמעה שבתוך העין מרטיבה את הפלוף ומעכבת את ההתייבשות, אבל הפלוף שמבחוץ הוא סמיך וממהר להתייבש. 72 לפלוף יבש צבעו ירוק [ומה שכתב רבינו "וכן" מפרש הכסף משנה: כמו שבשריטה חוצץ הדם כשנתייבש כך גם הפלוף שנתייבש חוצץ. ראה שם פירושי הרא"ש והטור].

11 כא. כִּחַל⁷³ שֶׁבַע יָמִין - אֵינוֹ חוּצָיָן; שֶׁעַל גִּבֵּי הָעֵין -
12 חוּצָיָן. וְאִם הָיָה עֵינֵיהָ פּוֹרְחוֹת⁷⁴ - אָף עַל גִּבֵּי הָעֵין
13 אֵינוֹ חוּצָיָן⁷⁵.

73 צבע כחול שהנשים נוטות בעיניהן (נדה שם). 74 עוצמת ופוחתת תדיר. 75 מפני שתנועת העפעפיים מורידה את הכוחל ונשארה רק שיכבה דקה מאוד שאין בה ממש (רש"י שם).

14 כב. פְּתָחָה עֵינֶיהָ בְּיוֹתֵר אוֹ עֲצָמָתָן בְּיוֹתֵר - לֹא
15 עָלְתָה לָהּ טְבִילָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְעִנְיָן
16 טְהוֹרוֹת⁷⁶; אֲבָל לְהִתְרִיחַ לְבַעֲלָהּ - הָרִי זֶה מִתְּרָת. אָף
17 עַל פִּי שְׁנִתְּנָה תְּבַשִּׁיל לְבָנָה, אוֹ שֶׁהָיָה בָּהּ שָׂרִיט יָשׁוּן,
18 אוֹ שֶׁהָיָה עַל גִּבֵּי עֵינָהּ כִּחַל, וְכֵן פְּתָחָה עֵינֶיהָ אוֹ
19 עֲצָמָתָן - הָרִי זֶה מִתְּרָת לְבַעֲלָהּ⁷⁷. שָׁפַל הַדְּבָרִים

הָאֵלוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן אֵינָן חוּצָצִין אֲלָא מִדְּבָרֵיהֶן,
וְלְעִנְיָן טְהוֹרוֹת גְּזוּרִי, לְעִנְיָן בִּיּאָה לֹא גְזוּרִי⁷⁸. וְכָל
הַחוּצָצִין בְּנִדָּה לְטְהוֹרוֹת - חוּצָצִין בְּשָׂאֵר הַטְּמֵאִין לְעִנְיָן
טְהוֹרוֹת, וְחוּצָצִין בְּגֵר בְּשַׁעַת טְבִילָה⁷⁹.

76 שאם נגעה בטהרות נטמאו. 77 רבינו חזון ומונה בקיצור נמרץ את כל ההלכות ודילג על ליפלוף שבעין, מפני שהשווהו במקומו לשרטה בבשרה ושיניהם מדין יבוש נגעו בהם, לפיכך לא ראה צורך בכך למנות שניהם. 78 הרי"ף גורס בנדה שם: "ולית הילכתא ככל הני שמעתתא, אלא כי איתמר הכי לעניין טהרות איתמר, אבל לבעלה שפיר דמי". פירוש, אין הלכה ככל השמועות האלה, ומה שנאמר שחוצצים - לעניין טהרות נאמר, אבל לבעלה מותרת. 79 כשהוא טובל לגירות. גוי המתגייר צריך מילה וטבילה.

כג. מִי שֶׁטָּבַל וְעָלָה וְנִמְצָא עָלָיו דְּבַר חוּצָצִין, אָף עַל
פִּי שְׁנִתְּעַסֵּק בְּאוֹתוֹ הַמִּיּוֹן⁸⁰ כָּל הַיּוֹם כָּלוּ - הָרִי הוּא
בְּטִמְאָתוֹ, עַד שֶׁיֵּאמַר: יוֹדַע אֲנִי בְּדָאִי שֶׁלֹּא הָיָה זֶה
עָלַי קִדְּם הַטְּבִילָה. הוּאִיל וְהַחֲזִק טְמֵא⁸¹ - הַעֲמֵד
טְמֵא עַל טְמֵאָתוֹ עַד שֶׁתִּדַּע בְּדָאִי שֶׁטְהַר⁸².

80 שנמצא על גופו אחר שנתעסק בו. 81 לפני הטבילה. 82 וכאן ספק, שמא היה הדבר החוצץ על בשרו בשעת טבילה ונשאר בטומאתו.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1 יבאר דברים החוצצים בכלים. ואם כל הכלים שווים בדבר זה. וכל סדר טבילת כלים. ואם מטבילים כלים בתוך כלים טהורים.

א. וְאֵלוּ חוּצָצִין² בְּכָלִים: הַזֹּפֶת וְהַחֲמֵר וְכִיּוֹצֵא
בָּהֶן. הַזֹּפֶת שֶׁבְּכּוֹס וְשֶׁבְּצִלּוּחִית³ - מִתּוֹכָן חוּצָצִין⁴,
מֵאַחֲרֵיהֶן⁵ אֵינָן חוּצָצִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
מִבֵּית הָאֶמֶן⁶; אֲבָל מִבְּעַל הַבֵּית - בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין
מֵאַחֲרֵיהֶן חוּצָצִין⁷. הַזֹּפֶת שֶׁבְּתִמְחֻוִּי⁸ וְשֶׁבְּקַעֲרָה,
בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן, בֵּין מִבְּעַל הַבֵּית בֵּין מִבֵּית
הָאֶמֶן - חוּצָצִין⁹.

2 מקוואות פ"ט מ"ה. 3 תוספתא שם פ"ז ה"ב. 4 זפת הדבוק בתוך הכוס, והצלוחית חוצץ, מפני שהאדם מקפיד עליו. 5 אינו מקפיד. למדנו בפרק א הלכה יב, שבחציצה קובעת ההקפדה. 6 המשתמש בזפת ואינו מקפיד על קצת זפת בצד החיצון של הכלי. 7 בעל הבית מקפיד שכליו יהיו נקיים גם מבחוץ. 8 קערה גדולה. 9 בכלים אלה משתמשים בחמים, והזפת שעל גביהם בחוץ נמש ומלכלך, לפיכך גם האומן מקפיד.

ב. הַמֵּר וְהַקּוּמוֹס¹⁰, בֵּין כּוֹס בֵּין בְּצִלּוּחִית בֵּין
בְּתִמְחֻוִּי וְקַעֲרָה, בֵּין מִבְּעַל הַבֵּית בֵּין מִבֵּית הָאֶמֶן,
בֵּין מִתּוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן - חוּצָצִין¹¹. הָיָה זֹפֶת אוֹ
חֲמֵר¹² וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן עַל הַטְּבִילָה¹³ וְעַל הַשְּׁלָחַן וְעַל
הַדְּרָגָשׁ¹⁴: אִם הָיָה נְקִיִּים - חוּצָצִין, מִפְּנֵי שֶׁמְקַפִּיד

- 1 **עֲלִיָּהֶן; וְעַל הַפְּלוּסִיָּין¹⁵ - אֵינָן חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ**
2 **מִקְפִּיד עֲלֵיהֶן.**
- 10 תוספתא מקוואות פ"ז ה"ב [במשנה מקוואות פ"ט ה, כתוב: "המור בכלי זכוכית", אולם רבינו מוחק כנראה את המלים "בכלי זכוכית" (וגם בתוספתא אינו) בהתאם לשיטתו (בהלכות כלים פרק א הלכה ה), שכלי זכוכית אין להם טהרה במקוואה]. בספר עבודה, הלכות כלי המקדש פרק א הלכה ג, כותב רבינו: "המור הוא הדם הצרור בחיה שבהדו הידוע לכל, שמתבשמים בה בני אדם" (ראה אבן-עזרא ורמב"ן בפירושיהם לתורה (שמות ל, כג) שדחו פירושו של רבינו). והקומוס הוא מין עפר שצבעו שחור, ונותנים אותו לתוך הדיו (רבינו בפירושו למשנה שבת קד, ב). (11) על מור וקומוס מקפידים גם האומנים. (12) משנה שם. (13) לוח שאוכלים עליו. (14) רבינו במשנתנו מפרש: כסא קטן שעולים ממנו על כסא גדול. אולם בגמרא סנהדרין כ, א פירשו שדרגש הוא מין מיטה, וכן פירש רבינו שם. (15) מלוכלכים (ראה שבת עו, ב "עיסה בלוסה" פירוש לא נקיים).
- 3 **ג. הָיוּ עַל מְטוֹת¹⁶ בַּעַל הַבֵּית - חוֹצְצִין; עַל מְטוֹת**
4 **שֶׁל עֲנִי - אֵינָן חוֹצְצִין¹⁷. עַל אֶפֶס בַּעַל הַבֵּית -**
5 **חוֹצְצִין; וְעַל זִקְקִין¹⁸ - אֵינָן חוֹצְצִין. עַל הַמְּרִדֶּת¹⁹**
6 **מִשְׁנֵי צִדְדֵי²⁰ - חוֹצְצִין²¹.**
- 16 שם. (17) אין דרכם להקפיד כל-כך על הניקיון. (18) נודות של עור, שמניחים על החמור. (19) כר שנותנים על גב החמור ורוכבים עליו. [במשניות שנספחו לגמרא נדה, לא נזכר כלל "מרדעת". אולם במשניות ישנה, וכן בגמרא שבת קיד, א]. (20) אם הרבב הוא מעבר לעבר. (21) שבת שם.
- 7 **ד. הָיוּ זֶפֶת או חֲמֹר²² וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן עַל בְּגָדֵי תַלְמִידֵי**
8 **חֲכָמִים²³, אֶפְלוּ מִצַּד אֶחָד - חוֹצְצִין²⁴, מִפְּנֵי**
9 **שְׂמֻקְפִּידִין עַל מְלִבוּשָׁן לְהִיּוֹת נָקִי. עַל בְּגָדֵי עַמִּי**
10 **הָאֶרֶץ: מִשְׁנֵי צִדְדֵי²⁵ - חוֹצְצִין, מִצַּד אֶחָד - אֵינָן**
11 **חוֹצְצִין.**
- 22 שם משנה ו. (23) במשנה: "של בנאים", ובגמרא שבת שם פירשו שהכוונה לתלמידי חכמים, שעוסקים בבנינו של עולם. (24) מפני שתלמידי חכמים מחוייבים להקפיד שמלבושיהם יהיו נקיים.
- 12 **ה. הָיוּ עַל הַמְּטַפְחוֹת²⁵ שֶׁל זִפְתִּים²⁶ וְשֶׁל יוֹצְרִים²⁷**
13 **וְשֶׁל מִפְּסָלֵי אֵילָנוֹת²⁸ - אֵינָן חוֹצְצִין²⁹.**
- 25 שם משנה ז. (26) מוכרי זפת. (27) עושי כלי חרס. (28) כורתים את הענפים הדקים, כדי שיתעבה האילן. (29) מטפחותיהם תמיד מלוכלכים ואינם מקפידים.
- 14 **ו. טַבַּח³⁰ שֶׁהָיָה דָם עַל בְּגָדָיו - אֵינָן חוֹצְצִין, מִפְּנֵי**
15 **שְׁאִינוּ מִקְפִּיד.**
- 30 זבחים צח, ב.
- 16 **ז. מוֹכֵר³¹ רֶכֶב³² שֶׁהָיָה רֶכֶב עַל בְּגָדוֹ - אֵינָן חוֹצְצִין.**
- 32 שם. (31) רכב. (32) רכב. (33) רכב. (34) רכב. (35) רכב. (36) רכב. (37) רכב. (38) רכב.
- 17 **וְכָן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. הָיָה הַטַּבַּח מוֹכֵר רֶכֶב וְהָיָה עַל**
18 **בְּגָדוֹ דָם וּרְכֵב - הָרִי זֶה סָפֵק אִם חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן**
19 **שְׁנַיִם וּמִקְפִּיד, אוֹ אֵינוּ חוֹצְצִין, שֶׁהָרִי מְלַאכְתּוֹ הִיא**
20 **וְאֵינוּ מִקְפִּיד³³.**
- 31 שם. (32) כל דבר הניתן ונבלע בבגד, נקרא רכב (רש"י שם). (33) שם בעיא שלא נפשטה [לא נתבאר לי למה כתב רבינו כאן שהוא ספק, הרי דרכו לפסוק לקולא כל בעיא בענין דרבנן שלא נפשטה? ואולי מפני שיש כאן חזקת טומאה].
- 34 **ח. הָיָה הַזֶּפֶת³⁴ אוֹ הַחֲמֹר וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן עַל הַסַּנְדֵּל**
35 **מִתּוֹכוֹ - מְלַמְּעֵלָה חוֹצְצִין³⁵, מְלַמְּטָה אֵינָן חוֹצְצִין³⁶.**
36 **עַל הַסַּפָּסָל - מְלַמְּעֵלָה אוֹ מִן הַצִּדְדִּין חוֹצְצִין³⁷,**
37 **מְלַמְּטָה³⁸ אֵינָן חוֹצְצִין.**
- 34 תוספתא מקוואות פרק ז הלכה ב. (35) האדם מקפיד שלא יתלכלך השטח העליון של רגלו. (36) אינו מקפיד על לכלוך השטח התחתון של רגלו, שאינו נראה. (37) מקפיד, כדי שלא יתלכלכו בגדי היושב עליו. (38) השטח שכלפי האדמה.
- 39 **ט. לְכַלּוֹכֵי³⁹ צוּאָה שֶׁבִּכְסָא וְשֶׁבִּקְתִּדָּה הַמְּכַבְּשִׁין⁴⁰, בֵּין**
40 **מִתּוֹכָן בֵּין מֵאַחֲרֵיהֶן, בֵּין מְלַמְּטָה בֵּין מִן**
41 **הַצִּדְדִּין - אֵינָן חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵמִים מַעֲבִירִין**
42 **אוֹתָן. אֲבָל לְכַלּוֹכֵי שְׂמֵרִים שֶׁבִּכְסָא וְשֶׁבִּצְלוֹחִית,**
43 **וְהַמּוֹף שֶׁבִּשְׂרִיר⁴¹ וְשֶׁבִּזְוֵג⁴², וְהַטִּיט וְהַבֶּצֶק שֶׁעַל יָד**
44 **הַקֶּרֶם וְשֶׁעַל יָד הַמְּגִרְפָּה [אֵינָן חוֹצְצִין; הַגְּלִידוֹ⁴³]**
45 **- חוֹצְצִין⁴⁴.**
- 39 שם. (40) בתוספתא הגירסא "והמכובשין", ומפרש ב'מנחת ביכורים': לחלוח שחור שנתייבש (הגר"א גורס "המכובסין", ואיני יודע לפרש). (41) שיר הוא תכשיט חלול, ורגילים למלאותו מוך. (42) פעמון. נותנים בתוכו מוך, כדי שלא יקשקש. (43) נתייבשו. נראה שזה נמשך לטיט ובצק בלבד, אבל לא לכלוכי שמרים, שהרי הפסיק באמצע וכתב דין מוך שבשיר ושבוזוג שלא שייך בהם הגלדה [ובכלל קשה להבין, מה ענין מוך בשיר וזוג לכאן, הרי בידינו לכלוכים אנו עוסקים? ואולי הכוונה למוך שנתלכלך. וזה דוחק]. (44) מלשון "אבל" שבתחילת בבא זו, יש ללמוד שלכלוכי צואה בכסא וקתדרה, אפילו הגלדו אינם חוצצים, מפני שהמים מעבירים גם את היבשים. [למעלה בפ"ב ה"א מחלק רבינו בין מיני טיט שונים, וכאן לא חילק. ונראה שיש לחלק בין טיט שעל עור ושעל כלים].
- 46 **י. דָּבָר בְּרוּר הוּא, שֶׁשָּׁל מְקוֹם שְׂאֵמְרָנוּ בְּזֶפֶת וּבְחֲמֹר**
47 **וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׁאִינוּ חוֹצְצִין בְּכָלִים - מִפְּנֵי שְׁאִינוּ**
48 **מִקְפִּיד הוּא. לְפִיכָף, אִם הָיָה רֶב הַכָּלִי חָפוּי בְּזֶפֶת**
49 **אוֹ בְּחֲמֹר וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - לֹא עֲלָתָה לוֹ טְבִילָה, כְּמוֹ**
50 **שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁵, אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ מִקְפִּיד. אֵינָן⁴⁶ בְּדָבָר זֶה**
51 **הִפְּרֵשׁ בְּכָלִי מִן הַכָּלִים, אֶלָּא כָּל הַכָּלִים שׁוֹיִן בְּדָבָר**
52 **זֶה.**
- 46 שם. (47) דבר ברור הוא, ששאל מקום ששאמרנו בזפת ובחמור וכיוצא בהן שאינם חוצצים בכלים - מפני שאינם מקפיד הוא. לפיכך, אם היה רב הכלי חפוי בזפת או בחמור וכיוצא בהן - לא עלתה לו טבילה, כמו שבארנו⁴⁵, אף על פי שאינם מקפיד. אין⁴⁶ בדבר זה הפרש בכלי מן הכלים, אלא כל הכלים שוין בדבר זה.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבין הכפיה ובין דפנות הקלמירן, מפני שאין מוצא לאוויר הנמצא באותו שטח. (60) ויטבילנה כשהנקב למעלה.

טז. בהמה⁶¹ שהיה השיר⁶² שעליה רפוי⁶³ ונטמא - 14
מטבילין אותו במקומו⁶⁴. 15

(61) משנת שבת נא, ב. וגמרא נב, ב. (62) שתולים על צווארי בהמות קטנות לנוי. (63) בלתי מהודק לצוואר, והמים יכולים להיכנס. (64) בצוואר הבהמה.

יז. לא יטביל⁶⁵ אדם את המקום בפחמין שבו⁶⁶, 16
אלא אם בן שפשה⁶⁷. 17

(65) שם פרק ט משנה ב. (66) כשיש בו פחמים. (67) הכנים ידו לתוך הקומקום, ולקח את הפחמים ואחז אותם בידו. [כך פירש רבינו במשנה. ומפרשים אחרים פירשו, שהכוונה לפיח שעלה על הקומקום, וצריך לשפשו ולהסירן].

יח. פלי⁶⁸ שהוא מלא משקין⁶⁹ והטבילו - פאלו לא 18
טבל⁷⁰. היה מלא מים והטבילו - הרי המים⁷¹ והפלי 19
טהורין פאחת⁷², מפני שהמים יש להן טהרה 20
במקוה, כמו שבארנו בטמאת אכלין ומשקין⁷³. היה 21
הפלי מלא מים רגלים - רואין אותו פאלו הוא מים⁷⁴. 22
היה בו מי חטאת⁷⁵: אם היה רב הפלי פנוי⁷⁶ כדי 23
שירבו מי מקוה על מי חטאת שבתוכו - הרי זה 24
טהור; ואם לאו - עדן הוא בטמאתו⁷⁷, וכאלו הן 25
שאר משקין שחוצצין⁷⁸ בין גוף הפלי ובין מי 26
המקוה. 27

(68) שם משנה ו. (69) חוץ למים. (70) שהמשקין חוצצים בין מי המקוה והכלי. (71) שנטמאו בנגיעתם בכלי. (72) הטבילה מטהרת שניהם. (73) בהלכות טומאת אוכלין פרק ב הלכה כא. שם כתב רבינו: "שם הטביל מים טמאים במקוה, כיון שצפו מי מקוה עליהן - טהרו". (74) שם פ"ה למדנו, שמי רגליים דינם כמים לענין הכשר, וה"ה להשקה. (75) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (76) ונתמלא במי מקוה. (77) מפני קדושתם הם חשובים, ואינם בטלים לגבי מי המקוה עד שירבו על מי החטאת (ר"ש במשנתנו). (78) כמבואר בהלכות טומאת אוכלין שם.

יט. פלי⁷⁹ שתוכו טהור וגבו טמא⁸⁰, והיה מלא יין 28
לבן או חלב⁸¹, והטבילו - הולקין אתו ה"ב: אם 29
היה רב הפלי פנוי כדי שירבו המים בתוכו - טהור, 30
מפני שטמאתו מדבריהן⁸². אבל אם היה בו יין אדם 31
או שאר משקין⁸³ - לא עלתה לו טבילה⁸⁴. 32

(79) זבחים עח, ב רעט, א. (80) כגון שנגעו משקין טמאים בגב הכלי, ולמדנו בהלכות טומאת אוכלין פרק ז הלכה ב, שגזרו חכמים על משקין טמאים שיטמאו כלים, ואם נגעו בגב הכלי - נטמא הגב בלבד ולא התוך. (81) יין לבן וחלב, אין צבעם מתבלט כל-כך במים. (82) בהלכה

(45) למעלה בפרק א הלכה יב, שרובו חוצץ אפילו אינו מקפיד. (46) נראה שצ"ל "ואין".

יא. כל ידות הפלים⁴⁷ שהן חלולין שהכניסן שלא 1
בדרבן⁴⁸, או שהכניסן בדרבן ולא מירקן⁴⁹, או שהיו 2
של מתכת ונשברו⁵⁰ - לא עלתה להן טבילה. 3

(47) מקוואות פרק י משנה א. (48) באופן שאין המים נכנסים לתוך חלל הידות. (49) לא הכניסם באופן שהמים ישטפו אותן לכל אורכן ורוחבן (מלשון הכתוב ויקרא ו "ימורק ושוטף במים"). (50) לא נשברו לגמרי אלא נקמטו, ומתוך כך נסתם החלול ואין המים נכנסים לכולו. [פירוש זה מסתמך על פירוש רבינו למשנתנו. אולם הכסף-משנה, הברטנורא, ה'תוספות יום טוב' ו'תפארת ישראל', מפרשים שהמדובר במשנה ביד שאינו מחובר לכלי אלא מכניסים אותה לכלי ולפעמים מסיירים אותה, ומלמדת המשנה, שאם הכניס את יד הכלי בצורה בלתי נכונה - אינה חיבור לכלי, ולפיכך היד חוצצת בטבילת הכלי, שהרי המים אינם נכנסים למקום שהיא יושבת, "ולא מירקן" מתפרש: שלא גמר את הכנסתו, כמו: "ומירק אחר שחיטה על ידו" (יומא לב, ב) ואם נשברו אינן ראויות למלאכתן ולכן חוצצות. ולשון המשנה: "הרי אלו חוצצין", סיוע לפירושם. ורבינו כאן שינה לשון המשנה, וכתב: לא עלתה להן טבילה.

יב. פלי⁵¹ שהפך פיו למטה והטבילו - פאלו לא 4
טבל, מפני שאין המים נכנסין בכלו⁵². היה בו 5
מקום שאין המים נכנסין בו⁵³ עד שיטנו על צדו - 6
לא עלתה לו טבילה עד שיטנו על צדו. 7

(51) שם. (52) האוויר שבכלי שאין לו מקום לצאת, מעכב על המים מלהכנס, אבל כשמכניסים את הכלי ושוליו למטה, או כשהוא מוטה על צידו - דוחפים המים את האוויר לחוץ ותופסים את מקומו. (53) במשנה: "זבורית", ופירש שם רבינו: זוויות ותוספות שהמים אינם נכנסים לתוכם, כשהוא מטביל את הכלי דרך שוליו.

יג. פלי⁵⁴ שהוא צר מפאן ומפאן ורחב פאמצע⁵⁵ - 8
אינו טהור עד שיטנו על צדו. 9

(54) שם. (55) לא מצאתי פירוש לזה במפרשי המשנה.

יד. צלוחית⁵⁶ שפיה שוקע⁵⁷ - אינה טהורה עד 10
שיטנה על צדה⁵⁸. 11

(56) שם. (57) בדומה לדיונות שמשתמשים בהן תלמידי בתי ספר, ודיותה כזו שומרת על הדיו שלא יישפך. (58) במשניות שלפנינו: "עד שינקבנה". ולפי אותה גירסא, אין הבדל בין צלוחית לקלמירן שבבבא הבאה. ונראה ברעת רבינו, שצלוחית פיה שוקע קצת וגם אינו צר כל-כך כמו פי דיותה, ולפיכך מספיקה הטייה על צידה.

טו. קלמירין⁵⁹ אינה טהורה עד שיקבנה מצדה⁶⁰, 12
כדי שיפנסו המים לעקמומיות שבה. 13

(59) דיותה שפיה שוקע הרבה, והמים אינם נכנסים לשטח

הקשורה בסנדל שמכניסים בה הרצועה. (101) תפילין מקבלות טומאה, מפני שיש להן בית קיבול (ראה הלכות כלים פרק ז הלכה יב). (102) כל התפילה בלי רצועותיה נקראת קציצה. (103) מהודקת מאוד ואינה זהה מקומה. (104) כשהאדם קושר את התפילה ומזיזה, אין הרצועה זהה ממקומה שבתוך התפילה. (105) נוד. (106) ילקוט הרועים.

16 כב. וְאֵלֶּיךָ ¹⁰⁷שְׁצַרְיָכִיךָ שְׁיָבֹאוּ בְּהֵן הַמִּים: הַקְּשִׁירִים
17 שֶׁבִּפְתָּחֵי הַחֲלֹקִים ¹⁰⁸שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לְזֵלָאוֹת. וְכֵן קִשְׂרֵי
18 לְזֵלָאוֹת שֶׁבִּפְתָּחֵיךָ ¹⁰⁹. וְשִׁפָּה שֶׁל סִדִּין צָרִיךְ לְמַתַּח ¹¹⁰.
19 וְתַפְּלָה שֶׁל רֹאשׁ בְּזֶמֶן שְׁאִינָה קְבוּעָה בְּרִצּוּעָה. וְשֶׁל
20 זְרוּעַ בְּזֶמֶן שֶׁהִיא עוֹלָה וְיֹרֶדֶת. וְשִׁנְצִים ¹¹¹ שֶׁל
21 סַנְדָּל. וְקִשְׂרֵי נִימֵי הַבְּגָדִים שֶׁקִּשְׂרוֹן ¹¹². וְכֵן כָּל
22 פִּיּוּצָא בְּאֵלּוּ הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לְגַלּוֹתָן
23 וְלְמַתַּחֲן ¹¹³. הַסְּלִיץ ¹¹⁴ שֶׁל גֵּת ¹¹⁵ וְשֶׁל בֶּדֶן ¹¹⁶: אִם הָיָה
24 חֲזָקִים ¹¹⁷ - צָרִיךְ לְחַטֹּט, וְאִם הָיוּ רַפִּים - צָרִיךְ
25 לְנַעֲרָם ¹¹⁸. הַפֶּרֶז ¹¹⁹ וְהַקֶּסֶת ¹²⁰ שֶׁל עוֹר - צָרִיכִים שְׁיָבֹאוּ
26 בְּהֵן ¹²¹ הַמִּים ¹²².

(107) שם משנה ד. (108) בצד החזה. (109) חלוקים שלובשים אותם על-ידי הכנסת ראש במקום הפתוח למעלה. בחלוקים אלה תופרים לולאות במקום שכנגד הכתף, וקושרים אותם אחר לבישת החלוק. (110) הסדין רחב, ולפיכך שפתיו נקמטות כשמתבילים אותו במקווה וצריך למתוח אותן. (111) הרצועות. (112) האדם. ראה הלכה כא. (113) כשישתמש בהם, ומשום זה צריך לגלותם ולמותחם לפני הטבילה. (114) תוספתא מקוואות פרק ח הלכה א. (115) שדורכים בו ענבים. (116) שסוחטים בו זיתים להוציא שמנם. (117) הסלים עשויים מענפים דקים ארוגים. ואומר רבינו, שאם הענפים מהודקים בחוזק, צריך לחטט את הפסולת הדבוקה בהם. (118) מנענע אותם והפסולת נופלת. (119) משנה שם. (120) סוף פרק ד מפרש רבינו ששניהם משימים תחת הראש, אלא שכר הוא קטן וכסת יותר גדולה, ושניהם ממולאים צמר וכדומה (ראה ברטנורא ו'תוספות יום טוב' כאן). (121) בפנים. (122) מפני שלפעמים מוציאים מה שבתוכם.

27 כג. כֶּסֶת ¹²³ עֲגָלָה ¹²⁴ וְהַפְּדוּר ¹²⁵ וְהָאֵמֹם ¹²⁶
28 וְהַקְּמִיעַ ¹²⁷ וְהַתַּפְּלָה - אֵינָן צָרִיכִין שְׁיָבֹאוּ הַמִּים
29 לְחַלְלָן. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁאֵין דְּרָפוֹ לְהוֹצִיא וְלְהַכְנִים
30 - טוֹבֵל סְתוּם.

(123) שם משנה ב. (124) שמניחים על גבי הבהמה לרכב עליה, כסת זו עשויה מעור וממלאים אותה מוכין ותופרים אותה, ואין דרכם לפרום את התפר ולהוציא את המוכין. (125) שמשחקים בו. (126) דפוס של מנעל עשוי מעור ממולא מוכין. (127) לשמירה. את הקמיע נותנים בתיק קטן של עור או בד, ותופרים אותו.

31 כד. הַמְּטָבִיל ¹²⁸ בְּגָדִים הַמְּכַבְּסִין ¹²⁹ - צָרִיכִין שְׁיִכְבְּסוּ
32 בְּהֵן הַמִּים עַד שְׁיִכְבְּעוּ ¹³⁰. הַטָּבִילִין גְּבוּבִין - עַד
33 שְׁיִכְבְּעוּ וְיִנְחוּ מִבְּעוֹרֵי ¹³¹.

הקודמת, המדובר בכלי שיש עליו טומאה מן התורה, ולא חילקנו שם בין רוב למיעוט, ואפילו מיעוט משקין חוצצים, אבל בטומאה דרבנן מועיל רוב מי מקווה לבטל את המשקין שבכלי. [ומה שכתב שם "מלא משקין", הכוונה שהכלי אינו ריק]. (83) שצבעם אדום. (84) אם לא היה מראה היין. ואם היה, הכל מודים שהטבילה כשירה. כר' יהודה בזבחים שם.

1 כ. לָגִין ⁸⁵ שֶׁהוּא מְלֵא מִים טָמְאִין, וְהָיָה עַל פִּי טִיט
2 טוֹפֵחַ ⁸⁶, וְהָיָה הַטִּיט שׁוֹקֵעַ בְּמִים ⁸⁷, וְהַטָּבִילוֹ -
3 טְהוֹרֵם ⁸⁸. וְאִם הָיָה טִיט הַיּוֹן ⁸⁹ וְכִיּוּצָא בּוֹ - בְּאֵלּוֹ לֹא
4 טָבֵל ⁹⁰. וְכֵן טַפְעַת ⁹¹ שֶׁנֶּחֱנָה בְּלִבָּנָה שֶׁל טִיט טוֹפֵחַ
5 וְהַטָּבִילָה - טְהוֹרָה ⁹². וְאִם הָיָה טִיט יוֹן - בְּאֵלּוֹ לֹא
6 טָבֵל.

(85) כד, בקבוק (תוספתא מקוואות, פרק ז הלכה א). (86) לח ורך. (87) בתוספתא הגירסא: המים שוקעין בטיט. פירוש, הטיט היה סופג את המים. ונראה שגם רבינו התכוון לכך. (88) טיט זה אינו חוצץ, מפני שמי המקווה חודרים לתוכו ומגיעים ללגין. (89) טיט עבה חפור מבורות. (90) דין טיט היוון, נאמר כבר למעלה בפרק ב הלכה א. ומסרנו מקורו במשנה, ונכפל כאן אגב שאר הדינים שנאמרו בתוספתא זו. (91) שם. (92) משמיענו, שאפילו כל הכלי שקוע בטיט רך כזה - מועילה הטבילה.

7 כא. אֵלּוּ ⁹³ שֶׁאֵין צָרִיכִין שְׁיָבֹאוּ הַמִּים בְּהֵן: סְתָם
8 קִשְׂרֵי בְּגָדִי עֲנִיִּים ⁹⁴; וְאִם הַקֶּפֶד עֲלֵיהֶן ⁹⁵ - חוֹצֵצִין.
9 וְקִשְׂרֵי בְּגָדִי בְּעָלִי בָתִּים - סְתָמָן ⁹⁶ חוֹצֵצִין ⁹⁷; וְאִם
10 אֵינּוּ מְקַפְּדִים עֲלֵיהֶן - אֵינָן חוֹצֵצִין. וְקִשְׂרֵי נִימֵי
11 הַבְּגָדִים ⁹⁸ שֶׁנֶּקְשְׁרוּ מֵאֲלֵיהֶן ⁹⁹. וְחֶבֶט הַסַּנְדָּל ¹⁰⁰.
12 וְתַפְּלָה שֶׁל רֹאשׁ ¹⁰¹ בְּזֶמֶן שֶׁהִיא צְרִיכָה ¹⁰² דְּבוּקָה ¹⁰³ עִם
13 הַרִצּוּעָה שֶׁבָּהּ וְחִזְקָה. וְתַפְּלָה שֶׁל זְרוּעַ בְּזֶמֶן שְׁאִינָה
14 עוֹלָה וְיֹרֶדֶת ¹⁰⁴. וְאֵזְנֵי הַחֲמַת ¹⁰⁵ וְהַתְּוֹרֵמִיל ¹⁰⁶. וְכָל
15 פִּיּוּצָא בְּאֵלּוֹ מְקֻשְּׁרִים וְתַפְּרִים שְׁאִינּוּ עֲתִיד לְהַתִּירֵם.

(93) משנה מקוואות פרק י, ב'ג. (94) שנקרעו וקשר מקום הקרע. אין דרכם של עניים להקפיד על זה, ואנו מניחים שאין דעתם להתיר את הקשר ולתפור את הקרעים. כל דבר המחובר באופן קבוע, אינו חוצץ. (95) גילה דעתו באיזו צורה שהיא, שאינו רוצה להשאיר את הקשר. (96) אם לא גילו דעתם כלל. (97) דרכם להקפיד ולתפור. (98) החוטים שבשפת הבגד שאינם ארוגים, שמשאירים אותם לנוי. (99) במשנתנו כתוב סתם "והנימין", אולם בתוספתא שם פרק ח הלכה א מחלק בין קשרן ובין נקשרו מאליהן (ראה ההלכה הבאה). וטעמו של דבר נראה, מפני שנימין שנתקשרו מאליהן קשה מאוד להתירן ויש להניח שישאירן כך, אבל אם קשרן אדם הוא קושר בסדר מתאים לפי תכנית שקבע לעצמו, ואפשר שלפעמים יתירן לשם שינוי תכנית הבגד. [ב'מנחת ביכורים' מפרש, כשנקשרו מאליהן אין הקשר מהודק כל-כך והמים נכנסים, ולכן אינן חוצצין. מה-שאין-כן כשקשרן האדם. וקשה מאוד לקבל פירושו, שהרי כל ההלכה עוסקת בדין קשרים שאין דרכו להתירם, ואינם צריכים ביאת מים]. (100) הלולאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את פיו וסוגרים על האוויר שלמעלה ממנו, ומתוך כך הוא מעכב על המים מלהיכנס, כמו כלי שהפכו בהלכה יב. [ראה ב'ית יוסף' יורה-דעה סימן רטו, ובש"ך שם סעיף-קטן כח. ביאורינו זה נותן הסבר מלא לשיטת רבינו]. (143) אפילו אם המים שבתוך הכלי הגדול, כיסו אותם מכל צד. (144) בפחות מזה אין עירוב מקוואות מועיל, כמו שביארנו. (145) שהרי המים לא עשו שום פעולת טהרה שתגרוור אחריה טהרת הכלים הקטנים. (146) משנה חגיגה כב, ב. שם נימנו אחת-עשרה מעלות שעשו חכמים בקודש על התרומה. ראה הלכות אבות הטומאות פ"ב. (147) שפיהם רחב יותר משפופרת הנוד. (148) בהלכות שאר אבות הטומאות פרק יב הלכה א.

פרק רביעי

(1) יבאר שמים שאובין פוסלים את המקוה. ואם צריך שיהיה כולו בידי שמים. המניח כלי תחת הצניור בכל עת ובכל זמן. כיצד פוסלין שלושה לוגים מים שאובים את המקוה. שאובה שהמשיכה ואמבטיה ומרחצאות שלנו. מי גשמים ומים שאובים שהיו מתערבים בחצר ויורדים למערה.

- א. דין תורה², שכל מים מְכַסִּין³ טוֹבְלִין בָּהֶן; 18
שְׁנֵאֵמַר: מְקוֹה מֵיִם⁴ - מִכָּל מְקוֹם. וְהוּא שִׁיְהִיָּה בָּהֶן 19
כְּדֵי לְהַעֲלוֹת בָּהֶן כְּדֵי טְבִילָה לְכָל גּוֹף הָאָדָם בְּכַת 20
אֶחָת. שֶׁעָרַו חֲכָמִים: אָמְרָה עַל אָמְרָה⁵ בְּרוּם שְׁלֹשׁ 21
אֲמוֹת⁶. וְשֶׁעוֹר זֶה הוּא מְחִזִּיק אַרְבָּעִים סָאָה⁷ מֵיִם. 22
בֵּין שְׁאוּבִין⁸ בֵּין שְׁאִינֵן שְׁאוּבִין. 23

(2) עירובין ד, ב - ובכמה מקומות. (3) אפילו שאובים בכלי. (4) כל מים נקוים שהם. [בכל המקומות שבגמרא, למדו מן הכתוב (ויקרא טו, ה) "ורחץ במים". דרכו של רבינו, כשהוא מוצא לימוד יותר פשוט מזה שאמרו בגמרא, הוא מסתמך עליו (יד מלאכי' כללי הרמב"ם אות ד)]. (5) נחלקו האחרונים בקביעת שיעור האמה שבתקופת התלמוד. יש מקטינים עד חצי מטר אירופאי, ויש מגדילים עד למעלה מששים סנטימטר, ויש קובעים שיעורים ממוצעים בין שני אלה. וקביעת הלכה למעשה בשיעור מקוה, מסורה בידי גדולי התורה. (6) אמנם לדעת מקטיני האמה - קומתו של האדם הבינוני היא יותר משלוש אמות, אבל חכמים שיערו שאפשר לו לטבול על ידי הרכנת הראש (ראה תוספתא, חגיגה יא, א - ד"ה ברום). (7) שהם 960 לוגים. (8) בכלים. ואפילו כל המים הם שאובים טובלים בהם (וכן ב'תוספות' פסחים יז, ב ד"ה אלא).

- ב. מדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁹, שֶׁהַמֵּיִם הַשְּׁאוּבִין פְּסוּלִין 24
לְטְבִילָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא מְקוֹה מֵיִם שְׁאִינֵן שְׁאוּבִין 25
שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה לָגִין מֵיִם שְׁאוּבִין - פְּסוּלוֹ 26
הַכֹּל¹⁰. אָף עַל פִּי שֶׁפְּסוּל מֵיִם שְׁאוּבִין מְדַבְּרֵי 27
סוֹפְרִים, לְמִדּוּהוּ בְּהֶקְשׁ¹¹. שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: אָף 28
מַעֲיֵן וּבוֹר מְקוֹה מֵיִם יִהְיֶה טָהוֹר. הַמַּעֲיֵן אֵין בּוֹ 29
תְּפִיסַת יָד אָדָם כְּלָל¹², וְהַבוֹר כְּלוֹ בִּידֵי אָדָם, שֶׁהָרִי 30
כְּלוֹ מֵיִם שְׁאוּבִין. אֲמָרֵי חֲכָמִים: הַמְּקוֹה לֹא יִהְיֶה 31

(128) שם משנה ד. (129) בעודם לחים. (130) כשנותנים בגד במים עולים כעין אבעבועות. ומובן, שמי המקוה לא הגיעו למקומות אלה הגבוהים קימצא, ואף-על-פי-כן מועילה הטבילה, מפני שהמים הנמצאים בבגד מתחברים עם המקוה ומתטהרים בהשקה ונעשו כמי המקוה. הבעבוע מוכיח, שמי המקוה כבר נספגו לתוך הבגד. (131) ויתפשט כל הבגד על פני מי המקוה, כי לפני כן לא הגיעו מי המקוה לראש הברועה שהוא גבוה משטח מי המקוה.

- 1 כה. כָּל יְדוֹת הַפְּלִים¹³² שֶׁהֵן אֲרָכִים יוֹתֵר מִכְּדֵי צָרְפָן 1
וְעֵתִיד לְקַצֵּץ - מִטְבִּילֵן עַד מְקוֹם הַמֶּדֶה¹³³. כִּיצַד? 2
שְׁלֹשֶׁלֶת דְּלֵי גְדוֹל - אַרְבָּעָה טַפְחִים¹³⁴, וְקָטָן - 3
עֶשְ�רֶה. מִטְבִּיל מִן הַשְּׁלֹשֶׁלֶת עַד מֶדֶה זֶה בְּלִבְד¹³⁵, 4
וְהַשְּׂאָר טָהוֹר¹³⁶. 5

(132) שם משנה ה. (133) מידת היד שהכלי צריך לה, להיות ראוי לתשמישו. (134) ראה הלכות כלים פרק ט הלכה טו. (135) ואפילו אם נגמרה המידה באמצע טבעת, אינו צריך לטבול את כל הטבעת, ורואים אותה כאילו נחתכה. ונלמה אין מקום חיבור שני חלקי הטבעת חוצץ? מפני שבית הסתרים בכלים אינו צריך להיות ראוי לביאת מים (ר"ש וברטנורא). (136) המדובר כשנגעה תומאה בדלי, ונטמא חלק השלשלת שהכלי צריך לו, והשאר - למעלה מארבעה טפחים בדלי גדול ומעשרה בקטן לא נטמא כלל, כמו שנתבאר בהלכות כלים שם.

- 6 כו. כָּלִי טָמֵא¹³⁷ שֶׁנֶּתַן בְּתוֹכוֹ פְּלִים אֲחֵרִים וְהַטְבִּיל 6
הַכֹּל - עָלְתָה לָּהֶן טְבִילָה¹³⁸, אָף עַל פִּי שֶׁפִּי הַכֹּלִי 7
צָר בְּיוֹתֵר¹³⁹; שֶׁהָרִי הַמֵּיִם נִכְנָסִין לוֹ¹⁴⁰, וּמִתּוֹךְ 8
שֶׁעָלְתָה טְבִילָה לְכָלִי הַגְּדוֹל - עָלְתָה טְבִילָה לְכָלִים 9
שֶׁבְּתוֹכָו¹⁴¹. וְאִם הָטָהוּ עַל צִדּוֹ וְהַטְבִּיל¹⁴² - לֹא 10
עָלְתָה לָּהֶן טְבִילָה¹⁴³ עַד שִׁיְהִיָּה פִּי רָחֵב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת 11
הַנּוֹד¹⁴⁴. וְכֵן אִם יִהְיֶה הַכֹּלִי טָהוֹר וְנֶתַן לְתוֹכוֹ פְּלִים 12
טָמֵאִים וְהַטְבִּילֵן - לֹא עָלְתָה לָּהֶן טְבִילָה¹⁴⁵ עַד 13
שִׁיְהִיָּה פִּי רָחֵב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. בְּמָה דְּבָרִים 14
אֲמָרוּם¹⁴⁶? לְתַרּוּמָה; אֲבָל לְקֹדֶשׁ - אֵין מִטְבִּילִין 15
פְּלִים לְתוֹךְ פְּלִים טָהוֹרִין כְּלָל, וְאֶפְלוּ הָיוּ בָּסֵל אוֹ 16
בְּקֶפֶה¹⁴⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ לְמַעַלָּה בְּמִקְוָמוֹ¹⁴⁸. 17

(137) שם פרק ו משנה ב, כפי שנתפרשה בחגיגה כב, א. (138) ואף-על-פי שכלים אלו אינם מונחים במקוה עצמו, אלא במים המחברים לו, כמו ששינונו (שם פרק ו משנה א): "כל המעורב למקוה - כמקוה". (139) ונתבאר שם, שעירוב מקוואות כשר לטבילה רק אם אמת המים המחברת אותם רחבה כשפופרת הנוד (ברוחב חלול השפופרת שנותנים בפי הנוד, היינו מקום שאפשר לגלגל בתוכו שתי אצבעות סביב). (140) לכל הכלי הגדול ומטהרים אותו. (141) אע"פ שלא נטבלו במי המקוה, ולא במים המחברים להם ברוחב שפופרת הנוד. (142) ולא מילאו המים את הכלי הגדול ונשאר בטומאתו. אם מניחים במים כלי שפיו צר ובטנו רחב, כשהוא מוטה על צידו, הם נכנסים וממלאים את הכלי עד כנגד פיו, וכשמגיעים למקום זה הם סותמים

(16) משנה, מקואות פ"ב, מ"ז. (17) והיה לו לחשוב על האפשרות שיפלו מים לתוכם. (18) הפכם על פיהם במקום שהם עומדים. (19) בקרקע. (20) וגם לא העמידם לשם קבלת מי גשמים, ומידי שמים באו. שבירת הקנקנים או הפיכתם, העמידם לשם קבלת מי גשמים ומידי שמים באו. שבירת הקנקנים או הפיכתם אינו מילוי בידי אדם. כרבי יהושע שם. (21) הרי עשה האדם בידיים כל פעולת מילוי המקוה.

ד. המניח²² פלים תחת הצנור²³ תמיד בכל עת ובכל זמן²⁴, אחד פלים קטנים ואחד פלים גדולים, אפלו פלי אבנים וכיוצא בהן מפלים שאינן מקבלין טמאה, ונתמלאו מי גשמים - הרי אלו פסולי²⁵. ואם כפאן על פיהן או שברן - המים הנקוין מהן כשאובין לכל דבר, שהרי לדעתו נתמלאו; שחזקת הצנור לקלח מים, ואפלו שכח הפלים תחת הצנור²⁶ - פסולי²⁷, גזרו על השוכח מפני המניח. וכן המניח²⁷ את הפלים בחדר²⁸ בעת קשור העבים²⁹ ונתמלאו - המים שבהן פסולי³⁰, שהרי לדעתו נתמלאו. וכן גזרו³⁰ על השוכח בחדר בשעת קשור עבים משום מניח. הניח בחדר בעת פזור עבים³¹ ובאו עבים ונתמלאו - הרי אלו פשרין, כמו שמניח בראש הגג לנגב³². וכן אם הניח בעת קשור העבים ונתפזרו ונתקשרו ונתמלאו - הרי אלו פשרין³³. ואם שברן³⁴ או כפאן - המים הנקוין מהן פשרין³⁵.

(22) משנה, מקואות פ"ד מ"א, כפי שנתבאר בגמרא שבת טז, ב. (23) מדובר בצנור שאינו פוסל המים העוברים בו (ראה לקמן פ"ו ה"ו בהשלמות). (24) פירוש בכל זמן שהוא, בין כשהשמים מעוננים ובין כשאינם מעוננים. (25) אם הניחם תחת הצנור, אפילו בשעה שאין עננים, גילה דעתו שהוא רוצה שיפלו לתוכם מי גשמים. (26) הניחם שם מתוך כוונה לסלקם מיד, ושכח ולא סילקם. (27) במשנתנו נחלקו בית-שמאי ובית-הלל בדין שוכח. ופסק כבית-שמאי, כדברי רבי מאיר, שנמנו ורבו בית-שמאי על בית-הלל, ונקבעה הלכה כמרובים. (28) לא תחת הצנור. (29) מניחים אנו שהתכוון שיפלו גשמים לתוך הכלים. (30) דעת רבינו, שבכל מקום גזרו שוכח משום מניח, בין תחת צנור בין בחדר. (31) לא התכוון למי גשמים, כרב משרשיא שם. (32) שבהלכה הקודמת. (33) כשנתפזרו העבים, בטלה מחשבתו הראשונה לקבל לתוכן מי גשמים, וכשחזרו ונתקשרו באו גשמים שלא חשב עליהם (ראה השלמות). (34) ראה למעלה ה"ג ובהשלמות שם.

ה. הסיד³⁵ ששכח עצין³⁶ במקוה ונתמלא³⁷ מים, אף על פי שלא נשאר במקוה אלא מעט והרי העצין יש בו רב המקוה - הרי זה ישבר את העצין במקומו³⁸ ונמצא המקוה פלו פשוט. וכן³⁹ המסיד⁴⁰ את הקנקנים בתוך המקוה כדי לחסמן⁴⁰ ונתמלאו

1 פלו שאוב כבור, ואין צריך להיות פלו בידי שמים
2 כמעין, אלא אם יש בו¹³ תפיסת יד אדם¹⁴ - פשוט¹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

אלא אם יש בו תפיסת יד אדם כשר

"דין תורה שכל מים מכוסין טובלין בהם שנאמר מקוה מים.. כו" אבל "מד"ס שהמים השאובין פסולין לטבילה". ובעבודת האדם עניין הטבילה הוא להביא נפשו במי הדעת, ובזה יש חילוק בין מעיין "בידי שמים" שהם העניינים המפורשים בתורה, ובור ש"בידי אדם" הם העניינים שלא התפרשו בתורה, ופונה לגדול ממנו שיורה לו דרך תשובה ומורה לו ע"פ מה שמתקבל על דעתו איך שצריך לנהוג.

מדין תורה "כל מים מכוסין טובלין בהם" וגם בבור שכולו בידי אדם, ובענייני האדם הוא כשפונה לגדול ממנו לקבל דרך תשובה ומשיב לו כפי שמתקבל על דעתו ואפשר לסמוך על דבריו שהם בבחינת "מי הדעת". אבל מד"ס גזרו שהמים השאובין (בידי אדם) פסולין לטבילה כי אחרי ירידת הדורות הוצרכו לגזירות וסייגים שלא כולם מתקבלים על דעתו של אדם - ידי אדם - ואמרו חכמים שאין לסמוך כלל על דעתו של אדם כדי שיחשב כמי הדעת.

ולאידך גם מד"ס אין צריך להיות כולו בידי שמים "אלא אם יש בו תפיסת יד אדם כשר" כי ההוראות בענייני תורה ומצוות, צריכות להיות באופן של התלבשות ובמדידה והגבלה, ובזה יכול וצריך להיות "תפיסת יד אדם" מצד המעלה שבעבודת המטה.

(על פי יין מלכות ספר טהרה סימן ג)

(9) גזירת חכמים. (10) מדובר כשהיו במקוה 40 סאה פחות שלושה לוגים, ונתן לתוכו שלושה לוגים שאובים והשלים את השיעור, אבל מקוה שיש בו 40 סאה מים שאינם שאובים אינו נפסל על ידי הוספת מים שאובים (ראה לקמן ה"ו). (11) הסמיכוהו על ההיקש. (12) ידו של אדם אינה משתתפת בעשייתו. (13) אפילו אם יש בו. (14) הבור עשוי בידי אדם. בהלכות הבאות יתבאר. (15) היקש זה מקורו ב'תורת כהנים' פרשת שמיני, פ"ט ה"א. כללו של דבר: כולו בידי אדם, כגון ששאב מים ונתן לתוך הבור - פסול; מקצתו מפעל שמים ומקצתו מפעל אדם - כשר.

ג. כיצד? המניח¹⁶ קנקנים בראש הגג לנגבם וירדו להם גשמים ונתמלאו, אף על פי שהיא עונה הגשמים¹⁷ - הרי זה ישבר את הקנקנים או יכפם¹⁸ והמים הנקוים מהם¹⁹ פשרים לטבל, ואף על פי שכל המים האלו היו בכלים, שהרי לא מלאן בידו²⁰. לפיכך, אם הגביה את הקנקנים והערים²¹ - הרי כל המים שבהם שאובין.

שפירש: עד רובו, היינו שלא יוציא מן המקוה יותר מעשרים סאה מים כשרים. [רבים תמהו שמכשיר כאן רק עד רובו, ובהלכה הקודמת הכשיר אפילו ביותר מרובו, ומשנה מפורשת היא, ולכן נטו מדעתו ופירשו, שבנתן סאה ונטל סאה - מדובר במי פירות ולא במים שאובים. וב'כסף משנה' מיישב את הסתירה ומבאר שבנתן סאה ונטל סאה פסלו משום מראית העין שלא יאמרו שאובים כשרים, אבל בשפך לעליון ונפלו לתחתון אין הדבר ניכר כל-כך שניטלו ביד].

ח. אין המים השאובין⁵⁰ פוסלין את המקוה¹⁸ בשלשה לגין עד שיפלו לתוך המקוה מן הפלי⁵¹.
אבל אם נגררו⁵² המים השאובין חוץ למקוה ונמשכו וירדו למקוה - אינן פוסלין את המקוה עד שיהיו מחצה למחצה; אבל אם היה רב מן הכשרים - הרי המקוה כשר⁵³. כיצד? מקוה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים כשרין, והיה ממלא ושואב חוץ למקוה והמים נמשכין ויורדין למקוה, בין שהיו נמשכין על הקרקע או בתוך הסילון⁵⁴ וכיוצא בו מדברים שאינן פוסלין את המקוה - הרי הוא כשר ואפילו השלימו לאלה סאה; שהשואבה שהמשיכה - כשרה, אם היה שם רב ארבעים סאה מן הכשרים⁵⁵. וכן גג⁵⁶ שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו מי גשמים ומלא בכתפו ונתן לתוכו⁵⁷ פחות מעשרים, שנמצא הכל פסול, ופתח הצנור ונמשכו הכל למקום אחד - הרי זה מקוה כשר; שהשואבה שהמשיכה פלה - כשרה, הואיל והיה שם רב מן הכשרים⁵⁸.

50 תמורה יב, א ו-ב. 51 ישר מן הכלי אל המקוה.
52 על הקרקע או על דבר שאינו פוסל את המים.
53 בגמרא שם מסיימים: "שהשאיבה מטהרת ברייה".
54 לקמן בפרק ישישי יבואר איזה סילון אינו עושה שאיבה.
55 פירוש, רוב משיעור מקוה, היינו 20 סאה ומשהו, כמו שיתבאר לקמן. 56 תוספתא, מקואות פ"ד ה"ב.
57 ישר מן הדלי. 58 ואף-על-פי שנפסלו תחילה ע"י השאיבה שנפלה לתוכם - מועילה ההמשכה, אבל מקוה שאובה שלא היו בה מעולם 20 סאה ומשהו כשרים - אין המשכה מועלת.

ט. הורו⁵⁹ מקצת חכמי מערב ואמרו: הואיל ואמרו חכמים: שאובה שהמשיכה פלה - טהורה, אין אנו צריכין שיהיו שם רב מים כשרין. וזה שהצריך רב והמשכה - דברי יחיד הן, וכבר נדחו, שהרי אמרו בסוף: שאובה שהמשיכה פלה - טהורה. לפי דברי זה, אם היה ממלא בכלי ושוּפָה, והמים נזחלין והלכין למקום אחד - הרי זה מקוה כשר. וכן כל אמבטי שפמרחצאות שלנו מקואות כשרין, שהרי כל המים שבהן שאוב ושנמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה בענין זה.

59 שיטת רבינו בזה מבוארת יפה בהלכה הקודמת.

1 מים⁴¹, אף על פי שפלע המקוה את מימיו ולא
2 נשאר שם מים כלל אלא מים שבתוך הקנקנים -
3 הרי זה ישר את הקנקנים⁴² והמים הנקוין מהן
4 מקוה כשר.

35 מקואות פ"ב מ"ח. 36 הסד את הבור בסיד, והשאיר את העציץ בבור ושקע, ובו היו מים כשרים. 37 צ"ל ונתמלא. 38 אבל לא יהפוך אותו על פיו. במניח קנקנים על הגג ככונה ברורה לנגבם, אמרנו בה"ג שמותר גם להפכם, מה שאין-כן בנידון כאן (בית יוסף יו"ד ס' רא בשם הרא"ש). 39 שם מ"ט. 40 שיבלעו מים ולא יבלעו אחר-כך את המשקין שיתנו לתוכם. 41 נכנסו מי המקוה גם לתוכם. 42 אבל לא יכפם. [בבית יוסף שם קובע הבדלי הדינים שבין שלושת המקרים שנאמרו במשניות ז"ט, ומבאר נימוקיהם. והרי תוכן דבריו הנוגעים לדעת רבינו כאן: א. המניח כלים בראש הגג כדי לנגבם (הלכה ג) ולא התכוון כלל שישאבו לחלוחית, יכול לשוברם ואפילו לכפותם והמים כשרים לטבילה אפילו כשאין במקוה מים אחרים כלל; ב. עציץ של סיד (הלכה ה): כאן התכוון לקצת שאובה, שהרי יש טיט בעציץ ויש להניח שהוא רוצה שייבלעו קצת מים, ולפיכך מטילים כאן שתי חומרות: אחת, שצריך שישארו בבור מעט מים, ושנייה שאסור לכפות אלא לשבור; ג. המסדר קנקנים בתוך המקוה: כאן יש צד אחד להקל יותר מבעציץ, היינו שלא התכוון להכניס מים לתוך הקנקנים אלא לדפנותיהם, אולם אינו דומה למניח כלים בראש הגג, שאינו רוצה כלל בשאיבת מים, וכאן רוצה שאיבה בדפנות, ולפיכך הקילו מצד אחד, שאפילו לא נשארו מים במקוה - ישבור, והשאיירו חומרא שאסור לכפות אלא ישבור. ביאור זה מניח ביותר את הדעת].

5 ו. כיצד פוסלין המים השאובין את המקוה בשלשה לגין⁴³? שאם היה במקוה פחות מארבעים סאה⁴⁴, ונפלו לתוך שלשה לגין והשלימום לארבעים סאה⁴⁵ - הכל פסול⁴⁶. אבל מקוה שיש בו ארבעים סאה מים שאינן שאובין, ושאב בכד ושפף לתוכו כל היום פלו - כשר. ולא עוד⁴⁶, אלא מקוה עליון שיש בו ארבעים סאה מים כשרין, והיה ממלא בכלי ונותן לתוכו עד שירבו המים וירדו למקוה התחתון ארבעים סאה - הרי התחתון כשר⁴⁷.

43 ראה למעלה ה"ב. 44 מים כשרים. 45 שם פ"ג מ"א. 46 שם פ"ו מ"ח. 47 אפילו לא היו בו כלל מים כשרים אחרים. והטעם, מפני שהמים השאובים שנפלו לעליון שיש בו 40 סאה הפכו לכשרים.

14 ז. מקוה⁴⁸ שיש בו ארבעים סאה מכונות ונתן לתוכו סאה מים שאובין ונטל אחר כך ממנו סאה - הרי זה כשר. וכן נתן סאה ונטל סאה והוא כשר, עד רבו⁴⁹.

48 שם פ"ז מ"ב. 49 כרב יהודה בר שילא ביבמות פב, ב,

במקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות. ודין שני מקוואות ואין בכל אחד ארבעים סאה ונפל לכל אחד לוג ומחצה ונתערבו. ודין בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו ויוצאת ממנו. וכל דיני פיסול למקוה במים שאובים.

- א. מקוה² שִׁנְפְּלוּ אֵלָיו שְׁלֹשָׁה לָגִין מֵים שְׂאֻבִּין³ מִכְּלִי אֶחָד אוּ מִשְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה כְּלִים - מִצְטָרְפִין⁴; וְהוּא שִׁיתְחִיל הַשְּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הָרִאשׁוֹן. מֵאַרְבָּעָה כְּלִים - אֵין מִצְטָרְפִין⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁶? בְּזִמְנָן שֶׁלֹּא נִתְפָּן לְרִבּוּת⁷; אֲכַל אִם נִתְפָּן לְרִבּוּת אֵת מִי הַמִּקְוָה⁸, אֲפֹלוּ נָפַל מִשְׁקַל דִּינָר כָּכֹל שָׁנָה - מִצְטָרֵף לְשֹׁלֶשֶׁה לָגִין. בֵּין שֶׁקְדָּמוּ הַשְּׂאֻבִּים אֵת הַכְּשָׁרִים בֵּין שֶׁקְדָּמוּ הַכְּשָׁרִים אֵת הַשְּׂאֻבִּים אוּ שִׁנְפְּלוּ שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת, בֵּין שֶׁנִּפְּלוּ שְׁלֹשָׁה לָגִין שְׂאֻבִּין לְתוֹךְ אַרְבָּעִים סָאָה [קֹדֶם שֶׁנִּפְּלוּ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה אוּ לְפָחוֹת מֵאַרְבָּעִים] נִפְסַל הַכֹּל וְנִנְעָשָׂה שְׂאֻבִּי.

(2) מקוואות פרק ג משנה ד. (3) המדובר במקוה שאין בו ארבעים סאה מים כשרים, שאם יש בו שיעור זה אין השאובים הנופלים לתוכו פוסלים אותו. (4) בברייתא תמורה יב, ב נחלקו תנא קמא ורבי יוסף בן חוני בזה, תנא קמא אומר - מצטרפים, ורבי יוסף בן חוני אומר - אין מצטרפים. ובפירושו שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי יוסף בן חוני, וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני ששיטתו נשנית בסתם משנה, וכל מחלוקת ברייתא וסתם משנה הלכה כסתם. ורבינו גרשום בתמורה שם מפרש נימוקו של רבי יוסף בן חוני, מפני שלוג היא כמות חשובה ומצטרפת לפסול את המקוה, ומה שאמר בשלושה כלים מצטרפים המדובר כשכל כלי מכיל לכל הפחות לוג, ומשום כך ארבעה אין מצטרפים, שהרי אין לוג שלם בכל כלי וכלי, וכן פירש גם רש"י שם (ראה בית יוסף יורה דעה סימן רא). [ויוצא מזה, שאם אין לוג שלם בכל כלי וכלי - גם שלושה או אפילו שניים אינם מצטרפים. ורבינו לא גילה דעתו בזה]. (5) שארבעה אין מצטרפים. (6) כשהוסיף את השאובים לא התכוון להרבות את מי המקוה, כדי שיוכלו לטבול בו הרבה אנשים (כסף משנה). (7) במשנתנו כתוב סתם: "נתכוון לרבות" ופירשה רבינו כמו שכתבנו, אולם הטור ביורה דעה סימן רא מפרש שבשעה ששפך מן הכלי הראשון הייתה כוונתו לשפוך גם את המים שבכלים האחרים. [וגם מרן בשולחן ערוך יורה דעה סימן רא סעיף טו קיבל להלכה דעת הטור].

- ב. שְׁנַיִם שֶׁהִטִּילוּ זֶה לָג וּמִחֲצָה וְזֶה לָג וּמִחֲצָה, וְהִסְחִיט כִּסְתוֹ⁸ וְהִגְבִּיהָ⁹ וְהַמִּים שָׁבָה נּוֹפְלִין מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה, וְכֵן הַמְּעָרָה מִן הַצָּרְצוֹר¹⁰ שֶׁמִּטִּיל מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה - הָרִי אֵלּוּ פּוֹסְלִין¹¹.

(8) שטבל אותה במקוה שהיו בו מ' סאה מצומצמות. (9) ואינה נוגעת במי המקוה [שאם היא נוגעת, שנינו בפרק ז ממקוואות משנה ז שהמים הבלועים בתוכה כמחברים למקוה]. (10) כלי ששפתו עשויה כעין מסרק.

- י. מִי גִשְׁמִים⁶⁰ וּמִים שְׂאֻבִּין שֶׁהָיוּ מִתְעַרְבִין בְּחֶצֶר וּנְמִשְׁכִּין⁶¹ וְיֹרְדִין לְעוֹקָה⁶² שֶׁבְּחֶצֶר, אוּ שֶׁמִּתְעַרְבִין עַל מַעְלוֹת הַמְּעָרָה וְיֹרְדִין לְמַעְרָה: אִם רֹב מִן הַכְּשָׁרִים⁶³ - כְּשָׁרִים⁶⁴; וְאִם רֹב מִן הַפְּסוּל - פְּסוּל; מִחֲצָה לְמִחֲצָה - פְּסוּל. אֵימָתִי? בְּזִמְנָן שֶׁמִּתְעַרְבִין עַד שֶׁלֹּא נִגְיעוּ לְמִקְוָה וּנְמִשְׁכִּין וְיֹרְדִין⁶⁵; אֲכַל אִם הָיוּ הַכְּשָׁרִים וְהַפְּסוּלִים מְזֻלָּחִין⁶⁶ לְתוֹךְ הַמִּקְוָה: אִם יָדוּעַ שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹכּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה מִים כְּשֶׁרִין עַד שֶׁלֹּא יָרְדוּ לְתוֹכּוֹ שְׁלֹשָׁה לָגִין מֵים שְׂאֻבִּין - כְּשָׁר, וְאִם לֹא - פְּסוּל⁶⁷.

(60) מקוואות פ"ד מ"ד. (61) כשהם מעורבים. (62) לגומא, לבור. (63) פירוש, אם יש רוב שיעור מקוה, היינו 20 סאה ומשהו. (64) המים המעורבים שבעוקה או שבמערה, הם מקוה כשר. (65) כשהם מעורבים. מפני שהפסולים לא נפלו בפני עצמם אלא כשהם מעורבים עם הכשרים, מועילה ההמשכה כשיש רוב כשרים, ואף-על-פי שגם הכשרים אינם בפני עצמם. ואם אינם מעורבים אלא יורדים למקוה, אלה בפני עצמם ואלה בפני עצמם - המקוה פסול, משום שפסולים עומדים בפני עצמם - פוסלים כשרים עומדים בפני עצמם. (66) ישר לתוך המקוה שלא בהמשכה. (67) המקוה הזה פסול. יש בזה שני דינים: אם נפלו למקוה יותר מעשרים סאה מי גשמים לפני שנפלו שלושה לוגין שאובים, אפשר להכשיר את המים המעורבים על ידי המשכה למקום אחר, ואם קדמו שלושה לוגין שאובים - נפסלו המים ואין להם תקנה לדעת רבינו החולק על חכמי מערב למעלה בה"ט (על-פי ה'כסף משנה'). [רבינו מונה כאן כמה חילוקי דינים בהמשכה בסדר של "זה ואף זה", הדין הראשון (תחילת הלכה ח): המים הכשרים שיש בהם רוב מקוה, עומדים בפני עצמם לפני שהמשיכו להם את השאובים שהשלימו את המקוה. בזה מועילה ההמשכה ללא כל פקפוקים, מפני שיש כאן שני נימוקים להכשיר: א. הכשרים באו תחילה ועומדים בפני עצמם; ב. הפסולים באו בהמשכה. הדין השני ("וכן גג") מוסיף, שאפילו נפלו השאובים שלא בהמשכה לעשרים ומשהו כשרים, ונפסלו כולם, אפשר להכשיר את המים הללו על ידי המשכה למקום אחר. בדין זה יש צד לפסול מפני שהשאובה באה שלא בהמשכה, ואעפ"כ מועילה ההמשכה השניה כשהיו רוב כשרים. הדין השלישי (הלכה י): כשרים ושאובים מעורבים שהמשיכו אותם למקוה. כאן לא קדמו רוב המים הכשרים לפסולים ואף-על-פי-כן מועילה ההמשכה מפני שגם הפסולים לא קדמו. ולבסוף מלמדנו, שני תנאים הכרחיים להכשרת שאיבה: רוב כשרים, והמשכת פסולים שלא קדמו לכשרים.

יום רביעי ז' ניסן ה'תש"פ

פרק חמישי

(1) יבאר מקוה שנפלו אליו שלושה לוגים מים מכלי אחד או משנים ושלושה כלים אם מצטרפים. ודין שניים שהטילו זה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה. ודין המטביל כר או כסת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סאה כשירים ואמרנו כבר שארבעים סאה אינם נפסלים על ידי שאובים. [מקוה, שאין בו 40 סאה אינו פסול אלא חסר]. (22) עד ארבעים סאה. (23) ואינם חוזרים להיות כשירים כשנשארו בהם פחות משלושת הלוגים שפסלו אותם, כי הם פסולים מצד עצמם, מובן, שאפשר להכשירם על ידי המשכה למקום אחר, מפני שיש בהם רוב כשירים.

ו. בור שהוא מלא מים שאובים והאמה²⁴ נכנסת לו ויוצאת ממנו - לעולם הוא בפסולו עד שתחשב שלא נשארו מן השאובין שהיו בבור שלשה לגין²⁵. מקוה שנפל לתוכו²⁶ מים שאובין ונפסל, ואחר כך רבה עליו מים פשרים עד שנמצאו הפשרים ארבעים סאה - הרי הוא בפסולו עד שיצאו כל המים שהיו בתוכו²⁷ ויפחתו השאובין משלושה לגין. כיצד? מקוה שיש בו עשרים סאה מי גשמים ונפל לתוכו סאה מים שאובים ואחר כך הרבה עליו מים פשרים - הרי זה בפסולו עד שידע שיצאו ממנו עשרים סאה שהיו בו וחמשה קבין ויותר מרביע הקב²⁸, ולא נשאר מן הפל שנפסל²⁹ חוץ מפחות משלושה לגין. וכן אם עשה מקוה שיש בו ארבעים סאה מים פשרים וערבו עם המקוה הזה הפסול - טהרו אלו את אלו³⁰.

(24) שטף של מי גשמים. ואם הם מי מעיין מספיק כל שהוא לטהר את כל השאובים (בית יוסף יורה דעה סימן רא). (25) החשבון הוא כזה: קובעים כמה מים שאובים היו בבור וכמה נכנסו לו מן האמה של מי גשמים ותולים שהמים שיצאו מכילים תערובת של הכשרים והפסולים לפי יחס כמותם שנכנסו לבור (בית יוסף בשם הראב"ד. וראה ש"ך שם סעיף קטן נו). לדוגמא: בבור 40 סאה ואמת המים הכניסה 120 סאה (היינו פי שלושה) ויצאו 80 אנו אומרים: 3 חלקים היינו 60 יצאו ממי האמה ושליש מזה היינו עשרים - ממי הבור. [הראב"ד כתב פירוש שני לחשבון האמור במשנה, היינו מחצה על מחצה, כלומר אנו מניחים שחצי המים היוצאים הם מהשאובים וחציים השני מן האמה. ראה בית יוסף שם]. (26) כאן המדובר במקוה שיש בו מים כשרים אלא שאין בהם 40 סאה ולא כמו בדין הקודם שקדמו שאובים לכשרים, ולפיכך הקילו יותר בדין זה. (27) פירוש עד שיצאו מים כשיעור המים שהיו במקוה לפני נפילת השאובים. (28) הסאה היא שישה קבים והקב ארבעה לוגים ולכן אם יצאו מהסאה חמישה קבים ורובע הקב נשארו שלושה לוגים וכשיצא עוד משהו נשארו פחות משלושה לוגים. בנידון זה, שבמקוה נמצאו מים כשרים עומדים בפני עצמם, הקילו חכמים ואמרו: אנו תולים שהמים האחרונים דחפו את הראשונים ותפסו מקומם. (29) הכשרים הראשונים והשאובים שנפלו לתוכם. [ההבדל בין דין זה לבין הדין הקודם בולט. שם אין אנו תולים שהראשונים הם גם ראשונים ליציאה אלא משערים לפי חשבון, כמו שנתבאר למעלה, אבל בנידון אנו מקבלים הנחה זו. והנימוק: שם קדמו השאובים והם פוסלים את הכשרים הנופלים לתוכם ובנידון המדובר

(11) כחכמים במשנה. ונימוקם, מפני שכל הקילוחים באים מכלי אחד.

ג. המטביל בר או כסת של עור במקוה שיש בו ארבעים סאה מכונות, כיון שהגביה שפתותיהן מן המים נמצאו המים שבתוכן שאובין¹². כיצד יעשה? מטבילן ומעלן דרך שוליהן¹³. אבל הקפה¹⁴ והשק מטבילן ומעלן כדרךן ואינו חושש¹⁵.

(12) שהרי מים אלה נותקו ממי המקוה אף על פי שהכר והכסת עודם בו. ואין זה דומה לכסות שבהלכה ב שסופגת מים ולפיכך כל זמן שהיא נוגעת במי המקוה - כל המים שספגה מחוברים למקוה, ולא דוקא מכוונות כי גם במקוה גדול נעשו שאובים, אלא שבמקוה גדול לא איכפת לנו אם ייעשו שאובים, אבל במקוה קטן אפשר שיפלו לתוכו בחזרה המים שנפסלו ויפסלוהו. ואפילו ייזהר ולא יפלו, גם כן יפסל המקוה מפני שאין בו ארבעים סאה. (13) יהפוך אותם על פיהם ויעלם מן המקוה ויישארו המים שבהם מחוברים למקוה. (14) סל קלוע מענפים דקים. (15) מפני שנקביהם גסים והמים נשפכים דרכם מהר - אינם נעשים שאובים.

ד. מקוה שיש בו שלש גמות¹⁶ ממים שאובין, לג בכל גמא, ונפלו לתוכו¹⁷ מים פשרים: אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים פשרים עד שלא יגיעו לגמא השלישית¹⁸ - כשר, ואם לאו - פסול¹⁹.

(16) המדובר בבור שכתליו משופעים ובהם שלוש גומות זו למעלה מזו, ועיקר המקוה נמצא למטה מכולן. (17) לתוך המקוה עצמו מבלי לנגוע בגומות. (18) ואם כן היו במקוה ארבעים סאה מים כשרים לפני שנתערבו בהם שלושה לוגים שאובים. (19) משמע שאם אינו יודע - פסול. [בתוספות יום טוב מבאר, שלדעת רבינו שאפילו כולו שאוב כשר מן התורה אין טעם לפסול מפני הספק אפילו כשיש אפשרות שמי המקוה נגעו בגומא העליונה לפני שהיו בו שלושה לוגים מים כשירים. ולפיכך הוא מפרש שספיקו כשר, ומה ששינונו "ואם לאו פסול" הכוונה אם ידוע שלא היו ארבעים סאה לפני שהגיעו לגומא השלישית].

ה. שני מקואות, אין בכל אחד מהן ארבעים סאה²⁰, ונפל לזה לג ומחצה ולזה לג ומחצה, ונתערבו שני המקואות - הרי אלו כשרין, מפני שלא נקרא על אחד מהן שם פסול²¹. אבל מקוה שאין בו ארבעים סאה שנפל לתוכו שלשה לגין מים שאובין ואחר כך נחלק לשנים, ורבה מים פשרים על כל אחד מהן²² - הרי אלו פסולין; שפל המקוה פלו שנפסל ממים שאובין הוא חשוב²³, וכאלו פל מימיו נשאבו בכלי.

(20) ובשניהם יחד יש ארבעים סאה. (21) פחות משלושה לוגים שאובים אינם פוסלים כלל אפילו מים מועטים, וכשנתערבו ויש בהם שלושה לוגים הרי יש כאן ארבעים

בכלים) אינם מיטמאים אלא לרצון. (41) אפילו אם יוסיפו על תערובת זו מים כשרים עד ארבעים סאה יישאר המקווה בפיסולו. ומה שאמרנו שפחות משלושה לוגים שאובים אינם פוסלים היינו במים טהורים, אבל טמאים פוסלים (כסף משנה). (42) על מי התערובת. (43) כשאין במקווה 40 סאה ביחד עם מי הגשמים שרבו, אבל אם מי הגשמים השלימו לארבעים סאה אינו צריך להקוות. (44) לא נתבאר טעמו של הבדל זה בין שלושה לוגים לבין פחות מזה. [ואולי נימוקו, מפני ששלושת הלוגים הועילו לעשות את המים שבמקווה כשאוברין, הועילו גם לטמאים]. (45) מפני שמי הגשמים המרובים שבאו באחרונה טיהרו אותם כבית הילל במקוואות פרק א משנה ה (ראה פרק ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כו). (46) כמות מועטת שמשקלה כמשקל דינר. (47) קשה להבין מה בין דין זה לדין הראשון שבהלכה זו שפסק רבינו, שפסולים להקוות עליהם וצריך ריבוי מי גשמים. בכסף משנה מיישב בדוחק, שמכאן שהמקווה הגיע קרוב לארבעים סאה ונקרא עליו כבר שם ארבעים סאה, אין פחות משלושה לוגים פוסלים אותו ואפילו הם טמאים. (48) גם סיום זה בלתי מובן כלל, שהרי אפילו לפני השלמת המקווה היו המים כשרים לכל דבר. סוף דבר: כל הלכה זו צריכה עיון רב ולא עלתה בידינו לרדת לתוך עומק דעת רבינו (ראה ראב"ד).

פרק נשי¹

(1) יבאר המים הנקראים שאובים לפסול את המקווה. ודין גיסטרא טמאה שהיא בתוך המקווה ושפתה למעלה מהמים וכו'. ודין חבית מלאה מים שנפלה לים וטבל שם. ודין שתי בריכות זו למעלה מזו ובתחתונה מים שאובים וכו' וכן ביניהן ונקב בכותל.

26 א. כָּל הַכֹּלִים² הַמִּקְבְּלִין שֶׁהֵלכוּ הַמַּיִם עָלֵיהֶן אוֹ
27 שֶׁנִּפְלוּ מִתּוֹכָן³ - הֵרִי אֱלֹהֵי שְׁאוּבִין וּפּוֹסְלִין אֶת
28 הַמִּקְוָה. וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה לְקַבְלָהּ⁴. אֲפֹלוּ הֵיוּ כָּלִים
29 שֶׁאֵין מִקְבְּלִין טְמֵאָה, כְּגוֹן כָּלִי אֲבָנִים וְכָלִי אֲדָמָה
30 - הֵרִי אֱלֹהֵי פּוֹסְלִין.

ההלכה הבאה. (2) מקוואות פרק ד משנה א. (3) צ"ל "לתוכן". (4) ראה

ב. כָּל כְּלִי שֶׁלֹא נִעְשָׂה לְקִבְלָהּ, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא
מִקְבֵּל - אֵינוּ פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְנֶה. בְּגוֹן הַסִּילּוֹנוֹת⁷
שֶׁהֵמִים נִמְשָׁכִין מֵהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֶן רִחְבִּים
בְּאִמְצָע⁸ וּמִקְבָּלִין - אֵין פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְנֶה, בֵּין
שֶׁהֵיוּ שֶׁל מַתְכַּת אוֹ שֶׁל חֵרֶס.

(5) שם. (6) תשמישו של הכלי אינו לקבל. (7) צינורות, רבינו כותב "סילונות" סתם, ומשמע אפילו אינם פתוחים מלמעלה והם כקנה חלול - אינם פוסלים (וכן כתב גם ה'תפארת ישראל'). (8) ומים מתעכבים במקום זה. והטעם, שגם מקום זה לא נעשה לקבלה אלא לחזק את הזרם היוצא.

ג. השקת⁹ שִׁבְסָלַע¹⁰ - אֵינָה פּוֹסֶלֶת אֶת הַמְקוּרָה, לְפִי
שְׂאִינָה פְּלִי¹¹. אָבֵל כְּלִי שֶׁחִבְרוּ בְּסָלַע - פּוֹסֵל אֶת
הַמְקוּרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁחִבְרוּ בְּסִיד¹². נִקְבָּה מִלְמַטָּה¹³

כשקדמו הכשרים]. (30) המקווה הכשר מכשיר את הפסול. זה נקרא "השקה".

ז. המסלק את הטיט³¹ לצדדים³² ונמשכו ממנו
שלושה לגים למקנה - הרי זה פשר³³. הנה תולש
הטיט ומגביהו בידו והבדילו מן המקנה לצדה
ונמשכו ממנו שלושה לגין - הרי אלו פוסליו³⁴.

(31) שבקרקעית המקווה. (32) וחלק ממנו מתבלט מעל פני המים. (33) מפני שהמים שבתוך הטיט היו מחוברים למי המקווה לא נעשו שאובים. (34) כשלא נשארו במקווה 40 סאה בלי המים שבטיט, ברגע שנבדל הטיט מן המקווה נעשו המים שבו שאובים.

ח. גיס³⁵ העובר ממקום למקום, וכן בהמה³⁶ 5
העוברת ממקום למקום, וזלפו בידיהם וברגליהם 6
שלושה לגין למקרה - הרי זה פשר. ולא עוד, אלא 7
אפלו עשו מקרה בתחלה³⁷ - הרי זה פשר. 8

35) צבא. מובן שלאו דוקא צבא אלא גם בשכונות מרובות אוכלוסים הדין כך. 36) בתוספתא כתוב: "לגיון וכן בהמה וכו'", ופירש הרא"ש (מובא בטור יורה דעה סימן רא), שלגיון היינו פרשים והסוסים העבירו ברגליהם את המים והוא מחלק בין רגלי אדם לרגלי בהמה, רגלי אדם או ידיו פוסלים, ורגלי בהמה אינם פוסלים. 37) פירוש, שלא היו שם מים ניקווים כלל והלגיון הביא ברגליו כל ארבעים הסאה. [בתוספתא שם הלכה ב מחלק רבי יוסי בין זילף בידי וברגליו ובין הוליתם על הקרקע. ומפרש רבינו כוונת רבי יוסי שנטל בידי ורגליו ממש את המים ונתנם למקווה, ורבינו מתכוון כשהוליתם עם הקרקע (כסף משנה).

ט. מְקוֹה שְׁאִין בּוֹ אַרְבַּעִים סָאָה וְנִפְל לְתוֹכוֹ³⁸ פָּחוֹת
מִשְׁלֹשָׁה לִגְיָן מִים טְמֵאִין³⁹ שְׁאוּבִין - הֲרִי זֶה כָּשֶׁר
לְחֹלָה וּלְתִרּוּמָה וְלִטֹּל מֵהֶן לְיָדִים⁴⁰, וּפְסוּלִין לְהַקּוֹת
עֲלֵיהֶן⁴¹. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גִּשְׁמִים וּרְבּוּ עֲלֵיהֶן⁴² - הֲרִי אֵלוֹ
כְּשֵׁרִים לְהַקּוֹת עֲלֵיהֶם⁴³. נִפְל לְתוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה לִגְיָן מִים
שְׁאוּבִין טְמֵאִים - הֲרִי זֶה פָּסוּל לְחֹלָה וּלְתִרּוּמָה וְלִטֹּל
מִמֶּנּוּ לְיָדִים⁴⁴, וּפְסוּלִין לְהַקּוֹת עֲלֵיוֹ. יָרְדוּ גִשְׁמִים
וּרְבּוּ עֲלֵיהֶן - הֲרִי הֵן כְּשֵׁרִין לְחֹלָה וּלְתִרּוּמָה וְלִטֹּל
מֵהֶן לְיָדִים⁴⁵, וּפְסוּלִין לְהַקּוֹת עֲלֵיהֶן עַד שִׁיעָצוּ כָּל
הַמֵּים הָרָאוּשִׁנִּים שְׁנַעְשׂוּ כֻּלָּן כְּשְׁאוּבִין וְלֹא יִשָּׂאֵר מֵהֶן
אֶלָּא פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה לִגְיָן. וְכֵן מְקוֹה שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבַּעִים
סָאָה חֹסֵר דִּינָר⁴⁶ וְנִפְּלוּ לְתוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה לִגְיָן מִים
שְׁאוּבִין טְמֵאִין - הֲרִי זֶה פָּסוּל לְחֹלָה וּלְתִרּוּמָה וְלִטֹּל
מִמֶּנּוּ לְיָדִים, וּפְסוּלִין לְהַקּוֹת עֲלֵיהֶן. נִפְל לְתוֹכוֹ
פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה לִגְיָן מִים, אֶפְלוּ כֻּלָּן טְמֵאִין, וְאַחֵר כֹּף
נִפְּלוּ לְתוֹכוֹ מִשְׁקַל דִּינָר מִי גִשְׁמִים שֶׁהִשְׁלִימוּ -
כְּשֵׁר⁴⁷; כֹּשֶׁם שֶׁטְהוּר לְטַבִּילָה, כֹּף טְהוּר לְכָל דְּבָר⁴⁸.

(38) נפלו שלא לרצון בעלים. (39) טמאין ממשי.
(40) מפני שהשואבים בטלו בכשרים הטהורים וגם לא נטמאו בנגיעת הטמאים. כי משקין הנקוים בקרקע (לא

1 או מן הצד כשפופרת הנוד¹⁴ - כשרה, ואינה פוסלת
2 את המקוה¹⁵.

(9) שם משנה ה. (10) שחקקה בסלע. (11) מפני שהיא מחוברת לקרקע, הרי היא כקרקע. [כתב ב'תפארת ישראל', שאפילו סלע שנעקר ממקומו הטבעי והשקיעו אותו באדמה ואחר כך חקקו בו את השוקת - אינו פוסל, כמו שאמרו בבבא בתרא סו, א שקבעו ולבסוף חקקו כשר. "קבעו", משמע שהאדם קבע אותו. (12) מכיוון שהיה כלי לפני החיבור - אין החיבור מועיל לבטלו מתורת כלי. (13) אפילו כל שהיא. (14) נתבאר למעלה פרק ג הלכה כו. (15) המים שבשוקת הנקובה, אינם נחשבים כשואבים מפני שהם נשפכים מאליהם. [הר"ש מפרש כך ה"במה דברים אמורים", שבתוספתא פרק ד הלכה ד, שמן הצד צריך שפופרת הנוד, אבל למטה - כמלוא מחט, והתוספתא אינה חולקת על המשנה אלא מבארת אותה. ונראה שזו היא גם דעת רבינו].

3 ד. הלוֹקֵחַ כְּלִי גָדוֹל, כְּגוֹן חֲבִית גְּדוֹלָה או עֲרֵבָה
4 גְּדוֹלָה, נִקְבּוּ נֶקֶב הַמְטֵהוּ¹⁶ וְקָבְעוּ בָּאָרֶץ וַעֲשֹׂאוּהוּ
5 מְקוֹה¹⁷ - הֲרִי זֶה כְּשֶׁרָא¹⁸. וְכֵן אִם פָּקַק¹⁹ אֶת הַנֶּקֶב
6 בְּסִיד וּבְבִנְיָן²⁰ - אֵינוֹ פּוֹסֵל²¹, וְהַמֵּים הַנֶּקֶוִּין בְּתוֹכּוֹ
7 מְקוֹה כָּשֶׁר. סִתְמוֹ בְּסִיד אוּ בְּגַפְסִיס - עֲדִין הוּא
8 פּוֹסֵל אֶת הַמְקוֹה²² עַד שֶׁיִּקְבְּעוּ בָּאָרֶץ אוּ יִבְנֶה. וְאִם
9 הוֹלִיכּוֹ²³ עַל גֵּב הָאָרֶץ וְעַל גֵּב הַסִּיד²⁴ וּמֵרַח בְּטִיט
10 מִן הַצִּדִּין - הֲרִי זֶה כְּשֶׁרָא²⁵.

(16) נקב כזה בכלי שנטמא, מטהר אותו מפני שיצא מתורת כלי (ראה בפרק יט מהלכות כלים, שיעורי הנקב בכלי חרס). (17) נתן לתוכה 40 סאה. (18) לטבול בו. כשם שיצא מתורת כלי לענין טומאה, כך גם לענין שאובה, שאין מימיו שאובים. (19) סתם. (20) בצורות שמשמשות בהם לבנין (ר"ש). (21) סתימת סיד וגפיסס אינה יעילה. (22) פירוש, לא רק שפסול לטבול בו, אלא מימיו פוסלים את המים הכשרים שבמקוה (כסף-משנה). [לכאורה דין זה סותר לדין שחיברו בסלע שבהלכה הקודמת, שהצריך נקב כשפופרת הנוד, ומסתימת לשונו שם משמע, שגם בכלי חרס הדין כך, וכאן כתב "נקב המטהרו", והרי שיעור הנקב לטהר כלי חרס הוא כמוציא זיתים (פרק יט מהלכות כלים) שהוא פחות משפופרת הנוד. בכסף-משנה עמד על סתירה זו, וביאר את ההבדל שבין שני דינים אלה. שם המדובר בכלי שלם שחיברו לקרקע ואינו יוצא מידי שלימותו אלא בנקב כדול, אבל כאן המדובר בכלי שניקב לפני חיבורו, ולפיכך מספיק שיעור המטהרו]. מקור הלכה זו בתוספתא שם: "קסטלין המחליק מים לכרכים, אם היה נקוב כשפופרת הנוד אינו פוסל את המקוה, ואם לאו פוסל... אמר ר' אליעזר בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה, וכשבאתי אצל חבירי אמרו לי יפה הורית". ומפרש רבינו ש"קסטלין" הוא כלי גדול מאוד של חרס, שבני כרכים מניחים במקום מוצא המים, והם מתקבצים באותו הכלי וממנו מעבירים את המים לכרך. וסובר רבינו שהלכה כר' אליעזר בר' יוסי שהודו לו חביריו, ומפרש מה שאמר

"הוריתי ברומי לטהרה" הכוונה שהורה להכשירו לטבול בו אם ניקב כשיעור המטהר מטומאה (כסף-משנה. ראה לקמן הלכה ח דין שידה תיבה ומגדל). (23) בתוספתא: הושיבו. (24) פירוש, או ע"ג הסיד. (25) לטבול בו. משמיענו שאפילו לא השקיעו בקרקע, וגם לא בנה סביבו אלא מירח מן הצדדים - דינו כמחובר לקרקע. [בתוספתא שבידינו כתוב: "או שמירחו", ורבינו גורס כדבריו כאן (כסף-משנה)].

11 ה. הַמְנִיחַ²⁶ טַבֵּלָא תַּחַת הַצִּנּוֹר וְהָרִי הַמֵּים נִמְשְׁכִין
12 עַל הַטַּבֵּלָא וְיִוָּרְדִין לַמְקוֹה: אִם הָיָה לַטַּבֵּלָא דִּפְּוֹן²⁷
13 - הֲרִי זֶה פּוֹסֵלֶת אֶת הַמְקוֹה, וְאִם לֹא - אֵינָה
14 פּוֹסֵלֶת. זָקָפָה²⁸ תַּחַת הַצִּנּוֹר כְּדִי לַהֲדִיחָה, אָף עַל
15 פִּי שֵׁשׁ לָהּ דִּפְּוֹן - אֵינָה פּוֹסֵלֶת, שֶׁהָרִי לֹא עֲשֹׂאָה
16 לַקַּבֵּל²⁹.

(26) משנה מקוואות פרק ד, ב. (27) כל ארבעה צדדים (ר"ש). (28) על צידה. (29) לא העמידה באופן שתוכל לקבל. [הרא"ש בפירושו למשנתנו אומר, שאם המים אינם יכולים להגיע למקוה בלי הטבלא - נפסלו, ולא מפני שאובה, אלא מפני שמקוה צריכה הווייה בטהרה. פירוש, צריכה להתהוות שלא באמצעות כלים המקבלים טומאה].

17 ו. הַחוּטֻט³⁰ בְּצִנּוֹר³¹ מְקוֹם לְקַבֵּל בּוֹ הַצִּנּוֹרוֹת
18 הַמְתַּגְלָגְלִין בְּמֵים כְּדִי שֶׁלֹא יִרְדּוּ עִם הַמֵּים: אִם הָיָה
19 הַצִּנּוֹר שֶׁל עֵץ וְחָפֵר בּוֹ כָּל שֶׁהוּא - פּוֹסֵל, שֶׁהָרִי
20 כָּל הַמֵּים שִׁיּוּרְדִין בָּאֵין מִתּוֹךְ כְּלִי שֶׁנַּעֲשָׂה
21 לְקַבֵּלָהּ³². וְאִפְּלוּ שֶׁקָּבְעוּ אַחֵר שֶׁחָקַק בּוֹ³³, הוֹאִיל
22 וְהָיָה עָלָיו תּוֹרֵת כְּלִי כְּשֶׁהָיָה תְלוּשׁ. אֲבָל אִם קָבְעוּ
23 בְּקִרְקַע וְאַחֵר כֶּף חָקַק בּוֹ בֵּית קָבוֹל - אֵינוֹ פּוֹסֵל³⁴.
24 וְאִם הָיָה צִנּוֹר שֶׁל חָרֶס - אֵינוֹ פּוֹסֵל עַד שֶׁהָיָה
25 בְּחָקַק כְּדִי לְקַבֵּל רְבִיעִית³⁵. אָף עַל פִּי שֶׁנִּתְמַלָּא
26 הַמְקוֹם הַחֻקִּיק שֶׁבְּצִנּוֹר צִנּוֹרוֹת הַמְתַּחֲלָחִלִין
27 בְּתוֹכּוֹ³⁶ - הֲרִי הוּא בְּפִסּוּלוֹ וְאֵינוֹ כִּסְתוּם. יִרֵד לְתוֹךְ
28 הַמְקוֹם שֶׁחָקַק עֶפֶר אוּ צִנּוֹרוֹת וּסְתִמּוּ וְנִקְבְּשׁ³⁷ -
29 הֲרִי זֶה כְּשֶׁרָא.

(30) שם משנה ג. (31) לפני שקבע אותו (בתרגום העתיק לפירוש רבינו במשנה, נפלה טעות. ותרגומו של דיהרנבורג: "וחקק בו קודם שיקבעו" הוא הנכון). (32) החטיטה הקטנה הזו, עושה את כל הצנור כלי עשוי לקבל (תפארת ישראל שם). (33) בבא בתרא סה, ב. מכיוון שנעשה כלי לפני קביעתו בקרקע, אין הקביעה מועילה לבטלו מתורת כלי. (34) שם. (35) כפי השיעור של שברי כלי חרס המחזיקים עד סאה (ראה הלכות כלים פ"ח ה"א). (36) פירוש, לא סתמו לגמרי את החטיטה מפני שאינם מהודקים, והמים נכנסים ביניהם. (37) נתהדקו ונסתמה הגומא לגמרי, ואין מים מחלחלים לתוכה.

30 ז. הַסְּפּוֹג³⁸ וְהַדְּלִי³⁹ שֶׁהָיָה בֵּהֶן שְׁלֹשֶׁת לִגִּין מֵים
31 וְנִפְּלוּ לַמְקוֹה - לֹא פִּסְלוּהוּ; שֶׁלֹא אָמְרוּ אֶלָּא

עשר דברים שגזרו כשרבו בית-שמאי על בית-הלל (שבת יג, ב). (59) וכשיוציא ידיו מן המים המטהרים, יימצאו למעלה מאוויר התנור הטמא. (60) ולפיכך נשאר התנור בטומאתו, אף-על-פי שהמים שבו מטהרים את הנטבל בהם. (61) בפרק א מהלכות כלים הלכה ג. [ולמה הצריך כאן שיהיו מים כרום ידיו למעלה מן התנור, ולמעלה בדיון גיסטרא אין הכלים מתטמאים אלא כשהמים אינם מגיעים לשפת הגיסטרא, שהרי אמר: "עד שהם באוויר הגיסטרא מתטמאים המים שעל גבן", ומשמע שאם אינם באווירה אינם מתטמאים? הרא"ש בפירושו למשנתנו מבאר את ההבדל, שם המדובר בכלים, וכלים אינם מתטמאים מאוויר כלי חרס, ואם-כן טומאתם באה על-ידי המים שעליהם שנטמאו באוויר הגיסטרא, ומשקין מטמאים כלים מגזירת חכמים, אולם כל זמן שהכלי בתוך המים, הרי המים שעל גבו מחוברים למקווה ומטהרים בהשקה, אלא כשהגביה את הכלי ונפרדו המים שעל גביו מהמקווה, ובאותה שעה הם באוויר הגיסטרא - נטמאו. מה-שאין-כן בידיהם שהן עצמן - בלי תיווך המים - מתטמאים מאוויר התנור, צריך שלא יימצא כל שהוא מהם באוויר זה ללא טבילה, וכשחלק מידיהם הוא למעלה מן המים, הרי החלק התחתון של היד נמצא באוויר הכלי הטמא ללא טבילה, אף-על-פי שהוא במים, שאין טבילה לחצאין].

- 18 י. חבית⁶² מלאה מים⁶³ שפלה לים, אפלו לים
- 19 הגדול - הטובל שם⁶⁴ לא עלתה לו טבילה; אי
- 20 אפשר לשלשה לגין שלא יהיו במקום אחד⁶⁵. וכבר
- 21 של תרומה שפלה לשם⁶⁶ - נטמא במים השאובין⁶⁷,
- 22 שהרי המים עומדין שם. אבל הנזהרות וכיוצא בהן,
- 23 הואיל והם נמשכין - הרי זה טובל שם.

(62) מכות ד, א. (63) שאובים. (64) נראה שרבינו מפרש שטבל בתוך החבית (ראה ההערה הבאה). [נמשנו של רש"י שם, שמחק הגירסא "אי אפשר" לא משמע כן]. (65) ברור אמנם שנתערבו שם גם מי הים, אבל בוודאי נשאר שלוש לוגים במקום אחד. ומה שאמרנו למעלה (פרק ד הלכה ו), שאפילו שפך כל היום מים שאובים למקווה כשר לא פסלוהו, היינו דוקא כששפך ונתערבו המים במי המקווה, אבל כאן השאובים עומדים במקומם (כסף-משנה). [רש"י שם גורס: "חיישינן" (חוששים אנו) במקום "אי אפשר", ומכאן שהוא מפרש שנשפכו המים במקום אחד, כגון שנשברה החבית בתוך הים. אבל רבינו גורס "אי אפשר", ולפיכך יש להניח שהמדובר בטבל בתוך החבית]. (66) אחר טבילת הטמא. (67) שנטמאו מנגיעת האדם הטמא (ראה השלמות). בכיכר של תרומה משמיענו רבותא, לא רק האדם שחזקת טומאה עליו נשאר בטומאתו, אלא גם התרומה שהיא בחזקת טהרה - נטמאה (גמרא שם).

- 24 יא. מים שאובין⁶⁸ שהיו בצד המקווה, אף על פי
- 25 שהמים נוגעין⁶⁹ במי המקווה - לא פסלוהו⁷⁰, מפני
- 26 שהן במקווה סמוך למקווה. היו השאובין באמצע⁷¹
- 27 - פוסלין את המקווה.

(68) מקוואות פרק ו משנה י. (69) אבל אינם מתערבים במי

- 1 שלשת לגין שפלו, לא כלי שפלו בו⁴⁰ מים
- 2 שאובין.

(38) שם פרק ו משנה ד. (39) המדובר בדלי שפיו צר מאוד, ולא נתערבו מימיו במי המקווה אלא נוגעים בהם. וכן ספוג מלא מים אין מימיו נשפכים למקווה (ראה לקמן פ"ח ה"ב דין סגוס). (40) נראה שצ"ל "שפלו וכו".

- 3 ח. השדה⁴¹ והתבה שבים⁴² - אין מטבילין בהן אלא
- 4 אם כן היו נקובים כשפופרת הנוד⁴³. ואם היה שק
- 5 או קפה - מטבילין בהן⁴⁴. וכן המנחת שק או קפה
- 6 תחת הצנור - אין המים הנמשכין מהן פוסלין את
- 7 המקווה⁴⁵.

(41) שם משנה ה. (42) המדובר בכלים גדולים מאוד. (43) למעלה בהלכה ד גבי כלי חרס, קבע רבינו השיעור המטהר כלי טמא שהוא פחות משפופרת הנוד. אבל בכלי עץ, הואיל והשיעור המטהר הוא גדול מאוד - כמוציא רימון (הלכות כלים פרק ו הלכה ב), מספיק שיעור כשפופרת הנוד לענין טבילה (כסף-משנה למעלה הלכה ד). (44) מפני שהם מלאים נקבים גסים, נחשבים המים שבהם כמחברים למקווה, אע"פ שאין בכל נקב כשפופרת הנוד. (45) מאותו נימוק (ראה למעלה פרק ה הלכה ג).

- 8 ט. גסטרא⁴⁶ טמאה שהיא בתוך המקווה ושפחה
- 9 למעלה מן המים⁴⁷ והטביל בה הכלים⁴⁸ - טהור⁴⁹
- 10 מטמאתן⁵⁰; אבל כשיגביהם מן המים עד שהן
- 11 באויר⁵¹ הגסטרא⁵² מתטמא המים שעל גבן מאויר
- 12 הגסטרא וחוזר ומטמא אותן⁵³. וכן מעין⁵⁴ היוצא
- 13 מתחת התנור⁵⁵ השמא וירד⁵⁶ וטבל בתוכו - הוא
- 14 טהור⁵⁷ וידי טמאות מאויר התנור⁵⁸; אלא אם כן
- 15 היה המים למעלה מן התנור כרום ידיו⁵⁹, שנטמא
- 16 כשטבל - ידיו למעלה מן התנור. שאין כלי חרס
- 17 מתטהרין במקווה⁶⁰, כמו שפארנו⁶¹.

(46) כלי חרס שבור. (47) אבל חלק מהפגומות (כלי חרס שנשבר, אין מקום השבר שזה אלא יש בו כמה פגומות) נמצא תחת שטח מי המקווה שנכנסים לתוך הגיסטרא דרך הפגומות. (48) כלים טמאים. (49) מפני שהמים שבגיסטרא מחוברים למי המקווה. (50) מהטומאה שהיתה עליהם לפני הטבילה. (51) בחלק הבולט מן המים. (52) שכלי חרס מטמא מאוויר. מים שעל גבי הכלים אינם נחשבים כמחברים למקווה. (53) את הכלים, שהרי גזור על המשקין שיטמאו את הכלים. והרויח בטבילתם שיצאו מטומאה יותר חמורה שצריכה הערב שמש, וקיבלו טומאת משקין דרבנן שאינה צריכה הערב שמש. (54) שם. (55) תנורים שבתקופתם, של חרס היו, כעין קדירה גדולה שאין לה שוליים, והיו מעמידים אותם על הקרקע ומחברים בטיט. (56) אדם טמא. (57) ואפילו כשהתנור אינו מלא מים, שאדם אינו מתטמא מאוויר כלי חרס. (58) גזור חכמים שידיים מתטמאות מאוויר כלי חרס. ראה הלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה א. גזירה זו היא משמונה-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(79) דרך-אגב מוסר רבינו שיעור הלוג, ואין לזה כל ענין מיוחד לדין שאנו עוסקים בו.

יד. שְׁלֹשָׁה מְקוּאוֹת⁸⁰ זֶה בְּצַד זֶה, בְּכָל אֶחָד מֵהֶן
עֶשְׂרִים סָאָה מְכֻנּוֹת, וְאֶחָד מֵהֶן שְׁאוּב מִן הַצֵּד,¹⁵
וְיָרְדוּ שְׁלֹשָׁה וְטַבְלוּ⁸¹ שְׁלֹשֶׁתָּן, וְנִעְרְמוּ הַמֵּיִם⁸²
מִכֶּלֶן וְנִתְעַרְבוּ מִלְמַעְלָה - הַמְקוּאוֹת פְּשִׁיִּים⁸³
וְהַטּוֹבְלִים טְהוֹרִים; שְׁהָרִי נִעְשָׂה הַפֶּל שְׁשִׁים¹⁶
סָאָה, מֵהֶן אַרְבָּעִים פְּשִׁיִּים זֶה בְּצַד זֶה, וְאֵין
הַמֵּיִם הַשְּׂאוֹבִים פּוֹסְלִין מִקְוֵה שְׁיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעִים²¹
סָאָה⁸⁴, כְּמֹה שֶׁבִּאֲרָנוּ. הִזְיָה הַשְּׂאוֹב בְּאֶמְצַע וְיָרְדוּ
וְטַבְלוּ בִּהְיָ, וְנִעְרְמוּ הַמֵּיִם וְנִתְעַרְבוּ הַמְקוּאוֹת -²³
הָרִי הַמְקוּאוֹת כְּשֶׁהָיָה⁸⁵ וְהַטּוֹבְלִין טְמֵאִין כְּשֶׁהָיָה;²⁴
שְׁהָרִי לֹא נִתְעַרְבוּ אַרְבָּעִים סָאָה הַפְּשִׁיִּים⁸⁶, לְפִי
שְׂאִינָן זֶה בְּצַד זֶה, שֶׁהַשְּׂאוֹב מְבַדִּיל בֵּינֵיהֶן.²⁶

(80) שם משנה ג. (81) בבת אחת, כל אחד ואחד במקווה
אחר. (82) עלו למעלה משפתם. (83) שלשתם כשרים
(רבינו בפירושו למשנתנו). (84) שני המקוואות הסמוכים
זה לזה הצטרפו לארבעים סאה מים כשרים, ואין מי השאוב
פוסלם, יתר על כן: גם השאוב הוכשר מפני שמימיו נתערבו
במי מקווה כשר. וְאֶת-עַל-פִּי שֶׁנִּגְעוּ מִי הַאֲמַצְעִי בְּמִי
הַשְּׂאוֹב שֶׁבְּצִדוֹ לִפְנֵי שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמִי הַכֹּשֶׁר - אֵין בְּכָל כְּלוּם,
שֶׁהָרִי נִתְחַבְּרוּ עִם הַכֹּשֶׁרִים לִפְנֵי שֶׁנִּפְלּוּ לְתוֹכָם הַשְּׂאוֹבִים
(ר"ש ורא"ש). וּבִתְפֹּאֶרֶת יִשְׂרָאֵל מִנְמָק: מִפְּנֵי שֶׁבָּאוּ
בְּהַמְשָׁכָה וּבְרֹב כְּשִׁירִים. רָאָה הָעֵרָה פֶּה]. (85) נִשְׁאָרוּ
בְּמַצְבָּם שֶׁלִּפְנֵי טְבִילַת הַטְּמֵאִים, הַכֹּשֶׁרִים - כְּשִׁירִים,
וְהַשְּׂאוֹב פֶּסוּל. (86) פִּירוּשׁ, לֹא נִתְעַרְבוּ הַכֹּשֶׁרִים בְּאוֹפֶן
יֶשֶׁר אֲלָא דֶּרֶךְ הַפֶּסּוּלִים. וְאֶת-עַל-פִּי-כֵן לֹא נִפְסְלוּ הַכֹּשֶׁרִים
מִפְּנֵי שֶׁהַפֶּסּוּלִים בָּאוּ אֵלֵיהֶם דֶּרֶךְ הַמְשָׁכָה (לֹא בְּנִפְלָה),
וְהַכֹּשֶׁרִים מְרֻבִּים (רָאָה לְמַעַל פ"ד ה"ח).

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר שאין המקווה נפסל בשינוי טעם וריח אלא בשינוי
מראה. ודין יש מעלים את המקווה ולא פוסלים או בהיפך
או לא מעלים ולא פוסלים. מקווה שנפל לתוכו דבר ששינה
את מראיו כיצד תקנתו. שלושה לוגים מים שנשתנה
מראהם שנפלו למקווה.

א. אֵין הַמְקוּהָ² נִפְסָל לֹא בְּשִׁנּוּי הַטַּעַם וְלֹא בְּשִׁנּוּי
הָרִיחַ, אֲלָא בְּשִׁנּוּי מֵרָאָה³ בְּלִבָּד. וְכָל דֶּבֶר שֶׁאֵין
עוֹשִׂין בּוֹ מִקְוֵה לְכַתְחֵלָה - פּוֹסֵל אֶת הַמְקוּהָ בְּשִׁנּוּי
מֵרָאָה⁴. בִּיצֵד? הֵיִינן אוֹ הַחֲלָב וְהַדָּם וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מִמֵּי
כָּל הַפְּרוֹת - אֵינָן פּוֹסְלִין אֶת הַמְקוּהָ בְּשִׁלְשָׁה לִגִּין⁵,
שֶׁלֹּא אֲמָרוּ אֲלָא מִמֵּי שְׂאוֹבִין, וּפּוֹסְלִין בְּשִׁנּוּי מֵרָאָה.
אֲפִלּוּ מִקְוֵה שְׁיֵשׁ בּוֹ מֵאָה סָאָה וְנִפְל לוֹ לֵג יֵין אוֹ
מִי פְרוֹת וְשֵׁנָה אֶת מֵרָאֵי - פֶּסוּל⁶. וְכֵן מִקְוֵה שְׁיֵשׁ
בּוֹ עֶשְׂרִים סָאָה מִמֵּי פְשִׁיִּים אוֹ פָחוֹת מִזֶּה וְנִפְל
לְתוֹכוֹ סָאָה יֵין אוֹ מִי פְרוֹת וְלֹא שֵׁנָה אֶת מֵרָאֵי -
הָרִי אֵלּוּ פְשִׁיִּים כְּשֶׁהָיָה. וְאֵין הַסָּאָה שֶׁנִּפְלָה עוֹלָה⁷

המקווה. (70) אף-על-פי שנגעו לפני שהיו 40 סאה
במקווה. (71) והמים המגיעים למקווה נמשכים על גביהם.
בכסף-משנה מבאר, שזהו דין אביק שבמשנתנו. שנינו שם:
"האביק שבמרחץ, באמצע פוסל, מן הצד אינו פוסל".
ב'תפארת ישראל' מפרש את המשנה, שאביק הוא כעין
קערה של מתכת שקועה בקרקעית המקווה והיא נקובה,
וסותמים את הנקב במגופה וכשרוצים להחליף את המים
שבמקווה מסירים את המגופה והמים יוצאים, ואחר-כך
סותמים וממשיכים מים כשרים אחרים. מובן שהמים
הנכנסים למקווה נופלים לתוך האביק לפני שהיו במקווה
ארבעים סאה ונעשו שאובים, וכל המים המגיעים למקווה
אחר שנתמלא האביק - ונפסלו, ואע"פ שמים שאובים אינם
פוסלים מקווה שיש בו ארבעים סאה - בנידון שלנו פוסלים
מפני שבאו לפני הכשרים (ראה למעלה פ"ה סוף הלכה ה),
אבל כשהאביק מן הצד הרי זה כמקווה כשר בצד מקווה
פסול. ואין זה דומה לגיסטרא שבהלכה ט, מפני שבגיסטרא
הגיעו לתוכה מי המקווה כשהם מחוברים למקווה, ולא
נעשו מעולם שאובים. ולמה לא הוכשרו המים שבאביק
על-ידי השקה? מפני שמים הנמצאים בכלים מועילה בהם
השקה רק לטהרם מטומאתם בלבד, אבל לא להכשירם
לטבילה (וכן כתב ה'תפארת ישראל' בפ"ה, יכין אות ב).
מפירוש זה יוצא, שרבינו פסק כר' מאיר באביק מן הצד נגד
דעת חכמים. ולא נתבאר למה העדיף דעת יחיד בניגוד
למקובל בכל מקום. ובפירושו למשנה כתב בפירוש "והלכה
כחכמים". [בכסף-משנה מבאר, שפסק כתנא-קמא. והדברים
מפליאים, שהרי במשנה כתוב בפירוש "דברי ר' מאיר"].

יב. שְׁתִּי⁷² בְּרוֹכּוֹת⁷³ זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה וְכִתְל
בֵּינֵיהֶן⁷⁴, וְהָעֲלִינָה מְלֵאָה מִמֵּי פְשִׁיִּים
וְהַתְחַתְּנוֹנָה מְלֵאָה מִמֵּי שְׂאוֹבִין, וְנִקָּב בְּפִתְלֵ שִׁבִּין
הָעֲלִינָה לְתַחְתּוֹנָה, אִם יֵשׁ כְּנֶגֶד הַנֶּקֶב⁷⁵ שְׁלֹשָׁה
לִגִּין מִמֵּי שְׂאוֹבִין - נִפְסָלָה הָעֲלִינָה; מִפְּנֵי
שֶׁהַנֶּקֶב כְּאֵלּוּ הוּא בְּאֶמְצַע הָעֲלִינָה, לֹא
בְּצִדָּהּ⁷⁶.

(72) שם מ"א. (73) אבמטיות מחוברות לקרקע, וכשירות
לטבול בהן. (74) הבריכות עומדות זו בצד זו, והאחת
במקום יותר גבוה. (75) פירוש, שבחלול הנקב (רבינו
בפירושו למשנה). (76) ראה ההלכה הקודמת. וכל-שכן
אם בעליונה שאובים ובתחתונה כשרים.

יג. בְּמָה⁷⁷ יִהְיֶה הַנֶּקֶב וְיִהְיֶה בּוֹ שְׁלֹשָׁה לִגִּין? הַפֶּל
לְפִי הַפְּרָכָה: אִם הִיְתָה הַפְּרָכָה הַתְּחַתּוֹנָה אַרְבָּעִים
סָאָה - צָרִיף שִׁיְהִיָּה הַנֶּקֶב אֶחָד מְשֻׁלֵּשׁ מֵאוֹת
וְעֶשְׂרִים לְפָרָכָה; הִיְתָה עֶשְׂרִים סָאָה - צָרִיף לְהִיּוֹת
הַנֶּקֶב אֶחָד מִמֵּאָה וְשִׁשִּׁים לְפָרָכָה. וְצֵא וְחִשַּׁב⁷⁸ לְפִי
חֲשֻבּוֹן זֶה, שֶׁהַסָּאָה שֶׁשָּׁה קִבִּין, וְהַנֶּקֶב אַרְבָּעָה לִגִּין,
וְהֵלֵךְ שֵׁשׁ בִּיצִים⁷⁹.

(77) שם. (78) החשבון הוא פשוט: בסאה = 24 לוגים,
וארבעים סאה = 960 לוג, נמצא ששלושה לוגים הם אחד
מן 320 בארבעים סאה, או אחד מן 160 בעשרים סאה.

20 שם מ"ב. 21) אם נפלו שלושה לוגים מהם למקוה שאין בו 40 סאה. 22) מים שכבשו בהם פירות או ירקות. 23) ששלקו בהם כל דבר מאכל שהוא. 24) משקה עשוי ממים שנתנו בהם שמרי יין או חרצנים וזגים של ענבים. 25) דרכו להחמיץ כשהוא שווה זמן רב, וכל זמן שלא החמיץ - דינו כמים. 26) מימרא של שמואל, בעירובין כט, ב.

ה. ואלו²⁷ לא פוסלין ולא מעלין: שאר המשקין, ומי פרות, והציר²⁸, והמורקס²⁹, והתמד משהחמיץ. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל מאחד מאלו סאה לתוכן - לא העלהו, והרי המים כשרים כשהיו; שאין אלו פוסלין אלא בשנוי מראה, כמו שבארנו³⁰.

27 שם. 28) מים המתמצים מדגים מלוחים. 29) שומן מדגים מלוחים. 30) למעלה ה"א.

ו. ופעמים³¹ שאלו מעלין את המקוה. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו, וחזר ולקח סאה ממנו - הרי הארבעים שנשארו מקוה כשר³².

31 שם. 32) ביבמות פב, ב - אמר רבי יוחנן "עד רובר". כלומר, שלא יטול יותר מתשע-עשרה פעמים כדי שישארו רוב מים (פירוש אחר: שלא יתן רוב מי פירות. ראה שם). [רש"י שם שואל למה מעלים כשנטל סאה, הרי בסאה זו שנטל יש הרבה מים, ולא נשארו 40 סאה מים? ומתוך שהסאה מי פירות בטלה ברוב מים, וכל 41 סאה הוכשרין. וכל זה כשנתן תחילה סאה מי פירות ואחר-כך נטל סאה, אבל להיפך - פסול, שהרי כשנטל סאה מים כשרים נשארו 39 סאים, ומי הפירות שהוסיף אחר-כך אינם משלימים (ראה למעלה פ"ד ה"ז בדין נתן סאה מים שאובים ונטל סאה).

ז. מקוה³³ שהדיח בו סלי זיתים וענבים³⁴ ושנו את מראיו - כשר³⁵.

33 שם מ"ג. 34) סלים ריקים שנדבק בהם לכלוך הפירות שהיו בהם. 35) הלכלוך אין בו ממש, ואינו נידון כמי פירות.

ח. מי הצבע³⁶ פוסלין את המקוה בשלשה לגין³⁷, ואין פוסלין אותו בשנוי מראיו.

36 שם. 37) במכות ג, ב - אמרו: "מיא דציבעא מקרי" (מי צבע' שמם). פירוש, נשאר עליהם שם מים, ולפיכך דינם כמים - פוסלים בשאובים ואין פוסלים בשנוי מראה.

ט. מקוה³⁸ שנפל יין או מהל³⁹ או שאר מי פרות ושנו את מראיו ונפסל - פיצד תקנתו? נמתין עד שירדו גשמים⁴⁰ ויחזרו מראיו למראה מים. ואם ה'ה במקוה ארבעים סאה מים כשרים - ממלא ושואב לתוכן⁴¹ עד שיחזרו מראיו למראה מים. נפל לתוכו⁴² יין או מהל וכיוצא בה ונשתנה מראה

1 למדת המקוה⁷. ואם נוסף על העשרים עשרים אחרים מים כשרים - הרי זה מקוה כשר.

2 חולין קו, א: "מים שנפסלו משתיית בהמה - בקרקע כשרים". ובשבת יד, ב - אמרו, שהיו טובלים במי מערות מכונסים וסרוחים. 3) מקוואות פ"ז מ"ג. 4) מימרא של רב פפא, בשבת קמד, ב. 5) שנינו בחולין כה, ב: התמד משהחמיץ אינו פוסל את המקוה (ראה לקמן הי"א). 6) מקוואות שם. 7) שם מ"ב: "מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת, נפל לתוכו סאה מהם - לא העלהו". גירסת הגר"א: "לא פסלו ולא העלהו". נראה שלענין ה'כסף משנה' היתה גירסא אחרת במשנתנו, ולפיכך מצא מקורו במשנה מקוואות פ"ז למה אינה עולה, והרי במשנתנו כתוב בפירושו: "לא העלוהו".

3 ב. יש⁸ מעלין את המקוה ולא פוסלין, פוסלין ולא מעלין, לא מעלין ולא פוסלין.

8 שם מ"א. 9) משלימים לארבעים סאה. ג. ואלו¹⁰ מעלין ולא פוסלין: השלג, והברד, והכפור¹¹, והגליד¹², והמלח, וטיט הנרוק¹³. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר אחת ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו - הרי זה עולה למדתו¹⁴ והרי המקוה כשר ושלם¹⁵. נמצאו¹⁶ מעלין ולא פוסלין. אפלו הביא ארבעים סאה שלג בתחילה והניחן בעוקה¹⁷ ורסקו¹⁸ שם - הרי זה מקוה שלם וכשר¹⁹.

10 שם. 11) רבינו במשנה מפרש: "הוא שיקפא לפעמים. ואחרים פירשו: הטל הנקפא והוא כשיכבת שלג דקה מאוד. 12) קרח. 13) טיט רך כל-כך עד שאפשר להוריקו מכלי אל כלי. 14) משלים את המידה לארבעים סאה. 15) אף-על-פי שהיו מונחים בכלי לפני נפילתם למקוה - לא נעשו שאובים, בתנאי שלא נימוחו בכלי. 16) מזה יוצא, שהם מעלים ולא פוסלים. 17) בגומא. 18) ב'בית יוסף' י"ד סי' רא מפרש מיעך את השלג ואע"פ שלא נמס. 19) במשנה שם, אמר רבי עקיבא: "והעידו אנשי מידבא משמו (של רבי ישמעאל) שאמר להם צאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחילה", ופסק רבינו כרבי ישמעאל, מפני שעשה מעשה. ונראה שהתירו לעשות מקוה בתחילה רק משלג בלבד, אבל שאר הדברים שנמנו בין המעלים לעשות מקוה בתחילה רק משלג בלבד, אבל שאר הדברים שנמנו בין המעלים ולא פוסלים הם רק משלימים את המקוה החסר, אבל מקוה שכולה מהם - פסולה. [בטיט הנרוק, נאמר בפירוש (בסוכה יט, ב) שכולו טיט - פסול] ויש להניח שצריך רוב מים, היינו 20 סאה ומשהו.

ד. ואלו²⁰ פוסלין²¹ ולא מעלין: מים שאובין, בין טהורין בין טמאים, ומי כבשים²², ומי שלקות²³, והתמד²⁴ עד שלא החמיץ²⁵, והשכר²⁶. פיצד? מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר משקל דינר, ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכן - אינו עולה למדת המקוה ולא השלימו. ואם נפל מאחד מהן שלשה לגין מהן - פוסלין את המקוה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או לשתי או לערב אם מצטרפים. אם מטהרים המקואות העליון מהתחתון והרחוק מהקרוב. מקווה שמימי מרודים.

א. כל המערב² למקנה³ - הרי הוא במקנה⁴ ומטבילין בו. גמות הסמוכות לפי המקנה⁵ ומקום רגלי פרסות בהמה שהיו בהן מים מערבין עם מי המקנה כשפופרת הנוד⁶ - מטבילין בהן.

(2) מקואות פרק ו משנה א. (3) מים שאין בהם 40 סאה הנמצאים בצד מקווה כשר. (4) ומטבילים בהם. אולם יש הבדלי דינים בזה, ורבינו מבאר ומתחיל בדין גומות. (5) מחוץ למקווה. (6) מכיוון שמקומות אלה נמצאים מחוץ לכתלי המקווה אינם מצטרפים למקווה בפחות משיעור זה.

ב. חורי המערה⁷ וסדקי המערה - מטבילין בהן אף על פי שאין המים שבהן מערבין עם מי המקנה⁸. אלא בכל שהוא⁸.

(7) המקווה שבמערה. בתקופת המשנה היו רוב המקואות במערות משום צניעות, ולפיכך כתבה המשנה "מערה", ורבינו נקט לשון המשנה. (8) מפני שהם בתוך חלל המקווה מספיק חיבור קטן ביותר.

ג. מחט שהיתה נתונה על מעלות המקנה⁹, והיה מוליד ומביא במים¹⁰ - פיון שעבר עליה הגל טהרה.

(9) מחוץ למים. (10) הניע את מי המקווה בידו או ברגלו ונערמו גלים.

ד. עוקה שבתוף מקנה¹¹: אם היתה הקרקע המבדלת בין העוקה והמקנה בריאה ויכולה להעמיד את עצמה¹² - אין מטבילין במים שבעוקה עד שהיו מערבין¹³ עם המקנה כשפופרת הנוד; ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה - אפילו אינן מערבין אלא בכל שהוא מטבילין בהן¹⁴.

(11) חפירה בתוך המקווה עצמה תחת שטח המים עשויה ככיפה. (12) חזקה ובת קיימא. (13) כלומר, בפחות משיעור זה אין מטבילים בה. (14) מחיצה רעועה כזו שסופה ליפול מאליה דינה כסדק.

ה. כתל שפין שני מקואות שנסדק לשנים¹⁵ - מצטרפין¹⁶, ואם היה פשיהן ארבעים סאה - מטבילין בכל אחד מהן. ואם נסדק לערב¹⁷ - אין מצטרפין עד שהיה במקום אחד כשפופרת הנוד¹⁸. נפרץ הפתל מלמעלה, אם נתערבו המים למעלה מן הפתל¹⁹ בקלפת השום²⁰ על רחב שפופרת הנוד - מצטרפין.

(15) צריך להיות: לשתי. פירוש, מלמעלה למטה (רבינו בפירושו למשנתנו). (16) אם בזה פחות מארבעים ובשני גם כן פחות משיעור זה מצטרפים שני המקואות אפילו

מקצת⁴³, אם אין בה מראה מים שלא נשתנה פדי ארבעים סאה - הרי זה לא יטבל בו⁴⁴. והטובל במקום שנשתנה⁴⁵ - לא עלתה לו טבילה. אפילו חבית של יין שנשתנה בים הגדול⁴⁶ ומראה אותו מקום כמראה של יין, הטובל באותו מקום - לא עלתה לו טבילה.

(38) שם. (39) זיעת הזיתים המונחים בכלי יש גורסים "מוהל"). (40) וירבו מימיו ויבטלו את מראה מי הפירות. מדובר במקוה שאין בו 40 סאה, ואם ימלא מים בכלים ויתן לתוכו יפסלוהו מדין שאובים. (41) נתבאר כבר כמה פעמים שמקוה שיש בו 40 סאה, אין השאובים פוסלים אותו. (42) שם מ"ד. (43) במקום אחד נשתנה מראה המים, ובמקומות אחרים לא נשתנה. (44) לא יטבל אפילו בצד שלא נשתנה, מפני שאין במקוה 40 סאה מים כשרים. (45) כאן מדובר, אפילו אם נשאר 40 סאה שלא נשתנו ויש כאן מקוה כשר, אף-על-פי-כן הטבילה במקום שנשתנה - פסולה. נא-יאפשר לפרש בבא זו כשלא נשאר ארבעים סאה, שהרי במקרה זה גם הטבילה במקום שלא נשתנה - פסולה, כמו ששינוי בתוספת מקואות פ"ה ה"ח: "הטובל בין במקום היין בין במקום המים, כאילו לא טבל". (46) תוספתא, שם ה"ט.

י. שלשה לגין⁴⁷ מים שאובין שנפל לתוכן אפילו משקל דינר יין ושנה מראהן, והרי מראה הפל מראה יין, ונפלו למקנה - לא פסלוהו⁴⁸, אלא אם שנו את מראיו⁴⁹.

(47) משנה, שם פ"ז, ה. (48) משום שנידונים לעניין זה כיון, שאינו פוסל בשאובים אלא בשינוי מראה. (49) מראה מי המקוה.

יא. שלשה לגין⁵⁰ חסר דינר מים שאובין שנפל לתוכן דינר חלב⁵¹ או מי פרות, והרי מראה הפל מים⁵², ונפלו למקנה - לא פסלוהו⁵³; עד שייפלו שלשה לגין מים שאובין שאין בהן תערבת משקה אחר ולא מי פרות.

(50) שם. (51) שאינו פוסל בשלושה לוגים. (52) ואם כן, יש כאן שלושה לוגים שאובים שכולם מראה מים. (53) כתנא-קמא שם נגד דעת רבי יוחנן בן נורי.

יב. מקנה⁵⁴ שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל לו דבר - הרי זה פשר. לא אמרו אלא שנשתנה מחמת משקה אחר.

(54) דין זה למד רבינו מדין הדיח בו סלי זיתים וענבים למעלה ה"ז (כסף-משנה).

יום חמישי ח' ניסן ה'תש"פ

פרק שמיני

(1) יבאר המעורב למקווה אם הוא כמקווה. עוקה שבתוך המקווה אם מטבילין בה. כותל שבין שני מקואות שנסדק

מים שאובים ובתחתון מים כשרים. וכל שכן שמתהרים התחתון מן העליון. (29) נחבאר למעלה פרק ו הלכה ב ססילונות אפילו של מתכת שהם מקבלים טומאה אינם פוסלים את המים העוברים בהם משום שאובים. מפני ששאובה אינה פוסלת מן התורה (לדעת רבינו - אפילו כל המקווה שאובה) הקילו בה חכמים. (30) עופרת. [בתוספתא שם פרק ה הלכה ד כתוב: "מביא סילון של עץ ושל עצם או של זכוכית". ורבינו מונה את הסילונות שהיו משתמשים בהם בזמנו או בתקופת המשנה]. (31) פירוש, סותם בידי או פיו התחתון של הסילון. (32) לא התכוון לומר שיתמלא כל גובה חללו אלא שיתמלא לכל ארכו בגובה כל שהוא ללא הפסק כל שהוא, שאם נפסק במקום אחד אין כאן השקה. (33) נראה כוונתו שמושך למקווה התחתון את פיו התחתון של הסילון. (34) מסיר את ידו ומתוך כך נוגעים מי הסילון בתחתון ומחברים את שני המקואות והשקה מועילה בכל שהוא.

בסדק שרחבו כל שהוא. ומה שאמרו עירוב מקואות כשפופרת הנוד, היינו בנקב, אבל סדק לכל אורך הכותל מחבר בכל שהוא. (17) מימין לשמאל. יש מפרשים להיפך, שתי הוא מימין לשמאל, וערב - מלמעלה למטה. והראב"ד פירש כרבינו. (18) פסק כחכמים. ונימוקם הוא: כשהסדק מלמעלה למטה לא ייסתם מאליו, אבל סדק לרוחב עלול להיסתם, מפני שהחלק העליון של הכותל מכביד ויורד ולפיכך צריך שיעור גדול. [שיעור זה נאמר במקווה חסר, שצריך להשלימו, אבל כשמקווה אחד כשר ובשני 40 סאה שאובים מספיק סדק כל שהוא, אפילו בנסדק לערב, להכשיר את המקווה השאוב על ידי השקה, שהרי אפילו ייסתם הסדק יישארו השאובים בכשרותם. (19) כגון שנפגמה שפת הכותל והמים עוברים דרך הפגימה ממקווה זה לזה. (20) גובה המים המחברים שני המקואות.

ח. שלש גמות שפנחל, התחתונה והעליונה של עשרים סאה והאמצעית של ארבעים, ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל, אף על פי שהוא נכנס לתוך ויוצא מתוכו³⁵ - אין זה ערוב³⁶, ואין מטבילין אלא באמצעית³⁷; שאין המים הנזחלין מערבין³⁸ אלא אם פן עמדו.

(35) ואם כן השטף מחבר למעשה את שלשתן. (36) אין עירוב זה מצרף את החסרות עם המליאה למקווה אחד. (37) שיש בה לבדה 40 סאה בלי השטף. (38) בתוספתא שם שנינו: "רבי יהודה אומר, מאיר היה אומר מטבילין בעליונה ואני אומר מטבילין בתחתונה וחכמים אומרים בין זו ובין זו אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה מ' סאה". ופסק רבינו כחכמים. [הריב"ש בתשובותיו סימן רצב מנמק מפני שקטפרס אינו חיבור, ומשמיענו שם חידוש נפלא, שקטפרס אינו חיבור מפני שמקווה אינו מטהר בזוחלים אלא באשבורן (מים נקוים ועומדים).

ט. טיט רך שהפך שוחה ושוחה ממנו - הרי זה נמךד עם המקנה³⁹. הנה עבה עד שאין הפך שוחה ושוחה - אינו נמךד עמו.

(39) משלים לארבעים סאה.

י. מקנה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט⁴⁰ - מטבילין בטיט ובמים⁴¹. באי זה טיט מטבילין? בטיט הרך, שהמים צפין על גביו. היו המים מצד אחד והטיט הרך מצד אחר - מטבילין במים ולא בטיט⁴².

(40) בשניהם יחד יש ארבעים סאה. והמדובר בטיט הנרוק שמשלים את השיעור. (41) אם הגוף הוא במים עלתה לו טבילה אף על פי שהמים לבדם אינם מכסים את כל הגוף והרגליים שוקעות בטיט. הרע"ב ותוספות יום טוב מנמקים, מפני שהרגליים נטבלו במים לפני ששקעו בטיט. (42) ואף על פי כן משלים לארבעים סאה.

1 ו. כמה הוא שיעור הנקב שהוא כשפופרת הנוד?
2 כרחב שתי אצבעות בינוניות של כל אדם וחזירות
3 בו²¹. ואין בגודל, אלא שתי אצבעות ראשונות מן
4 הארבע שפסס היד²². כל שיעמד בשפופרת הנוד²³
5 - ממעט²⁴, ואפלו בדברים שהן מבריתו של מים.
6 ספק יש בנקב כשפופרת הנוד ספק אין בו - אין
7 מצטרפין; מפני שעקר הטבילה מן התורה²⁵, וכל
8 שעקרו מן התורה, אף על פי ששעורו הלכה - ספק
9 שיעורו להחמיר²⁶.

(21) אפשר לסבב אותן בריווח בחור הנקב, היינו נקב עגול שקטרו כרוחב שתי אצבעות. (22) אצבע ואמה. תוספתא שם פרק ה הלכה ב: "ב' אצבעות שאמרו - בבינוניות של כל אדם ולא מארבע בטפח". [הטפח הוא ארבעה אגודלים (מנחות מא, ב)]. (23) כל דבר הנמצא בחלל זה ואפילו דברים הבאים עם המים כגון עפר מקרקע המקווה או תולעים החיים במים. (24) מוריד משיעורו וצריך להרחיב את הנקב עד שיעבור דרכו זרם מים ללא כל תערובת בעובי שפופרת הנוד. (25) במשנתנו - "מפני שהוא מן התורה" ורבינו הוסיף וכתב: "מפני שעיקר הטבילה מן התורה... אף על פי ששיעורו הלכה". פירוש, השיעורים לא נכתבו בתורה אלא נאמרו הלכה למשה מסיני מפי הגבורה (עירובין ד, א). (26) פירוש, מחמירים בשיעורו. מלשונו משמע שספק הלכה למשה מסיני בדבר שאין עיקרו מן התורה - להקל.

10 ז. מטהרין את המקואות העליון²⁷ מן התחתון²⁸
11 והרחוק מן הקרוב. כיצד? מביאין סילון²⁹ של חרס
12 או של אבר³⁰ וכיוצא בהן, שאין הסילונות פוסלין
13 את המקנה, ומניח את ידיו תחתיו³¹ עד שיתמלא
14 מים³², ומושכו³³ ומשיקו³⁴ עד שיתערב המים
15 שבסילון עם מי המקנה כאחד, אפלו בשערה דיו,
16 והרי שני המקואות שהסילון ביניהן במקנה אחד.

(27) המדובר במקואות שבשיפוע הר והאחד במקום גבוה באותו שיפוע והשני במקום נמוך ממנו. (28) כשבעליון

1 יא. כל שתחלת ברייתו מן המים, בגון יבחושיין⁴³
2 אדמין - מטבילין בו. ומטבילין בעינו של דג⁴⁴.

פרק תשיעי

(43) מין תולעים השורצים במים. (44) כריש גדול שבים שנמחה עינו.

3 יב. מקנה שיש בו ארבעים סאה מכונות ויורדו
4 שנים וטבלו זה אחר זה, אף על פי שרגליו של
5 ראשון נוגעות במים - הראשון טהור והשני
6 בטמאתו⁴⁵, שהרי חסרו המים מארבעים סאה.
7 הטביל בו⁴⁶ תחלה סגוס עבה⁴⁷ וכיוצא בו והגבילו,
8 אם היתה מקצת הסגוס נוגעת במים - הרי הטובל
9 באחרונה⁴⁸ טהור, שהרי המים פלן מערבין⁴⁹.
10 הטביל בו⁵⁰ את המטה וכיוצא בה, אף על פי
11 שדחק רגלי המטה בטיט עבה שבקרקע המקנה עד
12 שצפו המים עליה למעלה - הרי זו טהורה, שהרי
13 לא נטבעו בטיט עד שטבלו במים תחלה⁵¹. הטביל
14 בו יורה גדולה⁵² - הרי זו טמאה בשתייתה, מפני
15 שהמים נתזין⁵³ ויוצאין חוץ למקנה ונמצא חסר
16 מארבעים⁵⁴. כיצד יעשה? מורידה דרך פיה⁵⁵
17 והופכה במקנה⁵⁶ ומטבילה. ומעלה אותה דרך
18 שוליה, כדי שלא יהיו המים שבתוכה שאובים
19 ויחזרו למקנה ויפסלוהו.

(2) מקואות פ"א, מ"א. (3) דרגות טהרה. (4) במים מכונסים בקרקע, וביניהם גם כאלה שאין עליהם תורת מקוה כלל. (5) מים שנקו בחפירה לא עמוקה שבקרקע (מלשון "ולחשוף מים מגבא" - ישעיה ל, יד). (6) חפירה עגולה ועמוקה. (7) חפירות מרובעות ארוכות וצרות. (8) בורות מכוסים מלמעלה, מקורים. (9) מילא מים בכלים ושפך לתוכן. [רבינו הוסיף מדעתו את הפסקא: "אע"פ שהן שאובין". במשנה איננה]. (10) כשהטומאה נגעה בהם מרצון האדם. (11) בהלכות טומאת אוכלין פט"ו ה"א. (12) יש להניח שלא נגעה בהם טומאה מרצון. (13) מותר ללוש בהם עיסה החייבת להרים ממנה חלה שהיא קדושה כתרומה. האיסור לגרום טומאה לחולין הטבולים לתרומה או לחלה (ראה הלכות טומאת אוכלין פט"ו ה"ט) נאמר רק בטומאה ודאית, אבל כאן, בחשש רחוק - לא גזרו. (14) וישפוך על הידיים, אבל טבילת ידיים במקוה שאין בו ארבעים סאה אינה מטהרת אפילו כשהמים אינם שאובים. (15) בספר אהבה, פ"ו מהלכות ברכות, ה"ה. [הראב"ד משיג ופוסק שטבילת ידיים מועילה אפילו במקוה שאין בו ארבעים סאה, אם מימיו אינם שאובים (ראה כסף-משנה)].

ב. למעלה מהן¹⁶: מי תמצית¹⁷ שלא פסקו, אלא
עדין הגשמים יורדין וההרים בוצעין¹⁸ והן נמשכין
ונקוין, ואינן שאובין אבל אין בהן ארבעים סאה -
הרי הן פשרין לתרומה¹⁹ ולטל מהן לידים, ומטביל
בהן את המים שנטמאו²⁰. פסקו הגשמים ולא פסקו
ההרים מלהזחיל - עדין הן מי תמצית. פסקו
ההרים ואינן בוצעין - הרי אלו כמי גבאין²¹.

(16) דרגה שניה. (17) יש גורסים - תמציות. מי גשמים השוטפים ממקום גבוה למקום נמוך. (18) מבבעבים ומתמצים מהם מי גשמים. (19) מפני שמי הגשמים השוטפים מעבירים את המים הקודמים שיש עליהם חשש טומאה. (20) לא התכוון לומר שהמים הטמאים, אף-על-

20 יג. מקנה שמימיו מרדדין⁵⁷ - כובש⁵⁸ אפילו חבילי
21 קש וחבילי קנים בתוך המים ומן הצדדין עד
22 שיערמו המים למעלה ויורד וטובל לתוכן.

(57) שטוחים, לא עמוקים ואי אפשר להכניס את כל הגוף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ח' ניסן - ספר טהרה - הלכות מקואות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ליתוכו מים שאובים מרובים ממי המעיין. (34) מלשוננו של רבינו משמע שמעיין מטהר בכל שהוא, בין כלים ובין אדם (כגון ילד שכל גופו עולה בבת אחת בפחות מארבעים סאה). אולם הר"י והרא"ש (הובאו ב'טור' יורה-דעה סימן רא) סוברים שמעיין כל שהוא מטהר כלים בלבד ולא אדם.

פי שהם נמצאים בעינם וניכרים - נטהרו. אלא הכוונה, תולים אנו שנשטפו על ידי מי הגשמים (תפארת ישראל. מלשוננו של הר"ש משמע שנטהרו ממש. וכן כתב ב'מעשה רוקח'). (21) המכונסים בחפירה. מי תמציות אינם מכונסים אלא שוטפים על פני הקרקע.

18 ז. לְמַעַלָּה מִזֶּה³⁵: הַמַּעֲיֵן שֶׁלֹּא נִתְעַרַּב בּוֹ מֵיִם
19 שְׂאוּבִין אֲבָל מִיָּמֵי מַכִּים, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מִיָּמֵי מָרִים
20 אוּ מְלוּחִים³⁶, שֶׁהָרִי³⁷ הוּא מְטַהֵר בְּזוּחָלִים, וְהֵן
21 הַמֵּיִם הַנִּגְרָרִים וְנִמְשָׁכִין מִן הַמַּעֲיֵן.

1 ג. הַחוּפְרִי²² בְּצֵד הָיָה וּבְצֵד הַנֶּהָר וּבְמָקוֹם הַבָּעִיץ²³
2 - הָרִי הֵן כְּמִי תַמְצִית שֶׁלֹּא פָּסְקוּ²⁴.

(22) תוספתא מקוואות פ"א ה"ז. (23) ומימיהם עוברים לחפירה. (24) המדובר כשמימי הים והנהר והביצות עוברים תדיר, ומעבירים את המים הקודמים.

3 ד. הַחוּפְרִי²⁵ בְּצֵד הַמַּעֲיֵן: כָּל זֶמַן שֶׁהָיוּ בְּאֵין מַחְמַת
4 הַמַּעֲיֵן, אָף עַל פִּי שְׁפּוֹסְקִין²⁶ וְחוֹזְרִין וּמוֹשְׁכִין -
5 הָרִי הֵן כְּמִי מַעֲיֵן²⁷; פָּסְקוּ מְלוּחִים מוֹשְׁכִין - הָרִי
6 הֵן כְּמִי גְבָאִים²⁸.

(25) שם. (26) לפעמים נפסקים. (27) מטהרים בכל שהוא (ראה ה"ח). (28) בתוספתא שבידינו הגירסא: כמי תמציות (ראה השלמות).

7 ה. לְמַעַלָּה מִהֵן²⁹: מִקְוֵה³⁰ שִׁישׁ בּוֹ אַרְבָּעִים סָאָה
8 מֵיִם שְׂאִינָם שְׂאוּבִין, שְׂבוּ טוֹבֵל כָּל אָדָם טָמֵא חוּץ
9 מִן הַזֵּב הַזָּכֵר³¹, וּבוֹ מְטַבִּילִין אֶת כָּל הַכֵּלִים
10 הַטָּמֵאִים וְאֶת הַיָּדִים שֶׁמְטַבִּילִין לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ
11 שְׂבָאֲרָנוֹ³².

(29) שם מ"ז. (30) מים מכונסים בקרקע שאינם מעיין. (31) שנאמר בו (ויקרא טו, יג): "ורחץ בשרו במים חיים", פירוש במי מעיין. ובזבה כתבה תורה (שם, כח): "ואחר טהרה" סתם, ולא כתבה "מים חיים", וסתם טהרה היא במקוה שיש בו ארבעים סאה. (32) בהלכות אבות הטומאות פ"ב ה"ב. ששפיכה מכלי אינה מטהרת לקודש אלא טבילה במקוה שיש בו ארבעים סאה.

12 ו. לְמַעַלָּה מִזֶּה³³: הַמַּעֲיֵן שֶׁמִּיָּמֵי מוֹעֲטִין וְהִרְבּוּ
13 עָלָיו מֵיִם שְׂאוּבִין. שְׁוֶה לְמִקְוֵה - שְׂאִין מְטַהֲרִין
14 בַּמֵּיִם הַנִּמְשָׁכִין מִמֶּנּוּ אֲלָא בַּמֵּיִם הַנִּקְוִין וְעוֹמְדִין
15 בְּאֶשְׁבָּרָן, וְשְׁוֶה לְמַעֲיֵן - שֶׁהוּא מְטַהֵר בְּכָל שְׁוֶה
16 שֶׁהַמַּעֲיֵן אֵין לְמִיָּמֵי שְׁעוֹר, אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהֵן
17 מְטַהֲרִין³⁴.

(33) שם. בשני דינים מחולק מעיין ממקוה. א. מעיין מטהר בכל שהוא, ומקוה (מים מכונסים) אינו מטהר בפחות מארבעים סאה. [בפסחים יז, ב אמרו שרביעית (רבע הלוג) כשירה לטהר בה כלים קטנים שכל גופם מכוסה במים בבת אחת, ובנזיר לח, א אמרו שחכמים ביטלו טהרת רביעית, אבל כל שהוא של מעיין לא ביטלו]. ב. מעיין מטהר בזוחלים (פירוש מותר לטבול במים הזוחלים מן המעיין אפילו בזמן שהם בתנועה, ואין טובלים בזוחלים מן המקוה אלא-אם-כן נקו בחפירה. (בלשון המשנה: "באשבורן". 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ט). בהלכה זו מלמדנו רבינו דין מעיין שמימי מועטים, ושפך

(35) שם מ"ח. (36) בפרה פ"ח מ"ט שנינו: "אלו הן המוכים, המלוחים והפושרין". ותמוה הדבר למה השמיט כאן פושרין, והוסיף מרים? (37) "שהרי" זה אינו מתפרש כמו במקומות אחרים כנתינת טעם, אלא משמעותו ביאור, היינו האמור מטה היא המעלה שאינה במי מעיין שרבו עליהם שאובים.

22 ח. לְמַעַלָּה מִזֶּה³⁸: הַמַּעֲיֵן שֶׁמִּיָּמֵי מֵיִם חִיִּים, שֶׁבָּהֶן
23 בְּלִבְד טוֹבֵלִים בּוֹ הַזֵּבִים הַזָּכָרִים, וְלוֹקְחִין מִהֵן
24 לְטָהֳרַת הַמַּעֲרָעָר³⁹ וְלִקְדָּשׁ מִי חֲטָאת⁴⁰. מֶה בֵּין מַעֲיֵן
25 לְמִקְוֵה? הַמִּקְוֵה אֵינוֹ מְטַהֵר אֲלָא בְּאַרְבָּעִים סָאָה;
26 וְהַמַּעֲיֵן מְטַהֵר בְּכָל שְׁוֶה. הַמִּקְוֵה אֵינוֹ מְטַהֵר אֲלָא
27 בְּאֶשְׁבָּרָן⁴¹, וְהַמֵּיִם הַנִּזְחָלִים מִמֶּנּוּ⁴² אֵינָן מְטַהֲרִין;
28 וְהַמַּעֲיֵן מְטַהֵר בְּזוּחָלִים. הַמִּקְוֵה - לֹא תַעֲלֶה בּוֹ
29 טְבִילָה לְזָבִים⁴³; וְהַמַּעֲיֵן, אִם הָיוּ מִיָּמֵי מֵיִם חִיִּים -
30 הַזֵּב טוֹבֵל בִּהֵן.

(38) שם. (39) להזיית המים המעורבים בדם הציפור, אבל לטבילת גופו אינו צריך מים חיים. (40) מים שנותנים עליהם אפר פרה אדומה, ומזים מהם על טמאי מת. (41) ראה ה"ו. (42) הנמשכים ממנו מחוץ לכתלי המקוה. (43) בכסף-משנה מעיר: "והוא-הדין למצורעים". מובן שלא התכוון לטבילת גופו, שהרי מצורע אינו טעון מים חיים, וכונתו להזיית, כמו שכתבנו בתחילת הלכה זו. [ותמוה: למה הוצרך לכתוב זאת, הלא רבינו עצמו כתב: ולוקחין וכו'].

31 ט. מַעֲיֵן⁴⁴ שֶׁמִּיָּמֵי יוֹצְאִין וְנִמְשָׁכִין לְתוֹף הַשֶּׁקֶת⁴⁵
32 וְאַחֵר כֶּף יוֹצְאִין מִן הַשֶּׁקֶת וְנִזְחָלִין - הָרִי כָּל הַמֵּיִם
33 שֶׁבַשֶּׁקֶת וְשֶׁחוּץ לוֹ פְּסוּלִין⁴⁶. הָיוּ מְקַצְּתִין נִמְשָׁכִין
34 עַל שִׁפְתַּת הַשֶּׁקֶת⁴⁷, אֲפִלּוּ כָּל שְׁוֶה - הָרִי הַמֵּיִם
35 שֶׁחוּץ לַשֶּׁקֶת פְּשָׁרִים⁴⁸, שֶׁהַמַּעֲיֵן מְטַהֵר בְּכָל
36 שְׁוֶה⁴⁹. הָיוּ מִיָּמֵי נִמְשָׁכִין לְתוֹף בְּרִכָּה שֶׁהִיא
37 מְלֵאָה מֵיִם⁵⁰ וְנִקְוִין שָׁם⁵¹ - הָרִי אוֹתָהּ הַבְּרִכָּה
38 בְּמִקְוֵה⁵². הִיא יוֹצֵא חוּץ לַבְּרִכָּה⁵³ - הָרִי זֶה פְּסוּל⁵⁴
39 לְזָבִים⁵⁵ וְלִמְצָרְעִים⁵⁶ וְלִקְדָּשׁ מִי חֲטָאת⁵⁷ עַד שֶׁיָּדַע
40 שֶׁיּוֹצֵא כָּל מִי הַמִּקְוֵה⁵⁸ שֶׁהָיוּ בְּתוֹף הַבְּרִכָּה⁵⁹.

(44) שם פ"ה מ"א. (45) המדובר, בשוקת שהיא כלי (ראה למעלה פ"ו ה"ג). (46) דינם כשאובים, מפני שנכנסו לכלי. ואע"פ שהם מחוברים, אין המעיין מטהר אותם מפני שהם

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 דָּבָר 67. הָיוּ מִיָּמֵי הַמַּעֲזֵן עוֹמְדִים⁶⁸ וְאֵינָן נִמְשָׁכִין, וְרִבְּהָ עָלָיו מִים עַד שֶׁמִּשְׁכּוֹ מִמֶּנּוּ אֲמוֹת הַמַּיִם - הָרִי הַמַּיִם שֶׁמִּשְׁכּוֹכִין שְׁוִין לְמָקוֹה לְטַהַר בְּאֶשְׁבָּרֹן בְּלִבְד⁶⁹, וְשְׁוִין לְמַעַן לְטַהַר בְּכָל שְׁהוּא⁷⁰.

(63 שם מ"ג. 64) שטפי מים צרים. (65) במשנה: "ריבה עליו והמשיכו". ופירש רבינו, שריבה מים שאובים. וכן פירש הרא"ש (והר"ש פירש שהריחב והוסיף בריכות). (66) אותן האמות. (67) מטהרות בכל שהן ובזוחלים, אבל אמות חדשות שנתוספו על ידי ריבוי השאובים אינם כמעין לטהר בזוחלים אלא לטהר בכל שהוא (ראה למעלה ה"ו). והר"ן בנדרים מא, א כותב, שלדעת הרמב"ם כאן רק המקומות שהיו המים הולכים לפני שהוסיף, דינם כמעין. אבל במקום שנתרחבו על ידי הריבוי, אינם כמעין, כמפורש בתוספתא מקוואות פ"ד ה"ו: "ואין מטהר בזוחלים אלא עד מקום שהיה יכול להלך בתחילתו". ונראה שגם הראב"ד הבין כך את דעת רבינו, ומשום כך לא השיג בחריפות, אלא הביא את התוספתא ככתבה ללא כל הערה משלו (ראה כסף-משנה). [לא נתבאר דין מקום המעין עצמו. למעלה בהלכה ו' למדנו שאם ריבה שאובים על מי מעין, דינם כמקוה שאינו מטהר בזוחלים וכמעין שמתהר בכל שהוא, אולם אין הדבר מתקבל על הדעת שיעקר המעין יהיה גרוע מהאמות הנמשכות ממנו, שדינם כמעין לכל דבר. ונראה לפרש, שבה"ו המדובר במעין שמימיו עומדים, וזה הוא הדין שבבבא האחרונה כאן. ואפשר גם לפרש שבה"ו המדובר כשרבו השאובים על מי המעין, וכאן בלא רבו. וסיוע לפירוש זה אנו מוצאים בשינוי לשון רבינו כאן מלשונו בה"ו. שם כתב: "המעין שמימיו מועטים", וכאן כתב סתם "מעין"]. (68) ולא נמשכו ממנו אמות. (69) ולא בזוחלים, מפני שנעשו ע"י שפיכת השאובים. (70) [גם כאן לא ביאר רבינו דין המעין עצמו. ונראה שדינו כדין האמות].

11 יב. כָּל הַיָּמִים⁷¹ מְטַהְרִין בְּזוּחָלִין⁷², וּפְסוּלִין לְזָבִים וּלְמַצְרָעִים וּלְקֹדֶשׁ בְּהֵן מִי חֲטָאֵת.

(71) שם מ"ד. (72) כר' יוסי שם. [בכסף-משנה מקשה שדבריו סותרים למה שכתב בפירושו למשנה פרה פ"ח מ"ח, שר' יוסי מודה בים הגדול שאינו מטהר בזוחלים, וכן פסק בהלכות פרה אדומה פ"ח ה"י. ומתקבל על הדעת שנקט כאן לשונו של ר' יוסי שאמר: "כל הימים מטהרין בזוחלים", והכוונה חוץ לים הגדול. וגם כוונת רבינו חוץ לים הגדול, וסמך על דבריו בהלכות פרה הנ"ל (חזון איש). ידועה דרכו של רבינו להעתיק לשון המשנה ככתבה. והכסף-משנה מעיר על סתירה שנייה מכאן לדבריו בהלכות פרה שם. כאן פסק פסולים לזבים ומצורעים, ושם כתב: "ושאר הימים כמעין", והמדובר לענין זבים ומצורעים וכו'. ותירץ בפלפול עמוק ומסובך. תמצית מסקנתו היא: שמי הימים פסולים לזבים כשהם זוחלים משום שזוחלים דומים לנהרות, אבל באשבורן כשרים. וכאן התכוון לזוחלים. וכן כתב גם ב"בית יוסף" יורה-דעה סימן רא].

13 יג. הַיָּמִים⁷³ הַזּוּחָלִין מִן הַמַּעֲזֵן⁷⁴ - הָרִי הֵם כְּמַעֲזֵן

בכלי. וגם הזחילה שלאחר מכן אינה מועילה להחזיר להם תורת מעין, מפני שחיבורם למעין הוא דרך השאובים. (47) למעלה משפתה, ולא נכנסו לתוכה. (48) רבינו מדייק וכותב: "המים שחוץ לשוקת כשרים" ומשמע שעל שפת השוקת אסור לטבול. וכן גם דעת מהר"ם מרוטנבורג. ובשוקת ממש אסור לטבול לכל הדיעות. ואין זה דומה למעין שהרבו עליו שאובים שבהלכה ו', כי שם נשאר המעין במקומו וטובלים בו, וכאן התערובת נמצאת מחוץ למקום המעין. וגם אין לדמות זה למה ששנינו (מקוואות פ"ו מ"ה) השידה והתיבה שבים, טובלים בהם אם הם נקובים כשפופרת הנוד, והרי גם כאן מי השוקת מחוברים למעין, מפני שבשידה ותיבה המים מקיפים אותם מכל צד, אבל בדין שלפנינו הם רק מחוברים (הרא"ש בפירושו למשנתנו). [לשון המשנה: העבירה על גבי שפה כל שהוא, כשר חוצה לה. ופירש הרע"ב: "כשר להטביל במים שעל שפת השוקת או חוצה לה". וכן מפרש הר"ש. אולם רבינו בפירושו כותב: "הנה המים היוצאים מן השוקת כשרים". משמע שעל שפת השוקת פסולים. וכן משמע מלשונו כאן. וכן פירוש גם מהר"ם מרוטנבורג, והוא מנמק: "דכתיב (שכתוב) מעין ובור מקוה מים יהיה טהור (ויקרא יא, לו), דהיינו בקרקע דלא חזי לקבולי טומאה (שאינו ראוי לקבל טומאה), אבל על גבי כלים לא". (49) מה-שאין-כן במקוואות שצריך חיבור כשפופרת הנוד, ודין המים האלה כמעין (רבינו בפירושו למשנה). [ונראה שאינם ראויים לטבילת זב והזיית מצורע ומי חטאת כמו ביוצא חוץ לבריכה שבסוף הלכה זו]. ואין זה דומה למעין שהרבו עליו מים שאובים שאינו מטהר אלא באשבורן (למעלה ה"ו), מפני שבנידון כאן מי המעין המטהרים עומדים בפני עצמם על שפת השוקת ואינם מעורבים עם השאובים, מה-שאין-כן בהלכה ו', שכולם מעורבים (תפארת ישראל). (50) מי מקוה. (51) ואינם יוצאים חוץ לבריכה, וממשיכים לרדת לבריכה (כסף-משנה). (52) לכל דבר, צריך ארבעים סאה ואינו מטהר בזוחלים. ואין דין מי הבריכה, כמעין שמימיו מועטים והרבה עליהם שאובים, שבהלכה ו'. (53) עוברים על פני המים שבבריכה ויוצאים חוצה לה, והחיבור עם המעין לא נפסק. (54) פירוש, נשאר בפסולם לעניינים האמורים מטה, אבל דינם כמעין לטהר בזוחלים ובכל שהוא. (55) זכרים. (56) להזייה. (57) מפני שהם מעורבים עם מים שבבריכה אינם מים חיים. (58) גם מי המעין שנכנסו לבריכה לפני שיצאו מחוץ לבריכה. (59) נתבאר למעלה פ"ה ה"י, בדין בור מלא מים שאובים.

1 י. מַעֲזֵן⁶⁰ שֶׁמִּיָּמֵינוּ נִמְשָׁכִין עַל גְּבֵי פָלִים שְׁאֵין לָהֶן
2 בֵּית קָבוּל, כְּגוֹן שֶׁלָּחַן וְסִפְסָל וְכִיּוּצָא בְּהֵן - הָרִי זֶה
3 כְּמָקוֹה⁶¹; וּבְלִבְד שְׁלֵא יִטְבִּיל עַל גְּבֵי הַפָּלִים⁶².

(60) שם מ"ב. (61) לכל דבר, לאשבורן ולארבעים סאה. (62) במים בעודם על גבי הכלים. והטעם, גזירה שמא יטביל בתוך כלי שיש לו בית קיבול (ר"ש). פסק כר' יוסי.

4 יא. מַעֲזֵן⁶³ שֶׁהָיוּ אֲמוֹת⁶⁴ קִטְנוֹת נִמְשָׁכוֹת מִמֶּנּוּ, וְרִבְּהָ עָלָיו מִים שְׁאוּבִין⁶⁵ לְחוּץ הַמַּעֲזֵן עַד שֶׁנִּגְבְּרוּ הַמַּיִם שֶׁבְּאֲמוֹת וְשִׁטְפוּ - הָרִי הֵן⁶⁶ כְּמַעֲזֵן לְכָל

שאינם מלכלכים - מקבלים טומאה (הלכות כלים פי"א) ואין מזחילים בהם.

טז. מי גשמים⁸⁹ הבאין מן המדרון⁹⁰ והנם נזחלין ויורדין, אף על פי שהיו מתחלתן ועד סופן ארבעים סאה - אין מטבילין בהן כשהן נזחלין⁹¹, עד שיקוו וינוחו באשברן ארבעים סאה⁹². הרי שהקיף כלים ועשה מהן מחיצות עד שנתקבץ ביניהן ארבעים סאה ממים הנזחלין מן הגשמים - הרי זה טובל בהן⁹³. וכלים שעשה מהן הגדר - לא עלתה להן טבילה⁹⁴.

(89) מקוואות פ"ה מ"ו. (90) במשנה: "חרדלית", ומבאר רבינו שנתחלפה ה"א ב"חית", וכאילו נאמר "הרדלית", פירוש, הר חלוש (ע"פ תרגום דהרינבורג) פירוש, לא גבוה. [בתוספתא פ"ד ה"ו כתוב בפירוש: "אזיהו חרדלית? מי גשמים הבאים במידרון"]. (91) ואין אנו אומרים כל העומד להיעשות נידון כעשוי, מפני שזה נאמר רק במחוסר מעשה בלבד בלי שינוי בגוף הדבר, וכאן צריך לשנות הזוחלים לאשבורן, ולכן אין להכשיר מפני שעומדים להיקוות ולא יהיו זוחלים (תפארת ישראל). (92) במשנה שם חולקים בית-שמאי ובית-הלל. בית-שמאי מקילים, ובית הלל מחמירים - ופסק כבית-הלל. (93) באותם המים. במשנה שם: "ומודים בית-הלל שהוא גודר כלים וטובל בהם". (94) מפני שהצד החיצון של הכלים לא הוטבלו במים הנקווים אלא בזוחלים שמחוץ לכלים.

יז. גל שנתלש⁹⁵ מן הים ונפל על האדם או על הכלים: אם יש בו ארבעים סאה - הרי אלו טהורין⁹⁶ לחלין⁹⁷; שאין הטובל לחלין צריך פונה⁹⁸, כמו שבארנו בהלכות שאר אבות הטמאות⁹⁹. ואם נתפזן¹⁰⁰ והיה יושב ומצפה עד שיפיל עליו הגל - עלתה לו טבילה לדבר שנתפזן¹⁰¹.

(95) שם. (96) ראה לקמן הי"ח. (97) ואינו טהור למעשר שני, ולדברים שדרגת קדושתם יותר גבוהה. (98) אבל למעשר ולמעלה ממנו צריך כוונה להיטהר, וכאן לא התכוון לטבול. (99) פי"ג ה"ב. (100) חגיגה יט, א. (101) ולכל הדברים שקדושתם למטה ממנו. אם נתכוון לחולין - מטהרת הטבילה לחולין בלבד, ואם נתכוון למעשר מועילה לחולין ולמעשר, אבל לא לתרומה וקודש, וכן הלאה.

יח. אין מטבילין¹⁰² בגל כשהוא באויר קדם שיפיל על הארץ, ואף על פי שיש בו ארבעים סאה; לפי שאין מטבילין בזוחלים, קל וחומר באויר¹⁰³. הרי שני ראשי הגל נוגעין בארץ - מטבילין בו; ואין מטבילין בכפה שלו¹⁰⁴, מפני שהוא באויר¹⁰⁵.

(102) חגיגה יט, א. (103) אם זוחלים אינם כלולים במה שאמרה תורה (ויקרא יא, לו): "יבור מקוה מים יהיה טהור" אף-על-פי שהם על הקרקע, מים שבאוויר לא כל-שכן שאינם בכלל מקוה מים שהרי לא ניקור. [בכסף-משנה

לכל דבר⁷⁵. והמנטפין מן המעיין⁷⁶, אף על פי שהן טורדין⁷⁷ - הרי הם כמקנה, ואין מטבילין אלא בארבעים סאה עומדין, ופסולין לזבים ולמצרעים ולקדש בהן מי חטאת. היו הזוחלין מן המעיין מתערבין עם הנוטפין [ממנו, אם רבו הזוחלין על הנוטפין] - הרי הכל כמעיין לכל דבר⁷⁸; ואם רבו הנוטפים על הזוחלין, וכן אם רבו מי גשמים על מי הנזהר - אינן מטבילין בזוחלין אלא באשברן⁷⁹. לפיכך צריך להקיף מפין⁸⁰ וכיוצא בו באותו הנזהר המערב עד שיקוו המים ויטבל בהן⁸¹.

(73) שם מ"ה. (74) נהרות המושכים מימיהם מן המעינות (רבינו בפירושו למשנה). (75) לטהר בזוחלים ובכל שהוא, אבל פסולים לזבים, למצרעים ולמי חטאת (בהלכות פרה שם) כתב רבינו: וכל הנהרות פסולים למי חטאת. ראה הערות שם. (76) שנופלים טיפות טיפות ממקום גבוה ונקווים למטה (רבינו בפירושו). (77) נופלים במהירות בהפסק זעיר בין טיפה לטיפה. (78) במשנה שם: "העיד ר' צדוק וכו'". (79) ובמחצה על מחצה דינם כמקוה מספק. (80) להקיף במפץ מקום מסויים מכל צדדיו. (81) בשבת סה, ב מסופר שאביו של שמואל העמיד מפצים בנהר פרת לצורך טבילת בנותיו בימי תשרי, שאז מתרבים מי הפרת ממי הגשמים, שחשש שמא ירבו ממי הגשמים על הזוחלים. [רש"י שם, וכן הר"ן בנדרים מ, ב מפרשים שנתן המפצים על קרקע הנהר, כדי שלא תתלכלכנה בטיט החוצץ. אולם רבינו, כנראה מפרש כדבריו כאן].

יד. נוטפין⁸² שעשאן זוחלין⁸³, כגון שסמך למקנה המנטף טבלא של חרס⁸⁴ חלקה והרי המים נזחלין ויורדין עליה - הרי הן פשרין. וכל דבר שמקבל טמאה, ואפלו מדברי סופרים - אין מזחילין בו.

(82) שם. (83) רבינו מפרש במשנתנו, שהמדובר בנוטפים מן המעיין, שבדינם עוסקת המשנה. [הר"ש והברטנורא מפרשים שהכוונה למקוה שנפרצה שפתו, והמים יוצאים דרך הפירצה וזוחלין. ודעת רבינו, שדין זה נאמר רק בטיפות הנופלות ממעיין בלבד, אבל לא במי מקוה (ראה יורה-דעה סימן רא סעיף לג). ומה שכתב כאן "מקוה", הכוונה למקום שנקוות בו הטיפות. ובפירושו למשנה כתב מפורש: "כשישים בה במקום אשר יפלו אלו הטיפות"]. (84) שאינה מקבלת טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (הלכות כלים פ"א ה"ה).

טו. זוחלין⁸⁵ שקלחין⁸⁶ בעלי אגוז⁸⁷ - פשרים כשהיו; שאין עלי האגוז הלח שהוא צובע⁸⁸ חשוב ככלים.

(85) עדיות פ"ז מ"ד: "העיד ר' צדוק על זוחלין שקלחין בעלי אגוז שהן כשרים". (86) שפך אותם. (87) בעדיות שם פירש רבינו, שהכוונה לקליפה החיצונה הירוקה של אגוז, ונתן לתוכה את המים והזוחלים. (88) ומלכלך את כל הנוגע בו, ומשום כך אינו ככלי ואינו מקבל טומאה. אבל כלים, אפילו קטנים מאוד, העשויים מקליפות או עלים

12 אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן פָּסוּל, שְׁאִין לוֹ בְּמָה יִתְלֶה⁹; אִם לֹא
13 נָפְלוּ - נִפְסָל, וְאִם לֹא נָפְלוּ - נִפְסָל¹⁰.

7 שם. 8) אנו אומרים שנפלו למקוה שיש בו ארבעים סאה. 9) כדי להכשיר. 10) מפני שאי אפשר להכשיר שניהם, אנו מוכרחים לפסול שניהם, שהרי אין הגיון בדבר לבחור אחד מהם ולהכשירו, ולפסול את השני.

14 ג. מִקְוֵה¹¹ שֶׁהֵנִיחוּ רִיקָן וּבָא וּמָצְאוּ מָלֵא - פֶּשֶׁר,
15 מִפְּנֵי שֶׁזֶה סֶפֶק מֵיָם שְׁאוּבִין¹² לְמִקְוֵה זֶה.

(11 תוספתא, מקוואות פ"ב ה"א. 12) ראה ה"ד.

16 ד. צְנוּר¹³ שֶׁמְקַלָּח¹⁴ לְמִקְוֵה וְהִמְכַתְּשֶׁת¹⁵ נְתוּנָה
17 בְּצִדּוֹ, סֶפֶק מִן הַצְנוּר לְמִקְוֵה סֶפֶק מִן הִמְכַתְּשֶׁת
18 לְמִקְוֵה¹⁶ - הֲרִי זֶה פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהִפְסוּל מוּכָח¹⁷.
19 וְאִם יֵשׁ בְּמִקְוֵה רַבּוֹ מֵיָם פֶּשֶׁרִים - הֲרִי זֶה פֶּשֶׁר;
20 שֶׁזֶה סֶפֶק מֵיָם שְׁאוּבִים הוּא, שֶׁהֲרִי יֵשׁ שֵׁם מִקְוֵה
21 פֶּשֶׁר קְבוּעַ¹⁸.

13 שם. 14) מי גשמים שהם כשרים. 15) שהיא כלי, והמים שבתוכה הם שאובים. 16) מים מקלחים מן המכתשת, ואפשר שמים אלה נפלו למקוה. 17) פירוש, הפסול נמצא במקום ונראה לעינינו, ולפיכך פסלוהו חכמים. ובמקוה ריקן (בהלכה הקודמת) טיהרו רק כשאין שם דבר שנותן מקום להניח שמים פסולים באו למקוה. 18) ה'כסף משנה' גורס: רוב מקוה כשר קבוע. [רבים תמהו: א. מה בכך שהפסול מוכח? הלא סוף-סוף ספק דרבנן הוא? ב. אם הפסול המוכח מכריע לצד פסול עד שאין כאן ספק השקול, מה מוסיף רוב המים הכשרים, הלא לשיטת רבינו גם רוב שאוב אינו פסול מן התורה, ואם המכתשת שבצד המקוה מחזקת את ההנחה שממנה באו המים כשאין רוב כשרים ודאי, הרי עלינו לפסול את המקוה גם כשיש בו רוב כשרים לפני נפילת המים שניתוספו? והש"ך ביו"ד סי' רא ס"ק קמד, מתרץ את הקושיא הראשונה ואומר, שמדובר כשיש סיבה לתלות יותר במכתשת, כגון שהיא קרובה יותר למקוה. אולם תירוץ זה לקושיא אחת מחזקת את הקושיא השנייה, שהרי במקרה זה אין כאן ספק השקול, ולמה מכשירים ברוב מים כשרים? ונראה ליישב את כל הדיוקים באמצעות מזיגה של שני התירוצים שנאמרו ב'כסף משנה' כאן לשאלה החמורה, למה פוסלת המכתשת בספק דרבנן. רבינו למד מלשון המשנה (טהרות פ"ד מ"ז): "ספק מים שאובים למקוה" שלא טיהרו חכמים ספק מים שאובים אלא כשנפלו לחפירה שיש בה מקוה מים, אבל אם נפלו לחפירה ריקה לא טיהרו, ומה שאמרו בתוספתא שם: "הניחו ריקן ומצאו מלא - כשר" נימקו שם: "וחזקת המקוואות כשרות", פירוש, חזקה שאין אדם טורח למלאות חפירה ריקה ארבעים סאה מים שאובים (סברת ה'כסף משנה' כאן). ונראה להוסיף שגם חפירה שיש בה פחות מרוב מקוה כשר, היינו פחות מכ' סאה ומשהו - אינו מקוה. ואחר ביאור זה, מובנים דיני מכתשת שבהלכה זו: כשאין רוב מים כשרים לא טיהרו חכמים כשהמכתשת בצידי מפני שהפסול הוא במקום

מקשה, הלא ימים מטהרים בווחלים. ולפי מה שביארנו למעלה בהי"ב דעת רבינו שים הגדול דינו כמקוה אין כאן קושיא, שאפשר לומר שכאן המדובר בים הגדול (הים התיכון). כמו שהעיר הכסף-משנה עצמו, אלא שלא קיבל תירוץ זה, מפני שלדעתו בשיטת רבינו, גם ים הגדול דינו כמעין. ונראה להוסיף על מה שכתבנו בהי"ב, שרבינו למד ממשנתו שים הגדול כמקוה, שאם דינו כמעין למה אין מטבילים בגל? ועוד קשה: למה צריכים לארבעים סאה בגל, הלא מעיין מטהר בכל שהוא. ודוחק גדול לומר שתלישתו מורידה ממנו תורת מעיין (בכסף-משנה כאן כתב בפירוש שגל זה נידון כווחלים). ואם נקבל את הסברה שהתלישה מבטלת תורת מעיין גם כן מתורצת קושייתו של הכסף-משנה כמובן. ולשיטת הכסף-משנה נשארה במקומה תמיהתנו, למה צריך שיהיה בגל ארבעים סאה. וקושיא זו אינה מתיישבת בתירוץ של הכסף-משנה כאן. ואין להקשות מן המשנה על הרא"ש והטור שסוברים שגם הים הגדול כמעין, משום שלדעתם רק כלים מיטהרים במעיין בכל שהוא ולא אדם, ובמשנתנו כתוב על האדם. אולם הכסף-משנה כאן מפרש דברי רבינו, ולדעתו גם אדם מיטהר במעיין כל שהוא. וצע"ג. 104) בגג של הגל שאינו נוגע בארץ. 105) צ"ל: באוויר (דפוס רומא-ר"מ וכת"י תימן).

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

1) יבאר ספק מים שאובים שטיהרו חכמים כיצד. מקוואות הנמצאות בארץ ישראל לפנינו מהמפתח או חוץ למפתח. מקוה שנמדד ונמצא חסר. ודין שני מקוואות אחד כשר ואחד פסול וטבל באחד מהם ועשה טהרות וכו'.

1 א. סֶפֶק² מֵיָם שְׁאוּבִין שֶׁטִּהְרוּ חֲכָמִים³ בְּצִדָּה? מִקְוֵה
2 שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם נָפְלוּ לְתוֹכוֹ מֵיָם שְׁאוּבִים⁴ אוֹ לֹא;
3 וְאִפְלוּ יָדַע בּוֹדְאֵי שֶׁנָּפְלוּ, סֶפֶק יֵשׁ בָּהֶן שְׁלֹשֶׁת לִגִּין
4 סֶפֶק אֵין בָּהֶן; וְאִפְלוּ יָדַע בּוֹדְאֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן שְׁלֹשֶׁת
5 לִגִּין, סֶפֶק שֶׁהֵינָה בְּמִקְוֵה שֶׁנָּפְלוּ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה⁵
6 סֶפֶק לֹא הָיָה - הֲרִי זֶה פֶּשֶׁר⁶.

2) מקוואות פ"ב מ"ג. 3) ראה ה' אבות הטומאות פט"ו ה"א. 4) נתבאר כבר ששלושה לוגים מים שאובים שנפלו למקוה שאין בו ארבעים סאה - פסלוהו, ואפילו אם יוסיף אחר-כך מים כשרים להשלים לארבעים סאה כשרים - לא הוכשר. 5) אמרנו למעלה בפ"ד ה"ו, שאפילו שפך כל היום מים שאובים למקוה שיש בו כשיעור הזה - לא נפסל. 6) מפני שמן התורה, מים שאובים כשרים לטבילה, וחכמים גזרו שיפסלו, וספק דרבנן לקולא. [בהל' אבות הטומאות פ"ד, כתב רבינו: "ואין מורין לו לטבול במקוה זה...". ואם טבל ועשה - טהרותיו טהורות", וכאן כתב סתם "הרי"ז כשר". ראה הערות בה"ן].

7 ב. שְׁנֵי מִקְוֹאוֹת⁷, אֶחָד יֵשׁ בוֹ אַרְבָּעִים סָאָה וְאֶחָד
8 אֵין בוֹ, נָפְלוּ שְׁלֹשֶׁת לִגִּין מֵיָם שְׁאוּבִין לְאֶחָד מֵהֶן
9 וְאֵין יָדוּעַ לְאִיזָה מֵהֶן נָפְלוּ - סֶפֶקוֹ טָהוֹר, מִפְּנֵי
10 שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּמָה יִתְלֶה⁸. הֲיֵי שְׁנֵיהֶן פְּחוּתִין מֵאַרְבָּעִים
11 סָאָה וְנָפְלוּ לְאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאִיזָה מֵהֶן - כָּל

טומאה זו היא אחת משמונה עשרה גזירות שנגזרו ביום שרבו בית-שמיא על בית-הלל (שבת יד, ב). (34) למדנו בהל' אבות הטומאות פ"ט ה"א, שהוא כשני לטומאה מגזירות חכמים. (35) מדברי חכמים, אבל בטומאה הבאה מאב הטומאה אע"פ שהיא מדבריהם - ספיקה לחומרא (משנה, טהרות פ"ד, יא). בה"א לא חילק רבינו בין טומאה חמורה לטומאה קלה, ומשמע שאפילו לטומאה חמורה המקוה כשר. והטעם, מפני שמדובר בפסולי מקוה מדברי חכמים, אולם כאן אנו עוסקים בפסולי מקוה מן התורה. [הר"ש והרא"ש במשנתנו מפרשים "טומאה חמורה" היינו טומאה דאורייתא וספק תורה לחומרא, אבל באב הטומאה דרבנן ספיקות אלו טהורים. ותמה עליהם ה'תוספות יום טוב', שהרי זה מנוגד למשנה טהרות הנ"ל. ולא מצא יישוב לתמיהתו].

ז. שני מקוואות³⁶, אחד פשוט ואחד פסול³⁷, וטבל באחד מהן מטמא חמורה³⁸ ועשה טהרות - הרי אלו תלויות³⁹. טבל בשני ועשה טהרות - הראשונות תלויות פשוט⁴⁰, והשניות טהורות⁴¹. ואם נגעו אלו באלו⁴² - ראשונות תלויות, ושניות ישרפו⁴³. וכן אם נטמא באמצע טמא קלה שבאורנו⁴⁴ וטבל בשני ועשה טהרות. אבל אם טבל באחד מהן מטמא קלה ועשה טהרות, ונטמא טמא חמורה וטבל בשני ועשה טהרות - הראשונות טהורות⁴⁵, והשניות תלויות⁴⁶. ואם נגעו אלו באלו - ראשונות ישרפו, והשניות תלויות⁴⁷ פשוט. היה באחד מהן ארבעים סאה ואחד פשוט ואחד פשוט⁴⁸, וטבלו בהן שנים, אחד מטמא חמורה ואחד מטמא קלה, ועשו טהרות - הטבל מטמא חמורה טהרותיו תלויות, והטבל מטמא קלה טהרותיו טהורות. היה אחד טמא⁴⁹ וירד לטבל והשני ירד להקר - זה שירד לטבל באחד מהן טהרותיו תלויות, כמו שבארנו, וזה שירד להקר טהור פשוט; שזה ספק מים שאובין הוא, שמא בפשוט טבל פשוט ונטמא.

(36) תוספתא, שם פ"ב ה"ה. (37) שאין בו ארבעים סאה. ה'חזון איש' נדחק לפרש שהכוונה לשאוב. וקשה לקבל פירוש זה, שהרי בהלכה זו עצמה בדין טבלו שנים, שינה וכתב רבינו "ואחד כולו שאוב", משמע שלמעלה מדובר בפסול אחד. (38) נתבאר בהלכה הקודמת. (39) טמאות מספק, אסורות באכילה ואין שורפים אותן, שמא הן טהורות ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (40) לא חל כל שינוי שישפיע עליהן לטומאה או לטהרה. (41) משמיענו, שלא נטמא מפני שבא ראשו ורובו במים שאובים. והטעם, משום שאנו תולים שהטבילה השניה היתה במקוה כשר, ואע"פ כנשאו הראשונות תלויות ולא טמאות ודאי. (42) הטהרות הראשונות והשניות. (43) בוודאי נטמאו, אם טבילה ראשונה היתה במקוה כשר ונטהר, הרי נטמא האדם בטבילה שנייה משום שבא ראשו ורובו במים שאובים, וטימא את הטהרות השניות. ואם טבילה ראשונה היתה במקוה פסול, נטמאו הטהרות

ולעינינו, וה"פסול המוכח" מבטל או מחליש את כוחה של החזקה שנאמרה בדין הניחו ריקן, והרי כאן ספק השקול שלא טיהרוהו חכמים אלא במקוה, ובנידון - אין מקוה. וכל זה כשאין רוב מים כשרים, אבל אם יש רוב כזה הרי שם מקוה על החפירה, וזה הוא הספק ששינוי בטהרות (שם) שטיהרו חכמים. ובזה מתיישבות כל התמיהות, ואולי ה'כסף משנה' עצמו התכוון לביאור זה].

ה. כל המקוואות¹⁹ הנמצאים בארץ העמים - פסולין, שחזקתן שאובין. וכל המקוואות הנמצאים בארץ ישראל במדינות²⁰ לפני מן המפתח²¹ - בחזקת פסולין, שאנשי המדינה מכבדים בהן ומטילין לתוכן מים שאובים תמיד. וכל המקוואות הנמצאים בארץ ישראל חוץ למפתח - בחזקת טהרה, שחזקתן²² מן הגשמים.

(19) משנה, שם פ"ח, א. (20) בכרכים. (21) משער העיר. יש גורסים במשנה "הפתח". (22) הנחה מתקבלת על הדעת, שהמים מי גשמים.

ו. הטמא²³ שירד לטבל, ספק טבל ספק לא טבל; ואפלו טבל, ספק יש בו²⁴ ארבעים סאה ספק אין בו, שני מקוואות, אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו, וטבל באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן טבל - ספקו טמא, לפי שהטמא בחזקתו עד שיודע שטבל פראי²⁵. וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר²⁶, בין שהיה המקוה ברשות הרבים²⁷ בין שהיה ברשות היחיד - כל הטהרות שנעשו על גביו²⁸ למפרע²⁹ טמאות, עד שיודע זמן שנמדד בו והיה שלם³⁰. במה דברים אמורים³¹? פשהיתה הטבילה מטמא חמורה³²; אבל אם טבל מטמא קלה, כגון שאכל אכלין טמאין³³ או שמה משקין טמאין או בא ראשו ורובו במים שאובין³⁴ או שגפלו על ראשו ועל רבו שלשת לגין מים שאובין, הואיל ועקר דברים אלו מדבריהן³⁵ - הרי ספקו טהור, כמו שבארנו. ואף על פי שנסתפק לו אם טבל או לא טבל, או שנמצא המקוה חסר לאחר זמן וכיוצא בספקות אלו - הרי זה טהור.

(23) שם פ"ב מ"א. (24) במקוה. (25) טומאתו היא ודאית (חזקתו שהוא טמא), וספק טבילה אינה מוציאה אותו מחזקתו טומאתו. (26) שאין בו ארבעים סאה. (27) למדנו בפ"ד מהל' אבות הטומאות ה"א, שספק טומאה ברשות הרבים - טהור. (28) על סמך טבילה במקוה זה. (29) לפני שנמדד ונמצא חסר. (30) והטהרות שנעשו לפני מדידה זו - טהורות. (31) שם. זה כתוב במ"ב אחר דין מקוה שנמדד ונמצא חסר, אבל נמשך גם לדינים שבמשנה א, היינו כל הדינים שנימנו בהלכה שאנו עומדים בה. (32) אדם שנטמא באב הטומאה, בין אב הטומאה דאורייתא ובין דרבנן (טהרות פ"ד מ"א). (33) בפ"א מהל' אבות הטומאות, למדנו שהאוכל או שותה דברים טמאים נטמא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. והתוספתא מסיימת: אין אדם טובל - אין ידיים וכלים טובלין. (6) בחולין קו, ב אמרו: כל גופו טובל - ידיו לא כל שכן. (7) אפילו יש בהם ארבעים סאה. כן כתב בפירוש בהלכות ברכות פרק ו הלכה ה. (8) מכוחו של אדם השופך. בחולין קז, א "האי אריתא דדלאי (סילון - רש"י שם) אין נוטלין ממנו לידים, דלא אתו מכוח גברא (שלא הגיעו מכוח בן אדם)".

ב. פל החוצץ בטבילה - חוצץ פידיים, בין בטבילתן¹⁶ בין בנטילתן. וכל העולה למדת המקנה, פטיט הנזרק¹⁷ - עולה לשעור הרביעית שנוטלין בהן הידיים. וכל¹⁸ הנוטל ידיו צריך לשפשף¹⁹.

(9) טיט רך שאפשר להוריקו מכלי לכלי. (10) לשפשף ידיו זו בזו.

ג. הנוטל שתי ידיו לתרומה¹¹ - צריך לחזור ולטל פעם שניה במים שניים, כדי להסיר המים שעל גב ידיו; שהרי המים שנטל בהן תחלה, והן הנקראין מים ראשונים, נטמאו בידיהם¹². לפיכך, אם נפל כפר של תרומה לתוך המים שנטל בהן ידיו תחלה - נטמא¹³; ואם נפל לתוך המים השניים - לא נטמא¹⁴. ואם נטל ראשונים ושניים למקום אחד ונפל שם כפר של תרומה - נטמא¹⁵. נטל את הראשונים ונמצא על ידיו דבר חוצץ¹⁶ והסירו ונטל את השניים - הרי ידיו טמאות פשהי; שאין המים השניים מטהרין אלא הנשאר מן המים הראשונים על גבי ידיו¹⁷.

(11) דעת רבינו שלחולין מספיקה שפיכה אחת ולא אמרו מים שניים אלא לתרומה בלבד. (12) גזרו חכמים שסתם ידיים דינן כשני לטומאה ומיטהרות בנטילה או בטבילה. (13) גזרו חכמים שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה) ולפיכך נטמאה התרומה שנגעה במים שנגעו בידיים. (14) ולמה לא נטמאו השניים מן הראשונים ויטמאו את התרומה? ומתקבל על הדעת תירוצו של בעל התוספות יום טוב, שכך הייתה תקנת חכמים, שהמים הראשונים שנשארו על היד לא יטמאו לא את הידיים ולא את השניים, שאם לא כן לא יתהרנה ידיים לעולם, כי השניים מתטמאים מן הראשונים ויחזרו ויטמאו את הידיים. (15) ואפילו אם רבו השניים על הראשונים, משום שהראשונים מטמאים אותם. (16) ולא נטהרו הידיים. [במשנה כתוב: "ונמצא על ידיו קיסם או צרור" ופירש הר"ש: אף על פי שהם רפויים ואינם חוצצים ואף על פי כן ידיו טמאות, מפני שנטמאו במים שעל הצרור. ובהתאם לפירוש זה הוא מבאר את הנימוק שנאמר במשנה. אולם מלשון רבינו ששינה וכתב "דבר חוצץ", משמע שידי נשארו טמאות מפני החציצה (בהלכה ב למדנו, שכל החוצץ בטבילה חוצץ בידים). ומזה יוצא, שאם אין חציצה - נטהרו ידיו. והרא"ש והרע"ב קיבלו פירושו של הר"ש. (17) ואין מטהרים את הידיים עצמן. בפירושו למשנה מבאר רבינו מפני שלא התכוון אלא

הראשונים וטימאו את השניות בנגיעתן. והראשונים נשארו כשהיו, משום שהשניות שנגעו באדם שבא במים שאובים נפסלו אבל אינן מטמאות אחרות (הר"ש במשנתנו, וה'כסף משנה' קיבל פירוש זה בדברי רבינו). (44) בהלכה הקודמת. (45) ככל ספק טומאה קלה. (46) שהן ספק טומאה חמורה. (47) מאותם הנימוקים. ראשונים יישרפו, כי בין שטבילה ראשונה היתה כשירה ובין שהשנייה היתה כשירה - נטמאו. במקרה הראשון נטמאו בנגיעה בשניות הטמאות, ובמקרה השני נטמאו בנגיעת הטמא שטבל במקוה פסול. (48) בתוספתא שם ה"ה כתוב "אחד שאוב", ורבינו הוסיף וכתב "כולו שאוב". [למעלה בה"ו הוכחנו שספק שאובים גם בטומאה חמורה - טהור. ולפי זה קשה למה פסק כאן בטומאה חמורה טהרותיו תלויות? הלא אפילו כולו שאוב כשר מן התורה לשיטת רבינו? ונראה, שבכולו שאוב החמירו חכמים בספקי מה שאין כן בשלושה לוגים שבה"א (ראה מה שכתבנו למעלה בה"ד בשם ה'חזון איש' בדין מכתשת), ומשום כך הוסיף רבינו כאן את המילה "כולו". ויש להניח, שגם ברובו שאובים הדין כן]. (49) טומאה חמורה.

ח. שני מקואות⁵⁰ של עשירים עשירים סאה, אחד שאוב ואחד פשר: הקר⁵¹ באחד מהן ועשה טהרות - הרי אלו טהורות; הקר בשני ועשה טהרות - הרי אלו ישרפו, שהרי ודאי בא ראשו ורבו במים שאובין, כמו שבארנו.

(50) שם. (51) אדם טהור. שביארנו למעלה, שטהרות שנגעו בבא ראשו ורובו במים שאובים - יישרפו, אף על-פי שטומאה זו היא מדרבנן ואין לה עיקר בתורה.

יום שישי ט' ניסן ה'תש"פ

פרק אחד עשר

(1) יבאר שידים הצריכות טבילה אין מטבילים אותם אלא במקוה כשר. החוצץ בטבילה חוצץ בנטילה. וכל דיני נטילה לחולין ולתרומה. דין הנוטל שתי ידיו משטיפה אחת. כל ספק ידיים לחולין ולתרומה טהור.

א. כפר בארנו², שנוטילת ידים³ וטבילתן⁴ מדברי סופרים. וידיים שצריכות טבילה - אין מטבילין אותן אלא במקוה פשר שיש בו ארבעים סאה; שפמקום שהאדם טובל - בו כלים וידיים טובלין⁵. אבל ידיים שאין צריכות אלא נטילה בלבד, אם הטבילן במי מקוה - טהורין⁶. ואם הטבילן במים שאובין, בין בכלים בין בקרקעות - לא טהרו ידיו⁷, עד שיפלו המים השאובים מן הפלי על ידיו; שאין נוטלין לידיים אלא מן הפלים ומפנה נותן⁸, כמו שבארנו בהלכות ברכות.

(2) בהלכות אבות הטומאות פרק ח הלכה ח ופרק יב הלכה י"ב. (3) שפיכת מים מכלי על הידיים מטהרת לחולין ולתרומה. (4) לקודש. (5) תוספתא מקואות פרק א הלכה

בְּמִים שֶׁיֵּרְדוּ מֵעַל יְדוֹ הַשְּׁנִיָּה³⁰. אֶפְלוֹ אֲרַבְּעָה אוֹ
חֲמִשָּׁה זֶה בְּצֵד זֶה³¹ אוֹ זֶה עַל גֹּב זֶה. וּבִלְבָד
שִׁירָפוֹ³² שֶׁיָּבֹאוּ בֵּהֶן הַמִּים³³.

(29) אפילו כשידיו זו על גבי זו. (30) כשנוטל שתי ידיו בבת אחת הן נידונות כיד אחת. [במשנתנו אמר תנא קמא: "נטל לידו אחת על שתי ידיו", אבל בבבא שנייה שם שנינו: "לשני ידיו משטיפה אחת - רבי מאיר מטמא", ולמד רבינו מזה שתנא קמא מטהר ופסק כמותו. (31) קירבו את הידיים אלו לאלו ושפך עליהן מכלי רחב וכולן שוטפו בבת אחת. (32) שלא ילחץ את הידיים זו לזו. (33) שאם יתדקן זו לזו לא יבואו מים במקום חיבור הידיים.

ז. נטל מקצת ידו³⁴ וחזר והוסיף ונטל הנשאר מן ידו - הרי ידו טמאה כשהיתה. ואם עדין יש על מקצת שנטל בתחלה טופח על מנת להטפוח³⁵ - הרי זו טהורה³⁶. במה דברים אמורים? במים ראשונים; אבל בשניים - נוטל מקצת ידיו וחזר ומוסיף על מקצתו.

(34) שם פרק א משנה א: "מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים". (35) האצבע הנוגעת תתלחלח ותרטוב את הנוגע בה. (36) מפני שטופח על מנת להטפוח מחבר והרי זה כנטילה אחת.

ח. שיעור המים שנוטלין בהן תחלה³⁷: רביעית לכל אדם ואדם לשתי ידיים, אין פחות משעור זה, כמו שביארנו בנטילת ידים לפת. אבל מים שניים - יש לשנים לטל ידיהן מרביעית³⁸, ומחצי לג נותנין לשלשה ולארבעה³⁹, ומלג נותנין אפילו למאה⁴⁰; שאין המים השניים לטהר, אלא להעביר המים הראשונים.

(37) מים ראשונים. (38) במקוואות פרק א, א שנינו: "מי רביעית נותנים לידיים, לאחד אף לשניים". ורבינו מפרש שם, שהמדובר במים שניים, אבל ראשונים אינם מטהרים בפחות מרביעית לכל אדם, ומסתמך על מה שאמרו בחולין קז, א בביאור משנה זו: "דקאתו (שהם באים) משיורי טהרה". לדעתו "שיורי טהרה" היינו מים שניים הבאים אחרי שנטהרה היד במים הראשונים. [רש"י ותוספות שם מפרשים "שיורי טהרה" היינו שמתחילה היה שיעור רביעית ונטל האחד ידיו ולא שפך כל המים, ומותר לאדם אחר ליטול ידיו משארית זו. ורוב הפוסקים - וביניהם גם הראב"ד - קיבלו פירושם]. ודווקא לשני בני אדם מספיקה רביעית למים שניים, אבל לא משלושה ולמעלה. (39) ארבע רביעיות בלוג וכשאתה מחלק חצי לוג, שהוא שתי רביעיות - לארבעה, מגיע חצי רביעית לאחד. ואף על פי שמספיק חצי רביעית לאדם - צריך שיהיה בכלי רביעית בתחילה. (40) בתוספת מים, שהרי אין כל אפשרות ליטול מאתיים ידים בלוג אחד מים (כסף משנה).

ט. פלי שהיה בו רביעית מים פשרים לנטילת ידים ונתן לתוכו מעט מים פסולין לנטילת ידים - הרי

להעביר את המים הראשונים ולא לטהר את הידיים, ומזה יוצא, שאם התכוון לטהר ידיו - נטהרו. אולם כאן כתב סתם "ידיו טמאות כשהיו" ולא תלה הדבר בכוונתו.

ד. הידיים מתטמאות ומתטהרות עד הפרק¹⁸. כיצד? נטל את הראשונים עד הפרק ונטל המים השניים חוץ לפרק¹⁹ וחזרו מחוץ לפרק לידיו - הרי ידיו טהורות, שהמים השניים טהורין הן²⁰. נטל את הראשונים והשניים חוץ לפרק²¹ וחזרו לידו - נטמא ידו; שהמים הראשונים שחוץ לפרק נטמאו מחמת ידיו²², ואין המים השניים מטהרים מים שחוץ לפרק²³, ולפי שחזרו המים שחוץ לפרק לידו טמאוה.

(18) המקום שמתחברים בו איברי הגוף או חלקי איברים נקרא "פרק", וכאן הכוונה למקום חיבור חלקי יד האדם. רבינו לא ביאר לאיזה פרק התכוון וגם בפירושו למשנתנו לא גילה כוונתו. [רש"י בחולין קו, ב מפרש: הפרק השני היינו אמצע האצבעות]. ובאורח חיים סימן קסב נפסק להלכה שנטילת ידיים עד מקום חיבור האצבעות לכף היד. טומאת ידיים לא גזרו אלא עד מקום הפרק אבל למעלה מן הפרק לא גזרו ואין מקום זה מתטמא, אלא כשנטמא כל הגוף. (19) כלומר, גם חוץ לפרק. (20) לא נגעו במקום טמא וגם לא במים טמאים. (21) גם בבבא זו המדובר כששפך בתוך הפרק וגם מחוץ לפרק. (22) המים שנשארו על הידיים בתוך הפרק לא נטמאו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, אבל המים הנמצאים מחוץ לפרק נטמאו מנגיעתם בידיהם בתוך הפרק. (23) כמו שאמרנו: ומתטהרות עד הפרק.

ה. נטל²⁴ את הראשונים לידו אחת, ונמלך ונטל את השניים לשתי ידיו - טמאות; שהשניים מתטמאין מחמת היד שלא נטלה במים ראשונים, וחוזרין ומטמאין את היד השנייה²⁵. נטל את הראשונים לשתי ידיו ונטל את השניים לידו אחת - האחת²⁶ טהורה. נטל ידו אחת ושפשה בחברתה - נטמאו המים שעליה מחמת חברתה שלא נטלה וחוזרין ומטמאין את היד שנטלה²⁷. שפשה בראשו או בכף²⁸ - הרי זו טהורה.

(24) קירב את ידיו זו לזו ושפך שנית על שתיהן. (25) למעלה בהלכה ג נתבאר, שהמים הראשונים שנשארו על היד אינם מטמאים, אבל זה נאמר באותה היד שעליה נשפכו, כדי לטהרה, אבל מטמאים הם את היד השנייה שנגעה בהם. (26) זו שנטל אותה שנית. (27) מי הנטילה אמנם אינם מתטמאים מטומאת היד שטיהרו אותה, אבל מתטמאים מן היד השנייה וחוזרים ומטמאים את היד שעליה נשפכו. (28) מפני שמשקין טמאים אינם מטמאים בנגיעתם חלקי הגוף האחרים אלא ידיים בלבד. וכוותל אינו מקבל טומאה מפני שהוא מחובר לקרקע.

ו. נטל שתי ידיו משטיפה אחת²⁹ - הרי אלו טהורות, ואין אומרים: הרי זה כנוטל יד אחת

"והדבר תלוי בכוונת הלב.."

יש הסוברים (מנחת חינוך, מצוה שסד) שלדעת הרמב"ם התשובה אינה מצוה מהתורה אלא שאם ירצה לעשות תשובה מצוה להתוודות בדברים, ועזיבת החטא היא פרט מקדים לוידוי. אבל אדמו"ר הזקן למד ששיטת הרמב"ם שעזיבת החטא היא מצוה התשובה ולא רק וידוי דברים, וראה לכך כותרתו בתחילת הלכות תשובה: "מצות-עשה אחת והוא שישוב החוטא מחטאו".

על פי זה יובן מדוע בהלכות תשובה (פ"ב ה"ג) המשיל את המתוודה בדברים ולא גמר בלבו לעזוב, לטובל ושרץ בידו כי אחיזתו בשרץ היא אחיזה בטומאה שהיא היפך עניין הטבילה והטהרה. כי אזיל לשיטתו שעיקר מצוה התשובה היא עזיבת החטא - "ומה היא התשובה שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד כו" ולכן הביא הדוגמא מטובל ושרץ בידו שעניינו היפך הטהרה כמו זה שלא גמר בלבו לעזוב החטא שהוא היפך התשובה, כי לשיטתו עיקרה של מצוה התשובה היא גמירת הלב לעזוב החטא.

(על פי לקו"ש חלק ל"ט ע' 167)

"טהור.."

פעולת לימוד החסידות על האדם היא על-דרך טבילה במקווה שהטובל חייב להיות מכוסה כולו במים, כי על ידי לימוד החסידות - מעיינות שבתורה - הוא מכוסה ומוקף באלוקות על-דרך שיהי' לעתיד-לבוא "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". מה-שאינ-כן בלימוד נגלה דתורה, שבו (כמאמר הגמ') עלול להיות "לא ברכו בתורה תחילה" היינו ששוכח מ"נותן התורה", אבל בלימוד החסידות כאמור מקיף האדם את עצמו באופן של "אתנסיא" שאי אפשר לו לשכוח מנותן התורה.

(על פי לקו"ש ח"ב ע' 176 והערה 39)

"והביא נפשו במי הדעת טהור.."

"... כך המכוון לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור". ובזה רבו הגירסאות, ויש שגרסו "והביא נפשו במי הדעת הטהור כו" או "הביא נפשו במי הדעת הטהור, טהור" וכו'. ויש לומר שהגירסא הנכונה היא כנ"ל: "והביא נפשו במי הדעת - טהור". כי כידוע דקדק הרמב"ם מאוד בלשונו גם

1 אלו פשרין⁴¹. נטל מן הפלי פשעור שנתן ונשארה
2 רביעית בלבד פשהיתה - הרי זו פסולה⁴², מפני
3 שהמים הפסולין השלימו שעור הרביעית⁴³.

(41) כמו מקווה שיש בו ארבעים סאה ונתן לתוכו שאובים (למעלה פרק ד הלכה ו). (42) בזבחים שם: "כל המשלים למי מקווה משלים לכיור, לרביעית (לנטילת ידיים) - אינו משלים". ומפרש רב פפא שהכוונה לנתן סאה (שאובים למקווה) ונטל סאה: במקווה כשר (כלמעלה פרק ד הלכה ז) ולרביעית פסול, אם הייתה רביעית מכוונת והוסיף פסולים ואחר כך נטל מן התערובת. (43) שהרי לא נשארה רביעית מים מן הכשרים לבדם.

4 י. כל המים הפסולין לנטילה במים ראשונים, כך
5 הן פסולין במים שניים⁴⁴; וכל פלי שאין נוטלין
6 ממנו במים ראשונים, כך אין נוטלין ממנו מים
7 שניים; וכשם שצריך להיות המים הראשונים מכה
8 אדם, כך המים השניים.

(44) נתבאר למעלה בהלכה ג שלא הצריכו חכמים מים שניים אלא לתרומה בלבד אבל לא לחולין. ובדיני נטילת ידיים (בהלכות ברכות פרק ו) לא הזכיר רבינו כלל מים שניים.

9 יא. כבר בארנו בפרק ששי מהלכות ברכות כל מיני
10 המים הפסולין לנטילת ידים והפשרין, וכל הפלים
11 שנוטלין בהן לידים ושאין נוטלין, ואי זו נתינה
12 היא מכה נותן וכשרה ואי זו נתינה אינה מכה נותן
13 ופסולה; וכל אותן הדברים שבארנו שם בנטילת
14 ידים לפת חלין, כך הן לתרומה⁴⁵. וכשם שכל ספק
15 ידים טהור לחלין, כמו שבארנו שם, כך הן
16 לתרומה כל ספק ידים טהור.

(45) פירוש, כל-שכן לתרומה.

17 יב. דבר ברור וגלוי, שהטמאות והטהרות גזרות
18 הפתוב הן, ואינן מדברים שדעתו של אדם מברעתו,
19 והרי הן מפלל החקים. וכן הטבילה מן הטמאות
20 מפלל החקים הוא; שאין הטמאה טיט או צואה
21 שתעבר במים, אלא גזרת הפתוב היא. והדבר תלוי
22 בכוונת הלב, ולפיכך אמרו חכמים: טבל ולא
23 החזק⁴⁶ - פאלו לא טבל. ואף על פי כן⁴⁷ רמז יש
24 בדרך: כשם שהמכוון לבו לטהר - כיון שטבל טהור
25 ואף על פי שלא נתחדש בגופו דבר; כך המכוון לבו
26 לטהר נפשו מטמאות הנפשות, שהן מחשבות האון
27 ודעות הרעות - כיון שהסכים בלבו לפרש מאותן
28 העצות והביא נפשו במי הדעת, טהור. הרי הוא
29 אומר: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, מפל
30 טמאותיכם ומפל גלוליתכם אטהר אתכם. השם
31 ברחמי הרבים מפל חטא עון ואשמה וטהרנו,
32 אמן.

"וזהו סידורן..."

בסדר ההלכות, הקדים הרמב"ם הלכות גניבה לגזילה (ואבידה) וכן הוא בשו"ע שהקדים הלכות גניבה להלכות גזילה. אבל בשו"ע אדמו"ר הזקן הקדים גזילה לגניבה. וההסבר בזה הוא, כיון שהרמב"ם קרא לספרו "משנה תורה" מהטעם שכתב בהקדמתו "...לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה" הלך גם בסידור ההלכות כסדר שבתורה, כי דיני גניבה הובאו בפרשת משפטים (כא, לז. ואילך) ודיני גזילה בפרשת ויקרא (ה, כא. ואילך).

אבל האדמו"ר הזקן שהשו"ע שלו הוא "הלכות הצריכות מלוקטות" הקדים גזילה לגניבה, כי תיקון הגזילה קודם לתיקון מעשה הגניבה שבגזילה הנעשית בגלוי ובפני רבים הדבר ידוע לכל ואין צורך להמתין לחקירה ודרישה בבית-דין כמו בגניבה תהליך שלוקח משך זמן. והוא על-דרך מה שמצינו בענין בתשובה ש"ספק עבירה צריכה יותר תשובה מעבירה ודאית שעליהם מתחרט האדם בכל לבו משא"כ בספק עבירה שאינו בטוח אם עשאה. ולכן קרבן אשם הבא על הספק יקר יותר מקרבן חטאת הבא על הוודאי.

ומה שחיבר הלכות גזילה ואבידה (אף שאבידה שייכת יותר לגניבה שהרי באה לידו בהיתר ולפי הציווי - "השב תשיב" ומעתה יכול לגנבה אבל לא לגזלה) יובן על פי פנימיות העניין: גזילה מורה על כללות החטאים שבכולם גוזל החוטא (בפני הבעלים - הקב"ה) מרשות הקדושה לרשות ה'לעומת זה'. והסיבה לכך היא "אבידה" כי אמרו חז"ל "אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות" וסיבת כניסת ה'רוח שטות' היא כמארז"ל: "איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו" כי בכל אחד מישראל יש בחינת מ"ה שנותנים לו - הנפש האלקית שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" וכשמאבד בחינת מ"ה מגיע למצב של גזילה שיונקים ממנו החיצונים.

ובכדי להשיב את הגזילה עליו לחפש את ה"אבידה" שזוהי עבודת התשובה, כמו שכתוב "ובקשתם משם" ואחרי שמוצא את האבידה נעשה בדרגה גבוהה יותר מלפני החטא כי בחינת מ"ה שלו נעשה מושל ושולט יחידי ב"עיר קטנה זה הגוף" שצד ה'לעומת זה' מתהפך לטוב.

גם בסדר פרטי הלכות גזילה מודגש הסדר הנ"ל שפתח "כל הגוזל..." עובר בלא-תעשה שנאמר לא תגזול" וממשיך בה"ב "ואסור לגזול כל שהוא דין תורה" ומבאר אדמו"ר הזקן בשו"ע שלו שהגם שפחות משווה פרוטה אינו נקרא ממון, מ"מ "חצי שיעור אסור מן התורה לכתחילה" כי בכל פרט ופרט שבעולם גם הקטן ביותר ישנו ניצוץ אלוקי ויש

בדקדוק זכר ונקבה וגם בלשון יחיד ורבים. ולכן, אילו רצה לייחס את המילה טהור למים, היה צריך לכתוב בלשון רבים - מי הדעת הטהורים, בדיוק כפי שכתב בהלכה זו עצמה "מים טהורים". ואילו התכוון ליחס את המילה טהור ל"דעת", היה לו לכתוב בלשון נקבה - מי הדעת הטהורה בדיוק כפי שכתב על ה"דעות הרעות" - לשון נקבה. אלא שברור שהמילה טהור מתייחסת לאדם שהביא נפשו במי הדעת שהוא טהור, ולכן יש לקיים גירסא זו: "...והביא נפשו במי הדעת, טהור".

ומה שלא כתב גם על הדעת שהיא טהורה - היפך הדעות הרעות, כי דעת סתם, מתייחסת בפשטות לדעת האמיתית שהיא התורה, ולכן כתב בפשטות "והביא נפשו במי הדעת" ואין צורך לפרש ולכתוב מה היא הדעת הטהורה. ובנוסף, אילו היה כותב הלשון "מי הדעת הטהורה" שהוא ביחס הפוך ל"דעות הרעות" היה עלול להשתמע שגם הדעות הרעות הן "דעות", אבל משכתב כך, רצה לדייק שאין שום דעת אחרת מלבד דעת התורה, וה"דעות הרעות" אינן בכלל דעות כלל. על-דרך שכתב (הל' פרה אדומה פ"א ה"ה ועוד) בנוגע להזאת אפר פרה אדומה באזוב "כל אזוב שיש לו שם לווי פסול, והאזוב שקורין אותו אזוב ביחוד (כלומר ללא תוספת שם לווי) הוא הכשר", על-דרך-זה יש לומר בעניינינו שדעת סתם ללא שם לווי היא הדעת האמיתית, היינו דעת של תורה.

(על פי שיחת ליל ד' דסוכות תשמ"ח וזק"ש ש"ח עמוד 20 הע' 42)

46 לא התכוון להיטהר. 47 אף על פי שכולם גזירות הכתוב שלא נתגלה טעמן.

- 1 סִלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת מְקוֹנְאוֹת בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא
- 2 נִגְמַר סֵפֶר עֲשָׂרִי, וְהוּא סֵפֶר טְהָרָה.
- 3 הַלְכוֹתָיו שְׁמוֹנֶה, וּפְרָקָיו מָאָה וָאַרְבָּעִים וָאַרְבָּעָה,
- 4 וְאֵלּוּ הֵן: הַלְכוֹת טְמֵאֵת מֵת - חֲמֵשָׁה וָעֶשְׂרִים
- 5 פְּרָקִים. הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה - חֲמֵשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים.
- 6 הַלְכוֹת טְמֵאֵת צֶרַעַת - שֵׁשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת
- 7 מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב - שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים.
- 8 הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת - עָשְׂרִים פְּרָקִים.
- 9 הַלְכוֹת טְמֵאֵת אֶכְלִין - שֵׁשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת
- 10 כָּלִים - שְׁמוֹנֶה וָעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת מְקוֹנְאוֹת -
- 11 אֶחָד עָשָׂר פְּרָקִים.
- 12 הֵט לְפִי אֶל יְדוּתִיךָ וְאֶל אֶל בָּצַע

סֵפֶר אֶחָד עָשָׂר וְהוּא סֵפֶר נְזִיקִין

- 15 הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ. וְזֶהוּ סִדּוּרָן: א. הַלְכוֹת נִזְקֵי מָמוֹן.
- 16 ב. הַלְכוֹת גְּנֵבָה. ג. הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאַבִּידָה. ד. הַלְכוֹת
- 17 חֻבֵּל וּמִזִּיק. ה. הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וְשֹׁמֵרֵת נֶפֶשׁ.

6) בהתאם לטבעה. (7) ערימת שבלים שנקצרו. (8) שריכה על החפץ בלא כוונה להזיק, וזוהי "רגל" להלן הלכה ה. ואם עשתה כן בכוונה להזיק - אין זה "רגל" אלא "קרן", להלן שם. (9) בלשון התלמוד: עידית, וראה להלן פרק ח הלכה י. (10) פסוק זה מדבר על נזקי שן, שהזיקה הבהמה על ידי שאכלה. ועל נזקי רגל, שהזיקה ברגלה דרך הילוכה. ומכיון שדרכה בכך, על הבעלים לשלם נזק שלם, כי עליהם מוטלת שמירת בהמתם, והם אחראים לה (שמות כא, לו), ומכיון שלא שמרו, מן הדין שישלמו את כל הנזק. ומטעם זה אפשר גם לגבות את דמי הנזק מנכסי הבעלים ומן העידיות שבהם, כי הבעלים הם הנאשמים. ראה בבא קמא ב: ג. וטז: (11) ממנהג ברייתא. (12) כיון שאין דרכה בכך. וראה להלן פרק ב הלכה ז, שמטעם זה הם פטורים מן הדין אלא שחייבתם התורה מטעם קנס, אך מגוף המזיק עצמו.

לשומרו שלא יפול לרשות ה'לעומת זה'. וממשיך "אין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקו לעשה, שנאמר והשיב את הגזילה אשר גזל, זו מצות-עשה". וההוראה היא שגם כאשר גזל דבר מסוים מרשות הקדושה אין לאדם ליפול ברוחו כי יודע שיכול להשיב את הגזילה, ולא עוד אלא שעל ידי זה מקיים מצוה שלא היה יכול לקיימה לולי הגזילה. ופשיטא שלכתחילה אסור לאדם להביא עצמו לידי גזילה אלא שאם ח"ו אירע עניין זה, עליו לדעת שיכול להשיבה ועל ידי זה לבוא לידי עילוי גדול יותר מכפי שהיה קודם הגזילה.

(על פי לקו"ש חלק כ"ה ע' 454)

הלכות נזקי ממון

ג. פיצד? שור שוה מנה¹³ שנגח לשור שוה עשרים והמיתו, והרי הנבלה שוה ארבעה - פעל השור חזק לשלם שמונה, שהוא חצי הנזק; ואינו חזק לשלם אלא מגוף השור¹⁴ שהזיק, שנאמר: ומכרו את השור החי¹⁵. לפיכך, אם המית שור שוה עשרים לשור שוה מאמים, ונבלה שוה מנה - אין פעל הנבלה יכול לומר לבעל החי 'תן לי חמשים'; אלא אומר לו 'הרי שור שהזיק לפניך, קנהו וְלֶךְ', אפלו אינו שוה אלא דינר¹⁶. וכן כל פיוצא בזה.

13) מאה דינרי כסף. 14) ולא מנכסים אחרים של בעל השור. 15) בניגוד ל"מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" הנאמר בשן ורגל, ראה שם לד. 16) דינר כסף = זוז.

ד. העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד במנהג ברייתו - הוא הנקרא מועד; והמשנה¹⁷ ועשה מעשה שאין דרך כל מינו לעשות פן תמיד, כגון שור שנגח או נשך - הוא הנקרא תם. וזה המשנה, אם הרגיל בשנויו פעמים רבות¹⁸ - נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו, שנאמר: או נודע פי שור נגח הוא¹⁹.

17) ממנהג ברייתו. 18) שלש פעמים בשלשה ימים, ראה להלן פרק ו הלכה א. 19) ומסיים שם: שלם ישלם שור תחת השור, היינו נזק שלם. א"כ קיימים שני מיני "מועד": א. מעשה "כמנהג ברייתו", כגון בהמה שאכלה תבן או קש; ב. מעשה שאינו "כמנהג ברייתו", אבל נשנה פעמים רבות, כגון שור שנגח פעמים רבות.

ה. חמשה מעשים תמים²⁰ יש בבמהמה, ואם הועדה לאחד מהן²¹ - נעשת מועדת לאותו מעשה. ואילו הן: הבמהמה אינה מועדת מתחלתה לא לגח²², ולא לגח²³, ולא לשון, ולא לרביץ על פלים גדולים, ולא לבטט; ואם הועדה לאחד מהן - הרי זו מועדת²⁴. אכל השן מועדת מתחלתה לאכל את הראוי לה²⁵, והרגל מועדת מתחלתה לשבר בדרך הלוכה, והבמהמה

1 יש בכללן ארבע מצות עשה, וזה הוא פרטן: (א) דין השור. (ב) דין ההבצער. (ג) דין הבזר. (ד) דין הבצעה.

4 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) ענינו ביאור נזקי בעלי חיים: אי אלו בעלי חיים הם, ולאי זה פועל הם מועדים מתחלתם. ולאי זה תמים עד שיועדו, ובאי זה רשות שהזיקו הם חייבים, ובאיזה פטורים. וכמה הבעלים משלמים, אם כל הנזק או חציו, וממה הם חייבים לשלם, אם מגוף המזיק בלבד או מנכסיהם. ונתבאר בו השלשה אבות - שהן הקרן והשן והרגל. ושהקרן אינה מועדת מתחלתה. ושיש לכל האבות תולדות שהן כמותן.

א. כל נפש חיה² שהיא ברשותו של אדם שהזיקה - הבעלים חייבין לשלם, שהרי ממונם הזיק³; שנאמר: פי יגף שור איש את שור רעהו. אחד השור ואחד⁴ שאר בהמה וחיה ועוף, לא דבר הפתוב בשור אלא בהמה⁵.

(2) בין בהמה, בין חיה ובין עוף, ראה בבא קמא טו: וכא: (3) והבעלים חייבים לשמור על ממונם שלא יזיק, ראה שם ב: וג: (4) בין... בין. (5) תוספתא בבא קמא פ"ו הלכה ז, ומכילתא דר' שמעון בן יוחאי משפטים כא, לה. "שור" שבתורה הוא דוגמה בלבד הלקוחה מן המציאות, וראה בבא קמא נד:

ב. וכמה משלם? אם הזיקה בדברים שדרכה לעשותם תמיד כמנהג ברייתו⁶, כגון בהמה שאכלה תבן או עמיר⁷, או שהזיקה ברגלה בדרך הלוכה⁸ - חזק לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו⁹, שנאמר: מיטב שדהו ומיטב פרמו ישלם¹⁰; ואם שנתה¹¹ ועשתה מעשים שאין דרכה לעשותם תמיד והזיקה בהן, כגון שור שנגח או נשך - חזק לשלם חצי נזק¹² מגוף המזיק עצמו, שנאמר: ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגו'.

מאירת עינים' שם]. (36) לא למזיק ולא לניזק - אלא של אחר, ראה בבא קמא יד.

ח. הַזִּיקָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים אוּ בְּחֶצֶר שְׂאִינָה שֶׁל שְׂנֵי־הֵם³⁷, לֹא לְמִזִּיק וְלֹא לְנֹזֵק, אוּ בְּחֶצֶר שֶׁהִיא שֶׁל שְׂנֵי־הֵם וְהִיא מִיַּחַדָּת לְהִנִּיחַ בָּהּ פְּרוֹת וְלִהְכָּנִים לָהּ בְּהֶמְהָ, כְּגוֹן הַבִּקְעָה³⁸ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ: אִם בְּשֵׁן וְרָגַל הַזִּיקָה בְּדִרְכָּהּ - הִרִי זֶה פֶּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ רִשּׁוֹת לְהִלָּךְ³⁹ [פֶּאֶן] וְכֵאֵן, וְדֶרֶךְ הַבְּהֶמְהָ לְהִלָּךְ וְלֹאֲכַל בְּדִרְכָּהּ⁴⁰ וּלְשֹׁבֵר בְּדֶרֶךְ הַלּוֹכָה; וְאִם נִגְחָה אוּ נִגְפָה אוּ רָבְצָה אוּ בָעֻטָה אוּ נָשְׂכָה: אִם תִּמָּה הִיא - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֵק, וְאִם מוֹעֵדָת - נֹזֵק שְׁלֵם⁴¹.

(37) ר' שמעון בן אלעזר, בברייתא שם. (38) אבל אם בהמת אחרים (לא של אחד השותפים) הזיקה שם, בשן או ברגל, דינה כהזיקה בחצר הניזק, כי לה אין רשות להלך שם, וראה שם מ: (39) וזאת ידע בעל הפירות, ועליו לשמור עליהם. (40) שם יד. (41) כיון שאין לו רשות להכניס שם בהמה, אין זה דומה לרשות הרבים, ודינו כאילו נכנס לרשות היחיד של הניזק. אלו דברי ר' יוסף לפי פירוש הגמרא, שם.

ט. הִיתָה הַחֶצֶר שֶׁל שְׂנֵי־הֵם מִיַּחַדָּת לְפָרוֹת וְלֹא לְהֶכְנִים בָּהּ בְּהֶמְהָ, וְהֶכְנִים שָׁם אֶחָד מִן הַשְּׂתֵּפִין בְּהֶמְתּוֹ וְהַזִּיקָה - חֵיב אָפְלוֹ עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרָגְלִי⁴². וְכֵן אִם הִיתָה מִיַּחַדָּת לְבִהֶמְהָ לְשְׂנֵי־הֵם, וְהִיא רִשּׁוֹת לְאֶחָד מֵהֶן בְּלִבָּד לְהֶכְנִים לָהּ פְּרוֹת, וְהַזִּיקָה⁴³ פְּרוֹתָיו - חֵיב עַל הַשֵּׁן וְעַל הָרָגְלִי⁴⁴.

(42) בהמתו של השני. (43) מכיון שרק לשותף שלו היתה רשות להכניס פירות, על כן דינו לגבי שן כדון חצר הניזק (ראה שם). (44) עיקרים הנאמרים בתורה (בבא קמא ב:).

י. שְׁלֹשָׁה אַבּוֹת⁴⁵ נִזְיָקִין בְּשׂוֹר: הַקָּרֶן⁴⁶, וְהַשֵּׁן, וְהָרָגֶל⁴⁷. תּוֹלְדוֹת הַקָּרֶן⁴⁸: נְגִיפָה⁴⁹, נִשְׂכִּיחָה⁵⁰, רִבְצִיחָה, בְּעִטָּה⁵¹. תּוֹלְדוֹת הַשֵּׁן⁵²: אִם נִתְחַפְּכָה בְּכֹתֵל לְהִנָּאֵתָה וְהַזִּיקָה בְּחִפּוּכָה, וְכֵן אִם טִנְפָה פְּרוֹת⁵³ לְהִנָּאֵתָה. תּוֹלְדוֹת הָרָגֶל⁵⁴: הַזִּיקָה בְּגוּפָה דֶּרֶךְ הַלּוֹכָה⁵⁵, אוּ שֶׁהַזִּיקָה בְּשַׁעְרָה⁵⁶ דֶּרֶךְ הַלּוֹכָה, אוּ בְּשִׁכְשָׁה בְּזִנְכָה⁵⁷, אוּ בְּאֶפְסָה שְׁעָלֶיהָ, בְּפֶרֶם־בִּיא⁵⁸ שֶׁבִּפְיָהּ, בְּזוּג שֶׁבְּצוּאָרָהּ⁵⁹; וְכֵן חֲמֹר שֶׁהַזִּיק בְּמִשְׁאֵאוֹ בְּשַׁעַת הַלּוֹכוֹ⁶⁰, וְעִגְלָה הַמוֹשְׁכָת בְּקֶרֶן שֶׁהַזִּיקָה בְּשַׁעַת מְשִׁיכָתָהּ. כָּל אֵלּוּ תּוֹלְדוֹת הָרָגֶל הֵן, וּבְרִשּׁוֹת הָרִבִּים פֶּטוּרִין, וּבְרִשּׁוֹת הַנֹּזֵק מְשַׁלְּמִין נֹזֵק שְׁלֵם⁴².

(45) נגיחה. (46) ראה למעלה הלכה ה. (47) מעשי נזק הנעשים לא על-ידי קרן ובכל זאת דינם כקרן, מכיון שהם דומים לה. (48) באחד מאברי הגוף. (49) בשן. (50) ברגל. כולן נמנות עם תולדות הקרן, כי הן דומות לה באופיין. (51) כל נזק שיש בו הנאה לבהמה המזיקה (ראה בבא קמא ג.). (52) על-ידי-זה שנתגלגלה עליהם להנאתה (ראה רש"י שם ד"ה נתחככה, ויח: ד"ה דדחיק). או על-ידי

1 מוֹעֵדָת מִתְחַלֶּלֶת לְרִבֵּץ עַל פִּקְדֵי קִטְנִים²⁶ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם
2 וּלְמַעַף אוֹתָן.

(20) בבא קמא טו: (21) שחזרה על אותו מעשה פעמים רבות. (22) בקרן. (23) באחד משאר אברי הגוף. (24) לאותו מעשה ולא למעשה אחר. שהרי אפילו המועד ליגח בקרן ימין, אינו מועד ליגח בקרן שמאל (שם מה: ועיין רש"י שם - הגר"א שפ"ט, סעיף-קטן יב). וראה גם בבבא קמא טז. (מגיד-משנה). (25) כגון פירות וירקות לבהמה (להלן פרק ג הלכה א), אבל אכלה דבר שאינו ראוי לה כגון כלים, אין זה "שן" אלא "קרן" ומשלמת רק חצי הנזק (שם הלכה ג). (26) שם טז. לדעת רבי אלעזר.

3 ו. חֲמִשָּׁה מִיָּנִי בְּהֶמְהָ מוֹעֵדִין מִתְחַלֶּלֶת בְּרִיתָן
4 לְהַזִּיק²⁷, וְאָפְלוֹ הֵן בְּגֵי תַרְבוֹת²⁸. לְפִיכָּה, אִם הַזִּיקוּ
5 אוּ הִמִּיתוּ בְּנִגְיָחָה אוּ בְּנִשְׂכִּיחָה וְדִרְסָה²⁹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן
6 - חֵיב נֹזֵק שְׁלֵם. וְאֵלּוּ הֵן: הַזֹּאֵב, וְהָאֵרִי, וְהָדֹב
7 וְהַנֶּמֶר, וְהַבְּרָדִלֵס. וְכֵן הַנֶּחֱשׁ שֶׁנֶּשֶׁף - הִרִי זֶה מוֹעֵד,
8 וְאָפְלוֹ הִנֵּה בֶן תַּרְבוֹת³⁰.

(27) בכל דרך שהיא, ואפילו בכוונה. (28) שגידלם אדם בביתו ואין דרכם בכך. ולא כר' אליעזר הסובר, שבני תרבות אינם מועדים (שם טו:). (29) מכה בצפרני כפות רגליה הקדמיות של חיה טורפת. (30) לדעת הכל, ואפילו לרבי אליעזר (שם).

9 ז. כָּל מוֹעֵד³¹ מְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֵם מִן הַיָּפֶה³² שֶׁבְּנִכְסָיו, וְכָל תֵּם מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֵק מִגּוּפּוֹ³³. בְּמָה דְּבָרִים
10 אֲמֹרִים³⁴ בְּשִׁנְכֻנְסָה הַבְּהֶמְהָ לְרִשּׁוֹת הַנֹּזֵק
11 וְהַזִּיקָתָהּ; אָבֵל אִם נִכְנַס הַנֹּזֵק לְרִשּׁוֹת הַמִּזִּיק,
12 וְהַזִּיקָתָהּ בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל בְּעַל הַבֵּית - הִרִי זֶה פֶּטוּר עַל
13 הַפֶּל, שֶׁהִרִי הוּא אוֹמֵר לוֹ: אֵלּוּ לֹא נִכְנַסְתָּ
14 לְרִשּׁוֹתַי³⁵, לֹא הִגִּיעַ לָךְ הַזֵּק. וְהִרִי מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה:
16 וְשִׁלַּח אֶת פְּעִירָהּ וּבִעַר בְּשִׂדָּה אַחֶר³⁶.

(31) בין מועד מתחילת ברייתו ובין מועד על-ידי הרגל. (32) מן הטוב. (33) של המזיק, אחרי שמוכרים אותו (שם), וראה למעלה הלכה ב. (34) שבעל השור חייב בכל נזקי שורו. ובלשון התלמוד: "תורך ברשותי מאי בעי" (שם יג: וראה גם כא:). (35) בשדה של איש אחר, כלומר בשדה הניזק. זוהי הוכחה מן התורה, נוספת על הנימוק ההגיוני הקודם. [בהלכה זו משמענו רבינו הדינים השונים בכל נזקי שור, בין שן ורגל ובין קרן, היינו - ברשות הניזק חייב וברשות המזיק פטור, ומנמק את הפטור בסברה הגיונית, שכוחה יפה בכל נזקי שור, ואחר-כך הוא מוסיף ומביא את הלימוד מהמקרא המדבר רק בשן ורגל, וכולל כל פטורי שן ורגל, בין האמור בהלכה זו - רשות המזיק - ובין האמורים בהלכות ח-ט העוסקות בדיני שן ורגל בלבד. וצריכים אנו לשני הנימוקים. הנימוק הראשון אינו מסביר טעם כל הפטורים משן ורגל, כגון חצר של שניהם או אינה של שניהם, והנימוק השני מן המקרא אין לו ענין כלל לנזקי קרן, רק לרגל ושן. ובזה מסולקת תמיהתו של הרמ"א בחושן-משפט סימן שפ"ט סעיף י על דברי רבינו כאן, וראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

גללים (=צואה) המחוברים לגופה. אבל הטילה גללים על הפירות הרי זה "צורות" ולא שן (ר"י מיגש ב'שיטה מקובצת' לבבא קמא יט. ורבינו חננאל שם ג.) (53) כל דבר שהזיקו מצוי, ואין בו לבהמה כוונה להזיק. (54) ולא בכוונה. (55) שנדבקו כלים בשערה, וגורה אותם ושברתם, בבא קמא ג. ויז: (56) כדרכה, שם יט: (57) רסן. (58) פעמון. (59) בגמרא (שם יז:) חסרות המלים "בשעת הילוכו", אבל רבינו תפס את לשון התוספתא. ראה תוספתא (שם פרק א, צוקרמנדל ע' 347). (60) וראה ב"משנה למלך".

ג. פיצד? בהמה שפונקסה לחצר הנזק, והלכה, והיו צורות מנתזין מתחת רגליה ושברו את הכלים - משלם חצי נזק מן היפה שפונקסיו. ודבר זה הלכה מפי הקבלה היא¹⁴.

14) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, ואין לה רמז בתורת משה, ע' רש"י בבא קמא יז: [ובזהדמתו לסדר זרעים, כותב רבינו שבהלכות למשה מסיני לא תיתכן מחלוקת כלל. ומכאן סתירה לדבריו, שהרי בסוגיא שלנו שם חולק סומכוס ואומר שצורות משלם נזק שלם, וראה שו"ת חוות יאיר סימן קצב].

ד. וכן אם היתה מהלכת ברשות הרבים, ונתזו צורות מתחת רגליה לרשות הנזק¹⁵ ושברו את הכלים - משלם חצי נזק. דרסה על הכלי¹⁶ ברשות הנזק ושברתו, ונפל על כלי אחר¹⁷ ושברו - על הראשון משלם נזק שלם¹⁸, ועל האחרון משלם חצי נזק¹⁹.

15) בבא קמא יט. אף-על-פי שהעקירה היתה ברשות הרבים, ושם פטורים על צורות, כמבואר למעלה בהלכה ב, בכל זאת במקרה זה חייבים, כי ההנחה היתה ברשות הנזק. (16) שם יז. (17) שהותז שבר מכלי השבור על כלי אחר ושברו. (18) כנזקי רגל. (19) כדין צורות.

ה. היתה מהלכת ברשות הרבים, ובעטה²⁰ והתזת צורות, והזיקו ברשות הרבים - פטור; ואם תפשו הנזק רביע נזק - אין מוציאין מידו; שהדבר ספק הוא שמא שנוי הוא ואינו תולדת רגל, שהרי בעטה.

20) בעיית ר' אשי שעלתה בתיקן, בבא קמא יט. אם התזת צורות על ידי בעיטה בכוונה ולא אגב הליכה כדרכה, מה הדין? האם דינו כדין קרן, וכשם שקרן ברשות הרבים משלם חצי ממה שמשלם בכדרכה, כך ישלם כאן חצי ממה שמשלם בכדרכה, דהיינו חצי מן החצי, כלומר רביע הנזק, או אין דנים דין שינוי בצורות, ועל כן דין מקרה זה כדין צורות כדרכה היינו תולדה ברגל, שברשות הרבים פטור. בעיא זו לא נפתרה, ומשום כך אין מוציאים ממון מספק, והמזיק פטור. ומאותו הטעם, אם תפס הניזק רביע נזק, אין מוציאין מידו. השווה פרק א, הלכה יא.

ו. בעטה פארץ ברשות הנזק, והתזת צורות מחמת הבעיטה, והזיקו שם - חייב לשלם רביע נזק²¹, שזה שנוי הוא בהתזת הצורות; ואם תפשו הנזק חצי נזק - אין מוציאין מידו. ואפילו היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה שלא תתז²², ובעטה והתזת -

1 יא. כשפשה בזנבה כשפוש רב שאין דרכה לעשותה תמיד והזיקה ברשות הרבים, או כשפשה בגידו⁶¹ שלה ברשות הרבים והזיקה - פטור; ואם תפשו הנזק - גובה חצי נזק⁶² ממה שתפשו; שזה הדבר ספק הוא⁶³ אם אלו תולדות הקרן⁶⁴ שחייב עליה ברשות הרבים או תולדות הרגל⁶⁵ שפטור עליה ברשות הרבים, כמו שבארנו⁶⁶.

61) באבר המין של זכר. (62) אבל נזק שלם אינו יכול לתפוש. ממה-נפשו: אם זהו "קרן" - אינו משלם אלא חצי נזק, ואם זהו "רגל" - הרי הוא פטור לגמרי ברשות הרבים. (63) בעיה שלא נפתרה (בבא קמא יט:), ומן הספק אין מוציאין ממון. ואם תפס הניזק, אין מוציאין מידו. (64) שאין דרכה בכך. (65) מכיון שאין כוונתה להזיק. (66) למעלה הלכה ח.

פרק שני

(1) ענינו לבאר, שיש לרגל תולדה, שהיא חלוקה ממנו - והוא הצורות. ונתבאר בו משפטי תולדה זו מה הם וכל עניניה בשלימות.

8 א. אחד אבות נזיקין ואחד² התולדות. אם היה האב מועד³ - תולדותיו מועדות⁴, ואם היה תם⁵ - תולדותיו כמוהו⁶. וכל אבות נזיקין וכל תולדותיהן מועדין הן מתחלתן, חוץ מקרן ותולדותיהן שהן תמים בתחלה עד שיועדו⁷, כמו שבארנו⁸.

(2) בין . . . בין. (3) מתחילתו, כגון שן ורגל. (4) ומשלם נזק שלם מן העידית שבנכסיו. (5) כגון קרן. (6) ומשלם חצי נזק מגופו. בבא קמא ב: ג. (7) כל סוג של נזק, טעון העדאה מיוחדת. אם הועדה הבהמה לנגיחה בקרן שהוא אב, לא הועדה לתולדות קרן. וכן אם הועדה לתולדה אחת, אינה מועדת לשאר תולדות (ראה מגיד-משנה). (8) למעלה פרק א הלכה ב' וד'.

13 ב. כל תולדה - פאב שלה, חוץ מצורות המנתזין מתחת רגלי הבהמה בשעת הלוכה; שאף על פי שתולדת הרגל הם¹⁰, ופטור עליהן ברשות הרבים כרגל¹¹, ואם הזיקו ברשות הנזק - משלם מן היפה שפונקסיו, כרגל¹² שהוא אב, אף על פי כן אינו משלם אלא חצי נזק¹³.

(9) שהזיקו. (10) מכיון שהזיקה בשעת הלוכה וללא כוונה

מכיון שבהודאתו הוא מזיק את חברו עוד יותר, ובגללה מפסיד גם את חצי הנזק.

והביאור הוא שהודאתו של המזיק היא בירור והוכחה על מה שנגזר על הנזק מן השמים, להפסיד הכל או מחצה בלבד. על-דרך ביאור הרמב"ם בדין עדים זוממין ש"הרגו אין נהרגין" שביאר שעצם מעשה ב"ד הוא בירור והוכחה שכן נגזר עליו משמים.

ויש לבאר בפנימיות העניינים: תם ומועד בעבודת האדם מדבר על נפש הבהמית של יהודי שאינה בגדר מועד, כי נפש יהודי והנהגתה היא באופן של "יעקב איש תם" ומה שאירע הוא מפני שתקפו יצרו.

ובהמה שהועדה וחזרה בה אפילו מפרט קטן (כגון שהפסיקה לנגוח בשבת) מדבר שהועדה בו חזרה לתמותה לאותו עניין, ובעבודת התשובה פירושו שגם לאחר שנעשה מועד לעניין בלתי רצוי, יכול בקלות לחזור לתמותו על ידי הרהור תשובה אחד ולהעשות צדיק גמור, ולא עוד אלא שהוא למעלה מצדיק גמור שהרי נעשה בעל-תשובה שהנהגה עמו היא באופן ש"והיה טרם יקראו ואני אענה" שהקב"ה נענה לתפילתם עוד לפני שמתפלל וקורא!

(על פי "זין מלכות" ספר נזיקין סימן א)

(28) שם טו: (29) של גנב. (30) שם סד: למדו זה מהכתוב "אשר ירשיעון אלקים ישלם שנים לרעהו" (שמות כב, ח) ולא המרשיע את עצמו.

- ט. תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושב"מ³¹: אם היו פתוכו תבלין וכיוצא בהן³², שהושיט ראשו כדי לאכלן - על התבלין משלם נזק שלם³³, ועל הכלי משלם חצי נזק פחצי נזק צרורות³⁴, שכן הוא דרבו³⁵; ואם היה הכלי ריקן - הרי זה משנה³⁶, ומשלם חצי נזק ככל הקנסות³⁷.

(31) שנבקע הכלי מחמת הקול. (32) ממאכלי תרנגול. (33) כדי שן, הואיל ודרכו בכך. (34) כי הנזק בא לא על-ידי התרנגול גופו, אלא מכוחו. (35) להכניס ראשו לתוך כלי, שיש בו גרעינים, ולהשמיע קול בשעת האכילה, שם יח: ויט. (36) שהכניס ראשו לתוך כלי ריק. (37) כדין קרן ולא כדין צרורות, וכן פסק הר"ף בהלכותיו. ואף-על-פי שאם בעטה והתזיה צרורות אינו משלם אלא רביע נזק (למעלה הלכה ה), שם גוף המעשה המזיק, היינו התזת צרורות נעשה על-ידי שינוי. אבל כאן, גוף מעשה ההיזק, היינו קריאת התרנגול הוא כדרכה, אלא שהכנסת הראש לכלי ריק הוא שינוי, ולפיכך אין זה צרורות על-ידי שינוי אלא תולדה של קרן (מגיד-משנה, וראה בראב"ד).

- י. וכן סוס שצנף³⁸ ויחמור שצנף ושפר את הכלים - משלם חצי נזק. התרנגולין מועדין³⁹ להלף בדרךן ולשפר. היה חוט או רצועה קשור ברגליהן,

משלם רביע נזק; ואם תפשו הנזק חצי נזק - אין מוציאין מידו.

(21) דין זה נובע מאותה הבעיה, שהיא יסוד להלכה הקודמת. אם יש שינוי לצרורות, הריהו משלם רבע נזק בלבד, אפילו ברשות הנזק. ואם אין שינוי לצרורות, וגם צרורות על ידי בעיטה נחשבים כמו כדרכם, הרי ברשות הנזק ישלם חצי נזק. על כן, מספק ישלם הנזק רק רבע הנזק. (22) צרורות, גם ללא בעיטה. ויש יסוד לדון מקרה זה כצרורות כדרכם, ולחייב חצי נזק, שזוהי בעיית ר' אבא בר ממל שלא נפתרה, שם יט.

- ז. כל המשלם נזק שלם - הרי התשלומין קמון שהוא חייב לשלמו, כמי שלוח מחברו²³ שהוא חייב לשלם; וכל המשלם חצי נזק²⁴ - הרי התשלומין קנס²⁵, חוץ מחצי נזק של צרורות שהוא הלכה²⁶, כמו שבארנו²⁷.

(23) משלם לניזק מה שהפסידו. (24) תם בקרן ובתולדותיה. (25) כי בעל הבהמה אינו אשם, ובדין צריך להיות פטור, והתורה הטילה עליו תשלום חצי נזק, כדי שישמור את בהמתו בעתיד, שם טו: (26) שהוא תשלום "ממון" ולא "קנס". (27) לעיל הלכה ב' וג'.

- ח. זה הכלל²⁸: כל המשלם מה שהזיק - הרי זה קמון; וכל המשלם יתר או פחות, כגון תשלומי כפל²⁹ או חצי נזק - הרי היתר על הקרן או הפחות קנס. ואין חייבין קנס אלא על פי עדים, אבל המודה בכל קנס מן הקנסות - פטור³⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

מודה בקנס פטור

תשלומי חצי נזק של שור תם הם קנס שחל עליהם הדין "מודה בקנס פטור". וצריך להבין: בשלמא מצד המזיק, הודאתו היא עשיית תשובה וחרטה, וכיון שתשלום הקנס אינו חוב ממוני לניזק לכן פטור. אבל בנוגע לניזק קשה, מדוע צריך הוא להפסיד תשלום המגיע לו בגלל שהמזיק עשה תשובה. ובפרט לפי המבואר באגה"ק שגם כאשר אדם מזיק ממון חברו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים הרי שעל הנזק כבר נגזר שיאבד ממנו וא"כ ממה נפשך, אם נגזר עליו שיקבל חצי נזק איך יתכן שתשלום זה יתבטל על ידי הודאת המזיק, ואם נגזר עליו שיפסיד לגמרי הרי לא יתכן שיזכה בתשלום חצי הנזק שלא על פי רצון ה'.

ואינו דומה לחיוב בקשת מחילה שצריך "לפייסו ולפגוע בו עד שימחול לו כו'" הגם שכבר נגזר עליו משמים בושח זו, כי שם מקטין את הבושח שגורם לו כשהלה רואה שמוותר על כבודו וטורח לפייסו. וממילא, אם אינו מפייסו גורם לו נזק נוסף. אלא שבנוגע למזיק אין שייך כל זה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעל החוט חייב רק חצי נזק, ובעל התרנגול גם כן חצי נזק משום בור, שגם הוא פשע על ידי קשירת החוט, ושנים שפשעו כל אחד משלם חצי נזק (הקדמה ואו). ראה מגדל עוז כאן. ולא על פעולת התרנגול מחייבים את בעליו, כי "איש בור, ולא שור בור", אלא על קשירת החוט. וראה פסקי הרא"ש ב"ק בתחילת פרק א. ושיטתו שונה לגמרי משיטת רבינו כאן.

יא. הַצֵּנִיעַ בַּעַל הַחוּט אֶת הַחוּט, וְהַתְּרַנְגוּלִים דָּרְסוּ עָלָיו וְהוֹצִיאוּהוּ, וְנִקְשַׁר בְּרַגְלֵיהֶן וְשִׁבְרוּ בּוֹ אֶת הַפְּלִים - אִף בַּעַל הַחוּט פָּטוּר, שֶׁהָרִי אָנוּס הוּא.⁴⁴

(44) שם יט: בעל התרנגול פטור משום "איש בור, ולא שור בור". [היינו אם הוזק האדם או בעל-חי אחרי שהחוט נח, אבל כשהזיק דרך הילוכו חייב בעל התרנגול חצי נזק משום "צרורות"].

יב. תְּרַנְגוּלִין שֶׁהָיוּ מִפְּרִיחֵין⁴⁵ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים: אִם בְּכַנְפֵיהֶם שִׁבְרוּ - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֹם,⁴⁶ וְאִם בְּרֹחַ שִׁבְכְּנֵפֵיהֶם - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.⁴⁷

(45) שם יז: (46) כדין רגל. (47) כדין צרורות, כי הנזק נעשה לא על ידי התרנגול גופו, אלא באמצעות הרוח, שהם גרמו לנשיבתו.

יג. הָיוּ מְהֻדָּסִין⁴⁸ עַל גְּבִי עֶסֶה אוֹ עַל גְּבִי פְרוֹת וְטָנְפוּ אוֹ נִקְרוּ - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֹם.⁴⁹ הַזֵּיקוֹ בַּעֲפָר אוֹ צְרוּרוֹת שֶׁהָעֹל בְּכַנְפֵיהֶן אוֹ בְּרַגְלֵיהֶן - מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֶזֶק.⁵⁰

(48) חופרים ברגלים, ראה פירוש המשניות לרבינו בבא קמא פרק ב, משנה א. (49) כי דרכם בכך. (50) כדין צרורות, שם יז:

יד. הָיוּ מְחַטְטִין בַּחֲבָלִי,⁵¹ וְנִפְסַק הַחֲבָל⁵² וְנִשְׁבַּר הַדְּלִי - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֹם.⁵³ וְהוּא, שֶׁנִּתְגַּלְגַּל הַדְּלִי מִחֻמָּתוֹ⁵⁴ עַד שֶׁנִּפְל וְנִשְׁבַּר. וְאִם הָיָה עַל הַחֲבָל אֲכָל⁵⁵ וּבָעֵת אֲכָלְתָּן פִּסְקָהוּ⁵⁶ - מְשַׁלֵּם גַּם עַל הַחֲבָל נֶזֶק שָׁלֹם.⁵⁷

(51) שם (בדפוס קושטא רס"ט - היו מחטטין בדליו). (52) נחלש החבל, ונפסק מכובד הדלי. (53) כדין רגל, כי דרכו לחטט ואין כוונתו להזיק. דין זה עוסק בחבל בלוי, שבחיטוט קל הוא נפסק, ולכן אין זה משונה, ועל החבל אינו חייב כלום, כי הוא חסר ערך. (54) שהם דחפוהו עד שנשבר. על כן משלם נזק שלם, כי הזיקו בגופם, שם יח. אם נתגלגל הדלי מאליו ונשבר, אינו משלם אלא חצי נזק מספק, כי קיימת בעיא של רבא (שם) שלא נפתרה, אם זה נחשב כהזיק בגופו או כנזק של צרורות, וראה רי"ף שם. (55) גמרא שם. (56) קרעוהו. (57) כדין שן, כי דרכו בכך לנקר בחזקה את החבל שיש עליו אוכל.

טו. הַפֶּלֶב וְהַגְּדִי⁵⁸ שֶׁקָּפְצוּ מִרֹאשׁ הַגֶּג מִלְמַעְלָה לְמַטָּה וְשִׁבְרוּ אֶת הַפְּלִים - מְשַׁלְּמִין נֶזֶק שָׁלֹם,⁵⁹ מִפְּנֵי שֶׁמוֹעֲדִים הֵן לְדָבָר זֶה. וְכֵן אִם נָפְלוּ וְהִזִּיקוּ,

וְנִסְתַּבֵּךְ פְּלִי פְּאוֹתוֹ הַחוּט וְנִתְגַּלְגַּל וְנִשְׁבַּר - מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.⁴⁰ בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁקָּשְׂרוּ אָדָם;⁴¹ אָבֵל אִם נִקְשַׁר עַל רַגְלֵיהֶם מֵאֲלִיו - בַּעַל הַתְּרַנְגוּלִין פָּטוּר.⁴² וְאִם הָיוּ לַחוּט פְּעָלִים וְלֹא הָיָה הַחוּט הַפֶּקֶר - בַּעַל הַחוּט חַיִּב חֲצִי נֶזֶק, שֶׁהָרִי הוּא כְּבוֹר הַמִּתְגַּלְגֵּל.⁴³

(38) השמיע קול. משלם חצי נזק כדין צרורות, שדרכו של סוס לצנוף ושל חמור לנעור. (39) בבא קמא יז. [הפירוש להלכות אלו טעון בירור מוקדם, כי דבריהן בחלקם סתומים, ובחלקם מוקשים. הראב"ד מרבה בהשגות והמגיד-משנה מצדיקן, והרמ"א ב'שולחן ערוך' חושך משפט סימן שצ סעיף א, מגדיר דברי רבינו אלה במילים: "זה סתום". הפירוש שלפנינו מבהיר את עומק כוונת רבינו בדינים אלה, ומתוך כך תסתלקנה השגותיו של הראב"ד. ונקדים שש הקדמות קצרות לביאור הענין: א. נתחיל מן המקרא. כתוב בתורה, וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור, בעל הבור ישלם (שמות כא, לג-לד). ודרשו חכמים (בבא קמא יט:): איש בור ולא שור בור. פירוש: אם בהמה חופרת בור או הניחה מכשול וכדומה, בעל הבהמה פטור. ב. בעל חי שדרס על כלי ולא נשבר על המקום ונתגלגל למקום אחר ונשבר, מסופק רבא (שם יז:): אם חייב נזק שלם כדין רגל או חצי נזק צרורות. נתבאר כבר כמה פעמים שבבעיא שלא נפתרה פוסק רבינו המוציא מחבירו עליו הראיה. ג. כל דבר המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה והזיק אחרי שנת, נקרא "בור המתגלגל", ודינו כדין בור (שם ו.). ד. אין חייבים על נזקי כלים בבור (להלן פרק יג הלכה א.). ה. על בור חייבים ברשות הרבים או ברשות הניזק, אבל על צרורות חייבים רק ברשות הניזק (למעלה הלכה ב.). ו. שני בני אדם שפשעו וגרמו לנזקי בור, כל אחד משלם חצי נזק (לקמן פרק יב הלכה יז ובכמה מקומות). אחרי הקדמות אלו נתחיל לפרש. (40) כדין צרורות ולא כרגל. ראה הקדמה ב. (41) בעל התרנגול (ראב"ד). ואם קשרו אחר לא גרע מנקשר מאליו, שלדעת רבינו בעל התרנגול פטור. (42) אנוס הוא, אינו צריך להעלות על דעתו שייקשר חוט מאליו ברגלי תרנגוליו. ואין זה דומה להתזת צרורות ברגלי הבהמה או למשא שעליה, כי נקשר שלא מדעתם ושלא מרצונם של הבעלים. (43) דין זה עוסק במקרה אחד שונה בכמה בחינות מנושאי הדינים שלפניו. שם דנים בכלים שנשברו ברשות הניזק, ומדין צרורות נגעו בהם. כבר נתבאר כמה פעמים שצרורות חייב רק ברשות הניזק, אבל בדין זה דנים על נזקי בור, ואין חייבים על נזקי כלים בבור (הקדמה ד). ובעל כרחנו, עלינו להעמיד פיסקה זו במקרה שהוזק אדם, וכן פירש רש"י שם. או בעל חי אחר שנהרג או הוזק, ואפילו ברשות הרבים. ואף-על-פי שדרשו "שור" ולא "אדם" ואם נפל אדם לבור ונהרג, בעל הבור פטור, זה רק כשמת, אבל אם הוזק חייב בעל הבור בנזקיו (להלן פרק יג הלכה ג), וכל זה אמור, כשהנזק קרה אחרי שהחוט נח (ראב"ד), כי כל זמן שהמכשול בתנועה אין לו דין בור. וגם דין זה מדבר כשקשרו בעל התרנגול, כבדינים שלפניו, ולכן

אדם וחייב בדיני שמים⁷², ובעל הכלב חייב חצי נזק⁷³; שפיון שהוא יודע שאם שסה את כלבו להזיק נושף, לא היה לו להניחו. ואם שסה בעצמו⁷⁴ - בעל הכלב פטור; שפל המשנה⁷⁵ ובא אחר וישנה בו⁷⁶ - פטור.

(72) פטור מדיני אדם, כי לא עשה מעשה. אבל מבחינה מוסרית מוטלת האחריות עליו וחייב לשלם, אלא שאין בית-דין יכול להכריח אותו לשלם, בבא קמא כד: (73) פסק כה"אם תמצי לומר" של רבא (שם), שבעל הכלב חייב, וכדעת הרי"ף שם. ומשלם רק חצי נזק, כי אין דרכו של כלב לנשוך. וראה כסף-משנה פרק ב דנזירות הלכה ה, שכתב: "ופסק כ"אם תמצי לומר", וכבר נודע שזוהי שיטתו ושיטת הגאונים, וכן גם ברא"ש מסכת קידושין פרק א סימן ד]. (74) והכלב נשך את המשסה. (75) המשסה שינה, כי אינו רשאי לשסות. (76) הכלב שנשך.

כ. שתי פרות ברשות הרבים, אחת רבוצה ואחת מהלכת, ובעטה מהלכת ברבוצה - חייב חצי נזק⁷⁷; שאף על פי שדרכה להלך עליה, אין דרכה לבעט בה⁷⁸.

(77) כדין תולדה דקורן, בבא קמא כד: (78) נימוקו של רבא, שם. סיכום: בפרק זה דובר בעיקר על תשלומי חצי נזק: א. בתור שינוי, כתולדה דקורן. ב. בתור צרורות.

יום ש"ק י' ניסן ה'תש"פ

פרק שלישי

(1) נתבארו בו עניני השן שהוא האכילה וכל דבר שהבהמה נהנית ממנה. וכן נתבארו בו משפטי המכניס בהמתו ברשות שאינה שלו אם הזיקה בשן ורגל או הווקה, וחילוקיהם בין נכנסה ברשות לשלא ברשות.

א. הבהמה מועדת לאכל פרות או ירקות וכיוצא בהן². לפיכך, אם נכנסה לרשות הנזק ואכלה דברים שדרכה לאכלם - משלם נזק שלם; שנאמר: ובער בשדה אחר מיטב שדהו וגו'. ואם אכלתם ברשות הרבים - פטור³; ואם נהנית - משלם מה שנהנית⁴, לא מה שהזיקה.

(2) משנה, בבא קמא יט: (3) כי כתוב "בשדה אחר", ופירושו חכמים: ברשות הנזק. הטעם שהוא פטור, מכיוון שיש לבהמה רשות ללכת ברשות הרבים, ודרכה ללכת ולאכול. (4) הדמים שבעל הבהמה חסך לו על ידי האכילה.

ב. כיצד? נכנסה לרשות הנזק ואכלה שמשמין או לט וכיוצא בהם בשנה דינר - משלם דינר⁵. ואם אכלתן ברשות הרבים ונהנת - רואין אותן כאלו הם שעורים⁶ או עמיר⁷, ומשלם דמי עמיר או דמי שעורים בזול⁸.

(5) דינר של כסף = זוז. אף על פי שאין רגילים להאכיל

שעליהן לראש הגג פשיעה⁶⁰; ואף על פי שגפילתן אנס⁶¹, כל שתחלתו בפשיעה וסופו באנס - חייב⁶².

(58) בבא קמא כא: (59) כדין רגל. (60) כי הבעלים ידעו דרכם של הכלב והגדי לטפס לראש הגג. (61) והבעלים לא היו צריכים להעלות על הדעת, שהכלב או הגדי יפלו. (62) כי לולא הפשיעה לא היו נופלים, בבא מצינא מב.

טז. קפצו ממטה למעלה - משלמין חצי נזק. והוא שנתלש הגדי ונסרף⁶³ וקפץ הכלב; אבל נסרף הכלב ודלג הגדי, בין מלמעלה למטה בין ממטה למעלה - חייבין נזק שלם⁶⁴. וכן תרנגול⁶⁵ שדלג, בין מלמעלה למטה בין מלמעלה למעלה - משלם נזק שלם.

(63) שנעץ צפרניו בכותל. אין זה דרכו של הגדי, ומשום כך משלם חצי נזק כדין קרן, בבא קמא כב. (64) זוהי גירסת רבינו, וגם גירסת הרי"ף ורבינו חננאל שם (בגמרא שלנו, הגירסא: פטורין). (65) דרכו לדלג אפילו מלמטה למעלה, שם כא:

יז. כלב שנטל את התררה⁶⁶ והלך לו לגדיש: אם הניחה בגדיש ואכל את התררה והדליק את הגדיש - על התררה ועל מקום התררה משלם נזק שלם⁶⁷, ועל שאר הגדיש חצי נזק⁶⁸; ואם היה מגרר את התררה על הגדיש והולך ושורף - משלם על התררה נזק שלם, ועל מקום הגחלים חצי נזק⁶⁹, ועל שאר הגדיש פטור⁷⁰.

(66) עוגה אפויה על גחלים ולפצמים גחלת נדבכת בה. (67) גם על מקום התררה, מכיון שדרכו להניחה על-מנת לאכלה וגם עשה מעשה. (68) כדין צרורות, וראה פירוש המשניות לרבינו, ורבינו חננאל בבא קמא כב. (69) מכיון שזה משונה. (70) [כי זהו כוח כוחו, ובבבא קמא יט. בעיא של רב אשי, אם כוח כוחו ככוחו דמי או לא, ולא נפשטה, ולכן פסק רבינו כשיטתו שאין מוציאים ממון מספק. ראה 'בית יוסף' חושן-משפט סימן שצב. וראה גם רבינו חננאל בסוגיא שלפנינו (וקשה מאוד להבין דבריו על בוריים). ומה בין זה למניח? משום שאילו לא גרר אפשר שהגדיש לא היה נשרף].

יח. במה דברים אמורים? בששמר בעל הגחלת את אש וסתם הדלת, ובא הכלב וחתר ונטל את התררה מעל האש; אבל אם לא שמר אשו, בעל האש - חייב על שרפת הגדיש⁷¹, ובעל הכלב חייב על אכילת התררה ועל מקומה.

(71) כך משמע מלשון הגמרא בבא קמא כג. "מאן חייב? בעל הכלב. וליחייב נמי גחלת?" ומפרש רבינו, שהוא שואל למה אין מחייבים את בעל הגחלת לשלם בעד הגדיש, ובעל הכלב ישלם בעד החררה ומקומה. ומתוך כששימר בעל הגחלת על גחלתו. ומכאן למד רבינו שאם לא שימר גחלתו הוא חייב.

יט. המשסה כלבו של חברו בחברו - פטור מדיני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תמרים, וכן כל פיוצא באלו: אם אכלה ברשות
הנזק - משלם נזק שלם¹⁸, וברשות הרבים - פטור;
ואם נהנית - משלם מה שנהנית.

16) שהם מאכל חמור. 17) שהם מאכל פרה. שם יט:
כל הדוגמאות לקוחות מדברי הברייתא ומדברי רב פפא,
שם. 18) כדין שן, אף על פי שאכלתם על ידי הדחק.

ז. חיה שנכנסה לרשות הנזק וטרפה ואכלה בהמה
או בשר - משלם נזק שלם, שזהו דרכה¹⁹; אבל
כלב שאכל פכשים קטנים²⁰, או חתול שאכל
תרנגולים גדולים - הרי זה שנוי²¹, ומשלם חצי
נזק²².

19) לשון הברייתא שם טז: 20) אפילו קטנים. 21) כי
אין זה דרכו. בגמרא כתוב סתם: כלב שאכל כבשים
וחתול שאכל תרנגולים, הרי זה משונה. אחר כך בא שם
פירוש, שזה נאמר רק בגדולים, אבל בקטנים - דרכו הוא.
רבינו מפרש כנראה, ש"גדולים" מוסב רק על תרנגולים
שאכלם חתול, אבל בכלב שאכל כבשים אין הבדל, ואף
קטנים אין דרכו לאכלם. משום כך זה שינוי ומשלם חצי
נזק. 22) אף על פי שהוא נהנה, אין זה תולדה דשן,
אלא תולדה דקרן, שם טו:

ח. סל שיש בו לחם, ונכנס חמור²³ ושבר הסל
ואכל הלחם - משלם על הסל ועל הלחם נזק שלם,
שזה הוא דרכו²⁴. וכן שעיר עזים²⁵ שראה לפת
וכיוצא בו על פי החכמה, ונסתפף בחכמה ואכל את
הפת ושבר את החכמה - משלם על שניהם נזק
שלם²⁶; כשם שדרכו לאכל, כך דרכו להתלות
בכלים ולעלות כדי לאכל. וכן כל פיוצא בזה. אבל
אם נכנס החמור ואכל את הלחם ואחר כך שבר את
הסל - על הלחם משלם נזק שלם, ועל הסל חצי
נזק²⁷. וכן כל פיוצא בזה.

23) לרשות הנזק. 24) לשבר את הסל בשעת אכילת
הלחם. 25) עד בן שנה, שם כ. 26) על הפת מדין
שן, ועל החכמה מדין רגל. 27) כי זה משונה.

ט. בהמה שאכלה מתוך הרחבה²⁸, בין דרך הליכתה
בין שעמדה²⁹ ואכלה - משלם מה שנהנית. ואפלו
חזרה על צדי הרחבה³⁰ ואכלה מהן. אבל אם
הניחה את הרחבה והלכה ועמדה בצדי הרחבה³¹
ואכלה - משלם מה שהזיקה³². אכלה מפתח
החנות³³ - משלם מה שנהנית³⁴; מתוך החנות -
משלם מה שהזיקה.

28) שוק, משנה שם יט: 29) דרכה של בהמה לאכול,
ועל כן ברשות הרבים פטור, ומשלם מה שנהנית בלבד,
שם כ. 30) קרן זוית. 31) שדינים כדין רשות היחיד
של בעל הפירות, אין בעל הבהמה משלם מה שהזיקה,
כי דרכה בלכתה ברחבה, להחזיר ראשה לצדי הרחבה,

שומשמן לבהמה משלם דינר, כי שן ברשות הנזק משלם
נזק שלם והנזק הוא דינר. 6) ברשות הרבים פטורים
מלשלם את דמי הנזק של האכילה. החיוב הוא רק משום
שבעל הבהמה נהנה, כי לולא אכלה היה צריך לתת לה
אוכל. משום כך ישלם לא דמי שומשמן, אלא דמי
שעורים או עמיר, שרגילים להאכיל את הבהמה.
7) שעורים בשיבולים שרגילים להאכיל את הבהמה בזמן
הקציר (ראה מגיד משנה וכסף משנה). 8) דהיינו שני
שלישי המחיר. בבא בתרא קמו: גם במקרה שדרכו
להאכילה שעורים הוא משלם בזול, מכיוון שזה היה בעל
כורחו (דברי הרמ"ה המובאים בנימוקי יוסף שם, כ.).

ג. אכלה אכלים הרעים לה, כגון שאכלה חטין -
הואיל ולא נהנית, פטור. אכלה אכלין שאין דרכה
לאכלן, כגון שאכלה פסות או בללים, בין ברשות
הנזק בין ברשות הרבים - משלם חצי נזק; שזה
שנוי הוא⁹, ודרך בני אדם להניח פליהם¹⁰ וכסיתן
ברשות הרבים עד שינוחו מעט.

9) ודינו כתולדה דקרן. 10) על כן אין לפטור מטעם "כל
המשנה ובא אחר ושנה בו פטור", ראה למעלה פרק ב,
הלכה יט.

ד. בהמה שהיתה עומדת ברשות הנזק ותלשה פרות
מרשות הרבים ואכלתן ברשות הנזק - הרי הדבר
ספק¹¹, לפיכך אינה משלמת אלא מה שנהנית¹²;
ואם תפשו הנזק כמה שהזיקה - אין מוציאין מידו,
שהרי ברשותו אכלה.

11) אם להתחשב במקום העקירה, ואינו משלם אלא מה
שנהנית, או במקום הנזק ומשלם מה שהזיקה. זוהי בעיית
רבי זירא שלא נפתרה, בבא קמא כ. 12) כי אין מוציאם
מספק. גירסת רבינו בגמרא שם כגירסת רבינו חננאל:
"דקאי ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרשות הרבים
לרשות היחיד", ולא כגירסתנו שם.

ה. כלב שנכנס לחצר ונטל פת או בשר והוציאן
לרשות הרבים או לחצר אחרת¹³ ואכלם שם - מה
שנהנה משלם¹⁴; ואכלם בשדה של בעל החצר -
משלם נזק שלם כאלו אכלן בתוך החצר¹⁵, שהרי
ברשות הנזק אכל. וכן כל פיוצא בזה.

13) של בעלים אחרים. 14) כי הולכים אחרי מקום
האכילה, והיא הייתה ברשות הרבים וראה הלכה ד.
15) במשנה שם כא: "הכלב שנטל חררה והלך לגדיש -
של בעל החררה - אכל החררה ... על החררה משלם נזק
שלם". מכאן אתה למד שאם אכל ברשות הנזק, אפילו
לא באותו מקום ששם נטל את האוכל, משלם נזק שלם.

ו. בהמה שאכלה אכלין שאין דרכה לאכלן אבל
אוכלתן על ידי הדחק, כגון פרה שאכלה שעורים¹⁶,
וחמור שאכל פרשינים¹⁷ או דגים, וחזיר שאכל
חתיכת בשר, וכלב שלקק את השמן, וחתול שאכל

חייב לשמור על בהמתו שלא תינזק, ואם הבהמה שברה את הקדרות, בעל הבית פטור, כי לא קיבל על עצמו שמירה על הכלים. זוהי דעת רבי שם, ושמואל פוסק כרבי, שם מח: והלכה כשמואל בדיני.

יד. וכן אם הכניס פרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ואכלתם בהמתו של בעל הבית - פטור⁴⁷.
ואם החלקה בהן והזקה - בעל הפרות חייב. ואם הכניס ברשות - פטור. ואם קבל עליו בעל הבית לשמור את הפרות - בעל הבית חייב⁴⁸. הכניסן שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית והזקה באכילתן - בעל הפרות פטור, מפני שהיה לה שלא תאכל. ואם הכניסן ברשות, והניחו בעלי החצר את זה שהרשווה בחצר לשמור, ואכלתן בהמתו של בעל הבית והזקה באכילתן - בעל הפרות חייב⁴⁹; שפיון שראה הבהמה אוכלת דברים המזיקין לה והניחה - חייב, שהרי אין בעלי החצר מצויין שם להעביר הבהמה מהן. ומעשה באשה שנכנסה לאפות בתנור בבית שכנותיה, והניחה ונתעלמו כדי שלא יביטו בה⁵⁰ בעת לישתה ואפתיה, וכא עז של בעל הבית ואכל הפצק ומת, וחייבה חקמים לשלם דמיו. וכן כל פיוצא בזה.

(47) מלשלם מה שהזיקה, אבל משלם מה שנהנית. (48) על הפירות שאכלה בהמתו. (49) כי השמירה מוטלת עליו. (50) כשהיא מגלה זרועותיה מטעמי צניעות.

טו. המגדיש⁵¹ בתוך שדה חברו שלא ברשות, ואכלתן בהמתו של בעל השדה - פטור⁵². ואם החלקה והזקה - בעל הפרות חייב. אכלתן והזקה באכילתן - פטור⁵³. ואם הגדיש ברשות - בעל השדה חייב⁵⁴, אף על פי שלא קבל עליו לשמור; שהשומר בגרנות, כיון שאמר לו 'הגדש בכאן' - כמי שאמר לו 'הגדש ואני אשמר לך' הוא חשוב.

(51) העושה גדיש (של התבואה שנקצרה). שם נט: (52) מלשלם בעד הנזק, אבל משלם לפי שנהנית. (53) כי היה לה שלא תאכל, כלמעלה הלכה יד. (54) מדובר כשבעל השדה הוא שומר הגדישים של כל בני הבקעה.

פרק רביעי

(1) נתבאר בו איכות השמירה, שהבעלים פטורים בנזקי שן ורגל אם עשאוה, וכן אם מסרו בהמתם לאחרים והזיקה, ומהו דין המפקיד, ומהו דין הנפקד בשלימות. ונסתים הפרק בביאור כיצד שמין הנזק שהזיקה הבהמה בשן ורגל לפי שיש חילוק בשומא כמבואר שם.

א. הפוגס צאן לדירו² ונעל בפניהן בבלת שיכולה לעמד ברוח מצויה³, ויצאה והזיקה - פטור. ואם אינה יכולה לעמד ברוח מצויה, או שהיו פתלי הדיר רעועין⁶ - הרי לא נעל בפניהם פראוי, ואם יצאת והזיקה - חייב. ואפלו חתרה⁷ ויצאת. ואפלו

דעת שמואל שם כא. (32) כדין בהמה שאכלה ברשות הנזק, שם. (33) הפתוחה לרשות הרבים. (34) כדין שן ברשות הרבים, שם יט:

1. היתה מהלכת ברשות הרבים ופשטה צוארה ואכלה מעל גבי חברתה, ואפלו עמדה³⁵ - משלם מה שנהנית; שפן דרך הבהמות³⁶ לאכל זו מעל גבי זו. ואם קפצה ואכלה³⁷ על גבי חברתה - משלם מה שהזיקה; שגבי חברתה פתח הנזק הוא חשוב³⁸.

(35) שם כ. ואף על פי שגם הבהמה רשות הנזק היא. וטעמו של דבר, משום שהבהמה המזיקה עומדת ברשות הרבים הרי זה דומה לחזרה על צידי הרחבה שבהלכה ט, ואינו דומה לאכלה מפתח החנות שהוא חצר הנזק ממש (ראה בכסף משנה). (36) ודינה כדין שן ברשות הרבים. (37) כשהיא עומדת על הבהמה (נימוקי יוסף שם). (38) ומשלם מה שהזיקה.

6. יא. בהמה שהחלקה באבן או במימי רגליה ונפלה לגנה³⁹ ונחבטה על גבי פרות וירקות או שאכלה - משלם מה שנהנית. אפלו הלכה מערוגה לערוגה, ואפלו נשארה שם כל היום כלול⁴⁰ - אינו משלם אלא מה שנהנית⁴¹. ומה הנאה יש לה בחביטה? שהרי מצאה מקום רך ולא נתרסקו איבריה. אבל אם ירדה כדרכה ואכלה - משלם מה שהזיקה. ואפלו טנפה פרות במי לדה⁴² - משלם מה שהזיקה, מפני שתחלתו בפשיעה. וכן אם דחפה חברתה ונפלה - משלם מה שהזיקה, מפני שהיה לו להעבירן אחת אחת, כדי שלא ידחפו זו את זו.

(39) משנה בבא קמא נה: ופירושו של רב כהנא ורבא, שם נח. (40) ואפשר היה להוציאה. (41) ואינו משלם נזק שלם, מכיוון שהכניסה לגינה הייתה באונס. דעת רבי יוחנן שם. (42) דוגמא של רבי ירמיה שם נח. אף על פי שזה אונס, שלא ידע שתלה, משלם נזק שלם, כי תחילתו בפשיעה, שלא שמר עליה ונתן לה להיכנס לגינה, וכל שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב.

17. יב. החלקה ונפלה, ויצאת⁴³ וחזרה לגנה, אף על פי שחזרה שלא לדעת הפעלים⁴⁴ - משלם מה שהזיקה, מפני שהיה לו לשמרה⁴⁵ שלא תחזור; שהדבר ידוע, שפיון שידעה דרך הגנה, הרי היא חוזרת מאליה.

(43) מן הגינה. (44) כגון שנעל בפניה שלא כראוי. (45) שמירה מעולה.

22. יג. הקדר שהכניס קדרותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות, ושמרתן בהמתו של בעל הבית - פטור. ואם הזקה בהן - בעל הקדרות חייב. ואם הכניס ברשות - פטור⁴⁶. ואם קבל עליו בעל הבית לשמור את הקדרות - בעל הבית חייב.

(46) בעל הקדרות פטור, אם הבהמה הוזקה, בעל הבית

שְׁמִירָה פְּחוּתָהּ³³: אִם שׁוֹמֵר חָנָם הוּא - פְּטוּר³⁴,
וְאִם שׁוֹמֵר שָׁכָר אוֹ שׁוֹכֵר אוֹ שׁוֹאֵל הוּא - חֵיבִין³⁵.

(25) מקבל שכר שמירה. (26) מקבל בהמה לשימוש תמורת תשלום. (27) מקבל בהמה לשימוש ללא תשלום. (28) וכשם שהבעלים חייבים בנזקי בהמתם, כך חייב השומר בתקופת שמירתו, שם מה. (29) שכולם חייבים, ואף שומר חנם. (30) דלת שיכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה. (31) שם מה. (32) מקומו של משפט זה, אחרי המשפט הבא "שמירה שמירה פחותה אם שומר חנם הוא פטור", ראה תשובות הרמב"ם הוצאת פריימן, סי' שמ. (33) דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. (34) כי די לו בשמירה זו, ואין זו פשיעה. והבעלים חייבים אפילו המיתה אדם והשור נסקל, והשומר חנם פטור מלהחזיר דמי שור לבעליו, והבעלים חייבים בכופר. (35) בכל הנזקים, כי חובתם לשמור שמירה מעולה. ואם השור המית אדם ונסקל, חייבים להחזיר דמי שור לבעליו, ואם מועד הוא משלמים כופר, שם מה.

ה. הַנִּיחָה בַּחֲמָה, אֶפְלוּ חֲתָרָה³⁶ וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה - חֵיב³⁷ זֶה שֶׁהִנִּיחָה שָׁם; שֶׁבִּינָן שֶׁהִנִּיחָה בַּחֲמָה הָרִי הִיא מִצְטָעֶרֶת, וּבִוְרַחַת וְעוֹשָׂה כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לָהּ לַעֲשׂוֹת³⁸.

(36) ופרצה כותל בריא, שכרגיל אונס הוא. (37) שפשיעה היא שהניחה בחמה, שהיה עליו לדעת שהבהמה תעשה גם דברים שאינה רגילה בהם, כדי לצאת מן החמה. (38) שם נו.

ו. מִסֵּר בְּהֶמְתּוֹ³⁹ לַחֲרֹשׁ⁴⁰ שׁוֹטָה וְקָטָן, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה הַשׁוֹר קָשׁוּר⁴¹ - הַבְּעָלִים חֵיבִין; שֶׁדָּרָךְ הַשׁוֹר וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְהַתִּיר הַקָּשָׁר⁴² וְלִצְאָת וְלִהְיוֹת. אֶפְלוּ שְׁמִירָה שְׁמִירָה מְעֵלָה, וְחֲתָרָה⁴³ וְיִצְאָה וְהִזִּיקָה - הַבְּעָלִים חֵיבִים⁴⁴.

(39) משנה שם נה: (40) מלידה, שאינו שומע ואינו מדבר, ודינו כשוטה וקטן, שאינם בני דעת, ואינם בני שמירה. (41) שם ט: (42) נימוק הגמרא שם. (43) שזה אונס. (44) כי תחילתו בפשיעה, שמסרו לחרש שוטה וקטן. ואע"פ שהשור קשור כראוי, כי דרכם של חרש שוטה וקטן לשחק בחבל, ומתוך כך מתרופף הקשר ויוכל השור להתירו, שם נו.

ז. מִסֵּר שׁוֹרוֹ לַחֲמִשָּׁה⁴⁵, וּפָשַׁע בּוֹ אֶחָד מֵהֵן, וְיִצָּא וְהִזִּיק: אִם אֵינוֹ מִשְׁתַּמֵּר אֲלָא בַּחֲמִשָּׁתָן - זֶה שֶׁפָּשַׁע בְּשִׁמְרָתוֹ חֵיב⁴⁶, וְאִם מִשְׁתַּמֵּר בְּשִׁאָרָן - אֵף אִלּוּ הִנְשָׂאָרִין חֵיבִין⁴⁷.

(45) שם י. (46) בכל, כי פשיעתו גרמה לנזק. (47) כי גם הם פשעו, ואין להטיל את כל האשמה על זה שפשע בלבד, ועל כן כולם חייבים.

ח. שֶׁאֵלּוּ בַּחֲזָקָת תָּם⁴⁸ וְנִמְצָא מוֹעֵד: אִם יָדַע הַשׁוֹאֵל שֶׁהוּא נִגְחָן⁴⁹ - הַבְּעָלִים מְשַׁלְּמִים חֲצִי

וּפְרִצָה מְחִיצָה פְּלִילָה⁸ אוֹ פְּרִצָה לְסֻטִּים⁹ - בַּעַל הַצֹּאן חֵיב¹⁰. הֵיתָה מְחִיצָה בְּרִיָּה, וְנִפְרָצָה פְּלִילָה אוֹ שְׁפָרִצָה לְסֻטִּים, וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה - פְּטוּר. הוֹצִיאָה לְסֻטִּים וְהִזִּיקָה - לְסֻטִּים חֵיבִים¹¹.

(2) מקום מוקף גדר. (3) כך מפרשת הברייטא את דברי המשנה "ונעל בפניה כראוי", בבא קמא נה: (4) מכיון ששמר כראוי. (5) שם. (6) והצאן יכולים להרים אותם, הרי לא נעל בפניהם כראוי, ופשיעה היא, שם נו. (7) ונפלה המחיצה, שזהו מקרה אונס. (8) אונס הוא, אבל ביום אין זה אונס, כי בוודאי ידע על כך והיה לו לתקן. (9) ג"כ אונס. (10) בכל שלושת מקרי אונס אלה חייב בעל הצאן, כי תחילתו בפשיעה (לא נעל כראוי) וסופו באונס חייב. שם נו. (11) לשון המשנה שם נה: הליסטים חייבים בעד נזקי הבהמה משעה שהוציאה מרשות הבעלים, בין אם הוציאה בידים, ובין אם הכישוה במקל ויצאה, שם נו:

ב. הַפּוֹרֵץ גֹּדֵר לִפְנֵי בְּהֶמֶת חֲבֵרוֹ¹² וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה: אִם הָיָה גֹּדֵר חֲזָק וּבְרִיא - חֵיב¹³, וְאִם הָיָה כְּתֹל רְעוּעִי¹⁴ - פְּטוּר בְּדִינֵי אָדָם¹⁵ וְחֵיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם¹⁶. וְכֵן הַנּוֹתֵן סֵם הַנּוֹת¹⁷ לִפְנֵי בְּהֶמֶת חֲבֵרוֹ - פְּטוּר מִדִּינֵי אָדָם¹⁸ וְחֵיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם¹⁹.

(12) מתוך כוונה שתצא הבהמה ותזיק. (13) על הנזקים שהזיקה הבהמה, כדין כל מזיק, שם נה: מה שאין-כן בפרצוה לסטים בהלכה הקודמת שכוונתם לגנוב, ולכן אינם חייבים אם לא הוציאוה בידים או הכישוה. (14) והבהמה אינה משתמרת. (15) על הנזק שהזיקה הבהמה, כדין כל גורם בנזקים. (16) על שגרם לבעלים שישלמו, מכיון שפשעו ולא שמרו כראוי (ראה הלכה א), ויתכן שלולא פרץ לא היתה יוצאת ולא היתה מזיקה, שם נו (בדבר ההבדל בין פרצוה ליסטים ובין הפורץ גדר לפני בהמת חבירו - ראה תשובות הרמב"ם, הוצאת פריימן, סי' שלט). (17) שם מז: (18) שלא היה לה לאכול, ולכן זה גרם נזק בלבד. (19) שגרם נזק מתוך כוונה.

ג. הַמַּעֲמִיד בְּהֶמֶת חֲבֵרוֹ²⁰ עַל גִּבֵּי קֶמֶת חֲבֵרוֹ²¹ - הַמַּעֲמִיד חֵיב²² לְשַׁלֵּם מֵה שֶׁהִזִּיקָה²³. וְכֵן אִם הִפְיִשָּׁה²⁴ עַד שֶׁהִלָּכָה לְקֶמֶת חֲבֵרוֹ וְהִזִּיקָה - זֶה שֶׁהִפְיִשָּׁה חֵיב²⁵.

(20) וכל-שכן בהמתו. (21) תבואת חבירו שטרם נקצרה. (22) על-ידי מעשה המשיכה נעשה אחראי לכל נזקה, והרי ידע שדרכה לאכול תבואה, שם נו: (23) כי המעמיד, דינו כמזיק בידים. (24) אף-על-פי שלא הכניסה בידים לקמה, דינו כמעמיד, שם.

ד. הַמוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לְשׁוֹמֵר חָנָם אוֹ לְנוֹשֵׂא שָׁכָר²⁵ אוֹ לְשׁוֹכֵר²⁶ אוֹ לְשׁוֹאֵל²⁷ - וְנִכְנסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים²⁸, וְאִם הִזִּיקָה - חֵיב הַשׁוֹמֵר. בְּמֵה דְבָרִים אֲמורִים²⁹ בְּזִמְן שֶׁלֹּא שְׁמִירָה כָּלָל; אֲבָל אִם שְׁמִירָה שְׁמִירָה מְעֵלָה³⁰ כְּרִאִי, וְיִצְאָת וְהִזִּיקָה - הַשׁוֹמֵרִים פְּטוּרִין³¹ וְהַבְּעָלִים חֵיבִים. אֶפְלוּ הַמִּיתָה אֶת הָאָדָם³². שְׁמִירָה

שני האופנים אלא שסובר כמו המאירי גבי מכירה ומתנה שבזה כתב "...חוזר לתמונתו הואיל והרשות שנשתנית משנה דינו" כי שינוי הנהגת הבעלים החדשים גורם שינוי התנהגות השור משא"כ גבי שואל כשאין שינוי רשות ממש, לא מסתבר לומר שהשור ישנה את התנהגותו כשהוא עדיין של הבעלים הראשונים וגם השואל לא ישנה כל כך ממנהג הבעלים כלפי השור. לעומת זאת, בעניין שואל סובר כרש"י ולכן כתב ש"בטלה ההעדה" והכוונה לביטול ההעדת הבעלים מכיון שהתראה שהיתה לשואל אינה מחייבת את המשאל כשחוזר השור לרשותו ומעתה הוא צריך להתראה בפני עצמו. ולכן הוסיף הרמב"ם בסיבת הפטור דשואל "שהרי החזירו" כי היה מקום לומר שמכיון שהשואל הוא שעשהו לשור נגחן, נחייב את השואל לשלם את חצי הנזק השני שאי אפשר לחייב את הבעלים. קא משמע לן הרמב"ם שכיון שהחזירו בטלה כל העדה שהיתה לשואל ואין לחייבו שום ממון.

עפ"י ידו"ק גם לשון הרמב"ם בהמשך ההלכה שם (פ"ו ה") "אבל אם השאלו או מסרו לשומר הרי הוא בחזקתו" הכוונה בחזקת נגחן אלא שאין העדת בעלים, והוא הניגוד לתחילת ההלכה במכר או מתנה שחזקת השור השתנית הואיל ונשתנו הבעלים.

(על פי לקו"ש חז"ל עמוד 102)

(53) שהזיק בתוך ימי שאילתו שלוש פעמים. שם מ.
(54) ואחר-כך הזיק. (55) מרשות השואל לרשות המשאל.
(56) כרב פפא שם מ: שרשות משנה. (57) ופסקה אחריותו.

- 10 י. שומר שקבל עליו שמירת גוף הבהמה⁵⁸ בלבד
- 11 אבל לא שמירת נזקיה⁵⁹, והזיקה - פטור מלשלם,
- 12 והבעלים חייבים. קבל שמירת נזקיה⁶⁰, והזיקה -
- 13 חייב השומר; ואם הזיקה - פטור⁶¹, והבעלים עושים
- 14 דין עם המזיק.

(58) שלא תזק. (59) שלא תזיק. (60) אבל לא שמירת גופה. (61) כי קיבל שמירת נזקיה בלבד. שם יג: יד. לא פירש רבינו מה הדין כשקיבל עליו שמירה סתם, ולא פירש אם שמירת גופה או נזקיה או שתיהן, עיין שם מח:

- 15 יא. מסר השומר לשומר אחר⁶² - השומר הראשון
- 16 חייב לשלם לנזק. שהשומר שמסר לשומר⁶³ - חייב⁶⁴.
- 17 והרי הנזק אומר לו: למה לא שמרת אתה פצעמך
- 18 ומסרת לאחר? שלם לי אתה, ולך ועשה דין עם
- 19 השומר שמסרת לו אתה. מסר השומר לבנו או לכן
- 20 ביתו או למסעדרו⁶⁵ - נכנסו תחת השומר וחייבים⁶⁶.

(62) והזיקה הבהמה בזמן שמירתו של השומר השני.
(63) בלי דעת בעלים. (64) בכל, אפילו באונסין. שם נו:
(65) לעזור. (66) והשומר פטור, אפילו אי-אפשר לגבות מהם. הטעם הוא, שדרכו של שומר למסור לבנו וכו', ועל דעת כן הפקידו אצלו הבעלים. שם: בבא מציעא לו.

1 נזק, שפל מקום שהוא הולך הרי שם בפעליו
2 עליו⁵⁰, והשואל משלם⁵¹ חצי נזק, שאפילו היה
3 תם (קשעלה בדעתו) חצי נזק היה משלם, שהרי
4 ידע שהוא נגחן; ואם לא ידע שהוא נגחן - אין
5 השואל חייב פלום⁵², והבעלים משלמין נזק שלם.

(48) שם מ. (49) אולם לא ידע שהוא מועד. (50) על השור, ואין כאן שינוי רשות ממשאל לשואל, ולכן לא בטלה ההעדה (ראה הלכה ט), שם מ: (51) מכיון שידע שהוא נגחן וקיבל עליו שמירתו. (52) כי לא קיבל על עצמו שמירת נגחן.

6 ט. שאלו פשהו תם, והועד בבית השואל⁵³,
7 והחזירו לבעליו⁵⁴ - חוזר לתמותו; הואיל ונשתנית
8 רשותו⁵⁵ - בטלה ההעדה⁵⁶. והבעלים משלמין חצי
9 נזק, והשואל פטור שהרי החזירו⁵⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והועד בבית השואל"

שור שאל שהועד אצל השואל והחזר לבעליו חוזר לתמותו. ובסיבת הדין כתב הרמב"ם "הואיל ונשתנית רשותו בטלה ההעדה". אבל בשור שנמכר או ניתן במתנה כתב (פ"ו ה") "...חוזר לתמותו הואיל והרשות שנשתנית משנה דינו".

וצריך להבין מדוע שינה הרמב"ם לשונו בין שור השאול לשור הנמכר. שבשאל כתב בטלה ההעדה, ובמכור כתב שהרשות שנשתנית משנה דינו. וגם, מדוע הוסיף בשור השאול "והשואל פטור שהרי החזירו" והלא סיבת הפטור היא שחזר לתמותו הואיל ובטלה ההעדה.

דין "רשות משנה" קשה לכאורה להבנה, שהרי שור מועד הוא זה "העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד, ותם נעשה מועד כאשר הרגיל בשינוי פעמים רבות" ואינו תלוי ברשות בה נמצא אלא בהרגלו של השור.

והסביר זאת המאירי "שיציאת השור מרשות לרשות משנה מזלו וטבעו". אבל רש"י הסביר (בבא קמא לט, א. במשנה) ש"הרשות משנה את דין העדתו". ומדיוק בלשונותיהם מצינו שאת דין "רשות משנה" אפשר להסביר בשני אופנים. א: לגבי השור שאם נגח שלוש פעמים נעשה מועד. ב: לגבי הבעלים שאין לחייבם נזק שלם אלא אם כן התרו בהם שלוש פעמים. המאירי סבר שזהו ענין שבטבעו של השור, וכאשר עובר לרשות בעלים חדשים משתנה התנהגותו על פי הסדרים החדשים.

אבל רש"י דבר מצד העדת הבעלים שכיון שגזירת הכתוב שאי אפשר לחייב את הבעלים בלי העדה חדשה בפניהם ובפני בית-דין, לכן בטלה ההעדה של השואל. ויש לומר שהרמב"ם סבר שדין "רשות משנה" כולל את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לזה ביאור התנאי שהתנה יהושע ברעיית הבהמות ביערות, ונמשכו לזה כל התנאים שהתנה בארץ והם עשר, ורוב ענינם הכניסה ברשות חבירו ולקחת משם אי זה דבר והם דומים לשן ורגל באי זה יחס דמיון. ונמשך לזה לבאר מה שתקין שלמה וכיוצא בזה. ונסתיים הפרק בביאור דיני הרעיה בארץ ישראל וגידול הדברים המזיקים בכל מקום.

22 א. בהמה שהיתה רועה, ופרשה² ונכנסה בשדות
23 ובכרמים³, אף על פי שעדיין לא הזיקה - מתירין
24 בבבליה⁴ שלש פעמים; אם לא שמר בהמתו ולא
25 מנעה מלרעות - יש רשות לבעל השדה לשחטה⁵
26 שהיטה פשרה⁶, ואומר לבעליה: בואו ומכרו בשר
27 שלכם. מפני שאסור לאדם להזיק ולשלם מה
28 שהזיק. אפילו לגרם הנזק⁷ אסור.

(2) מקום המרעה. (3) ועלולה להזיק בשדותיהם של
אחרים. (4) ולא כמו בשור הנגח שההתראה באה אחרי
שהזיק. (5) כדי למנוע היזק משדהו. (6) כדי לא לגרום
הפסד רב לבעל הבהמה. (7) על-ידי חוסר שמירה על
בהמתו. מקור ההלכה הזאת בבבא-קמא כג: "הני עזי
דשוקא מתרינן במריהו". בגמרא שלנו הגירסא "דמפסדי",
כלומר ההתראה היא רק לאחר שהזיקו. אולם בכתב-יד ה,
בהלכות גדולות, בספר המקח והממכר לרב האי גאון
וברי"ף - אין גירסא זו. לפי זה, יכול רבינו לפרש, שמתרים
בבעליה "אף-על-פי שעדיין לא הזיקה". זוהי תשובה
לתמיהה הכסף-משנה שכתב: "ומ"ש אע"פ שלא הזיקה,
איני יודע מנין לו". רש"י, בעלי התוספות, הראב"ד ועוד
מפרשים "עזי דשוקא" - העומדות לשחיטה. רק אלה מותר
לבעל השדה לשחוט. אולם רבינו מפרש כפשוטו, עזים
שרועות בשוק (ראה מגיד-משנה), ולא דוקא בעומדות
לשחיטה. וכן גם דעת רב האי גאון בספר המקח והממכר
שער ז'.

29 ב. לפיכך אסרו חכמים⁸ לגדל בהמה דקה⁹ וחייה
30 דקה בארץ ישראל¹⁰ במקום השדות והכרמים, אלא
31 ביערים ובמדברות שבארץ ישראל¹¹. ומגדלין
32 בסוריא¹² בכל מקום.

(8) בבא-קמא עט: במשנה. (9) כגון עזים, מפני שבהמה
דקה דרכה להכנס לשדות וכרמים ולהזיק, ואסור לאדם
להזיק או לגרום נזק, אפילו אם דעתו לשלם. (10) משום
ישוב ארץ ישראל. (11) כי כאן אין נזק. (12) שהיא מחוץ
לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ודוד כבשה, וכיבוש
יחיד אינו כיבוש לקדש בקדושת הארץ, ודינה כדין חוצה
לארץ שמותר שם לגדל, ואם יזיקו ישלמו.

33 ג. עשרה תנאים¹³ התנה יהושע¹⁴ ובית דינו בשפעה
34 שחלק את הארץ, ואלו הן:

35 (א) התנה, שמרעין בהמה דקה ביערים¹⁵ שאילניהן
36 גפין¹⁶, אבל אין מרעין שם בהמה גסה. ובנער
37 שאילניו דקים¹⁷ - אין מרעין בו לא גסה ולא דקה
38 אלא מדעת בעליו.

1 יב. כל שומר שנתחייב לשלם ואין לו, והיה המזיק
2 תם שהוא משלם חצי נזק מגופו⁶⁷ - הרי הנזק
3 משתלם מן הבהמה שהזיקה, וישאר דמי מה שגבה
4 הנזק⁶⁸ חוב על השומר לבעל הבהמה⁶⁹.

(67) למעלה פרק א הלכה ז. (68) חצי נזק או פחות מזה,
אם הבהמה המזיקה אינה שוה שיעור דמי חצי הנזק.
(69) בבא-קמא סוף דף מ.

5 יג. כל בהמה שהזיקה פרות מחברין⁷⁰ - משערין
6 מה שהזיקה בששים, ומשלם זה שנתחייב לשלם,
7 בין הבעלים בין השומרים. כיצד?⁷¹ הרי שאכלה
8 בית סאה⁷² - שמיין לששים בית סאה באותה
9 השדה⁷³, כמה היה שוה וכמה הוא שוה עתה אחר
10 שנפסד בו הבית סאה, ומשלם השאר. וכן אם
11 אכלה קב או רבע, אפילו קלח⁷⁴ אחד - שמיין אותו
12 בששים.

(70) לקרקע. (71) שם משנה נה: (72) שטח זריעה של
סאה תבואה. סאה = ששה קבים (קב בערך שני ליטר).
(73) חישוב זה בא שלא לקפח לא את המזיק ולא את הניזק.
בית סאה בודד מחירו גדול מדי, והיה בזה קיפוח המזיק,
והישוב המחיר לפי השדה כולו - גם כשהוא מכיל מאות
סאין - כמה שוה כולו וכמה הוא שוה פחות בית סאה אחד,
ההפרש יהיה נמוך מדי, ויש בזה קיפוח הניזק. כדרך ביניים,
בא חישוב בית סאה אחד לפי חלקת קרקע בת ששים סאין
באותו השדה, שמים כמה שוה חלקה זו של ששים בית
סאה בשדה זה, וכמה שוה חלקה זו לאחר שאכלו בית סאה.
את ההפרש בין שני המחירים, משלם בעל הבהמה או
השומר. שם נח: כרבי יוסי בר חנינא. (74) גבעול עבה של
צמח.

13 יד. אכלה פרות גמורין⁷⁵ שאין צריכים לקרקע⁷⁶ -
14 משלם דמי פרות גמורין בשויה⁷⁷: אם סאה⁷⁸ -
15 דמי סאה, ואם סאתים - דמי סאתים. הרי שאכלה
16 פרות דקל אחד, וכן הלוקט⁷⁹ פרות דקל חבירו
17 ואכל: אם היה דקל רומי וכיוצא בו, שאין התמרים
18 שלו יפות - משערין אותו בששים על גב הקרקע⁸⁰;
19 ואם דקל פרסי וכיוצא בו הוא, שהתמרים שלו
20 יפות ביותר - משערין הדקל בפני עצמו, כמה היה
21 שוה⁸¹ וכמה הוא שוה עתה⁸².

(75) שכבר בישלו כל צרכם. (76) אבל עדיין לא נתלשו.
(77) ולא חישוב אגב השדה. (78) משנה שם נה:
(79) לענין החישוב האמור, אין הבדל אם בהמתו הזיקה או
הוא עצמו הזיק. (80) שבה צומח הדקל. (81) לפני הנזק.
(82) לאחר הנזק. הפרש זה ישלם בעל הבהמה שהזיקה או
האדם המזיק. ראה שם נח: נט.

פרק חמישי

(1) מבאר, ששוחטין את הבהמה המזוקת בשן ורגל אחר
התראה לבעלים כדי שלא תזיק. ונמשך לזה שאסור לגדל
בהמה דקה בארץ ישראל כדי שלא תזיק בשן ורגל. ונמשך

תבלין. העשבים הגדלים עמו מועילים לו, ומשום כך אסור. (26) כי העשבים המעורבים בתלתן הם מספוא טוב. אבל אם זרעה לאדם מותר אף בשדה תלתן, כי האדם מעוניין בתלתן שיניקתו מן הקרקע מרובה ביותר, והעשבים מזיקים לו. סימן היכר שהתלתן זרוע לאדם הוא, שמסודר ערוגות ערוגות. (27) קוצץ ענף מן האילן לשם נטיעה או הרכבה. (28) אף מאילן חברו, ואין בעל האילן רשאי לעכב על ידו. הטעם, משום ישובה של ארץ ישראל. (29) כשהזית מזקין ופירותיו מועטים, קוצצים אותו ומשאירים שתי גרופיות (ענפים), והן מחליפות ומוציאות בדים. משום כך אסור לקטום מהם נטיעה, כי הוא מקלקל אותן, אבל בעץ זית גדול ובעל ענפים, מותר. (30) יניח מן הזית מלמטה סמוך לגזע, היינו מן המקום שהשרשים מתחילים להתפצל כגובה ביצה. (31) מן הקשר הסמוך לגזע ולמעלה, מותר לקטום. (32) הגירסא הנכונה היא: "מאיבו". פירוש: ענפים רבים ודקים. ויש גורסים: "מחיבו" - פירוש ממחבואו, מאמצע האילן שיש שם הרבה ענפים. ראה רש"י שם. (33) מן הענף שלמעלה. (34) בד שגדל וניתוסף בשנה זו, שעדיין אינו עושה פרי. (35) מענפים הנסתרים בתוכו של אילן, אבל לא מן הענפים המגולים לצד השמש, מפני שהם עיקר האילן ומקור הפירות שבו. (36) מחדש. (37) ללא תשלום. (38) אלא בשדהו של אחד. (39) אף-על-פי שהוא כולו בחלקו של שבט נפתלי רשאים בני כל שבטי ישראל לצוד ממנו. (40) שאינה מפריעה לתנועת האניות. (41) לתקוע יתדות ולעשות גדרים קנים במים שיילכדו שם דגים. (42) מפני שמעכב ומעמיד את הספינה. (43) להם גם זה מותר. (44) שנודמן לו. (45) זעפרן, צמח שלפוחי ריח חריף וטוב. (46) מן הגדר, ואינו חושש לפריצת הגדר. (47) מנתק וכורת את הזמורות, המעכבות בדרך, ואינו חייב ללכת סחור סחור לכרם. (48) רשות. (49) כגון בקצה השדות. (50) מת שנמצא, ואין כאן קרובים שיטפלו בו. (51) שעליו נמצא. (52) ואין בעל המקום רשאי לעכב. (53) על הדרך, שמת מצוה קונה מקומו שעליו נמצא. (54) עיר. (55) והעובדים מאהילים עליו ונטמאים, דעת רב ביבי (בבא קמא פא): "מפנהו לכל מקום שירצה".

ד. שלמה תקן⁵⁶, ושיהיו עובדי דרכים מתרין בימות החמה⁵⁷ להלך בשבילין שבשדות⁵⁸ שיש להן בעלים עד שתירד רביצה שניה⁵⁹.

(56) שם פא: (57) לאחר שכלו פירותיו מן השדה. (58) כדי לקצר את הדרך. (59) הגשם שזמנו כרגיל בעשרים ושלושה במרחשון. לפני גשם זה אין דריסת הרגל מזיקה לשדות. מכאן ואילך הזרעים יוצאים וצומחים, ונפסדים כשדורסים עליהם.

ה. ותקנות אלו פלן⁶⁰ נוהגות בכל מקום, אפלו בחוצה לארץ⁶¹.

(60) עשר התקנות של יהושע, ותקנת שלמה. (61) כדעת שמואל (שם).

ו. ומשייר הטל בבבל⁶² אסור⁶³ להלך בשבילין שיש להן בעלים.

(ב) וכן התנה, ושיהיה כל אדם מתר ללקט עצים משדה חברו. והוא, ושיהיו עצים פחותים¹⁸ וקרובים להיות קוצים, כגון הזמי והיג¹⁹. והוא, ושיהיו לחים²⁰ ומחפרין²¹. ובלבד שלא ישרש²². אכל שאר עצים - אסור.

(ג) וכן התנה, ושיהיה כל אדם מתר ללקט²³ עשבים העולים מאליהן בכל מקום²⁴, חוץ משדה תלתן²⁵ שזרעה לבהמה²⁶.

(ד) וכן התנה, ושיהיה אדם קוטם נטיעה²⁷ בכל מקום²⁸, חוץ מגרופיות של זית²⁹. ואינו קוטם מן האילנות אלא בזית - כביצה³⁰, ובקנים ובגפנים - מן הפקק ולמעלה³¹, ובשאר האילן - מתוכו של אילן³², לא מחדו³³. ובשהתיר לקטם, לא התיר אלא מחדש³⁴ שאינו עושה פירות, אכל לא מישן שעושה פירות. ואינו קוטם אלא ממקום שאינו רואה פני חמה³⁵.

(ה) וכן התנה, שהמעין היוצא בתחלה³⁶ - בני אותה העיר שיוצא בגבולם מסתפקין ממנו³⁷, אף על פי שאין עקרו בתחלקם³⁸, ואין לאחרים להסתפק עמהם ממנו. (ו) וכן התנה, ושיהיה כל אדם מתר לצוד דגים מים טבריה³⁹. והוא, שיעזוב בחפה בלבד⁴⁰. אכל לא פרש קלעו⁴¹ ויעמיד ספינה⁴² שם אלא בני השבט⁴³ שהגיע אותו הים בתחלקם.

(ז) וכן התנה, שכל אדם שצריך לנקביו - מסתלק מן הדרך ונכנס אחורי הגדר שפגע בו⁴⁴ ונפנה שם. ואפלו בשדה מלאה פרסם⁴⁵. ונוטל משם צרור⁴⁶ ומקנה.

(ח) וכן התנה, שכל התועה בין הפרמים וכיוצא בהן - מפסג⁴⁷ ועולה מפסג ויורד, עד שיוצא לדרך. (ט) וכן התנה, שבזמן שירפה הטיט ברכי הרבים או נקיעי מים - יש⁴⁸ לעוברי דרכים להסתלק לצדדי הדרך ומלהכין שם, אף על פי שהן מהלכין בדרך שיש לה בעלים⁴⁹.

(י) וכן התנה, שמת מצוה⁵⁰ קונה מקומו⁵¹ ונקבר במקום שימצא בו⁵². שלא יהא מטל על המצור⁵³ ולא בתוך תחום המדינה⁵⁴; אכל אם נמצא על המצור⁵⁵ או שהיה בתוך התחום - מביאו לבית הקברות.

(13) שם פ. פא: (14) עם נוחלי הארץ. (15) ואין לבעל היער זכות לעכב. (16) ואין נזק ניכר. אין מרעין שם בהמה גסה מפני שמפסידים את האילנות. (17) ויש חשש לכליון האילנות. (18) בלתי חשובים. (19) קוצים וברקנים. (20) אבל יבשים אסור, מפני שראויים להסקה לבעל השדה, ואינו מפקירם. (21) אבל תלושים אסור, כי בעל השדה תלשם לעצמו. (22) שלא יעקור השרשים. (23) מכיון שהעשבים מזיקים לזרעים. (24) אפילו בשדות, כדי להאכיל לבהמתו. (25) מין קטנית, שנותנים לקדירה כעין

ט. וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום.⁶⁹
 ולא את הכלב, אלא אם כן היה קשור בשלשלת.
 אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר⁷⁰, ביום
 קושרו ובלילה מתירו. ואמרו חכמים: ארור מגדל
 כלבים וחזירים, מפני שהזקן מרבה ומצוי.¹⁰

(69 שם פב. 70) לגבול לשם שמירה, שם פג.

י. רועה שעשה תשובה⁷¹ - אין מחיבין אותו למכר
 מיד⁷², אלא מוכר על יד על יד⁷³. וכן מי שנפלו לו
 כלבים וחזירים בירשה⁷⁴ - אין מחיבין אותו למכר
 מיד, אלא מוכר מעט מעט.¹⁵

(71) שלא לגדל עוד בהמה דקה, שם פ. (72) מכיון
 שמפסיד הרבה וימנע מתשובה. (73) קמעא, קמעא.
 (74) כגון גר שירש את אביו גוי.

(62) דברי רב פפא, שם. (63) כי דריסת הרגל מזיקה לקרקע
 שבבבל אחרי ירידת הטל.

ז. אף על פי שאין מגדלין בהמה דקה בארץ
 ישראל, מתר להשהותה קדם לרגל שלשים יום⁶⁴
 וקדם למשתה כנו שלשים יום. והטבח⁶⁵ לוקח⁶⁶
 ושוהט, לוקח ומשהה עד שישחט מעט מעט.
 ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר⁶⁷; אלא כל המשהה
 - משהה בתוך ביתו, כדי שלא תזיק.¹

(64) לצרכי סעודת החג, שם עט: (65) הקונה ומוכר
 לאחרים. (66) קונה. (67) כרבן גמליאל שם פ.

ח. וכבר עשו בכל בארץ ישראל⁶⁸ לאסור בה גדול
 בהמה דקה וחיה דקה, מפני שהיו רב השדות
 והבקרמים שם באותם הימים של ישראל.²

(68) שם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ד"י ניסן ה'תש"פ

יום ראשון ד' ניסן ה'תש"פ

הלכות טוען ונטען

פרק נשיי

(1) מבאר הוחזק כפרן בטענתו או לא הוחזק כפרן, ודין
 משטה אני כך ושאין אדם עשוי להשביע עצמו או בניו.

ותדיעננו ביצד אין אתה חייב לו, מפני שלא היו
 דברים מעולם או מפני שהיו והחזרת לו, שהרי אנו
 דנין במתוך שכול לומר בכל מקום⁴. וכן אם טען
 הטוען ואמר: זה חייב לי מנה, או מנה יש לי אצלו
 - אומרים לו: מאי זה פנים? הלוית אותו, או
 הפקדת אצלו, או הדיק ממונך? אמר היאך נתחייב
 לך. שהרי אפשר שידמה לו שהוא חייב לו, והוא
 אינו חייב. כגון שחשדו שגנבו, או שאמר לו: שאתן
 לך מנה, וכיוצא בזה. הרי שטען עליו שהלוהו
 מנה, והשיב זה ואמר לו: לא היו דברים מעולם,
 ואחר כך הביא הטוען עדים שהלוהו בפניהם, וחזר
 הנטען ואמר: כן היה ולויתי ופרעתי - אין מקבלין
 ממנו⁶, אלא החזק כפרן⁷ ומשלים⁸. אבל אם השיב:
 איני חייב, או אין לך בידי כלום, או שקר אתה
 טוען, וכן כל פיוצא בזה, והלך התובע והביא עדים
 שהלוהו בפניהם, ואמר הנתבע: כן היה, אבל
 החזרתי לו פקדונו או פרעתי חובו - לא החזק
 כפרן⁹, ונשבע הסת ונפטר.¹⁵

(2) למד דין זה מבדיקת העדים, ששנינו (סנהדרין כט.)
 שביט-דין אומרים לעד: "אמור האך אתה יודע שזה חייב
 לזה", מפני החשש שמא הוא טועה בדין, וכל-שכן שבעל-
 דין צריך לפרש, שהרי אין אדם רואה חובה לעצמו.
 [בהגהות מיימוניות כאן אות א, מביא ראיות מכמה מקומות
 בגמרא שמשביעים על טענה סתמית, ומבאר שאחר חתימת
 הגמרא, משרבו הרמאים - תיקנו הגאונים לדרוש ביורר
 הטענות, ומסיים שגם רבו (הר"מ מרוטנבורג) פסק כן בסוף

א. בעלי דינין שפאו לבית דין, טען האחד ואמר:
 מנה יש לי אצל זה, שהלויתיו, או שהפקדתי אצלו,
 או שגזל ממני, או שיש לי אצלו בשכרי, וכן כל
 פיוצא בזה, והשיב הנטען ואמר: איני חייב כלום,
 או אין לך בידי כלום, או שקר אתה טוען - אין זו
 תשובה נכונה; אלא אומרים בית דין לנטען: השב
 על טענתו, ופרש התשובה² כמו שפרש זה טענתו,
 ואמר אם לוית ממנו אם לא לוית, הפקיד אצלו או
 לא הפקיד, גזלתו או לא גזלתו, שכרתו או לא
 שכרתו, וכן שאר הטענות. ומפני מה אין מקבילים
 ממנו תשובה זו? שמא טועה הוא בדעתו, ויכזב
 להשבע על שקר. שהרי אפשר שהלוהו כמו שטען,
 והחזיר זה את החוב לבנו או לאשתו, או שנתן לו
 במתנה כנגד החוב, וידמה בדעתו שנפטר מן החוב.
 לפיכך אומרים לו: היאך תאמר איני חייב כלום,
 שמא אתה מתחייב מן הדין לשלם ואין אתה יודע;
 אלא הודע לדינין פרוש הדברים, והם ידיעוה אם
 אתה חייב או אין אתה חייב. ואפלו היה חכם גדול³,
 אומרים לו: אין לך הפסד שתשיב על טענתו,³⁷

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ד' ניסן - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קסא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(10) שבועות לד': (11) בבא-בטרא לא. "והיכא דאישתעי מילי אבראי ולא טען, ואתא לבי דינא וטען - דחזור וטוען, מאי טעמא? עביד אינש דלא מגלי טענתיה אלא לבי דינא" (בעברית: כשסיפר דברים מחוץ לבית-דין ולא טען שם טענותיו, ובא לבית-דין וטען (דברים שלא אמרם בחוץ) - טענותיו מתקבלות. ולמה? דרכו של אדם לא לגלות טענותיו אלא לבית-דין). [וב'טור' חו"מ שם (הובא ב'בית יוסף' שם) כתב, שאם אמר "אתם עדי" אפילו שלא בפני בית-דין אינו יכול לחזור בו ולטעון פרעתי, שכל האומר לא לוויית - כאומר לא פרעתי, שאם לא לווי - למה פרע. אבל נאמן לטעון פרעתי אחר-כך, משום שלא הוחזק כפרן אלא כששיקר בפני בית-דין.

ג. מִנְה הַלְוִיתִיךָ¹², כִּפֹּר כִּבִּית דִּין וְאָמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם, וּבָאוּ שְׁנֵי עֲדִים שְׁלֹוה מִמֶּנּוּ מִנְה וּפָרְעוּ, וְהַמְלִוָה אוֹמַר: לֹא נִפְרַעְתִּי - הָרִי זֶה חֵיב לְשִׁלָּם¹³; שְׁפֹל הָאוֹמֵר לֹא לְוִיתִי, וּבָאוּ עֲדִים שְׁלֹוה - כְּאוֹמֵר לֹא פָרַעְתִּי דְּמִי¹⁴, וְנִמְצָא הַלְוָה אוֹמֵר לֹא פָרַעְתִּי, וְהָעֲדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁפָּרַעוּ - הַדָּאָתָּה פִּעַל דִּין פִּמְאָה עֲדִים דְּמִי. וְאֵין הַמְלִוָה חֵיב שְׁבוּעָה¹⁵, שֶׁהָרִי הַחֲזָק זֶה¹⁶ פִּפְרָן. וְכֵן¹⁷ אִם הוֹצִיא עָלָיו כֶּתֶב יָדוֹ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, וְאָמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם וְזֶה אֵינוֹ כֶּתֶב יָדִי, אִם הַחֲזָק כֶּתֶב יָדוֹ כִּבִּית דִּין אוֹ שֶׁבָּאוּ עֲדִים שֶׁהוּא כֶּתֶב יָדוֹ - הָרִי זֶה הַחֲזָק פִּפְרָן וּמִשְׁלָם¹⁸.

(12) שבועות מא': (13) כרבא, שם. (14) שאם לא לוח - למה פרע. (15) שלא נפרע. (16) הלווה. (17) רי"ף סוף בבא-בטרא אות תתקסב. (18) דעת רבינו, שבכל מקום שהנתבע הוחזק כפרן - נוטל התובע בלא שבועה, כמו שביארנו למעלה בהלכה א הערה ז. נלמד זה מהנידון כאן, שאם נאמר שהתובע חייב שבועה, למה בנידון כאן משלם? הרי התובע אינו יכול לישבע, משום שעדים מכחישים טענתו? [כתב בלחם-משנה, שאם שינה הלווה טענתו אחר העדאת העדים וטען שלוח ופרע, המלוה מחוייב שבועה שלא פרע, ומכיון שאינו יכול להישבע נגד עדים - אינו נוטל, ולזה נתכוון רבינו באמרו: "שכל האומר לא לוית ובאו עדים שלוח, כאומר לא פרעתי דמי", כלומר, מדובר כשהוא עומד בטענתו זו, ועדים מכחישים טענתו. ובהסתמך על דבריו אלה, נראה לי ליישב השגתו של הראב"ד על נימוקו של רבינו: "שהרי הוחזק זה כפרן", שכתב: "אין צורך לזה הטעם". ברור שהתכוון לומר, שבלי טעם זה אין התובע נשבע, משום שעדים מכחישים אותו. ולפי דברי הלחם-משנה אין מקום להשגה זו, שהרי אם הנתבע אינו כפרן, היה התובע מחוייב שבועה, ומשום שאינו יכול להישבע - אינו נוטל].

ד. מִנְה הַלְוִיתִיךָ וְהוּא לִי בִידֶךָ, אָמַר לוֹ הַנְּטָעָן: וְהָלוֹא פָרַעְתִּיךָ פִּפְרָן וּפְלוּנִי וּפְלוּנִי, וּבָאוּ עֲדִים²⁰ וְאָמְרוּ: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם - לֹא הַחֲזָק פִּפְרָן; שְׁאֵין הָעֲדִים זֹכְרִין אֶלָּא דָּבָר שֶׁהֵם עֲדִים בּוֹ²¹. לְפִיכָךְ לֹא הַחֲזָק פִּפְרָן, וְיִשְׁבַּע הַלְוָה הֵסֵת וּפָטַר. לְפִיכָךְ.

(3) ויודע לפסוק הלכה. (4) קשה להבין כוונת רבינו. בלחם-משנה מפרש, שלפעמים מפחד הנתבע לברר טענתו האמיתית משום שחושש הוא שמא בית-הדין לא יאמין לו, כגון שטענתו היא: לויתתי ופרעתי, וטענה זו אינה חזקה כמו טענת להד"ם, ולפיכך מעדיף הוא שלא לפרש, וכדי להוציא מלבו חשש זה, אומרים לו: "שהרי אנו דנים במתוך וכו'", פירוש אנו מאמינים לטענת פרעתי ב'מיגור' שיכול לטעון להד"ם. אולם גם פירוש זה אינו מניח את הדעת, שהרי חכם גדול יודע גם דיני 'מיגור'. ואולי התכוון לומר שנימוק זה נמשך לעיקר הדין, למה אין מקבלים הכחשה סתמית, וטעם הדבר שדורשים גם מחכם גדול הוא, שאין לקבוע גבולות מי נקרא חכם גדול ומי לא. (5) מימרא של רבי יוחנן, בבבא-מציעא יז. (6) אין מאמינים לו כלל. (7) בגמרא שם כתוב "הוחזק כפרן לאותו ממון". משמע, אבל לא לתביעות אחרות. (8) בלי שבועת התובע (ראה לקמן הג'). ואין זה דומה לחשוד על השבועה, שאמרנו (למעלה בפ"ב ה"ד) שהתובע נשבע ונוטל, משום שתוקף טענתו נתערער על-ידי שקרנותו באותה תביעה ('נמוקי יוסף' שם בשם הרז"ה והרשב"א) ודעת רש"י שם, שהתובע צריך להישבע. (9) יכול לפרש טענתו הראשונה "אין לך בידי כלום" שהתכוון לומר: פרעתי. וכן כתב בהגהות מיימוניות בשם רב האי גאון. [בגמרא שם אמרו: "והלה אמר אין לך בידי כלום... הוחזק כפרן". ולכאורה דברי רבינו מנוגדים לשיטת הגמרא. עמד על זה המגיד-משנה וביאר, שרבינו מפרש דברי רבי יוחנן, כשהעדים מעידים שהוא חייב לו עכשיו בשעת התביעה בבית-הדין, כגון שלא זזה ידם מידו ולא ראו שפרע, וכן משמע מלשוננו של רבי יוחנן: "והעדים מעידים אותו שיש לו", ומכיוון שהוחזק כפרן לאותו ממון, אין מאמינים לו בשבועה אם יטעון פרעתי לו אחר שבית-הדין חייב אותו לשלם, אבל אם העדים מעידים רק שלווה מנה - אין עדותם מכחישה טענתו הסתמית של הנתבע: "אין לך בידי כלום", שהרי אפשר שלווה ופרע, ומשום כך לא הוחזק כפרן, ואם יטעון פרעתי אחר שחייב אותי בית-דין לשלם - נאמן (על-פי ביאורו של הלחם-משנה). וב'ספר התרומות' שער יב חלק א (מובא ב'טור' חו"מ סי' עט) כתב, שגם בטוען אין לך בידי כלום ועדים מעידים שלוח, ואחר העדאתם טען פרעתי אחר שטענתי אין לך בידי כלום - הוחזק כפרן, משום שהורה בעצמו ששיקר כשאמר אין לך בידי כלום. ובלחם-משנה מסביר דעתו של המגיד-משנה, שאין אדם נעשה כפרן על-פי עצמו אלא על-ידי העדאת עדים, וכאן אין העדים מכחישים טענתו שאינו חייב כלום, שהרי אפשר שפרע, אלא הוא מכחיש את עצמו].

ב. רְאוּהוּ עֲדִים¹⁰ שֶׁמֶנָּה לוֹ מְעוֹת וְלֹא יָדְעוּ מָה הָיוּ, וְהִכְבֹּעוּ בְּדִין וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי מְעוֹתִי שֶׁהִלְוִיתִיךָ, וְאָמַר: מִמֶּנָּה נָתַתְּ לִי אוֹ פָרַעוֹן הָיוּ - הָרִי זֶה נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע הֵסֵת וּנְפָטַר. אָמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ עֲדִים שֶׁמֶנָּה לוֹ בְּכַנְיָהֶם - הַחֲזָק פִּפְרָן. וְלַעוֹלָם אֵין אָדָם מִחֲזָק פִּפְרָן עַד שֶׁיִּכְפֹּר בְּבֵית דִּין¹¹ וְיִבְאוּ שְׁנֵי עֲדִים וְיִכְחִישׁוּהוּ בְּמָה שֶׁכָּפַר.

18 שְׁאִינוּ עֲדוּת אֵין אָדָם זֹכֵר³⁰, וְלִפְיָכָּה אִם אָמַר: לֹא
19 הִיו דְּבָרִים מַעוֹלָם - לֹא הִחֲזֹק בְּפָרֶן³¹.

26 (סנהדרין כט. 27) בצחוק אמרתי "הן", כתשובה
לטענה מצחיקה. 28) לא אמרתי: הן, והרי אם כן הוא
מוכחש על-ידי עדים. 29) העדים אינם מעידים שבשעת
ההלוואה אמר להם הנתבע: אתם עדי. 30) כמו שנתבאר
בהלכה הקודמת. 31) שאין לשלול האפשרות שהעדים
טעו. [ה'טור' חו"מ ס' פא כתב, שחייב להישבע שהתכוון
לשטות בו. וכן כתוב בהגהות מיימוניות כאן בשם הר"מ
מרוטנבורג שהסתמך על רבי סעדיה גאון].

20 ז. וְלֹא עוֹד³², אֲלֹא אֶפְלוּ הַטְּמִין לוֹ עֲדִים אַחֲרָיו
21 הַגִּדְרָה³³, וְאָמַר לוֹ: מָנָה לִי בְיָדְךָ, אָמַר לוֹ: הֵן,
22 רְצוֹנְךָ שֶׁיַּעֲדוּ בְּךָ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי? אָמַר לוֹ: לֹא, שְׁמָא
23 תִּכְפְּנִי בְּדִין לְמַחֲר וְאֵין לִי מָה אֶתֶן לָךְ, וְלִמְחֹר
24 תִּכְבְּעוּ בְּדִין בְּאֵלֵי הָעֲדִים, בֵּין שֹׁטְעֵן וְאָמַר: מִשְׁטָה
25 הִיִּיתִי בּוֹ, בֵּין שֹׁאֲמַר: לֹא הִיו דְּבָרִים מַעוֹלָם - הָרִי
26 זֶה נִשְׁבַּע הֵסֵת וְנִפְטָר. שְׁאִין פָּאן עֲדוּת, עַד שִׁיאֲמַר
27 הַלּוֹה: אַתָּם עֲדִי, אוֹ יֹאמַר הַמְּלוֹה בְּפָנֵי הַלּוֹה
28 וְיִשְׁתַּק הַלּוֹה, אֲבָל בְּעֲדוּת הַזֶּה לֹא הִחֲזֹק בְּפָרֶן.
29 מַעֲשֶׂה בְּאַחַד³⁴, שֶׁהָיו קוֹרִין אוֹתוֹ קָב רִשּׁוֹ³⁵.
30 כְּלוּמַר, שֵׁשׁ עָלְיו חוֹבוֹת הַרְבֵּה. אָמַר: מִי הוּא
31 שְׁאִנִּי חַיִּב לוֹ, אֲלֹא פְּלוֹנִי. וְכֹא אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְתִכְבְּעוּ,
32 וְאָמַר הוּא: אֵינִי חַיִּב לוֹ פְּלוֹם. וְאָמְרוּ חֲכָמִים:
33 יִשְׁבַּע הֵסֵת וְנִפְטָר. וְכֵן³⁶ אַחַד הִיו אוֹמְרִים עָלְיו
34 שֶׁהוּא בַּעַל מְמוֹן³⁷. בְּשִׁעַת מִיתָתוֹ אָמַר: אֵלֹה הִיָּה
35 לִי מְמוֹן, לֹא הִיִּיתִי פוֹרְעוֹ לְפָלוֹנִי וּלְפָלוֹנִי³⁸? וְאַחֲרֵי
36 מִיתָתוֹ בָּאוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי לְתִבְעַ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין
37 לָהֶם פְּלוֹם; שֶׁהָאָדָם עָשׂוֹי לְהִרְאוֹת עַצְמוֹ³⁹ שֶׁאִינוּ
38 בַּעַל מְמוֹן, וְשִׁלָּא הֵנִיחַ בְּנֵיו בַּעֲלֵי מְמוֹן⁴⁰. וְכָל
39 פִּיּוּצָא בְּדְבָרִים אֵלֹו.

32) שם. 33) והנתבע לא ידע שהם שומעים את השיחה
שבינו ובין התובע. 34) שם עמוד ב. 35) מלא קב (מדה
גדולה) חובות. "אשר ישה ברעהו" (דברים טו, ב) מתרגם
אונקלוס: "די ירשי בחבריה". ובגמרא (בבא-קמא מו:)
"ממרי רשותן פארי אפרע". 36) שם. 37) עשיר גדול.
38) בלשון תמיהה: האם לא הייתי פורע מה שאני חייב
להם. 39) נימוק לדין קב רשו. 40) נימוק לבבא שניה.
לשון הגמרא: אדם עשוי שלא להשביע את עצמו, ורבי
חייא מוסיף: שלא להשביע את בנוי. [בפרק הבא יתבאר
שלא אמרו אדם עשוי שלא להשביע את עצמו אלא
כשהודה מעצמו, אבל אם תבעו חבירו והודה לו בפני עדים
בנוכחות התובע - אין מקבלים טענה זו.

40 ח. אִף עַל פִּי שֶׁהִטְמִין עֲדִים - אֵינָה עֲדוּת, וְכֵן
41 הַמּוֹדֶה מַעֲצָמוֹ וְעֲדִים שׁוֹמְעִין אוֹתוֹ, וְכֵן הָאָמַר
42 לְחִבְרוּ בְּפָנֵי עֲדִים: מָנָה לִי בְיָדְךָ, וְאָמַר לוֹ: הֵן -
43 בְּכָל הַדְּבָרִים וּכְיֹצֵא בָהֶן, פְּשִׁיבּוּאוֹ לְבִית דִּין,
44 אוֹמְרִין לְנִתְבַּע: לָמָּה לֹא תִתֵּן מָה שֵׁשׁ לוֹ אֲצִלְךָ?

1 פִּיּוּצָא בּוֹ²²: תֵּן לִי מָנָה שֶׁהִלִּיתִיךָ וְאַתָּה עֲמַדְתָּ בְּצַד
2 עֲמוּד זֶה, וְאָמַר הַנְּטָעֵן: לֹא עֲמַדְתִּי בְּצַד עֲמוּד זֶה
3 מַעוֹלָם, וְכֹא עֲדִים שֹׁעֲמֵד - לֹא הִחֲזֹק בְּפָרֶן; שְׁאִין
4 אָדָם מְשִׁים יַדְעוֹ לְדְבָרִים שְׁאִין בָּהֶן מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל
5 פִּיּוּצָא בָּזֶה.

19) שבועות, שם. 20) צ"ל העדים, כלומר אותם העדים
[בכת"י תימן: ובאו פלוני ופלונן]. 21) בגמרא שם: "אמר
רבא: מילתא דלא רמיא עליה דאינש - לאו אדעתיה
(בעברית: דבר שאינו מוטל על האדם לזכרו - אינו שם לב
אליו)". ופירש רש"י שהכוונה ללווה, שלא שם לב כל-כך
אם היו עדים בשעה שפרע או לא, מפני שהמלוה את חבירו
בעדים - אינו צריך לפרעו בעדים, ולפיכך אפשר שטעה.
אולם רבינו מפרש שהכוונה לעדים. ונראה שהתכוון לומר
שהעדים שמים לב רק לדברים שהטילו עליהם להעיד (ראה
הלכה ו). 22) שם לד: [במגיד-משנה מציין, שפסק כרב
נחמן שהלכה כמותו בדיני ממונות. ודבריו תמוהים, שהרי
בלשון אחרון שם אמר רב נחמן הוחזק כפרן, ודרכו של
רבינו להעדיף לשון אחרון. ונראה שרבינו פסק כרבא,
משום שהוא אחרון לגבי רב נחמן. ועוד, שבלשון ראשון -
גם רב נחמן סובר כן].

6 ה. תֵּן לִי²³ מָנָה שֶׁהִלִּיתִיךָ וְהָרִי הָעֲדִים, וְאָמַר
7 הַנְּטָעֵן: פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי - אוֹמְרִין לְלוֹה:
8 הִבִּיאָם וְהִפְטָר²⁴. לֹא בָּאוּ אוֹ שְׁמָתוֹ אוֹ שֶׁהִלְכוּ
9 לְמַדִּינָה אַחֲרָת - יִשְׁבַּע הֵסֵת שֶׁפָּרְעוּ. שְׁאִין אָנוּ
10 מְצִרִיקִים אוֹתוֹ לְהִבְיֹאן אֲלֹא לְבָרֵר דְּבָרָיו וְלְהִפְטָר
11 אִף מִשְׁבּוּעָה; שֶׁהַמְּלוֹה אֵת חִבְרוּ בְּעֲדִים - אֵינוּ
12 צָרִיק לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו²⁵.

23) בבא-בבא קע. 24) מעשה שהיה, ואמר רב יצחק
נפחא (שם) "יבואו פלוני ופלונני ויעידו", ובמסקנא (שם)
עמוד ב) ביאר רבי יצחק: "אנא נמי לברר קאמינא (גם אני
התכוונתי להביא את העדים כדי לברר)". ומפרש רבינו,
שאם לא יברר - צריך להישבע שפרע, והביור יועיל לפטרו
משבועה. [וברשב"ם שם פירש בשם רש"י, שאם לא יברר
בעדים - יפסיד]. מלשוננו של רבינו שכתב: "לא באו או
שמתו או שהלכו למדינה אחרת" משמע, שאם באו
והכחישוהו - חייב לשלם. ולכאורה זה מנוגד לדבריו
בהלכה הקודמת. ומבאר במגיד-משנה, שרבינו מחלק בין
מלוה בעדים לבין שלא בעדים, או בין "והלא פרעתיך"
לבין "פרעתיך". ובכסף-משנה כתב, שאפילו באו ואמרו לא
פרע בפנינו - ישבע היסת ויפטור, בהתאם להאמור בהלכה
הקודמת (ראה 'בית יוסף' חו"מ ס' ע שהאריך בזה).
25) בפ"א מהל' מלוה ולוה ה"א.

13 ו. אָמַר לוֹ²⁶ בְּפָנֵי עֲדִים: מָנָה לִי בְיָדְךָ, אָמַר לוֹ:
14 הֵן, לְמַחֲר תִּכְבְּעוּ בְּדִין וְהִבִּיא עֲדִים, וְאָמַר: מִשְׁטָה
15 הִיִּיתִי בְּךָ²⁷ וְאֵין לָךְ בְּיָדִי פְּלוֹם - פְּטוֹר, וְנִשְׁבַּע הֵסֵת
16 שְׁאִין בְּיָדוֹ פְּלוֹם. וְאֶפְלוּ אָמַר: לֹא הִיו דְּבָרִים
17 מַעוֹלָם²⁸. שֶׁהָרִי לֹא אָמַר לָהֶם: אַתָּם עֲדִי²⁹, וְדָבַר

סנהדרין פרק ג (ראה שם). (7) טענת שלא להשביע מתקבלת רק כשהודה שלא בפני התובע, אבל לא כשתבעו והודה. בתוספות שם דיבור המתחיל כך, הוכיחו זאת ממה שאמרו בבבא בתרא (קעה.) אין אדם משטה בשעת מיתה, ומשום כך אם הודה בשעת מיתה מחוייבים היורשים לשלם, וקשה למה אין אומרים שלא להשביע את בנוי כך. ומבארים בתוספות שם שהמדובר כשתבעו. (בכסף משנה סוף הלכה ו מעיר שרבינו סותר דברי עצמו בפרק הקודם הלכה ח: "וכן האומר לחבירו בפני עדים: מנה לי בידך - ואמר לו: הן וכו' אבל אם טען ואמר משטה הייתי בו וכו' או שלא להשביע את עצמי נתכוונתי - פטור ונשבע היסת." ומיישב בדוחק, שדין שלא להשביע לא נאמר על בבא "וכן האומר" ונמשכת רק לטוען משטה או "לא היו דברים מעולם" בלבד). (8) פרעתי.

ב. פל המודה⁹ בפני שנים - אינו יכול לחזור ולומר: 18
משטה הייתי בו, ואין צריך לומר אם הודה בפני 19
שלושה¹⁰, אבל מחייבין אותו לתן בהודנת פיו. שפל 20
האומר בדרך הודיה - הרי זה כאומר: אתם עדי. 21
אבל אין פותחין¹¹, אלא אם פן אומר להם: כתבו 22
וחתמו ותנו לו¹². וצריךין להמליך בו¹³, כמו 23
שבארנו¹⁴. וכן אם הודה בבית דין אחר ששלחו לו, 24
כמו שיתבאר¹⁵ - הרי אלו פותחין. והוא שהיה בית 25
דין מכירין¹⁶ את שניהם¹⁷, כדי שלא יערימו שניהם 26
לחייב איש אחר. 27

(9) נתבאר בהלכה הקודמת. (10) שלושה הם כבית דין. (11) שטר הודאה. (12) שם כט: (13) אחר שכתבו צריכים לשאול שנית את הלווה אם למסור. (14) בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. (15) בהלכה הבאה. (16) משנה בבא בתרא קסז: (17) המלוה והלווה. לא נתברר מה אפשר להערים כשאין מכירים את המלוה. ראה מה שכתבנו בזה בהלכות מלוה ולווה פרק כ"ד הלכה ג.

ג. בית דין¹⁸ של שלושה שהיו יושבין מעצמן 28
במקום הקבוע להן, ובא התובע וקבל לפניהם¹⁹, 29
ושלחו שליח אצל התובע, ובא והודה בפניהם - 30
הרי אלו פותחין ונותנין לבצע דינו. אבל אם לא 31
היו קבועין ולא שלחו לו, אפלו קבץ אותן והושיב 32
השלושה והודה בפניהן ואמר להן: הווי עלי דינן, 33
ובא אחר כך התובע ואמר: פתבו לי הודיתי - אין 34
פותחין²⁰; שמא יתן לו²¹ ונמצא זה תובע אותו 35
בשטר²². במה דברים אמורים? במטלטלין; אבל²³ 36
אם הודה בקרקעות²⁴, אפלו בפני שנים, אף על פי 37
שלא קנו מידו ולא אומר להם: פתבו ותנו - הרי 38
אלו פותחים ונותנין; שאין כאן לחש שמא יתן לו 39
ונמצא תובעו פעם שניה²⁵. 40

(18) סנהדרין שם. (19) התלונן שהלווה לפלוני כסף ואינו משלם. (20) כמר בר רב אשי שם. וכן פסק הרי"ף שם והוסיף, שזו היא גם דעת רב האי גאון. וכן כתבו בתוספות

1 אָמַר: אִין לוֹ אֶצְלִי פְלוֹם - אומרים לו: והלא אתה
2 אָמַרְתָּ בְּפִנֵּי אֱלוֹי כֶּךָ וְכָךְ, או הודית מעצמך! אם
3 עָמַד וְשָׁלַם - מוטב; ואם לא טען - אין טוענין
4 לו⁴. אָבֵל אִם טֵעֵן וְאָמַר: מְשֻׁטָּה הֵייתִי בּוֹ, או לא
5 הָיָה דְּבָרִים מְעוֹלָם, או שלא להשביע את עצמי
6 נִתְכַּוְּנִיתִי - פטור ונשבע היסת, כמו שבארנו.

(41) אין בית-דין אומרים לתובע: הבא ראיה שלא התכוון להשטות כך (סנהדרין כט.). שם אמרו דין זה לגבי טענת משטה, ורבינו סובר שגם טענת להשביע אין טוענים לו. וב'תוספות' שם ד"ה כך, כתבו שטוענים לנתבע "שלא להשביע", שהרי בגמרא שם אמרו: "אמר רב נחמן, אדם עשוי שלא להשביע את עצמו", ולא נרמז שהנתבע טען כך. [בהגהות מיימוניות כאן אות ס כתב שדעתו כ'תוספות'. כנראה גירסא אחרת היתה לו בדברי רבינו].

יום שני ה' ניסן ה'תש"פ

פרק שביעי

(1) מבאר דיני הודאה ("אודיאת" בלשון הגמרא), ודין נתחייב ממון או שבועה וציווהו בית דין על כך ואמרו צא תן לו או הישבע לו ויצא וחזר ואמר פרעתי או נשבעתי, ודין טוען וחוזר וטוען טענה אחרת.

א. המודה בפני שנים שיש לפלוני אצלו מנה, 7
ואמר להן בדרך הודיה², לא דרך שיחה, אף על פי 8
שלא אמר: אתם עדי, ואף על פי שאין התובע עמו 9
- הרי זה עדות³. תבצעו בדין, אם אמר: לא היו 10
דברים מעולם - אין שומעין לו⁴, ומשלים על פיהם. 11
ואם היה עד אחד - נשבע⁵. הואיל ואמר דרך 12
הודיה⁶. טען בשבאו אלו העדים ואמר: שלא 13
להשביע את עצמי הודיתי - נאמן ונשבע היסת. ואם 14
בשהודה בפניהם היה התובע עמו - אינו יכול לטען 15
ולומר: כדי להראות שאני עשיר הודיתי; אבל אם 16
טען שנתן⁸ - נאמן ונשבע היסת. 17

(2) כגון, שאמר הריני מודה בפניכם. (3) כשאמר אתם עדי אין אומרים שמא אינם זוכרים כראוי, מפני שזה הטיל עליהם להעיד (ראה פרק ו הלכה ו). (4) ואינו נאמן לומר משטה הייתי כך. (5) לפי הכלל, שכל מקום ששניים מחייבים ממון - אחד מחייבו שבועה (והרו"ה בהמאור הגדול סנהדרין כט. כתב, שעד אחד בהודאה אינו כלום. ראה טור חושן משפט סימן פא). (6) שנינו בסנהדרין שם: "הוא אמר לנו שהוא חייב לפלוני מנה ... לא אמר כלום עד שיאמר: בפנינו הודה לו", ומפרש רבינו שם: "שאמר לנו הווי עלי עדים או אמר לנו דרך הודאה ומסירת עדים." "אמר" - משמע דרך שיחה וסיפור דברים. ומה שאמרו בגמרא שם "מסייע ליה לרב יהודה אמר רב צריך שיאמר אתם עדי", היינו, כשלא אמר הריני מודה בפניכם, אבל דרך הודאה גידון כאתם עדי. וכן כתב הטור בשם רבינו מאיר הלוי. ובכסף משנה מביא הוכחה לדין זה מירושלמי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבית דין ואמר נשבעתי, והעדים מעידים אותו שלא נשבע, וחזר ואמר נשבעתי (אחר שהוכחש על ידי העדים) - הוחזק כפרן לאותה שבועה וחייב להישבע (בפני עדים). במימרא זו דייק הרי"ף (בהלכותיו שם) שאם לא הוחזק כפרן לאותה שבועה - נאמן. (42) בנימוקי יוסף כאן כתב בשם רב האי גאון שהמדובר במחוייב שבועת היסת, אבל במחוייב שבועת התורה, כגון מודה במקצת, משיבעים אותו היסת שנשבע שבועת התורה. וכן דעת הרמב"ם והרשב"א. וכתב עוד שם שכל זה נאמר בנשבעים ונפטרים, אבל נשבעים ונוטלים - צריכים להביא ראיה שנשבעו. (43) מבואר בתחילת ההערה הקודמת.

- ו. שְׁנַיִם⁴⁴ שָׂבְאוּ לְדִין, וְנִתְחַיֵּב הָאֶחָד לַשְּׁנִי, וְאָמְרוּ לוֹ⁴⁵: צֵא וְתֵן לוֹ, וְיֵצֵא, וְחָזַר וְאָמַר: פְּרַעְתִּי, וְעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פָּרַעְו⁴⁶ - הַחֲזֹק בְּפָרֶן לְאוֹתוֹ מְמוֹן⁴⁷. אָמְרוּ לוֹ: חֵיב אַתָּה לְתֵן לוֹ⁴⁸, וְיֵצֵא, וְחָזַר וְאָמַר: פְּרַעְתִּי, וְעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פָּרַעְו - לֹא הַחֲזֹק בְּפָרֶן; שֶׁזֶה נִשְׁמָט מִהֶן⁴⁹ עַד שֶׁיִּחְקְרוּ דִּינוֹ⁵⁰. לְפִיכָן, אִם חָזַר פָּעַם אַחֲרָת וְטָעַן שֶׁפָּרַעְו זֶה הַמְמוֹן שֶׁנִּתְחַיֵּב בוֹ בְּפִנְיָה, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁמְכַחֲשִׁין אוֹתוֹ פָּעַם שֵׁנִיָּה - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הִסֵּת שֶׁפָּרַעְו, וְנִפְטָר. לְפִיכָן הָיוּ בְּקִיאי הַדַּעַת שֶׁבִּסְפָּרָד, כְּשִׁיזָדָה הַלּוּה אוֹ כְּשִׁיתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, אָמַר לוֹ בְּפִנְיָ בֵּית דִּין: הָיוּ עָלַי עֵדִים שֶׁלֹּא יִפְרַעְנִי אוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע לִי אֶלָּא בְּפִנְיָ עֵדִים⁵¹.

(44) גמרא שם. (45) בית הדין לנתבע. (46) מעידים, שלא זוה ידם מתחת יד התובע או הנתבע ולא ראו שפרע. (47) ואינו נאמן לומר פרעתי אחר שנתחייבתי שנית על ידי בית דין. (48) הודיעוהו את הדין ולא אמרו בלשון ציווי: תן לו. (49) כוונתו להשתמט ולדחות את הפירעון לפי שעה. (50) ימשיכו לעסוק במשפט זה, הואיל ולא הטילו עליו צו החלטתי, ואולי יזכוהו. (51) רבינו לשיטתו (בהלכות מלוה ולווה פרק ט"ו הלכה א), שאפילו לאחר מתן מעות מועיל תנאו של המלוה, שלא יפרע אלא בעדים (ראה הערות שם).

- ז. מִי שֶׁהוֹדָה⁵² בְּבֵית דִּין: שֶׁאֲנִי חֵיב לָזֶה הַתּוֹבֵעַ מִנֶּה, וְאַחֵר כֶּךָ אָמַר: נִזְכַּרְתִּי שֶׁפָּרַעְתִּי לוֹ חֻבּוֹ זֶה שֶׁהוֹדֵיתִי בוֹ, וְהָרִי עֵדִים - הָרִי זֶה עֵדוֹת מוֹעֵלָת וְעוֹשִׁין עַל פִּיהֶם⁵³; שֶׁהָרִי לֹא הִכְחִישׁ עֲדוּי⁵⁴, וְאִינוֹ כְּאוֹמֵר: לֹא לְוִיתִי מְעוּלָם⁵⁵.

(52) לא נמצא מקור מפורש בגמרא לדין זה, וסברת עצמו היא (מגיד משנה). ואין אנו אומרים בזה הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. (53) ואין אנו אומרים בזה הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. (54) שהרי חזר בו לפני שהעידו העדים. (55) ובאו עדים שלוה ופרע שאמרנו בפרק הקודם הלכה ו, שהאומר לא לוויית כאומר לא פרעתי וחייב לשלם. [רבים ראו בדין זה סתירה לדברי עצמו (בפרק י"ד מהלכות מלוה ולווה הלכה ד) באומר פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, שפסק שם שיישבע כמודה במקצת, ולמה לא יחזור בו ויטעון פרעתי כולו כדברי העדים?]

שם דיבור המתחיל מר בשם רבינו חננאל. (בפירושו של רבינו חננאל הנדפס בגמרות שלנו כתוב: "ולית הלכתא כמר בר רב אשי (ואין הלכה כמו בר רב אשי)" ובהגהה שם: "ואולי טעות סופר היא, וצריך להיות וקיימא לן כמר בר רב אשי"). (21) שמא ישלם לו הלווה שלא בעדים. (22) ולא יהיה הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל כשהודה בפני בית דין, יש להודאה זו תוקף שטר ואפילו לא יכתבו אינו נאמן לטעון פרעתי, ולפיכך אין הלווה מפסיד כלום על ידי הכתיבה. (23) שם. (24) היה מוחזק בקרקע והודה לתובע שקרקע זה הוא רכושו של התובע (רש"י שם). (25) שהרי תבעו חלקת שדה מסוימת.

- ד. שֶׁטֶר הוֹדִיָּה²⁶ שֶׁיֵּצֵא²⁷, וְלֹא הָיָה כְּתוּב בוֹ: אָמַר לָנוּ כְּתוּבוֹ וְהִתְמוּ וְתָנוּ לוֹ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר; שֶׁחֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵלּוּ לֹא אָמַר לָהֶם: כְּתוּבוֹ וְהִתְמוּ וְתָנוּ - לֹא הָיוּ נוֹתְנִין. הָיָה כְּתוּב בְּשֶׁטֶר: הוֹדָה פְּלוֹנִי בְּפִנְיָנוּ בֵּית דִּין, אִם אֵין כְּתוּב בוֹ שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה, אוֹ דְּבָרִים שֶׁשׁוּמְעִין מִכָּלֶן²⁸ שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה - חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא שְׁנַיִם הָיוּ, וְטָעַן וְדָמוֹ שֶׁהוֹדָה בְּשְׁנַיִם הוֹדָה בְּבֵית דִּין²⁹, וְלִפְיָכָן אֵין דִּין בּוֹ דִּין שֶׁטֶר³⁰.

(26) שם. (27) מתחת יד המלוה וכתוב בו שהודאה הייתה בפני בית דין. (28) שיש להבין מהם. (29) במסקנא שם (ל). "חיישינן לבית דין טועין". (30) אין גובים בו הלקוחות ונאמן הלווה לטעון - פרעתי.

- ה. כֶּכֶר בְּאַרְנוֹ³¹, שֶׁהוֹדָה בְּבֵית דִּין אוֹ עֵדוֹת בְּבֵית דִּין - כְּמִלְוָה הַכְּתוּבָה בְּשֶׁטֶר³², וְלִפְיָכָן כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְבַעַל דִּינוֹ³³. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא קָבַל אֶת הַדִּין עַד שֶׁשְּׁלַחוּ וְהִבִּיאוּהוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁴; אֲבָל שְׁנַיִם שָׂבְאוּ לְדִין, וְתִבַּע אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ וְאָמַר: מִנֶּה לִי בִידֶךָ, וְאָמַר לוֹ הַנִּתְבַּע: הֵן יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי, בֵּין שֶׁאָמְרוּ הַדִּנְיָן: חֵיב אַתָּה לְתֵן לוֹ³⁵, בֵּין שֶׁאָמְרוּ: צֵא תֵן לוֹ, וְיֵצֵא³⁶ וְאָמַר: פְּרַעְתִּי³⁷ - נֶאֱמָר³⁸, וְיִשְׁבַּע הִסֵּת שֶׁפָּרַעְו. לְפִיכָן, אִם הַתּוֹבֵעַ חָזַר לַדִּנְיָם³⁹ וְאָמַר: כְּתוּבוֹ לִי הוֹדֵיתִי - אֵין כּוֹתְבִין לוֹ, שֶׁמָּא פָּרַעְו⁴⁰. וְכֵן⁴¹ מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, וְיֵצֵא וְאָמַר: נִשְׁבַּעְתִּי - נֶאֱמָר, וְאֵין מְשִׁבְעִין אוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע⁴². הָיוּ הָעֵדִים⁴³ מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע - הַחֲזֹק בְּפָרֶן לְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה, וְאִינוֹ נֶאֱמָר לְעוֹלָם לומר נִשְׁבַּעְתִּי, עַד שִׁיזָדָה לוֹ פֶּעַל דִּינוֹ אוֹ יָבִיא עֵדִים שֶׁנִּשְׁבַּע בְּפִנְיָהם.

(31) בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. (32) גובה מן הלקוחות ואין הלווה נאמן לומר פרעתי. (33) למלוה, שהרי השטר אינו מוסיף למלוה זכות יתירה. (34) בהלכה ג. (35) הודיעו לו את הדין, אבל לא ציוו עליו בפירוש לשלם. (36) וקיבל עליו את הדין (רי"ף). (37) אחר שחייבתי בבית הדין. (38) כרב זביד בבבא מציעא יז. (39) ואין הנתבע עימו. (40) וכן פסק הרי"ף כאן. (41) בגמרא שם אמר רב יוחנן: "היה חייב לחבירו שבועה

מכרתו לי או נתתו לי במתנה - הרי זה הנתבע
20
21 נשבע הסת ונפטר.

(2 שבועות מז: (3 ידוע הדבר שהם שלו. (4 או טען
השאלתיהו. (5 בהלכות הבאות תתבארנה כמה הגבלות
לדין זה.

ב. טען שהוא משכון בידו - יכול לטען עד כדי
22
23 דמיו, ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל, כמו שבארנו.

(6 המחזיק בחפץ. (7 שווי של המשכון. (8 בפ"ג
מהל' מלוה ולווה ה"ג, שהמחזיק במשכון נשבע כעין של
תורה, ונוטל ב'מיגו' שיכול לטעון: לקוח הוא ביד. ולמה
אין פוטרים אותו משבועה חמורה ב'מיגו' זה עצמו וישבע
היסת? ביאר רבינו שם שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה
אלא לפטור מממון, היינו מהחזרת המשכון.

ג. במה דברים אמורים? בדברים שאינן עשויין
24
25 להשאל ולחשפיר, כגון בגדים ופרות וכלי תשמיש
26 הפית ודברים של סחורה וכיוצא בהן; אבל דברים
27 העשויין להשאל ולחשפיר, אף על פי שהן תחת
28 ידו של זה, ואף על פי שלא השאילו פלי זה ולא
29 השפירו לו בעדים - הרי הן בחזקת בעליהן.¹⁰
30 פיצד? ראובן שהיה לו פלי העשוי להשאל
31 ולחשפיר, ויש לו עדים שהוא ידוע לו, והרי אותו
32 הפלי תחת יד שמעון, וראובן טוען שהוא שאול או
33 שכור, ושמעון טוען: אתה מכרתו לי, אתה נתתו
34 לי במתנה, אתה משפנתו בידו - אינו נאמן;¹¹ אלא
35 ראובן נוטל פליו, ונשבע הסת על טענת שמעון.
36 ואפלו מת שמעון - הרי ראובן נוטל פליו.¹² והורו
37 הגאונים: שישבע הסת,¹³ שטוענין ליושר.

(9 שם. (10 כדעת הרי"ף שם ב'שער השביעי', והסתמך
על מה ששלח רב הונא בר אבין (גמרא שם): "דברים
העשויין להשאל ולהשכיר ואמר לקוחין הן ביד - אינו
נאמן". (11 שהרי העדים מעידים שהם של התובע, ואין
לסמוך על החזקה האמורה בראש הלכה זו, מפני
שמתקבלת על הדעת טענתו של התובע שהשאל או
השכיר. ומה שאמרו (בבא בתרא מה.): "אומן אין לו
חזקה" אבל אחר יש לו חזקה, מדובר כשאין לתובע עדים
שראו כלי זה ביד הנתבע, ולפיכך נאמן ב'מיגו' שיכול
לטעון להד"ם (הגהות מיימוניות כאן אות א). (12 שם:
"רבא אפיק מיתמא זוגא דסרבאל וספרא דאגדתא (הוציא
מידי יתומים זוג מספרים של עושי סרבל (ראה ה"י) וספר
אגדה) בדברים העשויים להשאל ולהשכיר". (13 אף-
על-פי שאין היורש טוען לקוחים הם ביד המוריש. לקמן
פ"ט ה"ה כותב רבינו, שאין דעתו נוטה לזה (ראה שם).

ד. במה דברים אמורים? כשהיה פלי זה נראה
38
39 ועומד¹⁵ ביד שמעון; אבל אם ראובן טען ואמר
לשמעון: פלי פלוגי יש לי בידך ושכור הוא,
40 הוציאו אלי, והרי יש לי עדים שהוא ידוע לי, ואמר
41

בשלמא כשהכחיש ואמר לא היו דברים מעולם - אינו נאמן
לומר פרעתי משום שהוזק כפרן (ראה פרק ו הלכה ו) אבל
כשטוען פרעתי מחצה הרי לא הוזק כפרן? במגיד משנה
מתרץ, שם המדובר כשהלווה עומד בטענתו, שפרע רק
מחצה].

ח. יש¹⁶ לטוען¹⁷ בבית דין לחזר ולטען טענה אחרת
1
2 להכחיש הטענה הראשונה, וסומכין על טענתו
3 האחרונה. ואף על פי שלא נתן אמתלא¹⁸ לטענה
4 הראשונה¹⁹. ואף על פי שיש צא מבית דין וחזר - יש
5 לו לחזר ולטען ולהפך כל הטענות שירצה, עד
6 שיבואו עדים. אבל מאחר שיבואו עדים ונכחישו
7 טענתו האחרונה שסמך עליה - אינו יכול להשיאו²⁰
8 לטענה אחרת, אלא אם כן נתן אמתלא לטענה
9 שסמך עליה²¹, ויש במשמעה²² כמו שהשיא בזאת
10 הטענה האחרת. והוא שלא יצא מבית דין; אבל אם
11 יצא מבית דין - אינו יכול לחזר ולטען אחר שבאו
12 עדים; שמא אנשים רעים למדוהו טענות של
13 שקר²³. וכן כל פיוצא בזה.

(56 רשאי. (57 בבא בתרא לא. (58 הסבר למה טען
תחילה טענה אחרת. [=אמתלא - אמת לא. (59 בגמרא
שם המדובר כשנתן אמתלא. ובר"ף שם כתב בפירוש:
"והוא דיהיב אמתלא לטענתיה". אולם רבינו מפרש, שאין
צורך באמתלא, אלא כשבאו עדים והכחישו טענתו
הראשונה כמו במעשה שהובא בגמרא שם, אבל כל זמן
שלא הוכחה טענתו הראשונה על ידי עדים יכול לחזור
בו מטענתו. וכתב בנימוקי יוסף שם, ששיטת רבינו זהה עם
דעת רבו הרי" מיגאש, שכל ההגבלות שנאמרו בגמרא שם,
נאמרו רק כשהוכחה טענתו על ידי עדים. (60 פירוש,
להפנותו (ראה משנה עבודה זרה כט: "השיאו לדבר אחר"
ותוספות שם לד: דיבור המתחיל השיאו). (61 כרי"ף
שהבאנו למעלה. (62 של הטענה הקודמת. במעשה
בגמרא שם טען אחד שדה זו של אבותי היא, ובאו עדים
שהיא רכושם של אבות בעל דינו, ופירש הראשון, שהתכוון
לומר: אני בטוח כל כך בבעלותי על שדה זו כאילו ירשתי
אותה מאבותי.
(63 גמרא שם.

יום שלישי ו' ניסן ה'תש"פ

פרק שמיני

(1 מבאר דיני חזקה במטלטלין העשויים להשאל ולהשכיר
ושאינם עשויים לכך.

א. כל המטלטלין² בחזקת זה שהן תחת ידו, אף
14
15 על פי שהביא התובע עדים שהמטלטלין הללו
16 ידועין לו³. פיצד? בגד זה או פלי זה שבגדך או
17 שבגדך בידך שלי הוא, או הפקדתיהו אצלך או
18 השאלתיהו⁴ לך, והרי העדים שהן יודעין אותו
19 מקדם ברשותי, והנתבע אומר: לא פי, אלא אתה

אתה מכרת לי, ואף-על-פי שהתובע אינו רגיל למכור כליו - הרי זה נאמן. (מגיד-משנה). [מדברי רבינו משמע, שבדברים העשויים להשאל ולהשכיר - אינו נאמן לומר מכרת לי, כשזה טוען: נגנבו. ויש לעיין בזה, מה הוא ההבדל בין עשויים לבין אינם עשויים, כשהתובע טוען: גנבתי? (ראה למעלה הערה יט בלא יצא שם גניבה). ואולי התובע נאמן ב'מיגו', שיכול לטעון: השאלתי או השכרתי לך. וצ"ע]. (28) לא טען כך, אלא אמר. (29) ואינו נפטר בשבועת היסת הקלה, ב'מיגו' שיכול לטעון: לקוחים בידי. נתבארה כבר כמה פעמים שיטת רבינו, שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה אלא לפטור מממן.

ז. מי שהיה בידו³⁰ דברים העשויין להשאל ולהשכיר, אף על פי שהודה ואמר לו: יודע אני שהם שלך³¹, אבל פלוני מכרם לי או נתנם לי במתנה - אין מוציאין אותן מידו³². אפילו הביא זה עדים שהיו ידועין לו. שאדם עשוי למכור את פלוני³³.

(30) בהלכה זו מדובר, כשלא יצא לו שם גניבה, והתובע אינו טוען השאלתים או השכרתים לך, אלא נגנבו. ואפילו טוען השאלתים לאדם אחר, הרי זה כטוען גנבים, שהמוכר כלי שאול בידו - כאילו גנבו. (31) שהיו שלך. (32) נתבאר למעלה, שאחזוקי אינשי בגנבי - לא מחזיקינן. (33) מלשוננו משמע, שכל אדם עשוי למכור כליו, ובכל הדינים שבפרק זה לא הבדיל אף פעם בין אדם העשוי למכור כליו ובין אדם שאינו עשוי לכך, אולם בשבועות מו: בדין יצא וכלים טמונים תחת כנפיו, הבדילו בין שני אלה. וכן פסק רבינו (לקמן פ"ט ה"ג). וקשה להסביר למה לא אמרו הבדל זה בדינים שבפרק שלפנינו (ראה ראב"ד ומגיד-משנה).

ח. טען זה עליו ואמר: שאני השפירתי לך או השאלתי לך³⁴ - מוציאין אותן מידו³⁵. ואם היו מדברים שאין עשויין להשאל ולהשכיר - הרי זה נשבע הסת שלא השאל לו ולא השכיר לו, אלא מפלוני לקח, ונעמיד פלוני בידו³⁷.

(34) הלכה זו היא המשך ההלכה שלפניה, ומדובר בדברים העשויים להשאל ולהשכיר, והנתבע מודה שהכלים היו של התובע - וטוען שקנאם מאדם אחר. (35) זה פשוט, וכל-שכן הוא, מטוען: ממך קניתיים שבהלכה ג. (36) הנתבע. (37) כמו בטוען אתה מכרתם לי.

ט. אל תטעה בין דברים העשויין להשאל ולהשכיר לדברים שדרבן להשאל ולהשכיר³⁸, כמו שטענו רבים וגדולים. שכל הדברים ראויין להשאל ודרבן להשאל, אפילו חלוקו של אדם ומצעו ומטתו ראויין להשאל; אבל דברים העשויין להשאל ולהשכיר הם הפלים שפני אותה מדינה עושין אותן מתחלת עשייתן כדי להשאל ולהשכיר³⁹, והרי הן לבעליהן. כמו קרקע, שאוכל פרותיה והגוף קנים, כך אלו הפלים

1 לו שמעון: אתה מכרת לי, אתה נתת לי במתנה - 2 נאמן, ונשבע שמעון הסת ונפטר. מתוך שיכול 3 לומר: לא היו דברים מעולם¹⁶ ואין בידי קלום¹⁷, 4 נאמן לומר: שישנו אצלי ואתה מכרת לי.

(14) בבא-בטרא מה: (15) ראו עדים אותו עכשיו. (16) לא שאלתי ולא שכרתי. (17) שאלתי והחזרתי. לקמן פ"ט ה"ב כתב רבינו בפירוש, שאפילו אומן נאמן לטעון קניתי, ב'מיגו' של החזרתי.

ה. אי¹⁸ כל הדברים האלו אומרים אלא שהיה בעל הפלי טוען: אני הפקדתי אצלך או השאלתי או אצלך; אבל אם טען: שפלי זה היה שלי ונגנב או אבד או נגזל, והביא עדים שהוא ידוע לו, וזה שפחת ידו אומר: איני יודע¹⁹, אבל אחרים מכרוהו לי או נתנוהו לי במתנה, אף על פי שהוא מדברים שעשויין להשאל ולהשכיר - מעמידין אותו ביד זה שהוא בידו²⁰, ואינו נשבע פלל, שהרי אין לו טוען²¹.

(18) משנה בבא-קמא קיד: (19) אם נגנבו ממך כלים אלה. (20) ואפילו אם התובע טוען השאלתים או השכרתים לאחר והוא מכרם לך, ואפילו כשאינו עשוי למכור כליו. ונימוק העיקרי של דין זה מבואר ברי"ף שבועות ראש פ"ז בשער הששי: "אחזוקי אינשי בגנבי - לא מחזיקינן (אין אנו מחזיקים אנשים בגנבים)", וכל זמן שאין הוכחה שיד גנב באמצע - אין מקבלים טענת גניבה. (21) טענתו של התובע אינה נוגעת לזה שהכלים בידו, שהרי הוא מודה שלא השאילם ולא השכירם לו, וטענת גניבה אינה מתקבלת (ראה מגיד-משנה ולחם-משנה).

ו. יצא לבעלים הראשונים חזקה מפליהן שנגנבו²² - יושבע זה²³ בנקיטת חפץ²⁴ כמה הוציא ויטל²⁵, ויחזר הפלי לבעלים הראשונים, כמו שפארנו בהלכות גנבה²⁶. טען: אתה מכרת לי או נתת לי במתנה, אף על פי שיצא לו שם גנבה, אם לא היה מדברים העשויין להשאל ולהשכיר²⁷ - הרי זה נשבע הסת, ונעמד הפלי בידו. מפאן אתה למד לכל מי שיש לו מטלטלין בידו, אף על פי שיכול לומר: שלקוחי הן בידי, וישבע הסת ויפטר, אם אמר²⁸: שלך הן, אבל חייב אתה לי כך וכך - ישבע בנקיטת חפץ²⁹ ואחר כך יטל, כדין כל הנשבעין ונוטלין.

(22) ידוע הדבר שנגנבו כלים של התובע, והנתבע טוען: אדם אחר מכר לי הכלים שאתה תובע אותם. (23) הנתבע. (24) ככל נשבע ונוטל. (25) התובע יחזיר לו הדמים שהוציא. (26) פ"ה ה"ב. (27) ואפילו כשאינו עשוי למכור כליו. רבינו מודגיש כאן את ההבדל בין טוען מפלוני קניתי, לבין טוען: אתה מכרת לי. בטענת קניה מאחרים, יחזיר לתובע את הכלים ויקבל חזרה הדמים ששילם, שהרי ידוע הדבר שנגנבו כלים מהתובע, ומתקבל על הדעת שזה קנה מיד הגנב, ואולי לא ידע שהכלים גנבים. אבל כשטוען

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ג. לאחר אריכות השקלא-וטריא, מגיע לבירור מסקנת הענין - "ברור הוא למוציא הדעת" - שנעשה על ידי כח הדעת שבשכלו.

ד. מסקנתו מקבלת תוקף גדול עד ששום דבר לא יוכל להזיזו ממקומו, ועל-דרך-זה גם בקיום הדברים בפועל - "ולא ילוז".

ומכיון שכתב ארבעת עניינים אלה בדין הנ"ל משמע שדין זה נתקבל והונח אצלו בשכלו בכל התוקף בכל ארבעת פרטיו.

ועל-פי-זה מתורצת קושיית ה'מגיד משנה' שם, מהו המקור לדברי הרמב"ם "ולולי שנתברר לו בעדים" שהרי למסקנת הגמרא שם לא ברור כלל שצריך להיות "נתברר לו בעדים" ומדוע פסק זאת הרמב"ם להלכה.

אלא, שכל הנ"ל התברר בשכלו של הרמב"ם בתוקף הכי גדול עד שאינו צריך להביא ראיה על כך מהגמרא, ובלשון הידוע "למה לי קרא, סברא היא". ומה שמצינו מקומות שכתב "יראה לי" שם מראה הלשון על חלישות בתוקף ההנחה בשכל, מה-שאינ-כן כאן שהדבר פשוט כ"כ עד שאין צורך במקור.

במסקנת השכל יתכנו שני אופנים, האחד מלמטה למעלה שבדרך של פלפול ושקלא-וטריא מגיע האדם למסקנה מסוימת. והשני מלמעלה למטה שמלכתחילה הונח הדבר בשכלו ורק אח"כ נמשך להבנת שכלו, ובאופן זה גם אם לא ימצא תשובות לכל השאלות שישאל על הבנתו, אין זה משנה מאומה בתוקף דעתו על נכונות סברתו, על-דרך שמצינו בגמרא ש"שתיק רב" כיון שלא היו לו תשובות על השאלות ששאלוהו, ובכל זאת לא חזר בו מסברתו.

לכן האריך הרמב"ם כל כך בלשונו כדי להדגיש עד כמה מונח הדבר בשכלו, ולאידך כל הקושיות שבעולם לא ישנו את דעתו בעניין זה.

הסדר הנ"ל בהבנת השכל קשור גם למבואר בתחילת וסיום ספר הרמב"ם בענין ידיעת אלקות, תחילת הספר היא: "לידע שיש שם מצוי ראשון" ידיעה שכלית שממנה האדם בא לאהבתו ויראתו ית', כי הלימוד בספרו בא אחרי הלימוד בתורה שבכתב, ופשוט שאין צורך לדבר אודות ענין האמונה. אבל רצונו של הקב"ה הוא שתהיה גם ידיעה והבנה שכלית כי זהו סדר הדברים, שלכל-לראש צריכה להיות האמונה ורק אח"כ הידיעה השכלית עד שמגיעים למזכור בסיום הרמב"ם "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'" שאז לא יהיה צורך כלל בהבנה והסברה שכלית כי כל הנבראים ירגישו שכל חיותם היא מהקב"ה "כמים לים מכסים" כמו הנבראים שבים המרגישים שהוא מקור חיותם.

אבל בזמן הזה סדר הדברים הפוך, שקודם צריכה להיות

1 עֵקֶר עֲשִׂיתָן כְּדִי לְהִנּוֹת בְּשִׁכְרָן. כְּגוֹן הַיּוֹרוֹת
2 הַגְּדוֹלוֹת שֶׁל נַחֲשֶׁת שֶׁמִּבְשָׁלִין בָּהֶן בְּבֵית
3 הַמִּשְׁתָּאוֹת, וּכְגוֹן כְּלֵי נַחֲשֶׁת הַטּוֹחַ בְּזָהָב שֶׁשׁוֹכְרִין
4 אוֹתוֹ לַכֹּלֵל לְהַתְקַשֵּׁט בּוֹ. שְׁעֵשִׂית אֱלֹו הַכֶּלִים אֵינָן
5 לְמַכִּירַת עֲצָמָן, וְלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בַּעַל הַבֵּית
6 בְּבֵיתוֹ, אֲלֹא לְהַשְׁאִילָן לְאַחֵרִים כְּדִי לְהִנּוֹת כְּנֻגְדָן,
7 אוּ לְהַשְׁפִּירָן וְלִטֵּל שִׁכְרָן. וְכֵן אִם הָיָה לְאָדָם מִשְׁאָר
8 הַכֶּלִים, וַיֵּשׁ לוֹ עֲדִים שֶׁהוּא מִשְׁפִּירוֹ תָּמִיד
9 וּמִשְׁאִילוֹ, וְהַחֲזֹק לוֹ שֶׁהוּא לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁפִּיר -
10 הָרִי הֵן כְּכֵלִים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁפִּיר.

38) אל תחשוב שכוונת המשפט: "עשויים להשאל ולהשכיר" היא - דרכם להשאל ולהשכיר. 39) דברי רבינו ברורים, ואינם צריכים ביאור נוסף.

11 י. וְכֵלִי שֶׁהִפְסְדוּ מִרְבָּה מִשְׁכָּרוֹ, וּבְגֵי אָדָם מִקְפִּידִין
12 עָלָיו⁴⁰ שֶׁלֹא יִשְׁאִילוּהוּ - הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת שְׁאִינוֹ
13 עֲשׂוֹי לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁפִּיר, כְּגוֹן סִכִּין שֶׁל שְׁחִיטָה.
14 לַפִּיכָה, אֲפֹלוּ בָּאוּ בְּגֵי אָדָם וְהַעֲדוּ שֶׁהַשְׁאִילוֹ אוּ
15 הַשְׁפִּירוֹ זֶה⁴¹ - אֵין מִבְשָׁלִין בָּהֶן חֻזְקָתָן⁴², אֲלֹא הָרִי
16 הֵן כְּכֵל הַכֶּלִים⁴³. רֵאיוֹהָ לְדַבְרֵינוּ⁴⁴: שֶׁהָרִי רָבָא
17 הוֹצִיא⁴⁵ זֹג שְׁעוֹשִׂין בּוֹ הַסֶּרְפָּל⁴⁶ וְסִפְרָה הַגְּדָה
18 בְּדַבְרֵים הַעֲשׂוּיִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁפִּיר⁴⁷, וְלֹלִי
19 שֶׁנִּתְבָּרַר לוֹ בַּעֲדִים שֶׁהֵן מִדְּבָרִים הַעֲשׂוּיִים לְהַשְׁאִיל
20 לֹא הוֹצִיא מִתַּחַת יְדֵי יְתוּמִים. הָא שְׁאָר הַזּוֹגוֹת
21 וְשְׁאָר הַסִּפְרִים - אֵינָן כְּכֵלִי דִין זֶה, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן
22 רֵאיוּנִין לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁפִּיר. וְדָבָר זֶה עֵקֶר גְּדוֹל בְּדִין,
23 וְהוּא דָּבָר שֶׁל טַעַם שְׁרָאוִי לְסִמּוֹן עָלָיו וְלִדּוֹן בּוֹ,
24 וּבְרִירוֹ הוּא לְמוֹצָאֵי דַעַת, וְרָאוִי לְדִין לְשׁוֹם אוֹתוֹ
25 לְנִגְדַּ עֲיִנָיו וְלֹא יִלוֹז.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ודבר זה עיקר גדול בדין... כו".

וצריך להבין לשונו, שהרי אין דרכו להאריך ולהפליג כ"כ בחשיבותו של כלל מסוים ולמנות בו ארבעה עניינים: "עיקר גדול בדין" "דבר של טעם" "ברור הוא למוציא הדעת" "ולא ילוז", והגם שמצינו כללים שמדגיש חשיבותם, לא מצינו אריכות כזו וביאור ארבעה עניינים, ובפרט שכתב את חיבורו "בלשון קצרה" ובתכלית הדיוק. וביותר תמוה מדוע לא התעכבו המפרשים לבאר את לשונו זה שאין לו שום מראה-מקום בש"ס. ויש לומר שארבעת עניינים אלו הם ארבעה שלבים בהשגת השכל:

א. עוד לפני שאדם ניגש לברר עניין שכלי, הוא כבר מרגיש ש"מונח" כאן עניין חשוב - "עיקר גדול בדין".
ב. כאשר מתחיל להתבונן בשכלו, יתכן שתעלה בשכלו סברא הפוכה "דבר של טעם" וככל שיאריך להתבונן בשכלו יעלו אצלו עוד סברות.

(2) משנה בבא-בבא-בבא-בבא. וסוגיית הגמרא שם מה ומו.
(3) שהרי גם כלים כאלה נמסרים לידי האומן לתיקון.
(4) כמו בעשויים להשאיל ולהשכיר בשאינו אומן (למעלה פ"ח ה"ג). ודווקא כשהביא עדים שכלים אלה הם שלו, אבל כשאין לו עדים שהכלי שלו - האומן נאמן לומר אתה מכרתו לי, ב'מיגו' שיכול לטעון הכלי הזה שלי הוא ולא קיבלתיו בכלל מידך. [על-פי דעת רבו הר"י מיגש].
(5) הרי"ף בהלכותיו בבא-בבא-בבא שם. (6) בעל הכלי, שאין אומן נאמן אפילו ב'מיגו', כשהוא מודה שהכלי בא לידו מהתובע. (7) לא מסרת לידי בכלל את הכלי הזה. (8) שבעל הכלי נאמן אפילו כשלא הביא עדים שהכלי שלו. (9) למה לא נאמן לאומן ב'מיגו' של טענת להד"ם. כשהתובע מביא עדים שהכלי הוא שלו - מעמידים אותו בחזקת בעליו הראשונים, כמו בעשויים להשאיל ולהשכיר בשאינו אומן, ששלח רב הונא בר אבין שמוציאים מידו, משום שיש שני נימוקים לזכותו של בעל הכלי: א. ברור שהכלי היה שלו; ב. עשוי להשאיל ולהשכיר, והרי באומן כל דבר נידון כעשוי להשאיל ולהשכיר, אבל כשאין עדים שהכלי הוא של התובע, אין לומר שהכלי בחזקתו, ומשום זה יש להאמין לאומן ב'מיגו'.

ב. לא ראה הכלי ביד האמן, אלא טען ואמר: כלי פלוני נתתיו לו לתקן, והאמן אומר: חזרת ומכרתו או נתתו לי - האמן נשבע הסת ונפטר, מתוך שיכול לומר: לא היו דברים מעולם¹⁰. ואפילו מסרו לתקן בעדים - האמן נאמן, מתוך שיכול לומר: החזרתי; שהמפקיד אצל חברו בעדים - אינו צריך להחזיר לו בעדים¹¹. לפיכך נשבע האמן הסת ונפטר, ואין מחייבין אותו להוציא הכלי. ואם הוציאו, הואיל ונראה - הרי בעל הבית מביא עדים שהוא שלו ונוטלו, אף על פי שמסרו לו בלא עדים, כמו שבארנו¹². לפיכך, אם טען האמן ואמר: שמים קצצת לי בשכרי¹³, ובעל הבית אומר: לא קצצתי לך אלא אחת, אם היה הכלי נראה בפניהם¹⁴ - הואיל והאמן אין לו בו חזקה ואינו יכול לטעון שהוא לקוח בידו, הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ על הקציצה, כמו שבארנו בשכירות¹⁵, ונותן; ואם אין הכלי נראה בפניהם - הואיל והאמן נאמן לומר: לקוח הוא בידי, יכול לטעון עד כדי דמיו, ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל, בדרך כל הנשבעין ונוטלין, כמו שבארנו¹⁶.

(10) כשלא ראה הכלי, הרי אינו יכול להוכיח שכלי שלו נמצא ביד האומן, והרי זה כמו אין עדים שהכלי הוא שלו, אף-על-פי שעדים מעידים שהיה לו כלי כזה שהוא תובע מהאומן, ולפיכך אינו נאמן. (11) וכן פסק רבינו גם במלוה על-יפה בעדים (בפי"א מהל' מלוה ולווה ה"א). (12) בהלכה א. (13) הוא מודה שקיבל הכלי לתיקון, וקבעו שכר מלאכה שני דינרים. (14) והוכח שהוא של בעל הבית. (15) פרק יא, הלכה ז, שלא תיקנו חכמים שישבע

האמונה - "עיקר גדול" ואח"כ "לידע שיש שם מצוי ראשון" ובאופן של הליכה מחיל אל חיל עד שנעשה "דבר ברור למוצאי הדעת" ובאופן של "לא ילוז".

(על פי י"ן מלכות ספר משפטים סימן טו)

(40) בבבא-מציעא קטז. אמר רבא, שבני אדם מקפידים שלא להשאיל סכין של שחיטה, משום שהיא נפגמת. (41) כמה פעמים. (42) החזקה שאין משאילים אותם. (43) שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר. (44) זה נמשך לעיקר המשמעות של עשויים להשאיל ולהשכיר שבהלכה הקודמת, ולא לדין הפסד מרובה משכרו. (45) שם. (46) זוג מספריים מיוחד לעשיית סרבל (מלבוש עליון חשוב). (47) לשון הגמרא: "רבא אפיק זוגא דסרבאל וספרא דאגדתא מיתמי, בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר". ומזה שהדגישו: "בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר" מדייק רבינו, שדברים אלה בדרך כלל אינם כלולים בסוג עשויים להשאיל ולהשכיר, אלא שבמקרה זה ידוע היה לרבא שאביהם דרכו היה להשאיל (ב'תוספות' שבועות מו: פירשו גם כן, שרבא ידע זאת). ומכאן מוכיח רבינו שני הדינים שבהלכה ט: א. דברים הראויים להשאיל ולהשכיר ואינם עשויים לכך לכתחילה - אינם כלולים בסוג "עשויים"; ב. אם יש הוכחה לכך, שבעל הכלים רגיל היה להשאיל כלים אלה, שעליהם נידונים - הרי דינם כ"עשויים". לפי הסבר זה, אין כל צורך לייחס לרבינו גירסא אחרת בסוגיא שלנו כדברי מגיד-משנה.

יום רביעי ז' ניסן ה'תש"פ

פרק תשיעי

(1) מבאר דין אומן שאין לו חזקה ודין בני אומן, ודין יוצא מבית חברו וכלים טמונים תחת כנפיו, ודין אומר אלך ואכרות דקל של פלוני או אוכל פירות שדה, ודין שניים או חזין בטלית או רוכבים על גבי בהמה, וכל אחד טוען שהם שלו.

א. האמן² - אין לו חזקה בכלים שתחת ידו. אחד כלים העשויים להשאיל ולהשפיר ואחד שאר כלים³. כיצד? ראה כליו ביד האמן, והביא עדים שהן יודעין שהכלי זה שלו, והוא טוען ואומר: לתקן נתתיו לך, והאמן אומר: לא בא לידי אלא במכירה או מתנה, או שטען: אתה נתתו לי, אתה מכרתו לי אחר שפא לידי לתקנו, אף על פי שמסרו לו שלא בעדים - בעל הכלי נאמן⁴, ומוציאין אותו מיד האמן, וישבע בעל הבית הסת על טענתו. ויש גאונים⁵ שדנו: אף על פי שלא הביא בעל הבית עדים שההכלי שלו, הואיל וראה כליו ביד האמן, והרי האמן מודה לו שהיה שלו ומכרו לו - נאמן⁶. אבל אם אמר: לא היו דברים מעולם⁷, וישלי הוא הכלי - נאמן האמן ונשבע הסת. ואם הביא בעל הבית עדים שהכלי הזה ידוע לו - אין האמן נאמן. ודין זה⁸ פלא הוא בעינינו⁹.

השכיר ויטול אלא כשבעל הבית טוען פרעתו, אבל לא בטענת רמת השכר. (16) למעלה פ"ח ה"ב.

ג. אִמְּךָ ¹⁷שִׁירָד מֵאֲמֻנֹתוֹ¹⁸, וּבֶן הָאִמְךָ ¹⁹- הָרִי הֵן
פֶּשֶׁאֵר כָּל אָדָם, וַיֵּשׁ לָהֶן חִזְקָה בְּכָל הַמְּטֻלְטְלִין,
כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ.

(17) ברייתא בבא־בבא־מז. (18) הפסיק לעסוק באומנותו. (19) מימרא של רבי יוחנן שם. [כתבו ב'תוספות' שם ד"ה ירד, שירד מאומנותו דינו כשאר כל אדם אפילו בכלים שנמסרו לידו לפני שירד ונשתהו בידו זמן רב, שאין דרכם של בני אדם להשאיר כלים בידי אומן שירד (וכן פסק הרא"ש שם)]. ובבן אומן, מדובר כשטוען טענת עצמו: "מכרת לי", אבל בטוען שירשו מאביו - נידון כאומן (גמרא שם). ובברייתא שם משמע שכן הסמוך על שולחן אביו ועוזרו לו באומנות - דינו כאביו. ותמוה הדבר שרבינו סתם ולא ביאר כלום.

ד. מי שְׁוֹכֵנֶס²⁰ לְבֵיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בִּפְנֵי בַעַל הַבַּיִת,
וַיֵּצֵא וּבָלִים טְמוּנִין תַּחַת כְּנָפָיו, וְהָעֲדִים וְרֹאֵין
אוֹתוֹ, וְלֵאחֵר זָמַן תִּבְעוּ בַעַל הַבַּיִת וְאָמַר לוֹ: הַחֲזֹר
לִי בָלִים שֶׁהִשְׁאֵלְתִּיךָ, וְהָרִי הָעֲדִים, וְהוּא אֹמֵר:
לְקוֹחִין הֵן בִּידֵי - אֵינוֹ נֶאֱמָן; וְנִשְׁפָּע בַעַל הַבַּיִת
הַסֵּת עַל טַעְנוֹתָיו שֶׁלֹּא מִכָּרָן וְלֹא נִתְּנוּ, וַיַּחֲזִירוּ בֵּית
דִּין הַבָּלִים לְבַעַל הַבַּיִת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבַעַל
הַבַּיִת שֶׁאֵינוֹ עֹשֵׂיוֹ לְמַכֵּר אֶת בָּלָיו, וְזֶה שֶׁהוֹצִיא
הַבָּלִים תַּחַת כְּנָפָיו אֵין דְּרֹכּוֹ לְהַצְנִיעַ²¹, וְאוֹתָן
הַבָּלִים אֵין דְּרֹךְ בְּגֵי אָדָם לְהַצְנִיעַ; לְפִיכָךְ חֵיב
לְהַחֲזִיר, לְפִי שֶׁלֹּא הִצְנִיעַן אֲלֵא לְכַפֵּר בָּהֶן²². אֲבָל
בַּעַל הַבַּיִת הָעֹשֵׂיוֹ לְמַכֵּר אֶת בָּלָיו, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין
זֶה צְנוּעַ וְאֵין דְּרֹךְ אוֹתָן הַבָּלִים לְהַטְמִינָן תַּחַת
הַכְּנָפִים - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת שֶׁהֵן לְקוֹחִין בִּידּוֹ. וְכֵן
אִם יֵצֵא בָּהֶן מְגַלִּין בִּפְנֵי עֲדִים, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין
בַּעַל הַבַּיִת עֹשֵׂיוֹ לְמַכֵּר אֶת בָּלָיו - הָרִי זֶה נֶאֱמָן
לִזְמוּר: לְקוֹחִין הֵן בִּידֵי²³; שִׁמָּא נִצְטָרְכוּ לוֹ מַעוֹת
וּמְכַר. וּבִלְבָד²⁴ שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְדַבְּרִים הָעֹשִׂיוֹים
לְהִשְׁאִיל וְלְהַשְׁפִּיר; אֲבָל דְּבָרִים הָעֹשִׂיוֹין לְהִשְׁאִיל
וְלְהַשְׁפִּיר - לְעוֹלָם הֵן בַּחֲזָקָה בַּעֲלֵיהֶן²⁵, כְּמוֹ
שֶׁבֹאֲרָנוּ. וְאָף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאָן מְגַלִּין, וְאָף עַל פִּי
שֶׁבַעַל הַבַּיִת הָיָה עֹשֵׂיוֹ²⁶ לְמַכֵּר אֶת בָּלָיו, הוֹאִיל וַיֵּשׁ
לוֹ עֲדִים שֶׁזֶה הַבָּלִי הָעֹשֵׂיוֹ לְהִשְׁאִיל וְלְהַשְׁפִּיר
בְּלִבָּד²⁷ יָדוּעַ הוּא לֹא²⁸ - מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ מִיָּד זֶה עַל
כָּל פָּנִים, עַד שִׁיבִיא רֵאִיָּה שֶׁמְכָרוּ לוֹ אוֹ נִתְּנוּ לוֹ
בַּמַּתְנָה, בְּדִין קִרְקָעוֹת²⁹.

20) מימרא של רב יהודה, שבועות מז. ויש שם חילופי גירסאות, ורבינו גורס כדבריו כאן. 21) אינו מתבייש לשאת בשוק כלים מגולים. 22) כתב במגיד-משנה בשם הרמב"ן, שדין זה נאמר כשנראה הכלי עכשיו ביד הנתבע, אבל כשלא נראה - נאמן לומר לקוח, ב'מיגו' של החזרת. 23) שאילו התכוון לכפור, לא היה מגלה אותם לעיני כל.

24) כלומר, בכל המקרים שאמרנו למעלה שהוא נאמן לומר לקוחים הם בידו. 25) על-פי גירסת רב האי גאון ורבינו חננאל שם (מובאת ב'תוספות' שם ד"ה בטוענו): "ובכולהו נמי לא אמר שהוא נאמן אלא בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, אבל דברים העשויים להשאיל ולהשכיר - אינו נאמן". פירוש, ואפילו אם ישנם כל הדברים שנאמרו למעלה לטובתו של הנתבע, לא אמרנו שהוא נאמן אלא בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, אבל בעשויים אינו נאמן (לרש"י גירסא אחרת, ראה שם). 26) רצוי לגרוס: העשוי. 27) רבינו רומז כאן למה שביאר בפרק הקודם ה"ט, שאינו נקרא עשוי להשאיל ולהשכיר אלא כשנעשה מתחילה לשם כך. 28) ידוע שהוא שלו. [מלשון רבינו כאן: "שזה הכלי", למד המגיד-משנה שהמדובר כשנראה עתה הכלי בידו, כמו שכתבנו למעלה בשמו]. 29) שהם תמיד בחזקת בעליהם הראשונים, כמו שיתבאר לקמן פ"א.

ה. אַפּלו³⁰ מַת זֶה שֶׁהַכְּלִי פָּתַח יָדוֹ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ
מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׂבוּעָה; שְׂפִינּוֹן שְׂאִין לְאָבִיו
לְטַעַן³¹ שֶׁלָּקַחוּ אוֹ שֶׁהוּא מַשְׁכּוֹן, כִּךְ אֵין זֶה³² יָכוֹל
לְהַשְׁבִּיעוֹ³³. וְאִם טַעַן הַיּוֹרֵשׁ טַעַנַת וְדֹאֵי וְאָמַר:
בְּפָנַי נִתְּנוּ לְאָבִי אוֹ מְכָרוֹ לוֹ - הֲרִי בַעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע
הֵסֵת, בְּשֵׁאֵר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין³⁴. וְכִבֵּר בְּאַרְנוֹנ³⁵, שֵׁישׁ מִי
שֶׁהוֹרָה: שֵׁישִׁיבֵעַ בַּעַל הַבֵּית הֵסֵת, וְאַחֵר כִּךְ יַחֲזִיר
כְּלָיו מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ³⁶. וְאֵין דַּעַתִּי נוֹטָה לַזֶּה.

30) נתבאר כבר בפרק הקודם ה"ג שמוציאים מיד היורש, וכאן הוסיף "בלא שבועה". 31) טענתו לא תתקבל. 32) היורש. 33) שאין משביעים היסת על טענת 'שמא'. 34) חוץ מאלה שחכמים תיקנו להם במיוחד שבועה כעין של תורה, שנתבארו במקומם. 35) שם. [הראב"ד משיג ואומר, שהתובע מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, כדין כל נוטל. ולא אמרו שבועת היסת אלא בנשבע ונפטר. מובן מאליו שכל-שכן כשהנתבע חי וטוען 'ברי'. ובמגיד-משנה שואל: לדעת הראב"ד למה לא נמנה דין זה בשבועות מד: בין הנשבעים ונוטלים?]. 36) נמשך לבבא הקודמת בטענת ספק.

ו. מִי שֶׁלֶקַח³⁷ קָרָדִם וְאָמַר: הֲרִינִי הוֹלֵךְ לַגִּזֹּר דִּקְלוֹ
שֶׁל פְּלוֹנִי שֶׁמָכְרוֹ לִי, וְכֵרֶת הַדִּקְל - הֲרִי זֶה
בְּחֻזְקָתִי; שְׂאִין אָדָם מֵעַז פָּנָיו וְכוֹרֶת אֵילָן שְׂאִינִי
שְׁלוֹ³⁸. וְאִם טֻעֲנוּ הַבְּעָלִים שְׂעֵל מְכַרְהוּ - נִשְׁבַּע זֶה
הַפֹּרֶת הַסֵּת שֶׁהוּא שְׁלוֹ, וְנִפְטָר³⁹. וְכִיּוֹן שֶׁנִּכְרַת -
הֲרִי הוּא בְּשֹׂאֵר כָּל הַמִּטְלָטְלִין. וְכֵן הַיּוֹרֵד⁴⁰ לְשׁוּדָה
חִבְרוּ וְאָכַל פְּרוּתֶיהָ שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם, וְהַבְּעָלִים
טוֹעֲנִין שֶׁזֶה יָרַד שְׂעֵל בְּרִשּׁוֹת וַגְּזֵלָן הוּא וְאָכַל, וְהֲרִי
הַעֲדִים שְׂאֵכַל, וְהַיּוֹרֵד אוֹמֵר: בְּרִשּׁוֹתַי וְיָרַדְתִּי לְאָכַל
פְּרוּתֶיהָ - הֲרִי זֶה הָאוֹכֵל נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת עַל כֵּךְ;
חֻזְקָה הִיא, שְׂאִין אָדָם מֵעַז פָּנָיו וְאוֹכַל פְּרוֹת שְׂאִינִן
שְׁלוֹ⁴¹. אִף עַל פִּי שֶׁהִתְקַרַּע בְּחֻזְקָתוֹ בַּעֲלִיָּהֶן, אֵין
הַפֹּרוֹת בְּחֻזְקַת הַבְּעָלִים; שְׂאִין אָדָם מוֹכֵר פְּרוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שְׁדָּהוּ בַּשָּׁטָר פְּדֵי שְׁנֵאמָר לָזֶה שְׁאָכַל: הִבֵּא שְׁטָרָךְ.⁴²
 2 וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר, שְׁאֵם אָכַל פְּרוּתִיהָ שְׁנֵים רְבוּת⁴³ -
 3 שְׁמִתוֹךְ שֶׁיְּכֹוֹל לֹמַר: לְקוּחָהּ הִיא בְּיָדִי⁴⁴, נֶאֱמַן
 4 לֹמַר: לְפִרוֹת יִרְדְּתִי, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת.

13 שְׁלִי, וְזֶה אוֹמֵר: הִכַּל שְׁלִי - כָּל אֶחָד מִשְׁנִיָּהֶן נִשְׁפָּע
 10 בְּנִקְיֻטַּת חֶפֶץ שְׁאֵין לוֹ בְּזֶה הַדָּבָר פְּחוּת מִחֻצּוֹ,
 11 וְיִחְלָקוּ⁴⁷. וְשְׁבוּעָה זוֹ תִּקְנֶת חֲקָמִים הִיא⁴⁸, פְּדֵי שְׁלֵא
 12 יִהְיֶה כָּל אֶחָד תּוֹפֵס בְּטָלִיתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ וְנוֹטֵל בְּלֵא
 13 שְׁבוּעָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שנים שהיו אוֹחֲזִין בְּבָלִי אֶחָד".

בפנימיות הענין של "שנים אוֹחֲזִין בְּטָלִית", התבאר בכמה מקומות בחסידות ש"טלית" הוא אור מקיף הנמשך על-ידי עשיית המצוות, וכידוע שהמצוות נקראות לבושים, וכאשר שני יהודים מקיימים יחד מצוה אחת, נפעלת המשכת אור מקיף על שניהם, ולכן "זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה", וכל אחד טוען שהוא גרם המשכת וגילוי האור ולכן כל הגילוי והשכר שלו, ועל כך בא הפסק שכל אחד יבוא על שכרו.

וצריך להבין: א. הלא שלמות העבודה היא שלא על מנת לקבל פרס, ואין יתכן שיטען "כולה שלי" כדי לקבל את כל השכר? ובפרט שהוא להוט כל כך על השכר שמוכן להביא את עצמו לידי שבועה, והלא צריך להיזהר שלא להישבע אפילו על דבר אמת כמבואר ברמב"ם.

ב. מדברי הרמב"ם משמע שמטרת השבועה אינה להפחידו אלא ישבע ויטול, היינו כדי לעשות ביניהם פשרה וחלוקה, וא"כ מדוע שלא לעשות זאת בפשרה ובלא שבועה?

ויש לומר הביאור: "זה אומר אני מצאתיה" אינו בשביל לקבל שכר אלא ש'פרס' כמבואר בחסידות הוא מלשון "פרוסה" היינו צוותא וחיבור עם עצמותו של הקב"ה, ועניין זה נוגע בחיי נפשו האלוקית ממש ואין יוכל לוותר בעניין זה. ומה שצריך "להסתכן" בעניין של שבועה אינו נחשב כלל לגבי הצוותא והחיבור עם עצמותו ומהותו ית'.

(על פי "יון מלכות" ספר משפטים סימן טז)

(45) משנה בבא-מציעא ב. (46) כל אחד מהם יכול לזכות בדברים המונחים במקומות אלה, ולפיכך שניהם נידונים כמוחזקים בחיטים. (47) אבל כשהערימה נמצאת ברשות הרבים - שניהם אינם מוחזקים בה, והדין הוא: מי שיתפוס קודם - יזכה. כך פסק רב נחמן (בבא-בבא-בבא-בבא) בספינה ששניים טענו כולה שלי. [רש"י בבא-מציעא שם ד"ה במקח וממכר, כתב שלא אמרו יחלוקו אלא כשאפשר לומר ששניהם אמנם רמאים, כגון במציאה שאולי שניהם הגביהו בבת אחת, ולכל אחד נדמה שהוא הקדים בשנייה אחת או בחלק ממנה, וכן במקח וממכר אפשר שהמוכר נטל מעות משניהם, אבל בבגד וכל אחד אומר אני ארגתיו, שבוודאי האחד משקר - כולו יהא מונח עד שיבוא אליהו ויברר את האמת. ונראה שרבינו אינו מבדיל בין זה לזה, ודעתו שגם כשיש רמאי - חולקים (מגיד-משנה, וכן כתב ב'בית יוסף' שם ס' קלח). (48) מימרא של רבי יוחנן, שם ג.

(37) בבא-בבא-בבא: לג. (38) גירסת רבינו בגמרא שם: "איזיל ואגזריה לדיקלא דפלניא (אלך ואקצוץ הדקל של פלוני)" וכן גרס הרי"ף בהלכותיו. [רש"י ו'תוספות' שם גורסים "איזיל איגדריה (אלך ואקטוף)", פירוש אלקט את התמרים שעל הדקל. וכן היא הגירסא בספרים הנדפסים שבידינו]. רבים הקשו על רבינו, מזה שאמרו (בבא-קמא צא:) שמי שהרג שור של חבירו או קצץ דקלו, וטען: בעל השור או הדקל אינו עומד לקציצה - אינו נאמן (ורבינו עצמו פסק כך בפ"ז מהלכות חובל ומזיק ה"ג), ולמה פסק כאן שהוא נאמן ולא התנה שהמדובר בעומד לקציצה? והרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) מתרץ, שבנידון כאן, מכיון שהודיע מתחילה שהולך לקצוץ, אנו אומרים שאין אדם מעיז כל-כך לפרסם כוונתו, והיה חושש שמא יוודע הדבר לבעל הדקל וימנעהו מלקצוץ. (39) ואם בא בעל הדקל לפני הקציצה, ואומר לא מכרתי - נאמן, משום שדקל המחובר לקרקע דינו כקרקע שעומד בחזקת בעלים, כל זמן שאין הוכחה מכרעת שמכרוהו (כן משמע מלשונו של רבינו, שאמר "וכרת הדקל"). (40) שם. (41) ולפיכך, אפילו יש עדים שאכל הפירות ואין כאן 'מיגר' של טענת להד"ם - נאמן. [בקציצת דקל אמרנו למעלה בשם הרשב"א שאינו נאמן אלא כשהודיע מתחילה ברבים שהולך לקצוץ, ולמה באכילת פירות סומכים על חזקת "אינו מעיז" גם בלי הודעה מוקדמת? הרמב"ן בחידושו (מובא בלחם-משנה כאן) עמד על זה ותרץ, שאכילת פירות של אחרים במשך זמן רב הוא כאומר אלך ואעשה, ואין אדם מעיז כל-כך]. ואינו נאמן אלא על פירות שאכל כבר, מכיון שבעל השדה בא להוציא מידו - מועילה החזקה שאינו מעיז, אבל אינו נאמן מכאן ולהבא. ואם ישאל השואל: אם מדובר בפירות שלקט כבר, הרי אלו מטלטלין שאינם עשויים להשאל ולהשכיר - שאין אדם עשוי להשאל פירות שדותיו (ובפרט לשיטת רבינו למעלה פ"ח ה"ט בהגדרת המונח "עשויים להשאל ולהשכיר") שהנתבע נאמן לומר לקוחים הם בידי, בלי חזקת אינו מעיז? נבאר לו, שחזקה זו מועילה במקרה שלקט הפירות וטרם הכניסם לרשותו, ולכן אינו מוחזק בהם, ואלמלא חזקת אינו מעיז - לא היינו מאמינים לו ('תוספות' שם ד"ה ואי טעין. וראה 'טור' חו"מ ס' קלז). (42) נימוק זה מבואר בגמרא שם. (43) משלוש שנים ולמעלה, ובעל הקרקע לא מיחה. (44) יתבאר לקמן פ"א ה"ב, שהאוכל פירות שדה שהיא בחזקת אדם אחר במשך שלוש שנים, והיתה לבעל השדה אפשרות למחות ולא מיחה - נאמן אוכל הפירות לטעון: לקוחה היא בידי.

- 5 ז. שְׁנֵים⁴⁵ שֶׁהָיוּ אוֹחֲזִין בְּכָלִי אֶחָד, אוֹ שֶׁהָיוּ רוֹכְבִין
 6 עַל גְּפֵי בְּהֵמָה אַחַת, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד רוֹכֵב וְאֶחָד
 7 מְנַהִיג, אוֹ יוֹשְׁבִין בְּצַד עֲרֻמָּה שֶׁל חֲטִים וּמִנְחוֹת
 8 בְּסִמְטָא אוֹ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם⁴⁶, זֶה אוֹמֵר: הִכַּל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ז' ניסן - ספר משפטים - הל' טוען ונטען קעא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יא. הָיָה אוֹחֲזוֹ הָאֶחָד⁵⁷ אֶת פְּלֵה, וְזֶה מִתְאַבֵּק עִמּוֹ
וְנִתְּלָה בָּהּ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת הָאוֹחֲזוֹ אֶת פְּלֵה.

(57) גמרא שם.

יב. בָּאוּ שְׁנֵיהֶם אֲדוֹקִין בָּהּ⁵⁸, וְשִׁמְטָה הָאֶחָד מִיָּד
חֲבֵרוֹ בְּפָנָיו⁵⁹, וְשִׁתְקָה הַשְּׁנִי, אָף עַל פִּי שִׁחְזָר
וְצוּחַ⁶⁰ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִיָּדוֹ; בֵּינוֹן שִׁשְׁתָּק
בְּתַחֲלָה, הָרִי זֶה כְּמוֹדָה לּוֹ⁶¹. חֲזַר הַשְּׁנִי⁶² וְתַקְפָּה
מִרְאשׁוֹן, אָף עַל פִּי שִׁהֲרָאשׁוֹן (לֹא) צוּחַ⁶³ מִתְּחִלָּה
וְעַד סוּף⁶⁴ - חוֹלְקִין⁶⁵.

(58) בעיא של רבי זירא שם, שלא נפשטה. (59) בפני בית-הדין. (60) לפני שיצאו מבית-הדין. (61) רבי זירא מנמק שם את בעייתו: אפשר לומר ששתיקתו מוכיחה שהודה לטענת חבירו, ואפשר לומר ששתק משום שחשב שהרי הדיינים עצמם רואים שבאלימות הוציא שכנגדו מידו את החפץ. ופסק רבינו שאין מוציאים מספק מיד המוחזק (בארנו כבר כמה פעמים, שרבינו דן כספק - כל בעיא שלא נפשטה, או מחלוקת שלא נאמר בה הלכה כמי). [במגיד-משנה מוסיף עוד נימוק, משום שאמרו שם: "אם-תמצית לומר אין מוציאים וכו'" ודרכו של רבינו לפסוק כאם-תמצית-לומר מוציאים, ובכן אין כל הוכחה משם]. ואם תקפו שלא בפני בית-דין אלא בעדים, נחלקו פוסקים בדבר: הרמב"ן סובר, שלא כל-שכן שאין מוציאים מיד התוקף, שהרי אין כאן הנימוק: הרי הדיינים עצמם רואים. ודעת הרשב"א, שמחוץ לבית-דין לא שייך לומר השתיקה היא כהודאה, משום שאין דרכם של בני אדם לגלות טענותיהם מחוץ לבית-דין. (62) זה ששתק ולבסוף צווח. (63) כך היא גירסת המגיד-משנה. [ויש מוחקים את המלה "לא"]. (64) כלומר, לא צווח כלל. (65) משמיענו, שלא תאמר אין מוציאים מיד השני, כשם שאמרנו אין מוציאים מיד הראשון אפילו כשהשני שתק ולבסוף צווח. וטעמו של דבר, מפני שאפשר לומר: הרי השני הודה לפני כן לראשון כשלא צווח תחילה ואינו יכול לחזור בו. ומפני שיש פנים לכאן ולכאן - נידון בספק השקול. וכתב המגיד-משנה שאפילו צווח השני מתחילה, גם כן מוציאים מידו וחולקים (ראה ש"ך חו"מ שם ס"ק ו). אולם ב'שולחן ערוך' שם הגירסא אפילו צווח (הראשון) מתחילה ועד סוף - חולקים. ומשמיענו, שלא תאמר מכיון שזכה בו הראשון אחר שתקף - אין תקיפתו של השני מועילה כלל, אלא אנו אומרים זה תקף וזה תקף, וחזר הדין כמו שהיה בתחילה. לא ביאר רבינו מה הדין כששתק השני מתחילה ועד סוף ואחר-כך תקף. ויש פנים לכאן ולכאן. [בש"ך שם ס"ק ז מדייק מלשון הגמרא, שבזה ברור שהודה לו, ולפיכך אפילו חזר ותקף - מוציאים מידו. ולפי זה, עלינו להעמיד דברי רבינו כאן בשתק ולבסוף צווח בלבד].

יג. בָּאוּ שְׁנֵיהֶם⁶⁶ אֲדוֹקִין בְּטָלִית, וְאֶמְרָנוּ לָהֶם: צֵאוּ וְחִלְקוּ אֶת דָּמִיָּה, יֵצְאוּ וְחֲזְרוּ וְהָרִי הִיא תַּחַת יָד
אֶחָד מֵהֶן, זֶה⁶⁷ טוֹעֵן הוֹדָה⁶⁸ וְנִסְתַּלַּק מִמֶּנָּה, וְזֶה
טוֹעֵן: שִׁמְכֶרְתִּיו לּוֹ⁶⁹, אוּ נִתְּגַבֵּר עָלָיו⁷⁰ וְחִטְפָּה -

ח. זֶה אוֹמֵר⁴⁹: פְּלֵה שְׁלִי, וְזֶה אוֹמֵר: חֲצִיָּה שְׁלִי⁵⁰
- הָאוֹמֵר פְּלֵה שְׁלִי יֵשְׁבֶע שְׁאִין לוֹ בָּהּ פְּחוֹת
מִשְׁלֹשָׁה חֻלְקִים, וְהָאוֹמֵר חֲצִיָּה שְׁלִי יֵשְׁבֶע שְׁאִין לוֹ
בָּהּ פְּחוֹת מִרְבִּיעִי⁵¹, וְזֶה נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים, וְזֶה
נוֹטֵל רְבִיעִי. מִכָּאן אֵתָּה לָמַד לְכָל הַנִּשְׁבָּעִין לְטַל,
בֵּין שְׁבוּעָה קֹלָה בֵּין שְׁבוּעָה חֲמוּרָה, שְׁאִינוֹ נִשְׁבָּע
עַל מָה שְׁטוּעֹן, אֲלֹא עַל מָה שְׁנוֹטֵל, אָף עַל פִּי
שְׁטוּעֹן יוֹתֵר.

(49) משנה, שם ב. (50) ואם כן, הטיעון הוא על מחצית הכלי או הבהמה. (51) ב'תוספות' שם ד"ה וזה, הקשו: למה נוטל רביע בלבד? נאמין לו שחציה שלו ב'מיגו' שיכול היה לטעון כולה שלי? ותירצו, שאין אומרים 'מיגו' להוציא מיד אחר דבר שהוא מוחזק בו. ובהגהות מיימוניות כאן אות ט מביא עוד תירוץ: לא שייך 'מיגו' אלא באותו דבר עצמו שהוא טוען עליו, ואין מאמינים טענה על דבר זה (כגון חצי) ב'מיגו' שהיה יכול לטעון על דבר אחר (חציו השני). [וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שבדבר הניתן להיחלק, כגון חתיכת בד או ערימת חטים, יכול הטוען כולה שלי ליטול מחציתו בלי שבועה ואחר-כך הוא נשבע שאין לו פחות ממחצית חציו השני ונוטל רביע. ונראה שהוא יכול להסתלק מן השבועה ולוותר לשכנגדו את הרביע. ולדעת הסוברים שמהפכים שבועה כעין של תורה (ראה למעלה פ"א ה"ז) - יכול להפוך את השבועה, וישבע חבירו ויטול כל המחצית.

ט. הָיוּ⁵² שְׁנֵים אֲדוֹקִין בְּטָלִית, זֶה אוֹמֵר: פְּלֵה שְׁלִי,
וְזֶה אוֹמֵר: פְּלֵה שְׁלִי - זֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם שִׁדְּוֹ
מִגְעָת, וְזֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם שִׁדְּוֹ מִגְעָת, וְהַשְּׂאָר
חוֹלְקִין בְּשׁוּה אַחֵר שְׁנִשְׁבָּעִין⁵³. וַיֵּשׁ לְכָל אֶחָד
לְגַלְגֵּל עַל חֲבֵרוֹ⁵⁴, שֶׁכֵּל מָה שְׁנוֹטֵל⁵⁵ - בְּדִין נָטַל.

(52) שם ז. תני רב תחליפא בר מערבא. (53) שם, הוסיף רב אבהו: "ובשבועה". ומפרש רבינו שנשבעים על השאר, אבל החלק שבידו נוטל כל אחד בלי שבועה. וכן כתבו בעל 'הלכות גדולות' ורב האי גאון. [ב'תוספות' שם ד"ה מחו, כתבו שנשבע גם על מה שבידו, וכן דעת הרא"ש שם וה'טור' חו"מ סי' קלח. ראה ש"ך שם ס"ק ה.]. (54) דיני גלגול שבועה נתבאר למעלה פ"א ה"ב. (55) גם החלק שהיה בידו. ומהו ההבדל בין שבועה לבין גלגול שבועה? שבועה - מטיל בית-הדין עצמו על המושבע, ושבועה מגולגלת היא רק על-פי דרישה מפורשת של בעל-הדין.

י. הָיָה⁵⁶ זֶה אוֹחֲזוֹ בְּחוּטִין שִׁבְשֻׁפֶּת הַטָּלִית, וְזֶה
בְּחוּטִין שִׁבְשֻׁפֶּת הָאֶחָת - חוֹלְקִין פְּלֵה בְּשׁוּה אַחֵר
שְׁנִשְׁבָּעִין. וְכָל חֻלְקָה הָאֶמְוָה פֶּאֶן - בְּדָמִים, לֹא
שִׁיפְסִידוֹ עֲצָמוֹ שֶׁל כָּלִי אוֹ שֶׁל טָלִית אוֹ שִׁמְיָתוֹ
הַבִּהְמָה.

(56) בגמרא שם פירשו מה שאמרו במשנה: "זה ישבע וכו' וזה ישבע וכו' ויחלוקו", היינו באוחזים בנימים היוצאים מהטלית.

ג. לפיכך, מי שתפס בהמת חברו שהיתה שמונה
או פד רועה, והפעלים טוענים: היא יצאת מעצמה
ובאה אצלך, או פקדון היא פיך, או שאולה היא
לך, והתופס אומר: פן הוא, אינה שלי, אבל אתה
חייב לי פך וכך, או אתה משפנתה בידי על פך וכך,
או הנקת אותי נזק שאתה חייב לשלם פך וכך - יכול
לטען עד כדי דמיה, מתוך שייכול לומר: לקוחה
היא בידיי¹¹. וישבע בנקיטת חפץ¹² ויטל.

(11) נתבאר כמו שכתב בהלכה ו בהלכה ז, ומשמע שמכירה
בעדים בלא שטר גם כן נחשבת כמחאה, מהאמור בהלכה
הקודמת. (12) בהדינים הקודמים כתב רבינו שנשבע היסת
ובנידון כאן הוטל עליו שבועה כעין של תורה. טעמו של
ההבדל ביאר רבינו בפרק י"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג:
כשהוא טוען שהבהמה עצמה היא שלו והוא מוחזק בה -
ועליו להישבע וליטל - משיביעים אותו של תורה כדי
נשבע ונטל.

ד. וכן העבדים¹³ שייכולין להלך - אינן בחזקת זה
שהן תחת ידו. אלא פיון שהביא הטוען עדים שזה
ידוע שהוא עבדו, והלה טוען: אתה מכרתו לי,
אתה נתתו לי במתנה - אינו נאמן; ויחזור העבד
לבעליו, וישבע הטוען¹⁴ שלא מכר ולא נתן. הביא
זה הנטען שתפס העבד עדים שיש לזה העבד אצלו
שלוש שנים רצופות מיום ליום, והוא משתמש בו
בדרך שהעבדים משמשיין את רבן, הואיל ולא מחה
בו בכל אלו השנים - הרי זה נאמן¹⁵, ומעמידין
אותו בידי אחר שישבע הסת שלקחו ממנו או נתנו
לו במתנה. אבל עבד קטן¹⁶, שאינו יכול להלך על
רגליו מפני קטנותו - הרי הוא פשאר המטלטלין,
וכל מי שיהיה ברשותו - הרי הוא בחזקתו,
והמוציא מחברו עליו הראיה.

(13) שם כח. שנינו: והעבדים ... "חזקתן שלוש שנים"
ובגמרא שם לו. הקשו מכאן על ריש לקיש שאמר: הגודרות
אין להן חזקה (ראה למעלה הלכה א) והרי עבדים דרכם
ללכת לכל מקום בלי שמירה? ומפרש רבא: "אין להן חזקה
לאלתר, אבל יש להן חזקה אחר שלוש שנים."
(14) שבועת היסת. (15) הנתבע נאמן כמו בהחזיק בקרקע
שלוש שנים והבעלים לא מיחו, כמו שנתבאר לקמן פרק
י"א הלכה ג (ראה הערתנו שם). [מלשון הגמרא משמע,
שגם גודרות יש להן חזקה לאחר שלוש שנים (וכן כתב שם
הרשב"ם בפירוש, וכן פסק הטור חושן משפט סימן קלה,
ראה בית חדש שם). ורבינו לא חילק בבהמה בין לאלתר
ובין שלוש שנים. ומזה למד במגיד משנה, שאין לבהמה
חזקה לעולם. ומעיר, שלשון המשנה מסייעתו, שהרי לא
הזכירה כלל בהמה בין אלה שחזקתם שלוש שנים. הוא
מפרש מה שאמר רבא: "אבל יש להן חזקה אחר שלוש
שנים" הכוונה לעבדים (בגמרא השתמשו גם בלשון זכר
באות נון לרבים)]. (16) שאינו יכול ללכת ממקום למקום.

1 המוציא מחברו עליו הראיה¹⁷; ואם לא הביא ראיה
2 - ישבע זה שהיא שלו ויפטר. וכן כל פיוצא בזה.

(66) גמרא שם. (67) המחזיק. (68) השני הודה שהטלית
היא שלי. (69) צ"ל השכרתיו. (70) דין זה הוסיף רבינו
מדעתו. (71) בטוען השכרתיו, נימקו בגמרא שם, שאנו
אומרים לו: לפני כן טענת שבעל דינך הוא גזלן, ועכשיו
השכרת לו הטלית שלא בעדים? [רבינו לא ביאר טעמו למה
אינו נאמן לומר נתגבר עלי. ודעת ה'תוספות' שם ד"ה
אגרת, שהוא נאמן, וכן כתב הרא"ש שם. והרמב"ן
והרשב"א (הובאו במגיד-משנה) קיבלו גם כן דעת
ה'תוספות', והוסיפו שאינו נאמן לטעון השכרתיו ב'מיגר'
של תקפה, משום שזה כ'מיגר' במקום עדים, שאנחנו כעדים
שלא השכיר לו מהנימוק שנתבאר למעלה. ומזה יוצא, שאם
טען השכרתיה בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, נאמן
ב'מיגר' זה.

יום חמישי ח' ניסן ה'תש"פ

פרק עשירי

(1) מבאר שהגודרות (בעלי חיים שאינם שמורים, אלא
הולכים ממקום למקום ורועים) אין להם חזקה, ודין שניים
טוענים לבעלות על ספינה.

א. בהמה² או חיה שאינה שמונה, אלא מהלכת
בכל מקום ורועה - אינה בחזקת זה שתפסה³,
מאחר שהיא ידועה לבעלים. כיצד? הביא התובע
עדים שהבהמה הזאת ידועה לו⁴, וזה התופס טוען:
אתה נתתה לי, אתה מכרתה לי - אינו נאמן; שאין
היותה תחת ידו ראיה, שהרי היא⁵ הלכה מעצמה
ונכנסה ברשותו. לפיכך, אם לא הביא ראיה - תחזור
הבהמה לבעליה, וישבע⁶ הסת על טענה זו.

(2) בבא בתרא לו. (3) מימרא של ריש לקיש: הגודרות
(צאן שדרכם ללכת ולחפש לעצמם מזון בכל מקום
שימצאו) אין להם חזקה. (4) ידוע הדבר שהיא שלו.
(5) שאין לשלול שכן היה. (6) בעל הבהמה.

ב. היתה הבהמה שמונה⁷ או מסורה לרועה⁸, אף
על פי שהביא זה⁹ עדים שהיא שלו - הרי היא
בחזקת זה שהיא תחת ידו; ואם טען: אתה מכרתה
או נתתה לי - ישבע התופס הסת שהיא שלו
ויפטר¹⁰.

(7) דרכו של בעליה לשמור עליה. (8) שמוציא אותה
למקום מרעה ומשגיח עליה. (9) שהיא ידועה לו.
(10) בגמרא שם במעשה שהיה, שעזים הזיקו תבואה של
אחרים ובא הניזק ותפס את העזים ותבע תשלום הנזק.
ופסק אביו של שמואל, שהוא נאמן לתבוע עד כדי שוויים
של העזים במיגר שיכול לטעון מכרתם לי. והקשו בגמרא
מדברי ריש לקיש שהבאנו למעלה (הלכה א), ותירצו
שעזים מסורים לרועה. ומכאן, שבבהמה מסורה לרועה
יכול המחזיק לטעון אתה מכרתה לי.

ומשמיענו רבא, שאין חוששים שמה הביאה אותו אימו לביתו של הנחבע והלכה ושכחה אותו.

ה. הטוען¹⁷ את חברו ואמר: בגד או בהמה או עבד זה שבדרך שלי הוא, או שאול או גזול, או הפקדתי אצלה או שכור לה, והנטען אומר: לא פי, אלא זה ממוני וירשתי, והביא הטוען עדים שהעידו שהן יודעין שזה החפץ או העבד או הבהמה ידועה שהיא היתה לזה, חזר הנטען ואמר: פן היה שלי, אבל אתה נתת לי או מכרת לי, וזה שאמרתי ירשתי - לא שירשתי מאבותי, אלא שהוא שלי באלו ירשתי - הרי זה נאמן, ונשבע הסת. שכבר בארנו¹⁸, שיש לטוען לחזור לטען דבר הנשמע¹⁹.

יום שישי ט' ניסן ה'תש"פ

פרק אחד עשר

(1) מבאר דין חזקת קרקעות, ודין המחאה.

א. כל הקרקעות² הידועות לבעליהן, אף על פי שהן עתה פחת יד אחרים - הרי הן בחזקת בעליהן. פיצד? ראובן שהיה משתמש בחצר בדרך שהעם משתמשים בחצרותיהן: דר בה, ומשכירה לאחרים, ובונה וסותר, ואחר זמן בא שמעון וטען עליו ואמר לו: חצר זו שפחת ירך שלי היא, ושכורה היא בדרך או שאולה, והשיבו ראובן: שליך היתה, ואתה מכרתה לי או נתתה לי במתנה, אם אין עדים לשמעון שהיתה ידועה לו - נשבע ראובן הסת³ ויעמד במקומו⁴. אבל אם הביא שמעון עדים שחצר זו שלו היתה - הרי היא בחזקת שמעון, ואומרין לראובן: הבא ראיה שמכרה לך או נתנה לך; ואם לא הביא ראיה - מסלקין אותו ממנה, ומחזירין אותה לשמעון, אף על פי שאין ראובן מודה לשמעון שהיא היתה שלו, שהרי יש עדים לשמעון.

(2) מימרא של רב נחמן (בבא-מציעא קב): "קרקע בחזקת בעליה עומדת". ושנינו בבבא-בבא (כח): "חזקת הבתים וכו' חזקת שלש שנים", פירוש, אם החזיק בהם אדם שלוש שנים כפי התנאים המבוארים שם במשנה ובגמרא - הרי הם בחזקתו, אבל בפחות משלוש שנים אין דין חזקה. (3) שיטת רבינו (למעלה פ"ה ה"א), שקרקעות נתמעטו רק משבועת התורה, אבל היסט נשבעים גם על הקרקעות. (4) החצר תישאר בידו. כן כתב הר"ף בהלכותיו שם, ומוכיח זאת מסוגיית הגמרא שם. וגם הרא"ש פסק כמותו.

ב. במה דברים אמורים⁵ שמצריכין ראובן להביא ראיה או יסתלק? בשלא נשתמש בה זמן מרבה; אבל אם הביא עדים שאכל פרות קרקע שלש שנים רצופות, ונהנה בכלה בדרך שנהנין כל אדם באותה קרקע⁶, והוא⁷ שיהיה אפשר לבעלים הראשונים שידעו בזה שהחזיק ולא מחו בו - מעמידין אותה ביד ראובן, ונשבע ראובן הסת⁸ שמכרה לו שמעון או נתנה לו ויפטר. מפני שאומרין לו לשמעון: אם אמת אתה טוען שלא מכרת ולא נתת, למה היה זה משתמש שנה אחר שנה בקרקעך, ואין לך עליו לא שטר שכירות ולא שטר משכונה, ולא מחית בו⁹.

(17) שם לא. מעשה שהיה, ופסק עולא טוען וחזור וטוען ובמסקנא אמרו: הלכתא טוען וחזור וטוען. (18) למעלה פרק ז הלכה ח. (19) שאפשר לפרש כך טענתו הראשונה שהוכחשה על ידי העדים. ושם נתבאר, שכל זמן שלא באו עדים והכחישו טענתו האחרונה וגם לא יצא מבית הדין - יכול הוא לחזור ולטעון טענה אחרת ואפילו היא מכחישה לגמרי טענתו הראשונה. וכאן קיצר וסמך על מה שביאר שם.

ו. ספינה²⁰ וכיוצא בה שהיו שנים נחלקין עליה, זה אומר: כלה שלי, וזה אומר: כלה שלי²¹, ובאו לבית דין ואמר²² אחד: תפסוה עד שאביא עדים²³ - אין תופסין אותה²⁴. ואם תפסוה בית דין, והלך ולא מצא עדים, ואמר: הניחיה בינינו, וכל המתגבר יטל, כשהיה דינה מקדם - אין שומעין להן²⁵; ואין מוציאים אותה בית דין מידן עד שיביאו עדים או עד שיודו זה לזה או יחלקו ברצונם ובשבועה, כמו שפארנו²⁶.

(20) שם לד: (21) ואין אחד מהם מוחזק בה. ולקמן בפרק ט"ו הלכה ד יתבאר, שבכל מקום שאין אדם מחזיק בדבר שנטענים עליו - מניחים את הדבר בידיהם "וכל המתגבר ירד בה (בשדה הנטענת) ויהיה האחר המוציא מידו ועליו הראייה" (לשון רבינו שם. וראה מה שכתבנו בזה למעלה פרק ט הלכה ז). [דין זה ידוע בתלמוד ופוסקים כחוק: "כל דאלים - גבר".] (22) להדיינים. (23) כדי שלא יתפוס אותה בינתיים השני, וקשה יהיה להוציאה מידו. (24) ואם הסכימו שניהם - רשאים הדיינים לתפוס (כסף משנה). (25) אפילו שניהם מסכימים ואפילו אם תפסוה בית דין שלא בהסכמת שניהם ושלא כדין תפסו - אין מוציאים מתחת ידם, שכל דבר שבא ליד בית דין - בין ברשות בין שלא ברשות - אין להוציא עד שיתברר הדבר בעדים או בהוכחה אחרת (שם בשם הר"ן). והרא"ש בתשובותיו כלל עז אות א כתב, שהתופס חייב להישבע שכדין תפס, ואינו יכול לטעון הרי זכיתי בזה בתוקף החלטת בית דין, שפסקו: כל דאלים גבר. ונימוקו: הדבר עדיין מוטל בספק, כי בית הדין לא קבע שזה התופס בעליו החוקי של הדבר הנטען, אלא שלא יכול לברר מי הם הבעלים - הניחוהו לפניהם.

23 שְׁלֹף? מִפְּנֵי שְׁאִין אָדָם נִזְהָר בְּשֹׁטְרוֹ וְהוֹלֵךְ כָּל
24 יָמָיו, וְחֻזְקָה שְׁאִין אָדָם נִזְהָר בְּשֹׁטֵר אֲלֵא עַד שְׁלֹשׁ
25 שָׁנִים, וְכִינּוֹן שְׂרֹאָה שְׁאִין אָדָם מִמָּחָה בּוֹ - שׁוֹב
26 אֵינוֹ נִזְהָר.

(22) רבא, שם כט.

27 ה. הָרִי שְׂמַחָה²³ שְׁמַעוֹן בְּמַדִּינָה רְחוֹקָה²⁴, מִפְּנֵי מָה
28 לֹא יִטְעֵן רְאוּבֵן וְיֹאמַר: לֹא שְׁמַעְתִּי שְׂמַחָה בִּי כְּדִי
29 שְׂאֲזַהֵר בְּשֹׁטֵר? מִפְּנֵי שְׂאוּמְרִין לוֹ²⁵: חֲבֵרָה יֵשׁ לוֹ
30 חֲבֵרָה²⁶, וְחִבְרוּ יֵשׁ לוֹ חֵבֶר, וְחֻזְקָה שְׁהִגִּיעַ אֵלָיָהּ
31 הַדְּבָר; וְכִינּוֹן שְׂיִדְעַת שְׂמַחָה בָּהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ שָׁנִים,
32 אִם בְּאַמְתָּ²⁷ הָיָה לָהּ שֹׁטֵר וְלֹא נִזְהָרָה בּוֹ, אֲתָה
33 הַפְסַדְתָּ עַל עֲצָמָךְ.

(23) שם לח: (24) שראובן לא היה בה כלל. (25) שמעון יכול לטעון. (26) וכל אחד מספר לחברו. (27) אם אמת הדבר.

34 ו. לְפִיכָף²⁸, אִם מָחָה שְׁמַעוֹן בְּפָנֵי עֲדִים וְיֹאמַר
35 לָהֶם: אֵל תּוֹצִיאוּ דָבָר זֶה מִפִּיכֶם - אֵין זֶה מִחָאָה²⁹.
36 אָבֵל אִם אָמְרוּ הָעֲדִים מַעֲצָמָן: אֵין דָּבָר זֶה יוֹצֵא
37 מִפִּינוּ - הָרִי גַם זֶה מִחָאָה; שְׁהַדָּבָר שְׁאִין אָדָם מַצְנֶה
38 עָלָיו אוֹמְרוֹ שְׁלֹא בְּכֻנָּה³⁰. וְכֵן אִם עָנָה לְעֲדִים
39 וְיֹאמַר לָהֶם: אֵל תּוֹדִיעוּנָהוּ³¹, אוֹ שְׂאָמְרוּ הֵן מַעֲצָמָן:
40 אֵין אָנּוּ מוֹדִיעִין אוֹתָהּ³² - גַּם זֶה מִחָאָה הִיא; אָף
41 עַל פִּי שְׁאִינָן מוֹדִיעִין אוֹתוֹ, מוֹדִיעִין הֵם לְאַחֲרֵים,
42 וְדָבָר זֶה יִגִּיעַ אֵלָיו.

(28) משום שאמרנו בהלכה הקודמת, שמחאה שלא בפני המחזיק מועילה, ונימקנו שהמחאה מגיעה לידיעתו על-ידי חבריו. (29) שהרי העדים לא פרסמו את המחאה. (30) אינו שם לב למה שאמר לפני כך שלא יפרסם, מה-שאינ-כן כשצויה עליהם המוחה שלא יגלו, שאין דרכו של אדם הגון לגלות דברים שנמסרו לו, וצויו בצדם שלא לגלותם. פסק כרב הונא בר רב יהושע, שם לט. (31) כרב פפא שם, שסגנון זה משמעותו שלא יגלו למחזיק, אבל לאחרים רשאים לגלות. (32) בבא זו מיותרת, שהרי כבר אמרנו, שאפילו אמרו אין דבר זה יוצא מפנינו - הרי זו מחאה. [בגמרא שם נאמר דין זה בשם רב פפא, שדעתו היא שגם אם אמרו העדים מעצמם: אין דבר זה יוצא מפנינו - אין זו מחאה, משום שהעדים יקיימו הבטחתם, ולפיכך הוצרך לנמק הדין שלפנינו משום שהבטיחו רק שלא יאמרו למחזיק עצמו, אבל לאחרים יאמרו, והרי האחרים יספרו לחבריהם וכן הלאה ויגיע הדבר לאזני המחזיק, אבל לדעת רבינו שפסק כרב הונא בר רב יהושע, שאין אדם שם לב למה שאמר מעצמו בלי שנצטווה על זה מאחרים - הרי דין זה מיותר לגמרי].

43 ז. פִּיצֵד הַמִּחָאָה? אוֹמְרִי³³ בְּפָנֵי שָׁנִים: פְּלוּנִי שְׁהוּא
44 מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֻצְרִי אוֹ בְּשָׂדֵי גִזְלָן הוּא, וְלַעֲתִיד אָנִי
45 תוֹבֵעַ אוֹתוֹ בְּדִין. וְכֵן אִם אָמַר לָהֶם: שְׂכֻנָּה הִיא

1 טָעֵן וְיֹאמַר¹⁰: מִפְּנֵי שְׁלֹא הִגִּיעַ אֵלַי הַדְּבָר¹¹, שְׁהָרִי
2 הָיִיתִי בְּמַדִּינָה רְחוֹקָה - אוֹמְרִים: אֵי אֶפְשָׁר שְׁלֹא
3 יִגִּיעַ לְיָדְךָ הַדְּבָר בְּשֹׁלֹשׁ שָׁנִים; וְכִינּוֹן שְׁהִגִּיעַ לָךְ הָיָה
4 לָךְ לְמַחֲוֹת בְּפָנֵי עֲדִים¹², וְתוֹדִיעַ אוֹתָם: שְׁפִלוּנִי גִזְל
5 אוֹתִי וְלִמְחֹר אֶתְבַּעֲנִי בְּדִין; הוֹאִיל וְלֹא מַחִיתָ, אֲתָה
6 הַפְסַדְתָּ עַל עֲצָמָךְ. לְפִיכָף, אִם הָיִיתָ מְלַחֲמָה
7 וְשִׁבֹּשׁ דְּרָכִים בֵּין הַמָּקוֹם שְׁהָיָה בּוֹ רְאוּבֵן וּבֵין
8 הַמָּקוֹם שְׁהָיָה בּוֹ שְׁמַעוֹן¹³, אֶפְלוּ אָכְלָה רְאוּבֵן עֶשֶׂר
9 שָׁנִים - מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִתַּחַת יָדוֹ וְחוֹזְרֵת לְשְׁמַעוֹן,
10 מִפְּנֵי שְׂיָכּוֹל לֹמַר: לֹא יָדַעְתִּי שָׂנָה מִשְׁתַּמֵּשׁ
11 בְּקִרְקָעִי¹⁴.

(5) משנה וגמרא שם. (6) וטוען שקנה אותה או קיבל אותה במתנה ואבד שטרו. (7) וזה נאמר (בתנאי). (8) כתב במגיד-משנה, שיש חולקים וסוברים שאם החזיק בשדה שלש שנים אינו צריך להישבע. (ראה 'שולחן ערוך' ח"ו"מ סי' קמ סעיף ב וסמ"ע שם סק"ג). (9) נימוק זה אמרו בגמרא שם. (10) משנה וגמרא שם לח. (11) לא ידעתי שזה אוכל פירות שדה שלי. (12) שמחאה מועילה אפילו שלא בפני המחזיק, כמו שיתבאר לקמן הלכה ה. (13) ואין שיירות הולכות ממדינה זו לזו. (14) שנינו שם: "שלש ארצות לחזקה, יהודה ועבר הירדן והגליל וכו'" אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה אחת". וביארו בגמרא שם: "בשעת חירום, שנו". פירוש, המדובר במשנה זו כשקיים מצב מלחמתי בין שתי המדינות.

12 ג. הִבִּיא¹⁵ רְאוּבֵן עֲדִים שְׁהָיָה שְׁמַעוֹן בָּא בְּכָל שָׁנָה
13 וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם זֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ פָּחוֹת¹⁶ - אוֹמְרִים
14 לְשְׁמַעוֹן: מִפְּנֵי מָה לֹא מַחִיתָ בְּשִׁבְאָתָה? אַבְדָּתָה
15 זְכוּתָךְ¹⁷. טָעֵן שְׁמַעוֹן וְיֹאמַר: טְרוֹד הָיִיתִי בְּשׁוּק¹⁸,
16 וְלֹא יָדַעְתִּי שָׂנָה¹⁹ בְּתוֹךְ חֲצֵרִי²⁰ - הָרִי זֶה טַעֲנָה;
17 שְׁפַל שְׁלֹשִׁים יוֹם יְהִיָּה²¹ אָדָם טְרוֹד בְּשׁוּק. וְאִם
18 עָמַד יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא מָחָה - אַבְדָּתָה זְכוּתוֹ.
19 וְיִרְאָה לִי, שְׁהִדִּין זֶה אֵינוֹ אֲלֵא בְּפִפְרִים, שְׁהָעַם
20 טְרוֹדִין בְּשׁוּקִים שְׁלָהֶן.

(15) שם לו. (16) שם מובא מעשה שהיה, שנשתהה במקום שלשים יום בכל שנה. והוסיף רבינו את המילים "או פחות". ולא נתבאר לי מה משמיענו בתוספת זו. (17) ומשום כך אבדת זכותך לערער, והשדה תשאר ביד המחזיק. (18) למכור סחורתו או לקנות סחורה. (19) ראוּבֵן. (20) כך פירש הר"ף מה שאמרו שם: בשוקאי הוה טרידנא. ורשב"ם פירש, טרוד הייתי ולא היה לי זמן למחות, וכן פירש רבינו גרושם מאור הגולה. (21) מתקבל על הדעת שיהיה. [ונכתב הר"ף בשם רב האי גאון, שהמדובר בשעת חירום, אבל שלא בשעת חירום, אפילו לא בא כלל למדינה שהשדה נמצאת בה - אינו יכול לערער, וכן פסק רבינו בהלכה הקודמת ובכמה מקומות].

21 ד. וּמִפְּנֵי מָה²² אֵין אוֹמְרִין לְרְאוּבֵן: אִם אָמַת הַדְּבָר
22 שְׁמִכְרָה לָךְ אוֹ נָתַן לָךְ בְּמַתָּנָה, לָמָּה לֹא נִזְהָרְתָּ בְּשֹׁטֵר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י' ניסן - ספר משפטים - הל' טוען ונטען קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למסור לו. ואף-על-פי שכלל בידו: הלכה כשמואל בדיני ממונות - כאן אין הלכה כמותו, מפני שאמוראים אחרונים חולקים עליו, כמבואר בה"ה (רא"ש שם). (39) כרב, שם לט: (40) שם, אמר רבא: הלכתא: צריך למחות בסוף כל שלש ושלש (כבר קפרא). אמנם רבי יוחנן שם פקפק בשמועתו של בר קפרא, אבל לא חלק עליה בפירוש (ראה הגהות מיימוניות כאן אות ח).

ט. הביא⁴¹ ראובן⁴² עדים, שזה שמעון בעל השדה קבץ פרות שדה זו ונתנם לו - תעמד השדה ביד ראובן, ואפלו טען ששמעון מכרה לו או נתן לו היום⁴³; שאילו לא מכר או נתן, לא היה משמש את ראובן בשדה זו ונותן לו פרותיה⁴⁴.

(41) מימרא של רב אבא, שם לה: (במגיד-משנה גורס "רבינא"). (42) המחזיק. (43) ולא החזיק שלש שנים. (44) שם.

י. טען⁴⁵ שמעון ואמר: אמת היה הדבר⁴⁶, ולפרות הורדתיו⁴⁷, ושלל היו הפרות, אבל הגוף⁴⁸ לא מכרתי - נאמן, וחוזר לשמעון; אלא אם כן אכלה ראובן בפניו שלש שנים ולא מכה בו, כמו שבארנו⁴⁹.

(45) כרב זביד, שם. (46) שאני בעצמי עזרתי לראובן לקחת את הפירות. (47) מכרתי או נתתי לו במתנה את הפירות. (48) השדה עצמה. (49) למעלה ה"א וה"ב.

יום ש"ק י' ניסן ה'תש"פ

פרק שנים עשר

(1) מבאר דין אכילת שני חזקה וכמה הם שני חזקה. ודין מחזיק בחלק אחד שלא החזיק בכל, ודין אחד החזיק בקרקע ואחד בפירות.

א. שלש שנים² שאמרנו - מיום ליום. אפלו היו חסרים יום אחד - לא החזיק, ומסלקין אותו ממנה. במה דברים אמורים³? בקרקעות שהן עושין פרות תמיד⁴, כגון הבתים והחצרות, והבורות והשיחין והמערות, והחניות והפנדקות⁵ והמרחצאות, והשובכות⁷ ובתי הפדין⁸, ושדה בית השלחין שמשקין אותה תמיד וזורעין בה ונוטעין, והגנות והפרדסין⁹, וכן עבדים המהלכין, כמו שבארנו¹⁰. אבל שדה הפעל, שהיא שותה ממי גשמים בלבד¹¹, ושדה אילן¹² - אינה מיום ליום; אלא פיון שאכלו שלש תבואות¹³ ממין אחד - הרי אלו פשלו שנים. כיצד? היתה שדה תמרים וגדר¹⁴ שלש גדרות, או שדה ענבים וקצר שלש בעירות, או שדה זיתים ומסק שלש מסיקות - הרי אלו פשלו שנים¹⁵, והחזיק. ואפלו היו האילנות רצופין ולא היה ביניהן הרחקה פראוי¹⁶, שהרי סופן ליבש¹⁷, הואיל ואוכלן שלש תבואות - החזיק¹⁸.

1 בידו או משכונה, ואם יטען עלי שמכרתי או נתתי, 2 אני תובע אותו בדין, וכן כל פיוצא בזה - הרי זו 3 מחאה³⁴. אף על פי שלא מכה במדינה זו שהחזיק 4 בה זה. אבל אם אמר להן: פלוני שמשמש בחצרי גזלן הוא - אין זו מחאה; שהרי ראובן אומר: 5 כששמעתי אמרתי שמה חרף אותי בלבד, ולפיכך 6 לא נזהרתי בשטרי.

(33) מימרא של רב זביד, שם לח: (34) מלשונו משמע, שאם לא סיים: "ואתבענו בדין" אין זו מחאה. וכן דעת רבינו חננאל (מובאה ב'טור' שם ס' קמו). וב'תוספות' שם ד"ה ולמחר, כתבו בשם ר"י, שאפילו לא סיים כך, אלא אמר פלוני הוא גזלן שאוכל פירות שדי - הרי זו מחאה. וה'טור' שם והרא"ש אביו, פסקו כר"י. וב'בית יוסף' שם כתב, שאפשר לפרש גם דברי רבינו, כמו שפירשו ה'תוספות' והרא"ש דברי רב זביד, שאמר: "ולמחר נקיטנא ליה בדינא" ופירשו, שלא דווקא אמר, אלא זה כמוכר מאליו שיתבענו בדין. ונראה לי להוסיף, שרבינו הוכרח לסיים "ואתבענו בדין" משום שלא הדגיש שזה אוכל פירות שדהו שלא כדין (בגולנותא) אלא אמר: "פלוני שהוא משתמש בחצרי - גזלן הוא". ואפשר לפרש, שרצה למסור בדיוק את מי הוא מחרף, ונתן סימן שהכוונה לאדם המשתמש בחצרו, ולא התכוון כלל לומר שגזל את החצר, ולפיכך אין זו מחאה אם לא אמר "ואתבענו בדין", אבל כשאמר: הוא אוכל פירות שדה שלי בגולנות - מודה רבינו שזו מחאה.

8 ח. מחאה³⁵ בפני שנים - מחאה³⁶; וכותבין³⁷, אף 9 על פי שלא אמר להם כתבו³⁸. וכיון שמחה³⁹ בשנה 10 ראשונה - אינו צריך לחזור ולמחות בכל שנה ושנה. 11 אבל צריך שלא יהיה בין מחאה למחאה שלש 12 שנים גמורות. לפיכך צריך למחות בסוף כל שלש 13 שנים⁴⁰. ואם מכה, ועמד שלש שנים גמורות, ואחר 14 כך מכה - אינה מחאה.

(35) שם לט - מ. (36) יש לה תוקף מחאה, ואינו צריך למחות בפני שלושה. מחלוקת אמוראים שם בשיטתו של רבי יוחנן, ופסק רבינו כרבא ורב נחמן. (37) העדים כותבים, שפלוני מכה בפלוני ומוסרים את הכתב למוחה, שתהיה בידו הוכחה. (38) בפכ"ג מהל' מלוה ולוה ה"ה, ובפכ"ד ה"א, אמרנו שאין כותבים שטר שלא בפני האדם שהשטר הוא לחובתו, ולמה כותבים מחאה שלא בפני המחזיק? ועוד, מה יועיל הכתב? הרי עדות בכתב אינה עדות? ב'תוספות' שם ד"ה מחאה, ביארו שתקנת חכמים היא לבטל החזקה בכל שהוא, ולהחזיר הקרקע לידי בעליה. ואפשר לתרץ עוד, שלפעמים העדים אינם זוכרים את המחאה, וזוכרים כשוראים את כתב ידם, ובית-דין מקבלים עדות כזו, כמבואר בהלכות עדות פ"ח ה"א וה"ה. [בגמרא שם לח: אמרו בשם שמואל, שמחאה צריכה להיות בפני עדים היכולים להודיע למחזיק, להוציא חולים או זקנים. ורבינו אינו פוסק כמותו, שהרי כתב למעלה ה"ה: "חברך יש לו חבר וכו'", ואין צורך שעדי המחאה עצמם יוכלו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינה מספיקה אפילו כשאננם מעוניינים בדבר (בלשון הגמרא: נוגעים בעדותם), כגון שלא שילמו עדיין דמי השכירות ושואלים את הדיינים למי לשלם - למחזיק או למערער, ומכל-שכן כששילמו כבר למחזיק, ואם יזכה המערער בדין יהיה עליהם לשלם לו שנית דמי השכירות ולטרוח לתבוע לדין את המחזיק שיחזיר להם כספם. רבינו מפרש, שמר זוטרא אמר דבריו בקשר לדברי רבא שם, שהשוכרים יכולים להעיד כשלא שילמו עדיין דמי השכירות ואינם נוגעים בעדותם, ועל זה הוסיף מר זוטרא, שאם טען המערער: יביא המחזיק עדים שדר בחצר ביום ובלילה - מקבלים טענתו, משמע שאפילו כשלא שילמו עדיין, ולפיכך הוסיף רבינו נימוק שכוחו יפה גם כשלא שילמו: "שזה הדבר וכו'". (24) בלחם-משנה ביאר כוונת רבינו, מכיון שהם מעידים מה שהם בעצמם עשו - אין תוקף לעדות זו, ואף-על-פי שאינם מעוניינים אישית בעדותם, שאין אדם מעיד על עצמו, אלא על מעשי אחרים. ומה שכתב רבינו בפס"ו מהלכות עדות ה"ה, ששוכר מעיד לפני ששילם דמי שכירות, המדובר כשמעיד שראה שזה קנה או שכן, שאינו מעיד על מעשה עצמו, אבל במעיד על החזקה אינו נאמן. [ישנן גירסאות שונות בסוגיא זו ופירושים שונים, שלא כאן המקום לבארם. ראה 'תוספות' שם ד"ה אמר, ו'בית יוסף' חו"מ סי' קמ].

- ג. הנה²⁵ זה המחזיק או העדים שדרו בה מן הרוכלין המחזירין פעירות וכיוצא בהן - טוענין אותו²⁶ לכתחלה, וכשיביא עדי חזקה, אומר לו²⁷: הלא עדים שהיית מחזיק בה ביום ובלילה. במה דברים אמורים? בפעירות ובתים וכיוצא בהן, שהן עשויות לדור בתוכן ביום ובלילה; אבל התניות²⁸ של תגרים וכיוצא בהן, שאין דין בהן אלא ביום - בין שדר בה שלש שנים ביום הרי זו חזקה.²⁹

(25) שם עמוד ב, אמרו: "ומודה מר זוטרא ברוכלין המחזירין בעיירות". (26) מה שאמרו "ומודה מר זוטרא", מפרש רבינו, שאף-על-פי שאמר שאין בית-דין טוענים לו, מודה הוא ברוכלים, שטוענים לו. וכן פירש רשב"ם שם. [וב'נמוקי יוסף' כתב, שגם רבינו יונה ורבינו נסים מפרשים כך]. וטעמו של דבר, מבואר ברשב"ם: אפשר הדבר, שזה המחזיק יודע שהרוכל דרכו להיות מחוץ לעירו זמן רב ולהתעכב בביתו זמן קצר, ולפיכך הוא מחזיק בבית כשהרוכל הוא מחוץ לעיר ועוזב אותו כשזה בא לעיר, ומשום כך לא הרגיש הרוכל שמישהו מחזיק בביתו. (27) נראה שצ"ל: אומרים לו, היינו הדיינים אומרים למחזיק שצריך להביא עדים שהשתמש ביום ובלילה. (28) שם אמרו: "ומודה רב הונא, בחנותא דמחוזא". פירוש, רב הונא שאמר שצריך להביא עדים שהשתמש שלש שנים ברציפות - מודה בחנויות שעשויות להשתמש בהן בימים בלבד, שמשפיקה עדות של שימוש ביום במשך שלש שנים. [ב'תוספות' שם ד"ה ומודה, פירשו שצריך חזקה של שש שנים ביום, ויצטרפו לשלוש שנים שלימות, שלא אמרו שלוש מקוטעות (בלתי שלימות) מספיקות, אלא בלתי רצופות. והסכים לדעתם הראב"ד בהשגותיו כאן].

(2) משנה, שם כח. (3) רבינו מונה כאן כמה דברים שלא נמנו במשנה, ונלמדים מן הכלל ששנו: "וכל דבר שהוא עושה פירות תדיר". (4) ולא תקופות מסוימות בלבד. (5) שמכניסים שכר דירה. (6) אכסניות, מלונות. (7) והיונים פרות ורבות וגדלות בהם, ומביאות רווח לבעליהן בכל תקופות השנה. (8) שסוחטים בהם זיתים להוציא שמנם. (9) בכל אלה עסוקים הבעלים במשך כל השנה. (10) למעלה פ"י ה"ד. (11) והבעלים אינם טורחים בה אלא בתקופת חרישה וזריעה בתחילת שנת העבודה ובשעת איסוף היבול. (12) שפירות אילנותיה נקטפים בפרק אחד. (13) שלושה יבולים. פירות האילן נקראים גם כן תבואה, שנאמר (דברים כב): "ותבואת הכרם". (14) קטף תמרים נקרא גדירה, של ענבים - בצירה, ושל זיתים - מסיקה. (15) ואף-על-פי שטרם עברו שלש שנים. כשמואל שם לו: בדעת חכמים. ופירש רבינו, ששמואל בא לגרוע משלוש שנים, ואמר שמספיקים שלושה יבולים. [ויש מפרשים, ששמואל לא בא לגרוע אלא להוסיף, שאם אכל פירות אילנות שאינם עושים פירות כל שנה, ועברו שלש שנים ולקט רק שני יבולים - אין כאן חזקה, אבל בפחות משלוש שנים - מודה לרב שאין זו חזקה, אפילו אכל שלושה יבולים ויותר (ראה רשב"ם שם)]. והרא"ש וכן ה'טור' חו"מ סי' קמא קיבלו פירוש זה, ובהתאם לכך פסקו שגם בבית הבעל ובשדה אילן אין חזקה בפחות משלוש שנים מיום ליום]. (16) כשנוטעים אילנות, משאירים מקום פנוי בין אילן לאילן, כדי שטח יניקה, וכשאין ביניהם שטח פנוי מתאים - מתאיבים מחמת מחסור חמרי מזון. (17) ויעקור אותם. (18) כרבא, שם.

- ב. הביא עדים¹⁹ שהיה דר בחצר זו שלש שנים או שהשפירה²⁰ שלש שנים - הרי זו חזקה. טען בעל החצר²¹ ואמר: שמה לא שכן בה ביום ובלילה²², או שמה אלו שהשפירה להם לא שכונו בה ביום ובלילה - הרי זו טענה; ואומרים למחזיק: או תביא עדים ששנים אלו גמורות ביום ובלילה או הסתלק. אפילו באו עדים ואמרו: לנו השפיר ואנו דרנו בה ביום ובלילה, וטען בעל השדה ואמר: יביאו עדים שדרו בה ביום ובלילה - צריכין אלו השוכרין להביא ראיה²³ שדרו בה תמיד; שזה הדבר תלוי בהן, ואין תלוי בטענת המחזיק כדי שיעידו לו²⁴.

(19) שם כט. (20) צ"ל שהשכירה, פירוש הוא השכיר את החצר לאחרים, והם דרו בה שלש שנים. (21) כמר זוטרא, שם. (22) מר זוטרא שם אמר: "ואי טעין ואמר ליתי תרי סהדי לאסהודי ליה דדר ביה תלת שני ביממא ובלילה - טענתיה טענה (בעברית: ואם טען ואמר יבואו שני עדים ויעידו שדר בה ביום ובלילה - טענתו טענה)". ומפרש רבינו שהכוונה לטענת 'שמה'. [והרשב"ם שם מפרש, שאין מחייבים את המחזיק להביא עדים שדר בחצר גם בלילה, אלא שהמערער טוען טענת 'ברי' שלא דר בלילה, אבל טענת 'שמה' אינה טענה לענין זה. והרא"ש קיבל דעת הרשב"ם, וכן פסק ה'טור' שם סי' קמ]. ואם לא טען - אין בית-דין טוענים לו (ראה ההלכה הבאה). (23) עדותם

- ד. שלש שנים²⁹ שאמרנו, צריך שיהיו רצופות זו
אחר זו. הרי שהחזיק בשדה וזרעה שנה והובירה³⁰
שנה וזרעה שנה והובירה שנה, אפילו עשה בן כמה
שנים³¹ - לא החזיק. הנה דרכן של בני אותו המקום
להוביר³², אף על פי שמקצתן זורעין שנה אחר שנה
ומקצתן זורעין שנה ומובירין שנה - הרי זה
החזיק; שהרי הוא אומר: לא הוברתי אותה אלא
פדי שתעשה הרבה בשנת הזריעה³³.
- 29 שם. 30 לא זרעה. 31 אפילו אם זרעה שלש שנים.
32 כדי שלא להכחיש את הקרקע יותר מדי. 33 שדה
שלא נזרעה שנה אחת, מוציאה בשנה שאחריה יכול מוגדל.
וכתב הרשב"ם, שאפילו במקום שמובירים - אין שנת
ההוברה מובאת בחשבון שני החזקה. ובמגיד-משנה מבאר,
שגם דעת רבינו כך, ומכאן, שצריך להחזיק בה לא פחות
מחמש שנים, ויזרע ראשונה שלישית וחמישית (ראה 'טור'
שם).
- ה. שני שתפין³⁴ שהחזיקו בשדה שש שנים, האחד
אכלה ראשונה ושלישית וחמישית, והשני אכלה
שנייה ורביעית וישית - לא עלתה חזקה לאחד
מהם; שהרי בעל הקרקע אומר: פיון שלא ראיתי
ולא שמעתי שהחזיק בה אדם אחד שנה אחר שנה,
מפני זה לא מחיתי³⁵. לפיכך, אם כתבו אלו
השתפין שטר ביניהן שישתמשו בה שנה אחר שנה
- פיון שעברו שלש שנים עלתה להן חזקה³⁶;
שהשטר יש לו קול³⁷, והואיל ולא מכה - אבד
זכותו. והוא הדין לעבד שהחזיקו בו שנים,
ונשתמשו בו שנה אחר שנה, אם כתבו שטר ביניהן
- הרי החזיקו.
- 34 שם עמוד ב, מעשה שהיה. 35 משום שראיתי שאין
איש משתמש בה כדרך המחזיקים. בגמרא שם, נימק רבא:
השותפים השתמשו בה לסירוגין, כדי שלא יחזיק בה אחד
מהם בשלוש שנים רצופות ויטעון קניתי חלק שותפי, וכשם
שאין כאן חזקה לשותף נגד חבירו, כך אין זו חזקה לגבי
בעל הקרקע. כנראה לא ראה רבינו בזה נימוק משפטי,
שהרי השותפים אין להם חזקה זה על זה (ראה משנה, שם
מב). אלא הסבר הגיוני להפיס דעתם של השותפים, ולכן
מסר כאן נימוק אחר. ומובן שאינו שולל הסברו ההגיוני של
רבא. 36 שם. בגמרא שם, נאמר סתם: "אבל כתיב
עיסרא (=שטר) קלא אית ליה". ולא נתבאר אחר כמה שנים
הרי זו חזקה. ברשב"ם שם מביא שלש שיטות בדבר: א.
לאלתר, אם לא מיחה, משום שבוודאי שמע שנכתב ונחתם
שטר שותפות על שדה שלו, והיה לו למחות; שיטה ב:
אחר שש (יותר נכון: חמש), כדי ששותף אחד יחזיק שלש
שנים, ואלמלא השטר אין כאן חזקה, מכיון שלא החזיק
רצופות; שיטה ג - והיא שיטת רבינו, רבינו יונה והרא"ש
וה'טור' חו"מ סי' קמ - ששלוש שנים מספיקות. והביאו
ראיה מברייתא שם מא: "שלושה לקוחות מצטרפין", ואמר
- רב - וכולן בשטר (ראה הלכה ו). 37 וידע בעל הקרקע
ששותפים הם, ומחזיקים בשדה ברציפות.
- ו. אכלה³⁸ שנה זה המחזיק ומכרה, ואכלה הלוקח
שנה ומכר³⁹ ללוקח שני, ואכלה שנה: אם מכרו זה
לזה בשטר - שלשתן מצטרפין, והרי זו חזקה,
מפני שלא מכה⁴⁰; ואם מכרו שלא בשטר - אינה
חזקה; שהבעלים הראשונים אומרים: פיון שלא
עמד בה איש אחד שלש שנים, לא הצרכתי
למחות⁴¹.
- 38 ברייתא שם, הובאה בהלכה הקודמת. 39 הלוקח.
40 ושטר יש לו קול, וידע ששלשתם מכוח אחד באו.
41 ולא ידעתי שזה מכר לזה, והלוקח מכר ללוקח שני.
- ז. אכלה האב⁴² שנה, והבן⁴³ שנים; האב שנים,
והבן שנה; האב שנה, והבן שנה, והלוקח מן הבן
שנה - הרי זו חזקה⁴⁴. והוא שלקח בשטר⁴⁵.
- 42 ברייתא שם מב. 43 שירש את אביו. 44 רבינו
כתב סתם: "והבן", ומשמע בין גדול ובין קטן. ואין בזה
סתירה להאמור לקמן (פי"ג ה"ב) שאין חזקה לקטן, משום
שכאן התחיל האב לאכול, והכל יודעים שהבן ממשיך
כיוורשו של אביו (מגיד-משנה). 45 שבלי שטר לא יצא
קול לאותה מכירה, ולא ידע בעל השדה שיש קשר בין
המחזיקים בשנתיים הקודמות ובין המחזיק בשנה
השלשית.
- ח. אכלה בפני האב⁴⁶, שהיה בעל השדה, שנה,
ובפני בנו שנים; או בפני האב שנים, ובפני הבן
שנה; או בפני האב שנה, ובפני בנו שנה, ובפני
לוקח מן הבן שנה - הרי זו חזקה⁴⁷. והוא⁴⁸ שמכר⁴⁹
הבן זו השדה בכלל שדותיו⁵⁰, שהרי לא הפיר
המחזיק שנמכרה⁵¹ ולפיכך לא נזהר בשטר; אבל
אם מכר הבן שדה זו בפני עצמה - אין לה מחאה
גדולה מזו⁵².
- 46 שם. 47 ודווקא כשהבן גדול, אבל אם הוא קטן אין
זו חזקה, שהרי אין מחזיקים בנכסי קטן (לקמן פי"ד ה"ז),
ואף-על-פי שהתחיל לאכול בחיי האב. ואין זה דומה לדין
שבהלכה הקודמת, ושלא חילקנו בין בן גדול לקטן, שהרי
שם הקטן הוא המחזיק, ובעל השדה המערער הוא גדול.
אמנם רבינו סתם גם כאן ולא חילק בין גדול לקטן, אבל
מוכרחים אנו לפרש כמו שפירשנו, שהרי גמרא מפורשת
היא (כתובות יז): משכחת לה (תמצאו אפשרות שלא יהיה
נאמן לטעון קניתי את השדה אף-על-פי שהחזיק בה שלש
שנים) כשאכלה שתיים בחיי האב ואחת בחיי הבן, וכדבר
הונא, דאמר רב הונא: אין מחזיקים בנכסי קטן (ראה
מגיד-משנה ולחם-משנה). 48 בתנאי. 49 שם.
50 כלומר, מכר כל שדותיו סתם, ולא פירש שגם שדה זו
מכר, והלוקח טוען קניתי גם את זו, ואפילו אם הבן -
המוכר מודה. 51 ויכול לטעון לא עלה על דעתי שמכרת
שדה זו שקניתי מאביך (ע"פ פירוש רשב"ם שם). ב'טור'

הזריעה, ובטלה ההוספה, כמבואר בפסחים כה. שכלאי הכרם בטלים במאתיים של היתר, והפירות הוסיפו מאתיים ונאסרו. והדבר טבעי, שיחס ההוספה של הפירות מרובה על יחס הוספת הזמורות. ומשום שכל פירות שדות אלו אסורים, ואין הנאה אחרת בהיתר מאשר הזמורות - אכילתן היא חזקה, ואין זה דומה לאכלה שחת שבהלכה הקודמת, שאפשר להמתין ולאכול התבואה (וכן היא דעת הראב"ד בהשגותיו, וגם ה'טור' שם פסק כמותם). ורבינו מפרש שאכילת איסור היא חזקה. ובמגיד-משנה מסביר שיטתו, שדוחק הוא לפרש כלאי הכרם באופן אחר מערלה ושביעית שהמדובר בהן כשכל הזמורות גדלו באיסור. וגם לא נראה בעינינו לומר, שהפירות הוסיפו מאתיים והזמורות לא.

- יג. הִיָּה הַמָּקוֹם⁶⁸ שֶׁחֲזִיק בּוֹ סֵלַע או חֲלָמִישׁ⁶⁹,
שְׁאִינֹו רָאוּי לְזִרְעָה - צָרִיךְ לְהִנּוֹת בּוֹ בְּדָבָר הָרָאוּי
לוֹ, כְּגוֹן שִׁישׁוּטח בּוֹ הַפְּרוֹת או יַעֲמִיד בּוֹ בְּהֵמָה
וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. וְאִם לֹא נִהְיָה בּוֹ בְּכָל אוֹתָן הַשְּׁלֹשׁ
שָׁנִים בְּדָבָר הָרָאוּי לוֹ - לֹא הִחֲזִיק.

(68 שם כט: (69 בגמרא כתוב: "צונמא", פירוש: שדה שאינה ראויה כלל לזריעה. [יונתן בן עוזיאל מתרגם את הכתוב (דברים לב, יג: "ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור" = כיפין, חלמיש צור = טינרין תקיפין. תרגום זה מלמדנו, שחלמיש משמעותו אדמה קשה מאד. ראה 'ערוך השלם' ערך טנר].

- יד. הִיָּה מַעֲמִיד⁷⁰ בְּהֵמָה בְּמָקוֹם מְסִים⁷¹ מִחֲצָר
חִבְרוֹ, או שֶׁהִיָּה מְגַדֵּל שָׁם תְּרַנְגוּלִין, או מַעֲמִיד שָׁם
תַּנּוּר וְכִירִים וְרִחִים, או שֶׁנָּתַן שָׁם זָבֻל, בֵּין
שְׁהַעֲמִיד שָׁם מִחֲצִיזָה⁷² בֵּין שְׁלֹא הַעֲמִיד, אִם
נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָבָרִים אֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׁלֹשׁ שָׁנִים בָּיוֹם
וּבְלַיְלָה, וְטָעַן עַל בַּעַל הַחֲצָר וְאָמַר: אֵתָּה נָתַתָּ לִי
מָקוֹם זֶה או מְכַרְתָּ לִּי - הֲרִי זֶה חֲזָקָה⁷³.

(70 משנה וגמרא, שם נו. (71 ולא השתמש בכל החצר. (72 קיר או גדר מבדיל בין החלק שהוא משתמש בו לשאר החצר. (73 במשנה שם, חילקו בין העמיד מחיצה ללא העמיד. וביארו בגמרא שם, שהמדובר כשהמחזיק הוא שותף באותה חצר, ודרכם של שותפים לא להקפיד על תשמישים אלה, ולפיכך אין זו חזקה, ועל העמדת מחיצה מקפידים. ופירש הר"י מיגש שם, שהמדובר בחזקת השימוש, ולא בטוען מכרת או נתת לי מקום זה, ובזה חילק בין שותפים לאדם זר, שבאדם זר אפילו העמיד מחיצה - אין לו חזקת שימוש, ולשותף יש חזקת שימוש כשהעמיד מחיצה, אבל חזקת שלש שנים בטענת מכירה או נתנה מועילה בין בשותפים ובין באדם זר. ורבינו קיבל פירושו, וכתב בפ"ה מהל' מהלכות שכנים ה"ה: "בחצר חבירו אפילו העמיד בהמתו ועשה לו מחיצה - לא החזיק", והכוונה לחזקת שימוש, וכאן אנו עוסקים בטענת מכירה או נתנה וחזקת שלש שנים, ובזה אין כל הבדל בין שותפים או לא שותפים, וגם לא בין העמיד מחיצה ללא העמיד - בכל אופן מועילה החזקה. [ורשב"ם שם פירש שהמדובר בטענת מכירה ונתנה. ראה 'טור' שם סי' קמ וב'בית יוסף'].

שם סי' קמד כתב, אפילו כשפירש גם שדה זו בין אחרות - לא יצא הקול על שדה זו, ראה ב"ח שם]. (52 כשמכר השדה לאחרים, גילה דעתו שזה מחזיק בה שלא כדין. רבינו לא התנה כאן שמכר בשטר, כמו שכתב בה"ו ובה"ז, ומשמע שמכירה בעדים בלא שטר - גם כן נחשבת כמחאה. וה'טור' שם כתב, שכן פסקו הר"י והרמ"ה, והסברא מסייעת לשיטתם שהרי מחאה בפני שני עדים מועילה ואפילו בלי שטר (מגיד-משנה. ראה כסף-משנה).

- ט. נִהְיָה⁵³ שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה, אֲפִלּוּ בְּמָה שָׁנִים, הוֹאִיל
וְלֹא נִהְיָה בָּהּ - אֵינָה חֲזָקָה⁵⁴. וְכֵן אִם פָּתַח בָּהּ⁵⁵
שְׁכִילֵי הַמָּיִם⁵⁶ וּפָתַח וְשָׁדָד⁵⁷ בְּלִבָּד, הוֹאִיל וְלֹא אֲכַל
פְּרוֹת - אֵינָה חֲזָקָה.

(53 חרשה. (54 שם לו: מחלוקת תנאים ואמוראים. ובמסקנא אמרו, שרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ואחריהם רב ושמואל הכריעו: ניר אינה חזקה. (55 מימרא של רב נחמן, שם עמוד א. (56 להשקות את השדה. (57 פרו את הרגבים הגדולים שהוציאה המחרישה. החקלאים משתמשים בכלי מיוחד לכך (משדדה).

- י. זִרְעָה⁵⁸ וְלֹא הָרִוּיָּה כְּלוּם, אֲלֵא זֶרַע כּוֹר וְאֶסֶף
כוֹר - לֹא הִחֲזִיק, שֶׁהֲרִי לֹא נִהְיָה.

(58 שם.

- יא. אֲכָלָה⁵⁹ שַׁחַת⁶⁰ - לֹא הִחֲזִיק⁶¹. וְאִם הִיָּה הַמָּקוֹם
דְּרָכָן לְזֶרַע לְשַׁחַת מִפְּנֵי שְׂדֵמִי וְקָרִין⁶² - הֲרִי זֶה חֲזָקָה.

(59 מימרא של רב יוסף, שם. (60 קצר את התבואה לפני שבשלה, כדי להאכילה לבהמה. (61 סבור היה בעל השדה, שזה מפחד להשתמש בשדה כדרך העולם, מפני שירד לה בגזלנות ולא חשש שיטעון: קניתי, ולפיכך לא מיחה. (62 במקום זה השחת ביוקר. בגמרא שם, נתן רבא דוגמא את מקום מושבו מחווא, שתושביה היו עשירים ומקיימים הרבה בהמות, ולפיכך המספוא ביוקר.

- יב. אֲכָלָה⁶³ עֲרֵלָה⁶⁴ שְׁבִיעִית⁶⁵ וְכִלְאִים⁶⁶, אָף עַל פִּי
שְׁנֵהֶנָּה בַּעֲבָרָה - הֲרִי זֶה חֲזָקָה⁶⁷.

(63 ברייתא שם. (64 פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתן, אסורים באכילה ובהנאה, ונקראים - ערלה, מלשון הכתוב (ויקרא יט, כג): וערלתם ערלתו את פרי. (65 פירות שגדלו בשנת השמיטה והם הפקר, ואין לבעל השדה בהם יותר זכות מלאחרים. (66 תבואה שנזרעה בכרם, נאסרו פירות הגפן והזרעים באכילה ובהנאה. (67 שתי גירסאות בברייתא זו: רשב"ם שם גורס: "אינה חזקה" (וכן נדפס בספרי הגמרא שבידנינו), ורבינו חננאל (מובא ב'תוספות' שם ד"ה הכי) גורס: "היה חזקה". ברור שרבינו קיבל גירסת רבינו חננאל. ולגירסא זו שני פירושים: ה'תוספות' שם שמפרשים אכילה באיסור אינה חזקה, והמדובר כאן כשאכל הזמורות (ענפים דקים הראויים למאכל בהמה) שמוותרים בשנות הערלה. ובכלאים שגם הזמורות אסורים (פסחים כו:), המדובר כשלא הוסיפו הזמורות אחר הזריעה אחד ממאתיים שהיה בהן לפני

וכשמכר שלושה אילנות, הרי זה כמוכר שדה אילן, ולפיכך קנה קרקע (ראה הלכות מכירה שם).

יח. וכן⁸³ האוכל כל פירות אילן⁸⁴ שלש שנים, וטען על בעל האילן: אתה מכרת לי אילן זה וקרקעו⁸⁵ - הרי זה יש לו קרקע כעבד האילן⁸⁶ עד התהום⁸⁷.

(83) שם לו: ולח. (84) אפילו אילן אחד. (85) מכרת לי בפירוש גם את הקרקע שתחת האילן. (86) ומה ששנינו (שם פא.) שאפילו כשמכר שני אילנות אין לו קרקע כלל, וכשתייבש האילן אינו יכול לנטוע אחר במקומו אלא נוטל את האילן שקנה - היינו כשקנה אילן סתם, אבל כשהלוקח טוען קניתי בשטר גם את הקרקע ואבד שטרי ואכלתי שלוש שנים - הרי זה נאמן וקנה הקרקע. ושאלו בגמרא שם: "מה הוה ליה למיעבד?" פירוש: מה יכול לעשות בעל הקרקע שמכר אילן בלא קרקע, כדי לסתור טענת הלוקח אם יבוא אחר שלש שנים ויטען: קניתי גם הקרקע ויש לי חזקה? ופירשו שם, שהמוכר צריך למחות בפני עדים לפני גמר שלש שנים ולהצהיר, דעו, שמכרתי את האילן בלבד בלי קרקע. רבינו קיצר ולא פירש שהמדובר כשלא מיחה, כי זה מובן מאליה שמחאה כזו מועילה. (87) ואם ייבש האילן - יטע אחר במקומו, ובעל הקרקע אינו רשאי לחפור כנגד האילן אפילו בעומק רב.

יט. שדה אילן⁸⁸ שהיו בו שלשים אילנות בתוך בית שלש סאים⁸⁹, ואכל עשרה בשנה ראשונה⁹⁰, ועשרה בשנה שניה, ועשרה בשנה שלישית - החזק ככל. והוא⁹¹ שהיו עשרה שאכל מפירות בכל בית השלש סאים⁹², ולא הוציאו שאר האילנות פרות; אבל אם הוציאו שאר האילנות פרות ולא אכלן - לא החזק אלא במה שאכל⁹³.

(88) שם לו: ולו. (89) שטח שזורים בו שלש סאים תבואה (השטח המקובל לנטיעת אילנות הוא בית סאה לעשרה אילנות. ראה 'תוספות' שם ד"ה ממטע). (90) שלושה מבית סאה זה, שלושה מזה וארבעה מהשלישי. (91) וזה נאמר (בתנאי). (92) שכל בית סאה הוא שדה שלם בפני עצמו, ולפיכך לא החזיק בבית סאה שלא אכל פירותיו. [כתב הרשב"ם שם בשם רבינו חננאל, שמדובר בבנות שוח (מין תאנים שפירותיהן בשלים שנה שלישית לחניטתם), ואפשר שהאילנות שהוציאו פירות בשנה זו חנטו לפני שנתיים, ובשנה שאחריה אכל פירות שחנטו בשנה שאחרי הקניה, ובשלישית הבשילו הפירות שחנטו בשנת הקניה]. (93) אנו אומרים, משום שהשדה אינה שלו - לא אכל כל הפירות. ובעל הקרקע לא מיחה, משום שראה שזה אינו אוכל כדרך בעל כל השדה (רשב"ם שם).

כ. במה דברים אמורים⁹⁴? בשאכל הוא מקצת הפירות ויבזזו העם שאר הפירות⁹⁵; אבל אם מניח פירותיהן עליהן, הואיל ואכל אילן מפאן ואילן מפאן מקל השדה - החזיק בכל השדה, אף על פי שלא אסף כל פירותיה⁹⁶.

(94) שאם לא אכל כל הפירות, לא הוחזק בכל השדה?

טו. שדה⁷⁴ שהיא מקפת גדר, ובא זה שהחזיק בה זורע חוץ לגדר ונהנה בכל מקום שאינו שמור, אף על פי שאכלו שנה אחר שנה - לא עלתה לו חזקה. שהבעלים טוענים ואומרים: פיון שראינו שזורע במקום מפקר, אמרנו: כל מה שזרע - חית השדה תאכלנו, ולפיכך לא מחיתי. והוא הדין לכל הזורע מקום שאינו שמור, אלא רגל חיה ויד כל אדם מצויין בו.

(74) מימרא של רב יהודה, שם לו.

טז. אכלה פלה⁷⁵ חוץ מבית רבע⁷⁶ - החזיק בכלה חוץ מאותו בית רבע שלא נהנה בו⁷⁷. אפלו היה חלמיש בתוך השדה⁷⁸, הואיל ולא נשתמש בו פראוי לו⁷⁹ - אין לזה בו חזקה.

(75) מימרא של רבא, שם כט: (76) שטח שזורים בו רובע הקב תבואה. (77) ואין אנו אומרים ששטח קטן כזה בטל לגבי השדה. ודווקא בבית רובע, אבל שטח פחות ממנו - בטל לגבי השדה, וכאילו החזיק גם בו ('טור' שם סי' קמא). (78) ואינו ראוי לזריעה. (79) כגון לשטיחת פירות וכדומה (ראה למעלה ה"ג).

יז. החזיק⁸⁰ אחד באילנות ואכל פירותיהן, ואחד החזיק בקרקע וזרעה ואכל פירותיה, וכל אחד משניהם טוען: שהכל שלי ואני לקחתיו - זה שהחזיק באילנות ואכלן שלש שנים - יש לו האילנות וקרקע שצריכין לו, והוא כמלוא האורה וסלו⁸¹ חוצה⁸² לכל אילן ואילן, וזה שהחזיק בקרקע - יש לו שאר הקרקע.

(80) שם לו. (81) המקום שתופס המלקט את הפירות והסל שבידו. ("אורה" = קוטף תאנים, מובן שהוא הדין לכל מיני פירות. רש"י שם פכ: מבאר: אורה - בתאנים; בוצר - בענבים; קוצר - בתבואה; גודר - בתמרים; מוסק - בזיתים; מלקט - בשאר פירות). (82) מחוץ למקום שתופסים הענפים שמלקט מהם הפירות. בגמרא שם, אמר רב פפא: "זה קנה אילנות וחצי קרקע, וזה קנה חצי קרקע", ומפרש רבינו מה שאמר "וחצי קרקע" הכוונה כמלא אורה וסלו (וכן פירש רשב"ם שם), משום ששנינו (שם פא.) "קנה שלשה (אילנות) - קנה קרקע", ומפרש רבי יוחנן (שם פב:) כמלא אורה וסלו. בפכ"ד מהלכות מכירה, מחלק רבינו בין מוכר שני אילנות למוכר שלשה: שנים - אין לו קרקע, שלשה - יש לו. וכאן בשני לקוחות, לא חילק בין שנים לשלושה, ונראה שגם בשני אילנות יש לו קרקע. וכן כתב גם רשב"ם שם, ומבאר שבנידון שלפנינו אפילו בשני אילנות קנה קרקע, משום שבשני לקוחות - אומר קונה האילנות לקונה הקרקעות: כשם שלך מכר בעין יפה, כך גם לי מכר בעין יפה (סברא זו נאמרה שם לו: גבי עקירת האילנות אחר שיבשו), אבל בדין שבמשנה שמכר האילנות והשאיר הקרקע לעצמו, אנו אומרים "מוכר בעין רעה מוכר", והשאיר לעצמו את כל הקרקע כשמכר שני אילנות,

סאה אחד או משניים - לא קנה אלא מקום שאכל. לדין זה עצמו מודה גם רבינו, כמפורש למעלה בהלכה זו, אף-על-פי שנטה מפירושם. [נכתב ב'טור' שם, שאם היו מפורשים יותר מבית סאה לעשרה אילנות - לא קנה הכל אלא הצריך לאילנות. וכתב עוד בשם רשב"ם, שאם היו נטועים בצפיפות יותר מעשרה אילנות לבית סאה - לא קנה אלא במה שהחזיק. ורבינו מאיר הלוי חולק, ודעתו שאפילו היו צפופים עד ארבע אמות לכל אילן הרי זו חזקה, אבל בפחות מארבע אמות נידונים כעקורים, משום שסופם להתייבש בזמן קצר. ורבינו לא גילה דעתו בדינים אלה].

95) אין דרכו של בעל השדה להפקיר פירותיו ולתת לאחרים לקטוף אותם. (96) בגמרא שם אמרו: "והוא דבאזי באזוזי". ופירש רבינו, שבזו העם את הפירות שלא לקט המחזיק, ובהתאם לפירושו זה, פירש מה שאמרו "והוא", הכוונה: אימתי לא החזיק בכולו? והרשב"ם, וכן הראב"ד מפרשים: אימתי זו חזקה? "דבזו בזויי" פירוש, כגון שאכלם מפורשים, שאכל מכל שלושת בתי הסאה, היינו שלושה, שלושה וארבעה (בזיעה = קריעה, בקיעה בארמית. במדרש רבה ויקרא ו, ח: בוע פורפורין דיליה, בעברית: קרע לבוש ארגמן שלו), אבל כשאכל כל עשרה האילנות מבית

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ד'י' ניסן ה'תש"פ

יום ראשון ד' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה צו.

1 וְאֵז נִטְהַר מִכָּל-מִין מִמִּינֵי הַטֶּמְאָה שֶׁנִּטְמָאנוּ בוֹ, וְהוּא 26
אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְרָחֵץ בַּמֵּיִם אֶת-כָּל-בְּשָׁרוֹ" (ויקרא טו, טז), 27
וְכָא בַּקְבֵּלָה (ספרא פרשת מצורע): "מֵיִם שֶׁכָּל-בְּשָׁרוֹ 28
עוֹלָה בָּהֶם וְהוּא שְׁעוֹר מִקְוֶה", אֵלָּא אִם הָיוּ מֵיִם נוֹבְעִים 29
(ממעין), שֶׁלֹּהֶם אֵין שְׁעוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מִצְוֶה 30
זוֹ (הלכות מקוואות). וּמִתְנַקְּיָה, שֶׁהֵזָב בְּכַד יִהְיוּ הַמֵּיִם 31
שֶׁיִּטְהַר בָּהֶם נוֹבְעִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בּוֹ הַפְּתוּב: "בַּמֵּיִם 32
חַיִּים" (שם, יג). וְאֵין הַפְּתוּבָה בְּאִמְרָנוּ שֶׁהַטְבִּילָה מִצְוֹת 33
עֲשֵׂה, שֶׁכָּל-טֶמֶא חֵיב לְטָבֹל בְּהַכְרֵחַ, כִּדְרָךְ שֶׁכָּל- 34
הַמִּתְעַטֵּף בְּטָלִית חֵיב לַעֲשׂוֹת צִיצִית, אוֹ שֶׁכָּל-מִי שִׁישׁ 35
לוֹ בֵּית חֵיב לַעֲשׂוֹת מִצְוָה — אֵלָּא כְּפִנְתִּי בְּכָף לְדִין 36
טְבִילָה שֶׁאֵנוּ נִצְטוּנֵנוּ שֶׁכָּל-הַרוּצָה לְהִטְהַר מִטְמָאוֹת לֹא 37
יִתְכַן דָּבָר זֶה אֵלָּא בְּטְבִילָה בַּמֵּיִם, וְאֵז יִטְהַר. וְלִשׁוֹן 38
סְפָרָא (פרשת אחרי מות): "וְרָחֵץ בַּמֵּיִם, יְכוֹל גְּזֵרַת מֶלֶךְ 39
(הקדוש ברוך הוא, ללא טעם) תִּלְמֹד לֹמַר: וְאַחֵר יָבֵא אֶל 40
הַמִּתְנַקֵּה — מִפְּנֵי הַטֶּמְאָה". הִרְיֵהוּ רוּמֹז לְכָל הַזֶּה 41
שֶׁבִּאֲרָתִי לָךְ: שֶׁזֶּה דִין בְּכַד לְמִי שֶׁרוּצָה לְהִטְהַר 42
שֶׁיַּעֲשֶׂה-כֵּף — וְדִין זֶה הוּא הַמִּצְוָה; אֲבָל לֹא שֶׁנִּתְיַבְּהוּ 43
טְבִילָה דִּוְקָא, אֵלָּא הַרוּצָה לְהִטְהַר בְּטֶמְאָתוֹ וְלֹא יִכְנֹס 44
לְמִתְנַקֵּה שְׂכִינָה (מעזרת ישראל שבבית המקדש ולפנים) אֵינָה 45
זִמָּן — רִשְׁאִי. וְכִכָּר בְּאֵר סִפְרָא הָאֵמֶת ("ספר התורה") 46
שֶׁכָּל-מִי שֶׁנִּטְמָא וְטָבֹל שֶׁהוּא טָהוֹר, אֵלָּא שֶׁאֵין טְהִירָתוֹ 47
שְׁלֵמָה עַד שֶׁיַּעֲרִיב שְׁמִשׁוֹ (שתשקע השמש ביום הטבילה). 48
וְכֵן כָּא גַם בְּפִירוּשׁ הַמִּקְבֵּל, שֶׁצָּרִיךְ לְטָבֹל וְגוֹפֵר עֲרוֹם 49
וְגִיעַ בְּשִׁטַּח הַמֵּיִם. אָמְרוּ (עירובין ד:): "כָּל-בְּשָׁרוֹ — 50
שָׁלֵא יֵהָא דָּבָר חוּצָץ בֵּינוּ וּבֵין הַמֵּיִם". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, 51
שֶׁמִּצְוָה זוֹ — וְהִיא מִצְוֹת טְבִילָה — כּוֹלֶלֶת דִּינֵי הַמִּקְוָה 52
וְדִינֵי הַחֲצִיצָה וְדִינֵי טָבֹל יוֹם (זה שטבל ועדיין לא העריב 53
— שקעה — שמשו). וּמִצְוָה זוֹ מְבִאֶרֶת בְּמִסְכַּת מְקַוּאוֹת 54
וּבְמִסְכַּת טָבֹל יוֹם. 55

1 הַמִּצְוָה הַצִּ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּנֵנוּ לְהִיטֵי הַנִּבְלָה 1
מִטְמָאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טֶמְאָת נְבִלָה וְכָל-דִּינֵיהָ. וְהִנֵּי 2
מִזְכִּיר לָךְ עֲתָה הַקְדָּמָה, אֲשֶׁר רָאִי שֶׁתִּזְכָּרְנָה בְּכָל מַה- 3
שֶׁיִּזְכָּר לְקִמּוֹן מִמִּינֵי הַטֶּמְאָת, וְהוּא: זֶה שֶׁאֵנוּ מוֹנִים 4
כָּל-מִין וְמִין מִן-הַטֶּמְאָת מִצְוֹת עֲשֵׂה, אֵין עֲנִינֵנוּ שֶׁאֵנוּ 5
חֵיבִים לְהִטְמָא בְּטֶמְאָה זוֹ, וְגַם לֹא שֶׁאֵנוּ מְזַהְרִים 6
מִלְּהִטְמָא בָּהּ, עַד שֶׁיִּהְיוּ (אוֹ בְּכָל) מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, אֵלָּא 7
זֶה שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי הַנוֹגֵעַ בַּמֵּיִן זֶה נִטְמָא, אוֹ שֶׁדָּבָר זֶה 8
מִטְמָא בְּאִפְן כְּזֶה, לְמִי שֶׁנִּגַּע בּוֹ — מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּלוּמַר: 9
דִּין זֶה שֶׁנִּצְטוּנֵנוּ בּוֹ הוּא מִצְוָה, הִנֵּנוּ שֶׁאֵנוּ אוֹמְרִים 10
שֶׁהַנוֹגֵעַ בְּדָבָר פְּלוֹנִי בְּאִפְן כְּזֶה נִטְמָא; וְאִם הוּא בְּמִצְוָה 11
אַחֵר, אֵינוּ נִטְמָא. אֵף עֲצָם הַהִטְמָאוֹת הוּא דָּבָר שֶׁל רִשׁוּת: 12
אִם רוּצָה מִטְמָא וְאִם לֹא אֵינוּ מִטְמָא. וְלִשׁוֹן סְפָרָא 13
14 (פרשת שמייני): "וּבִנְבִלָתָם לֹא תִגְעוּ" (ויקרא יא, ח) —
15 "יְכוֹל אִם נִגַּע אָדָם בְּנִבְלָה יִלְקָה אַרְבָּעִים? תִּלְמֹד לֹמַר:
16 "וְלֹאֵלָּה טֶמְאָו" (שם יא, כד); יְכוֹל אִם רָאָה אָדָם נְבִלָה
17 לִלְךָ וְיִטְמָא לָהּ? תִּלְמֹד לֹמַר: "וּבִנְבִלָתָם לֹא תִגְעוּ", הֵא
18 כִּי־צַד? הֲוִי אוֹמַר: רִשׁוּת". אִם כֵּן הַמִּצְוָה הִיא — הִדִּין
19 אֲשֶׁר נִצְטוּנֵנוּ בְּדִינִים אֵלּוֹ וְנִאָּמַר לָנוּ שֶׁהַנוֹגֵעַ בְּזֶה נִטְמָא
20 וְנַעֲשֶׂה טֶמֶא וְחֵיב בְּכָל-חִיּוֹבֵי הַטֶּמְאִים: לְצַאת חוּץ
21 לְמִתְנַקֵּה שְׂכִינָה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) וְשָׁלֵא
22 לְאָכֹל קֶדֶשׁ וְלֹא לְנִגַּע בּוֹ וְכִיּוּצָה כְּזֶה — וְזֶה הַצּוּי,
23 כְּלוּמַר: שֶׁנַּעֲשֶׂה טֶמֶא אִם נִגַּע בְּדָבָר זֶה, אוֹ אִם הִנֵּה
24 בְּקִרְבָּתוֹ בְּאִפְן כֵּךְ. וְזִכּוֹר עֲנִין זֶה בְּכָל-מִין מִמִּינֵי הַטֶּמְאָה.

יום שני ה' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה קט.

25 הַמִּצְוָה הַק"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּנֵנוּ לְטָבֹל בְּמִי מִקְוָה

יום שלישי ו' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה קט.

המצוה הק"ט נדפסה ביום הקודם.

יום רביעי ז' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה קט.

המצוה הק"ט נדפסה ביום שני.

יום חמישי ח' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה קט.

המצוה הק"ט נדפסה ביום שני.

יום שישי ט' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה קט. רלז.

המצוה הק"ט נדפסה ביום שני.

- המצוה הרל"ז — הצווי שְנִצְטוּיֵנו לְדוֹן בְּדִין הַשּׁוֹר, ¹
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יֵצֵחַ שׁוֹר וְגו'" (שמות כא, כח), ²
"וְכִי־יִגֹּף שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר רֵעֵהוּ" (שם, לה). וְכָבֵר ³
נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה בְּשֵׁשֶׁת הַפָּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים ⁴
מִ(בבא) קמא. ⁵

יום ש"ק י' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה רמ.

- המצוה הַמְשַׁלְיָמָה מְאֻתָּם וְאַרְבָּעִים — הַצּוּי ⁶
שְנִצְטוּיֵנו בְּדִין הַהֲבָעָר (שביערו בהמותיו, והזיקו שדות ⁷
אחרים), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי יִבְעֹר־אִישׁ שָׂדֶה אוֹ־ ⁸
כָּרֶם וְגו'" (שמות כב, ד). וְכָבֵר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה ⁹
בְּכָל־לִיתוֹ בְּפָרָק ב' וּפָרָק ו' מִ(בבא) קמא וּפָרָק ה' מְגֻשִׁין. ¹⁰

אגרות קודש

ב"ה, י"א ניסן, ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"מ צנמ"ס וכו' וכו' מהור"ר אהרן חיים הלוי שיי

שלום וברכה!

בעתו הגיעה לידי תשורתו הירחון "כרם" שיו"ל על ידו, ותי"ח ת"ח על זה.

ויה"ר שישגי חילי באורייתא להגדיל תורה ולהאדירה ולהפיצה.

ומהנכון למאד להקציע בירחון לתורה כגון זה וכיו"ב מדור מיוחד גם בשביל נותן התורה, כי אף שאמרו רז"ל משחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, ויותר מזה: ויתר הקב"ה כו' ולא ויתר על מאסה של תורה כו' הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו, המאור שבה הי' מחזירן למוטב. אבל בכל זה אין לסמוך עד שהקורא ימצא המאור ויחזירו למוטב וגם עד שיכיר בהד' אמות של הלכה שזהו דירתו של הקב"ה, אלא צריך לתת את המאור שבתורה, זאת אומרת פנימיות התורה, מן המוכן, ולעזור להקורא בכדי שיכיר בהכרה גמורה אשר הד' אמות של הלכה הם הם דירתו של הקב"ה.

וידוע מרז"ל בנדרים (פא, א) על עזבם את תורתי גו' שאין מברכין בתורה תחילה, ופירש הר"ן ודאי עוסקין היו בתורה תמיד.. אלא שלא היו מברכין בתורה תחילה, כלומר שלא היתה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה..

והיינו לא הלכו בה, כלומר בכונתה ולשמה, אלו דברי הרב החסיד ז"ל. עכ"ל. - ולהעיר ג"כ מביאור הרמב"ם (בהקדמתו לפיה"מ) במרז"ל הני"ל אין לו להקב"ה כו' - כי מהלכה נלמד החכמה והמעשה. "והנכבד שבמושכלות לצייר לנפשו אחדות הקב"ה".

בברכת חג הפסח כשר ושמח.

מוסג"פ הקונטרס לחג הפסח שזה עתה הו"ל.

ירמיה פרק לב חיה

ח וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּוִי בְּדֶבֶר יְהוָה אֶל־חֹצֵר הַמִּטְרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קְנֵה נָא אֶת־שָׂדֵי אֲשֶׁר־בַּעֲנָתוֹת אֲשֶׁר ׀ בְּאֶרֶץ בְּנֵי־מִן כִּי־לֹךְ מִשְׁפֹּט הִירָשָׁה וְלֹךְ הַגָּאֵלָה קְנֵה־לָךְ וְאָדַע פִּי דְבַר־יְהוָה הוּא׃ ט וַאֲקַנְהָ אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חֲנַמְאֵל בֶּן־דָּוִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת וְאֲשַׁקְלֶה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שָׁקִלִים וְעָשָׂה הַכֶּסֶף׃ י וַאֲכַתֹּב בַּסֵּפֶר וְאֶחָתָם וְאָעֵד עֲדִים וְאֲשַׁקֵּל הַכֶּסֶף בְּמֵאזְנִים׃ יא וַאֲקַח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶת־הַחֲתוּם הַמִּצּוֹה וְהַחֲקִים וְאֶת־הַגְּלוֹי׃ יב וְאֶתֵּן אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נִרְיָה בֶּן־מַחְסִיָּה לְעֵינֵי חֲנַמְאֵל דָּוִי וְלְעֵינֵי הָעֲדִים הַכְּתוּבִים בַּסֵּפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָל־הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֹצֵר הַמִּטְרָה׃ יג וְאֶצְוֶה אֶת בְּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר׃ יד כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵקוּחַ אֶת־הַסֵּפֶרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הַחֲתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגְּלוֹי הַזֶּה וְנָתַתֶּם בְּכַל־חֹרֶשׁ לְמַעַן יַעֲמְדוּ יָמִים רַבִּים׃ טו כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקְנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וְכִרְמִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת׃ טז וְאֶתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי תְהִי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בְּרוּךְ בֶּן־נִרְיָה לֵאמֹר׃ יז אֶהְיֶה אֲדֹנֵי יְהוָה הַנֶּה ׀ אֶתָּה עֹשֵׂת אֶת־הַשְּׂמִים וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכַחַד הַגְּדוֹל וּבְזֹרְעָה הַנְּטוּיָה לֹא־יִפְלֵא מִמֶּנִּי כִּלְדָּבָר׃ יח עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֲלֹפִים וּמִשְׁלֵם עֲזוֹן אֲבוֹת אֶל־חַיִּים בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגְּדוֹל הַגִּבּוֹר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃

רש"י

לנמאל שבן אחי אמו הוא וגם בן דודו שהוא בן שמעון אחי אביו של נמאל ואינה היא המדה שלא מצינו בכל המקרא אח האם קרוי דוד׃ (יד) כה אמר וגו'. אל תאמר לחנם אני מצניעם שהרי הכל גולים׃ (טו) כי כה אמר ה'. סופו לקנות בתים׃ (יז) לא יפלא. לא יחד ויודע אתה שסופנו לגלות ולמה אמרת לי לקנות שדה׃ (יח) ומשלם עון אבות אל חיק. הדור הזה ההולכים אחרי אבותיהם בדרך הרעה׃ הגדול הגבור. ולא אמר והנורא. אמר׃ עובדי אלילים מרקדין בהיכלו איה נוראותיו. במסכת יומא׃

מצודת ציון

(י) בספר. כן נקרא מגילה כתובה׃ (יד) יעמדו. יתקיימו׃ (יז) אהה. הוא ענין צעקת לילה׃ יפלא. ענין מכוסה ונעלם כמו כי יפלא ממך דבר למשפט (דברים יז)׃ כל דבר. שום דבר וכן לא תעשה כל מלאכה (שמות כ)׃

ומחיר השדה והיו במספר שבעה שקלים ר"ל שבעה מנים כן ארז"ל׃ ועשה הכסף. עשה סלעים כן ת"י׃ (י) ואכתוב בספר. צויתי לכתוב בספר דברי קניית השדה וקראו ספר ע"ש סופו וכן וטחני קמח (ישעיה מו)׃ ואחתום. צויתי לבעל השדה לחתום שמו על ספר המקנה׃ ואעד עדים. זימנתי עדים שיראו בדבר ולפניהם שקלתי הכסף במאזני משקל׃ (יא) ספר המקנה. שטר הקנין׃ את החתום. עם החתום ר"ל כשהוא חתום מיד בעל השדה׃ המצוה והחוקים. ר"ל הנעשה כפי המצוה והחוקים שהיו נוהגים בימים האלה׃ ואת הגלוי. הוא שטר שכתוב בו שהמכירה נעשה הגלוי, ובפרסום ולא היה מי מערער על המכירה ההיא וכאשר נוהגין לכתוב גם עתה׃ (יב) את הספר המקנה. וה"ה ספר הגלוי ולקצר זכר העיקר לבד׃ חנמאל דודי. יתכן שלא זהו בעל השדה כי הוא היה בן דודו׃ הכותבים. הם כותבי דבר המכירה בספר בדבר ירמיה׃ לעיני כל היהודים. כמו ולעיני והחסר הוי"ו׃ (יד) ואת החתום. ועם החתימה שבו׃ ונתתם. את הספרים האלה׃ למען יעמדו ימים רבים׃ כי כלי חרס משמר דבר הנתון בו מן הרקבון׃ (טו) כי כה. כאומר אל תחשוב שקניית השדה ונתינת הספרים בכלי חרס המה הבל הואיל והכשדים יירשו את הארץ כי כה אמר ה'. רצה לומר, דעתי נוטה במה שאמר לי ה' הנה חנמאל וכו' והוא למען אקנה השדה באמת הכוונה היא להיות לאות ולרמז שעוד יבוא זמן שבני ישראל יקנו בתים וכו' ולא תהיה הארץ נחלטת ביד הכשדים כי יחזור וישובו הנה׃ (טז) את ספר המקנה. וה"ה ספר הגלוי, ולקצר זכר העיקר לבד׃ (יז) אהה. הוא ענין צעקת לילה שהיה מיצר ודואג על שהיה נכון מלדעת אמיתת פתרון קניית השדה׃ לא יפלא. ר"ל הואיל והכל מעשה ידך המה אם כן בודאי אין נסתר ממך שום דבר׃ (יח) עושה חסד לאלפים. בעבור צדקת הצדיק עושה חסד לזרעו עד אלפים דורות׃ אל חיק בניהם. משלם גמול העון אל קרב בניהם׃ אחריהם. רצה לומר, כשהולכים אחריהם לאחוז במעשיהם׃

מצודת דוד

(ח) כי דבר ה'. כאשר אמר לי ה'׃ משפט הירושה. רצה לומר הואיל ואין לי קרוב ממך ואתה ראוי לרשת אותה לכן גאל אותה לבל תבוא ליד אחרים וקנה אותה׃ ואדע. רצה לומר השכלתי בדעתי אשר דבר ה' הוא לקנותה באמת ולכן הודיע לי הדבר׃ (ט) ואשקלה. מסרתי לו במשקל את הכסף

דניאל פרק א' כ"א

כ וְכָל דְּבַר חֲכֻמַּת בִּינָה אֲשֶׁר־בִּקֶּשׁ מֵהֶם הַמֶּלֶךְ וַיִּמְצְאוּ עֶשֶׂר יָדוֹת עַל פְּלִי־הַחֲרָטְמוֹיִם הָאֲשָׁפִים אֲשֶׁר בְּכָל־מַלְכוּתוֹ: כ"א וַיְהִי דְנִיָּאל עַד־שָׁנָה אַחַת לְכוֹרֶשׁ הַמֶּלֶךְ: (פ)

דניאל פרק ב' א"ה

א וּבִשְׁנַת שְׁתֵּים לְמַלְכוּת נְבֻכַדְנֶצַּר חָלַם נְבֻכַדְנֶצַּר חֲלֻמֹת וַתִּתְּפַעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁתָּנוּ נְהִיָּתָה עָלָיו: ב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְקָרָא לַחֲרָטְמוֹיִם וְלֹא־שָׁפִים וְלִמְכַשְׁפִּים וְלַכְּשָׁדִים לְהַגִּיד לְמֶלֶךְ חֲלֻמָּתוֹ וַיָּבֹאוּ וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: ג וַיֹּאמֶר לָהֶם הַמֶּלֶךְ חֲלוֹם חֲלֻמָּתִי וַתִּפְּעֶם רוּחִי לִדְעַת אֶת־הַחֲלוֹם: ד וַיְדַבְּרוּ הַכְּשָׁדִים לְמֶלֶךְ אַרְמִית מַלְכָּא לְעֵלְמִין חַיִּי אָמַר חֲלֻמָּא (לעבדיך) לְעַבְדְּךָ וּפִשְׁרָא נַחְוָא: ה עָנָה מַלְכָּא וַאֲמַר (לכשדיא) לְכִשְׁדָּאִי מַלְכָּא מְנֵי אֹדָא הֵן לֹא תְהוֹדְעוּנִי חֲלֻמָּא וּפִשְׁרָהּ הַדְּמִין תִּתְּעַבְּדוּן וּבְתִיכּוֹן נֹלִי יִתְשָׁמוּן:

רש"י

עולם וקראו למלכות נבוכדנצר על שהראה זדונו ליכנס לתוך דביר מלכו של עולם: ותתפעם רוחו. בפרעה נאמר ותפעם רוחו (בראשית מא) שלא נעלם ממנו אלא פתרון החלום וכאן שנעלם ממנו גם החלום נכפלה הלשון: ותתפעם. לשון פעימה והלימה, ובחומש פירש"י ז"ל לשון נקיפה: נהיתה עליו. לשון שברון כמו (יחזקאל ו) הווה על הווה: (ד) לעלמין חיי. לעולם חיי. אמר חלמא לעבדיך. אמור החלום לעבדיך: (ה) מילתה מני אודא. הדבר ממני הלך: הן לא תהודעוני חלמא ופשריה. אם לא תודיעוני החלום ופתרונו: הדמין תתעבדון. לאברים תתחתכו. והרכה יש בגמרא הדומי הדמוה במסכת גיטין: נול. אשפה: יתשמון. לשון וישם, יהון שומות לאשפות:

מצודת ציון

(כ) ידות. חלקים כמו וארבע הידות (בראש"י מז): החרטומים. הם חכמי הטבע: האשפים. הם חכמי הרפואה: (א) ותתפעם. ענין הכאה וקשקוש וכן ויהי בבוקר ותפעם רוחו (בראש"י מ"א). והוא מלשון פעמון המקשקש: ושתנו. מלשון שינה: נהיתה. ענין כריתה ושבירה כמו נהיית ונחלית (לקמן ח): (ד) ופשרא. ופתרונו כמו ופותר אין אותו (בראש"י מ) תרגומו ופשר לית ליה וכן רוב הספר הוא לשון תרגום והוא ארמית ואין צורך להביא ראיה עליהם: (ה) אודא. הלכה ובדרז"ל ואודא לטעמיה: הדמין. בת"י הוא ענין נתחים:

הם עיקר החלומות ואיך תראה הנפש את הדמיונות בעת השינה: ולאשפים. הם חכמי הרפואה היודעים בדופק הזרוע ובמי השתן השתנות הגוף ורוב החלומות הולכים על מתכונת הגוף: ולמכשפים. הם המשנים דבר התולדות למראה העין כפי השעות הראויות במערכות הכוכבים ויוכלו גם המה לדעת החלום כפי המערכות: ולכשדים. הם חכמי המזלות יודעים מה מהעתידות של מי אשר ידעו עת מולדו והמה ידעו עת מולד נ"נ ויוכלו גם הם לדעת את חלומו: להגיד. אשר יגידו מלבם את דברי החלום מה היא: (ג) לדעת. הפעימה והחרדה היא על כי כלתה נפשי לדעת את החלום השכוח ממני: (ד) וידברו הכשדים. לזה השיבו הם לפי שהם היותר ראויים לדעת החלום מכל יתר החכמים שבאו על כי יודעים המה מה מהעתידות: ארמית. בלשון ארמי והוא לשון כשדים שכולם רגילים בו וכוונתם היה למען ישמעו כולם ואולי יכוש המלך מן העם לבקש תואנה כזאת: מלכא וגו'. המלך יחיה עד עולם והוא מדרך המוסר לברך את המלך בראשית האמרים: ופשרא נחוא. והפתרון נגיד: (ה) מלתה וגו'. הדבר הלך ממני ר"ל שכחת דברי החלום: הן לא וגו'. אם לא תודיעו לי החלום: הדמין וגו'. לנתחים תהיו נעשים: ובתיכון וגו'. בתיכם יושמו לאשפות ומקום נוול:

מצודת דוד

(כ) חכמת בינה. חכמת הבנת דבר מתוך דבר: וימצאם. מצא בהם עשר ידות יותר על כל החרטומים והאשפים: (כ"א) ויהי דניאל. בגדולה היה בבבל עד שנת וגו' ומאז מנע עצמו ממלאכת המלך ומינה את זורבבל תחתיו: (א) ובשנת שתיים. אחר חורבן הבית ואחר שכבש כל העכו"ם ומלך עליהם חשב מחשבות מה שיהיה באחרית הימים ובא לו החלום וכמ"ש בפתרון החלום: חלומות. לפי שהיתה מענינים הרבה אמר חלומות: ותתפעם. נשימתו היתה מקשקשת בו כדרך החרד שלא יוכל לעצור הנשימה זמן מה והיא הולכת ובאה: נהיתה עליו. השינה נכרתה מעליו ולא היה יכול לישן עוד: (ב) לחרטומים. הם חכמי הטבע ויודעים

ו המִקְשִׁי בְּקֶרְסְלֵיו, וּבִאֲרָבוֹתָיו, וּבַעַל פִּיקָה, וְהַעֲקָל. אֵיזְהוּ עֲקָל? כָּל שֶׁמִּיקָה פְּרִסוֹתָיו, וְאֵין אֲרָבוֹתָיו נוֹשְׁקוֹת זֶה לָזֶה. פִּיקָה יוֹצֵאָה מִגְדָּלוֹ, עֲקָבוֹ יוֹצֵא לְאַחֲרָיו, פְּרִסָּתוֹ רֹחֶבָה בְּשָׁל אֹז. אֲצַבְעוֹתָיו מְרַבּוֹת זֶה עַל זֶה, אוֹ קְלוֹטוֹת, עַד הַפֶּרֶק – פָּשָׁר; לְמִטָּה מִן הַפֶּרֶק, וְחֻתְכָּה – פָּשָׁר. הֵיתָה בּוֹ יִתְרָת, וְחֻתְכָּה, אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם – פֶּסוּל; וְאִם לֹא – פָּשָׁר. יֵתֵר בְּיָדוֹ וּבְרַגְלָיו: שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ, עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע – רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר; וְחֻכְמִים פּוֹסְלִים. הַשּׁוֹלֵט בְּשֵׁתֵי יָדָיו – רַבִּי פִּסְלוֹ; וְחֻכְמִים מְכַשֵּׁרִים. הַכּוֹשֵׁי, וְהַגִּיחוֹר, וְהַלְבָקָן, וְהַקֶּפֶחַ, וְהַנֶּנֶס, וְהַחֲרָשׁ, וְהַשּׁוֹטָה, וְהַשְׂכּוֹר, וּבַעֲלֵי נְגָעִים טְהוֹרִין – פֶּסוּלִין בְּאֶדָם, וּכְשָׁרִין בְּבִהֶמָּה. רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שׁוֹטָה בְּבִהֶמָּה – אֵינָה מִן הַמִּבְחָר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵף בַּעֲלֵי דִלְדוּלִין – פֶּסוּלִין בְּאֶדָם, וּכְשָׁרִין בְּבִהֶמָּה.

פירוש ברטנורא

1 המִקְשִׁי בְּקֶרְסְלֵיו. שארבותיו עקומות לחוץ וקרסוליו לפניו ונוקשים זה בזה כשהוא מהלך. ומקיש בארבותיו היו איפכא, שרגליו עקומים כלפי חוץ ומרוחקים זו מזו עד שארבותיו למעלה [העקומות] כלפי פנים נוקשות זו בזו: בעל הפיקין והעיקל. וקא פריש עיקל ברישא: כל שהוא מקף פרוסותיו. כשיושב ומקרב פרוסות רגליו זו לזו ואין ארבותיו נוגעות זו לזו. שעקומות כלפי חוץ. ובעל הפיקין הוא שפיקה יוצא מגודלו, חתיכת בשר עגולה כפיקה יוצאה מגודל של יד או מגודל של רגל: עקבו יוצא מאחוריו. כגון ששוקו עומד באמצע רגלו, שהצי הרגל לפניו וחצי הרגל לאחור: רחבות בשל אוזו. שקלושות הן בשל אוזו ואין ארכן יותר על רחבן: קלוטות. מדובקות זו בזו: עד הפרק. האמצעי של אצבעות: למטה מן הפרק. דהיינו לצד הצפורן שמחוברים כולן: וחתכן. שיהיו מחולקים, כשר: היתה בו יתירה. אצבע יתירה: אם יש בה עצם פסול. דהואיל וחתכה הרי הוא מחוסר אבר שנמצא בו: שש ושש עשרים וארבע. כלומר אפילו היו אצבעות ידיו ואצבעות רגליו שוין, שבכל יד ובכל רגל יש שש ושש, אפילו הכי חכמים פוסלים. וכל שכן אם היה בידו אחת חמש ובידו אחת שש, דהוי מום טפי. והלכה בחכמים: השולט בשתי ידיו רבי פוסל. דסבר כחישותא אתילידא ביה בימין: וּחֻכְמִים מְכַשֵּׁרִין. סברי בריאותא היא דאתילידא ליה בשמאל. והלכה בחכמים: הכושי. שחור: הגיחור. אדום כארגמן: הלבקן. לבן ביותר: והקפת. ארוך ודק, שאינו עב לפי ארכו. והוא מכוּכר ומנוגה: והשכור. ולא מיין, הוא דחשיב כבעל מום מן המומים היתירים באדם, שאם עבד לוקח ואין עבודתו מחוללת. אבל השכור מיין ושכר, אם עבד חילל. דבפרשת תהויו יין כתוב (ויקרא י') ולהבידל בין הוקדש ובין החול. ושכור דמתניתין אינו אלא ששתה חלב חרבה, או רוב דבש, או אכל דבילה קטילית, ונתבלבלה דעתו. שאלו חשבים כבעלי מומים ואין מחללים עבודה: ובעלי נגעים טהורים. כגון בוחק וכולו הפך לבן. דאי מנגעים טמאים לא צריך למימר, דאפילו אכנסות עורה חייב כרת: דלדולין. כמין חתיכות בשר יוצאות תלויות בהן. והלכה כר"א בן עקיב:

משניות מבוארות – קהתי

ידיו ואצבעות רגליו שש ושש עשרים וארבע... רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁיר – שלדעתו אין זה מום, וְחֻכְמִים פּוֹסְלִים – ואף על פי שמנין האצבעות בכל יד ובכל רגל שווה הוא, דהיינו שש אצבעות, מכל מקום סוברים חכמים, שמום הוא ופסול לעבודה, וכל שכן אם היו בידו אחת חמש אצבעות ובידו השניה שש אצבעות. והלכה כחכמים. הַשּׁוֹלֵט בְּשֵׁתֵי יָדָיו – שיש לו כוח בשמאלו כמו בימינו, רַבִּי פִּסְלוֹ – שסובר רבי, ששליטתו בשמאלו אינה אלא משום שימינו נחלשה, והרי זה מום: וְחֻכְמִים מְכַשֵּׁרִים – שסוברים הם, ששליטתו בשמאלו אינה מחמת חולשת יד ימינו אלא מתוך בריאותה וכוחה של ידו השמאלית עצמה. הַפָּשָׁרִי – כהן שעורו שחור, וְהַגִּיחוֹר – שעורו אדום ביותר, וְהַלְבָקָן – שעורו לבן ביותר: הרמב"ם מעיר בפירושו, שאלו השמות אינם שמות של הגוונים, אלא שמות של בני אדם שהם בעלי הגוונים הללו. וְהַקֶּפֶחַ – שהוא ארוך הרבה ודק, וְהַנֶּנֶס – קטן קומה, גמדי, וְהַחֲרָשׁ – בתוספת רבי עקיבא איגר מובא, שבעל "נודע ביהודה" מסתפק (ע"פ 90). אם חרש היינו דווקא אינו שומע ואינו מדבר, או שאף באינו שומע בלבד הרי זה מום, וְהַשּׁוֹטָה – שאינו שפוי בדעתו, וְהַשְׂכּוֹר – בגמרא מבואר, שאין מדובר כאן בשיכור מיין ושכר, שכן שיכור כזה אם עבד במקדש, עבודתו מחוללת, והרי פרקנו אינו עוסק אלא במומים המיוחדים לאדם, שאמנם פוסלים את הכהן לעבודה, אבל אין עבודתו מחוללת (כמו שהבאנו בהקדמה למשנה ב): אלא שמדובר במשנתנו בשיכור ממשקים אחרים, כגון מחלב או מדבש, שאמנם פסול הוא לעבודה, אבל אינו מחלל עבודתו: וּבַעֲלֵי נְגָעִים טְהוֹרִין – כגון בוחק (ויקרא יג, טז), או כולו הפך לבן (ויקרא יג, יג); כל אלו פסולין בְּאֶדָם – שפוסלים את הכהן לעבודה, וּכְשָׁרִין בְּבִהֶמָּה – שבהמת קדשים שיש בה אחד המומים הללו, כשרה היא ליקרב. רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שׁוֹטָה בְּבִהֶמָּה, אֵינָה מִן הַמִּבְחָר – ואינה ראויה להקרבה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר – ויש גורסים: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲקֵב אוֹמֵר: אֵף בַּעֲלֵי דִלְדוּלִין – שחתיכות בשר יוצאות מדולדלות מגופם; ויש גורסים: דלדולין – שחתיכות בשר תלויות בגופם, פֶּסוּלִין בְּאֶדָם, וּכְשָׁרִין בְּבִהֶמָּה – כמו שבארנו לעיל. וכן הלכה.

י ו ס ר א ש ו ן

באור משנה ו

הַמִּקְשִׁי בְּקֶרְסְלֵיו – מי שברכיו עקומות לחוץ וקרסוליו לפניו, ונוקשים הקרסולים זה לזה בשעת הילוכו, וּבִאֲרָבוֹתָיו – או שמקיש בארבותיו, שרגליו עקומות כלפי חוץ ומרוחקות זו מזו באופן שברכיו למעלה סמוכות ונוקשות זו לזו בשעת הילוכו, וּבַעַל פִּיקָה, וְהַעֲקָל – כמו שמשנתנו מפרשת והולכת: אֵיזְהוּ עֲקָל? כָּל שֶׁמִּיקָה פְּרִסוֹתָיו – שמקרב כפות רגליו זו אצל זו, וְאֵין אֲרָבוֹתָיו נוֹשְׁקוֹת זֶה לָזֶה – שעקומות הן כלפי חוץ ואינן נוגעות זו בזו. ואיזהו בעל פיקה? פִּיקָה יוֹצֵאָה מִגְדָּלוֹ – בליטה היוצאת מאגודל של יד או של רגל, כעין אצבע יתירה. – בארנו כאן לפי רש"י, שהפסיקה "פיקה יוצאה מגדלו" באה לפרש "בעל פיקה" האמור לעיל. אבל לפי הרמב"ם לא באה המשנה לפרש אלא "עיקל" בלבד, ואילו הפסיקה "פיקה יוצאה מגדלו" איננה פירוש ל"בעל פיקה". ומפרש הרמב"ם: בעל פיקה – שיתהא עקבו מאחורי רגליו בולטת ויוצאת יותר מן הראוי. עֲקָבוֹ יוֹצֵא לְאַחֲרָיו – מי שעקב רגלו בולט לחוץ ונראה כאילו השוק עומדת באמצע הכף של רגלו, או פְּרִסָּתוֹ רֹחֶבָה בְּשָׁל אֹז – שכן רגלו קלושה ועגולה ואין ארכה יתיר על רחבה: כל אלו מומים הם. אֲצַבְעוֹתָיו מְרַבּוֹת זֶה עַל זֶה – מי שאצבעותיו מורכבות זו על גבי זו בידיו או ברגליו, או קְלוֹטוֹת – שאצבעותיו מחוברות זו לזו, עַד הַפֶּרֶק – האמצעי של האצבעות, פָּשָׁר – שאין זה מום. לְמִטָּה מִן הַפֶּרֶק – ואם היו מחוברות עד למטה מן הפרק האמצעי לצד הצפרניים, וְחֻתְכָּה – הפריד את האצבעות, שתהיינה מחולקות, פָּשָׁר – הכהן לעבודה, ששוב אין זה מום. הֵיתָה בּוֹ יִתְרָת – אצבע יתירה, וְחֻתְכָּה – את היתרת, אִם יֵשׁ בָּהּ עֶצֶם, פֶּסוּל – אף על פי שחתכה (ורמב"ם), וְאִם לֹא – שאין בה עצם, פָּשָׁר – הואיל וחתכה. יֵתֵר בְּיָדוֹ וּבְרַגְלָיו: שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ, עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע – מי שיש לו בכל יד ובכל רגל שש אצבעות, דהיינו עשרים וארבע אצבעות בידיו וברגליו; משנתנו נוקטת לשון הכתוב (שמואל ב. כ. ב): "יהיה איש מדרן ואצבעות

ז אלו פֿשרין פֿאָרם, ופסולין בִּפְהֶמָּה: אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, וְיִמְרָפָה, וְיוֹצֵא דָפֶן, וְשֹׁנְעֵבְרָה בֶּהֱן עֲבֵרָה, וְשֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם. הַגּוֹשֵׁא נָשִׁים בְּעֵבְרָה – פֶּסוּל עַד שִׁדְדִיר הִנָּה. הַמְטַמֵּא לְמֵתִים – פֶּסוּל עַד שִׁקְבֵּל עָלָיו, שְׁלֹא יֵהָא מְטַמֵּא לְמֵתִים.

פ ר ק ש מ י נ י

א יֵשׁ בְּכוֹר לִנְחֻלָּה וְאִינוּ בְּכוֹר לִפְהֶן, בְּכוֹר לִפְהֶן וְאִינוּ בְּכוֹר לִנְחֻלָּה, בְּכוֹר לִנְחֻלָּה וְלִפְהֶן, יֵשׁ שְׂאִינוּ בְּכוֹר לֹא לִנְחֻלָּה וְלֹא לִפְהֶן. אֵיזוֹהוּ בְּכוֹר לִנְחֻלָּה וְאִינוּ בְּכוֹר לִפְהֶן? הֵבֵא אַחֵר הַנְּפִלִים שִׁנְיָא רֹאשׁוֹ חֵי, וּבֶן תִּשְׁעָה שְׁנֵינָא רֹאשׁוֹ מֵת, וְהַמְפַלֵּת בְּמִין בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עַד שִׁיָּהָ בּוֹ מִצִּוְרַת הָאָדָם. הַמְפַלֵּת

פירוש ברטנורא

ז אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ. אב ובנו כהן עובדים עבודה ביום אחד ובזמן אחד. ואין אותו ואת בנו בבהמה קרבין ביום אחד: וטריפה. שנולד בה אחד מסימני טריפות המנווין בפרק אלו טריפות, אינה קריבה על גבי המזבח: ויוצא דופן. שקרקעו את אמו והוציא אותו חי. בבהמה, פסולה להקרבה, דכי יולד כתיב, פרט ליוצא דופן. ובכהן המקריב לא מפסיל בהכי: הנושא נשים בעבירה. כהן שנשא גרושה וחללה וזנה, נודר ועובר. אע"פ שעדיין לא גירש מותר לעבוד אחר שנדר שלא יהנה הוא ממנה והיא ממנו עד שגירש. והוא שידור על דעת רבים שאין לו התרה אלא לדבר מצוה. וליכא למיחש שמא ילך אצל חכם ויאמר דלצורך דבר מצוה הוא שואל שיתירו לו את נדרו, דכיון דקיימא לן שהבא להתיר נדרו צריך לפרש על מה נדר, ודאי כי שמע חכם דמשום שהיא גרושה או זונה דאסורה לו נדר לא שרי ליה נדרו: עד שיקבל עליו שלא יהא מוטמא למתים. הבא סני ליה בקבלה, ולא מדרגין ליה כמו גבי נושא נשים בעבירה. משום דרתם יצרו תוקפו, הבא גבי טומאה אין יצרו תוקפו, הלכך בקבלה גירא סני ליה:

ח א יֵשׁ בְּכוֹר לִנְחֻלָּה. ליטול פי שנים: ואינו בכוֹר לִפְהֶן. לתת לכהן פדיונו חמשת סלעים: הבא אחר הנפלים. כגון שהיו תאומים, אחד מהם נפל שלא כלו לו חדשיו ואחד כלו לו חדשיו, והנפל שלא כלו לו חדשיו יצא ראשו חי והחזירו, וקדמו אחיו ויצא. זה האחרון בכוֹר לִנְחֻלָּה, דראשון לא הפסידו, ואע"ג דציצית הראשון חשיבא לידה מעליא. וטעמא, משום דכתיב ראשית אונן, מי שלב אביו דוח עליו אם מת, יצא נפל שהוציא ראשו ראשון דלאו בר קיימא [הוא] דאין לבו דוח עליו. אבל לענין פטר רחם פטור האי ולד [אחרון]. דבפטר רחם תלה רחמנא, והרי הראשון פטר את הרחם: ובן תשעה מת שיצא ראשו. והחזירו, ויצא אחיו, הוי בכוֹר לִנְחֻלָּה. דהא ראשון לא חשיב, דאין לבו דוח עליו, ולענין כהן לאו פטר רחם הוא. אבל יצא ראשו בן תשעה חי ואח"כ החזירו ונת, בכוֹר לִנְחֻלָּה נמי לא הוי זה הבא אחריו: וכן המפלת בהמה כר. למפטר מנחלה לא חשיב דאין הלב דוח עליהם, אבל פטר רחם מיהא הוי: וחכמים אומרים עד שיהא בו מצורת אדם. לא חשיב פטר רחם, והבא אחריו הוי בכוֹר לִפְהֶן. והלכה כחכמים: פנדל. חתיכת בשר עשויה

משניות מבוארות – קהתי

יוס שני

באור משנה א

פרק זה עוסק דיני בכור אדם, וכבר בארנו בהקדמה למסכתנו, שבכור אדם, היינו זכר שנולד ראשון לאמו, צריך לפדותו בחמש סלעים מיד הכהן, כמו שכתוב (במדבר יח, טז): "ופדויו מכן חודש תפדה בעררך כסף חמשת שקלים בשקל הקדוש, עשרים גרה הוא". בכור זה נקרא "בכוֹר לִפְהֶן"; ויש גם "בכוֹר לִנְחֻלָּה" היינו זכר שנולד ראשון לאביו, שנטול פי שניים בירושת אביו (דברים כא, יז). – משנתנו מונה ארבעה סוגים של בכור אדם. ומבאר הרמב"ם שאין משנתנו עוסקת בבכור שלא קדמה לו שום לידה, שהרי זה דבר מבואר, אלא בבכור שקדמה לו איזו לידה שהיא.

יֵשׁ בְּכוֹר לִנְחֻלָּה – ליטול פי שניים בירושה, וְאִינוּ בְּכוֹר לִפְהֶן – שאין צריך לתת לכהן חמש סלעים בעד פדיונו; בְּכוֹר לִפְהֶן וְאִינוּ בְּכוֹר לִנְחֻלָּה – שטעון פדיון ואינו נוטל פי שניים; בְּכוֹר לִנְחֻלָּה וְלִפְהֶן – שנטול פי שניים וצריך לפדותו, יֵשׁ שְׂאִינוּ בְּכוֹר לֹא לִנְחֻלָּה וְלֹא לִפְהֶן – אף על פי שהוא הולד הראשון, כמבואר להלן במשנה ב. א) אֵיזוֹהוּ בְּכוֹר לִנְחֻלָּה וְאִינוּ בְּכוֹר לִפְהֶן? הֵבֵא אַחֵר הַנְּפִלִים שִׁנְיָא רֹאשׁוֹ חֵי – רש"י מפרש: כגון שהיו תאומים, אחד מהם נפל, שלא כלו לו חדשיו, ואחד כלו לו חדשיו, והוציא הנפל ראשו חי והחזירו, וקדמו אחיו ויצא, זה האחרון בכור לִנְחֻלָּה, שראשון לא הפסידו, אף על פי שראשו שהוציא ראשון חשוב לידה גמורה. והטעם הוא, שבענין בכור לִנְחֻלָּה כתוב (דברים כא, יח): "כי הוא ראשית אונן", ודרשו: מי שלב אביו דוחה (כזאב) עליו אם מת, יצא נפל שהוציא ראשו ראשון, שאינו בר קיימא, ואין לבו של אביו דוחה עליו. אבל לענין פדיון הולד האחרון פטור, שאין בכור לִפְהֶן אלא פטר רחם, דהיינו מי שהוא ראשון לרחם האם, והרי הנפל שהוציא ראשו ראשון כבר פטר את הרחם. – אבל יש מקשים על פירושו של רש"י: היאך אפשר בתאומים, שאחד כלו לו חדשיו והשני לא, והרי אין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת? ומיישבים את הענין בדרכים שונות ("אוד גזולי"). ובעל "תפארת ישראל" מפרש, שהוציא

באור משנה ז

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות על מומים הפסולים באדם וכשרים בבהמה, באה משנתנו ללמד על דברים הכשרים באדם ופסולים בבהמה.

אִלּוּ – המנויים להלן, פֿשרין פֿאָרם – שאינם פוסלים כהן לעבודה, ופסולין בִּפְהֶמָּה – להקרבה: אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ – אב ובנו כהנים עובדים עבודה ביום אחד ובזמן אחד, ואילו אותו ואת בנו בבהמה פסולים להקרבה ביום אחד. – בגמרא מבואר שמשנתנו סוברת שאיסור אותו ואת בנו נהג אף בזכרים (עיין הקדמתנו לחולין פרק ה משנה א): וטריפה – כהן שיש בו אחד מסימני טרפה המנויים בפרק "אלו טרפות" (חולין פרק ג), כשר לעבודה, לפי שאינו מום שבגלוי, ואילו בהמה שנולד בה אחד מסימני טרפה פסולה להקרבה על גבי המזבח; וְיוֹצֵא דָפֶן – שלא נולד דרך הרחם אלא הוצא דרך דופן בטן אמו שנחתכה, ככהן כשר לעבודה, אבל בבהמה פסולה להקרבה; וְשֹׁנְעֵבְרָה בֶּהֱן עֲבֵרָה, וְשֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם – (עיין לעיל ו, יב); בנוסח אחר אין גורסים פסיקה זו (עיין "תוספות יוסף טובי"). הַגּוֹשֵׁא נָשִׁים בְּעֵבְרָה – כהן שנשא גרושה או חללה או זונה (עיין ויקרא כא, ז), פֶּסוּל – לעבודה, עַד שִׁדְדִיר הִנָּה – שיאסור על עצמו בנדר הנאה ממנה. בגמרא מובאת ברייתא: "נודר ועובד יורד ומגרש", ומפרש רש"י: "אף על פי שעדיין לא גירש, מותר לעבוד משנדר שלא תיהנה ממנו והוא ממנה". כן מבואר בגמרא, שאינו עובר אלא אם כן נדר על דעת רבים, שבכגון זה אין לנדר התרה אלא לדבר מצוה (עיין ברטנורא. משום מה אין חוששים שמא יאמר לחכם שלצורך מצוה הוא שואל שיתירו על נדרו). הַמְטַמֵּא לְמֵתִים – כהן שמיטמא למתים, פֶּסוּל – לעבודה, עַד שִׁקְבֵּל עָלָיו, שְׁלֹא יֵהָא מְטַמֵּא לְמֵתִים – בענין טומאה די שיקבל עליו שלא להיטמא, ואין צריך נדר כמו בענין הקודם – "הנושא נשים בעבירה"; והטעם הוא, לפי ששם יצרו תקפו, וחוששים שמא יגבר עליו יצרו ויחזור לעבוד עבירה, אבל כאן בענין טומאה אין יצרו תוקפו (גמרא). הלכך משקיבל על עצמו שלא להיטמא עוד למתים, חוזר לעבודתו במקדש.

סנדל, או שליא, ושפיר מרקם, והיוצא מחתך – הפא אחריהן בכור לנחלה ואינו בכור לפהן. מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה, עודה שפחה ונשתחררה, עודה נכרית ונתגירה, משבאת לישראל ילדה – בכור לנחלה ואינו בכור לפהן. רבי יוסי הגלילי אומר: בכור לנחלה ולפהן, שפאמור (שמות יג, ב): "פטר... רחם... בישראל" – עד שיפטר רחם מישראל. מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה, נתגירה מעברה, נשתחררה מעברה, ילדה היא וכהנת, היא ולויה, היא ואשה שכבר ילדה; וכן מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת, וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון, או בן שבעה לאחרון – בכור לפהן ואינו בכור לנחלה. איזהו בכור לנחלה

פירוש ברטנורא

כדמות סנדל, ואין לה צורת אברים, ורגילה לבוא עם ודל. ולשון סנדל יש מפרשים שנאו ודל: או שליא. דאין שליא בלא ולד אלא שנימות, ומיהו פטר רחם הוי: ושפיר מרוקם. חתיכה של בשר שמרוקם בה צורת העובר. ועל שם שעשויה כשפופרת של ביצה קרויה שפיר: והיוצא מחותך. שנחתך אבר ובדקר זה יצא כולו. אבל ראש מחותך, לא פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותר, והוי נמי בכור לכהן: שכבר ילדה. ולענין נחלה דאב כתיב ראשית אונן, ולענין כהן תלא רחמנא בפטר רחם: עודה שפחה. אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו. או נכרית ונתגירה ומשבאת ליד ישראל ילדה, נמי הוי בכור לנחלה, שהרי לא היו לוה בנים: רבי יוסי הגלילי אומר בכור לנחלה ולפהן. בדנים הגולדים בכרייתיה לא פטרי. ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי: נתגירה מעוברת. ובעלה עמה וילדה. הרי אותו ולד בכור לכהן, דפטר רחם הוא בישראל. ולא לנחלה, דכיון דהורוהו שלא בקדושה לאו בר נחלה הוא, דורע עובר כוכבים רחמנא אפקריה, דכתיב (יהואל כ"ג) וזרמת סוסים וזרמת: ילדה היא וכהנת. בת ישראל מבכרת שילדה עם בהנת מבכרת ואין ידוע אי זה ולד של ישראל: או היא ולויה. דלויה נמי בנה פטור מחמש סלעים. כדאמרן בפרק קמא: או היא ואשה שכבר ילדה. ואין ידוע איזה בנה: בכור לכהן. ובעלה של מבכרת חייב חמש סלעים לכהן, דהא בן זכר יש לו כל היכא דאיתיה: ולא לנחלה. דהא לא ידע בריה דמאן

משניות מבוארות – קהתי

ונתגירה עכשיו, משבאת לישראל ילדה – ולאחר שנשתחררה או שנתגירה נישאה לישראל שלא היו לו בנים, וילדה לו בן, הרי הוא בכור לנחלה – שכבוד הוא לאביו, ולענין נחלה כתוב (דברים כא, יז): "כי הוא ראשית אונן. לו משפט הבכורה". ואינו בכור לפהן – שאינו פטר רחם. רבי יוסי הגלילי אומר: בכור לנחלה ולפהן – אם ילדה כשעדיין היתה שפחה או נכרית, ולאחר שנשתחררה או שנתגירה נישאה לישראל, הכן הגולד לו ממנה הוא גם בכור לנחלה וגם בכור לכהן, שפאמור: "פטר... רחם... בישראל" – לשון הכתוב (שמות יג, ב): "פטר כל רחם בבני ישראל", וכן כתוב (במדבר ג, יב): "פטר רחם מבני ישראל", ודורש רבי יוסי הגלילי: עד שיפטר רחם מישראל – שאין דין "פטר רחם" אלא באשה מישראל: הלכך מה שילדה בעודה שפחה או נכרית אינו נקרא "פטר רחם", ובכור לכהן הוא וטעון פדיון. ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי. ב) איזהו בכור לכהן ואינו בכור לנחלה? מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה – עדיין, ועכשיו ילדה ממנו בן, הריהו "פטר רחם", אבל לא "ראשית אונן" של האב, נתגירה מעברה – או נכרית שנתגירה עם בעלה (רש"י) כשהיא מעוברת וילדה, נשתחררה מעברה – או שפחה שנשתחררה כשהיא מעוברת וילדה, הרי אותו ולד בכור לכהן, שפטור רחם הוא בישראל, אבל אינו בכור לנחלה, שהואיל והורוהו היתה שלא בקדושה אינו בר נחלה (רש"י). ילדה היא וכהנת – ישראלית וכהנת שילדו בכורים ונתערבו, ואין ידוע איזהו הולד של הישראלית, היא ולויה – או שישאילית ולויה ילדו בכורים ונתערבו, והרי הבכור של הכהנת או של הלוויה פטור מפדיון, כמו ששינוי לעיל (ב, א), היא ואשה שכבר ילדה – או שישאילית שעדיין לא ילדה וישאילית שכבר ילדה, שתייהן ילדו זכרים, ונתערבו הולדות, ואין ידוע איזהו בכור לאמו; וכן מי שלא שהתה אחר בעלה – שמת או שנתגרשה ממנו, שלשה חדשים – שכן שנינו (יבמות ד, י), שנישם שנתאלמנו או נתגרשו לא יתאסרו ולא יינשאו עד שיהיו להן שלוש חדשים, כדי להבחין בין הזרע של הבעל הראשון לזרע של השני; ואם אלמנה לא גרשהה שלא היו לה בנים מבעלה הראשון לא שהתה אחר בעלה שלוש חדשים, ונשאת, וילדה – בן לאחר שבעה חדשים מיום שנישאה לשני, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון – אם נולד לאחר תשעת חדשי הריון, והוא בנו הבכור של בעלה הראשון, או בן שבעה לאחרון – או שנולד לאחר שבעת חדשי הריון, והוא בנו הבכור של הבעל השני; בכל אלו שנימנו לעיל, בכור לכהן – שהרי פטר רחם הוא, ולפיכך בולדות שנתערבו חייב

בן שמונה חדשים ראשו אפילו חי והחזירו, ונשתתהה הלידה אחר כך עד חודש ימים, ואז הקדימו אחיו השני ונולד בתודת התשיעיים... (ברם, יש מעירים על פירושו זה שהוא דבר שאינו במציאות. – השלמות לאלבקי), וכן תשעה שפאמור ראשו מת – שלאחר תשעת חדשי הריון יצא תחילה ראשו מת של האחד מן התאומים וחזר, ואחר כך יצא אחיו, הרי זה בכור לנחלה, לפי שהראשון אינו נחשב בכור לאביו, שאין לבו של אביו דווה עליו, כמבואר לעיל, אבל אינו בכור לכהן, שאינו פטר רחם. ברם, בן תשעה שפאמור ראשו חי והחזירו ומת, הבא אחרי אף בכור לנחלה אינו, והמפלת כמין בהמה חיה וצוף – אשה שהפילה ולדה הראשון, שצורתה היתה כצורת בהמה או חיה או עוף, הבא אחריה הוא בכור לנחלה, שהואיל והראשון שקדמו לא היתה לו צורת אדם, אין לב האב דווה עליו; אבל כיון שהוא פטר את הרחם, אין הבא אחריה בכור לכהן; דבר רבי מאיר – הסובר, שאף על פי שהפילה כמין בהמה חיה ועוף, הרי זה נחשב פטר רחם. וכן כמין אומרים: עד שיהא בו מצורת האדם – אין הנפל נחשב פטר רחם אלא אם כן היתה לו צורת אדם, אבל המפלת כמין בהמה או חיה או עוף אינו נחשב פטר רחם, והבא אחריה הוא גם בכור לכהן. המפלת סנדל – חתיכת בשר בלי צורת אברים והיא דומה לצורת סנדל, ורגילה לבוא עם הולד (ברטנורא); ובעל "תפארת ישראל" מפרש: "חתיכת בשר בלי צורת פנים, שלפעמים בא עם הולד, ואף הוא ולד שנפתחה צורתה, שכשנעברה אמו תאומים, לפעמים ולד אחד דוחק חברו במעי אמו ופוחת פניו (רש"י נידה מה, א), וכיון שהיתה לו פעם צורת אדם, אף חכמים מודים שנחשב פטר רחם, והבא אחריה אינו בכור לכהן", או שליא – המפלת שליא, כמין כיס שהעובר מונח בתוכו, ואין שליא בלא ולד אלא שנימות, ושפיר מרקם – או המפלת כמין שפופרת שמרוקמת בה צורת העובר (עיין באורנו לעיל ג, א). והיוצא מחתך – שלא יכלו להוציא את הולד וחתכוהו והוציאוהו איברים אברים; בכל אלו שנימנו במשנתנו, הפא אחריהן בכור לנחלה ואינו בכור לפהן – שאין הנפלים הללו נחשבים "ראשית אונן" של האב, כפי שבארנו לעיל, שאין לב האב דווה עליהם, אבל נחשבים הם "פטר רחם"; הלכך הבא אחריהם בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה – והרי הולד שנולד לו ממנה נקרא "ראשית אונן", אבל אינו "פטר רחם", עודה שפחה ונשתחררה – אפילו ילדה כשעדיין היתה שפחה כנענית, ונשתחררה עכשיו, עודה נכרית ונתגירה – או שילדה כשעדיין היתה נכרית,

וְלִפְנֵיהֶן? הַמִּפְלֶת שֶׁפִּיר מְלֵא מַיִם, מְלֵא גִינִינִים; הַמִּפְלֶת כְּמִין דָּגִים, וְחֲגָבִים, שְׂקָצִים וּרְמָשִׁים; הַמִּפְלֶת יוֹם אַרְבָּעִים – הָבָא אַחֲרֵיהֶן בְּכוֹר לַנִּחְלָה וְלִפְנֵיהֶן.

ב יוצא דפן והבא אחריו – שְׁנֵיהֶם אֵינָן בְּכוֹר לֹא לַנִּחְלָה וְלֹא לִפְנֵיהֶן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הָרִאשׁוֹן – לַנִּחְלָה, וְהַשֵּׁנִי – לְחֹמֶשׁ סְלָעִים.

ג מִי שֶׁלֹּא בִּפְרָה אֶשְׁתּוֹ וְיִלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים – נוֹתֵן חֹמֶשׁ סְלָעִים לִפְנֵיהֶן. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם – הָאֵב פְּטוּר. מֵת הָאֵב, וְהַבְּנִים קִיָּמִים – רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אִם נָתַנוּ עַד שְׁלָל חֲלָקוֹ – נִתְּנוּ; וְאִם לֹא – פְּטוּרִין. רַבִּי

פירוש ברטנורא

הוא: וכן מי שלא שחתה כו'. הוא בכור לכהן, והוא יפרה את עצמו. ולא לנחלה, דהא לא ידע מאן ירית, ואפילו כפשוט לא ירית, דהאי מדחי ליה לגבי האי והאי מדחי ליה לגבי האי. ומתניתין דקתני ולא לנחלה, על הבא אחריו קאמר, שהבא אחריו אינו בכור לנחלה, דשמו זה הספק בן האחרון הוא: מלא גנינים. מלא גוונים הרבה. פירוש אחר, תולעים. שהשפיר עשוי כולו התיכות התיכות קמנות דקות דומות לתולעים: דגים וחגבים. לאו ולד ניהו, דלא נאמרה בהן יצירה כאדם: יום ארבעים. משנתעברה, מֵאָה בעלמא נִינְהוּ, ואין כאן ולד עד למחרת יום ארבעים. דארבעים יום הוי יצירת הולד:

ב יוצא דופן והבא אחריו. דרך רחם. כגון שקרעו אשה שתאומים בבטנה, ולאחר שהוציאו הראשון דרך דופן יצא השני דרך רחם. אבל להוציא ולד מן האשה דרך דופן ושתתרפא האשה ותחזור ותתעבר ותלד, כתב רמב"ם דאי אפשר: שנייה אינן בכור. ראשון לא הוי בכור לנחלה, וילדו לו בעיני. שני נמי לא, ראשית אנו בעיני. ובכור לכהן ראשון לא הוי, דפטר רחם בעיני. ושני נמי לא הוי בכור לכהן, דבכור לרחם ואינו בכור לולדות כגון זה שהיה ולד קודם לכן, אינו בכור: רבי שמעון אומר הראשון לנחלה. סבר וילדו אף יוצא דופן במשמע: והשני לחמש סלעים. סבר, בכור לרחם אע"פ שאינו בכור לולדות הוי בכור. ואין הלכה כר' שמעון:

ג וילדה שני זכרים נותן חמש סלעים. דאחר מהן בכור: האב פטור. דמצוי למימר הבכור מת. וכשמת הבן קודם שלשים אינו חייב בפדיון, ועכשיו שהדבר ספק שמו הבכור מת ופטור, שמו זה שנשאר הוא הבכור וחייב, הוי הכהן מוציא מחבירו, והמוציא מחבירו עליו הראיה. והוא הדין שהבן הנשאר פטור מלפדות את עצמו כשהיה גדול: מת האב. לאחר שלשים: ואם לאו פטורים. דסבר ר' מאיר האמין שחלקו בנכסי אביתן דין לקוחות יש להן, לפי

משניות מבוארות – קהתי

טעם, והוא ענין זר מאד". שְׁנֵיהֶם אֵינָן בְּכוֹר לֹא לַנִּחְלָה – הראשון אינו בכור לנחלה, שבענין בכור לנחלה כתוב (דברים כא, טו): "וילדו לו בנים", והרי זה לא נולד דרך לידה, שיציאתו דרך הדופן אינה נקראת לידה; והשני אינו בכור לנחלה, לפי שאינו "ראשית אונן" של האב, שהרי קדמו אחר. וְלֹא לִפְנֵיהֶן – הראשון אינו בכור לכהן, שאינו פטר רחם; והשני אינו בכור לכהן, שאמנם בכור הוא לרחם אבל אינו בכור לולדות, שהרי היה ולד זכר קודם לו, ובכור לדרב אחד אינו בכור, עד שיהיה גם בכור לרחם וגם בכור לולדות (גמרא). רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הָרִאשׁוֹן לַנִּחְלָה – יוצא דופן הוא בכור לנחלה, שנאמר בטומאת לידה (ויקרא יב, ח): "ואם נקבה תלד", ודרשו מכאן: לרבות יוצא דופן, שהיא לידה גמורה, ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה, ולפיכך גם לענין בכורה הרי זו לידה (גמרא ורש"י בבכורות מז, ב). וְהַשֵּׁנִי לְחֹמֶשׁ סְלָעִים – הבא אחרי יוצא דופן הוא בכור לכהן וחייבים לפדותו בחמש סלעים, שסובר רבי שמעון: בכור לרחם, אף על פי שאינו בכור לולדות, הרי הוא בכור וטעון פדיון. והלכה כותנא קמא.

י ו ש ו י ש י

באור משנה ג

משנתנו דנה בספק בכורים, והלכה היא, שולד שהוא ספק בכור לכהן, אין חייבים לפדותו, שהמוציא מחבירו עליו הראיה (רמב"ם הל' ביכורים יא, טו).

מִי שֶׁלֹּא בִּפְרָה אֶשְׁתּוֹ – שעדיין לא ילדה, וְיִלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים – ונתעברו, ואין ידוע איזה מהם הבכור, נוֹתֵן חֹמֶשׁ סְלָעִים לִפְנֵיהֶן – שאחד מהם ודאי בכור. מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם – ודין הוא שאם מת הבכור קודם שלשים יום אינו חייב בפדיונו, כמבואר הטעם להלן במשנה ו, הָאֵב פְּטוּר – מן הפדיון, שמו זה שמת היה הבכור, ואינו חייב לפדותו; ואומר האב לכהן: הבא ראייה שהחי הוא הבכור, שכן המוציא מחבירו עליו הראיה. והוא הדין לכן החי שאינו חייב לפדות את עצמו מאותו הטעם. מֵת הָאֵב, וְהַבְּנִים קִיָּמִים – בגמרא דנים, אם מדובר כאן שמת האב בתוך שלשים יום או לאחר שלשים יום, והרמב"ם בפירושו כותב: שמת האב לאחר שלשים יום, וכן מבארים מפרשי המשנה; אבל במשנה תורה (הל' ביכורים יא, כ) כותב הרמב"ם: "מת האב בין בתוך שלשים יום בין אחר שלשים יום..." (עיין "כסף משנה", שמבאר שם משום מה חזר בו

אבי הבכור לפדות את בנו בכל מקום שהוא, אף על פי שאינו יודע איזה מהולדות הוא בנו הבכור. ובספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון, חייב הספק לפדות את עצמו כשיגדל, הואיל ובכור ודאי הוא, וְאֵינּוּ בְּכוֹר לַנִּחְלָה – בולדות שנתעברו וכן בספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון הרי אינו יודע בנו של מי הוא. בגמרא מבואר, שספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון אינו יורש כלל, לפי שהיורשים הוורדים יכולים לדחותו ולומר לו שאינו אחיהם, ומה ששנינו במשנתנו "אינו בכור לנחלה" אינו לגבי הבן הספק עצמו, שהרי אינו יורש כלל, אלא לגבי הבא אחריו, שאף הבא אחריו אינו בכור לנחלה, שמו זה הספק בנו של האחרון הוא והיה בכורו, ונמצא שהבא אחריו אינו בכור. ג) אֵיזֵהוּ בְּכוֹר לַנִּחְלָה וְלִפְנֵיהֶן? הַמִּפְלֶת שֶׁפִּיר – קרום כמין שפופרת, כמו שבארנו לעיל, מְלֵא דָם, או מְלֵא מַיִם, או מְלֵא גִינִינִים – גוונים הרבה (רש"י), ויש מפרשים, שהשפופרת מלאה כעין תולעים קטנים (ברטנורא: "תפארת ישראל"), שבכגון זה אין השפיר סימן לולד; או הַמִּפְלֶת כְּמִין דָּגִים, וְחֲגָבִים – או כמין חגבים, שְׂקָצִים – או כמין שקצים, וּרְמָשִׁים – או כמין רמשים, שכל אלו אינם בכלל ולד, שלא נאמרה בהם יצירה כמו באדם (עיין בראשית פקד א); או הַמִּפְלֶת יוֹם אַרְבָּעִים – ביום הארבעים משעה שנתעברה, ואין זה נקרא ולד, שאין צורת הולד נגמרת אלא לאחר שעברו עליו ארבעים יום שלמים; בכל אלו הָבָא אַחֲרֵיהֶן בְּכוֹר לַנִּחְלָה וְלִפְנֵיהֶן – מהטעמים שבארנו, שכל הנפלים הללו אינם חשובים כולד הפוטר את הרחם, וכן אינם חשובים "ראשית אונן" של האב, ולפיכך הבא אחריהם בכור לאמו ולאביו הוא, היינו בכור לנחלה ולכהן.

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד איזהו ולד ראשון שאינו בכור לא לנחלה ולא לכהן.

ד יוצא דפן והבא אחריו – הולד הראשון שהוציאוהו דרך דופן האם שנתחכה, והולד הבא אחריו דרך הרחם; וכותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו: "מה שאפשר להיות בזה, שתהא האשה מעוברת משני ולדות (תאומים). ונקרע דופנה ויצא אחד מהם, ואחר כך יצא השני כדרך העולם (דרך הרחם), ומתה אחר שיצא השני. אבל מה שאומרים, שהאשה חיה אחר שקורעים דופנה ומתעברת וילדת, איני יודע לו

יהודה אומר: נתחייבו נכסים. זכר ונקבה – אין כאן לפנה כלום.

ד שתי נשים שלא בפרו וילדו שני זכרים – נותן עשר סלעים לפנה. מת אחד מהן בתוך שלשים יום, אם לכהן אחד נתן – יחזיר לו חמש סלעים, אם לשני כהנים נתן – אינו יכול להוציא מידם. זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה – נותן חמש סלעים לפנה. שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות – אין כאן לפנה כלום. אחת בכרה, ואחת שלא בכרה, וילדו שני זכרים – נותן חמש סלעים לפנה. מת אחד מהן בתוך שלשים יום – האב פטור. מת האב, והבנים קיימין – רבי מאיר אומר: אם נתנו עד שלא חלקו – נתנו, ואם לאו – פטורין; רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים. זכר ונקבה – אין כאן לפנה כלום.

ה שתי נשים של שני אנשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים – זה נותן חמש סלעים לפנה, וזה נותן חמש סלעים

פירוש ברטנורא

שאין ברירה לכל אחד על ירושתו, אלא הרי הן כאילו קנו זה מזה כל אחד חלקו ואילו החמש סלעים היו חוב על אביון כמלוה על פה, ומלוה על פה אינה גובה מן הלקוחות, הלכך אם חלקו עד שלא נתנו פטורים: רבי יהודה אומר נתחייבו הנכסים. קסבר האחים שחלקו יורשים הן, דיש ברירה לומר כל אחד וזה בחלקו, ומלוה על פה גובה מן היורשים. והלכה כר' יהודה: זכר ונקבה אין כאן לפנה כלום. דאמר ליה הנקבה יצאה ראשונה, והמוציא מחבירו עליו הראיה:

ד שתי נשים. של איש אחד, וילדו שני זכרים במחבוא, שנתערבו: אם לפנה אחד נתן. פדיון שניהם, יחזיר לו הכהן חמש סלעים, הואיל ומת בתוך שלשים ואינלא מלאת דנפל הוא ושלא כדון שקל: אין יכול להוציא מידם. דכל חד וחד מדחי ליה ואומר הרני מחזיק בם בשביל פדיון החי: או שני זכרים ונקבה. ילדו הנשים שלו במחבוא: נותן חמש סלעים לפנה. דממה נפשך חד הוי בכור, אם האחת ילדה שני זכרים האחד בכור, ואם האחת ילדה זכר ונקבה, נמצא שחברתה ילדה זכר ולברו והוא בכור, ואותו שעם הנקבה פטור שמא נקבה יצאה ראשון: אין לפנה כלום. דאיכא למימר הנקבות יצאו תחלה ואין כאן בכור: האב פטור. דמצוי למימר בן המבכרת מת: נתנו עד שלא חלקו כו'. כדפרישנא לעיל. והלכה כר' יהודה: זכר ונקבה. יש לומר אותה שלא בכרה ילדה הנקבה ואין כאן בכור:

משניות מבוארות – קהתי

– ונתערבו, כגון שילדו במחבוא (וש"י), ואין יודעים מה ילדה כל אחת מהן, נותן חמש סלעים לפנה – שאחד מהולדות הוא ודאי בכור; אבל הזכר השני (אם ילדו שני זכרים ונקבה) אינו אלא ספק בכור, שמא אחת מהן ילדה את שני הזכרים, ואפילו אחת לא ילדה אלא זכר אחד, והשנייה ילדה זכר ונקבה, שמא הנקבה יצאה תחילה. שתי נקבות וזכר – אם ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות – ונתערבו, ואין ידוע איזה מהם נולד ראשון, אין כאן לפנה כלום – שמא הנקבות יצאו תחילה, ואין כאן בכור. אחת בכרה, ואחת שלא בכרה – אם אחת מנשיו כבר ילדה בכור ואחת עדיין לא ילדה, וילדו שני זכרים – ונתערבו, נותן חמש סלעים לפנה – שאחד מהזכרים הוא ודאי בכור. מת אחד מהן בתוך שלשים יום – והרי אין יודעים ולדה של מי הוא, האב פטור – מליתן חמש סלעים, שמא זה שמת היה הבכור ואינו חייב לפדותו. מת האב, והבנים קיימין – ונפלה להם ירושה מאביהם, רבי מאיר אומר: אם נתנו – חמש סלעים לכהן מנכסי הירושה, עד שלא חלקו – קורם שחלקו אותם ביניהם, נתנו – כדון נתנו, כמו שבארנו במשנה הקודמת. ואם לאו – שלא נתנו קורם שחלקו, פטורין – לאחר שחלקו פטורים הם מליתן את חמש הסלעים לכהן, כמו שבארנו הטעם במשנה הקודמת. רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים – של האב בחמש סלעים קודם שמת, ובין שלא חלקו הבנים בין שחלקו חייבים הם ליתן מנכסי הירושה את חמש הסלעים, כמו שבארנו טעמו במשנה הקודמת. זכר ונקבה – ילדו שתי הנשים, אחת שבכרה ואחת שלא בכרה, זכר ונקבה ונתערבו, ואין ידוע מי מהן ילדה את הזכר, אם זו שלא בכרה והרי הוא בכור, או זו שבכרה ואינו בכור, אין כאן לפנה כלום – שיכול האב לומר: שמא זו שלא בכרה ילדה את הנקבה, ואין כאן בכור כלל, וכיון שספק הוא, הרי המוציא מחבירו עליו הראיה.

יום רביעי

באור משנה ה

משנתנו מוסיפה ללמד בענין ספק בכורים.

שתי נשים של שני אנשים שלא בפרו – שעדיין לא ילדו, וילדו שני זכרים – ונתערבו, זה נותן חמש סלעים לפנה, וזה נותן חמש סלעים לפנה – שהרי כל זכר בודאי בכור הוא

הרמב"ם, רבי מאיר אומר: אם נתנו – חמש סלעים לכהן מנכסי הירושה, עד שלא חלקו – קודם שחלקו את ירושת אביהם ביניהם, נתנו – כלומר כדון נתנו, שכל שלא חלקו, הרי הנכסים משועבדים לחוב, ומחוייבים לתת (נמאד; 'תוספות יום טוב'). ואם לאו – ואם לא נתנו לו קודם שחלקו ביניהם את נכסי הירושה, פטורין – מליתן לאחר שחלקו, שסובר רבי מאיר: האחים שחלקו בנכסי הירושה, דין לקוחות יש להם, כאילו קנה זה מזה חלקו, ואילו חמש סלעים שנתחייב אביהם לכהן בעד פדיון הבכור, הרי זה כמלוה על פה, וההלכה היא שמלוה על פה אינו גובה מן הלקוחות. רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים – של האב בחמש סלעים, וחייבים היורשים ליתן מנכסי הירושה את חמש הסלעים לכהן. הרמב"ם מפרש טעמו של רבי יהודה, שלדעתו האחים שחלקו יורשים הם, ומלוה על פה גובה מן היורשים, וכן מבואר בברטנורא. ויש מבארים הטעם, שסובר רבי יהודה שמלוה הכתובה בתורה, כגון בפדיון הבן, שהתורה חייבה בפירוש לתת לכהן חמש סלעים, כמלוה בשטר הוא, וגובה אף מן הלקוחות (עין 'תוספות יום טוב'). מכל מקום הלכה כרבי יהודה. שבין שלא חלקו האחים בין שחלקו, חייבים לתת מן הנכסים חמש סלעים לכהן. זכר ונקבה – אם ילדה אשתו זכר ונקבה, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון, אין כאן לפנה כלום – שמא הנקבה יצאה ראשונה, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

באור משנה ד

שתי נשים – של איש אחד, שלא בפרו – שעדיין לא ילדו, וילדו שני זכרים – ונתערבו, נותן עשר סלעים לפנה – שהרי כל אחד מהזכרים הללו בכור לאמו הוא. מת אחד מהן בתוך שלשים יום – לאחר שנתן כבר אביהם לכהן את דמי פדיונם: אם לכהן נתן – את פדיון שניהם, דהיינו עשר הסלעים, יחזיר לו – חמש סלעים – שאין האב חייב בפדיונו של הבכור שמת בתוך שלושים יום, אם לשני כהנים נתן – לכל כהן נתן חמש סלעים, ולא פירש איזה מהבכורים הוא פודה בחמש הסלעים שנותן לו, אינו יכול להוציא מידם – את הפדיון, כשמת אחד מהם בתוך שלושים יום, שכל כהן יכול לומר: פדיונו של החי בידי. זכר ונקבה – אם שתי נשיו ילדו זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה

לכהן. מת אחד מהן בתוך שלשים יום, אם לכהן אחד נתנו – יחזיר להן חמש סלעים; אם לשני כהנים נתנו – אינן יכולין להוציא מידם. זכר ונקבה – האבות פטורין, והבן חייב לפדות את עצמו. שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות – אין כאן לכהן כלום.

ו אחת בפרה ואחת שלא בפרה של שני אנשים, וילדו שני זכרים – זה שלא בפרה אשתו, נתן חמש סלעים לכהן. זכר ונקבה – אין כאן לכהן כלום. מת הן בתוך שלשים יום, אף על פי שנתן לכהן – יחזיר לו חמש סלעים; לאחר שלשים יום, אף על פי שלא נתן – יתן. מת ביום שלשים – כיום שלפניו. רבי עקיבא אומר: אם נתן – לא יטל; ואם לא נתן – לא יתן. מת האב בתוך שלשים יום – בחזקת שלא נפדה, עד שיביא ראיה שנפדה; לאחר שלשים יום – בחזקת שנפדה, עד שיאמרו לו שלא נפדה. הוא לפדות, וכנו לפדות – הוא קודם את בנו. רבי יהודה אומר: בנו קודמו, שמצותו על אביו, ומצות בנו עליו.

פירוש ברטנורא

ה מת אחד. מן הולדות: יחזיר להם חמש סלעים. ויחלוקו שני האבות. והני מילי כשכתב אחד מהן הרשאה לחברו, אבל אם לא כתב אחד מהן הרשאה לחברו, כי אויל חד מנייהו לגבי כהן דחי ליה לומר בך החי, וכי אויל אידך דחי ליה לומר בך החי: זכר ונקבה האבות פטורים. דכל חד וחד אמר ליה לכהן הנקבה שלי היא: והבן חייב לפדות את עצמו. דמכל מקום בכור הוא: שתי נקבות וזכר. יש לומר האחת ילדה נקבה והאחרת זכר ונקבה והנקבה יצאה תחלה, הלכך אין כאן לכהן כלום. וכן שני זכרים ושני נקבות:

ו אחת בכרה ואחת שלא בכרה וכו'. אין כאן לכהן כלום. ריש לומר המבכרת ילדה הנקבה: מת הן בתוך שלשים יום אבכורות ודאין דעלמא קאי: יחזיר. דנפל הוה. ולא מוחיב בפדיון עד לאחר שלשים יום: מת ביום שלשים כיום שלפניו. ואע"פ שנתן לו יחזיר. דנמרינן חודש חודש ממדבר, כתיב הכא (במדבר י"ח) ופדיוו מכן חודש תפדה, וכתיב במדבר (שם ג') פקוד כל בכור זכר מכן חודש ומעלה, דמשמע לאחר שלשים: רבי עקיבא אומר אם נתן לא יטל. מספקא ליה לר"ע מדאיצטריך למכתב ומעלה גבי ערכין, ולא גמרי ממדבר, הוה להו שני כתובים הבאים כאחד ואין מולמדים, הלכך אם נתן לא יטל. ואם לא נתן לא יתן, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. והלכה כחכמים: בחזקת שלא נפדה. דלא עבד איניש דפריך תוך שלשים: לאחר שלשים בחזקת שנפדה. דכהן [הו] מוציא מחבירו והורע [כחן]: הוא קודם לבנו. הכל מודים כל היכא דלית ליה אלא חמש סלעים הוא קודם את בנו, דמצוה דידיה עדיף. כי פלוני דאיכא חמש סלעים ממשעבדי וחמש בני חורין, ר' יהודה סבר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא, וחמש סלעים דידיה דאחייב כהו אבוא

משניות מבוארות – קהתי

שלושים, אין אביו חייב לפדותו, שהרי נאמר (במדבר יח, טז): "ופדיוו מכן חודש תפדה", ועוד לא הגיע זמן פדיונו (ותוספות): **לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם** – מת הבכור לאחר שלושים יום, אף על פי שלא נתן – האב עדיין פדיונו לכהן, **יִתֵּן** – חייב האב ליתן חמש סלעים לכהן, שלמדים בגמרה שווה "ערך, ערך", מערכין, שבככור כתוב (במדבר יח, טז): "תפדה בערך", מה בערכין האומר: ערך פלוני עלי, ומת אותו פלוני, חייב (שוכין ה, ז), אף בבכור שמת חייב אביו ליתן לכהן פדיונו (גמרא בבכורות נא, ג). **מֵת בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים** – מת הן הבכור ביום שלושים, **בְּיוֹם שְׁלֹפְנֵיו** – כאילו מת ביום שלפני שלושים, כלומר שדינו כמת בתוך שלושים יום, ואף על פי שנתן לכהן פדיונו, יחזיר לו, שנאמר כאן (במדבר יח, טז): "ופדיוו מכן חודש תפדה". ונאמר (במדבר ג, ט): "פקוד כל בכור זכר... מכן חודש ומעלה", מה שם: "ומעלה", שמשמעו לאחר שלושים, אף כאן: מכן חודש ומעלה. **רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: אִם נָתַן** – כבר פדיונו לכהן, **לֹא יִטַּל** – מן הכהן, שאין הכהן חייב בכגון זה להחזיר את חמש הסלעים שקיבל; **וְאִם לֹא נָתַן** – עדיין, **לֹא יִתֵּן** – אינו חייב ליתן, שספק לו לרבי עקיבא אם צריך בבכור מכן חודש ומעלה (גמרא); הלכך אם נתן לא יטל, ואם לא נתן לא יתן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. והלכה כנתנא קמא. **מֵת הָאֵב בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם** – ואין יודעים אם נתן לכהן פדיונו, **בְּחֻזְקַת שְׁלֹא נִפְדָּה** – הן הבכור, שאין אדם רגיל לפדות את בנו בתוך שלושים, **עַד שְׂכִיבָא רָאִיָּה שֶׁנִּפְדָּה** – ואם לא הביא ראיה, חייב הוא בפדיון. **לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם** – מת האב לאחר שלושים יום, **בְּחֻזְקַת שֶׁנִּפְדָּה** – הן, **עַד שְׂכִיבָא מְרוּ לוֹ שְׁלֹא נִפְדָּה** – כלומר עד שיאמרו לבן שצוה אביו בשעת מיתתו לומר שלא נפדה, ואין צריך עדות גמורה על כך (רש"י). ויש גירסה אחרת: עד שיביא ראיה שלא נפדה – כלומר עד שיביא הכהן ראיה שלא פדאו אביו (עיין "תוספות יום טוב"). הוא לפדות, וכנו לפדות – אם אדם חייב לפדות את עצמו, משום שלא נפדה על ידי אביו, וחייב לפדות את בנו, הוא קודם את בנו – פדיונו קודם לפדיון בנו. **רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: בְּנוֹ קוֹדֵם** – פדיון בנו קודם לפדיונו, **שֶׁמִּצְוַתוֹ עַל אָבִיו** – מצוות פדיונו היתה על אביו, שאביו היה חייב לפדותו,

לאמו. **מֵת אֶחָד מֵהֶן** – אחד מהולדות, **בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם** – והרי אין ידוע בכורו של מי מת, **אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתַנוּ** – שני האבות את דמי הפדיון, **יִחְזִיר לָהֶן חֲמֵשׁ סָלָעִים** – והאבות מחלקים אותן ביניהם. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שכתבו הרשאה זה לזה, שאחד יכול לתבוע בשביל חברו; אבל אם לא כתבו הרשאה זה לזה, יכול הכהן לדרות כל אחד מהם ולומר לו: לא נתן מת (בבכורות מט, א). **אִם לְשְׁנֵי כֹהֲנִים נָתַנוּ** – שכל אחד מהם נתן דמי הפדיון לכהן אחר, **אֵינָן יוֹכְלִין לְהוֹצִיא מִיָּדָם** – את הפדיון, שכל כהן יכול לומר: פדיונו של החי בדי. **זָכַר וְנִקְבָּה** – אם שתי הנשים של שני האנשים ילדו זכר ונקבה, ונתערבו, **הָאֲבוֹת פְּטוּרִין** – מליתן חמש סלעים לכהן, שכל אחד אומר: הנקבה שלי היא, **וְהַבֵּן חֲיִב לְפָדוֹת אֶת עַצְמוֹ** – שהרי ודאי בכור הוא, והלכה היא, שאם האב לא פדה את בנו בכורו, חייב הן כשיגדל לפדות את עצמו. **שְׁתֵּי נִקְבוֹת וְזָכַר** – ילדו שתי הנשים שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות – ונתערבו, **אֵין כָּאן לְכֹהֵן כָּלוּם** – שמא הנקבות יצאו תחילה ואין כאן בכור.

באור משנה ו

אחת בפרה ואחת שלא בפרה של שני אנשים – שתי נשים של שני אנשים, אחת מהן כבר ילדה בכור ואחת עדיין לא ילדה, **וילדו שני זכרים** – ונתערבו, **זה שלא בפרה אשתו, נתן חמש סלעים לכהן** – שהרי אשתו ילדה לו בכור. **זכר ונקבה** – אם שתי נשים אלו ילדו זכר ונקבה, ונתערבו, **אין כאן לכהן כלום** – שזה שלא בכרה אשתו יכול לומר: אשתי ילדה את הנקבה. **מת הן בתוך שלשים יום** – משנתנו עוברת כאן לענין בכור ודאי, שאם הבכור מת בתוך שלושים יום להיוולדו, אף על פי שנתן לכהן – שהאב כבר נתן לכהן את דמי פדיונו, חמש סלעים, **יחזיר לו חמש סלעים** – יחזיר הכהן לאב את חמש הסלעים שקיבל ממנו. יש מפרשים הטעם, שהואיל והבכור מת בתוך שלושים יום, הרי הוברר שנפל הוא, ואין אביו חייב בפדיונו (רש"י); ויש מפרשים, שאפילו ידענו בו שכלו לו חדשיו ואינו נפל, אם מת בתוך

ז חֲמֵשׁ סִלְעִים שֶׁל בֶּן – בְּמִנְהָ צוּרִי. שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד, וְחֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֵס וְשֶׁל מִפְתָּה, וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רָע – כָּלֵם בְּשִׁקְל הַקֹּדֶשׁ, בְּמִנְהָ צוּרִי. וְכָלֵם נִפְדִּין בְּכֶסֶף, וּבִשְׁוֹה כֶּסֶף, חוּץ מִן הַשְּׁקָלִים.

ח אֵין פּוֹדִין לֹא בַּעֲבָדִים, וְלֹא בַּשְּׁמֻרוֹת, וְלֹא בַּקִּרְקָעוֹת וְלֹא בַּהֲקִדְשׁוֹת. כְּתֹב לִפְנֵהוּ, שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ חֲמֵשׁ סִלְעִים

פירוש ברטנורא

אזיל כהן ומריף ממשעבדי, שהרי שעבודו של כהן קדים. והיינו דקאמר שמצותו על אביו, כלומר שמאביו נשתעבדו הנכסים. ובהני חמש בני חורי פריק לבריה מיד, דאי יהיב בני חורי משום פדיון דידיה, תו לא מפריק בנו, דשמא שעבוד הלקוחות קודם ללידת בנו. ורבנן סברי מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא, ואי יהיב בני חורי בשביל בנו תו לא מפריק איהו, דכהן לא מצי טריף לקוחות, הלכך מצוה דידיה עדיף. והלכה כחכמים:

ז חמש סלעים של בן. הסלע האמור במשנה הוא השקל האמור בתורה בכל מקום. ופעמים נקרא בתורה כסף, חמשים כסף, מאה כסף. והוא היה כימי משה משקל שלש מאות ועשרים גרגרים שעורה, ובבית שני הוסיפו עליו והעלוהו למשקל שלש מאות ושמונים וארבע שעורות. וכן מונים היום לחמש סלעים של בן. ונמצאו חמש סלעים משקל אלף ותשע מאות ועשרים שעורות בינוניות של כסף מזוקק: **במנה צור.** היוצא במדינת צור. וכל כסף של תורה, כגון חמשת סלעים של בן, ושלושים של עבד, וחמשים של אונס ומפתה, ומאה של מוציא שם רע, כולם במנה צור. שהוא כסף מזוקק. וכל כסף שהוא מדבריהם כגון הקנסות וכתובת אשה לדברי רמב"ם כולם כסף מדינה, שאחד משמונה חלקים שבהם כסף ושבעה חלקים נחושת. אבל רבנן הורו שכתובת בתולה יש לה דין כסף של תורה, שכן כתוב כמורה הבתולות, ומאתן זוהי של כסף נקי. ומשקל כל זה תשעים ושש שעורות: **ובולן נפדין.** הכי קאמר, וכל הנפדים נפדין בכסף ובשוה כסף, חוץ מן השקלים. כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות, נפדין בין בכסף בין בשוה כסף, חוץ מן השקלים, שהבא לשקול מחצית השקל צריך שיתן אותו מכסף נקי מטבע מצוייר ולא שוה כסף. ומעשר שני נמי אין נפדה אלא במטבע של כסף שיש עליו צורה ולא בשוה כסף, דכתיב (דברים י"ד) וצרת הכסף בידך, כסף שיש עליו צורה:

ח אין פודין. בכור אדם: **לא בעבדים.** כסף. דאמרן לעיל בכסף ובשוה כסף, אין פודין לא בעבדים: **ולא בשטרות.** שאם יש לו שטר על חברו בחמש סלעים ונתנו לכהן שינבה אותו חוב בפדיון בנו, אין בנו פדוי: **ולא בהקדשות.** כלומר, ולא ההקדשות נמי אין פודין אותן לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות: **כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים.** משום פדיון בנו: **חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי.** דבר תורה בנו פדוי לכשיתן. ומה טעם אמרו יתן ובנו בקרקעות: **כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים.** משום פדיון בנו: **חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי.** דבר תורה בנו פדוי לכשיתן. ומה טעם אמרו יתן ובנו

משניות מבוארות – קהתי

כב, יט: "וענשו אותו מאה כסף". **כָּלֵם בְּשִׁקְל הַקֹּדֶשׁ, בְּמִנְהָ צוּרִי** – אף אלו שלא כתוב בהם "שקלים" אלא "כסף", הכוונה בהם לשקלים (סלעים) שמחשבים אותם לפי מנה צור. ברם, כסף שחייבים מדברי סופרים מחשבים אותו לפי כסף מדינה, וכל "סלע מדינה" ערכה כדי שמינית של הסלע הצורי (בענין "כתובה" יש דעות שיש לה דין כסף של תורה, שלמדים אותה מן הכתוב "כמורה הבתולות"). **וְכָלֵם נִפְדִּין** – כלומר: וכל הנפדים, כגון בכור אדם והקדשות, נפדים **בְּכֶסֶף, וּבִשְׁוֹה כֶּסֶף** – בין במטבעות של כסף בין בשוה כסף, כלומר שאפשר לשלם בשוה כסף במקום מטבעות, חוץ מן **הַשְּׁקָלִים** – מחצית השקל שחייב כל אחד ליתן בכל שנה למקדש, אינו ניתן אלא במטבע של כסף ולא בשוה כסף. ובבביתא בגמרא שנו: "חוץ מן השקלים. ומעשר (היינו מעשר שני שאינו נפדה אלא במטבע של כסף ולא בשוה כסף), והראיון" (עולת ראיה שצריך להביא במעה כסף, כמו ששינוי במסכת חגיגה פרק א משנה ב, אינה נקיית אלא במטבע של כסף ולא בשוה כסף).

ומצות בנו עליו – ומצוות פדיון בנו מוטלת עליו. בגמרא מבואר, שאם אין לו אלא חמש סלעים אף רבי יהודה מודה שהוא קודם לבנו, שמצוות פדיון עצמו עדיפה; לא נחלקו אלא בכגון שלאחר שנתחייב אביו בפדיונו מכר קרקעות ששוויים חמש סלעים (תוספות), ויש בידו נכסים ששוויים חמש סלעים; רבי יהודה סובר: מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר היא (עין "תוספות יום טוב" במשנה ג, דיבור המתחיל "רבי יהודה אומר"), ויכול הכהן לגבות פדיונו מהנכסים שבידי לקוחות, שמצוותו על אביו, כלומר שמאביו נשתעבדו אותם הנכסים לכהן, הלכך פודה הוא את בנו בנכסים שבידו. וחכמים סוברים, שמלוה הכתובה בתורה אינה ככתובה בשטר, ואם יתן לכהן את הנכסים שבידו בשביל פדיון בנו, לא יאה לו במה לפדות את עצמו, שאין הכהן יכול לגבות את פדיונו מלקוחות, הלכך הוא קודם את בנו. והלכה כחכמים.

י ו ח מ י ש

באור משנה ז

בענין פדיון הבן כתוב בתורה (במדבר יח, טז): "תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקודש" – חמשת שקלים אלו קרויים בלשון המשנה "חמש סלעים". כמו ששינוי בפרכו; ואמנם כלל הוא, שהסלע האמור במשנה הוא השקל האמור בתורה בכל מקום, ומשקלו היה כימי משה כמשקל 320 גרעינים, בגודל גרעיני שעורה, מכסף מזוקק. כימי בית שני הוסיפו על משקלו ששית מלבר (מבחוץ). דהיינו חמישית מהמשקל הקודם (64 גרעינים), ונמצא שהעלו משקלו ל 384 גרעינים מכסף מזוקק, והוא הנקרא "סלע צורי" (משקלו בגרמים = 19.2 גרם כסף צורף). – על פי "חזון איש". משנתנו באה ללמד, ש"חמש הסלעים", של פדיון הבן הן לפי סלע צורי, היינו כסף נקי כמשקל 1920 גרעינים בגודל גרעיני שעורה (96 גרם כסף טהור). ואגב ענין זה באה המשנה ללמדנו שכל "כסף" הנוכר בתורה מחשבים אותו לפי מטבע ה"מנה" של מדינת צור (מנה = 25 סלע, שהן מאה דינר).

חֲמֵשׁ סִלְעִים שֶׁל בֶּן – של פדיון הבן, **בְּמִנְהָ צוּרִי** – מחשבים אותו לפי "מנה" הצורי, כמו שאמרנו לעיל בהקדמה למשנתנו. **שְׁלֹשִׁים שֶׁל עֶבֶד** – "שלושים שקלים" הנוכרים בתורה בענין עבד, שכתוב (שמות כא, לב): "אם עבד יגח השור או אמה, כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו", ו**חֲמִשִּׁים שֶׁל אוֹנֵס וְשֶׁל מִפְתָּה** – נערה בתולה; שכתוב באונס (דברים כב, כט): "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף", ובמפתה כתוב (שמות כב, טז): "כסף ישקול כמורה הבתולות", ולמדים מפתה מאונס ש"כסף ישקול" היינו חמישים שקל, וּמֵאָה שֶׁל מוֹצִיא שֵׁם רָע – על אשתו, שכתוב בו (דברים

באור משנה ח

אֵין פּוֹדִין – בכור אדם, **לֹא בַּעֲבָדִים** – אף על פי ששינוי במשנה הקודמת שפודים את הבכור בשוה כסף, מכל מקום אין פודים אותו בעבדים, דהיינו שאין האב יכול לתת עבד לכהן במקום חמש סלעים לפדיון בנו, **וְלֹא בַּשְּׁמֻרוֹת** – שאם היה לו שטר חוב על חברו בחמש סלעים, ונתנו לכהן שיגבנו בפדיון בנו, אין בנו פדוי, **וְלֹא בַּקִּרְקָעוֹת** – אין האב יכול לפדות את בנו בקרקע שיתן לכהן במקום חמש סלעים; בגמרא למדים זה במידת "כלל ופרט וכלל", שכתוב (במדבר יח, טז): "ופדיונו מבן חודש תפדה בערך כסף חמשת שקלים", ודורשים: "ופדיונו מבן חודש" – כלל, "בערך כסף חמשת שקלים" – פרט, "תפדה" – חזר וכלל (ואף על פי ש"תפדה" כתוב קודם לפרט, דנים את הכתוב בכלל ופרט וכלל. – רמ"ט); כלל ופרט וכלל אי אתה דין אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון פודים בו את הבכור, יצאו קרקעות שאינם מיטלטלים, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאף על פי שהם מיטלטלים אין גופם ממון, **וְלֹא בַּהֲקִדְשׁוֹת** – כלומר שאף ההקדשות אין פודים לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות (גמרא). **כְּתֹב לִפְנֵהוּ, שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ חֲמֵשׁ סִלְעִים** – משום פדיון

— חֵיב לֶתֶן לוֹ, וּבְנוֹ אֵינוֹ פְּדוּי. לְפִיכָּה, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לֶתֶן לוֹ מִתְּנָה — רִשְׁאִי. הַמִּפְרִישׁ פְּדִיּוֹן בְּנוֹ וְאָבֶד — חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ, שְׁנֵאמַר (במדבר יח, טו): "וְהָיָה־לָּךְ" ו"פְּדָה תִּפְדֶּה".

מִן הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵב, וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם. וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשִׁבְחָה, וְלֹא בְּרֹאוּי בְּכִמְחֻזָּק. וְלֹא הָאִשָּׁה בְּכִתְּבָתָהּ, וְלֹא הַבְּנוֹת בְּמוֹזוֹנֻתֵיהֶן, וְלֹא הַיָּבָם. וְכֵלן אֵין נוֹטְלִין בְּשִׁבְחָה, וְלֹא בְּרֹאוּי בְּכִמְחֻזָּק.

פירוש ברטנורא

אינו פדוי, גזירה שמא יאמרו פדיון בשטרות: לפיכך. דאמרין שחייב ליתן לו חמש סלעים אחרים לפדיון בנו: אם רצה הכהן. להחזירם וליתנם לו במתנה רשא. אבל תקנה אחרת ליכא. ואע"פ שהכהן רשאי להחזיר וליתן החמש סלעים במתנה לאבי הבכור, אם דעת אבי הבן סומכת בוודאי שיחזיר לו הכהן החמש סלעים, אין הבן פדוי, בין החזירם הכהן בין לא החזירם. כך נראה מן הגמרא: שְׁנֵאמַר יְהִיה לך ופדה תפדה. כשהיה לך הפדיון או בנו פדוי. והאי קרא לאהרן נאמר:

ט וְלֹא בְּנִכְסֵי הָאֵם. נכסי מלוג של האם. דכתיב (דברים כ"א) כי הוא ראשית אונו לו משפט הבכורה, משמע דאדידיה קאי, כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו: וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשִׁבְחָה. אם השביחו הנכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו, אין הבכור נוטל פי שנים בשבח. אלא שמיין את הנכסים מה הן שוין בשעת מיתת אביהן והבכור נוטל פי שנים בהן בלבד, שנאמר (שם) ככל אשר ימצא לו, לאב בשעת מיתתו: בְּרֹאוּי. בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל ראויין היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן, אין הבכור נוטל בהן פי שנים: וְלֹא הָאִשָּׁה בְּכִתְּבָתָהּ. בשבח שהשביחו. אם אין שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובתה ואח"כ השביחו, אינה נוטלת כתובתה אלא כמה שהיו שוין. ואע"ג דבעלמא בעל חוב גובה השבח, מקולי כתובה שנו כאן. וכן אינה נוטלת בְּרֹאוּי כְּכִמְחֻזָּק: וְלֹא הַבְּנוֹת. נוטלות מוזנות לאחר מיתת אביהן בתנאי כתובתה, ובגן נוקבין די יהיוון ליכי מנאי יהיוון יתכן בביתו ומתונן מנכסאי, לא מן השבח שהשביחו הנכסים ולא מן הראוי לבוא לאחר מיתתו. כיון דמונות הבנות מתנאי כתובה הן בכתובה דמו: וְלֹא הַיָּבָם. הנוטל חלק המת שיבא את אשתו, אינו נוטל חלק אחיו לא מן השבח ולא מן הראוי לבוא. מאי טעמא, דבכור קרייה רחמנא (דברים כ"ה) ויהיה הבכור אשר תלד, בבכור, מה בכור אינו נוטל בשבח ולא בְּרֹאוּי לבוא, אף יבם אינו נוטל לא בשבח ולא בְּרֹאוּי לבוא: וְכֵלָּן אֵין נוֹטְלִין בְּשִׁבְחָה.

משניות מבוארות — קהתי

לגבות כתובתה מנכסי בעלה שמת, אינה גובה אותה מן השבח שהשביחו נכסי הירושה לאחר מיתת בעלה, ולא מן הנכסים שהיו ראויים ליפול בירושה לבעלה ועדיין לא היה מוחזק בהם; וְלֹא הַבְּנוֹת בְּמוֹזוֹנֻתֵיהֶן — שכן מתנאי הכתובה הוא, שתהיינה הבנות ניונות מנכסי אביהן לאחר מותו עד שתארסנה או עד שתבגרנה (משנה כתובות ד, יא), ובאה משנתנו ללמד, שאין ניונות מן השבח שהשביחו הנכסים לאחר מיתת אביהן, ולא מן הראוי, שהוראל והמוזנות מתנאי הכתובה הן, דינן ככתובה; וְלֹא הַיָּבָם — שהיבם את אשת אחיו שמת בלא בנים, הרי זה יורש את כל נכסי אחיו, ואם מת האב ואחר כך מת האח, ועדיין לא חלקו האחים בנכסים שנפלו להם בירושה מאביהם, יורש היבם גם את חלקו של אחיו בנכסי האב, אבל אינו נוטל את חלקו של אחיו בשבח שהשביחו נכסי האב לאחר מיתת האח קודם שחלקו; וכן אינו נוטל בְּרֹאוּי, כגון אם מת האח ואחר כך מת האב, אין היבם נוטל את חלק אחיו בנכסי האב; בגמרא מבואר הטעם, שכתוב בפרשת ייבום (דברים כה, ו): "והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת", ופירושו שלא בא הכתוב אלא ללמדנו, שמצוה בגדול האחים לייבם את אשת אחיו, — ואף על פי שבכל התורה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, כאן באה גזירה שווה ומוציאה את הכתוב מפשוטו, שכן כתוב: "יקום על שם אחיו", ובפרשת ויחי כתוב (בראשית מח, ו): "על שם אחיהם יקראו בנחלתם", מה "שם" האמור שם — נחלה, אף "שם" האמור כאן — נחלה, כלומר שאין כוונת הכתוב כאן לכן הבכור שתלד היבמה לייבם, שייקרא שמו על שם האח המת, אלא הכוונה היא לייבם, ופירוש הכתוב הוא: והיה הבכור אשר תלד — אשר ילדה אם האחים, והיינו הגדול שבהם, שמצוה בו לייבם, כמו שהבאנו לעיל, "יקום על שם אחיו" — יטול את נחלת אחיו המת לאחר שייבם את אשתו; והוא הדין לכל ייבם אחר, שלאחר שייבם את היבמה הרי הוא יורש את נחלת בעלה המת, — מכל מקום הוראל והכתוב קרא לייבם "בכור", למדים שדינו של הייבם כבכור, מה בכור אינו נוטל פי שניים בשבח ולא בְּרֹאוּי כְּכִמְחֻזָּק, אף ייבם אינו נוטל חלק אחיו בשבח ולא בְּרֹאוּי כְּכִמְחֻזָּק, כמו שבארנו לעיל. וְכֵלָּן — כל אלו שנימנו במשנתנו, אֵין נוֹטְלִין בְּשִׁבְחָה, וְלֹא בְּרֹאוּי בְּכִמְחֻזָּק — בגמרא מבואר, שפסיקה זו, שיש בה משום כפל לשון, באה לרבות כדלקמן: אין נוטלים בשבח — שאפילו השביחו הנכסים מאליהם, ללא כל טרחה על ידי האחים, כגון תבואה שהיתה שחת כשמת אביהם, ועכשיו גדלו שיבולים, או תמרים שהיו סמדר ועכשיו הם תמרים גדולים, אף בשבח זה אין נוטלים כל אלו שנימנו במשנה;

בנו, חֵיב לֶתֶן לוֹ — את חמש הסלעים, וּבְנוֹ אֵינוֹ פְּדוּי — בגמרא אמרו: "דבר תורה בנו פדוי לכשתין, ומה טעם אמרו: אין בנו פדוי? גזירה שמא יאמרו: פודים בשטרות. לְפִיכָּה — הוראל וחייב ליתן לכהן חמש סלעים אחרות לפדיון בנו, אִם רָצָה הַכֹּהֵן לֶתֶן לוֹ מִתְּנָה — להחזיר לאבי הבכור חמש הסלעים, וליתן לו מתנה, וְרִשְׁאִי — לעשות כן. ברם, אם דעתו של אבי הבכור סומכת על כך, שבוודאי יחזיר לו הכהן חמש הסלעים, אין בנו פדוי (גמרא; ברטנורא). הַמִּפְרִישׁ פְּדִיּוֹן בְּנוֹ וְאָבֶד, חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ — וצריך לתת לכהן חמש סלעים אחרות, שְׁנֵאמַר: "וְהָיָה־לָּךְ" ו"פְּדָה תִּפְדֶּה" — "כל פטר רחם... באדם ובבהמה יהיה לך. אך פדה תפדה את בכור האדם", פסוק זה נאמר לאהרן הכהן: לכשיהיה לך כסף הפדיון אז יהיה הבכור פדוי.

י ו ש ש י

באור משנה ט

משנתנו באה ללמד בענין בכור לנחלה, באלו נכסים של הירושה הוא נוטל פי שניים.

הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם — שני חלקים, בְּנִכְסֵי הָאֵב — בנכסי הירושה שנפלו לבנים מאביהם שמת, כגון אם היו ארבעה בנים, תיחלק הירושה לחמישה חלקים: שני חלקים לבכור, וחלק אחד לכל אחד משאר הבנים; וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנִכְסֵי הָאֵם — אבל בנכסים שירשו הבנים מאמם אין הבכור נוטל שני חלקים, אלא כל האחים חולקים בשווה; שכן למדים מן הכתוב בבכור לנחלה (דברים כא, יז): "כי הוא ראשית אונו לו משפט הבכורה" — בנכסי האב, ולא בנכסי האם (גמרא). וְאֵינוֹ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּשִׁבְחָה — במה שהשביחו הנכסים לאחר מיתת אביהם קודם שחלקום ביניהם, אלא שמים את הנכסים, כמה היו שווים בשעת מיתת אביהם, ובהם הבכור נוטל פי שניים, שכתוב (שם): "ככל אשר ימצא לו" — לאב בשעת מיתתו; אבל בשבח חולקים כל האחים בשווה. ובגמרא אמרו (בבא קמא צה, ב): "שמיין לו בשבח ומעלה אותו בדמים", כלומר ששמים כמה השביחו הנכסים משעה שמת אביהם עד שחלקו, והבכור שנטל שני חלקים בקרקעות יתן מעות כפי מה ששווה השבח של החלק השני שנטל בזכות הבכורה, ואותן מעות יחלקו בין כולם (דש"י בנזירות נא, ב). וְלֹא בְּרֹאוּי בְּכִמְחֻזָּק — ואין הבכור נוטל פי שניים בנכסים שלא היה האב מוחזק בהם בשעת מיתתו אלא שראויים היו ליפול לו בירושה, ונפלו לבניו לאחר מותו, כמו שנבאר להלן, שכתוב (שם): "בכל אשר ימצא לו". וְלֹא הָאִשָּׁה בְּכִתְּבָתָהּ — וכן אשה הבאה

י אלו שאינן חוזרין ביובלי: והיורש את אשתו, והמניבם את אשת אחיו, והמתנה; דברי רבי מאיר. והקמים אומרים: מתנה כמכר. רבי אלעזר אומר: כלן חוזרין ביובלי. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: היורש את אשתו, יחזיר לבני משפחה, וינפה להם מן הדמים.

פרק תשיעי

א מעשר בהמה נוהג בארץ, ובחוצה לארץ, בפני הפית, ושללא בפני הפית, בחלין, אבל לא במקדשין. ונוהג פירוש ברטנורא

הדר תנא ליה, לאתויי שבחא דממילא, כגון תבואה שהיתה שחת כשמת אביו ועכשיו נעשו שבולים, או תמרים סמדר ונעשו עכשיו תמרים גדולים. דאי מרישא, הוה אמינא כי אין בכור נוטל פי שנים בשבח הני מילי בשבח שמרת בו אחיו כגון זיבול שדות וקשקש ועידור: ולא בראוי כבמחזק, לאתויי אם היה אבי אביהם חי בשעת מיתת אביהם והיו נכסים ראויים ליפול להם כשימות, אע"ג דוראי עתידים ליפול להם ואפילו יש לו בן אחר יטלו אלו חלק אביהם, וסלקא דעתך אמינא דבמחזק דמי, קמשמע לן. דאי מרישא, הוה אמינא דאוי דקתני רישא שאין הבכור נוטל בו, כגון שנפלו להן נכסי אחי אביהן שלא היו לו בנים בשעת מיתת אביהם, ואין ראויין אלא מספק דשמא לא היה לו זרע:

י הבכורה, אינה חוזרת ביובל דכתיב (דברים כ"א) פי שנים, מקיש שני חלקיו זה לזה, מה חלק פשיטותו אינו חוזר ביובל דירושה היא כדכתיב (שם) והיה ביום הנחילו את בניו, אף חלק בכורתו ירושה: ודחורש את אשתו. דהאי תנא סבר דאורייתא היא, לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה (במדבר כ"ז), מכאן שהבעל יורש את אשתו: והמניבם את אשת אחיו. ונמל חלק אחיו, ירושה נמורה היא ואינו מחזירה לשאר אחיו ביובל. דבכור קרייה רחמנא, והיה הבכור, והבכורה אינה חוזרת ביובל כדלפינן: והמתנה כדברי ר' מאיר. דמכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל, ירושה ומתנה לא: והקמים אומרים מתנה כמכר. כדכתיב (ויקרא כ"ה) בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו, וקרא יתירא הוא דהא כבר נאמר (שם) ושבתם איש אל אחוזתו, אלא לרבות את המתנה הוא דאתא: רבי אלעזר אומר כולן חוזרים ביובל. סבר לה כרבנן דאמרו תשובו לרבות את המתנה, והני כוליהו מתנה ניעהו. בכור לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא. והיורש את אשתו, ירושה הבעל דרבנן. והמניבם את אשת אחיו, בכור קרייה רחמנא, מה בכורה חוזרת אף יבם חוזר: היורש את אשתו יחזיר לבני משפחה. ר' יוחנן בן ברוקה סבירא ליה ירושה הבעל את אשתו דאורייתא היא, והכא במאי עסקינן כגון שהורישתו אשתו בית הקברות. ומשום פגם משפחה אמרו רבנן לשקול דמי וליהדר הקברות לבני משפחה: וינפה להם מן הדמים. דמי קבר אשתו. והוא מיהת חייב בקבורתה. והלכה כחכמים דמתנה כמכר, וכר' יוחנן בן ברוקה דבעל שהורישתו אשתו בית הקברות שקל דמי ומהדר בית הקברות לבני משפחה, ומנכה להם מן הדמים דמי קבר אשתו:

ט א מעשר בהמה. כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קודש. ומקריבים חלבו ודמו, ושאר הבשר נאכל לבעלים טהורים בירושלים כדן שלמים.

משניות מבוארות – קהתי

לחברו במתנה, אינה חוזרת לו ביובל, דברי רבי מאיר – הסובר, שלא אמרה תורה שחזרת ביובל אלא בשדה שנמכרה, אבל שדה שקיבל אדם בתורת ירושה, או בתורת מתנה, אינה חוזרת ביובל. והקמים אומרים: מתנה כמכר – וחזרת ביובל לנותן כדן שדה שנמכרה, שכתוב (ויקרא כה, יג): "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו", ופסוק זה מיותר הוא, שהרי נאמר כבר למעלה (פסוק י): "ושבתם איש אל אחוזתו", אלא בא הוא לרבות את המתנה שחזרת ביובל. רבי אלעזר אומר: כלן – כל אלו שנימנו לעיל במשנה, חוזרין ביובלי – רבי אלעזר סובר כחכמים, שמתנה כמכר, וכל אלו שנוכרו במשנה מתנה הם ולא ירושה, שכן בבכור כתוב: "לתת לו פי שנים", ומכאן שהתורה קוראה לחלקו של הבכור "מתנה"; וירושת הבעל אינה אלא מדברי סופרים, ודינה כמתנה ולא כירושה; והמייבם את אשת אחיו הרי דינו כבכור. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: היורש את אשתו, יחזיר לבני משפחה – בגמרא מבואר, שרבי יוחנן בן ברוקה סובר שירושת הבעל מן התורה היא, אלא שכאן מדובר בבעל שירש מאשתו בית הקברות ששייך למשפחתה, וכיון שפגם הוא למשפחה שיהא בית הקברות שלה נשאר בידי אחרים, לפיכך אמרו חכמים שיחזיר את בית הקברות לבני המשפחה, והם יתנו לו את דמיו, וינפה להם מן הדמים – את דמי קבר אשתו, שהרי חייב הוא בקבורתה. והלכה כחכמים שמתנה כמכר, והלכה כרבי יוחנן בן ברוקה בענין בית הקברות.

ש ב ת ק ו ד ש

באור משנה א

כתוב בתורה (ויקרא כז, לב): "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה". פסוק זה בא ללמד, שמצוה להפריש אחד מעשרה מכל בהמות טהורות שיוולדו לאדם בכל שנה ושנה (רמב"ם הל' בכורות ו. א). פרקנו עוסק בפרטי הדינים של מעשר בהמה. וכבר הוכחנו בפתיחה למסכתנו, שפרק זה סודר במסכת בכורות, משום שמעשר בהמה דומה לבכור בהלכות רבות, אלא שאין לכתן חלק בו, ומקריבים אמוריו, ובשור נאכל לבעלים בירושלים כדן שלמים. ואם נפל בו מום, הרי הוא נאכל בטומאה בכל מקום. – בעלי התוספות מבארים: "בכל מקום רגל התנא להוכיח בכור ומעשר ופסח, ששורים במתנותיהם, לכן שונה התנא מעשר אגב בכור; ופסח שדיניו מרובים שונה במסכת פסחים".

ולא בראוי כבמחזק – אפילו בנכסי אבי-אביהם שמת לאחר מיתת אביהם, אין הבכור נוטל פי שניים; שכן סבורים היינו לומר, שלא נקרא "ראוי" אלא בכגון שנפלה להם ירושת אחי-אביהם לאחר מיתת אביהם, משום שספק אם אביהם יירש, אבל בנכסי אבי-אביהם שנפלו להם לאחר מיתת אביהם, הואיל ואביהם ודאי היה יורשם, הרי זה כאילו היה מוחזק בהם, ויטול בהם הבכור פי שניים; לפיכך חזרת המשנה על פיסקה זו להשמיענו, שכל נכסי ירושה שלא היה אביהם מוחזק בהם ממש בשעת מיתתו, דהיינו שלא היו ברשותו, ואפילו נכסי אבי-אביהם שנפלו להם לאחר מיתת אביהם, אינם בכלל "מוחזק" אלא בכלל "ראוי", ואין הבכור נוטל בהם פי שניים; והוא הדין לכל אלו שנימנו במשנה – האשה בכתובתה, והבנות במזונותיהן, והייבם – שאינם נוטלים אלא במוחזק ממש, ולא בראוי, כמו שבארנו לעיל.

באור משנה י

כתוב בתורה (ויקרא כה, כה-כח): "כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו... ויצא (ממכרו) ביובל ושב לאחוזתו": מכאן, שאם אדם מכר שדה שנפלה לו בירושה, הרי היא חזרת לו בתחילת שנת היובל, שאין שדה אחוזה נמכרת לצמיחות אלא עד שנת היובל (שם שם, כג).

אלו – המנויים להלן, שאינן חוזרין ביובלי: הבכורה – החלק שהבכור מקבל יתיר על אחיו אינו חוזר לאחים ביובל, שכתוב בבכור (דברים כא, יז): "לתת לו פי שנים" – מקיש הכתוב שני חלקיו של הבכור זה לזה, מה החלק שמקבל כאח פשוט אינו חוזר ביובל, שירושה היא, אף החלק הנוסף שמקבל כבכור, דין ירושה לו, ואינו חוזר ביובל. והיורש את אשתו – שסובר התנא, שירושת הבעל מן התורה היא, שכתוב (במדבר כה, יא): "ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה", ודרשו: "שארו" זו אשתו, ובא הכתוב ללמד שהבעל יורש את אשתו, ומכאן שאין ירושת הבעל חזרת ביובל. אבל הרמב"ם סובר, שירושת הבעל אינה מן התורה אלא מדברי סופרים; ומכל מקום פוסק הוא שאינה חוזרת ביובל, לפי שחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, והמניבם את אשת אחיו – שירוש את כל נכסי אחיו המת, אינו מחזירם ביובל לשאר אחיו, שדינו כבכור, כמו שבארנו במשנה הקודמת, והמתנה – הנותן שדהו

בַּבֶּקֶר, וּבַצֶּאֱן, וְאֵינָן מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה; בִּכְבָּשִׁים, וּבְעִזִּים, וּמִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה; בַּחֲדָשׁ וּבִישָׁן, וְאֵינָן מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. שֶׁהָיָה בְּדִין: מָה אִם הַחֲדָשׁ וְהַיִּשָּׁן שְׂאִינָן פְּלָאִים זֶה בְּזֶה, אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה – הַכְּבָשִׁים וְהָעִזִּים שֶׁהֵם פְּלָאִים זֶה בְּזֶה, אֵינוּ דִין שֶׁלֹּא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה? תִּלְמוּד לֹאֹמֵר (ויקרא כו, לב): "וְצֶאֱן" – מִשְׁמַע כָּל צֶאֱן אֶחָד.

ב מַעֲשֵׂר בַּהֶמָּה מִצִּמְרָף כְּמֵלֵא רִגְלָהּ בַּהֶמָּה רֹעֶהָ. וְכַמָּה הִיא רִגְלָהּ בַּהֶמָּה רֹעֶהָ? שֶׁשָּׂה עֶשֶׂר מִיל. הִיא בֵּין אֵלּוּ לָאֵלּוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיל – אֵינָן מִצְטָרְפִין. הִיא לֹא בְּאֻמָּצָע – מִבֵּיא וּמִעֲשָׂרָן בְּאֻמָּצָע. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: הִירְדָן מִפְּסִיק לְמַעֲשֵׂר בַּהֶמָּה.

פירוש ברטנורא

ואם בעל מום הוא, אוכלים אותו במומאה בכל מקום: **בפני הבית ושלא בפני הבית.** והאידינא אמור רבנן דלא ליפרשו מעשר בהמה, משום תקלה, דאין לנו בית להקריבה וצריך להשיאו עד שתפול בה מום ואחרי כן לדי תקלה דגיה ועבודה, או שמא ישמחנה בלא מום: **אבל לא במקדש.** כגון קדשים קלים, דאיכא למאן דאמר מומן בעלים ניהו סד"א ליעשר, קמ"ל והיה קודש אמר רחמנא ולא שכבר קדוש: **בכבשים ועזים.** כלומר נהוג כבבשים ובעזים: **ומתעשרין מזה על זה.** מדברי רחמנא וצאן כדלקמן דמשמע כל צאן מין אחד חשיב ליה לענין מעשר: **בחדש.** שנולדו לאחר ראש חודש אלול שהוא ראש השנה למעשר בהמה: **ובישן.** שנולדו קודם אלול: **ואין מתעשרין מזה על זה.** מן החדש על הישן ומן הישן על החדש. דרבי (יד) עשר תעשר, בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, מה מעשר דגן מחדש על הישן לא דהא כתיב שנה שנה, דמשמע ולא משנה זו על שנה אחרת, אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא:

ב כמלא רגל בהמה רועה. כמו שיכולות להשתמר ברועה אחד כשהבהמות רועות ומתרחקות זו מזו. והיינו שש עשרה מיל, דבהכי שלמא עינא דרועה. ואם יש לו חמש בהמות בכפר זה וחמש בכפר אחר רחוק זה מזה שש עשרה מיל, מכאן לתוך דיר אחד ומעשרן. ואם רחוקות יותר, פטורות. דאמר קרא (וימיה ל') תעבורנה הצאן על ידי מונה, משמע אם יכולות להמנות ברועה אחד מקרי צאן, ותעבורנה תחת השבט להתעשר, ואי לא לא: **שלושים ושנים מיל אינן מצטרפין.** משום דבעי לתמיך בסמוך שאם היה לו עדר באמצע, אותן האמצעיות מצטרפות את הצדדים, להכי תני שאם הצדדים רחוקות זו מזו שלשים ושנים מיל אין האמצעי מצטרף: **מביא ומעשר באמצע.** לא מביא באמצע ממש קאמר: **הירדן מפסיק.** שאם היו לו חמש בהמות מכאן וחמש

משניות מבוארות – קהתי

זֶה בְּזֶה – שני מינים שונים הם, **אינן דין שלא יתעשרו מזה על זה** – כלום אינו קל וחומר? **תלמוד לומר: "וְצֶאֱן"** – ויכל מעשר בקר וצאן, **מִשְׁמַע כָּל צֶאֱן אֶחָד** – משמעותה של המלה "צאן" היא, שכל המינים הכלולים בשם "צאן", הכבשים והעזים, נחשבים כמין אחד לענין מעשר בהמה, ומעשרים מזה על זה. ויש גורסים: כל משמע צאן אחד – כל המשמעות של צאן הוא אחד למעשר בהמה, והרי כבשים ועזים כולם קרויים בשם צאן, שכתוב (ויקרא א, י): "וְאֵם מִן הַצֶּאֱן קִרְבָּנוּ מִן הַכְּבָשִׁים אוּ מִן הָעִזִּים". הלכך מתעשרים הם מזה על זה ("מלאכת שלמה").

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, כיצד מצטרפות הבהמות שיש לאדם במקומות שונים, כדי להתחייב במעשר.

מַעֲשֵׂר בַּהֶמָּה מִצִּמְרָף כְּמֵלֵא רִגְלָהּ בַּהֶמָּה רֹעֶה – בהמותיו של אדם מצטרפות להיות עדר של עשר בהמות החייבות במעשר, אם נמצאות הן בשטח שיש בו כדי מרחק שבהמה כשהיא רועה מרחיקה והולכת ועינו של הרועה שולטת בה ומשמרה. **וְכַמָּה הִיא רִגְלָהּ בַּהֶמָּה רֹעֶה? שֶׁשָּׂה עֶשֶׂר מִיל** – כגון אם יש לו חמש בהמות בכפר אחד וחמש בהמות בכפר אחר והמרחק ביניהן אינו אלא ששה עשר מיל (מיל הוא ארבעים אמה). הרי הן מצטרפות לעדר אחד וחייבות במעשר. אבל אם המרחק ביניהן הוא יותר מששה עשר מיל, אינן מצטרפות ופטורות מלהתעשר. **הִיא בֵּין אֵלּוּ לָאֵלּוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם מִיל** – כגון שהיו לו תשע בהמות בכפר אחד ותשע בהמות בכפר אחר, והמרחק ביניהן שלושים ושנים מיל, **אֵינָן מִצְטָרְפִין** – לעדר אחד; ואמנם כבר שנינו ברישא שאין הבהמות מצטרפות כשהן רחוקות זו מזו יתיר על ששה עשר מיל, אלא שפסקה זו נשנתה משום הפסקה שלאחריה: **הִיא לֹא בְּאֻמָּצָע** – אם באמצע המרחק שבין בהמותיו, הרחוקות זו מזו שלשים ושנים מיל, כמו שבארנו לעיל, היתה לו בהמה אחת, ונמצא שאין היא רחוקה משני הצדדים אלא ששה עשר מיל, והרי היא מצטרפת לכל אחד מן הצדדים להשלימו לעדר של עשר בהמות, **מִבֵּיא וּמִעֲשָׂרָן בְּאֻמָּצָע** – מביא את כל הבהמות הללו וכונסן לדיר, ומעשרן כאלו כולן באמצע; והתשע הנותרות בדיר מצטרפות לעדר אחר, כשיולדו לו אחר כך

מַעֲשֵׂר בַּהֶמָּה נוֹהֵג בְּצֶאֱן, וּבַחֲצִיזָה לְצֶאֱן – בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ, **בְּפָנֵי הַבֵּית, וְשֹׁלָא בְּפָנֵי הַבֵּית** – בין בזמן שבית המקדש קיים ובין בזמן שאין בית המקדש קיים, אלא שבזמן שאין בית המקדש קיים (או בחוץ לארץ אפילו בזמן שבית המקדש קיים, לרבי עקיבא הסובר שאסור להעלות מעשר בהמה מחוץ לארץ ולהקריבו במקדש. – **גמרא**) צריך להמתין עד שיפול בו מום, ונאכל בכל מקום. בגמרא אמרו, שעכשיו ביטלו חכמים מעשר בהמה משום חשש תקלה, שמא עד שיפול בו מום ייכשל באיסור גיהה ועבודה, או שמא ישחטנו קודם שיפול בו מום (וב"ש ובא"ט תעשה" מותר לחכמים לעקור דבר תורה. – עיין "חוטפות יום טוב"). **בְּחֵלִין** – מעשר בהמה נהוג בבהמות חולין, **אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשִׁין** – אפילו בקדשים קלים, כגון שלמים, שממון בעלים הם (לדעת רבי יוסי הגלילי). אין מעשר בהמה נהוג בהם, שכתוב במעשר בהמה: "ויהיה קודש", ולא שכבר קודש (**גמרא בכורות נג, ב**). **וְנוֹהֵג בַּבֶּקֶר, וּבַצֶּאֱן** – כמו שכתוב: "ויכל מעשר בקר וצאן", **וְאֵינָן מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה** – מן הבקר על הצאן, או מן הצאן על הבקר; **בִּכְבָּשִׁים, וּבְעִזִּים** – ונהוג בכבשים ובעזים, **וּמִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה** – מן הכבשים על העזים, או מן העזים על הכבשים, כמבואר הטעם לקמן; **בַּחֲדָשׁ** – ונהוג בבהמות שנולדו בשנה זו, **וּבִישָׁן** – ובבהמות שנולדו בשנה שעברה; להלן במשניות ה-ו מבואר, ששנת מעשר בהמה מתחילה בראש חודש אלול: **וְאֵינָן מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה** – מן החדש על הישן, או מן הישן על החדש; ובגמרא למדים זה מן הכתוב (**דברים יד, כב**): "עשר תעשר" – בשני מעשרות הכתוב מדבר: אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן; והוקש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן אין מעשרים מן החדש על הישן או להיפך, שהרי כתוב: "שנה שנה", ודרשו מכאן, שאין מעשרים משנה לחברתה, אף מעשר בהמה אין מעשרין מן החדש על הישן או להיפך. **שֶׁהָיָה בְּדִין** – שהיה אפשר לדון בקל וחומר, שאין מעשרים מן הכבשים על העזים ולהיפך: **מָה אִם הַחֲדָשׁ וְהַיִּשָּׁן שְׂאִינָן פְּלָאִים זֶה בְּזֶה** – כבשים שנולדו בשנה זו וכבשים שנולדו בשנה שעברה, או עזים משנה זו ועזים משנה שעברה, אינם כלאים זה בזה, ואף על פי כן **אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה** – כמו ששנינו לעיל, **הַכְּבָשִׁים וְהָעִזִּים שֶׁהֵם פְּלָאִים**

פירוש ברטנורא

בהמות מכאן וירדן באמצע, אין מצטרפין ופטורות. ואין הלכה כר' מאיר:

משניות מבוארות – קהתי

ופטורות מן המעשר. בגמרא מבואר הטעם, לפי שנאמר (יהושע יח, כ): "והירדן יגבול אותו לפאת קדמה" – הכתוב עשאו גבול בפני עצמו. ואין הלכה כרבי מאיר.

עוד בהמות (גמרא ורש"י בכורות נד, ב). רבי מאיר אומר: הירדן מפסיק למעשר בהמה – שאם יש לאדם עשר בהמות משני עברי הירדן, כגון חמש מצד זה וחמש מצד זה, אינן מצטרפות לעדר אחד,

המשך מעמוד רכד

לאיסור. מסיקה הגמרא: תיובתא – אכן פירכא היא, ונדחו דבריו, שבדאי רבי שמעון התיר בכל אופן.

משנה

המכבה את הנר בשבת, פעמים שחייב, ופעמים שפטור. האופנים בהם המכבה את הנר בשבת פטור: המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נקרים – כגון שמתירא מפני הפרסיות, שאוסרים ביום אידם להדליק אש מחוץ לבית עבודה זרה שלהם, וכן המכבה את הנר מפני ליסמים, כדי שלא יראו שיש אדם בבית ויבואו לגזולו, וכן המכבה את הנר מפני רוח רעה הבאה עליו, ובחושך שאינו רואה נוח לו, וכן המכבה את הנר מפני החולה כדי שישן, פטור. אבל אם מכבה את הנר בכהן – כשהוא חס על הנר – הכלי שהפחיתו דולקת בו, שחושש שיפקע – [ישבר] מחמת חום האש, וכן אם מכבה בכהן – כשהוא חס על השמן שלא יכלה, או בכהן – [כשהוא חס] על הפחיתו שלא תכלה, חייב חטאת. רבי יוסי תולק: רבי יוסי פוטר בכולן – בכל האופנים האמורים, חוץ מן המכבה כשהוא חס על הפחיתו שחייב, מפני שהוא עושה – [עושה את הפחיתו] פהם בכיבויו זה.

בלבית הבגד, כמו שנאמר (דברים כב יא) 'לא תלבש שעטנז', ולא אסרה תורה אלא לבישה שהיא כדי ליהנות בדרך כל הלובושים, ובלבד שלא יתכוין ליהנות מהכסות שהיא שעטנז, שאם הוא עומד בכהן, לא יתכוין שתגן עליו הכסות מפני החמה, ואם הוא עומד בנשים, לא יתכוין שתגן עליו הכסות מפני הנשים, והיינו כדעת רבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר. והענין – אנשים כשרים המרחיקים עצמם מכל דבר שיכול לגרום שהבריות יוציאו עליהם לעז, אינם לובשים את בגדי השעטנז כלל, אלא מפשילין אותם בפקל לאחוריהן, כלומר, תולים את הבגדים על מקל בקצהו האחד, ואת קצהו השני של המקל מניחים על כתפיהם, ואין כתפיהם נוגעות בכלאים. מסיים רבה את קושייתו: והא קמא – והרי כאן, במוכרי כסות, דאפשר לכל אדם למיזבד – [לעשות] בענין ולהפשיל את הבגדים על גבי מקל, ובאופן זה לא יצטרך כלל ללבוש שעטנז, דכי קמיים דמי – ואופן זה דומה לספסלים קטנים שאפשר לסלטלם בלא גרירה, ואף על פי כן פי לא מתכוין ללבושם כדי ליהנות מהם, שרי – [מתיר] רבי שמעון ללבשם בכתף, ותיובתא – כאורה דבר זה הוא פירכא דרבי ירמיה רבה – לרבי ירמיה רבה שאמר שגם רבי שמעון לא התיר דבר שאינו מתכוין, אלא כשאין אפשרות להמנע מהפעולה שיכולה להביא

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

אליעזר לטעמיה – [לשיטתו] ורבי עקיבא לטעמיה – [לשיטתו], דתנן (בבלי פסחים פ"א, א) אריג פחות משלשה על שלשה טפחים, שהתקינו – שיחד אותו לפקק בו את המרחץ – לטתום בו את הנקבים שהמים באים דרך שם למרחץ, וכן אם התקינו לנער בו את הקדירה – לאחוז על ידו בשולי קדירה חמה לנער האוכל שבה לתמחוץ, וכן אם התקינו לקנח בו את הרתמים מהאבק שעליהם שלא יתערב עם הקמה, בכל אלו האופנים שהם תשמישים גרועים, בין אם האריג מן המוכן – מוכן ומוצנע לתשמיש, כמבואר בסמוך, ובין שאין מן המוכן, הרי האריג פחות – מקבל טומאה, שאין יחודו לתשמיש שאינו חשוב מבטלו מתורת בגד, דכרי רבי אליעזר. ורבי יהושע אומר, בין מן המוכן, ובין שלא מן המוכן, מהור – אין מקבל טומאה, שביחודו לתשמיש שאינו חשוב נבטל מתורת בגד. רבי עקיבא אומר, מן המוכן, פחות, שאז לא נבטל ממנו שם בגד, ושללא מן המוכן, מהור, נבטל ממנו שם בגד. הגמרא מבארת מהו 'מוכן' ואינו מוכן שנוכרו בדברי התנאים, ובמה נחלקו התנאים, ועל פי זה תבאר המחלוקת במשנתנו: ואמר עולא, ואיתימא – ויש אומרים שאמר זאת רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, הכל – כל התנאים מודים שאם ירקו – את האריג שיחדו לתשמיש גרוע, פחות, דכרי הכל מהור מלקבל טומאה, שבוז שזרקו לאשפה ביטל ממנו שם בגד.

בתנור עצים שהיו תלושים מערב יום טוב ומוכנים להסקה, עד שהעצים המוכנים יהיו רוב והעצים שנשרו המיעוט, ואזי בטלים העצים המוקצים ברוב, ומפיקין כולם יחדיו. וכמו כן המסיק בכלים, מרבה עליהם עצים שאינם מוקצים, וכך יכול להפך בכלים גם אחר שנשרפו במקצת ונעשו מוקצים. לעיל (כח) הובא ביאורו של רב אדא בר אבהו במחלוקת התנאים במשנה לענין טומאה, ובמחלוקתם לענין נר שבת, ורבי ביאר את מחלוקתם לענין הדלקת נר שבת. רב המנונא מבאר בדרך אחרת את מחלוקתם לענין טומאה. שיעור בגד שיש לו חשיבות לענין הוא שלש על שלש אצבעות, שמשמש בו לעשות ממנו טלאי לנקב שבבגדו. והשיעור לעשירי הוא שלשה על שלשה טפחים. בגד מקבל טומאה כבר בשלש על שלש, כיון שהוא ראוי לענין אמנם בגד הראוי לענין ולא לעשירי, שיחדו לתשמיש קל שאינו חשוב, יש אופנים שבטל מחשיבותו ואינו מקבל טומאה, כפי שיתבאר בסמוך. רב המנונא מעמיד את משנתנו באופן זה: רב המנונא אומר, קמא – כאן במשנתנו, בבגד פחות משלשה על שלשה טפחים עקיבא, ומקולי מלגיות שנו קמא, כלומר, מדובר שעשה הפחיתו מסמרטוטים הקלים בעיניו, כגון אלו המיוחדים לפקוק מרחץ וכדלהלן. ובמשלניות אלו סובר רבי אליעזר שמקבלות טומאה, ורבי עקיבא סובר שאינן מקבלות. ואזא – והלך רבי

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

בני העיר שמכרו רחובה של עיר. יש בו קדושה כדמפרש בגמ' הואיל ומתפללין בו בתעניות ובמעמדות: **לוקחין ספרים** – נביאים וכתובים. **אבל מכרו תורה כו'** – שמעלין בקדש ולא מורידין – תוספתא: "מעלין בקדש" דכתיב "ויקם משה את המשכן" (שמות מ). בצלאל עשה, ומשה שהיה גדול ממנו הקימו. ולא מורידים – דכתיב "את מחותות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו" וגו' (במדבר יז) כיון שהוקדשו – הוקדשו. עד כאן. **וכן במוטריהן** – מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה – לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה. **נמרא זו דברי רבי מנחם כו'** – בהדיא אמרינן בתוספתא דמגילה (פרק ב) דהוא אמרה. **הואיל והעם מתפללים בו בתעניות ובמעמדות** – כדתנן במסכת תעניות (טו, א): עברו אלו ולא נענו – מוציאין את התיבה לרחובה של עיר – תוספתא. ובמעמדות תנן: מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית. ותניא בגמרא: אנשי מעמד נכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשבת. אפשר בית הכנסת היה להם קבוע ברחובה של עיר ומתכנסין שם המעמד כולו, כדרך ששנינו בביכורים (פרק ג משנה ב): כל העיירות שבמעמד מתכנסין לעיירות של מעמד, ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים ולנין שם, והיה הממונה אומר "קומו ונעלה ציון אל ה' אלהינו". הא למדת: כינוס עיירות ברחוב היתה, ואקראי הוי, שמעמד הזה אינו חוזר חלילה עד חצי שנה.

דף כה ע"א: **פרק רביעי** – **בני העיר משנה** משנתנו מבארת דיני קדושת בית הכנסת וספר תורה ותשמישיהם ומכירתם: רוב **בני העיר שִׁמְכְרוּ רְחוּבָהּ שֶׁל עִיר** שהתפללו בו בתעניות (ראה תענית טו), יש בו קדושה ואסור להשתמש בדמיו לחולין, שמעלים בקודש ואין מורידים, אלא **לוקחין בְּדָמָיו בֵּית הַכְּנֶסֶת** שקדושתו חמורה יותר. ומטעם זה אם מכרו את **בֵּית הַכְּנֶסֶת**, **לוקחין** בדמיו רק **הַתֵּיבָה** – ארון הקודש שמינים בו ספר תורה שקדושתו גדולה יותר. וכן אם מכרו את **הַתֵּיבָה**, **לוקחין** בדמיה רק **מִטְפָּחוֹת** – מעלי ספרי תורה שקדושתם גדולה יותר. ואם מכרו **מִטְפָּחוֹת**, **יִקְחוּ** בדמיהן רק **סְפָרִים** – ספרי נביאים וכתובים שקדושתם חמורה ממיטפחות. וכן אם מכרו **סְפָרִים**, **לוקחין** בדמיהן ספר **תוֹרָה** שקדושתו חמורה יותר. המשנה מבארת את הדין ההפוך: **אֲבָל אִם מָכְרוּ סֵפֶר תוֹרָה**, **לֹא יִקְחוּ** בדמיו **סְפָרִים**, שקדושתם פחותה מקדושתו, ונמצא שמוזרז מקדושתו. ומטעם זה אם מכרו **סְפָרִים**, **לֹא יִקְחוּ** בדמיהן **מִטְפָּחוֹת**. ואם מכרו **מִטְפָּחוֹת**, **לֹא יִקְחוּ** בדמיהן **תֵּיבָה**. ואם מכרו **תֵּיבָה**, **לֹא יִקְחוּ בֵּית הַכְּנֶסֶת**. ואם מכרו **בֵּית הַכְּנֶסֶת**, **לֹא יִקְחוּ** בדמיו **אֶת הָרְחוּבָה**. וכן כל דבר שקדושתו גדולה יותר, אין לוקחים בדמיו דבר שקדושתו פחותה יותר.

מוסיפה המשנה: **יֵכֶן הַדִּין בְּמוֹטְרֵיהֶן**, כשמכרו אחד מדברים אלו וקנו בחלק מדמיו דבר קדוש יותר, חלה קדושתו גם על מותר הדמים, ואין לקנות בהם דבר שקדושתו פחותה יותר, כי מעלים בקודש ואין מורידים.

גמרא שנינו במשנה: **בְּנֵי הָעִיר שִׁמְכְרוּ רְחוּבָהּ שֶׁל עִיר** לוקחין בדמיו בית הכנסת. הגמרא מביאה מחלוקת בזה: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, מה ששנינו שאין לקנות דברי חולין בדמי רחובה של עיר, זו **דְּבָרֵי רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסִי סְתוּמָתָא**, **אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים הָרְחוּבָה אֵין בּוֹ מִשּׁוּם קְדוּשָׁה**, ומותר לקנות בדמיו אף דברי חולין. מבארת הגמרא: **וְרַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסִי מַעֲמִיחַ שִׁישׁ קְדוּשָׁה בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר, הוּאִיל וְהָעָם מִתְפַּלְּלִין בּוֹ בְּתַעֲנִיּוֹת** על עצירת גשמים (תענית טו), **וּבְמַעֲמָדוֹת**, שישראלים שהגיע זמנם לעמוד בהקרבת התמיד ולא יכלו לעלות לירושלים, התכנסו בעריהם וקראו במעשה בראשית (שם כו), והתענו והתפללו שיעלה הקרבן לרצון. **וְרַבִּנָּן סָבְרוּ**, שאף שהתפללו ברחוב במועדים אלו, **הֵהוּא אֶקְרָא בְּעֵלְמָא** ואינם מתפללים בו תדיר, ולכן אין בו קדושה ומותר להוציא דמיו לחולין.

שנינו במשנה: **בֵּית הַכְּנֶסֶת לוקחין תֵּיבָה**.

מבואר במשנה שמותר למכור בית הכנסת. הגמרא מגבילה זאת: **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן**, **לֹא שָׁנוּ** שמותר למכור **אֶלָּא בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּפָרִים** שמתפללים בו רק בני הכפר ונבנה רק על דעתם, **אֲבָל בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁל כְּרִיבִין** – עיירות גדולות, **בֵּינוֹן דְּמַעֲלָמָא אֵתוּ לֵיהּ** – כיון שמתקבצים לשם רבים שאינם מבני העיר ומתפללים בו, **לֹא מָצוּ מוֹבְנֵי לֵיהּ כְּלָל**, משום דְּהָוָה לֵיהּ בית הכנסת **דְּרַבִּים** ולא רק של בני העיר, ואינם יכולים למוכרו.

הגבלה להלכה זו: **אָמַר רַב אֲשִׁי, הָאִי בִּי כְּנִישָׁתָא דְּמִתָּא מְחִסָּא** – בית הכנסת של העיר מחסיא שאני רבו, **אָף עַל גַּב דְּמַעֲלָמָא אֵתוּ לָהּ**, מכל-מקום **בֵּינוֹן דְּאִדְעָתָא דִּידֵּי קָאָתוּ** – שנכנסים בשעריה על דעתי, לכן **אִי בְּעִינָא מוֹבְנֵינָא לָהּ** – אם ארצה אוכל למוכרו.

ובתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי ובמעמדות לא גרסינן, ומפרש שלא היתה תפילתן ברחוב. עד כאן. **אקראי בעלמא** – אינו תדיר. **לא שנו** – דיכולין למכור בית הכנסת אלא של כפרין. **אבל של כרכין** – הוה להו בתי כנסיות דרבים, והכל בעליהן, ואין בני העיר לבדם בעלים להם.

עֲשִׂישִׁית – כלי זכוכית גדול המשמש להדלקה, שהדליק בה נר
 חנוכה בערב שבת, והיתה דולקת והולכת כל היום כולו, לְמוֹצָאֵי
 שֶׁבֶת אם בא להדליק בה נר חנוכה, מִכְבָּה, וּמְדִלֵיקָה למצות לילה
 זו.
 ומעתה, אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא הִדְלִיקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה, שְׂפִיר – מובן שאין
 צריך לעשות הנחה חדשה, אֵלָּא אִי אִמְרַת הִנָּחָה עוֹשֶׂה מִצְוָה, הָאִי
 – מה שאמר מִכְבָּה וּמְדִלֵיקָה, קִשְׁה, וכי די בכך, והלא מִכְבָּה
 וּמְדִלֵיקָה ומניחתה ומדליקה, מִבְּעֵי לִיה לרבי יהושע בן לוי לומר.
 וְעוֹד, מִדְּקָא מְבָרְכִין קודם ההדלקה אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ וְצִוּנוּ
 לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה, שָׁמַע מִיָּה הִדְלִיקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה, שאילו
 הנחה העיקר, היינו צריכים לברך 'להניח נר של חנוכה' בשעת
 הנחת הנר במקומו. מסיקה הגמרא: אכן שָׁמַע מִיָּה שהדלקה
 עושה מצוה.
 הגמרא מציינת חידוש דין העולה מכך שהדלקה עושה מצוה:
 וְהִשְׁתָּא דְאִמְרִין הִדְלִיקָה עוֹשֶׂה מִצְוָה, אם הדליקה חרש שוטה וקִמָּן,
 אף שהניחה המחויב במצוה, לֹא עָשָׂה וְלֹא כָלוּם. אמנם אֲשֶׁר וְדָאִי
 מְדִלֵיקָה, ומוציאה אחרים ידי חובת המצוה, כְּדָאִמְרַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן
 לֵוִי, נָשִׁים תִּיבּוֹת בְּנֵי חֲנוּכָּה, אף שפטורות הן מכל מצות עשה
 שהזמן גרמא, מפני שָׂאֵף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֶּסֶם, של ההצלה מידי
 היוונים, שהיוונים גזרו שכל בתולה הנישאת תבעל תחילה לשר.
 הגמרא דנה בחיוב אורח בנר חנוכה: אִמְרַר רַבִּי שֵׁשֶׁת, אִכְכְּנָאִי –
 המתארח בבית אחרים חייב בְּנֵי חֲנוּכָּה, ואין יוצא חובתו בהדלקת
 בעל הבית.
 אִמְרַר רַבִּי יוֹדָא, מְרִישׁ בִּי הוֹיָא בִּי רַב – בתחילה (בימי בחרותי)
 כשהייתי לומד אצל רבותי, מִשְׁתַּתְּפָנָא בְּפִרְשֵׁי בְּהָדִי אוֹשְׁפִיָּא –
 הייתי נותן כמה פרוטות למארח אותי כדי להשתתף עמו בשמן,
 וכך יצאתי ידי חובתי בהדלקתו נר חנוכה, כְּתֵר דְּנִסְכֵּי אִיתְתָּא –
 אחר שנשאתי אשה, ולפעמים הייתי מתארח אצל אחר, אִמְיָנָא –
 אמרתי, הִשְׁתָּא וְדָאִי לֹא צְרִיכָנָא להשתתף עם בעל הבית, דְּקָא
 מְדִלֵיקִי עָלֵי בְּנֵי בִיתִי – שמדליקים עבורי בביתי, ויוצא אני בזה
 חובת ההדלקה.
 הגמרא מבארת איזה שמן מובחר ביותר לנר: אִמְרַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן
 לֵוִי, כָּל הַשָּׁמֶנִים כּוֹלֵן יִפִּין לֵנֵר, וְשָׁמֵן זֵית מִן הַמִּבְבָּה, ולכן המהדר
 ידליק נר חנוכה בשמן זית.
 אִמְרַר אַבְי, מְרִישׁ הוּהּ מְתֵיר מִר אֲמִשְׁחָא דְשׁוֹמְשֵׁמִי – בתחילה היה
 מורִי (רבה) מחזר להדליק נר חנוכה בשמן שומשוּמִי, אִמְרַר, הָאִי
 מְשִׁירָה נְהוּרִיה טָפִי – אורו נמשך יותר זמן ואינו כלה מהר כשמן זית.
 בִּין דְּשָׁמֵן לֹא לֹאָה דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי שֶׁשָּׁמֵן זֵית הוּא הַמּוּבָחַר,
 מְתֵיר אֲמִשְׁחָא דְיִתָּא – שמן זית, אִמְרַר, הָאִי צָלִיל נְהוּרִיה טָפִי – אורו
 צלול ומאיר יותר.
 אגב המאמר הקודם מביאה הגמרא מאמר דומה. דרך הכנת הדיו
 כך הוא, מעשנים כלי זכוכית על ידי שכוּפִים אותו על נר דולק
 וכדומה, עד שמשחיר, ואז מגרדים את השחורית שדבקה בו,
 ומגבלים אותה עם מעט שמן, ומניחים אותה בחמה להתייבש,
 וממחים אותה בתוך שאר סממני הדיו. וְאִמְרַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי, כָּל
 הַשָּׁמֶנִים יִפִּין לַחֲכֵנָה דִּיּו, וְשָׁמֵן זֵית מִן הַמִּבְבָּה.
 מסתפקת הגמרא: אִיפְעָא לָהּ, האם שמן זית מובחר ביותר לִנְבֵּל
 בו את השחורית, או שהוא מובחר ביותר לְעֵשֶׂן בו את כלי
 הזכוכית.
 פושטת הגמרא: תָּא שָׁמַע, דְּתָנִי רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ זוטרא, כָּל הַשָּׁמֶנִים
 יִפִּין לֵדִיּו, וְשָׁמֵן זֵית מִן הַמִּבְבָּה, בִּין לִנְבֵּל בִּין לְעֵשֶׂן.
 דעה חולקת: רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ זוטרא מְתִי הֵךְ, כָּל הַשָּׁמֶנִים יִפִּין לֵדִיּו,
 וְשָׁמֵן זֵית מִן הַמִּבְבָּה. ולדבריו שמן זית מובחר ביותר רק לעשן.
 מימרא נוספת לענין הכנת דיו: אִמְרַר רַב הוּנָא, כָּל הַשָּׂרְפִין – גומי
 היוצא מן העץ, יִפִּין לַחֲכֵנָה דִּיּו, וְשָׂרְפָה הַיּוֹצֵא מֵעַץ קָטָף יָפָה
 מְכֻלָּם.
 הגמרא עוברת לדון בברכת נר חנוכה: אִמְרַר רַב תִּיָא בְּרַ אֲשִׁי אִמְרַר
 רַב, הַמְדִלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה צְרִיךְ לְבָרַךְ קודם ההדלקה.
 וְרַב יְרֵמְיָה אִמְרַר, גַּם הָרֹאֵה – העובר בשוק ורואה נר שֶׁל חֲנוּכָּה

באחת החצורות, ולא הדליק נר חנוכה בביתו, צְרִיךְ לְבָרַךְ על
 ראייתו.
 הגמרא מבארת אלו ברכות מברכים: אִמְרַר רַב יְהוּדָה, יוֹם רֵאשֹׁן
 הָרֹאֵה מְבָרַךְ שְׁתֵּי, בִּרְכַת שְׁעֵשָׂה נִסִּים, וּבִרְכַת שְׁהַחֲיִינוּ,
 וּמְדִלִיק מְבָרַךְ שְׁלֹשׁ בִּרְכוֹת, שְׁמוּסִיף בִּרְכַת 'להדליק נר של חנוכה',
 מְבָאֵן וּמִיּוֹם שְׁנֵי וְאַלְהָ, מְדִלִיק מְבָרַךְ שְׁתֵּי, וְרֹאֵה מְבָרַךְ אַחַת.
 מבררת הגמרא: מָאִי – איוו ברכה מְעַט מִיּוֹם שְׁנֵי וְאַלְהָ. משיבה
 הגמרא: מְעַט בִּרְכַת זְמַן – שהחיינו. שואלת הגמרא: וְנִימְעוּט
 בִּרְכַת גַּם – שעשה נסים. משיבה הגמרא: גַּם כָּל יוֹמֵי אִיתִיהָ,
 שבכל יום הדליקו מהפך על ידי נס, וצריך לברך בכל יום על הנס
 שביום זה, אבל זמן אין שייך לברך כל יום, שמשגיענו לתחילת
 הזמן הגיענו לכל הימים.
 הגמרא מבררת נוסח הברכה הראשונה: מָאִי מְבָרַךְ. משיבה
 הגמרא: מְבָרַךְ אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֵינוּ וְצִוּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה.
 שואלת הגמרא: וְהִיךְ צִוּנוּ זאת בתורה, והלא רק תקנת חכמים
 היא.
 משיבה הגמרא: רַב אֲמַי אִמְרַר הַצִּיּוּי נִלְמַד מִהַכְתוּב (דברים יא) 'לֹא
 תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּיד לָךְ' וגו', שהזהיר הכתוב לשמוע בקול
 חכמים. רַב נְחֻמִּי אִמְרַר הַצִּיּוּי נִלְמַד מִהַכְתוּב (דברים לב ז) 'שָׂאֵל אֲבִיךָ
 וְנִיבְדָךְ, וְנִיבְדָךְ וְנִיבְדָךְ' וְאִבְרָךְ, וְאִבְרָךְ' אלו הנביאים, וְזִקְנֵיךְ' אלו
 החכמים, ומלמד הכתוב את החובה לשמוע בקולם.
 נחמנו למדים שגם על מצוה דרבנן מברכים, הגמרא מקשה על
 כך דמדין הפרשת דמאי: מְתִיב וְהִיךְ וְהִיךְ רַב עֲקָרָה, שנינו במשנה
 (דמאי פ"א מ"ד) קולות שהקילו חכמים בדמאי לעומת טבל גמור,
 הַדְּמָאִי – כבר לחם של דמאי, מְעַרְבִין בּוֹ עִירוּבֵי חֲצִירוֹת וְעִירוּבֵי
 תַחֲמוּמִין. וּמִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ שִׁיתוּפֵי מְבֹאוֹת. ואם עוברים ואוכלים אותו
 מְבָרְכִין עָלָיו בִּרְכַת הַמּוּצִיא. וּמְזַמְּנִין עָלָיו – ומברכים עליו בברכת
 הַזֵּימון. וּמְפִרְשִׁין אוֹתוֹ וְהִיךְ וְהִיךְ וְהִיךְ, אף כשהמפריש עָרוֹם.
 וכן מפרישין אותו בִּין מְשִׁשְׁשׁוֹשׁ של ערב שבת.
 מסיים רב עמרם קושייתו: וְאִי אִמְרַת כָּל מִדְּבָרֵן בְּעֵי בְּרָכָה, ואם
 כן גם על הפרשת מעשרות מדמאי מברכים, הִכָּא בִּי קָאִי
 וְהִיךְ וְהִיךְ וְהִיךְ, וְהִיךְ וְהִיךְ וְהִיךְ – והרי צריך לברכה 'וְהִיךְ
 מְתִיב דְּרִישׁ, וְלֹא יִרְאֶה כִּף עֲרוֹת דְּבָר' (דברים כג טו), ותיבת 'דְּבָר'
 מלמדת שאף דיבור של הזכרת השם אסור לאמר נגד ערוה,
 וְלִיבָא – וזה לא מתקיים כשעומד ערום. אלא בהכרח שכיון
 שמצוה מדרבנן היא אין מברכים עליה, ומדוע אם כן מברכים על
 מצות הדלקת נר חנוכה.
 מתרצת הגמרא: אִמְרַר אַבְי, וְדָאִי דְבָרֵיהֶם – מצוה שתיקנו חכמים
 בוודאות, כגון מצות נר חנוכה, בְּעֵי בְּרָכָה, אבל סָפֵק דְבָרֵיהֶם,
 כגון דמאי, שלא תיקנו חכמים להפריש ממנו רק מחמת ספק שמא
 לא הפרישו ממנו בעליו מעשרותיו, לֹא בְּעֵי בְּרָכָה.
 הגמרא מקשה על תירוץ של אבבי: וְהָאִי יוֹם טוֹב שְׁנֵי שְׁתֵּי
 חכמים לנהוג בו במקומות הרחוקים מירושלים, דְּסָפֵק דְבָרֵיהֶם
 הוּא – שתקנתו אינה אלא מחמת ספק, שאין ידוע לדריים במקומות
 אלו מתי קבעו בית דין את ראש חודש, וְכֵי בְּרָכָה, שמקדשים בו
 על הכוס, ומברכים 'מקדש ישראל והזמנים'.
 מתרצת הגמרא: הָתָם – שם ביום טוב שני חייבו חכמים בקידוש,
 בִּי הִיכִי דְלֹא לְיִלְוּלִי בָּהּ – כדי שלא ילולו בו לנהוג בו כחול
 ולעשות מלאכות (כיון שאין מקדשים בו), אבל בשאר סָפֵק
 דדבריהם לא תיקנו ברכה.
 תירוץ אחר מדוע אין מברכים על הפרשה מדמאי: רַבָּא אִמְרַר,
 באמת אף מצוה שתיקנו מחמת הספק צריכה ברכה, ולכן
 מקדשים ביום טוב שני, אלא שהפרשת דמאי פטורה מברכה,
 משום שרוב עַמִּי הָאֲרִין מְעַשְׂרִין הֵן, ואינה מצוה גמורה אלא
 חומרא שהחמירו חכמים.
 הגמרא דנה בהדלקת נר חנוכה למי שיש לו שני תפתים: אִמְרַר רַב
 הוּנָא חֲצִיר שְׂשִׁי לָהּ – שיש לבית שבתוכה שְׁנֵי תַפְתִּים לחצר, צְרִיכָה
 שְׁתֵּי גִידוֹת – הדר בבית צריך להדליק בשני התפתים. מוסיף רבא:
 (ואִמְרַר) רַבָּא, לֹא אִמְרַר שצריך להדליק בשניהם אֵלָּא כשהם מְשִׁתִּי

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קצו
רש"י
תוספות

מכבה ומגביחה ומניחה וחוזר ומדליק מיבעי ליה – וא"ת: אמאי מכבה וחוזר ומדליק: בהגבהה סגי כיון דרחנה עושה מצוה. דאטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה חשיז' וי"ל: דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת, ולכך גרע מהדליקה חשיז'. דהתם שמדליקה בעתה – ניכר הדבר שהוא מדליקה לשם חנוכה. ריב"א:

שמע מניח הדלקה עושה מצוה – וא"כ: מותר להדליק מנר לנר, ומכל מקום, כיון שנהגו העולם להתחמיר – אין לשנות המנהג:

מריש הוה מזהיר מר אמשחא דשומשמי – נראה דאמר חנוכה קאי, ומשום טעמא דמסיק – דנפיש נהוריה טפי, אבל לנר שבת – פשיטא דשמן דיו מצוה מן המובחר, לפי שנמשך אחר הפתילה טפי מכלוה. כדמוכח במתניתין דבולחו מודו ביה דמדליקין:

כל השרפים יפים לדיו – פירש בקונטרס: שרף – גומא ואין נראה לר"ת, דהא דיו אין זה גומא. כדאמרין בפ"ב דגיטין (דף יט. ושם) "בכל כותבין בדיו בסם ובסקרא ובקומוס" ומפרש בגמרא: קומוס – גומא. ודיו נמי אין זה מי עפצם שרגילין להניח בזה גומא. דהא בברייתא קתני התם: כתבו במי טריא ועפצא, דהיינו עפצם – כשר. משמע: דלאו היינו דיו דקתני במתניתין. ועוד דכשר" – משמע דיעבה, ובדיו היא עיקר הכתיבה. ועוד, דבפרק "כל היד" (נדה דף כ. ושם) אמרין: פלי קורטא דדייתא ובדיק. דהיינו דיו שלנו שהוא קשה ולא של עפצם. ואין דרך להניח גומא לתוך דיו שלנו. אלא שרף (ורבא) היינו לחלוותי של אילן, כמו שאנו עושין דיו שלנו, וכן כש בנדה בפ"ק (דף יז.) גבי בתולה, זו שירפה מצוי, וזו אין שירפה מצוי, וכן בפ' "כל שעה" (פסחים לט. ושם) ירק מר יש לו שרף, ופניו מכספין. דע"כ – ההוא שרף היינו לחלוותי. ועל כל זה פוסל ר"ת ס"ת שאין כותבין בדיו שלנו, דשאר לא מיקרי דיו בדפ"י ואמר' בפ' "הבונה" (לקמן קכ.) כתבו שלא בדיו – הרי אלו יגזרו ומוקמי לה ב"הקומץ רבה" (מנחות דף לד.) בס"ת: ודבר

יכניה אמר: הרוואה נר של חנוכה צריך לברך. אמר רב יהודה: יום ראשון – הרוואה מברך ב', ומדליק מברך ג'. מכאן ואילך – מדליק מברך שתיים, ורוואה מברך אחת. מאי מבעט? מבעט זמן. ונימעיט נס! – גם כל יומי איתיה. מאי מברך? מברך "אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה". והיכן צנו? רב אריא אמר: מ"לא תסור". רב נחמיה אמר: "שאל אביד ויגדך ויגדך ויאמרו לך". מתיב רב עמרם: הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומזמנין עליו, ומפרישין אותו ערום ובין השמשות. ואי אמרת: כל מדרבנן בעי ברכה, הכא כי קאי ערום, היכי מברך? והא בעינן "והיה מחניף קדוש" וליפא! – אמר אביי: ודאי דדבריהם בעי ברכה, ספק דדבריהם – לא בעי ברכה. והא יו"ט שני, דספק דבריהם הוא, וכעי ברכה! – התם כי היכי דלא לזילולי בה. רבא אמר: רוב עמי הארץ מעשרין הן. אמר רב הונא: חצר שיש לה ב' פתחים – צריכה שתי גרות. (ואמר) רבא: לא אמרן אלא משתי רוחות, אבל מרוח אחת – לא צריך. מ"ט? אלימא משום חשדא, חשדא דמאן? אלימא חשדא דעלמא – אפילו ברוח אחת נמי ליבעי! אי חשדא דבני מותא – אפי' משני רוחות נמי לא ליבעי – לעולם משום חשדא דבני מותא, וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי, ואמרי: כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק, בהך פיתחא נמי לא אדליק. ומנא תימרא דחיישינן לחשד – דתניא, אמר רבי שמעון: בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיה בסוף שדרה: מפני גזל עניים, ומפני ביטול עניים, מפני גזל עניים – שלא יראה בעל הבית שעה פגועה, ויאמר לקרובו עני: הרי זו פאה ומפני החשד, ומשום "בל תכלה". מפני גזל עניים –

עשית. כלי גדול של זכוכית, בלע"ז לטרינא: דולקת. שהדליקה למצות חנוכה בע"ש: ומדליקה. למצות הלילה: היו באותו הנס. שגורו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לטפסר תחלה, ועל דא אשה נעשה הנס: אכסנאי. אורח: בתר דנסיבי. ופעמים שהייתי אכסנאי ללמוד תורה: עלי. בשבילי: בגו ביתאי. בביתי:

משוך נהוריה. אינו ממחר לכלות כשמן וית: צלי נהוריה. צלול ומאיר: לנבל. מקצתי בתשוב' נהוריה: שמעשנין כלי זכוכית בעשן שמן וית עד שמשחיר, וגורר השחרור' ונותן בו שמן קמנא, ומגבל בו ומיבשו בחמה, וממחה אותו לתוך הדיו: לעשה. נמי כדפרישית: שרף. גומא: קמא. פרוגיל של יער, כמו שאנו עושים משל שרף: הרוואה. העובר בשוק ורוואה באחד החצרות דולק. ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה, שאמר משם רבינו יעקב, דלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין. או ליושב בספינ' הרוואה מברך שתיים. "שעשה נסים" ו"שהחנינו". שאין עליו לברך "להדליק" – דהא לא אדליק איהו: מאי מבעט. מהדליק בשאר מיני: איזו מן השלש מבעט: כל יומי איתיה. שהרי כל שמנה הדליק מן הפר. אבל זמן משהגיענו להתחלת זמן העיגול: היכן צנו. הא לאו דאורייתא היא, אלא מדבריהם: מ"לא תסור. מן הדבר אשר יגידו לך וגו': מערבין בו. עירובי חצרות ותחומין: משתתפין בו. במבוי, דאי בעי מפקר לנכסיה ויהוה עני חזי ליה. כדתנן: מאכילין את העניים דמאי. הלכך חשוב ידיה: ומברכין עליו. "המציא": ומזמנין עליו. ברכת הימון: ומפריש אותו. אדם שהוא ערום. כלומר: דלא צריך לברוכי עליה בדפרישתו: "והיה מחניף קדוש". ולא יראה כך ערות דבר" – אפילו דבור דהזקרת השם לא יראה כך ערות דבר: ודאי דדבריהם. בגון נר חנוכה: ספק דדבריהם. בגון דמאי, שהפרישו אינה אלא מספק: וכעי ברכה. קדוש יהוה: רבא אמר. ספק דדבריהם בעי ברכה, דמאי – אפילו ספק לא הוי אלא חומרא בעלמא. דרוב עמי הארץ מעשרין חצר שיש לה ב' פתחים. שיש לבית ב' פתחים פתוחים לחצר – צריך שתי גרות, נר לכל פתח. דמס' טעמא משום חשדא: שהרוואה יחא סבור שהבית חלוק, ויהי הוא של שני בני אדם, ויאמרו: האחר אינו מקיים מצוה נר: מ"כ רוחות. אחד בצפון ואחד במזרח: חשדא דעלמא. בני עיר אחרת העוברין משם בשוק: אפי' מרוח אחת נמי. סבורין הן שהבית חלוק מתוכו: ואי חשדא דבני מותא. שיועדים שאין חלוק: לטוש שדרה. בגמר קצירו. דכתי' "לא תכלה" משמע בשעת כליה, ולא שקנא מוקד קודם לכן: מפני ביטול עניים. ובולחו מפתש להו: שעה פגועה. שאין עניים אצלו, ויאמר לקרובו עני: מהר וטול כאן עד שלא יבאו אחרים. אבל עכשיו שמניחה בגמר קציר חשך – העניים רואין ובכאן:

ומפני
 ומפני החשד, ומשום "בל תכלה". מפני גזל עניים –

הרהר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומו ניסא – ונראה לרשב"א: כשחל ר"ח טבת להיות בשבת שיש להפטיר בגרות דוכריה משום פרסומו ניסא, ולא ב"השמים כבסא" שהיא הפטרת ר"ח. ועוד: כיון שהמפטיר קרא בשל חנוכה – יש לו להפטיר מענין ושקרא. ומה שמקדימים לקרות בשל ר"ח – משום דבקריאת התורה, כיון דמצי למיעבד

וּמִפָּנֵי בִּטּוֹל עֲנִיִּים – שְׁלֹא הָיוּ עֲנִיִּים יוֹשְׁבֵינִי וּמִשְׁמֹרִין
 "עֲכָשְׁיוּ מִנִּי עֵדָה" בַּפֶּה. וּמִפָּנֵי חֹשֶׁךְ – שְׁלֹא הָיוּ
 עוֹבְרִין וְשׁוֹבִין אוֹמְרִים: תָּבֹא מֵאֶרֶץ לְאֹדֶם שְׁלֹא הֵנִיחַ
 פֶּהָא בְּשֹׁדְהוֹ. וּמִשּׁוּם "בֹּל תְּכַלֶּה". אִמְטוּ פוֹלְהוּ לֹאוּ
 מִשּׁוּם "בֹּל תְּכַלֶּה" נִינְהוּ? אָמַר רָבָא: מִפָּנֵי הַרְמָאִין.
 אָמַר רַב יִצְחָק בַּר רִדְפָה א"ר הוּנָא: גַּר שִׁישׁ לֹהַ
 שְׁנֵי פִּיתֵי – עוֹלָה לְבִי בְּנֵי אָדָם. אָמַר רָבָא: מִיֹּלֵא
 קַעְרָה שְׁמֹן וְחִסְפָּה פְּתִילוֹת, כֶּפֶה עָלֶיהָ כְּלִי – עוֹלָה
 לְכֶמֶה בְּנֵי אָדָם, לֹא כֶּפֶה עָלֶיהָ כְּלִי – עֲשֵׂאָה כְּמִין
 מְדוּרָה, וְאִפְּלִי לְאַחַד נְמִי אֵינָה עוֹלָה. אָמַר רָבָא,
 פֶּשֶׁטָא לִי: גַּר בֵּיתוֹ וְגַר חֲנוּכָּה – גַּר בֵּיתוֹ עֲדִירָה,
 מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ. גַּר בֵּיתוֹ וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם – גַּר בֵּיתוֹ
 עֲדִירָה, מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ. בְּעֵי רָבָא: גַּר חֲנוּכָּה וְקִדּוּשׁ
 הַיּוֹם מֵהוּ? קִדּוּשׁ הַיּוֹם עֲדִירָה – דְּתִדְרִי, אוּ דִילְמָא:
 גַּר חֲנוּכָּה עֲדִירָה, מִשּׁוּם פְּרוּסוּמִי נִסָּא? בְּתַר דְּאִבְעִיא
 הִדְר פֶּשֶׁטָא: גַּר חֲנוּכָּה עֲדִירָה, מִשּׁוּם פְּרוּסוּמִי נִסָּא.
 אָמַר רַב הוּנָא: הֲרִגִּיל בְּגַר – תּוֹרִין לִיהֵי בְּנִים תַּלְמִידֵי
 חֲכָמִים, הוֹחִיר בְּמוֹנוֹת – זוֹכֶה לְדִירָה נָאָה, הוֹחִיר
 בְּצִיצִית – זוֹכֶה לְטָלִית נָאָה, הוֹחִיר בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם
 זוֹכֶה וּמִמֶּלֶא גְּרָפִי יוּן. רַב הוּנָא הוֹה רִגִּיל דְּתוֹה
 חֲלִיף וְתָנִי אֶפְתָּחָא דְּרַבִּי אֲבִין נֶגְרָא, חֹזֵא דְּתוֹה רִגִּיל
 בְּשִׁרְתֵּי טוֹבָא, אָמַר: תְּרִי גְּבַרִי רַבְרָבִי נֶפְקִי מִחְבָּא.
 נֶפְקִי מִיַּנְיֵיהוּ רַב אִידִי בַר אֲבִין וְרַב חִיָּא בַר אֲבִין.
 רַב חֲסֵדָא הוֹה רִגִּיל דְּתוֹה חֲלִיף וְתָנִי אֶפְתָּחָא דְּבִי
 נִשָּׂא דְּרַב שִׁיבִי, חֹזֵא דְּתוֹה רִגִּיל בְּשִׁרְתֵּי טוֹבָא, אָמַר:
 גְּבַרָא רָבָא נֶפֶק מִחְבָּא. נֶפֶק מִיַּנְיֵיהוּ רַב שִׁיבִי. דִּבְתֵּיתוֹ
 דְּרַב יוֹסֵף הוֹת מֵאֶחְרָה וּמִדְּלֶקֶת לָהּ, אָמַר לָהּ רַב
 יוֹסֵף: תִּנְיָא "לֹא יִמָּשׁ עֲמוּד הָעֵץ יוֹמָם וְעֲמוּד הָאֵשׁ
 לֵילָלָה" מִלְּמֹד שְׁעֲמוּד עֵץ מִשְׁלִים לְעֲמוּד הָאֵשׁ, וְעֲמוּד
 הָאֵשׁ מִשְׁלִים לְעֲמוּד הָעֵץ. סִבְרָה לְאִקְרוּמָה, אִמַּר

לָהּ הָיָה אֶסְכָּא סְכָאֵי תִּנְיָנָאֵי
לִיה בְּנֵי רַבְּנָן דְּמִקְוִי רַב
צוּרְבָא מִרְבָּנָן וְאִי לֹא הָיָה
יְכוֹנִי מָאי שְׁמֵן שְׂרִיפָה?
— הוּאִיל וְלִשְׂרִיפָה עוֹמֵד
אִל אֲבִי: אֲלֵא מַעְתָּה,
גִּזְרָה יִמְ אֲמֹ שִׁבְתָּ. רַב
שְׁחַל לְהִיטֵי ע"ש עֶסְקִינָן
בְּשִׁמְן שְׂרִיפָה בְּיוֹ"ט מִמֶּנָּה
קָאָמְרִי: מַה טַּעַם אֵין מִי

שמה יטה, השתא לא מצי לפרושי דביום טוב אין מדליקין לפי שאין שורפין קדשים לפרש דביו"ט נמי שמה יטה, ומאי יטה שייך ביו"ט? ולפ"י מתיישב לישנא "אלא מעתה ואם תאמר: דהכא גזר רבה יו"ט אטו שבת, ושבת גופיה - שמה יטה, א"כ סבר דג

וּבִפְנֵי כְּסוּד עָנִים. שֶׁלֹא יִהְיֶה יוֹדֵעִים מִתִּי יָקָרוֹר אוֹתָם: כִּסְנִי תִּחְשֵׁד. שֶׁהַעֲבוּרִין
רוֹאִין בְּגִמְר קִצְרוֹ שֶׁהוּא מְכַלֵּה אֶת הַכֵּל, לֹא יִדְעוּ שֶׁנִּתְּנָה כִּכֵּר: וּמִשּׁוֹם לֹא תִכְלֶה.
דְּמַשְׁמַע שַׁעַת כִּילֹד: אִפְּטוּ כּוֹלֶהָ. הִנֵּי דֹאמְרוּ, לֹא טַעְמָא דִּילֵאל תִּכְלֶה? קָא מְקַרְשִׁי,
מֵאִי שָׂנָא שַׁעַת כִּילֹד: אֲמַר רַבָּא מִפְּנֵי תְּקַמָּא. הַעֲבוּרִין עַל "לֹא תִכְלֶה" וְאוֹמְרִים:
כִּכֵּר הַנִּתְּנָה: שְׁתֵּי פִיּוֹת. שֶׁהַנִּתּוֹת שִׁלָּהֶם שֶׁל
תֵּרֶס נֶר, וּמְכֻסִּין, וְעוֹשִׂים לֵב נֶגֶב בְּצִדִי כִסְיוֹ
לְהַנְסִין לִבּוֹ הַתְּחִילִית, וְהוּא הֶפֶד. וְהוּא מְכַלֵּה
בְּכִסְיוֹ שֶׁנֶּגֶב שָׁקוֹ, וְגַם חֵלֶל שֶׁנֶּגֶב לִמְלַעֲכָה מִן
הַכִּסֵּי וּמִמְלֵאוֹ שִׁמְן, וְהוּא נִבְּנֶס דְּרָךְ הַנֶּגֶב
מַעַט מַעַט. אִם יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי נֶקְבִים מִשְׁנֵי צִדֵּין
– עוֹלָה לְשֵׁנִי בְּנֵי אֲדָם, לְמַדְרִין הַעוֹשִׂין נֶר
לְכָל אֶחָד וְאֶחָד: עֲשֵׂאָה כְּמִדְרָה. שֶׁהָאֵשׁ
מִתְּחַבֶּרֶת לְאִמְצָעֶיהָ, וְאִינוּ דוֹמֶה לְנֶר: נֶר
בִּיתוֹ וְנֶר הַנּוֹכַח, נֶר בִּיתוֹ בְּשֶׁבֶת, וְהוּא עֲנִי
וְאֵין לֵב בְּדִי לְנִתּוֹת שִׁמְן לְשֵׁנֵי נְרוֹת: שְׁלוֹם
בִּיתוֹ. וְהִכִּי אֲמַרְיֵן לִקְשֹׁן (דָּף כה) "וְתוֹנֹחַ
מִשְׁלוֹם נֶפֶשׁ" – וְזוֹ דְּרִלְקֶת נֶר בְּשֶׁבֶת. שְׁבָנִי
בִּיתוֹ מִצְטַעְרִין לִישֵׁב בְּחוֹשֶׁר: בְּנִים תִּלְמִידֵי
תְּכַמִּים. וְכַתִּיב (מִשְׁלִי ו) "כִּי נֶר מִצָּהָה וְתוֹרֶה
אוֹר." וְעַד נֶר מִצָּהָה דְּשֶׁבֶת תִּתְּנָה – כָּא
אָרוֹר: דְּתוֹרֶה: דְּרִבִּי אֲבִין עֲצִים. חֲשֵׁה עֲצִים:
בְּשִׁנְאָה. דְּשֶׁבֶת: חֲלִיף וְתִנֵּי. עוֹבֵר וְשׁוֹנֶה
כְּלוֹמֵר: עוֹבֵר תְּמִיד: דְּרִבִּי נִשְׂא(א). אָבִיו,
וְאִיבָא דְּאָמְרֵי חֲמִיד: נִפְסַּךְ מִיִּנְיָהּ. דְּחִתְּנוּ
כְּבוֹד: מִתְּאֵרָה וּפְדִילָקֶת. נֶר שֶׁל שֶׁבֶת סְמוּךְ
לְחֶשְׁכָה: לֹא יִיֵּשׁ. קָרָא וְתִירָא הוּא לְחָךְ
דְּרִשָׁה. דְּהָא כְּתִיב "וְהִי חוֹלֶף לִפְנֵיהֶם יוֹמִם":
עֲמוּד הָעֵנָן. שֶׁל יוֹם מְשַׁלֵּם אֲרוֹר לְעַמּוּד
הָאֵשׁ. שֶׁהָעֵנָן עֲמוּד הָאֵשׁ בָּא קוֹדֵם שִׁישַׁק
עַמּוּד הָעֵנָן. אֲלֵמָא: אֲרוֹר אֲרַעָא בְּהִכִּי:
לְאִיִּדּוּבִי. עֵבֶד הַיּוֹם גְּדוּל: תִּנְיָא. שׁוֹנֶה
אֲנִי: שְׁלֹא נִקְרִים. דְּלֵא מִינְבְּרָא שְׁחִיא שֶׁל
שֶׁבֶת: דְּרַחֲמִים. אוֹתָב: הוּוֹ לִית בְּנֵי רַבְּנָן.
וְאֵתְבֵּר עֲלֵיהֶם כָּאֵב עַל בָּן: וְאִי לֹא בֶן
הֵבִי (ו). הוֹנָא רִגִּיל לְטוֹסָה בְּתוֹרָה: לְשִׁירֵפָה
עוֹמֵד. שְׁאִסוֹר בְּאִבְחִילָה: שְׁמֻצָּא עֲלִיו לְבַעְרָה.
דִּילְקָא אֲתִי בִיה לִידִי תִקְלָה דְּאִבְחִילָה: שְׁמָא
יִשָּׁה. כְּדִי שִׁתְּבַעֵר מִנּוֹר: כִּיּוֹם מוֹזֵב. דִּילְקָא
לְמַיְחַשׁ לְחֻטִּיָּה לִישְׁתַּרִּי: עֲרֵבֵב שֶׁבֶת. וְהוּא
צִרִיךְ לְהִדְלִיק מִבְּעוֹד יוֹם, נִמְצָא שׁוֹרֶף
קְדוּשִׁים בִּישֵׁי. וְלֵקְשָׁה בְּמִקְרָין (דָּף כד:) לְפִינֵן
מְקַרְיא דְּאֵין שׁוֹרֶפֶת:

סברה לאקדומיה, אָמַר
לְבַד שְׁלֹא יַקְדִּים וְשֹׁלֵא יֵאָחַר. אָמַר רַבָּא: דְּרַחֲמִים רַבְּנָן - הוּוּ
- הוּוּ לִיה חֲתָנוּתָא רַבְּנָן, דְּדַחֲלִיל מַרְבְּנָן - הוּא גּוֹפִיָּה הוּי
יִכְי הוּא - מִשְׁתַּמְעֵן מִלִּיָּה בְּצוּרָבָא מַרְבְּנָן. "וְלֹא בִשְׁמֵן שְׂרִיפָה"
רַבָּה: שְׁמֵן שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנוּמָמָא. וְאִמְנָא קָרוּ לָהּ שְׁמֵן שְׂרִיפָה
בְּשֵׁבֶת מ"ט לֹא - מִתּוֹךְ שְׁמֻצָּה עָלֶיָּה לְבַעֲרוֹ, גִּזְרָה שְׁמָא וְטוֹה.
מ"ט לִישְׁתְּרִי! אֵלֶמָּה חֲנָן: אֵין מְדַלִּיקֵן בִּשְׁמֵן שְׂרִיפָה בְּיוֹ"ט! -
מְסַדָּא אָמַר: ל"שְׁמָא וְטוֹה" - לֹא חִי'שִׁינָן. אֱלֹא, הֲבֵא בְּיוֹ"ט
לְפִי שְׁאֵין שׁוֹרְפִין קִדְשִׁים בְּיוֹ"ט, וְהָא מְדַקְתִּי סִיפָא "אֵין מְדַלִּיקֵן
דְּרִישָׁא לֹא בְּיוֹ"ט עֶסְקִי! א"ר חֲנִינָא מְסוּרָא: "מָה טַעַם"
קָו בִּשְׁמֵן שְׂרִיפָה בְּיוֹ"ט - לְפִי שְׁאֵין שׁוֹרְפִין קִדְשִׁים בְּיוֹ"ט.

וְעַתָּה, הֲיֵשׁ מִזֶּה שִׁיחַ יוֹדֵט לְמִיתָנִי הַבֶּא? בֵּינָן דְּבִיזֵט טַעְמָא אַחֲרִינָא הוּא! אֵלָא צִרְךָ דְּמַשְׁמַע שִׁישׁ לְפָרֵשׁ בַּעֲנִין אַחֵר שְׁלֵא יִקְשֶׁה בִּיזֵט לִישְׁתְּרִי, וְלֹא קִשָּׁה דְּבִיזֵט אֲדֹאבִי.

שבת דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצט

הטעם השני: ומפני כפול עניים, שלא יהו עניים יושבין ומשמרין – וממתינים בפתח השדה כל זמן הקציר, אולי עקשיו מניח בעל הפית פאה, אך כיון שצריך להניח בסוף הקציר יכולים העניים לשער את הזמן שבו יניחנה, ואינם מתבטלים כל זמן הקציר. הטעם השלישי: ומפני חשד, שלא יהיו העובדין נשכין סמוך לשדה ובשעה שמסיים הקציר, ורואים שאינו מניח פאה, ואינם יודעים שכבר הניח קודם, ולקטוהו עניים קודם גמר הקציר! אמרין, תבא מארה ו-קללה! לאדם שלא הניח פאה בשדהו. הטעם הרביעי: ומשום שנאמר 'כל תכלה', שפירושו שצריך להניח פאה בשעת כילוי הקצירה. הגמרא תמדה על הטעם הרביעי שפירטה הברייתא: אטו בוליהו – וכי כל הטעמים לאו משום 'כל תכלה' נינהו, כלומר, הלא כל שלשת הטעמים הקודמים נאמרו לבאר מדוע באמת צייתה התורה להניח פאה בשעת כילוי דווקא, ומה הוסיפה הברייתא עוד טעם 'ומשום כל תכלה'.

מבאר הגמרא: אמר רבא, כוונת הברייתא בטעם הרביעי, מפני הרמאין, העוברים על 'כל תכלה' ואינם מניחים פאה, ואומרים כבר הנחנו בתחילת הקציר ולקטוהו עניים, אך כיון שצריך להניח בסוף הקציר אין יכולים לרמות. ומהטעם השלישי למדנו שחששה תורה לחשד הבריות, ולכן מי שיש לו שני פתחים צריך להדליק נר חנוכה בשניהם, מפני החשד. בזמן הגמרא היו הנרות – הכלים שבהם ניתנים השמן והפתילה עשויים מחומר ומכוסים בכיסוי, ובצר הכיסוי היה נקב ונקרא 'פי הנר' להכניס בו את הפתילה, והיה ראשה יוצא מהנקב שלמעלה. הגמרא דנה בדין נר שיש לו שני נקבים בשני צידי הכיסוי להכנסת פתילות: אמר רב יצחק בר רביה אמר רב הונא, נר שיש לו שני פיות, יכול ליתן בה שתי פתילות להדליק לנר חנוכה, ועולה ההדלקה לשני בני אדם, כלומר למהדרין שמדליקים נר לכל אחד מבני הבית, אף ששתי הפתילות מונחות בנר אחד.

דין נוסף: אמר רבא, מילא קצרה בשמן, והקפה סביב דפנותיה בפתילות, אם קפה עליה ו-על הקערה! כלי המונע מהשלהבות להתחבר יחדיו, עולה ההדלקה לבמה בני אדם כמספר הפתילות שנתן בה (ציור ב), אבל אם לא קפה עליה כלי, עשאה כמין מדורה, כיון שהשלהבות מתחברות יחדיו ונעשית אש אחת באמצע, ואפילו לאדם אחד נמי אינה עולה, כיון שמדורה היא ואינה דומה לנר (ציור ג).

הגמרא דנה בקדמית נר חנוכה לשאר מצוות, ואגב כן דנה בעוד דיני קדימה במצוות: אמר רבא, פשיטא – פשוט לי, שאדם העומד בערב שבת של חנוכה, ועליו להדליק נר ביתו – נר של שבת להאיר את ביתו, ונר חנוכה, והוא עני ואין לו מעות אלא לקנות נר אחד, נר ביתו עדיף מנר חנוכה, משום שלום ביתו, שבלעדי נר שבת אין שלום בבית, שבני הבית מצטערם לישב בחושך.

דין שני שפשוט לרבא: יש לפניו מצות נר ביתו, ומצות קידוש היום בשבת על היין, ואין לו מעות לשניהם, נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו.

כעני – הסתפק רבא, יש לפניו מצות נר חנוכה, ומצות קידוש היום בשבת, ואין לו מעות לשניהם, מהו, האם קידוש היום עדיף משום קדימיה יותר מנר חנוכה, והכלל הוא שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם (ובזה"ט), או דילמא – או שמא נר חנוכה עדיף, משום פרוסומי ניקא.

אומרת הגמרא: ביה דאבדעא דהר פשיטה – אחר שנתפק רבא חזר ופשט הספק, נר חנוכה עדיף, משום פרוסומי ניקא.

הגמרא מביאה מאמר בשכרו של הרגיל בנר חנוכה, ואגב כן מביאה שכרם של הוזהרים במצוות נוספות: אמר רב הונא, הרגיל בנר – הוזהיר בהדלקת נר שבת ונר חנוכה, הוון ליה – יהיו לו פנים תלמידי חכמים. והוזהיר במוזהו, וזכה לירידה נאה, מדה כנגד מדה. והוזהיר בציצית, וזכה למלית נאה שיוכל לקיים בה מצות ציצית. והוזהיר בקידוש היום, וזכה ומלא נרבי ו-חביתין ו-.

הגמרא מביאה שתי עובדות שהתקיים בהן מאמרו של רב הונא

בענין הרגיל בנר: רב הונא היה רגיל דההו חליף ותני אפיתחא דרבי אבין נקרא – רב הונא היה רגיל לעבור ושוב לעבור וכלומר היה עובר תמיד על פתחו של רבי אבין הנגר, הוה דההו רגיל בשני מוכא – ראה רב הונא שרבי אבין רגיל להרבות נרות לכבוד שבת. אמר רב הונא, תרי נברי דרביה נפקי מהקא – שני אנשים גדולים יצאו מבית זה, ואכן נפקי מיניהו – יצאו מהם (מרבי אבין ואשתו) שני בנים גדולים, והם רב אחי בר אבין, ורב חייא בר אבין. מעשה נוסף: רב חסדא היה רגיל דההו חליף ותני אפיתחא דבי נשא – רב חסדא היה רגיל לעבור על פתח בית אביו דרב שיבא, הוה דההו רגיל בשני מוכא – ראה שאביו של רב שיבא רגיל להרבות נרות לכבוד שבת. אמר רב חסדא, נקרא רבא נפק מהקא – אדם גדול יצא מבית זה, ואכן נפק מיניהו רב שיבא.

הגמרא מביאה מעשה המלמד על זמן הדלקת נרות שבת: דביהו דרב יוסף הוה מאתרה ומדלקת לה – אשתו של רב יוסף היתה מאחרת להדליק נר שבת סמוך לחנה שכיבה. אמר רב יוסף בעלה, תניא, נאמר לגבי העניים שליוו את בני ישראל במדבר (שמות יג כב), לא ימיש עמוד הענן יומם, ועמוד האש לילה לפני העם, והפסוק מיותר, שהרי כבר נאמר בפסוק שלפניו, 'וה' הלך לפניכם יומם בעמוד ענן ולחמם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם', אלא יתור הכתוב מלמד, שעמוד ענן שהיה ביום, היה משלים לעמוד האש, כלומר, עמוד האש שבא כדי להאיר להם היה מקדים ובא מבעוד יום קודם שנעשה לילה והסתלק עמוד הענן, וכן עמוד האש שהיה בלילה, היה משלים לעמוד הענן, כלומר, עמוד הענן שבא כדי לנחותם הדרך, היה מקדים ובא מבעוד לילה קודם שהאיר היום והסתלק עמוד האש. הרי שהבא להאיר, מדת דרך ארץ היא, שלא יבא בלילה אלא יקדים ויבא מבעוד יום, ולכן גם נרות שבת, אף שמטרתם היא להאיר בלילה, יש להדליקם מבעוד יום. לאחר ששמעה כך, כברה לאקדומה – להקדים את הדלקת הנר הרבה קודם לחשיכה. אמר לה ההוא סבא, תניא – שונה אני, ובלבד שלא יקדים יותר מדאי, שאז אין ניכר שמדליק לכבוד שבת, ושלא יאחר יותר מדאי.

אגב מאמרו של רב הונא על שכרו של הרגיל בנר מביאה הגמרא מאמרים דומים: אמר רבא, דרחים רבנן – האוהב תלמידי חכמים, הוה ליה כנין – (בנים) רבנן. דמוקרי – המכבד רבנן, הוה ליה תהנוותא – חתנים רבנן, דדחיל – הירא מרבנן, הוא גופיה הוה צורקא מרבנן – נעשה לתלמיד חכם. ואי לאו בר הכי הוא – ואם אינו ראוי לכך, שאינו רגיל לעסוק בתורה, שכרו יהא דמשתמען מיליה – שדבריו יהיו נשמעים לכל דבורי צורקא מרבנן.

שנינו במשנה בין השמנים הפוסלים להדלקת נר שבת: ולא בשמן שריפה וכו'.

מבררת הגמרא: מאי שמן שריפה. משיבה הגמרא: אמר רבא, שמן של תרומה שנתמאה.

מבררת הגמרא: ואמאי קרו לה 'שמן שריפה' משיבה הגמרא: הוואיל ואסור באכילה ולשריפה עומד, כדי שלא יכשלו באכילתו, לכן קראוהו 'שמן שריפה'.

הגמרא מבררת טעם האיסור להדליק בשמן שריפה בשבת: ובשבת מאי טעמא לא, והלא מותר לכהן להדליק ולהינות מאורו. משיבה הגמרא: מתוך שמעוהו עליו לבערו, ונדה שמא יטה את הנר בשבת כדי שיתבער השמן מהר, ויקדים לקיים מצות ביעורו.

מקשה הגמרא: אמר ליה אביי, אלא מעתה שזוהו הטעם, כיום טוב לשתת – תהא מותרת הדלקתו, שהרי אין איסור להטות נר ביום טוב, ואלמא תנן (להלן בד) 'אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב'.

משיבה הגמרא: ונדה יום טוב אטו – (משום) שבת, שאם נתיר להדליק בו ביום טוב יבא להדליק בו גם לשבת, ובשבת יש לחוש שמא יטה.

הגמרא מביאה טעם אחר לאיסור הדלקה בשמן שריפה בשבת: רב חסדא אמר, לשמא יטה מחמת מצות הביעור לא חיישין, ולכן בערב שבת שחל בחול מותר להדליק בו, אלא הקא ביום טוב שקל להיות ערב שבת עסקינן – עוסקת המשנה, וכיון שמדליק נר שבת

הגמרא מביאה ברייתא כדברי רב חסדא: תניא כוותיה דרב חסדא, ששנינו, כל אלו הפתילות והשמנים שאמרו אין מדליקין בהן בשבת, מחשש שמא יטה את הנר, מדליקין בהן ביום טוב, כי ביום טוב אין איסור להטות את הנר. וכל שכן שמותר להדליק ביום טוב בשמנים ופתילות שמדליקים בהם בשבת. חזין משמן שריפה שאף שבערב שבת מדליקים בו, ביום טוב אין מדליקים בו, לפי שאין שורפין קדשים פסולים ביום טוב. ומבואר שדווקא ביום טוב אסור להדליק בשמן שריפה, אבל בערב שבת שחל בחול מותר להדליק נר שבת בשמן שריפה, והיינו כדברי רב חסדא.

הגמרא חוזרת לדון בדיני חנוכה. ומסתפקת האם יש חיוב הזכרת חנוכה בברכת המזון כפי שיש במועדים: איבעיא להו, מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון, וצדדי הספק הם, בין דקביעות ימי החנוכה מדברין הוא, לא מדברין – לא חייבו חכמים להזכיר, או דילמא משום פרוסומי ניפא מדברין.

והשטת הגמרא: אמר רבא אמר רב סחורא אמר רב הונא, אינו מזכיר – אין צריך להזכיר, ואם בא – ואם רוצה להזכיר, מזכיר בהוצאה – בברכת הארץ ונודה לך.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רב הונא בר יהודה איקלע – הודמן לבי ו-לביטו של רבא בחנוכה, וכשבירך ברכת המזון סבר לאדבריה – חשב להזכיר על הניסים בבוזיה וירושלם, כהזכרת יעלה ויבא בשאר המועדים, אמר להו רב ששת, מקום ההזכרה הוא בתפלה, מה תפלה מזכירים על הניסים בהוצאה, אף ברכת המזון מזכירים בהוצאה.

אגב הנידון בהזכרת חנוכה בברכת המזון, דנה הגמרא בהזכרת ראש חודש בברכת המזון. ומסתפקת הגמרא: איבעיא להו, מהו להזכיר ראש חודש ויעלה ויבא בברכת המזון, אם תימצי לומר בברכה ביום שקביעותו מדברין לכן לא צריך להזכיר, אם כן ראש חודש שהוא מדאורייתא צריך להזכיר, או דילמא בין דלא אסור בעשיית מלאכה כשאר ימים טובים, לא מדברין.

הגמרא פושטת שחלקו בזה: רב אמר מזכיר, רבי הנינא אמר אינו מזכיר.

אמר רב וריקא נקוט דרב בידך – אחוז שיטת רב בידך, כלומר, כן הלכה, משום דקאי ו-שעומד רבי אושעיא כוותיה – כשיטתו, דתני רבי אושעיא, אלו הכללים בחיוב קידוש על הכוס, ובהזכרת המועדים בתפלה וברכת המזון: ימים שיש בהן קרבן מוסף, בגזן ראש חודש וחולו של מועד, בתפילות ערבית ושמירת ומנחה מתפלל שמונה עשרה ברכות, ואומר מעין המאורע בברכת עבודה ו-רצה, ואם לא אמר, מחזירין אותו – מחייבים אותו לחזור ולהתפלל, ואין בהן ו-בימים אלו קדושה על הבוס ו-קידוש, ויש בהן חיוב תפלה בברכת המזון.

ממשיך רבי אושעיא: ימים שאין בהן קרבן מוסף, בגזן שני וחמישי (ושני), ותענית, ומעשרות. הגמרא מפסיקה בהבאת דברי רבי אושעיא, ומבררת: שני וחמישי של כל השנה מא עבדיתי – מה מעשיהם, כלומר מה ענין יש בהם להזכירם ולחלקם משאר ימות השנה. הגמרא מתקנת את הלשון: אלא, שני וחמישי ושני של

תענית על עצירת גשמים, ובימי התענית של מצודות, בתפילות ערבית ושמירת ומנחה מתפלל שמונה עשרה ברכות, ואומר מעין המאורע ו-תפילות תענית בברכת שומע תפלה, ואם לא אמר אין מחזירין אותו, כיון שמועדים אלו אינם מן התורה. (ואין בהן קדושה על הבוס). ואין בהן תפלה בברכת המזון כשאוכל בליל התענית, וכל שכן במוצאי התענית. ומבואר בדברי רבי אושעיא כשיטת רב, שמזכירים ראש חודש בברכת המזון, ולכן יש לפסוק כן להלכה.

ספק נוסף בדיני הזכרת חנוכה: איבעיא להו, מהו להזכיר של חנוכה ועל הניסים בברכת מודים בתפילת המוספין של שבת וראש חודש שבימי החנוכה, וצדדי הספק הם, בין דלית ביה מוסף בדידה – כיון שאין חיוב תפילת מוסף מחמת חנוכה, לא מדברין, או דילמא כיון שיום הוא שחייב בארבע תפלות, ערבית ושמירת מוסף ומנחה, לפיכך כל התפילות שוות, ותפילת מוסף אינה פחותה משאר התפילות הקבועות ביום זה שתקנו להזכיר בהם של חנוכה.

הגמרא מביאה שנחלקו אמוראים בדין זה: רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוניה ו-שאמרו שניהם, אינו מזכיר חנוכה בתפילת מוסף, רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוניה, מזכיר.

אמר אביי ורב יוסף, הו ו-דין זה דרב הונא ורב יהודה, שאין מזכירים חנוכה במוסף כיון שמחמת חנוכה אין חיוב בתפילה זו, דרב – בשיטת רב הוא, דאמר רב גידל אמר רב, ראש חודש שחל להיות בשבת, המפסיד בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ראש חודש בברכה האחרונה שבברכות ההפסדה, שאילמלא שבת אין נביא בראש חודש. וכמו כן לענין חנוכה, כיון שלולי שבת וראש חודש אין מוסף בחנוכה, אין מזכירים בו חנוכה.

מקשה הגמרא על דברי אביי: מי דמי דינו של רב לדינם של רב הונא ורב יהודה, הים – דינו של רב, נביא בראש חודש ליבא כלל, ואין שייכת ברכה זו כלל בראש חודש, ולכן אין מזכירים אותו בברכה זו בשבת, אבל הקא – בחנוכה הרי איתיה להזכרת על הניסים בערבית ושמירת ומנחה, ואם כן ביום שיש בו גם מוסף, כשם שמזכירים על הניסים בכל התפילות, כך גם במוסף יש להזכיר.

הגמרא מביאה דין אחר בשם רב, שיש לדמותו לדינם של רב הונא ורב יהודה, שאין מזכירים של חנוכה במוסף: אלא להא דמיא – לדין זה שאמר רב יש לדמותו, דאמר רב אבהו אמר רב מתנה אמר רב, יום טוב שחל להיות בשבת, המפסיד בנביא במנחה בשבת, אינו צריך להזכיר של יום טוב בברכה אחרונה שבברכות ההפסדה, משום שאילמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב.

ודין זה דומה ממש לדינם של רב הונא ורב יהודה, שהרי ביום טוב יש נביא בשחרית, ולכן אם חל יום טוב בשבת מזכירים בברכת ההפסדה גם את שבת וגם את יום טוב, ומכל מקום במנחה של שבת אין מזכירים יום טוב בנביא, כיון שהנביא בא מחמת שבת ולא מחמת יום טוב, וכמו כן אין להזכיר חנוכה במוסף, כיון שהמוסף בא מחמת שבת או ראש חודש, ולא מחמת חנוכה.

המשך מעמוד רד

בעתו נתקבל משלוח מנות קנקן מלא בנדיקטין ותייח על זה.

מוסיג' הקונטרס לפסח עם מכתב כללי השייך אליו ואסיים בברכת חג הפסח כשר ושמח, והסתדרות הנכונה בגשמיות וברוחניות בקרוב ממש.

הפ"ש כהדו"ש.

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רא

ולא גזרי' נתן לתוך חלב מהותך שמן, אטו לא נתן. דבלא נתן נמי לא אסור אלא אטו שאין מהותך. אע"ג דבחלב מהותך גורין גורה לגורה, דגורי' אטו שאינו מהותך, ושאינו מהותך אטו "שמן יטה" – הא לא חשיב גורה לגורה, דכשאינו מהותך – ודאי יטה, לפי שאינו נמשך אחר הפתילה. אבל הכא, משום שמצה עליו – לית לן למימר ודאי יטה. ותירץ ר"י: דהכא לא חשיב גזירה לגורה, דירט

ושבת כי הדרי ינחה. דכאמרין בפרק "במה אשה" (לקמן דף ס. ושם) גבי סגדל המסומה. וקשה לרשב"א: דהכא גורין ירט אטו שבת, ובריש "כל הכלים" (לקמן דף קכד. ושם) מסקין דלא גורין. ושמן אין להשוות גורות של חכמים זו לזו, אותם שאינם במלאכה אחת: **גזירה** ירט אטו שבת. וקשה לרשב"א: הא דתנן בפ"ג דביצה סוף כו. (ושם) מנשה ושאל ר' טרפון עליה ועל החלה שנטמאת, ואמר לה: לא יזיום ממקומם. והשתא, לריבא אמאי לא יזיונה? והא חזיא להיסק תחת תבשילו דלא שייך בה למיגור ירט אטו שבת כמו בשמן? ולפי טעמא דאין שורפין קדשים ביום טוב – ניהא. וצריך לדחוק: דגורין חלה בשבת אטו שמן:

תניא בחותיה דרב חסדא. וא"ר: והא שמע חוץ משמן שריפה דאין מדליקין בשבת ולא בירט, והיינו דלא כרב חסדא, דלדידי' מדליקין בשבת וי"ל: דה"ק כל אלו שאמרו אין מדליקין בשבת – מדליקין ביום טוב, וכ"ש אותו שמדליקין בשבת מדליקין ביום טוב. חוץ משמן שריפה, שאף על פי שמדליקין בשבת – אין מדליקין ביום טוב וכו':

איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המנוח. תימה, דהך מילתא הוה ליה לאסוקי לעיל. גבי מילי דחנוכה: **מהו** להזכיר של חנוכה בבחמ"ז. בתפלה פשיטא ליה דמזכיר, משום דתפלה בצבור הוא ואיכא פרסומי ניסא. אבל בבחמ"ז שבבית, ליכא פרסומי ניסא כולי האי: **מזכיר** בהודאה. ד"על הנסים" הודאה היא, ולא תפלה:

בבונה ירושלים. כמו ב"ר"ש שאומר "יעלה ויבא" בבונה ירושלים. ומשום דיעלה ויבא היא תפלה ותחנונים – תקנה בבונה ירושלים דהיא נמי תפלה, ואיך תיקנה בעבודה, שהיא תפלה להשב ישראל לירושלים: **או** דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה כו'. והא דאמר בפ"ג דמגילה (דף כב. ושם) כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית ציבור וט' באב – קורין שלשה, ושאיין בו ביטול מלאכה לעם – כגון ראש חודש וחולו של מועד – קורין ד'. היינו מנהג בעלמא, שאין רגילין לעשות מלאכה:

רתני ר' אשיעאי (כוותיה) כו'. מהכא לא הוי בעי למיפשט לעיל דאין מזכיר חנוכה בברכת המנוח, דאיכא למידי: דדוקא נקט תעניות ומעמדות, אבל חנוכה ופורים, אף על פי שאין בהן קרבן מוסף – צריך להזכיר, משום פרסומי ניסא. ואיפכא ליכא למיפשט: דדילמא נקט תעניות ומעמדות משום תפלה

מוסף, והוא הדין דחנוכה. ומיהו, אף בחנוכה ופורים, אם לא אמר בתפלה – אין מחזירין אותו. כדתינא בהדיא בתוספתא דברכות (פרק ת"ח): **תעניות** ומעמדות ערבית שחרית ומונחה כו'. מה שפי' הגאונים שאין אנו רגילין לאומרה ערבית ואפילו שחרית – שמא יאירע לו אונס חולי או בולמוס, ונמצא שקרן בתפלתו. ומה ש"ש מתפלל שחרית – היינו לפי שא"א שלא יתענה אחד מהם. וקשה לר"י: אם כן, הדין ליה אדם תענית ופורע? הלא ימצא שקרן בתפלתו קודם תקנת הגאונים ולעיל בפ"ק (דף יא.) דאמר "ליוון מר ולפירע" הלא כבר התפלל תעניתו **אלא** לוא דמיא דאמר רב אדחורב כו'. תימה: תרתי מילתא דרב למה לי לאשמועינן יום טוב שחל להיות בשבת, וכ"ש ראש חודש דליכא

שאלמלא שבת אין נביא במנחה. וקשה לר"י: דתנן בפרק שליש דמגילה (דף קא. ושם ע"ש) "בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא!" ותירץ ר"ת: דנביא דהכא היינו כתובים, שהיו מפטירין בכתובים בשבת במנחה. כדאמר בפרק "כל כתבי" (לקמן דף קטז.) בהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא ובמגילה

אירי בבביא ממש:

בכרבת המנוח. בתפלה פשיטא לן, שחיי' להלל ולהודאה נקבעה. כדאמרין לעיל: **לא מזכירין**, לא חייבו להזכיר: **אינו מזכיר**. אינו צריך להזכיר: **מה תפלה בכרבת חזקיה**. דהא כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה נתקנה: **בהודאה**. בכרבת הארץ: **ואומר מעין המאורע בעבודה**. לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים

להשיב עבודה למקומה, לעשות קרבנות היום: **שני וחמישי**. משמע של כל שבתות השנה, ומאי עבדיהו לזוכרם ולחללם משאר ימות השנה? **של תעניות**. שהיו גוזרים תעניות על הנשמים שני וחמישי (ושני), במס' תענית (דף כ:.) ושל מעמדות. כלומר: למימים של מעמדות, שהיו מתענן ארבעה תעניות בשבת, שני ושלישי ורביעי וחמישי, ומעין המאורע דידהו תפלת תענית: **ערבית** לילי בנסתן. ואע"פ שאוכל ושותה כל הלילה, מתפלל תפלת תענית, מאחר שנקנס היום והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף יא:) יחיד שקבל עליו תענית, אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה – מתפלל תפלת תענית. ובתשרי הגאונים מצאנו בריתא. שנו רבותיה: **עמים** שאדם שרדי בתענית ואינו מתפלל, ופעמים שאינו שרדי בתענית ומתפלל. הא כיצד? – כאן בכניסתה. כאן ביציאתה. כלומר: ערב תענית, אע"פ שתחיד לאכול לאחר תפלה – מתפלל תפלת תענית. וליל מחזור, אף על פי שעודנו בתענית כשמתפלל תפלת ערבית – אינו מתפלל תפלת תענית. וסוף דברי הגאונים כתבו: אבל אין אנו רגילים לומר ערבית ואפילו שחרית, שמא יאירע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום. ונמצא שקרן בתפלתו: **אין מחזירין אותו**. דלאו דאורייתא ניהו: **בכרבת המנוח**. של ערבית בכניסתו, וכ"ש ביציאתו, שכבר עבר היום: **של חנוכה במוספין**. בתפלת מוספין דשבת ור"ח שבתוך ימי חנוכה, מהו להזכיר "על הנסים" בהודאה: **בד' תפלות**. ערבית ושחרית ומוסף ומונחה. וכיון שחובת תפלה זה היום, אינה פחותה משאר תפלות של יום: **אין נביא ב"ר"**. הכא נמי, הואיל אלקלא ר"ח אף מוספין בחנוכה – לא בעי לאזכרה: **הא** איתיה (בשחרית וערבית) ומונחה, וכיון שהיום מחויב בארבע תפלות – כוז כן זו: **המפסיר נביא** במנחה בשבת. מצאנו בתשובת הגאונים שהיו רגילים לקרות נביא בשבתות במנחה עשרה פסוקים, ובימי פרסים גזרו גזרה שלא לעשות, וכיון שנסתלקו – נסתלקו: **אין נביא במנחה ביום טוב**. ואף על גב דאיתיה שחרית, הואיל ומנחה לאו משום יום טוב אתי – לא מוזכרין:

ככל

רב אחדבוי אמר רב מנהג אמר רב: יום טוב שחל להיות בשבת – המפסיר נביא במנחה בשבת א"צ להזכיר של יום טוב, שאילמלא שבת – אין נביא במנחה ביום טוב.

מוסף, והוא הדין דחנוכה. ומיהו, אף בחנוכה ופורים, אם לא אמר בתפלה – אין מחזירין אותו. כדתינא בהדיא בתוספתא דברכות (פרק ת"ח): **תעניות** ומעמדות ערבית שחרית ומונחה כו'. מה שפי' הגאונים שאין אנו רגילין לאומרה ערבית ואפילו שחרית – שמא יאירע לו אונס חולי או בולמוס, ונמצא שקרן בתפלתו. ומה ש"ש מתפלל שחרית – היינו לפי שא"א שלא יתענה אחד מהם. וקשה לר"י: אם כן, הדין ליה אדם תענית ופורע? הלא ימצא שקרן בתפלתו קודם תקנת הגאונים ולעיל בפ"ק (דף יא.) דאמר "ליוון מר ולפירע" הלא כבר התפלל תעניתו **אלא** לוא דמיא דאמר רב אדחורב כו'. תימה: תרתי מילתא דרב למה לי לאשמועינן יום טוב שחל להיות בשבת, וכ"ש ראש חודש דליכא

שאלמלא שבת אין נביא במנחה. וקשה לר"י: דתנן בפרק שליש דמגילה (דף קא. ושם ע"ש) "בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה ואין מפטירין בנביא!" ותירץ ר"ת: דנביא דהכא היינו כתובים, שהיו מפטירין בכתובים בשבת במנחה. כדאמר בפרק "כל כתבי" (לקמן דף קטז.) בהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא ובמגילה

אירי בבביא ממש:

ולית הילכתא ככל הני שמעתתא. כרב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדובי. ואומר ר"י: ולא היה לו למנות דרב גידל בהדיה, דאפילו ריב"ל מודה דאין צריך להוכיח של ראש חדש בביאי, כיון דביא בריח ליכא כלל. וכן אנו נוהגין שלא להוכיח: **איכא** בינייהו דרב ברווא אמר רב ולא מסיימי. הקשה ריב"א: אמאי

מסיימי? והא אמר ב"המוכר פירות" (ב"ב דף צג:) דכל תנא בתרא לפניו אתא וי"ל: דהכא דאיכא ג' תנאים איכא למימר דלא אתא אחר לפיכך אלא אנוחם המדי, דאמר מדליקין בחלב מבושל בעיניה, ואחור חכמים למימר אפילו מבושל אין מדליקין בעיניה, אבל נתינת שמן לתורב – מותר. וטעמא ד"ק נמי איכא למימר דאסר בנתינת שמן דומיא דופת ושעה, ולא מסיימי משום דאיכא למימר תנא בתרא לפניו אתא: **לפי** שאין שורפין קדשים ביר"ט. וא"ת: היכי ילפינן תרומה מקדשים? דקדשים דין הוא שאין שריפתן דוחה יר"ט – לפי שאין יכול ליהנות בשעת שריפה, ולא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך, הותר נמי שלא לצורך – אלא שלא לצורך אוכל נפש, אבל צריך שיהא קצת צורך – להתחננו או לשום תנא, אבל הבערה לגמרי שלא לצורך – לא הותרה. אלא שריפת תרומה טמאה, שמוורת ליהנן בשעת שריפה למה יאסרו מאי שנא משמן חולין שמוורת לשורפו ולהדליק להנאתו. דאסור תרומה, לפי שיש מצוה בשריפתה מיגרע גרע? ואומר ריב"א: דוחאי גרע. דכיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה, אם כן הבערה זו אינה לצורך הנאתו, אלא לשם מצות שריפה. אלא שהותרה לא הקפידה שיהא ממנה בשעת ביעור, ולהכי לא דחאי יר"ט. מיד דוחה אנדרים ונדבות דאין קרבים ביר"ט. למיד משלחן גבוה קא זכו. וכן שתי הלחם לדירקא אינן אפיתין דוחה יר"ט, אע"פ שיש בהן אכילת אוכל משום דעיקרן לצורך גבוה. ולמיד קריבין ביר"ט – היינו משום דקסבר דעיקר שחיטתן ואפיתן נמי לצורך אדם. אבל שריפת תרומה טמאה – דחאי לשם מצות ביעור, ולא לשם הנאה, הלכך אסור ביר"ט כשאר קדשים. ולר"י נראה, דלא שייך בשריפת תרומה לומר "משלחן גבוה קא זכו" ולא דמו לשתי הלחם שהאפיההו דאין צורך גבוה, שהרי אחר

אפיההו צריך לעשות בהם תנופה. וכן אחר שחיטת נדרים ונדבות – עושין מהן לגבוה. אבל תרומה טמאה אין עושין ממנה לגבוה כלום, וליכא למימר בה "משלחן גבוה קא זכו". והכי מפרש ר"י: "לפי שאין שורפין קדשים ביר"ט", פי' גורו תרומה אטו קדשים. וא"ת: ומאי איראי אטו קדשים, משום דאין שורפין קדשים ביר"ט, נגזור משום תרומה שלא לצורך, דאפילו שורפין קדשים ביר"ט. דאית עשה ודחי לא תעשה – תרומה שלא לצורך אין שורפין. דמשמע מתוך פרש"י בסמוך, דאין עשה בשריפתה אלא מדרבנן יר"ל: דשריפת תרומה שלא לצורך לא שכיח. דשום אדם לא ישרפנה חנם, כיון שיוכל ליהנות בשריפתה. וכדמוכח בירושלמי כלשון הזה: בקר שני לשריפתו. וא"ת: אי בקר שני דוקא ואינו יכול לשורפו בליל מצאי יר"ט. היכי מוכח דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב? הא ע"כ אינו מטעם דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב, דהא בליל מצאי יום טוב נמי אין שורפו, ואם כן גזרת הכתוב הוא לשרוף בבקר שני יר"ל: הא דאין שורפין

בלילה – היינו משום הלשון הכתוב שלא לשרוף הקדשים בלילה, כדאשכחן בשלמים דאין נאכלין לאור שליש, ואפילו הכי אין נשרפין אלא ביום שליש, כדדרש ברש"י פסחים (דף ג. ושם) "ביום השלישי באש ישרף", ויום אתה שורפו בו: **ולא** עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב. תימה: כיון דקרא בשבת איירי, מנא ליה למדרש "לא עולת חול ביום טוב"? דילמא דוקא ולא חול בשבת דחמיר מיום טוב, וי"ל: דאביי סבר כרבי עקיבא, דדרש בפרק "אלו קשרים" (לקמן דף קד.) עולת שבת בשבת אחרת – לימור על חלבי שבת שקריבין ביום טוב. מדאיצטריך קרא למשרי עולת שבת ביום טוב – אם כן עולת חול ביום טוב אסור. דסבר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב, כדאמר ההם. ורבי ישמעאל מליג ההם, ודרש "עולת שבת בשבת" – לימור על חלבי שבת שקריבין ב"ה אבל שקריבין ביום טוב לא איצטריך דקסבר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב: **ולא** מילה שלא בזמנה דאתאי בקי". פירש בקונטרס: מה צרעת שדוחה את העבודה, ועבודה דוחה את השבת – מילה דוחה אותה, שבת שדוחה בו, וקשה, בפרק "יר"א דמילה" (לקמן דף קלב: ושם) לית ליה לרבא! האי קל וחומר. דקסבר: האי דצרעת דוחה את העבודה – לאו משום דחמירא, אלא משום דגברא הוא דלא חזי. והר"ר יוסף פורת לא גריס "דאתאי בקי"

בכל הני שמעתתא. רב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדובי, אלא כתפלה אחת קר חכרתה לכל דבר היום, ומזכיר: צריך להוכיח של שבת. לומר "ותתן לנו את יום הקנוח ואת יום הכפורים הנזה", וחותם "מקדש השבת יהיכ", ואע"פ שאין תפלת נעילה בשבת: יום הוא שנתחייב בו תפלות. לאו תפלת הלילה בכלל, אלא תפלות היום: שחרית מוסף מנחה ונעילה: שלית ציבור הייור ערבית. המתפלל בפרת מעין שבע "קונה שמנים וארץ מגן אבות בדבר": משום סכנה מויקין. שלא היו בתי כנסיות שלהן בישוב, וכל שאר לילי החול היו עסוקין במלאכתן, ובגמנן מלאכתן מתפללין ערבית בביתן, ולא היו באין בבית הכנסת. אבל לילי שבת באין בבית הכנסת, וחשו שיש שאין ממזקין לבא ושזחין לאחר תפלה, לכך התארכו תפלת הצבור: הכי גרסין: נחום(א) אוסר מדליקין בחלב מבושל. והוא מהזקק: היינו ת"י. דאמר: "לא בחלב" – כל חלב במשמע: דרב גרנא. דשרי ע"י תערוכת שמן כל שהוא: **ולא** מסיימי. אין נזכר מין אוסר ומי מתיר: שמן שריפה. שמן של תרומה טמאה, ובגמ' מפרש טעמא: דכי ישמעאל אוסר בו, בשבת: עפרן. פסולתא דיוקתא: מפני כבוד השבת. שריחו רע: שמן שומשמן בו, מסקנא דמילתא דחכמים היא: גזנות. צנון: שמן דגים. מקריב דגים שנימחו: פקיעות. דלעת מדקרי: נפס. מין שמן שריחו רע, כדאמרין בסדר יומא (דף לט.) בא למדוד נפט, אומרים לו "מדוד לעצמך", שאין אדם רוצה לסייעו: **גמ'** מנהי מיל. דאין שורפין. דאי לא ממעט לה קרא, אית לן למימר: ליתי עשה ד'באש תשרוף' ודוקה את "לא תעשה" ודוקה מלאכה: שאין ת"ל עד בקר. ימנא אחריתי, אלא "והנותר ממנו באש תשרוף", דהא כתיב "עד בקר" ברישא: בקר שני. שהוא חולו של מועד, והכי משמע: ונותר ממנו לבקר ראשון – עד בקר שני המתניו ותשרפהו: עולת חול. כגון אברי ימים של ערב יר"ט עולת ההקטר מבעוד יום, אין מעלין אותן משחשכה. וכ"ש קדשים פסולים:

ולית הילכתא ככל הני שמעתתא, אלא פי הא דא"ר יהושע בן לוי: יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל נעילה צריך להוכיח של שבת, יום הוא שנתחייב בארבע תפלות. קשיא הילכתא אהילכתא! אמת: הילכתא כרבי"ל, וקיימא לן: הילכתא כרבא. דאמר רבא: יו"ט שחל להיות בשבת, שלית ציבור הייור לפני התיבה ערבית אינו צריך להוכיח של יום טוב, שאילמלא שבת אין שלית ציבור ייור ערבית ביר"ט. הכי השתא! התם – ברין הוא דאפילו בשבת נמי לא צריך, ורפנן הוא דתקוני משום סכנה, אבל הכא – יום הוא שנתחייב בארבע תפלות. "ולא באלה כו'". חכמים היינו תנא קמא! איכא בינייהו דרב גרנא אומר רב, ולא מסיימי. מתנני' אין מדליקין בשמן שריפה ביר"ט. רבי ישמעאל אוסר: אין מדליקין בעמקן, מפני כבוד השבת. וחכמים מתירין בכל השמנים; בשמן שומשמן, בשמן אגוזים, בשמן צנונות, בשמן דגים, בשמן פקיעות, דלעת מדקרי: נפס. מין שמן שריחו רע, כדאמרין בסדר יומא (דף לט.) בא למדוד נפט, אומרים לו "מדוד לעצמך", שאין אדם רוצה לסייעו: **גמ' מנהי מיל. דאין שורפין. דאי לא ממעט לה קרא, אית לן למימר: ליתי עשה ד'באש תשרוף' ודוקה את "לא תעשה" ודוקה מלאכה: שאין ת"ל עד בקר. ימנא אחריתי, אלא "והנותר ממנו באש תשרוף", דהא כתיב "עד בקר" ברישא: בקר שני. שהוא חולו של מועד, והכי משמע: ונותר ממנו לבקר ראשון – עד בקר שני המתניו ותשרפהו: עולת חול. כגון אברי ימים של ערב יר"ט עולת ההקטר מבעוד יום, אין מעלין אותן משחשכה. וכ"ש קדשים פסולים:**

לא שרפינן: הוא לבדו. קרא ימיני ניהו, דמצי למכתב "אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם": מכשירין. מכשירי האוכל, כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכירים: לבדו. למעוטי מילה שלא בזמנה, דלא דחיא שבת יר"ט. דאי לא מעטיה קרא, אתאי בקי' דתידיה בפי' ר' אליעזר' (לקמן קלב:) דהכי תניא התם: ומה צרעת שדוחה את עבודה ועבודה דוחה את השבת, מילה שלא בזמנה דוחה אותה – דהכי תניא התם: מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה, וזלתי לה מקראי – שבת שדוחה מפני עבודה, אינו דין שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה! אלא "לבדו" לאפוקי מהאי ק"ו, דלא תדרוש ליה. וממילא שמעינן מזה דמנחה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה לקמור – אינה דוחה יום טוב, וד"ה לשריפת קדשים טמאים:

עשה לא שרפינן: הוא לבדו. קרא ימיני ניהו, דמצי למכתב "אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם": מכשירין. מכשירי האוכל, כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכירים: לבדו. למעוטי מילה שלא בזמנה, דלא דחיא שבת יר"ט. דאי לא מעטיה קרא, אתאי בקי' דתידיה בפי' ר' אליעזר' (לקמן קלב:) דהכי תניא התם: ומה צרעת שדוחה את עבודה ועבודה דוחה את השבת, מילה שלא בזמנה דוחה אותה – דהכי תניא התם: מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה, וזלתי לה מקראי – שבת שדוחה מפני עבודה, אינו דין שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה! אלא "לבדו" לאפוקי מהאי ק"ו, דלא תדרוש ליה. וממילא שמעינן מזה דמנחה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה לקמור – אינה דוחה יום טוב, וד"ה לשריפת קדשים טמאים:

שבת, וקודם לכן מבארת את דין ההדלקה ביום טוב בשמן שריפה: 57
 אין מדליקין בשמן שריפה – שמן תרומה שנטמא ועומד לשריפה, 58
 ביום טוב. רבי ישמעאל אומר, אין מדליקין נר של שבת בעמורין – 59
 פסולת זפת, אף שנמשך אחר הפתילה, מפני כבוד השבת, שריתו 60
 רע. והכמים חולקים על רבי ישמעאל ומתירין להדליק בשבת בקבל 61
 השמנים, ואף בשמן שומשמן, בשמן אגוזים, בשמן צנונות – שמן 62
 היוצא מזרע הצנון, בשמן דגים, בשמן פקועות – דלעת מדברית, 63
 בעמורין וכן. רבי מרפין אומר, אין מדליקין נר של שבת אלא בשמן 64
 וית בלבו. 65

נמרא

שנינו במשנה שאין מדליקים ביום טוב בשמן שריפה. מבררת 66
 הגמרא: מאי נמרא. משיבה הגמרא: לפי שאין שורפין קדשים 67
 פסולים (שמצוה לשורפם) ביום טוב, וכמו כן אין לבער תרומה 68
 טמאה ביום טוב. 69
 מבררת הגמרא: מנחני מילי – מהיכן למדנו דברים אלו, שאין 70
 שורפים קדשים ביום טוב ולכן גם אסור להדליק נר בשמן של 71
 תרומה טמאה, והלא מצות עשה לשורפם, ואם כן יבא העשה 72
 וידחה לא תעשה של איסור הבערה ביום טוב. 73
 משיבה הגמרא: אמר חזקיה, וכן תנא דבי חזקיה – וכן שנו 74
 בברייתא בבית מדרשו של חזקיה, אמר קרא – נאמר בפסוק לגבי 75
 בשר קרבן פסח (שמות יב ז) 'לא תותירו ממנו עד בקר', והנותר ממנו 76
 עד בקר באש תשרפו, שאין תלמוד לומר – שלא הוצרך הכתוב 77
 לומר 'הנותר ממנו עד בקר', ודי היה לכתוב 'הנותר ממנו באש 78
 תשרפו', שהרי כבר נאמר קודם לכן 'לא תותירו ממנו עד בקר', 79
 ומה תלמוד לומר 'עד בקר' במצות השריפה, בא הקטוב ליתן לו 80
 בקר שני לשריפתו, כלומר, הכתוב מלמד שזמן שריפתו הוא 81
 בבוקר המחרת, וכך מתפרש הכתוב, 'הנותר ממנו ועד בוקר 82
 ראשון, שהוא בוקרו של יום טוב ראשון של פסח', עד בוקר ושני 83
 שהוא חול המועד, המתינו, ואז באש תשרפו, ומלמדנו הכתוב 84
 שאין מצות השריפה דוחה יום טוב. 85
 מקור אחר לאיסור שריפת קדשים ביום טוב: אמר, המקור 86
 לכך הוא, דאמר קרא בפרשת מוספי שבת (במדבר כח ז), 'עולת שבת 87
 בשבת', ותיבות אלו מיותרות, אלא באו ללמד שדווקא עולה של 88
 שבת ושזמנה בשבת קריבה בשבת, ולא עולת חול קריבה בשבת, 89
 ובגון אברי עולת התמיד של ערב שבת של חולקטור ונותר עד 90
 ליל שבת, אסור להקטירם בשבת, וכן לא עולת חול קריבה ביום 91
 טוב. ואם הקטרת אימורים שהיא עבודה שבמקדש אין דוחה יום 92
 טוב, קל וחומר ששריפת קדשים פסולים שאינה עבודה אין דוחה 93
 יום טוב. 94
 מקור אחר לאיסור שריפת קדשים ביום טוב: רבא אמר, אמר קרא 95
 לגבי יום טוב ראשון ואחרון של פסח (שמות יב טו), 'כל מלאכה לא 96
 יעשה בהם, אף אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה להם', ותיבות 97
 'הוא לבדו' מיותרות, ובאו ללמד, 'הוא' – צרכי אוכל נפש, נעשים 98
 ביום טוב, ולא מפשרין לאוכל נפש, כגון לעשות סכין או תנור 99
 לצורך הכנת המאכלים. 'לבדו' – רק צרכי אוכל נפש בלבד מותר 100
 לעשות ביום טוב, ולא מילה שלא פומנה – שלא ביום השמיני 101
 לליתו, דאיתא – שלולי דרשה זו היינו למדים שתדחה יום טוב 102
 בקל וחומר מעבודה במקדש הדוחה יום טוב. וכיון שלמדנו 103
 שמילה שלא בזמנה, היות ואין זמנה קבוע ליום זה ואפשר 104
 לעשותה למחר, אינה דוחה יום טוב, כמו כן יש ללמוד לשאר 105
 מצוות עשה שאפשר לקיימן למחר, שלא ידחו שבת ויום טוב, 106
 ולכן גם שריפת קדשים אינה דוחה יום טוב, שהרי אין זמן קבוע 107
 לשריפתם. 108
 מקור אחר לאיסור שריפת קדשים ביום טוב: רב אשי אמר, (שבת) 109
 'שבתו' האמור לגבי יום טוב, 110
 111

מסיקה הגמרא: וליה הילכתא קבל הני שמעתתא – ואין הלכה ככל 1
 מימרות אלו, שאמרו רב הונא ורב יהודה, ורב גידל, ורב אחדבוי, 2
 שאין מזכירים את המועד בתפילה ובברכה שמצד המועד אינו 3
 חייב בהם, אלא הלכה כרבי – כנאמר זה דאמר רבי יהושע בן לוי, 4
 יום הכפורים שחל להיות בשבת, המתפלל תפילת נעילה צריך 5
 להזכיר בתפילתו ענינה של שבת, ואף שמחמת שבת אין חיוב 6
 להתפלל נעילה, כיון שיום הוא שנתחייב בארבע תפלות, לפיכך 7
 התפילה הרביעית (ונעילה) שזה לשאר התפילות לענין הזכרת 8
 שבת. וכמו כן יש להזכיר חנוכה במוסף של שבת וראש חודש, 9
 כיון שיום הוא שנתחייב בתפילת מוסף. וכן יש להזכיר ראש חודש 10
 במפטיר של שבת, ולהזכיר יום טוב במפטיר של מנחה של שבת, 11
 כיון שיום הוא שנתחייב בגמרא. 12

מקשה הגמרא: קשיא הילכתא אחילכתא – יש להקשות סתירה בין 13
 פסקי ההלכות, שהרי אמרת הילכתא – אמרת שהלכה כרבי יהושע 14
 בן לוי, שמזכירים שבת בנעילה, ומאידך קיימא לן – מקובל בדינו 15
 הילכתא קרא, דאמר רבא, יום טוב שחל להיות בשבת, שליח 16
 ציבור יורד לפני התיבה בערבית, ומתפלל ברכת מעין שבע לאחר 17
 תפילת הלחש, אינו צריך להזכיר של יום טוב בברכה זו, והטעם 18
 לכך, שאילמלא שבת אין שליח ציבור יורד להתפלל ברכת מעין 19
 שבע בתפילת ערבית ביום טוב. הרי שבתפילת שבת, שמחמת יום 20
 טוב אין מתפללים אותה, אין מזכירים בה יום טוב, ולדברי רבי 21
 יהושע בן לוי כיון שיום זה התחייב בתפילה זו ומחמת שבת, יש 22
 להזכיר בה יום טוב. ונמצא שפסקי ההלכה סותרים זה את זה. 23
 מתרצת הגמרא: קבי השתא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שדברי 24
 רבא סותרים את דינו של רבי יהושע בן לוי, והלא התיב – שם 25
 בברכת מעין שבע, כיון שפדין הוא – מעיקר הדין דאפילו בשבת 26
 לחוד נמי – וגם לא צריך השליח ציבור להתפלל תפילה זו, כשם 27
 שאין חוזר על תפילתו בערבית של ימי החול, ודקנן הוא דתקוני – 28
 וחכמים תיקנו שיתפלל זאת משום ספקה של המתאחרים 29
 בתפילתם שלא ישארו לבדם בבית הכנסת סותרים למקום ישוב, 30
 ויסתכנו על ידי המזיקים, וכיון שאין תפילה זו חובת היום מעיקר 31
 הדין, אין צריך להזכיר בה יום טוב. אמל קא – בתפילת נעילה 32
 ביום הכיפורים שחל בשבת, שחייב בה מעיקר הדין, יום הוא 33
 שנתחייב בארבע תפלות, וכל התפילות שוות להזכיר בהם שבת. 34
 שנינו במשנה: ולא מדליקים נר של שבת) באילה בו' ולא בחלב, 35
 נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל, וחכמים אומרים אחד 36
 מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו. 37

הגמרא מבררת במה נחלקו תנא קמא וחכמים. מקשה הגמרא: 38
 שיטת תנאים היינו כשיטת תנא קמא, שהרי תנא קמא אמר 'לא 39
 בחלב' סתם, ומשמע אף מבושל. 40
 מתרצת הגמרא: אכא בינייהו – יש הבדל בין השיטות בדין דרב 41
 בריןא אמר רב, שאמר שאם עירב בחלב מהותך ושהוא חלב 42
 מבושל) שמן כשר כל שהוא, מותר להדליק בו, ולא מפשרי – ואין 43
 ניכר מתוך דברי תנא קמא וחכמים, מי מהם סובר כרב, ומי חולק 44
 ואוסר להדליק אף בתערובת שמן כשר. וכך מתפרשת המשנה, 45
 נחום המדי התייר להדליק בחלב מבושל גם בלא תערובת שמן 46
 כשר, ותנא קמא וחכמים נחלקו עליו, ואפשר לפרש דבריהם בשני 47
 דרכים: א. תנא קמא סתם ואמר 'לא בחלב', ואף אם מבושל 48
 ומעורב בשמן כשר. וחכמים שאמרו שאין מדליקים בו בין אם 49
 הוא מבושל ובין אם אינו מבושל, היינו דווקא כשהוא בפני עצמו, 50
 אבל מבושל המעורב בשמן כשר מדליקים בו. ב. תנא קמא שסתם 51
 ואסר להדליק בחלב הוא אם הוא מבושל, היינו דווקא כשהוא 52
 בפני עצמו, אבל אם הוא מעורב בשמן כשר מותר להדליק בו, 53
 וחכמים אסרו בכל אופן. 54

משנה

המשנה ממשיכה לבאר את סוגי השמנים הכשרים להדלקה לנר

בשעת ביעורה.
מקשה הגמרא: אי קבי – אם אתה לומד כן בקל וחומר, אם כן לגבי תרומה נמי לימא – גם יש לך לומר קל וחומר הוא, אם מעשר הקל מתרומה כשנטמא אסור בהנאה בשעת ביעורה, כל שכן תרומה החמורה.
מתרצת הגמרא: הא כתיב לגבי מעשר 'ממנו', ובהכרח בא למעט שתרומה אף שחמורה ממעשר, הקילה בה התורה שיותר ליהנות ממנה בשעת ביעורה.
שוב מקשה הגמרא: ומה ראית לרבות אסור הנאה מקודש טמא מקל וחומר ממעשר, ולמעט מיתור 'ממנו' שתרומה טמאה מותרת בהנאה, והלא אפשר לדרוש להיפך, שנאסור הנאה מתרומה טמאה בקל וחומר ממעשר, ומיתור 'ממנו' נלמד להתיר הנאה מקודש שנטמא.
משיבה הגמרא: מסתברא קדש לא ממעיטמא – מסתבר יותר שלא למעט קודש טמא מאיסור הנאה, שכן חמור מתרומה בשש חומרות שסימן להם בראשי תיבות 'פנ"ק עב"ס', ולכן מסתבר יותר שגם חומרא זו שאם נטמא אסור בהנאה בשעת ביעורה נוהגת בו, והכתוב 'ממנו' ממעט תרומה.
הגמרא מפרטת את הסימן לחומרות של קודש: פניגול – אם חשב בעת העבודה לאכול הקרבן לאחר זמנו הקבוע לו בתורה, נפסל, ואסור באכילה אף בזמנו הראוי, והאוכלו חייב כרת. נוזר – אם הקריבו במחשבה ראויה, אלא שנותר מהבשר לאחר הזמן הראוי, אם נהנה ממנו בשוגג. וטמא האוכלו חייב כרת. ואסור באכילה לאונו – מי שמת אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליהם, ועדיין לא נקבר. ומה שאין כן תרומה, לא שייך בה פסול פיגול ונוזר, ואינה קרבן, אלא מתנה לכהנים היא, וזר הנהנה ממנה אינו מועל, וטמא האוכלה עונשו מיתה בידי שמים ולא כרת, ומותרת לאונן.
מקשה הגמרא: אדרבה, תרומה טמאה לא ממעיטמא מאיסור הנאה בשעת ביעורה, שכן חמורה מקודש בארבע חומרות ו'מחפ"ז' סימן להם.
הגמרא מפרטת את הסימן: זר או כהן טמא האוכלה חייב מיתה בידי שמים. חומש – זר האוכלה בשוגג חייב לשלם לכהן פירות חולין כפי כמות התרומה שאכל, בתוספת חומש (ויקרא כב יד), מה שאין כן בקודש, בחלק המותר לכהנים שאין בו מעילה, אין חיוב חומש לזר האוכלו.

מצות עשה הוא, שמשמעות 'שבתוך' היא ציווי לשבות ממלאכה, והנה ליה איסור מלאכה ביום טוב גם עשה וגם לא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה, ולכן אין העשה של שריפת קדשים פסולים ('באש תשרוף') דוחה את איסור מלאכה ביום טוב.
הגמרא מבארת את המקור להיתר הנאה מתרומה טמאה בעת שריפתה. שנינו במשנה 'אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב', מדייקת הגמרא: ביום טוב הוא דאסיר להדליק בו, הא כחול שפיר דמי להדליק וליהנות ממנו. מבררת הגמרא: מאי טעמא – מנין המקור שמותר ליהנות מהשמן בעת שריפתו.
משיבה הגמרא: אמר רב, בשם שמואל לשרוף את הפדשים שנטמאו, כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת, ואמרה תורה [כפי שיובא מיד] בשעת ביעורה תיהני ממנה.
מבררת הגמרא: היכן אמרה תורה שמותר ליהנות מהתרומה הטמאה בשעת ביעורה. משיבה הגמרא: מדבר – מדרשתו של רבן נחמן למדים זאת, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אביה, אמר קרא (במדבר יח ה), 'ידבר ד' אל אהרן, ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי', ונקט הכתוב 'תרומתי' בלשון רבים, הרי שפשתי מיני תרומות הניתנות לכהנים הנהנה מהם, אחת תרומה טהורה, ואחת תרומה טמאה, ואמר רבנא על שני המינים 'הנה נתתי לך', והיינו שגם התרומה הטמאה שלקי – של הכהן תהא, כדי להסיק תחת תבשילך.
מקור אחר להיתר הנאה מתרומה טמאה בשעת ביעורה: ואיבעית אימא, מקור ההיתר הוא מדברי אבהו, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, נאמר בתורה בידיו המעשרות, לגבי מעשר שני (דברים כד) 'ולא בערתי ממנו בטמא', והיינו שמתוודה שלא הבעיר את המעשר באש בטומאה, כדי ליהנות ממנו, ויש ללמוד מתיבת 'ממנו', 'ממנו' – מעשר שני טמא אי אתה מכעיר באש ליהנות ממנו, אבל אתה מכעיר שמן של תרומה שנטמאת ליהנות בשעת הביעור, בהדלקת הנר, או הסקה תחת התבשיל.
מקשה הגמרא: מנין ש'ממנו' בא ללמד היתר הנאה מתרומה שנטמאת, ואימא, 'ממנו' – מעשר שני אי אתה מכעיר בטומאה ליהנות ממנו, אבל אתה מכעיר שמן של קדש שנטמא, ליהנות ממנו בשעת ביעורו.
מתרצת הגמרא: וכי לא קל וחומר הוא שקודש שנטמא אסור בהנאה, ומה מעשר הקל מקדשים, אמרה תורה 'ולא בערתי ממנו בטמא', קדש הקמור לא כל שכן, שאם נטמא אסור ליהנות ממנו

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן, ה'תש"א

בורקלין

הו"ח אי"א נ"נ וכו' מהורש"ז שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מיום מוצש"ק ט' לחוד"ז, המודיע מביאתם שלום לקנדה, ומהתחלתו בהסתדרות, ויה"ר מבעל הצרון הוא השי"ת שישתדר באופן המתאים לפניהם בגשמיות וברוחניות ויוכל לקבוע עתים בתורת הנגלה ותורת החסידות מתוך הרחבה ומנוחת הנפש ומנוחת הגוף, ויוסיף אומץ גם בחקו דצדקה.

אבל אין כדאי לחכות עד גמר הסתדרותו בקביעות העתים, כי התורה, ובפרט לימוד התורה בקביעות, היא היא כלי הממשיך וכלי המקבל לטוב גשמי ורוחני. וככל אשר יקדים בעשיית כלי זה כן תקדם הברכה לבוא, וככל אשר יגדיל הכלי כן תגדל המשכת וקבלת הברכה.

רש"י
שבת. פרק שני - במה מדליקין דף כה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
תוספות

1 **עֲשֵׂה הוּא.** דַּמְשַׁמֵּע שְׁבוּת בּו: **וְאִין עֲשֵׂה.** דְּרַבָּאש תַּשְׁרֹפּוּ דִּוְחָה יוֹט, דְּהוּא לֹא
2 תַּעֲשֵׂה וְעֲשֵׂה וְאֵעִיג דְּהִדְלַקְתָּ נָר בִּיטִי מֵלֵאבָה הַמּוֹתֶרֶת הִיא, הוּאִיל וְהַבְעֵרֶת
3 שְׂאֵר קֳדָשִׁים שְׂאִין תְּהִינָן מִתָּן נֶאֱסָרִים – וְזוּ לֹא יִצָּא מִן הַבֵּלִל; הוּא בַּחֹל שְׂפִיר
4 דְּמִי. לֵאחֵתְהוּנִי מִיָּדָה: מִצּוֹר לְשִׁרְוֹת אֶת הַתְּרוּמָה שְׁנִמְמָתָא. דְּדִמְיָא לְקִדְשֵׁי, עוֹד:

עשה, והנה ליה יום טוב עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. כיום טוב הוא דאסיר, הא בחול – שפיר דמי, מ"מ? אמר רב: בשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו, כך מצוה לשרוף את התרוקם שנטמא. ואמרה תורה: בשעת ביעורה תיהי ממנה. היכן אמרה תורה? מדרב נחמן. דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: אמר קרא "ואני הנה נחתי לך את משמרת תרומתי" בשתי תרומות הקטוב מדרב, אחת תרוקם טהורה ואחת תרוקם טמאה. ואמר רבנא "לך" – שלך תהא, להסקיה תחת תבשילך. ואיבעית אימא – מדרבי אבהו. דאמר רבי אבהו א"ר יוחנן: "ולא בערתי ממנו בטמא" – ממנו אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר שמן של תרוקם שנטמא. ואימא: ממנו אי אתה מבעיר, אבל אתה מבעיר שמן של קדש שנטמא! לאו קל וחומר הוא? מה מעשר חסל אמרה תורה "לא בערתי ממנו בטמא", קדש חמור לא כ"ש? א"ה, תרוקם נמי, לימא: ק"ו הוא! הא פתיב 'ממנו' ומה ראית? מסתברא, קדש לא מבעימנא שכן סימן פנ"ק עכ"ס: פיגול, גזירה, קרבן מעילה, וכו', אסור לאונן. אדרבה, תרוקם לא מבעימנא, שכן מוחפ"ז סימן: מיתה, חומש,

ואין

כתיב: **בַּסָּמָא**. בִּין שְׂאֵינִי סָמָא בִּין שְׂרָוּא סָמָא: 6
 קִדְשׁ לֹא מַמְצִינָא. מִקֵּץ חוֹמְרָא: שְׂכָן. יֵשׁ 7
 חוֹמְרִי פִנְקֵעִיבִס, וְרָאִי גַם לֹו. חִיִּינִן 8
 עָלֵיו מִשּׁוּם פִּיגּוּל – שְׁחַט עַל מִנֶּחַ לֹאבּוֹל 9
 חוֹץ לִזְמָנָא וְאִכְלָל בּוֹמְנָו. וּמִשּׁוּם נֹחֵר 10
 וְרוּץ לִזְמָנָא מִמֶּשׁ, וְלֹא חֻשַׁב מִתְּחִלָּה. וְקִרְיָ 11
 קָרָן – וְיֵשׁ בּוֹ מַעֲיֵלָה. וְאֵף עַל גִּבּ שְׁקֵדָשׁ 12
 (הַנּוֹחֵר) לֹאכִילַת כֹּהֲנִים אֵין בָּהּ מַעֲיֵלָה, 13
 מִמֶּה תּוֹרַת מַעֲיֵלָה שְׂרִיקָא בִּיהּ. אִם קִדְשִׁי 14
 קִדְשִׁים הִוּ – יֵשׁ בָּהּ מַעֲיֵלָה לִפְנֵי וְרִיקָה לְכָל 15
 הַנִּהְנֶה מֵהָ, וְאִם קִדְשִׁים קָלִים הִו – יֵשׁ 16
 מַעֲיֵלָה בְּאִמּוּרֵיהּ לֹאֲרֹחַ בְּרִילָתָא דִּמְסִי, 17
 לֹאפּוֹקִי תְרוּמָה דְּלִית בָּהּ זִכְלָא: וְקִרְיָ, 18
 לֹאכִילָה בְּטוֹמָאֵת חֲגוּף. וְתְרוּמָה בְּמִיתָה 19
 בִּידֵי שְׂמִים – יְקִי וְקִצְרִים, אֲבָל אֵינִי חוֹלֵף 20
 עֵרִירִי: **לֹאזֶנָּה**. קִיז מַמְעֶשֶׁר. אֲבָל 21
 תְּרוּמָה מִחוּרָתָא לֹאזֶנָּה, בִּיבּוֹמַת בְּסֶרֶךְ 22
 הַ"עִירָל" (דֹּף) עַ"י "רִי" וְ"י" בְּעִימִים, וְרוֹת 23
 אֲמַרְתִּי לֵךְ וְלֹא אֲנִינוּת. אֲנוּן כֹּל זֶמֶן שְׁלֹא 24
 נִקְבֵּר מוֹת: **מַחֲשָׁא**. מִיתָה בִּידֵי שְׂמִים לִךְ 25
 הַאֲוִכֵּלָה, אוּ כְהֵן סָמָא, וְחוּמֵשׁ לִךְ הַאֲוִכֵּלָה 26
 בְּשׁוּגָא, דְּכַתִּיב (וְיִקְרָא) כֹּבֵא) "כִּי יֵאכַל קִדְשׁ 27
 בְּשָׂגָה, וְיִסֹּף מִשְׁמִיתוּ עָלֵיהּ". אֲבָל קִדְשׁ 28
 מַשְׁעָה שְׂחַט דִּיתֵר לְכֹהֲנִים כְּתוּרָמָה וְרָצָא 29
 מִידֵי מַעֲיֵלָה – שׁוּב אֵין חוּמֵשׁ בְּשָׂגָתָא 30
 אֲכִילָתָא. וְיֵשׁ דְּמַקְמֵי לֵה בְּחוּמֵשִׁין וְדַחֲמֵשָׁא: 31
 וְלֹא נִהְיָרָא. דִּהָא רַבִּינוּ בִּיהּ חוּמֵשׁ דְּחוּמֵשׁ 32
 בְּהַקְדָּשׁ, בְּפֶרֶךְ "הַזֶּה" (לְקַבֵּא מַצִּיעָא דֹּף נִרְדִּי): 33
 וְאִין

משום דהוקשה לקדשים כדאמר במעלה בפרק "הנהגה" (דף יט.) דקדש אקשי רחמנא לתרומה; וקדש גופיה אסור בהנאה כשינטמא אפילו אותו קדש כמו שלמים, נפקא לן שפי' מקו' דמעשה, או מהיקשא דמעשה, בדאמר בפרק "כל שענה" (פסחים דף כד.) דאיכ' מאי פריך "ומה ראית?" ואימא: "ממנו" אתא תרומה, ואם נגעט קדש, מהיבא תיתי? איסור תרומה: ור"ל: הוה גמירין תרומה מדאיתקש לבכורים, ובכורים למעשה, כדאמרין ב"הערל" (ביבמות דף עג.) ולקמן אחיקא שמך. ומיהו, קדש אתי שפי' בקיז ממעשר, כדאמר' בפ' "כל שענה" (פסחים דף כד.) וליבא למיפוך שכן הד"ס ט"ב – דכולוחו איתנהו בקדש, בר מזי לא שייך למיפוך, דלא שייך וידוי גבי קדש. אבל בתרומה שייך, דהא אנב מעשר מתורה נמי אתרומה; כדאמר' ב"תורת הלוי" – זו תרומה, ואין לה וידוי בפני הידי' לוף בקיז קדש ממעשר; אל איבא למיפוך: מל למעשה שכן טעון כסף צורה. בדריף בפרק בתרא דמכות (דף ז') ואור"י: דלא שייך האי פירכא אלא כדאמר' בדרה"ט, דבעי למילף דאובל תודה וא שלמים חוץ לחומה דלוקה ממעשר, ואם תאמר: הבא אסרינן הסקה והולקה באיסורי הנאה וערלה דאסורה בהנאה כיצור, כדאמר בפרק "כל שענה" (פסחים כוז) ולא משבח התם עצים לרבנן דאסורים אלא בשרשיפא! וצרף לדחות ולומר: דשמן ובשר ותבואה חשיבי בעין ספי' **כך** אתה מצווה לשרוף את התרומה. פי' בקונטרס: משום שלא לית' בה לידו תקלה. לפי טעם זה נראה שלא דוקא שרפה, אלא היה שאר ביעור. וכפ' בר' וליג', בדסוף תמורה (דף לג.) קתי' תרומה טמאה בהדי הגשרפן, וקתי' התם: והגרפין לא יקברו. ע"כ נראה: דשריפה דוקא, משום דמיא לקדש, ומדרבנן, א"ל: "קדש". ואם תאמר: דאמר בספ' דפסחים (דף גכ.) גבי תרומה טמאה שתעשה זילוף, הא תנן בתמורה: הראוי לקברה – קבורה. פירושו: כגון משקין. ויש לומר: דלא וכלאי הרים, ולא אתרומה בשריפה כדאמר': **אתה** תרומה טמאה ואותה תרומה שהיה, ואף על פי דרדש רבי אליעזר (בבבבות דף לו.) דהיינו תרומה טמאה יניחה במקום המוצע ולא במקום התורה דאסור לגרום לה טומאה, התם דרש' "שמשת תרומות": משמע: שתי תרומות צריכות שימור, ושתי טהרה תלויה: **שבן** פנקבנס"ס. תימה: דמצ' לאחשובי נמי דחמרי קדשים מתרומה בהא: העריב שמשו – אוכל בתרומה, הביא כפרתו – אוכל בקדשים: **פגול**. היינו חישב ובכלל זה היו אוכל חוץ לחומה דלוקה בקדשים. ונותר היינו חישב לאוכלו חוץ לזמנו, והיו נותר בכלל זה, והיו האי פיגול ונותר כי ההוא די'אם עין פיגול הוא – חישב, ואם עין נותר" כו' (פסחים דף טז). ולא כמו פיגול שבכל השם קרי פיגול דחישב לאוכלו חוץ לזמנו – דהיינו נותר הדבא: **כרת**. שאינו מגיע לששים כל אחד, כדמשמע בבבליה' מ"ק (דף כח. ושם) דאמר התם: רב יוסף בי הוה בר שיתין שנין עבד יומו טבא ארבתא: אמר: הכרת נפקי לי מכת. א"ל אביי: נהי דני מכל דיומי מי נפק מרי? פירוש, כדאמר התם: מלא ביום א' – מיתה של זעם, שנים – מיתה של יומא, ארבתא – מיתה בדי שמים אין לה זמן קבוע, עין זה, אפי' אין בידו עין נותר, ואפי' למדי' (לקמן דף נה.) שכל מיתה בלא חטא" – בשביל עין זה יקצרו יום. ומיהו בירושל' קאמר: דכרת אינו מגיע לחמישים, ודחי' שמת קודם את שבת הקהית וגו' וזאת עשו להם וחיו', פי': אמרה תורה עשו להם תקנה שלא ימותו בעבודתן קודם חמישים, וכתבו "אל תכריחו" משמע דנתן, היינו שמת קודם האמורה בתורה דקאמר התם – היינו שמת עד ששים, דכתבי' "במדבר הזה יתמו ושם ימותו" ולא נגזרה גזירה אלא על בני עשרים שימותו קודם ארבעים, וקרי' לא אומר ריב"א דאין ככרת אלא בהנהו דכתיב בהו עירי. ואין נראה לר"ת, דהא בפרק "הבא על יבמות" (ביבמות דף נה.) קאמר: עירי כתבת רחמנא גבי דורות למי ואי אין ורעו ככרת אלא דוקא בהנהו דכתיב עירי, מאי קבעי? והא ללא קאמר במעור קטן (דף כח. ושם) נהי דנפך מר מכרת דשני, מכרת רבני מי נפק מר – גנים קטנים. ודוקא קטנים נעשים בשן אביהם, אבל גדולים כדמשמע בפירקין (דף לב.). ומיהו, קשה: דבתורת כתבים משמע אשת אתא מן האם מדרת, מוכרכת בניה נדה יש לה היתר – אך אשת אתא דיש לה היתר, דהיינו גם היא דשריף כאשאל לא בגינם. ובבבלי' קאמר: חמישים מיתה דש ברת מרנו בןאמר עריות, אלא מני ל' מנה נדה יש לה היתר –

נשים טהרות צרותיהן." ולפירוש ריב"א אתי שפיר, מדצינן למימר דממנות לא מערירי, ואין לארירי קודם [וע"ז תוספות ביבמות ב' ד"ה אשת:]

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף כה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
תוספות

תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא. ואם תאמר: מיד 'ולא לאורו' כתיב? אימא: 'תתן לו' – ולא דבר שאין ראו לו כלל! ויל: דאם כן לא לכתוב אלא 'תתן' – דאין תניה פחות משהו פרוטה. מדכתיב 'לו' משמע: לו ולא לאורו: **הדלקת** נר בשבת חובה. פי: במקום סעודה, דחובה היא שיעסוד במקום הנר משום עונג. אבל מהדלקת נר גופיה לא

היה פריך אביי, דפשיטא דחובה היא. והתנן (לקמן דף לא): על ג' עבירות נשים כו' על שאינן זדירות בהדלקת הנר: **חובה**. לגבי רחיצת ידים בחמין קרי ליה חובה, דלא היה כל כך מצוה. ומים אחרונים קרי ליה חובה – משום סכנה דמלח סדומית, ושחרגו הנפש, וחמירי טפי מן הראשונים. ויש שררצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מוקרי ליה חובה. כדאמרין (תולין קה). מים אחרונים חובה, ואין טעוין ברכה. ואומר ר"ת: דשיבוש הוא, דלא דמי למים אחרונים – דלא היה אלא להצלה בעלמא, אבל הדלקת נר – היא חובה של מצות עונג שבת. וכמה חובי' דן טעוין ברכה. ומה שאומר טעם אחר שלא לברך: משום שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צרי' לכבותה ולחזור ולהדליקה, ולא להדליק אחרת – אין נראה. דהא גבי כיסוי הדם (שם פז), אם כסוה הרוב – פטור מלכסותו. אפי': כשנכסה – צריך לברך. וכן גולד מהול, איבא למיד דאין צריך להטות ממנו דם בריה. וכשמל, גניא בשיילא פו' ר' אליעזר דמילא: (לקמן דף קלז): המל אומר כו'. ובסדר רב עמרם יש: ומדליק נר בשבת מברך "אשר קדשנו כו". ועוד נראה לר"ת: שאם היה הנר מודלק ועומד – שצריך לכבות ולחזור ולהדליק, כדאמר ליה הוזאבא: ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר (לעיל דף כג):

מתוך שריחו רע. ואף על גב דנפט נמי ריחו רע, כדאמר בפ"ק (דף כו) דהא בדמשחא והוא בדנפטא. ובפרק "אמר להם הממונה" (יומא דף לט). בא למודד נפט אומרים לו מודד לעצמך – אין ריחו רע כמו עשן: **סדין** בציצית ב"ש פטורין. פירש בקונטרס: ב"ש לא דרשי סמוכין. והא דלא קאמר "אוסרין" – משום דסברי בעלמא כלי פוסטא חייבין בציצית, והבא פטיר – דלא שייך למינהי כהו אוסרין. ובסיפא דהך ברייתא קתני בפ' "התכלת" (מנחות דף מג) א"ר אליעזר: כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין. אמר ר' און כן למא אסורה. פי: א"כ (כל אותן) שמתמיהין עליה, למא עושין כן? כיון הדלכה כב"ה. ומשני: גזרה שמוא יקרע סדינו כו'. ועוד מתרין: גזרה משום כסות לילה. ופירש"י בתשובה אחת: שלא גזר אלא על התכלת, אבל במיני – חייב. והא דא"ל מלאבא לרב קטינא: סדינא בקייטא, סרבלא בסיתא – ציצית מה תוא עליה? היינו ציצית מן המובחר מה תוא עליה, אבל ציצית במינו היה עושה. ובשמעתין נמי – היה להם ציצית של מינו, והיו מחביאים מר' יהודה. לפי שיהיה מחייב לעשות תכלת, והיה סבור שעושין כב"ש מדאורייתא, ואינהו סבור אפי' לבי' אסור מדרבנן משום כסות לילה. וקשה לר"י: דבפרק "התכלת" (שם דף מג) הוזר לאתרי דציצית חובת טלית הוא מחסידים הראשונים, משארגו בבגד ג' היו מטילין בו ציצית. ודחי לה, ואמאי לא מיייתי מכתב דלא קתני אוסרין ועוד, דבה"ג פוסק: דחובת גברא הוא, מדמברכין "להתעטף בציצית". ועוד: דאמרין בפ"ק דבמות (ד' ד) גבי כלאים בציצית, דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בעלמא – במשנה תורה דריש, ואין יתכן לומר דב"ש לא דרשי סמוכין? ועוד: דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בשעה דברים, וחשיב דך בהדיהו. ועוד: אמאי נקט סדין בציצית, הוה ליה למנקט כלאים בציצית? ונראה לר"ת: דב"ע דרשי סמוכין. וב"ש פטיר מדרבנן משום כסות לילה, ופטיר אפילו ממינו, מדרבנן "סדין בציצית" ולא קתני סדין בתכלת. כדאמר ר' אליעזר בר' צדוק "כל המטיל תכלת בסדינו" כו' וב"ה מיידיין – אפי' תכלת, דלית להו תהו גזרות דב"ש. וכב"ש ק"ל, כדמכח בספא דרביי. ונראה נראה דרב קטינא שלא היה לו ציצית כלל, וכן תלמידיו של רבי יהודה לא היה להם כלל ציצית, דסברי כב"ש. ואומר ר"ת: דאין לעשות טליתות של פשתן ולעשות בו ציצית אפילו מינו, דכב"ש קיימא לן דפטרי, והמברך מברך ברכה לבטלה: **גזירה** משום כסות לילה. מדרגט סתמא דש"ס האי טעמא, ולא נקט טעמא שמוא יקרע – משמע דקיל' כרבי שמעון, דפטר כסות לילה בפ' "התכלת" (מנחות ד' מג). וכן משמע בפ"ב דברכות (דף יז) דאמר: במערא לא היו אומרים פרשת ציצית לבילה, אלא מתחילין "דבר אל בני ישראל". אמר אביי: כיון דאינהו מתחילין – און נמי מתחילין, וביון דמתחילין – מסיימין. משמע דמודד כולו דאין מצות ציצית לבילה, ולכן נשים פטורות מן הציצית. ורבי יהודה רב עמרם דהו רמי תכלתא לפרומא דאיניש ביתיה ב"התכלת" (ד' מג). ובפרק קמא דסוכה (ד' יא). ושם) משום דסברי דהויא מצות עשה שלא הזמן גרמא – לא קיימא לן כוותיה. דהא משמע שהם דווקא היו עושין, ולא האחרים. ובפרק קמא דקדושין (נ' לז) תנו רבנן: מצות עשה שהזמן גרמא – שופר ולולב סוכה וציצית:

ואין לה פרייו, ואסורה לזרים. הנד נפישין. ואיבעית אימא: קדש חמור, שפן ענוש ברת. רב נחמן בר יצחק אמר: אמר קרא "תתן לו", 'לו' ולא לאורו, מפלל דבת אורו הוא. "רבי ישמעאל אומר כו". מאי טעמא? אמר רבא: מתוך שריחו רע, גזרה שמוא יניחנה ויצא. אמר ליה אביי: ויצא! אמר ליה, שאני אומר: הדלקת נר בשבת – חובה, דאמר רב נחמן בר רב זבדא, ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב: הדלקת נר בשבת – חובה, רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית – רשות, ואני אומר: מצוה. מאי מצוה? דאמר רב יהודה אמר רב: קד היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי, ע"ש מביאים לו עריבה מלאה חמין, ורוחץ פניו ודיו ורגליו, ומתעטף ויושב בסדינו המצוייצין, ורומה למלאך ה' צבאות, והיו תלמידיו מחבין ממונו כסותו, אמר להן: בני, לא קד שנינו לכם, סדין בציצית, בית שמוא פומרין וב"ה מחייבין, והלכה כדברי בית הלל! ואינהו סברי – גזירה משום כסות לילה. "ותנוח משלום נפשי נשיתי טובה". מאי "ותנוח משלום נפשי"? אמר ר' אבהו: זו הדלקת נר בשבת. "נשיתי טובה" – אמר רבי ירמיה: זו בית המרחץ. (אמר רבי יוחנן): זו רחיצת ידים ורגלים בחמין. ר' יצחק נפחא אמר: זו מטה נאה וכלים נאים שעליה. ר' אבא אמר: זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים. ת"ר: איזה עשירי? כל שיש לו נחת רוח בעשרו, דברי רבי מאיר. סימן מ"ט ק"ס. רבי טרפון אומר: כל שיש לו ק' פרמים ומאה שדות, וק' עבדים שעובדין בהן. רבי עקיבא אומר: כל שיש לו אשה נאה במעשים. רבי יוסי אומר: כל שיש לו בית הפסא סמוך לשולחנו תנאי, רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין מדליקין בצרי.

מאי טעמא? אמר רבה: מתוך שריחו נודף, גזרה שמוא יסתפק ממונו. אמר ליה אביי: לימא

שמוא

וְאִין לָהּ פְּדִינָן לְהוֹצִיאָהּ לְחֻלִּין, מַה שָּׁאִין כֵּן קוֹדֵשׁ יֵשׁ לוֹ פְּדִינָן, אַם
נָפַל בּוֹ מוֹם קוֹדֵם שְׁחִיתוֹ. וְאַסְפִּיקָהּ לְיָדִים לְעוֹלָם, מַה שָּׁאִין כֵּן
קוֹדֵשׁ יֵשׁ שְׁמוֹתֵיהֶם בְּאִכְלָה לְזוּרִים אַחֵר זְרִיקַת הָדָם.
מִתְרַצָּה הַגְמָרָא: הֵנָּה גְּפִישָׁן – הַחוּמָרוֹת שִׁישָׁן בְּקוֹדֵשׁ וְאִין
בְּתִרְמוּמָה מְרֻבּוֹת עַל הַחוּמָרוֹת שִׁישָׁן בְּתִרְמוּמָה וְאִין בְּקוֹדֵשׁ, וְלֹכֵן
מִסְתַּבֵּר יוֹתֵר לְרִבּוֹת אִיסוּר הַנָּאָה מְקוֹדֵשׁ שְׁנִטְמָא בְּקַל וְחוּמָר
מִמַּעֲשֵׂר, וּמִהִכְתוּב 'מִמְנָה' לְמַעַט תְּרֻמָּה טְמָאָה, שְׁמוּתָר לִיהֲנוֹת
מִמְנָה בַּעַת בִּיעוּרָהּ.
תִּירוּץ נוסף: וְאַיִנָּה צִיצִית אִימָא, קִדְשׁ הַמִּזְבֵּי מִתְרֻמָּה שֶׁכֵּן הָאֻכְלוּ
בְּטוֹמָאָה עָנוּשׁ בְּרָתָהּ, מַה שָּׁאִין כֵּן הָאֻכְלוּ תְּרֻמָּה בְּטוֹמָאָה חֵיב
מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם בְּלִבָּד, וְכֵרַת חֲמוּר יוֹתֵר, שְׁגֵם מֵת קוֹדֵם זְמַנּוֹ, וְגַם
מֵת עֵרֵירִי.
הַגְמָרָא מְבִיאָה מְקוֹר נוסף לְהִיתֵר הַנָּאָה מִתְרֻמָּה טְמָאָה בְּשַׁעַת
בִּיעוּרָהּ: רַב נֶחֱמָן בְּרִי רַב יִצְחָק אָמַר, אָמַר קָרָא לְגַבִּי תְּרֻמָּה (דְּבָרִים יח
ד), 'רָאשֵׁית דִּגְנֶךָ תִּירֶשֶׁף וְיִצְהָרְךָ וְגו' תִּתֵּן לוֹ' – לִכְהֹן, וּמִתִּיבַת 'לוֹ'
דְּרִשׁוּ חֲכָמִים שְׁצִירָן לִיתָן לִכְהֹן תְּרֻמָּה הָרְאוּיָה לוֹ, וְהִינֵנו תְּרֻמָּה
טְהוּרָה שִׁיכּוֹל לֵאכְלָהּ, וְלֹא הָרְאוּיָה לְאוּרֵי בְּלִבָּד, וְהִיא תְּרֻמָּה
טְמָאָה שְׁאִסוּרָהּ בְּאִכְלָהּ, וְאִינָה רְאוּיָה לִכְהֹן אֲלָא לְהִסְקָה תַּחַת
תְּבִשְׁלוֹ אוֹ לִיהֲנוֹת מֵאוּרָה, וּמִלְּמִד הַכְּתוּב שָׁאִין לְהַפְרִישׁ תְּרֻמָּה
מִפִּירוֹת טְמָאִים עַל פִּירוֹת טְהוּרִים, אֲלָא צִירָךְ לְהַפְרִישׁ מִהַטְהוּרִים
עֲצָמָם. מְסִיִּים רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, מְפַלֵּל – וּמִמִּיעוּט זֶה אַתָּה לְמִד
דְּתֻרְמוּמָה טְמָאָה בְּתֵּי אוּרֵי הוּא – מוֹתֵרֵת לִכְהֹן לְהִסְקָה וְלִהְנוּתָה
מֵאוּרָה בְּשַׁעַת בִּיעוּרָהּ.
שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אֹמֵר כּו' אִין מְדִלִיקִין בַּעֲטָרָן מִפְּנֵי
כְּבוֹד הַשֵּׁבֶת.
מִבְרַרְתָּ הַגְמָרָא: מָאִי טַעְמָא – מְדוּעַ אִין זֶה מְכַבֵּד הַשֵּׁבֶת לְהַדְלִיק
בַּעֲטָרָן. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אָמַר רַבָּא, מֵתוּף שְׁרִיחוֹ רַע, נִזְרָה שְׁמָא
יִנְיָהָ (א–ת הַגָּר), מִחֲמַת רִיחוֹ הָרַע, וְיִצָּא לֵאכּוֹל בְּמִקּוֹם חֲשׁוּךְ.
שׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: אָמַר לִיה אֲפִי לְרַבָּא, וְיִצָּא, כְּלוּמֹר, מַה אֵיכַפֵּת לֵנוּ
שִׁיעָא בְּמִקּוֹם הַנֵּר.
מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אָמַר לִיה רַבָּא לְאַבְבִּי, שְׂאֵנִי אוֹמֵר, תְּדַלְקֵת נֵר
בְּשִׁבְתָּ בְּמִקּוֹם סְעוּדָתוֹ חוּבָה הִיא לְכַבֵּד הַשֵּׁבֶת, שָׁאִין סְעוּדָה
חֲשׁוּבָה אֲלָא בְּמִקּוֹם אוֹר כַּעֲיֵן יוֹם. דְּאָמַר רַב נֶחֱמָן בְּרִי רַב יִצְחָק,
וְאָמְרִי לָהּ – וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵמָר זֹאת רַב נֶחֱמָן בְּרִי רַבָּא, אָמַר רַב,
תְּדַלְקֵת נֵר בְּשִׁבְתָּ בְּמִקּוֹם סְעוּדָה, חוּבָה, דְּחִיצָת דְּיָדִים וְרִגְלֵי בְּחִמִּין
[בְּמִים חֲמִים] עֲרֵבִית – בַּעֲרֵב שִׁבְתָּ, לְכַבֵּד שִׁבְתָּ, רְשׁוּת. רַב נַחֲמָן
חוֹלֵק עַל דְּבָרֵי רַב וְאוֹמֵר, וְאִנִּי אוֹמֵר שְׁהִרְחִיצָה אֵינָה רְשׁוּת אֲלָא
מְצוּהָ.
מִבְרַרְתָּ הַגְמָרָא: מָאִי מִצְוָה, כְּלוּמֹר, מַהוּ הַמְקוֹר לְמִצְוַת הִרְחִיצָה
בַּעֲרֵב שִׁבְתָּ. מִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא: דְּאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב, כִּךְ הָיָה
מִנְהֵנוּ שֶׁל רַבִּי יְהוֹדָה בְּרִי אֶלְעָאי בְּעֶרֶב שָׁבָת, הָיוּ מְבִיאִים לוֹ עֲרִיבָה
[קְעָרָה] מִלֵּאָה מֵיִם חֲמִין, וְרוֹחֵץ בָּהֶם פָּנָיו יְדָיו וְרִגְלָיו, וּמִתְעַמָּף
וְיוֹשֵׁב בְּסִדְיָנָן שֶׁל פֶּשֶׁת הַמִּצְוִיָּצִין – שְׁצִיצִיּוֹת שֶׁל לֶבֶן וְשֶׁל תְּכֵלֶת
בְּכַנְפוֹתֵיהֶם, וְדוֹמָה לְמִלְּאָה ה' צְבָאוֹת. וּמִכָּךְ שָׁנָה רַבִּי יְהוֹדָה בְּרִי
אֶלְעָאי לְרוֹחוֹ בַּעֲרֵב שִׁבְתָּ, הָרִי שְׁמִצּוּהָ לַעֲשׂוֹת כֵּן, שְׁמַנְהָ
יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה הוּא. וְהָיוּ תַלְמִידָיו שֶׁל רַבִּי יְהוֹדָה מְחַבְּדִין [מְסַתִּירִים]
מִמֶּנּוּ בְּנִפְיָ בְּסוּתָן, שְׁלֹא יֵרָאֶה שָׁאִין בָּהֶן צִיצִיּוֹת. כִּשְׁהַבְחִין רַבִּים
שָׁאִין לָהֶם צִיצִית בְּכִסּוּתָם, אָמַר לָהֶן, כֵּנִי, וְכִי לֹא כִךְ שְׁנִיתִי לָכֶם
(עֵרִית פִּד' מ"א), אֲדוּדוֹת הַשְּׂאֵלָה אִם סְדִין שֶׁל פֶּשֶׁת חֵיב בְּצִיצִית, בֵּית

שְׂמָאִי פּוֹמְרִין, לִפִּי שְׁחוּטֵי הַתְּכֵלֶת שְׁבִיצִית נְעִישִׁים דּוּקָא מִצְמָר,
וְאִסוּר לְהִטִּיל בְּסִדִּין פֶּשֶׁתָן מִשּׁוּם אִיסוּר כְּלָאִים [שְׁעִטְנוֹ], וְכֵיִת
הִלֵּל מְחִיבִין הַסְדִּין בְּצִיצִית, שְׁדוּרִשִׁים מִסְמִיכוֹת הַפְּסוֹק (דְּבָרִים כב
יא) 'לֹא תִלְבֹּשׁ שְׁעִטְנוֹ', לְפִסּוֹק הַמִּלְמִד אֶת מִצְוַת צִיצִית (שם כב יב)
'גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ' וְגו', שְׁמִצּוֹת עֲשֶׂה שֶׁל צִיצִית דּוּחָה לֹא תַעֲשֶׂה
שֶׁל לְבִישׁ שְׁעִטְנוֹ. וְהִלְכָה בְּרַבִּי בֵּית הִלֵּל, וְאִם כֵּן מְדוּעַ אֵינֵכֶם
מְטִילִים צִיצִית בְּסִדְיָנֵכֶם.
הַגְמָרָא מְסַבִּירָה טַעַם הַתְּלָמִידִים שְׁלֹא הִטִּילוּ צִיצִית בְּסִדְיָנֵיהֶם:
וְאִינָהוּ בְּרַבִּי – וְהֵם סָבְרוּ, אֲכָן הִלְכָה בְּבֵית הִלֵּל וּמִדְּאוּרִיתָא חֵיב
הַסְדִּין בְּצִיצִית, אֲמַנְסֵם חֲכָמִים אִסְרוּ לְהִטִּיל בּוֹ צִיצִית, נִזְרָה מִשּׁוּם
בְּסוּת לִילָה – שְׁחֲשִׂשׁוּ שְׂמָא יִטִּיל צִיצִית גַּם בְּכִסּוֹת הַמִּיחוּרָת
לִלְלָה הַפְּטוּרָה מִצִּיצִית, וְיִכְשַׁל בְּאִיסוּר שְׁעִטְנוֹ שְׁלֹא בְּמִקּוֹם
מִצְוָה.
הַגְמָרָא מְפַרֶשֶׁת פְּסוֹק בְּאִיכָה עַל פִּי מַה שְׁלִמְדֵנוּ חוֹבַת הַדְּלָקָת נֵר
לְכַבֵּד שִׁבְתָּ: נֹאמַר בְּקִינָת יִרְמְיָה הִנְבִּיאַ עַל זְמַן חוֹרְבַן הַבֵּית (איכה
ג י) 'וְתִזְנֶנָּה מְשָׁלוֹם נִפְשִׁי, נְשִׁיתִי מוֹכָח' – נְעוּב הַשְּׁלוֹם מִנְּפִשִׁי,
וְנִשְׁכַּחַה מִמֶּנִּי הַטּוֹבָה. מִבְּרַרְתָּ הַגְמָרָא: מָאִי כּוּוֹנָה הַכְּתוּב 'וְתִזְנֶנָּה
מְשָׁלוֹם נִפְשִׁי'. מִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, 'שְׁלוֹם' זֶה תְּדַלְקֵת
נֵר בְּשִׁבְתָּ, בְּזִמְנָן הַחוּרְבָן לֹא הָיָה לוֹ נֵר לְהַדְלִיק, וּבְמִקּוֹם שָׁאִין נֵר
אִין שְׁלוֹם, שְׁנִכְשַׁל בְּהִלְכָתוֹ בְּבֵית בַּחוּשָׁךְ.
הַגְמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְבָאֵר אֶת הַפְּסוֹק בְּאִיכָה. מִבְּרַרְתָּ הַגְמָרָא: מַה
הִיתָה כּוּוֹנָה יִרְמְיָה בְּקוּוֹנָה 'נְשִׁיתִי מוֹכָח'. מִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא: אָמַר רַבִּי
יִרְמְיָה, 'טוֹבָה' זֶה בֵּית הַמִּדְרָשׁ, שְׁנִמְנַעַה מִמֶּנּוּ הִרְחִיצָה בִּזְמַן הַחוּרְבָן.
שִׁיעָה נוספת: (אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן) [רַבִּי יוֹהָנָן אָמַר] 'טוֹבָה' זֶה דְּחִיצָת
יָדִים וְרִגְלִים בְּחִמִּין, שְׁנִמְנַעַה מִמֶּנּוּ בְּשַׁעַת הַחוּרְבָן. שִׁיעָה נוספת:
רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא אָמַר, 'טוֹבָה' זֶה מְצוּהָ נָאָה וְכָלִים נָאִים שְׁעָלֶיהָ,
שְׁנִחְסְרוּ מִמֶּנּוּ בִּזְמַן הַחוּרְבָן. שִׁיעָה נוספת: רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר, 'טוֹבָה'
זֶה מְצוּהָ מוֹצֵעֶת, וְאִשָּׁה מְקוֹשְׁשֶׁת – מִתְקַנֶּת וְהַגּוֹנָה בְּמַעֲשֶׂיהָ,
וְרְאוּיָה לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁנִחְסְרוּ מִמֶּנּוּ בִּזְמַן הַחוּרְבָן.
אֲגַב הַדְּרָשָׁה הַקּוּדְמָת בְּבִיאור הַכְּתוּב 'וְתִזְנֶנָּה מִשְׁלוֹם נִפְשִׁי' מְבִיאָה
הַגְמָרָא כַּמָּה שִׁטוֹת מִי נַחֲשֵׁב לְעִשְׂרִי: תִּנּוּ רַבִּנָּן, אִינָה עֲשִׂיר, כֹּל
שִׁישׁ לוֹ נִתַּת רֹחַ בְּעִשְׂרֵי, שְׁשִׁמַח בְּחִלְקוֹ בֵּין אִם הוּא רַב אוֹ מַעֲט,
דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
סִימָן לְשִׁמּוֹת הַתְּנָאִים שִׁפִּירְשׁוּ אִיזְהוּ עֲשִׂיר, מ"ט ק"ס.
הַגְמָרָא מְבִיאָה דְּעוֹת נוספות אִיזְהוּ עֲשִׂיר: רַבִּי טַרְפִּין אֹמֵר, עֲשִׂיר
הוּא, כֹּל שִׁישׁ לוֹ מֵאָה בְּרִמִּים, וּמֵאָה שְׂדוֹת, וּמֵאָה עֲבָדִים שְׁעוֹבְדִין
בָּהֶן – בְּשִׁדּוֹת וּבְכִרְמִים אֶת הַעֲבוּדָה הַנִּצְרַכָּת לָהֶם.
רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, עֲשִׂיר הוּא, כֹּל שִׁישׁ לוֹ אִשָּׁה נָאָה בְּמַעֲשִׂים.
רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, עֲשִׂיר הוּא, כֹּל שִׁישׁ לוֹ בֵּית הַכֶּסֶף סָמוּךְ לְשׁוּלְחָנוֹ
שְׁאוּכַל עָלָיו.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא הַמְבָאֵרֵת סוּג נוסף שֶׁל שְׁמֵן שְׁאִסוּר
לְהַדְלִיק בּוֹ נֵר שִׁבְתָּ: תִּנּוּ, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֹמֵר, אִין מְדִלִיקִין
נֵר שִׁבְתָּ בְּבָרִי – שְׂרָף הַיּוֹצֵא מַעַץ שְׁשִׁמּוֹ 'קִטָּף'.
מִבְרַרְתָּ הַגְמָרָא: מָאִי טַעְמָא אִין מְדִלִיקִים בּוֹ. מִבְּאֵרֵת הַגְמָרָא: אָמַר
רַבָּה, מֵתוּף שְׁרִיחוֹ הַטּוֹב נִזְרָה – הוֹלֵךְ לְמִרְחוּק, אִסְרוּ לְהַדְלִיק בּוֹ,
נִזְרָה שְׂמָא יִסְתַּפֵּךְ מִמֶּנּוּ – יוֹצֵא מַעַץ צָרִי מִהֲנֵר בְּשִׁבְתָּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בּוֹ, וְהַמּוֹצִיא שְׁמֵן מִנֵּר הַדּוּלֵק חֵיב מִשּׁוּם 'מִכְבָּה'.
מְקַשָּׁה הַגְמָרָא: אָמַר לִיה אֲפִי לְרַבָּה,

בכל יום אחרי תפילת הבוקר יאמר השיעור תהלים חדשי כפי שנחלק התהילים לימי החודש.

לִימָא מַר – ויאמר הרב (רבה) שטעם איסור ההדלקה בצרי הוא
מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף בעת שדולק, ונדבק בכותלי הבית ומבעירם, ולכן
אסור להדליק בו, שמא יבעיר את הבית, ומתוך שאדם בזהל על
ממונו יבא לכבות את הדליקה בשבת, ויעבור על מלאכת מכבה.
מתרצת הגמרא: הָדָא יְעוּד קָאָמַר – כוונת רבה להוסיף טעם נוסף
על הטעם הפשוט, וכך כוונת רבה, הָדָא – טעם אחד יש לאסור
הדלקה בצרי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף. יְעוּד, גְּזִירָה שְׁמָא יִתְפַּח מִמֶּנּוּ.
אגב המבואר בסכנת הדלקה בצרי, מביאה הגמרא מעשה באסון
שנגרם מחמתו: הָהִיא חֲמַתָּא דְהָתָּה סְנִינָה לָּהּ לְכַלְתָּה – מעשה
בחמות שהיתה שונאת את כלתה, ומתוך שנאתה רצתה להמיתה,
ולכן, אָמְרָה לָּהּ החמות לכלה, זֵיל אִיקְשִׁישׁ בְּמִשְׁחָא דַּאֲפִרְסָמָא –
לכי התקשטי (התבשמי) בשמן אפרסמון (והוא ה'ציר'), אֲמָלָא –
הלכה הכלה ואִיקְשִׁישׁ בשמן אפרסמון. כִּי אֲתָת – כששבה הכלה
לשאהי מבושמת, אָמְרָה לָּהּ החמות, זֵיל אִתְלִי שְׁרָנָא – לכי
והדליקי את הנר, אֲמָלָא אֲמָרָה שְׁרָנָא – הלכה הכלה והדליקה את
הנר, אִינְפַח בָּהּ גִּירָא וְאִכְלָתָה – נפח בה ניצוץ מהנר והדליק את
שמן האפרסמון שהיתה מבושמת בו, ונשרפה הכלה.
אגב המעשה בשמן אפרסמון מביאה הגמרא דרשה בעניינה:
בתיאור חורבן הבית הראשון וגלות נבחראדן נאמר (ירמיה נב טו),
וּמִדְּלוֹת הָאָרֶץ הַשְּׂאִיר נְבוֹחַדָּאֵן רַב טַבָּחִים, לְכַרְמִים וּלְיָבֵיבִים – חלק
מבני ישראל הדלים והפחותים שאיר נבחראדן (שהיה השר על
ההורגים במצות המלך) בארץ ישראל, ולא הגלם לבבל, כדי
שימשו ל'כורמים' ו'יוגבים', ו'כורמים' הוא לשון 'מלקטים',
ו'יוגבים' הוא מלשון 'יקב' שעוסקים בסחיטה. הגמרא מבארת את
עבודת הכורמים והיוגבים: 'כורמים', תַּנִּי רַב יוֹסֵף, אֵלּוּ מְלַקְטִי
אֲפִרְסָמוֹן הַנוֹטֵעַ מֵעֵין דְּרִי וְעַד רִמָּתָא. 'יוגבים' אֵלּוּ צִירֵי חֲלוּן
(שסוחטים את החילזון להוציא ממנו דמו לתכלת) המצויים,
מִסּוּלְמֹת שֶׁל צוֹר – מהדרך הגבוהה והצררה המוליכה לעיר 'צור',
יְעוּד חִיפָא.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת דין הדלקת נרות בשמן טבל
טמא: תַּנּוּ רַבֵּנָן, אֵין מְדִילִיקִין בְּשֶׁמֶן טָבֵל כִּמְסָא כִּמְסָא חֲחוּל, וְאֵין
צִירִי לִזְמַר שֶׁאִסוּר לְהַדְלִיק בּוֹ בְּשֶׁבֶת. כִּיּוּצָא בּוֹ, אֵין מְדִילִיקִין בְּנִפְשָׁא
לָבָן כְּחוּל, וְאֵין צִירִי לִזְמַר בְּשֶׁבֶת.
הגמרא מבארת את טעם הברייתא. מבררת הגמרא: בְּשֶׁלְמָא –
מובן הדבר מדוע אסור להדליק בנפש לָבָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף ומדליק
את הבית, אֲכָל טָבֵל טָמֵא מֵאֵי טַעֲמָא – מה טעם האיסור להדליק
בו.
משיבה הגמרא: אָמַר קָרָא לגבי מתנת התרומה לכהנים (במדבר יח
ט), וְיִדְבַּר ה' אֶל אֶהֱרֹן, וְאָנֹכִי הֵנָּה נֹתֵתִי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתִּי תְּרוּמַתִּי,
ונקטה התורה 'תְּרוּמַתִּי' לשון רבים ללמד ששְׂשִׁיתִי מיני תְּרוּמֹת
הניתנות לכהנים תִּתְּנֶנּוּ בְּיָדֶיךָ, אֶחָת תְּרוּמַת שְׂחֹרֶת, וְאֶחָת תְּרוּמַת
טָמֵאָה, והוקשו זה לזה כדי ללמדנו, מֵה תְּרוּמַת שְׂחֹרֶת הניתנת
לכהנים לאכילה, אֵין לָךְ בָּהּ – אין בה לבחן זכות אכילה, אֲמָלָא
מִשְׁעֵת תְּרוּמָה וְאֵילָּה, אבל קודם שנתרמה והרי הפירות טבל,
אסורים באכילה אף לבחן, אֵת תְּרוּמַת טָמֵאָה הניתנת לבחן להנאה
בלבד, אֵין לָךְ בָּהּ היתר הנאה אֲמָלָא מִשְׁעֵת תְּרוּמָה וְאֵילָּה, אבל בעוד
הפירות בטבלם אסורים בהנאה אף לבחן, ולכן אין מדליקים נר
בשמן טבל טמא, כיון שאסור בהנאה.
הגמרא חוזרת לדברי הברייתא שהובאה לעיל (בה) לענין הדלקה
בצרי, ומביאה את המשך דברי הברייתא: גּוּפָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
אֲלֵעָזָר אָמַר, אֵין מְדִילִיקִין נר שבת בְּצִירִי, מהטעמים שנתבארו
לעיל. וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, טַעַם נוֹסֵף לֵאסוּר
הדלקה בו, מִשּׁוּם שֶׁהַצִּיר אֵינוֹ אֲמָלָא שְׂחֹרֶת הַיּוּצֵא חֲמִצָּה וְשֵׁם
עָץ, ואינו שמן היוצא מהפרי, וכיון שאינו אלא שרף דומה הוא
לופת היוצאת מהעץ, ששנינו לעיל (כ) שאין מדליקים בה מפני
שאינה נמשכת אחר הפתילה. רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל אָמַר, כָּל הַיּוּצֵא מִן
הָעֵץ אֵין מְדִילִיקִין בּוֹ בשבת. רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל בֶּן בְּרוּקָה אָמַר, אֵין
מְדִילִיקִין נר שבת אֲמָלָא בְּשֶׁמֶן הַיּוּצֵא מִן הָפֶרֶז, אבל לא בשמן דגים,
וכן אין מדליקים בעטרן וצרי היוצאים מן העץ, ולא מן הפרי. רַבִּי
מִרְיָן אָמַר, אֵין מְדִילִיקִין אֲמָלָא בְּשֶׁמֶן זֵית בְּלָדָּה.

ממשיכה הברייתא: עָמַד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי עַל רַגְלָיו וְאָמַר, לדברי
רבי טרפון מה יַעֲשׂוּ אֲנִשֵּׁי בְּבֵל שְׂאִין לָהֶם שֶׁמֶן זֵית, אֲמָלָא שְׁמֶן
שְׂוִימָשְׁמִין בלבד. וְכֵן יַעֲשׂוּ אֲנִשֵּׁי מְדִי שְׂאִין לָהֶם אֲמָלָא שְׁמֶן אֲנִזִּים
בלבד. וְכֵן יַעֲשׂוּ אֲנִשֵּׁי אֶלְכָסְנִידִיָּא שְׂאִין לָהֶם אֲמָלָא שְׁמֶן צִנּוֹנוֹת
בלבד. וְכֵן יַעֲשׂוּ אֲנִשֵּׁי קְפוּמְקִיָּא שְׂאִין לָהֶם לֹא בָּד – לא שמן זית,
לֹא בָּד – ולא שמנים היוצאים משאר פירות כשומשמן ואגוזים,
אֲמָלָא נִפְשָׁא בלבד יש להם, וכי לא ידליקו נר שבת. מסיים רבי יוחנן
בן נורי: אֲמָלָא, אֵין לָךְ לאסור בהדלקה אֲמָלָא מֵה שְׂאִמְרִי חֲכָמִים
במשנה שְׂאִין מְדִילִיקִין בהם, אבל בשאר שמנים מדליקים, וְכֵן
מְדִילִיקִין בְּשֶׁמֶן דְּגִינָא, אף שדומה לחלב האסור בהדלקה (לעיל כ),
וגם אינו יוצא מהפרי, וְכֵן מדליקים בְּשֶׁמֶן, אף שיוצא מהזפת (לעיל
טו) הפסולה להדלקה (טו).
ממשיכה הברייתא: רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂוֹרִי אָמַר, מְדִילִיקִין בְּשֶׁמֶן פְּקוּעוֹת
וּבְנִפְשָׁא בלבד, ולא בשאר שמנים.
דעה נוספת: סוּמְכּוֹס אָמַר, כָּל הַיּוּצֵא מִן הַבֶּשֶׂר, כְּגוֹן חֵלֶב, אֵין
מְדִילִיקִין בּוֹ, אֲמָלָא בְּשֶׁמֶן וְחוּץ מִשְׁמֶן דְּגִינָא, שאף שיוצא מהבשר
מדליקים בו.
מקשה הגמרא: שִׁטָּת סוּמְכּוֹס חֵינּוּ כְּשִׁיתָ תֵּנָא קָמָא – רבי יוחנן
בן נורי, שאמר שהשמנים האסורים להדלקה הם אלו ששנו
חכמים במשנה לאיסור, ובמשנה (טו) שנינו שאסור להדליק
בחלב, הרי שרבי יוחנן אסור הדלקה ביוצא מן הבשר, ובשמן דגים
מותר, כפי ששנינו במשנה (לעיל כד) בדברי חכמים.
מתרצת הגמרא: אֲמָרָה בְּיָנִיחוּ – על הבלד בין השיטות בדין דָּרָב
בְּרִינָא אָמַר רַב, שאמר (לעיל כא. כד) שאם עירב חלב מבושל
ובשמן דגים, שמן כשר כל שהוא, מדליקים בהם, שאחד
מהתנאים סובר כרב ברונא לענין חלב וחולק עליו לענין שמן
דגים, והתנא השני סובר כרב ברונא לענין שמן דגים, וחולק עליו
לענין חלב, לֹא מִפְּנֵי – ואין ניכר מתוך דברי התנאים מי הסובר
כך ומי הסובר כך. ואפשר לפרש שרבי יוחנן בן נורי שאסר
להדליק בחלב אף כשהוא מבושל וכמובר במשנה (לעיל כ), היינו
דווקא בפני עצמו, אבל בתערובת שמן כשר מותר בהדלקה, ומה
שהתיר להדליק בשמן דגים היינו אף בפני עצמו. ועל שני דינים
אלו חולק סומכוס ואומר, שכל היוצא מהבשר והיינו חלב (ואף
מבושל בכלל), אין מדליקים בו אפילו בתערובת שמן כשר, חוץ
משמן דגים שמדליקים בו על ידי תערובת שמן כשר, אבל לא
בפני עצמו. ואפשר לפרש להיפך, שרבי יוחנן בן נורי אסר להדליק
בחלב (ואף מבושל בכלל) אף בתערובת שמן כשר, והתיר להדליק
בשמן דגים בתערובת שמן כשר, וסומכוס חולק ואומר שכל
היוצא מן הבשר והיינו חלב אין מדליקים בו בפני עצמו, אבל
בתערובת שמן כשר מדליקים בו ואם החלב מבושל, חוץ משמן
דגים שאף בפני עצמו מדליקים בו.
אגב הכלל שהובא בשם רבי ישמעאל, שכל היוצא מן העץ אין
מדליקין בו, מביאה הגמרא ברייתא המבארת כללים נוספים
ביוצא מן העץ. הסוגיא שלפנינו עוסקת במינו ושיעורו של הבגד
המקבל טומאה, ולפנינו יתבאר שני אופנים של קבלת טומאה
בבגד. א. טומאת נגעים, והוא בגד היוצא בו נגע צרעת, כמבואר
בתורה (ויקרא יג מז–טז) בפרשת נגעי בגדים. ב. טומאה שבאה עליו
על ידי מגע בדבר טמא, וכגון שנגע הבגד במת, או בשרץ, או
בשאר דברים המטמאים. בדרך כלל שיעורו של אריג לקבלת
טומאה הוא שלש על שלש אצבעות, הברייתא מבארת שלא בכל
מיני אריג נאמר שיעור זה: תֵּנָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלֵעָזָר אָמַר, כָּל
אריג העשוי מדבר היוצא מן הָעֵץ, אֵין בּוֹ (קבלת טומאה) מִשּׁוּם
שֶׁלֵּשׁ עַל שֶׁלֵּשׁ אצבעות. וְכֵן כל היוצא מן העץ, מִסְּבָּכִין בּוֹ סוּכָה,
כל שלא נעשה כלי ואינו מקבל טומאה, חוץ מִפְּשִׁתָּהּ, שאף שהוא
עץ, אם עשה ממנו אריג שיעורו לקבל טומאה הוא שלש על שלש
אצבעות, וכן אין מסככים בו אף אם לא עשה ממנו כלי או בגד,
כיון שמקבל טומאת נגעים.
אביי מבאר את דבריו של רבי שמעון בן אלעזר לענין קבלת
טומאה: אָמַר אָבִי,

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף בו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רט

שְׁהוּא עָף. וְנִדְבַק בְּכֹתְלֵי הַבַּיִת וּמְדַלֵּק אֶת הַבַּיִת: הִמָּתָה: אִתְּלִי שְׂרָגָא. הִדְלַק אֶת הַנֵּר: עַד רִמָּתָא. שֵׁם מְקוֹם: לְבוֹרִימִים. לְשׁוֹן מֵאֲסָפִים, כְּמוֹ 'בּוֹרְמִים' עֲלִיו אֶת הַכְּלִיס' לְקַמֵּן בְּפֶרֶק 'רַבִּי עֲקִיבָא' (דף פח): וְלִיּוֹנִיבִים. לְשׁוֹן יָקִבִּים, שְׁעוֹצְרִין וּפּוֹרְעִין אֶת הַחֲלוֹן לְהוֹצִיא דָמוֹ, כְּדָמָרְן בְּפֶרֶק 'כָּלֵל גְּדוֹל' לְקַמֵּן (דף עה).

וְהַיְהִים נְבוֹחָרְאֲדָן לְבֹבֵשִׁי הַמֶּלֶךְ: סוּלָמָא דְצוּר. מַעֲלֵה הָר, וְקֶצֶר הַמִּסְלִיחַ וְגִבּוֹהָה, וְקוֹרִין אוֹתָהּ פְּיִיאִי'ה: אֵין מְדַלִּיקִין בְּטָבֵל טָמֵא. וְכִשׁ בְּטָהוֹר, וְלִקְמִיחַ מִפְּרֵשׁ טַעמָא: מַה תְּרוּמָה טָהוֹרָה. שְׁהִיא לֹאכִילָה אֵין לָךְ בָּהּ אֶלָּא מִשְׁעַת הָרִמָּה וְאֵילֶךְ, וּמִקְמִי הִבִּי אֲסִירָא. שְׁהִי טָבֵל בְּמִיתָה לֹאכִילָה. אַף תְּרוּמָה טָמֵאָה, אַע"פ שֶׁאֵין אִתָּה אוֹכִילָה אֶלָּא מִסִּיקָה – אֲסוּר לְהִסִּיק בְּטָבֵל: אֵין מְדַלִּיקִין בְּצִיר. כְּדִמְפָּרֵשׁ לַעֲלִי. וְעוֹד, כְּדִתְנִי וְאֵיל, דְּאֵינוֹ בָּא מִן הַפֶּרִי אֶלָּא מִן הָעֵץ שֶׁרָף בְּעֶלְמָא, וְהָדָר לִיָּה נִפְתָּה וְאֵינוֹ נִמְשָׁךְ. לִישָׁנָא אֲחֵרִיקָא: וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר כִּי, לֹא טַעְמָא לְמִילְתִּיהָ יִדְבִּי, אֶלָּא הִבִּי קֶאֱמָר: וְעוֹד הָיָה אוֹמֵר דְּבַר אֲחֵר בְּצִיר: עֲצֵי הַקֶּטֶף, כִּי שָׂמֹם: מִן הַפֶּרִי. לֹאפֻקִי שְׁמֵן דְּגִים וְעֵטְרִין וְצִירִין אֵין לָךְ אִילָּא מַה שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים אֵין מְדַלִּיקִין בָּהֶן. גִּיגוֹן פְּסוּלִי שְׂמָנִים דְּמִתְנִיתִין: וּמְדַלִּיקִין בְּשִׁמְן דְּגִים. וְאֵע"ג דְּדָמִי לְחֵלֵב וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִפְּרִי: וְכַעֲטָרִין. וְאֵע"ג דְּנוֹפֶת קֶאֱמָר: סוּמְכּוֹס הֵינִי תִּי, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גּוּרִי דְּפִסְטִיל כֹּל הָיָה דְּמִתְנִיתִין, וְחֵלֵב אֵימֵנוּ בְּהִידִּיהוּ דְּהוּא יוֹצֵא מִן הַבֶּשֶׂר, וְאֲכַשְׁרֵי בְשִׁמְן דְּגִים: אֵיכָא בִּינִייהוּ דְּרַב בְּרוּקָא. דְּאָמַר: דְּרִיר לִתֵּת לְחוּבוֹ שְׁמֵן כֹּל שְׁהוּא. אִי נִמִּי: דְּאֲכַשְׁרֵי חֵלֵב מִהוּתָךְ בְּתַעְרוּבַת שְׁמֵן כֹּל שְׁהוּא. חֹד מִהֵנָּה תִּנָּא סֶבֶר לְדָרֵב בְּרוּקָא דְּחֵלֵב נִיתֵר בְּתַעְרוּבַת, אֲבָל שְׁמֵן יוֹגֵם – אֲפִילוּ בְּעִינְהָ, וְחֹד סֶבֶר שְׁמֵן דְּגִים עַל יְדֵי תַעְרוּבַת, אֲבָל חֵלֵב כֹּלֵל וְכָלֵל לֹא: אֵין בּוֹ מִשּׁוֹם שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ. לְקַבֵּל טוּמְאָה גַּ' אֲבָעֻעוֹת: יוֹצֵא מִן הָעֵץ. כְּמוֹ קָנְבוֹס וְצִמְרָן נָפִין: וּמִסְכְּכִים בּוֹ. טוֹכִיָּה, הוּאִיל וְאֵינוֹ מִקְבֵּל טוּמְאָה. דְּאֵין מִסְכְּכִין דְּבַר הַמִּקְבֵּל טוּמְאָה, כְּדִלְפִּינִין בְּמִסֵּ' סוֹכָה (דף יב) 'מִגְרָרָה וּמִיָּקֶר': חוּץ מִפִּשְׁתָּן. דְּלִפְנֵין לְקַמֵּן דְּאֵיקָרֵי עֵץ, וּמִקְבֵּל טוּמְאָה נִגְעִים אֲפִילוּ אוֹנִין שְׁבוּ, כְּדִלְקָמֵן. הִלְכָּךְ אֵין מִסְכְּכִין בְּאֵינִין:

ר' סוּמְכּוֹס אוֹמֵר: כֹּל הַיּוֹצֵא מִן הַבֶּשֶׂר אֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ, אֶלָּא בְּשִׁמְן דְּגִים. סוּמְכּוֹס הֵינִי ת"ק! אֵיכָא בִּינִייהוּ דְּרַב בְּרוּקָא אָמַר רַב, וְלֹא מִסִּימִי. תִּנָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר: כֹּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ – אֵין בּוֹ מִשּׁוֹם שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ, וּמִסְכְּכִין בּוֹ, חוּץ מִפִּשְׁתָּן. אָמַר אֲבִי:

הַסְפִּינָה" (כ"ב דף עג) נִגְדוּ מִגְלַגְלָתָא דְּעִינָא תֵּלֵת מָאָה גְּרִי מִשְׁחָא. וּבִשְׁמֵן דְּגִים מוֹדֵה רַב בְּרוּקָא דְּשִׁיר בְּעִינְהָ. וְהִשְׁתָּא, חֹד מִינִייהוּ סֶבֶר לְגַמְרִי כִּרְב בְּרוּקָא: וְלֹא מִסִּימִי. וְלֹא שִׁיךְ הָבָא תָנָא בְּתַר לַטְפִּי אֲתָא. דְּמוֹכָב קֶצֶת דְּתִי' לְחַמְרִי, מִדְּקָאמֵר: אֵין לָךְ אִילָּא מַה כִּי וּמְדַלִּיקִין בְּשִׁמְן דְּגִים וּבַעֲטָרִין, מִשְׁמַע דּוּקָא הֵךְ מִדְּנַחַת לְפִרְשֵׁי, וְלֹא פִי' נִמִּי דְּרַב בְּרוּקָא: אֵין בּוֹ מִשּׁוֹם שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ וּמִסְכְּכִין בּוֹ חוּץ מִפִּשְׁתָּן. קֶשֶׁה לְרִבִּיא: דְּמִשְׁמַע דְּפָחוֹת מִשְׁלַשׁ עַל שֶׁלֶשׁ – מִסְכְּכִין, אֲפִי' בִּשְׁל פִּשְׁתָּן. וּבִפְסִי דְּסוֹכָה (דף טו), אֲמָרִינִן: סִיכְכָה בְּמַטְלָנוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ – פְּסוּלָה וְתִירֵץ דְּהֵתָם אֵיירִי רְבָאוֹת מִבְּגַד גְּדוֹל, שֶׁבַר הוּא רְאוּיָה לְקַבֵּל טוּמְאָה. אֲבָל הָבָא מִיירִי בְּהִנְהוּ שֶׁלֹּא הִיא בְּרַם מַעֲלוֹם שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ מִקְבֵּל טוּמְאָה, כְּדָמָרְן בְּפֶרֶק 'בְּמָה אִשֶּׁה' (לְקַמֵּן דף סג): אֵריג כֹּל שְׁהוּא – טָמֵא, וְאֵין מִסְכְּכִין בּוֹ. וְיִל': דְּהֵתָם מִיירִי כִּשְׁאֵין בְּדַעְתּוֹ לְאָרוֹר בּוֹ יוֹתֵר, הִלְכָּךְ – אִם אֵין בּוֹ שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ – טָהוֹר:

רבי

וְלִימָא מִן מִפְּנֵי שְׁהוּא עָף. וְהָיָה בְּחוּל עַל מִמּוֹנוֹ, וְיָבֵא לְכַבּוֹת. חִימָה: דְּהִל לְמִימֵר אֲפִילוּ בְּחוּל נִמִּי לִיתֵּסֵר. כְּדָמָרְן לְקַמֵּן דָּאִין מְדַלִּיקִין בְּנֶפֶס לָבָן אֲפִילוּ בְּחוּל, מִפְּנֵי שְׁהוּא עָף:

חֲדָא וְעוֹד קָאמֵר. וְקֶשֶׁה לְרִי: דְּתִנָּא בְּסִמּוֹן "הַצִּיר אֵינוֹ אִילָּא שֶׁרָף מַעֲצֵי הַקֶּטֶף" מִשְׁמַע דְּהֵעֵטָם לִפִּי שְׁאֵינוֹ נִמְשָׁךְ אֲחֵר הַפְּתִילָה, וְמָה הוֹצִירָךְ לְכַדּוֹת הַטַּעַם מִדַּעְתּוֹ:

אֵין מְדַלִּיקִין בְּטָבֵל טָמֵא. פִּירֵשׁ בְּקוֹנְטֵרַס: וְכִשׁ בְּטָבֵל טָהוֹר. וְאֵין נְרָאָה, דְּלֹא הִי כִשׁ. דְּמִדְּבָכָא תִּיתִי אִילָּא חִיָּה בְּטָבֵל טָהוֹר, דִּילְפִּינִין טָבֵל טָהוֹר מִטָּבֵל טָמֵא: מַה טָבֵל טָמֵא אֵין לָךְ בּוֹ שׁוֹם הִנָּה שֶׁל כִּילּוֹי אִילָּא מִזְרָמָה וְאֵילֶךְ, אַף טָבֵל טָהוֹר כִּי. אֲבָל הִנָּהא שְׁאֵינָה לֵב כִּילּוֹי שֶׁרִי, דְּלֹא מַעֲצֵי בְּשׁוֹם מְקוּם שְׁהוּא טָבֵל אֲסוּר בְּהִנָּהא. וְהִמָּתָה נִמִּי לְפִינִין, כִּיֵּן שֶׁשֶּׁבֶר פְּרָה מִיִּשְׂרָאֵל לֹא יִאכִילָנָה כְּרִשִּׁי תְּרוּמָה (יְבֻמוֹת פ"ו דף סג) דְּהִנָּהא שֶׁל כִּילּוֹי אֲסוּרָה לִירִים – אֲבָל שֶׁאֵר הַנָּחוֹת שִׁירִי. דְּתִנָּן בְּפֶרֶק "כָּבֵל מַעֲרִיב" (עֵירוֹבִין דף כו): דְּמַעֲרִיב לִישְׂרָאֵל בְּתִרּוּמָה: רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא אוֹמֵר כֹּל אִילָּא פִּשְׁתָּן כְּדִרְתֵּינִי בְּמַתְנִי – מִשּׁוֹם דְּמִתְנִיתִין אֵיירִי בְּפִסּוֹל פְּתִילוֹת, וְהָבָא אֵיירִי בְּפִסּוֹל שְׂמָנִים. קֶשֶׁה לְרִשְׁבִּיא: רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא דְתִנִּי בְּמַתְנִי דָּאִין מְדַלִּיקִין בְּעֵטְרִין מִפְּנֵי כְּבֹד הַשֶּׁבֶת – מִשְׁמַע שֶׁנִּמְשָׁךְ אֲחֵר הַפְּתִילָה יִפֹּה, אִילָּא דְּגוֹזִרִין שְׁמָא יִתְּנִיחוּ יוֹצֵא, כְּדִמְפָּרֵשׁ לַעֲלִי. וְהָבָא מִשְׁמַע כֹּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵינוֹ נִמְשָׁךְ אֲחֵר הַפְּתִילָה, וְעֵטְרִין יוֹצֵא מִן הָעֵץ הוּא – דְּהוּא פְּסוּלָתָא דִּוִּיתָא, כְּדָמָרְן לַעֲלִי:

רַבִּי שְׁמַעוֹן שׁוּזְרִי אוֹמֵר מְדַלִּיקִין בְּשִׁמְן פְּקוּעוֹת וּבִנְפֶט. קֶשֶׁה לְרִשְׁבִּיא: מַה בָּא לִזְמֹר רַבִּי שְׁמַעוֹן שׁוּזְרִי, דְּהָא לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גּוּרִי נִמִּי מְדַלִּיקִין בָּהֶן, מִדְּקָאמֵר: אֵין לָךְ אִילָּא מַה שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים "אֵין מְדַלִּיקִין" מִשְׁמַע דּוּקָא הִנָּה, אֲבָל שְׁמֵן פְּקוּעוֹת וּנְפֶט מִכְשִׁיר. וְעוֹד, דִּנְפֶט מִכְשִׁיר הִבְדִּיא רַבִּי יוֹחָנָן. וְאֵין לִזְמֹר דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שׁוּזְרִי אֵיירִי בְּנֶפֶס לָבָן, דְּהָא אֲפִי' בְּחוּל אֲמַר לַעֲלִי: אֵין מְדַלִּיקִין בּוֹ. וְאֵי גְרִסִּין "אֵין מְדַלִּיקִין" בְּמִילְתִּיהָ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שׁוּזְרִי – אֲתִי שְׁפִיר:

אֵיכָא בִּינִייהוּ דְּרַב בְּרוּקָא. פִּירֵשׁ בְּקוֹנְטֵרַס: דְּחֹד מִינִייהוּ סֶבֶר דְּחֵלֵב מִהוּתָךְ שִׁיר בְּתַעְרוּבוֹת, אֲבָל שְׁמֵן דְּגִים אֲפִילוּ בְּעִינְהָ. וְחֹד סֶבֶר: שְׁמֵן דְּגִים בְּתַעְרוּבוֹת, אֲבָל חֵלֵב כֹּלֵל וְכָלֵל לֹא. וְהִשְׁתָּא תְּרִיידוֹ לֹא סֶבֶרִי בְּבוּלָה מִלְּתָא כִּרְב בְּרוּקָא. וְלֹא מִשְׁמַע הִבִּי, וּבְקוֹנְטֵרַס דִּחַק לִפִּי שְׁפִירֵשׁ בְּמַתְנִיתִין דְּשִׁמְן דְּגִים הֵינִי קְרִבִי דְּגִים שְׁנִימוּחוֹ. וְנִרָא לְרִי: דְּשִׁמְן דְּגִים הֵינִי שְׁמֵן שְׁבָא מַעֲצֵי שֶׁל דָּג, כְּדָמָרְן בְּ"חִמּוּכָר אֶת

הַסְפִּינָה" (כ"ב דף עג) נִגְדוּ מִגְלַגְלָתָא דְּעִינָא תֵּלֵת מָאָה גְּרִי מִשְׁחָא. וּבִשְׁמֵן דְּגִים מוֹדֵה רַב בְּרוּקָא דְּשִׁיר בְּעִינְהָ. וְהִשְׁתָּא, חֹד מִינִייהוּ סֶבֶר לְגַמְרִי כִּרְב בְּרוּקָא: וְלֹא מִסִּימִי. וְלֹא שִׁיךְ הָבָא תָנָא בְּתַר לַטְפִּי אֲתָא. דְּמוֹכָב קֶצֶת דְּתִי' לְחַמְרִי, מִדְּקָאמֵר: אֵין לָךְ אִילָּא מַה כִּי וּמְדַלִּיקִין בְּשִׁמְן דְּגִים וּבַעֲטָרִין, מִשְׁמַע דּוּקָא הֵךְ מִדְּנַחַת לְפִרְשֵׁי, וְלֹא פִי' נִמִּי דְּרַב בְּרוּקָא: אֵין בּוֹ מִשּׁוֹם שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ וּמִסְכְּכִין בּוֹ חוּץ מִפִּשְׁתָּן. קֶשֶׁה לְרִבִּיא: דְּמִשְׁמַע דְּפָחוֹת מִשְׁלַשׁ עַל שֶׁלֶשׁ – מִסְכְּכִין, אֲפִי' בִּשְׁל פִּשְׁתָּן. וּבִפְסִי דְּסוֹכָה (דף טו), אֲמָרִינִן: סִיכְכָה בְּמַטְלָנוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ – פְּסוּלָה וְתִירֵץ דְּהֵתָם אֵיירִי רְבָאוֹת מִבְּגַד גְּדוֹל, שֶׁבַר הוּא רְאוּיָה לְקַבֵּל טוּמְאָה. אֲבָל הָבָא מִיירִי בְּהִנְהוּ שֶׁלֹּא הִיא בְּרַם מַעֲלוֹם שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ מִקְבֵּל טוּמְאָה, כְּדָמָרְן בְּפֶרֶק 'בְּמָה אִשֶּׁה' (לְקַמֵּן דף סג): אֵריג כֹּל שְׁהוּא – טָמֵא, וְאֵין מִסְכְּכִין בּוֹ. וְיִל': דְּהֵתָם מִיירִי כִּשְׁאֵין בְּדַעְתּוֹ לְאָרוֹר בּוֹ יוֹתֵר, הִלְכָּךְ – אִם אֵין בּוֹ שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ – טָהוֹר:

רבי

שבת דף כו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) ריא

טפחים נטמא בנגעים למדים בקל וחומר משתי וערב, אריג של
שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה אצבעות נמי לִיתִי – וגם נלמדנו בְּקַל וְחוֹמֶר משתי
וערב, שאם פקעת של חוטים שעדיין לא נארגו, כל שיש בה כדי
לארגו שלש על שלש אצבעות נטמאת בנגעים, כל שכן שאריג
שיש בו שיעור זה נטמא, ואם כן הלימוד מ'הבגד' מיותר.
מתרצת הגמרא: אֵלָּא, שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה טפחים, דְּחוּז – שראויים
בֵּין לַעֲשִׂירִים בֵּין לַעֲנִיִּים, אֲחֵי – נלמדת טומאתם בְּקַל וְחוֹמֶר משתי
וערב, אבל שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה אצבעות, כיון שרק לַעֲנִיִּים הוּא דְּחוּז –
ראויים הם, אבל לַעֲשִׂירִים לֹא חֲזוּז, שאין חשובים בעיניהם
להצניעם, לֹא אֲחֵי בְּקַל וְחוֹמֶר משתי וערב, שכן פקעת של חוטים
שאפשר לארגו מהם אריג של שלש על שלש אצבעות חשובה גם
בעיני עשירים, ואין ללמוד ממנה לאריג שלש על שלש שאין
חשוב רק לעניים, ולכן, מִצְנָא דְּכִתְבִּיהָ קְרָא – רק מחמת שנתרבה
בפסוק 'הבגד' שגם שלש על שלש נטמא, יש לדעת זאת, הָא לֹא
כִּתְבִּיהָ קְרָא – אך אילו לא היה נכתב בפסוק, לֹא נִמְרִינָן – לא היינו
למדים זאת בְּקַל וְחוֹמֶר משתי וערב. לסיכום נמצא, שטומאת נגעי
בגדים אינה נוהגת אלא באריג מצמר או פשתן שיש בו לכל
הפחות שלש על שלש אצבעות. אבל שאר מיני בגדים אין נוהגת
בהם טומאת נגעים כלל.
מקשה הגמרא: וְאֵימָא – ושמא נאמר, שהיתור בפסוק 'הבגד' בא
לְרִבּוֹת אריג של שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה טפחים בְּשָׂאָר בְּגָדִים – העשוי
משאר מינים מלבד צמר ופשתן, שגם בו תהא טומאת נגעים.
והדין שבצמר ופשתן גם שלש על שלש נטמא, נלמד בקל וחומר
משתי וערב שנטמאים בשיעור כזה.
מתרצת הגמרא: אֲמַר קְרָא בפירוש 'בְּגָד צֶמֶר וּפְשֵׁתִים', ומלמד
הפריט על הכלל ('והבגד') שֶׁבְּגָד צֶמֶר וּפְשֵׁתִים אֵין – הרי הוא בכלל
'הבגד', מִיָּד אֲחֵרִינִי – בגד ממין אחר, לֹא – אינו בכלל 'הבגד',
ואינו נטמא בנגעים אף כשיש בו שיעור גדול. ואי אפשר ללמוד
מהיתור בתיבת 'הבגד' לשלשה על שלשה בשאר מיני בגדים,
אלא בהכרח שבא לרבות שלש על שלש אצבעות בבגד צמר או
פשתן, כיון שאין ללמוד זאת בקל וחומר משתי וערב, כפי
שנתבאר בגמרא לעיל.
שוב מקשה הגמרא: אפשר שבאמת היתור בתיבת 'הבגד' בא
לרבות שלשה על שלשה בשאר מיני בגדים שנטמאים בנגעים,
וְאֵימָא, כִּי אֵימָקוּם שאר מיני בגדים מ'הבגד' על ידי הפריט 'צמר'
ופשתנים', דווקא מִשְׁלָל עַל שִׁשְׁלָה נתמעטו, ששיעור זה אינו נטמא
אלא בצמר ופשתן בלבד, אֲבָל שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה מִיִּמְעָא גם בשאר
מינים, כיון שנתרבה מהיתור שבתִּיבַת 'הבגד'.
משיבה הגמרא: תָּרִי מִעוּמֵי כִּתְבִּי – שתי פעמים נכתב בתורה
המיעוט בְּגָד צֶמֶר או [בְּבָגָד] פְּשֵׁתִים, הָרַ מִעוּמֵי – פסוק אחד בא
למעט שאר בגדים מְטומאת נגעים באריג של שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה
אצבעות, וְהָרַ מִעוּמֵי שאר בגדים מְטומאת נגעים באריג של
שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה טפחים, ואם כן בהכרח שאין ללמוד מהיתור
שבתִּיבַת 'הבגד' טומאת נגעים בשאר מיני בגדים, אלא היתור בא
ללמדנו שבצמר ופשתן נטמאים גם בשלש על שלש, ומקל וחומר
משתי וערב אין לדעת זאת, כיון שאין חשוב אלא לעניים, מה
שאינן כן שתי וערב בשיעור שלש על שלש אצבעות חשוב גם
לעשירים.
הגמרא מבררת את מקורו של רבי שמעון בן אלעזר לשיטת רבא:
וְלִרְבָּא דְּאֲמַר שדין קבלת טומאת מגע באריג שיש בו שִׁשְׁלָה עַל
שִׁשְׁלָה טפחים בְּשָׂאָר בְּגָדִים מלבד צמר ופשתן, אֵימָא בִּינְיִיחוּ – הוא
ההבדל שיש בין רבי שמעון בן אלעזר לתנא דבי רבי ישמעאל,
שֶׁלְרִבִּי שְׁמַעוֹן בֵּין אֶלְעָזַר לִית לִיה – יש קבלת טומאה בזה, וְלִתְנָא
דְּבִי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל לִית לִיה – אין קבלת טומאה בזה. ולפי דעתו יש
לברר, קבלת טומאת מגע באריג שיש בו שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה טפחים,
בְּשָׂאָר בְּגָדִים מלבד צמר ופשתן,

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּין אֶלְעָזַר וְתַנָּא דְבִי – והתנא מבית מדרשו של רבי
יִשְׁמָעֵאל, אֲמַר דְּבִי אַחֵר, כלומר הסכימו לדבר אחד. מבאר אביי:
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּין אֶלְעָזַר, הָא דְּאֲמַרְן – הוא מה שאמרנו משמו
בברייתא, שכל היוצא מן העץ אין בו קבלת טומאה בשלש על
שלש, וסובר אביי שכוונתו שאין בו קבלת טומאה כלל ואף
בשיעור גדול יותר, וכן מה שנקט רבי שמעון בן אלעזר 'כל היוצא
מן העץ' אינו בדווקא, שכן הוא גם בשאר בגדים, כגון נוצה של
עצים, שלדעת רבי שמעון בן אלעזר רק בגד מצמר או מפשתן
מקבל טומאה. תַּנָּא דְבִי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל מָאִי הוּא, דְּתַנִּי דְבִי רִבִּי
יִשְׁמָעֵאל, הוּאִיל וְנִאֲמָרוּ 'בְּגָדִים' בכמה פרשיות בְּתוֹרָה סָתָם – בלא
לפריט את מין הבגד, וּפְרַט לָךְ הִכְתוּב בְּאֶחָד מֵהֶן – באחד
מ'הבגדים' האמורים בתורה ובפרשת טומאת נגעים: שהבגד עשוי
מִצְמֶר וּפְשֵׁתִים – מצמר או מפשתן, שנאמר (ויקרא יג מז) וְהַבְּגָד כִּי
יְהִיָּה בּוֹ נֹגַע צָרַעַת, בְּבָגֵד צֶמֶר או בְּבָגֵד פְּשֵׁתִים, הרי שבתחילת
הפסוק נאמר 'בגד' סתם הכולל את כל הבגדים, ואחר כך פריט
הכתוב דווקא בגד צמר ופשתנים. ומידה היא בתורה 'שפרט'
שנאמר אחר 'כלל', מלמד שאין הכלל כולל אלא מה שב'פרט',
הרי שאין טומאת נגעים נוהגת אלא בבגד העשוי מצמר או
מפשתן, ולמדים 'בבין אב' מנגעים לשאר 'בגד' שנאמר בתורה, מַה
לְחָלֶן – כשם שבנגעים, 'בגד' היינו דווקא העשוי מִצְמֶר וּפְשֵׁתִים,
אֵף כֵּל 'בגד' האמור בתורה בסתם, הוא דווקא העשוי מִצְמֶר
וּפְשֵׁתִים. הרי שדעת רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי רבי ישמעאל
שוה, ששניהם סוברים שרק בגד מצמר או מפשתן מקבל טומאה.
רבא חולק על אביי, ומפרש את שיטת רבי שמעון בן אלעזר באופן
אחר: רַבָּא אֲמַר, דין קבלת טומאת מגע בשיעור שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה
טפחים בְּשָׂאָר מיני בְּגָדִים מלבד צמר ופשתן, אֵימָא בִּינְיִיחוּ – הוא
ההבדל שיש בין רבי שמעון בן אלעזר לתנא דבי רבי ישמעאל.
דְּבִי שְׁמַעוֹן בֵּין אֶלְעָזַר אִית לִיה – סובר שיש בהם טומאה בשיעור
זה, שהרי אמר בפירוש שאין בהם משום 'שלש על שלש', והיינו
דווקא בשיעור קטן כזה, שאין ראוי אלא לעניים, אבל בשיעור
'שלשה על שלשה' הראוי גם לעשירים כל המינים מקבלים
טומאה. וְלִתְנָא דְבִי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל לִית לִיה – אין קבלת טומאה
בשאר בגדים חוץ מצמר ופשתן אף בשיעור גדול.
הגמרא מבארת את המקור לכך שאריג של שלש על שלש
אצבעות מצמר או פשתן מיטמא בנגעים: דְּבָלִי עֲלֵמָא מִיְהַת – על
כל פנים לכל הליטות, והיינו בין לאביי ובין לרבא לדעת שני
התנאים, אריג של שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה אצבעות בְּצֶמֶר וּפְשֵׁתִים, מִיִּמְעָא
בְּנֻגְעִים, וכל הנידון הוא רק באריג משאר מינים, ויש לדעת מִנְלָן –
מנין נלמד שגם שיעור קטן כזה נטמא.
משיבה הגמרא: דְּתַנָּא, נאמר בתורה דיני צרעת (שם) וְהַבְּגָד כִּי
יְהִיָּה בּוֹ נֹגַע צָרַעַת, מבארת הברייתא: אילו היה נאמר 'בְּגָד' כי
יהיה בו 'וגו' הייתי אומר, אֵין לִי שִׁיחָא בּוֹ דִין טומאת נגעים אֵלָּא
בְּגָד שֶׁלֶם, אבל אריג של שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה אצבעות בלבד, מִנְלָן
שנטמא בנגעים, תְּלִמּוּד לִזְמַר 'וְהַבְּגָד' בתוספת וא"ו וְהָא, לרבות
גם אריג זה לקבלת טומאה.
מקשה הגמרא: וְאֵימָא – ושמא נאמר שכוונת הכתוב לְרִבּוֹת רק
אריג שיש בו שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה טפחים, שאף שאינו בגד שלם מכל
מקום חשוב הוא אף לעשירים, אבל אם יש בו רק שלש על שלש
אצבעות, שאינו חשוב אלא לעניים, אינו נטמא.
משיבה הגמרא: וְכִי לֹא קַל וְחוֹמֶר הוּא שאריג שיש בו שלשה על
שלשה טפחים נטמא בנגעים, הִשְׁתָּא – כעת שפקעת חוטי שְׁתֵּי
וְעָרֵב שיש בה כדי לארגו אריג בשיעור שלש על שלש אצבעות,
מִיִּמְעָא בנגעים, אריג של שִׁשְׁלָה עַל שִׁשְׁלָה טפחים, מִיִּבְעָא – וכי
צריך הפסוק ללמדנו שנטמא בנגעים, והלא קל וחומר הוא. אלא
בהכרח היתור בתיבת 'הבגד' בא ללמדנו שגם אריג שיש בו רק
שלש על שלש אצבעות נטמא בנגעים.
מקשה הגמרא: אֵי הָכִי – אם כן שמה שאריג של שלשה על שלשה

מָנָא לִיה – מנין לו לרבי שמעון בן אלעזר.

משיבה הגמרא: לדבריו נִפְקָא – נלמד דין זה מ'א' ב'גד' הנאמר בטומאת שרצים, שתיבת 'או' מיותרת לריבוי. דְּתַנֵּי – כפי ששינוי בברייתא, נאמר לגבי טומאת שרצים (ויקרא יא לב) 'וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא, מִכָּל כְּלִי עֵץ או בְּגָד' וגו'. מבארת הברייתא, ב'גד', כלומר, אילו היה נאמר 'מכל כלי עץ ובגד' וגו', הייתי אומר, אין לי שיקבל טומאה משרץ אֶלָּא בְּגָד מצמר או פשתן, שלמים בבנין אב מנגעים ש'בגד' היינו העשוי ממינים אלו, אבל אריג של שִׁלְשָׁה עַל שִׁלְשָׁה טפחים בְּשָׂאָר בְּגָדִים מלבד צמר ופשתן, מִיָּנִין שיקבל טומאה. תְּלִמּוּד לִזְמַר 'או' בְּגָד', ותיבת 'או' המיותרת באה ללמדנו שגם בגד משאר מינים מקבל טומאה.

שואלת הגמרא: וְאִינִי החולק על רבא, וסובר שדעת רבי שמעון בן אלעזר כדעת תנא דבי רבי ישמעאל, ששאר מיני בגדים אינם מקבלים שום טומאה אף בשלשה על שלשה, הֲאִי 'או' בְּגָד' מֵאִי קְצִידָא לִיה – מה יעשה עם ריבוי 'או' הנאמר בשרצים.

משיבה הגמרא: לאביי מִיָּקְעִי לִיה – נצרך היתור כדי לרְבּוֹת אריג של שִׁלְשָׁה עַל שִׁלְשָׁה אצבעות בְּצִמְרָא וּפְשְׁתָּיִם, דְּטַמְאָא בְּשָׂרְצִים, שמהכתוב 'בגד' אין ללמוד אלא שאריג שיש בו שלשה על שלשה טפחים נטמא, ונצרך 'או' ללמדנו שגם אריג שיש בו שלשה על שלשה אצבעות נטמא.

הגמרא מבארת מנין דרש רבא את הדין שדרש אביי: וְרָבָא סוֹבֵר, גָּלִי לִיה מְבָאָר מִנֵּי בְּנֵינִים – גילתה התורה לגבי נגעים, שגם אריג [מצמר או פשתן] שיש בו שלשה על שלשה אצבעות נטמא, כפי שדרשו לעיל (כז) מהיתור בתיבת 'והבגד', והוא תְּדִין לְשָׂרְצִים, שלמים מנגעים ש'בגד' כולל גם אריג שיש בו שלשה על שלשה אצבעות, ומיותר 'או' בגד', ללמדנו שגם אריג של שלשה על שלשה טפחים משאר מינים נטמא משרצים.

הגמרא מבארת מדוע אביי סובר שאין ללמוד מנגעים לשרצים שצמר ופשתן נטמאים גם בשלש על שלש אצבעות: וְאִינִי סוֹבֵר, אִיכָא לְמִיפְרָךְ – יש לפרוך את הלימוד מנגעים, שמה בְּנֵינִים החמורים שֶׁכֵּן חוֹטֵי שְׁתֵּי וְעַבְדֵּי מַטְמָא בָּהֶם, ולכן הם חמורים גם לענין אריג שיש בו שלשה על שלשה אצבעות, מה שאין כן בשרצים שאין שתי וערב נטמא מהם, אפשר שדווקא אריג שיש בו שלשה על שלשה טפחים נטמא מהם. ולכן נצרך הלימוד מ'או' בגד' לרבות בהם שלשה על שלשה מצמר ופשתן, ואינו מיותר ללמד שיהיו מטמאים בגד משאר מינים.

הגמרא מבארת מה יענה רבא על טענתו של אביי: וְאִידָךְ – ורבא הלומד דין שלשה על שלשה בצמר ופשתן שנטמאים משרצים מדין טומאת נגעים, סוֹבֵר, אִי קָלָא דְעִתָּךְ – אם עולה בדעתך שֶׁנִּגְעִים חֲמִירִי – חמורים משרצים, ולכן אי אפשר ללמוד מנגעים לשרצים שגם אריג שיש בו שלשה על שלשה אצבעות נטמא מהם, ולפיכך צריך ללמוד זאת מיתור 'או' בגד' האמור בשרצים, אם כן לְתַבּוֹת דְּחִתָּנָא – היתה התורה צריכה לכתוב את הריבוי שצמר ופשתן נטמאים בשלש על שלש אצבעות ('או' בגד') בְּנֵי שָׂרְצִים בלבד, וְלִיתֵי בְנֵינִים מִיָּיִחוּ – ונלמד דין נגעים משרצים, ולא נצרך היתור בתיבת 'והבגד' הנאמר בנגעים ללמדנו זאת. אלא בהכרח ש'או' בגד' האמור בשרצים אינו בא ללמד לאריג שלשה על שלשה אצבעות מצמר ופשתן, אלא לשלשה על שלשה טפחים משאר בגדים, ודין שלשה על שלשה אצבעות מצמר ופשתן נלמד מנגעים.

הגמרא מבארת מה יענה אביי על טענתו של רבא: וְאִידָךְ – ולדעת אביי, אילו נכתב החידוש שגם אריג של שלשה על שלשה אצבעות מצמר ופשתן נטמא, רק בטומאת שרצים, בְּנֵינִים מְשָׂרְצִים לֹא אָנוּ – לא היו נלמדים, דְּאִיכָא לְמִיפְרָךְ – שיש לפרוך, מֵה לְשָׂרְצִים שחמורים מנגעים, שֶׁכֵּן השרץ מַטְמָא אף בְּשִׁיעוּר בְּעֶדְשָׁה לחור, ולכן חמורים גם לענין זה שנטמאים אריג של שלשה על שלשה אצבעות מצמר או פשתן, מה שאין כן נגעים ששיעורם לטמא הוא בשיעור כגריס, יתכן לומר שאריג שיש בו רק שלשה על שלשה אצבעות אינו נטמא בהם, ולכן הוצרכה התורה ללמד דין זה גם

בנגעים. ומכל מקום אין ללמוד מנגעים לשרצים, מפני שמצד אחר נגעים חמורים משרצים, שגם שתי וערב נטמאים בהם, לכן נצרך הלימוד מ'או' בגד' לרבות שלש על שלש בצמר ופשתן שנטמא משרצים. ושבו אין לנו דרשה לרבות שלשה על שלשה טפחים משאר מינים שנטמאים משרצים.

לעיל (כז) הובאה ברייתא מבית מדרשו של רבי ישמעאל, שלמים מנגעים ש'בגד' סתם הנאמר בתורה הוא דווקא העשוי מצמר או פשתן, ולכן בגד משאר מינים אינו מקבל שום טומאה. אביי מביא ברייתא נוספת שנשנתה באותו בית מדרש, ולדעתו היא חולקת על הברייתא המובאת לעיל: אֲמַר אֲבִי, הֲאִי תַנָּא ו-תנא זה שהובאו דבריו לעיל דְּבִי רְבִי יִשְׁמַעְאֵל, מִפְּסִי מֵאִידָךְ תַנָּא דְּבִי רְבִי יִשְׁמַעְאֵל – מוציא מסברת תנא אחר שגם דבריו שגנו באותו בית מדרש, כלומר חולק על דבריו. אביי מביא את דברי התנא השני, דְּתַנֵּי דְּבִי רְבִי יִשְׁמַעְאֵל, נאמר לגבי טומאת שרצים (ויקרא יא לב) 'וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמָתָם יִטְמָא, מִכָּל כְּלִי עֵץ או בְּגָד' וגו', מבאר התנא, ב'גד', כלומר, אילו היה נאמר 'מכל כלי עץ ובגד' וגו', הייתי אומר, אין לי ללמוד שיקבל טומאה משרצים אֶלָּא בְּגָד של צִמְרָא כבשים ובגד פְּשְׁתָּיִם, כשם שבנגעים רק בגד ממינים אלו בכלל 'בגד', מִיָּנִין לרבות אף בגד של צִמְרָא גְּמִלִים, וְצִמְרָא אֲרָנִים, וְנוֹצָה ו-צמר) שֶׁל עֵדִים, וְהִשְׁרִיחַ – מעיל העשוי מעיקר המשי, וְהִקְלָךְ – בגד העשוי מפסולת המשי, וְהִסְרִיקֵן – בגד העשוי ממיני הרך, מנין שאף בגדים אלו נטמאים משרצים, תְּלִמּוּד לִזְמַר 'או' בְּגָד', ותיבת 'או' באה לרבות כל מיני בגדים. ונמצא שהתנא בברייתא לעיל הדורש בבנין אב מנגעים לכל מקום שנאמר בתורה 'בגד' סתם שהכוונה רק לבגד מצמר או פשתן, ורק מינים אלו נטמאים משרצים, חולק על התנא בברייתא זו, המרבה מתיבת 'או' שגם שאר בגדים נטמאים משרצים.

רבא חולק על אביי מושהו את דברי שני התנאים שנשנו דבריהם בבית מדרשו של רבי ישמעאל: רָבָא אֲמַר, כִּי לִית לִיה לְהָךְ תַנָּא ו-האופן שבו אין לתנא הראשון דְּבִי רְבִי יִשְׁמַעְאֵל קבלת טומאה משרץ בְּשָׂאָר בְּגָדִים מלבד צמר ופשתן, היינו רק ביש בהם שִׁלְשָׁה עַל שִׁלְשָׁה אצבעות בלבד, שלענין זה למדים בבנין אב מנגעים, ש'בגד' בגודל זה מקבל טומאה רק אם הוא מצמר ופשתן, אבל באריג משאר מינים שיש בו שִׁלְשָׁה עַל שִׁלְשָׁה טפחים אִית לִיה – גם תנא זה סובר שיש קבלת טומאה, שנחבזה מיתור 'או'. ונמצא שאין מחלוקת בין שני התנאים, שלדעת שניהם אריג שיש בו רק שלשה על שלשה אצבעות אינו נטמא משרץ אלא אם הוא מצמר ופשתן, ואריג שיש בו שלשה על שלשה טפחים נטמא משרץ גם אם הוא עשוי משאר מינים.

הגמרא מקשה סתירה בין דברי רבא. תמחה הגמרא: כִּיצַד אָמַר רבא שגם לדברי תנא דבי רבי ישמעאל הראשון, שלשה על שלשה טפחים משאר מינים נטמא משרץ, וְהָא רָבָא הוּא דְאָמַר – והרי רבא עצמו אמר לעיל (כז) שקבלת טומאת שרצים של שִׁלְשָׁה עַל שִׁלְשָׁה טפחים בְּשָׂאָר בְּגָדִים מלבד צמר ופשתן תלויה במחלוקת התנאים, שְׁלִדְבִי שְׁמַעִין בְּן אֶלְעָזָר אִית לִיה – נטמא, וְלִתְנָא דְּבִי רְבִי יִשְׁמַעְאֵל לִית לִיה – אינו נטמא.

משיבה הגמרא: הֲדָר בִּיה רָבָא מִתְהִיא – חזר בו רבא ממה שאמר תחילה, וגם הוא סובר כאביי שתנא דבי רבי ישמעאל ורבי שמעון בן אלעזר אמרו דבר אחד, אלא שחולק על אביי בהבנת דבריהם, שלשיתת אביי שני התנאים סוברים שכל טומאה לא נאמרה אלא בבגד מצמר או פשתן בלבד. ולדעת רבא, לדברי שני התנאים, אמנם בנגעים אין נטמא אלא בגד מצמר או פשתן בלבד. אבל בשרצים, אריג שיש בו שלשה על שלשה אצבעות בלבד, נטמא רק אם הוא עשוי מצמר או פשתן, אך אריג שיש בו שלשה על שלשה טפחים, נטמא גם אם הוא עשוי משאר מינים.

תירוצו אחר: וְאִיכָעִית אִיכָא – ואם תרצה אמור, רבא לא חזר מדבריו, ומודה לאביי שתנא דבי רבי ישמעאל הראשון סובר שרק צמר ופשתן נטמא בכל הטומאות, וסותר לדברי התנא השני מבית מדרשו של רבי ישמעאל, וְהָא – ומימרא זו שנאמרה בשם רבא,

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף כז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ר"ג תוספות

מאז בנך. דכתיב בשרצים. "או" – ריבויא הוא: דתנאי ל"ג. דאי מתניתא היא – היכי פליג עלה אביי ואמר: מביענא ליה לשלש על שלש, הא תנא תני בהדיא "שלשה על שלשה בשאר בגדים מניין". אלא דרשא דרבא היא: גלי דתנאי בנגעים. דרבייה מן "הבגד", וד"ה לשרצים. דכיון דכתיב בך "בגד" כי הקם, מיניה ולפינן בבגין אב: שרצים אין שתי וערב מטמא בך. דבגד כתיב בהו, ולא שתי ולא ערב: ואידך א"ס. ורבא אמר לה: על כרחיך לשלשה על שלשה בשאר בגדים אתא, דאילו ג' על ג' בצמר ופשתים בשרצים – מנגעים גלי. דאי נגעים חמירי – לכתוב דתנאי האי ריבויא בשרצים ולשתוק מריבויא ד"הבגד" בנגעים, אלא לדרשא אחריתי אתא: בכך דרשא. ונגעים בעינן כגרי: מפיק מאידך. כלומר: מוצא הוא מסקרת אידך תנא דפליג עליה, דאשכחן דמורי שאר בגדים לטומאת שרצים: של עדים. קרי נוצה, על שם שאין גוזזין אותם אלא מורטין: רבא אמר כי לית ליה. לתנא דרשא בשאר בגדים בשרצים ג' על ג' דלימא כותם מן המפורש. אבל שלשה על שלשה בשרצים אית ליה בהו, דאיתרבו מ"א בגד: הדר ביה רבא מהחיא. ואמר דתנא דבי רבי ישמעאל ורשב"א אמרו דבר אחד. ולא באביי. אלא דלתרתייהו בשאר בגדים טומאת ג' על ג' – ליכא, שלשה על שלשה – ואיבעית איפא הא. שמעתא דסיפא – ליא רבא אמרה, אלא רב פפא אמרה, לאוקמי תרתייהו תרי תנאי דרבי ישמעאל בהדיא, ולמימר דמודה תנא דרשא דיש טומאת שרצים בשאר בגדים: ה"ג דרב פפא אמר אף כל לאתויי בלאים. אף כל לתנא דרשא דקאמר "אף כל בגדים סתם ופשתים" – ולא לפרוש בשרצים סתומים דטומאה קא אתי, דבשאר טומאה ודאי מטמא שאר בגדים, דאיתרבו מ"א בגד. אלא לפרוש בגד האמור בכלאים סתם ויבגד כלאים שעטנז וגו'. הלכך, לרב פפא לא מפיק האי תנא מילתיה דהאי תנא. דהך פירוקא דסיפא אידו אמרה, דאי אתמר דתקאמרת ליה אליבא דרבא דמפליג בין ג' על ג' לשלשה על שלשה, אלא הכי איתמר,

רב פפא אמר: לא מפיק האי תנא מאידך תנא. דאף כל לאתויי בלאים. דכי הוה מוקמינן ליה כרבא הוה צריך לפלוגי, דכיון דאף כל לטומאת שרצים נמי אתא – על כרחיך אף כל לעומטניהו משלש על שלש בדין נגעים, ו"א בגד" לרביי שלשה על שלשה, ואף על גב דלא מטמו שאר בגדים בנגעים, דהא נתמעטו בתרי מיעוטי – איתרבו בשרצים. אבל לרב פפא לא מביעי לן לפלוגי, דכיון דאתרבו שאר בגדים לשרצים – איתרבו לכל תורת צמר ופשתים, בין לשלש בין לשלשה: בהדיא כתיבי ביה. צמר ופשתים, "לא תלבש שעטנז" וגו': לאתויי

מנא ליה? נפקא מ"א בגד, דתנאי: "בגד" – אין לי אלא בגד, שלשה על שלשה בשאר בגדים מניין? ת"ל: "או בגד ואביי, האו' או בגד" מאי עביד ליה? מביעי ליה לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דמטמא בשרצים. ורבא: גלי דתנאי נבי נגעים, והוא הדין לשרצים. ואביי: איפא למיפרך, מה לנגעים – שפן שתי וערב מטמא בהם. ואידך: אי ס"ד נגעים חמירי, לכתוב דתנאי נבי שרצים – וליתו נגעים מיניהו. ואידך: נגעים משרצים לא אתו, דאיפא למיפרך: מה לשרצים שפן מטמא בכעדרשה. אמר אביי: האי תנא דבי רבי ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל. דתני דבי רבי ישמעאל: "בגד" אין לי אלא בגד צמר ופשתים, מניין לרבות צמר גמלים וצמר ארנבים נוצה של עזים והשריון והקלף והפרקין – תלמוד לומר "או בגד". רבא אמר: כי לית ליה להך תנא דבי רבי ישמעאל בשאר בגדים שלש על שלש, שלשה על שלשה – אית ליה. והא רבא הוא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים לרשב"א – אית ליה, לתנא דבי רבי ישמעאל – לית ליה! הדר ביה רבא מהחיא. ואב"א: הא – רב פפא אמרה. רב פפא אמר: אף כל – לאתויי בלאים. בלאים, בהדיא כתיבי ביה "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים ויחידיו!" ס"ד אמינא: ה"מ – דרך לבישה, אבל בהעלאה – כל תרי מיני אסור. ולאן ק"ו הוא? ומה לבישה, דקא מיתתני פולי גופיה מכללאים, אמרת: צמר ופשתים – אין, מידו אורינא – לא, העלאה לא כ"ש! אלא, דרב פפא בדוחא היא. רב נחמן בר יצחק אמר: אף כל לאתויי

נפקא ליה מאז בגד דתניא בגד כו'. פירש בקונטרס: דלא גרסינן "דתניא" דאי ברייתא היא – היכי פליג אביי? ולא פירכא היא, דהא אביי מודה ד"אר אתא לרבות שאר בגדים לאידך תנא דבי רבי ישמעאל, כדאמר אביי גופיה בסמוך. והיינו דהיא ברייתא גופיה דלקמן, אלא שקצירה רבא. והא דקאמר לאביי: האי "או" מאי עביד ליה – היינו אליבא דרשב"א, והך תנא דבי רבי ישמעאל. אבל לאידך תנא דבי ר' ישמעאל אתא "או" לרבות שאר בגדים אפי' לשלש על שלש כדפריש' לעיל. ולרבא דאמר לאידך תנא דבי רבי ישמעאל לא מרבה שאר בגדים אלא לשלשה על שלשה – לא מפיק האי תנא דבי רבי ישמעאל מאידך. וה"נ דהוה מצי למיבעיא דרבא: והא האי "או" להך תנא דבי ר' ישמעאל מאי עביד ליה? ולא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דרשב"א. וכמו שדורש אביי – כן צריך למדרש רבא אליבא תנא דבי ר' ישמעאל דהבא:

תלמוד לומר או בגד. תימא: דלקמן בפרק "במה אשה יוצאת" (דף סג) דרשין מ"א בגד" דאריג כל שזוא טמא. וכי תימא שקולים הם ויבואו שניהם, מ"מ כי פריך "ואביי האי או בגד מאי עביד ליה" לימא דאיצטרך לאריג כל שזואו ואפי' אם נמחק שם ספרים דכתוב בון "או בגד" ויגרסו דיליף מאי בבגד פשתים" דכתיב גבי נגעים, הניחא לרבא – דיליף שרצים מנגעים על ידי דגלי רחמנא, והיה לענן אריג כל שזוא. אלא לאביי מאי איכא למימר? **מח** לנגעים שכן שתי וערב טמא בון. אבל בשרצים לא, כדאמר בפרק "במה אשה" (לקמן דף סד). יכול שאני מרבה את החבילים ואת המשיחות – ת"ל "שק", מה שק טויו ואריג – אף כל טויו ואריג: **אי** ס"ד נגעים חמירי. הא ודאי דנגעים חמירי אלא מפר' דר"ם דה"ק: אי ס"ד כדקאמרת ד"אוי בגד" לרבות ג' על ג' בצמר ופשתים דהא נגעים חמירי:

שבן מטמא בכעדשה. ורבא, אע"ג דפירכא גמורה היא – לא חשיב ליה, דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא דגלי רחמנא בנגעים דג' על ג' קרי בגד בצמר ופשתים, והוא הדין בשרצים. והקשה ה"י עקב מקורבייל הקדוש, ותימא ק"ו ויחביי מה שתי וערב דטהור בשרצים – טמא בנגעים, ג' על ג' שטמא בשרצים – אינו דין שטמא בנגעים! ויש לומר: דכלים יוכיחו, שטמא בשרצים ולא בנגעים, אף אני אביא ג' על ג'. וכי תימא: מה כללים – שכן אין שטמאין ואין נעשין אהל המת במחובר דג' על ג' נמי אי נעשה אהל, כיון דלית ביה פותח טפה. אי נמי: שק יוכיח אי נמי בגד צבוע ובגד גוי יוכיח, שטמא בשרצים ולא בנגעים, כדאמר בת"כ. וא"ת: דהבא משמע דעדשה הוי פותח מגרסי. ותימא לר"י בפסחים בריש "אלו דברים" (ד' סז) קאמר: מצרע חמור מבעל קרי שכן טעון פריעה ופרימה אדרבה, בעל קרי חמור שכן מטמא במשחו. סבר ליה כרבי נתן, דאמר כחיתמת פי האמה, משמע דחיתמת פי האמה לא הוי פחות מגרסי. והתם לעיל מיניה קאמר. וזו חמור משרץ, שכן טומאה יוצאה עליו מגופו. ואי כדמררד

לח הוי רחבה טפי מגרסי:

מניין לרבות צמר גמלים. וא"ת: צמר גמלים אמאי לא הוי בכלל צמר, ומה צריך ריבוי וי"ל: דסתם צמר הוא של כבשים, אבל של גמלים לא איקרי צמר אלא צמר גמלים. וכן שאר צמר, והואיל דיש להם שם לוי – איצטרך ריבוי. כדאמר ב"אלו טרפות" (חולין דף סב): "אזוב" ולא אזוב כחולתי: **ונוצה** של עזים. תימא: מאי איצטרך ריבוי לנוצה של עזים, הא כתיב שק בהדיא בקרא. ושק הוי מדבר הבא מן העזים, כדמוכח בפרק "במה אשה" (לקמן דף סד): והתיר ר"י דשק הוי מן השער של עזים, והואיל מיקרי שער ולא נוצה. ומן הדק דאיקרי נוצה עושים בגדים, ולא שק. ועל שם שמורטין אותה כמו נוצה דהתרגולין קרי ליה נוצה. ואורי: דכן משמע בפרק "ראשית הגז" (חולין דף קלז). דקאמר דראשית הגז אינו נהוג אלא ברחלים. דאמר קרא – "ראשית גז צאנך" ואתאי גיזא גיזא "מגז כבשי יתחם". (איוב לא) ופריך תתם: ונליף גיזא גיזא מנבחר, ויהא נהוג אף בשוורים:

אמר קרא: "חתן לו" ולא לשק. ופריך: נוצה של עזים לחיבו אלמא: נוצה לא הויא בכלל שק;

הדר ביה רבא מהדא. ומשום שלא תחלוף ההוא תנא דבי רבי ישמעאל אהך הדר ביה מהדאי דלעיל, ולא מנך דהבא. ואית ליה לרבא אף כל – לאתויי שרצים. וא"ת: בריש יבמות (דף ו' ושם) היכי פריך הש"ס והא תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דרבא! והיא ד"הבנה" מין בנן מנא ליה דלית ליה? האי רבא אית ליה דאף כל קאי אשרצים. דאי לא אף כל – ה"א דמיייר גבי שרצים בכל בגדים ו"א ר' ג' על ג'. אבל השתא דאמר אף כל צמר ופשתים, אצטרך "או" לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים. אבל שלש על שלש בשאר בגדים – לא. וי"ל: דהתם קאמר אליבא דרב נחמן בר יצחק, דאמר: אף כל לאתויי ציצית, דהשתא ודאי לית ליה דרבא, דאידו מחייב שאר מינים בציצית: **אלא** הא דרב פפא בדוחא היא. תימא לר"י: דבריש יבמות (גם זה שם) משמע דלתנא דבי רבי ישמעאל אף כל לאתויי כלאים, כי היכי דליהוי צמר ופשתים מופנה למדרש

למדרש סומכין להחריב בלאים בציצית. וי"ל. דהיינו עד דלא ידע דשעטנו לאפנוי, אבל במסקנא דאמר לרבנן שעטנו לאפנוי – הכי נמי לתנא דבי ר' ישמעאל. וצמר ופשתים לגופיהו אתו, הלכך לא צריך אף כל לאתויי בלאים. וא"ת: לתנא דבי ר' ישמעאל "צמר ופשתים" גבי לבישה מ"מ ל"ל דמרכיב "ובגד בלאים שעטנו לא יעלה עליך" שמעון דכל בגדים צמר ופשתים הו"ל: דה"א דווקא

העלאה, אבל בלישה כל תרי מיני אסירי. והשתא ליכא למימר לתנא דבי ר' ישמעאל דתיתי "שעטנו שעטנו" מהעלאה, כדאמר בר סוגיא ביבמות (דף ד: ושם). דהא השתא איצטריך שעטנו לאפנוי למדרש סומכין, ולא מופנה למדרש מנייה גזירה שוה: **ר"ב** פפא אמרה, לא בעי למימר רב נחמן בר יצחק אמרה, דאמר "אף כל" לאתויי ציצית. דאין לשטות ולהחליף דברי רבא לרב נחמן, אלא ברב פפא שהיה תלמידו, ומלך אחריו. וכשהיה אומר דבר לא היו יודעים אם מדעתו אמרה, או למדה לפני רבו: **ס"א** כי דוקיא דרבא. ל"ג "כי דוקיא" דהא מגוף מילתא דרבא הוא דמפיק, וברשי יבמות (ג"ז שם) הוא דגרס לה. ונראה, אמר דבפרק "התכלת" (מנחות ד' לט: ושם) עמר רב נחמן: השריאן פטורין כל הציצית, קי"ל כרבא דבתראה הוא, וחייב בציצית מדאורייתא:

מסתברא קאי בצמר ופשתים כו'. לא שייך למיפרך. אדרבהו קאי בראזן – מרבה רואן, קאי בראזן – מרבה סומין! דהא עיקר המצוה היא בטלית, ולא בארס. שאם אין לו טלית בת ד' כנפות – פטור מן הציצית: **ר"ב** שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד. וא"ת: ריש בן אלעזר קאמר מסבכין בו חוץ מן הפשתן. משמע: אפי' לא נטוה, וכדאמרין נמי בפ"ק דסוכה (דף יב: ושם) סיכבה באניצי פשתן – פסולה. ומשמע ה"מ דהיינו דייק ונפיץ, אפי' דלא נטוה. וסומכוס קאמר דווקא בטווי פסולה וי"ל: דלרשב"א קאסר מדרבנן, וסבר בדרייק ונפיץ לפי שהוא קרוב לטווי, וטווי הוא דאסור מן התורה. והואיל דמטמא בנגעים. והיינו "אמרו דבר אחד" דהא דקאמר סומכוס "סיכבה בטווי פסולה" – היינו דבר תורה, דמאמר "מפני מטמאם בנגעים" דמדרבנן אין סברא לאוסור אי מדאורייתא שרי לסבך בטומאת נגעים גזירה משום טומאת מת. וכיון דבטווי אסור מדאורייתא – א"כ באניצי פשתן יאסור מדרבנן, מפני שהוא קרוב לטווי, כדפרישית:

אניין של פשתון, פ"י בקונטרס: שלא נטוה. ודחל לפרש בן פנחס דבבר תנא שתי

וערב. וקשה לריב"א: דמנלן לטמאותו בנגעים? דא שתי וערב בתים ונראה לר"י: דאנון היינו מטוה. וכן פ"י בערוך. ושתי וערב דקאמר – היינו צמר, לפי שבצמר ניכר בין שתי לערב. והשתי הוא מן הלשונות של צמר הגדול, וטווי כלאחר יד, ולא כמו שטוים הערב. ודרך היה לשולקן, אפי' שעבשין אין גילין. ואנון של פשתן שהוא הטווי – לא הזכיר לא שתי ולא ערב, לפי שלא ניכר איזה של שתי ואיזה של ערב. כדאמר בפ"ק דמס' ע"ז (נ' יז:). אייתו ליה תרי קיבורי, אמרו ליה: הי דרשיתא הוי דערבא? איתרשח ליה ניסא אתא זיבורא (למיכת) על דערבא כו', אלמא: לא מיכבר בפשתן: **כל** היצא

מן העץ אין מדליקין. פ"י בקונטרס לעיל: בגון בקבוס וצמר גפן. ואין נראה לר"ת: דא"כ יהא אסור להדליק בו. ומעשים בכל יום שמדליקין בצמר גפן, וטוב מאד לפתילה ואור"י: ודאי מותר להדליק בקבוס וצמר גפן, דאנים יוצאים מן העץ. אלא ורע הוא, כדאמר' במנחות: קבוס ולוף אסרה תורה, שאר יודעים כו'. ופשתן נמי מין זרע, כמו קבוס. אלא דאיצטריך בגמ' למשרי פשתן משום דאיכר עץ, כדכתיב "ותטמנכם בפשתי העץ", וכמו עץ הדעת למ"ד חטה היתה וקרי לה עץ, אפי' שאינה עץ. ועוד, דאמר ב"כיצד מברכין (ברכות וז: שם) כל היבא דאי שקלה לפרא ולא הדר אילנא ומפיק – לא מברכין עליה "בורא פרי העץ", ופשתן וקבוס וצמר גפן אין שקלה לפרא. היינו הורע – לא הדר אילנא ומפיק, הלכך לא יוצא מן העץ נקלה: **ואין** מטמא טומאת אהלים אלא פשתון. ודא דאמר לעיל בפ"ק (דף יז:). ועל עצמן בכל שוק, משמע דכל אהלים נעשה אלא לקבל טומאה מנחת אהל – הכא איירי דבר הקבוע, שחיברו לקרקע, אפי' שמתחילה לאהל – כיון שחיברו לאהל – וטבלי מותרת בגד, ואין מטמא אהל פשתן, אפי' שהוא מותר. כדכתיב "וזהו על האהל" כו'. וקשה לר"י: דתנן באהלות (פ"ה, מ"א) אלו מביאין וחוצצין: השידה והתיבה כו' והסדינים שהם עשויים אהלים, ואיך חוצצין סדינן של פשתן בפני הטומאה? והא כל דבר הנקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה וי"ל: דמיייר בסדינן של משי וקובעין, שאין מטמאים. ורשב"א פירש במשניות בע"א:

לאתויי ציצית. ציצית. דלא מחייבי בציצית אלא בגדי צמר ופשתים: **גדילים תעשה לך. לאלו: צ"ס** **כ"דכ"א.** כלומר: ס"ד"א דלא דרשין הני סמוכין לענן טלית, למימר דטלית צמר ופשתים תעשה ציצית, ולא לשאר טלית, אלא לענן ציצית תדרשיה "גדילים תעשה לך" מצמר ופשתים, ולא משאר מינין. כדדריש ליה רבא:

כתיב הקנה מין כנה. דהאי כנה קרא **ותקרא** הוא, דקאב כתיב "על כנפי בגדיהם" ודוקה ליה למכתב "ונתנו על הציצית פתיל תכלת": **מין כנה.** מין טלית הוא הציצית, דהכי משמע: ציצית של כנה תהא. ואם של משי הוא – ציצית של משי פטור בה: **וכתיב צמר ופשתים.** "גדילים תעשה לך" דמשמע נמי מןה תעשה: **ס"ד"א כ"דכ"א.** דאמר י"ד הקנה" אתא לאשמועינן דלא תדרוש סמוכין למיפטר שאר בגדים. דודאי מיתביב מיהא בציצית דמין, קמ"ל "אף כל" דלא תדרוש "הקנה" הכי, אלא אורחיה דקרא הוא, ולאשמועינן דמצות ציצית בשני מיני צבע, שני חוטיין של תכלת ושני חוטיין של לבן, דהיינו מין כנה – דסתמיה לבן: **מאי שניא בל'.** איליבא דרב נחמן קבעי לה, דאמר "אף כל" – לאתויי ציצית: **אשר תכסה.** ריבויא דקרא הוא: לכסות לילה. כסות המיוחד ללילות, דלא נתייב: **שששנה בראיה אצל אחרים.** וקרנין ביה "וראייתם" לאחרים ביום, ולא אתי "אשר תכסה" ומפיק "וראייתם": **שששנה בראיה.** ואי מרבינן לה מ"אשר תכסה" קא עקרת ליה "וראייתם": **ואימא לרבות שאר בגדים.** ולא כסות סומא: **קא בצמר ופשתים.** כדאמר, דסמך צמר ופשתים לגדילים – מרבה כסות סומא דצמר ופשתים: **מרבה שאר בגדים.** בתמיה: **אמרו דבר אחד.** דדבר המיטמא בנגעים אין מסבכין, ואפי' דאינו מטמא בטומאת מגע: **הא דאמרן.** חוץ מפשתן, אפי' קאמר חוץ מבגד פשתן – משמע אפי' דלאו בגד, שלא נטוה. כגון אונין, או נטוה ולא נארג – אין מסבכין, והואיל ומשמו בנגעים, ואפי' דלא מטמא בשרצים: **סיכבה בטווי.** הואיל ומשמו בנגעים, דכתיב "או בשתי או בערב", וד"ע" נמי לאנון משתלכנו. והאי דנקט טווי – לאשמועינן דטווי מטמא מיד, דטווייתו הוא גמר מלאכתו, ולא בעי שישלה: **כמאן.** אמרה סומכוס להא – כו' מאיר, דאמר: מטמא מיד שנטוה. ל"א: כמאן אמרה אפי' להאי מילתא, דההיא חוץ מפשתן – פשתן דווקא קאמר, אפי' דלאו בגד. ועל כרחיק אפי' אנון במשמע,

אלמא: אנון מיטמא בנגעים: **כי האי תנא.** כו' והודה: **משישלה.** שיהיה שולין אותו מן היורה, ששולקין אותו בה ללבנו: **משישלה.** בתנור: **מתני' אין מדליקין בו.** לעשות פתילה מקבוס, ובגד קבוס מצמר גפן: **אינו מטמא טומאת אהלים.** אם עשה מתן אהל והמת תחתיו – הוי כשאר בית, וא"צ להטביל האהל עצמו, דלא קבל טומאה אלא כלים שתחתיו: **אלא פשתן.** שאף אהל קטן. כדכתיב "וזהו על האהל". ובגמ' ליק' דבפשתן משתעי קרא: **גמ' ממשכן**

אנון מיטמא בנגעים: **כי האי תנא.** כו' והודה: **משישלה.** שיהיה שולין אותו מן היורה, ששולקין אותו בה ללבנו: **משישלה.** בתנור: **מתני' אין מדליקין בו.** לעשות פתילה מקבוס, ובגד קבוס מצמר גפן: **אינו מטמא טומאת אהלים.** אם עשה מתן אהל והמת תחתיו – הוי כשאר בית, וא"צ להטביל האהל עצמו, דלא קבל טומאה אלא כלים שתחתיו: **אלא פשתן.** שאף אהל קטן. כדכתיב "וזהו על האהל". ובגמ' ליק' דבפשתן משתעי קרא: **גמ' ממשכן**

אינו בא אלא לְאִתּוֹ וְלֹהֲבֵיא, כלומר, ללמוד על ציצית, שנאמר
(במדבר טו לח) וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם, ולמדים מנגעים
שרק בגדים מצמר או פשתן הם בכלל 'בגד' וחיבים בציצית, אבל
בגדים משאר מינים פטורים ממצות ציצית. אמנם לענין קבלת
טומאת מגע למדים מ'או בגד' האמור בשרצים שכל מיני בגדים
מקבלים טומאה אף בשלש על שלש אצבעות.
הגמרא תמזה על פירושו של רב פפא בדעת תנא דבי רבי
ישמעאל הראשון: והלא לענין ציצית, בְּהֵימָּה כְּתִיב – מפורש כתוב
(דברים כב יא) לֹא תִלְבַּשׁ שְׂעִמָּנוּ, צִמָּר וּפְשָׁתִים יִחְדְּדוּ, וְכִתִּיב בַּפֶּסוּק
שלאחריו, וְגָדִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אֲרָבַע כְּנָפֹת כְּסוּתֶךָ וגו',
ומסמיכות הכתובים יש ללמוד, שלבגדים ממינים האמורים
בפסוק שלפניו, ודיינו מצמר או פשתן, להם תעשה גדילים, אבל
שאר מיני בגדים פטורים, ומדוע צריך ללמוד זאת מנגעים.
מתרצת הגמרא: פֶּלֶקָא דְעֵתָא אֲמִינָא – היה עולה על דעתך לומר
שסמיכות הכתובים לא באה ללמדנו על מין הבגד החייב בציצית,
אלא באה ללמדנו שחטי ציצית עצמם צריכים להיות מצמר או
פשתן, אמנם כל מיני הבגדים חייבים בציצית, וּבְדִרְבָּא – וכפי
שדרש רבא, דְרָבָא רַבִּי – הקשה סתירה בין הפסוקים, כְּתִיב (במדבר
טו לח) וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדִרְבָּא, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית
הַכֶּנֶף פְּתִיל תְּכֵלֶת, ותיבת 'הכנף' מיותרת, שהרי כבר נאמר 'על
כנפי בגדיהם', והיה די לכתוב 'ונתנו על הציצית פתיל תכלת',
אלא בהכרח שתיבת 'הכנף' באה ללמד שהציצית תהא דווקא
ממין הכנף שעליו היא מוטלת, וּמֵאִידֵךְ, (דברים כב יא) לֹא
תִלְבַּשׁ שְׂעִמָּנוּ צִמָּר וּפְשָׁתִים יִחְדְּדוּ, ובפסוק שלאחריו נאמר 'גדלים
תעשה לך', ומסמיכות הפסוקים יש ללמוד שבכל מיני הבגדים,
מצמר ופשתים 'תעשה לך' את חטי הציצית, הרי שאין הציצית
נעשית ממין הבגד, אלא מצמר או פשתן, הָא כִּי צִיצִית – כיצד יתיישבו
הדברים, אלא כך הוא יישובם, חוטים מצמר וּפְשָׁתִים פּוֹמְרִין חובת
ציצית בִּין כְּמִין – בבגדי צמר ופשתן, וּבִין שְׁלֹא כְּמִין – בבגדים
ממין אחר, ודין זה נדרש מסמיכות הכתובים, אך חוטים משאר
מיני, כְּמִין פּוֹמְרִין, כפי שנדרש מיתור 'הכנף' שחוטים ממין הכנף
לעולם פוטרים, אך שְׁלֹא כְּמִין – בגדים ממין אחר, אִין פּוֹמְרִין.
מסיימת הגמרא, פֶּלֶקָא דְעֵתָא – היה עולה בדעתך לדרוש
הכתובים בְּדִרְבָּא, ולרבות גם שאר מיני בגדים לחובת ציצית, קָא
מְשַׁמְעֵן לָן – משמיענו תנא דבי רבי ישמעאל, שלמדים בבנין אב
מנגעים ש'בגד' האמור במצות ציצית אינו אלא מצמר או פשתן,
אבל בגדים משאר מינים פטורים מציצית. שאין די בסמיכות
הפסוקים, כיון שאפשר לדרשה כפי שדרשה רבא, ולכן צריך
ללימוד מנגעים.

לפי רב נחמן בר יצחק נמצא, שלדעת תנא דבי רבי ישמעאל
למדים מנגעים לענין ציצית שרק בגדי צמר ופשתים חייבים,
ומאיך לענין קבלת טומאת שרצים למדים מ'או בגד' האמור
בשרצים שגם שאר מיני בגדים נטמאים. מקשה הגמרא: אֲמַר רַב
אֲחָא בְרִיה דְרָבָא לְרַב אֲשֵׁי, לְתַנָּא דְרַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל לפי מה שפירש
רב נחמן בר יצחק את דבריו, מֵאִי שְׁנָא לְעֵינֵי מוֹמָא – במה שונה
טומאת שרצים מציצית, שאף שבבנין אב מנגעים יש ללמוד
ש'בגד' האמור בטומאת שרצים הוא דווקא בגד העשוי מצמר או
פשתן, דְרַבִּי – ואף על פי כן מרבה תנא זה שגם שְׁאָר כְּנָדִים
נטמאים, מחמת דְּכִתְּבִיב 'או כְּנָד', ודורשים תיבת 'או' לרבות שאר
בגדים, הָא נִמֵּי – גם כאן לגבי ציצית, שנאמר (דברים כב יא) לְגָדִים
תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אֲרָבַע כְּנָפֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ, לִימָא – ואמר
התנא לְרִבּוּת שְׁאָר כְּנָדִים כְּנֹסֶף אֲמַר צוּר או פשתן לחיוב ציצית,
מֵהֵיחֹבֶת אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ הַמִּיתוּרֹת לדרשה.

מתרצת הגמרא: הָהוּא – היתור 'אשר תכסה בה' לְאִתּוֹ כְּסוּת
סוּמָא הוּא דְאָתָא – בא לרבות שעיור חייב להטיל ציצית בבגדו.
ואם כן אינו מיותר לרבות שאר בגדים לחיוב ציצית. דְּתַנָּא, נאמר
במצות ציצית (במדבר טו לח) וְרִאִיתָם אוֹתוֹ, פֶּרֶט לְכָסוּת הַמִּיתוּרֹת
לְלִילָה, שפטורה מציצית, שהרי בלילה אין הציצית נראית.
מבררת הברייתא, אֲתָה אֲמַר לדרוש מ'וראיתם אותו' פֶּרֶט לְכָסוּת

לְלִילָה, אוֹ אִינוּ – הרי יתכן שאינו בא למעט אֲלָא פֶּרֶט לְכָסוּת סוּמָא,
שאינו יכול לראות את הציצית. משיבה הברייתא, כְּשֶׁהוּא
(כשהכתוב) אֲמַר (דברים כב יא) אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ שיתור זה מרבה
בגד נוסף, דְּרִי כְּסוּת סוּמָא אֲמַר לחיוב, הָא מָה אִנִּי מְקַיֵּם האמור
'וראיתם אותו', בהכרח שהוא בא ללמד פֶּרֶט לְכָסוּת לְלִילָה, שהיא
פטורה מציצית. שואלת הברייתא, וְכָה רִאִיתָ לְרִבּוּת מ'אשר תכסה
בה' [כסות] סוּמָא לחיוב, וְלֹהוּצֵא מחיוב ציצית כְּסוּת לְלִילָה
מהנאמר 'וראיתם אותו', והלא אפשר לדרוש להיפך, מ'אשר
תכסה בה' נרבה חיוב כסות לילה, ומ'וראיתם אותו' נמעט כסות
סומא. משיבה הברייתא, מְרַבָּה אִנִּי מ'אשר תכסה בה' כְּסוּת סוּמָא,
שאין אני עוקר בכך את האמור 'וראיתם אותו' שְׁהִי יִשְׁנָה
הציצית בְּרִאִיָּה אֲצֵל אַחֵרִים הרואים את ציצית הסומא,
ומתקיימים שני הפסוקים, וּמוֹצֵא אִנִּי כְּסוּת לְלִילָה מ'וראיתם אותו',
שְׁכֵן אִינָה בְּרִאִיָּה אף אֲצֵל אַחֵרִים, שהרי כל העולם אינם רואים
בלילה, ואם נרבה כסות זו מ'אשר תכסה בה', נמצא הפסוק
'וראיתם אותו' נעקר.

שואלת הגמרא: מִנֵּין ש'אשר תכסה בה' בא לרבות כסות סומא,
וְאִימָא – ושמא נאמר שבא לְרִבּוּת שְׁאָר מִינֵי כְּנָדִים מלבד צמר
ופשתן לחיוב ציצית, אבל סומא פטור מציצית.

משיבה הגמרא: מוֹסְתִירָא, כיון שהפסוק שבו נאמר היתור 'אשר
תכסה בה' קָאִי – עוסק בְּבִגְד צִמָּר וּפְשָׁתִים וכמבואר לעיל, שכן יש
ללמוד מסמיכות הכתובים, מְרַבָּה היתור כסות נוספת מְצִמָּר
וּפְשָׁתִים, ודינו כסות סומא העשויה ממנינים אלו, וכי קָאִי –
כשעוסק הפסוק בְּצִמָּר וּפְשָׁתִים, מְרַבָּה היתור שְׁאָר כְּנָדִים, בתמיה,
ודאי שאין מסתבר כן.

שנינו לעיל (כז) שרבי שמעון בן אלעזר פוסל לסבך בפשתן משום
שמקבל טומאת נגעים. אביי מביא תנא נוסף הסובר כן: אֲמַר אַבְי,
רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר וְסוּמָכּוֹס אֲמָרוּ דְרַבִּי אֲחָה, כלומר, הסכימו
לדבר אחד, שדבר המקבל טומאת נגעים פסול לסיכוך אף שאינו
מקבל שאר טומאות (ובגן אם נגע בו מת או שרץ, אינו נטמא). רַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר, הָא דְאָמַר – מה שאמרנו בשמו לעיל בברייתא,
שאין מסבכין ב'פשתן', ולא אמר 'בגד פשתן', הרי שפסל לסיכוך
גם אגודות של פשתן שנופץ ולא נטווה לחוטים, וכן חוטי פשתן
שלא נארגו לבגד, ובהם שייכת רק טומאת נגעים, ולא שאר
טומאות. וכן סובר סוּמָכּוֹס, דְּתַנָּא בברייתא, סוּמָכּוֹס אֲמַר, סִיבָּה
– סיכך הסוכה בפשתן כְּוִי לחוטים, פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׁמִטָּה
בְּנִינִים.

מבאר הגמרא: כְּמָאן – כדעת מי אמר סומכוס שפשתן טווי נטמא
בנגעים גם קודם ליבון, ואף חוטי השתי, כִּי הָאִי תַנָּא – כתנא זה
(רבי מאיר), אמר כן. דְּתַנָּן (נגעים פירא מיד), פקעת של חוטי שְׁתִי
וְעָרַב, מצמר או פשתן, מִטְּמֵא בְּנִינִים מִיד אחר הטווה, דְּרַבִּי רַבִּי
מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה אֲמַר, הַשְּׁתִי מִיטְמֵא מִשִּׁישְׁלָה – משיוציא אותו
מהיורה שמבשלים אותו בה כדי ללבנו, וְהָעָרַב מִיטְמֵא מִיד.
וְהַאֲוִינֵן – ואגודות של פְּשָׁתֵן מנופץ שלא נטווה, מִיטְמֵאִים
מִשִּׁישְׁלָהֶנּוּ על ידי חימוםם בתנור. וסומכוס סובר כרבי מאיר שגם
השתי מִיטְמֵא מִיד אחר הטווה, ולכן פסלו לסיכוך.

משנה

המשנה שלפנינו ממשיכה לפרט פתילות הפסולות להדלקה
בשבת, ואגב כן מביאה כלל דומה לגבי טומאת אהלים: כָּל הַיּוֹצֵא
מִן הָעֵץ, כגון קנבוס ובגד העשוי מקנבוס, אִין מְדַלִּיקִין בּוֹ – אין
עושים ממנו פתילה לנר שבת, מפני שהוא מסכסכת ואינה עולה
יפה בפתילות אלו, אֲלָא פְּשָׁתֵן – חוץ מפשתן, שאף שהוא עץ, כשר
לפתילה לנר שבת.

אגב הכלל האמור לענין פתילה לנר שבת, מביאה הגמרא דין
נוסף שבו נאמר כלל זה. אהל שנמצא בו מת נטמא גם האהל
עצמו מן המת, כפי שנאמר בתורה בענין הטהרה מטומאת מת
(במדבר יט יח) וְהָיָה עַל הָאֵהָל וְעַל כָּל הַכֵּלִים וְעַל הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הִיוּ

לַתַּחֲתוֹן הַעֲשׂוּ מִירֵיעוֹת עֵיזִים, לַלְמַדְנוּ, מִה תַּחֲתוֹן קָרוּי אֶהְלֵ, 60
 שְׁהִי קָרָא כֵּן הַכְּתוּב 'אַהֵל מוֹעֵד', אֶף עֲלִיּוֹן קָרוּי אֶהְלֵ, וּלְכֵן גַּם 61
 אַהֵל הַעֲשׂוּ מֵעוֹר נִטְמָא תוֹמָאֵת אַהֲלִים. 62
 לַעֲלֵל הוֹכֵר סְפִיקוֹ שֶׁל רַבִּי אֲלֵעִזֵּר לַעֲנִן עוֹר בַּהֲמָה טַמְאָה. 63
 הַגְּמָרָא מְבַאֵרֵת אֵת צִדְדֵי הַסֵּפֶק: גּוֹפָא – נִשּׁוּב לַעֲצֵם דְּבָרֵי רַבִּי 64
 אֲלֵעִזֵּר וְנִבְאָרֵם, בְּעֵי רַבִּי אֲלֵעִזֵּר, עוֹר בְּהֶמָּה טַמְאָה, מַהוּ שְׂמִיטָא 65
 מוֹטְמָאֵת אֶהְלֵי. מְבַרֵּרֵת הַגְּמָרָא: מָאִי קָמִיפְעִיא לִיה – מַה זִּידָה סְפִיקוֹ 66
 שֶׁל רַבִּי אֲלֵעִזֵּר, וְהֵלֵל אֶהְלֵי נַחֲשֵׁב לִיאֶהְלֵי לִגְבֵי שְׁמִידָאֵת גְּזִירָה שׁוּה 67
 מִמִּשְׁכָּן שֶׁרָק הַמֵּינִים שְׁהִיוּ שֶׁם נִחֲשֵׁבִים כֹּאֵהֵל לַעֲנִן תוֹמָאֵת 68
 אַהֲלִים, וּמִכֶּסֶה הַעוֹרוֹת שְׁהִידָה שֶׁם הִיא מֵעוֹר בַּהֲמָה טַהוֹרָה, וְאִם 69
 כֵּן רַק עוֹרוֹת אֵלוֹ נִטְמָאִים בְּטוֹמָאֵת אַהֵל. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמְרֵ רַב 70
 אֶרָא בְּרֵי אֶהְלֵ, 'תַּחֲשׁ שְׁהִידָה בִּימֵי מִשָּׁה, שְׁמַנְנוּ נַעֲשֶׂה הַמִּכְסָה 71
 הַעֲלִיּוֹן לַמִּשְׁכָּן, קָמִיפְעִיא לִיה – בּו הַסֵּתֶפֶק רַבִּי אֲלֵעִזֵּר, הָאֵם מִן 72
 טַמְאָה הִיא, וְנִמְצָא שְׁבִמִּשְׁכָּן הִיא עוֹר בַּהֲמָה טַמְאָה, וְיֵשׁ לַלְמּוּד מִכָּר 73
 שְׁגֵם עוֹר בַּהֲמָה טַמְאָה נַחֲשֵׁב לִיאֶהְלֵי לִגְבֵי שְׁמִידָאֵת אַהֲלִים, אִי 74
 שְׁמָא מִן טַהוֹר הִיא, וְאִם כֵּן לֹא מִצְאָנוּ בְּמִשְׁכָּן עוֹר בַּהֲמָה טַמְאָה, 75
 וְלִכָּךְ אֶף לַעֲנִן תוֹמָאֵת אַהֲלִים אֵינוֹ בְּכֻלָּל אַהֵל. 76
 הַגְּמָרָא פּוֹשֶׁטֶת אֵת הַסֵּפֶק: אִמְרֵ רַב יוֹסֵף, מָאִי תִּבְעֵי לִיה – מִדּוּעַ 77
 הַסֵּתֶפֶק רַבִּי אֲלֵעִזֵּר בּוֹה, וְהֵלֵל תִּנְיָא – שְׁנִינוּ בְּרִייתָא, לֹא הוֹכֵרֵשׁוּ 78
 לְמִלְאֲכַת שְׁמִים, אֵלָּא עוֹר בְּהֶמָּה טַהוֹרָה בְּלָדֵי. וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן בּוֹדִיא 79
 הַתַּחֲשׁ שְׁמַעוּרוֹ נַעֲשֶׂה הַמִּכְסָה לַמִּשְׁכָּן [שְׁהוּא מִלְאֲכַת שְׁמִים] מִן 80
 טַהוֹר הִיא. וְלִפִּי זֶה עוֹר בַּהֲמָה טַמְאָה אֵינוֹ נַחֲשֵׁב 'אַהֵל' לַעֲנִן 81
 תוֹמָאֵת אַהֲלִים. 82
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִתִּיב רַבִּי אֶבְיָא, כִּיצַד אִמְרַת שְׁהַתַּחֲשׁ מִן טַהוֹר, 83
 הֵלֵא נִאֲמַר בְּמִלְאֲכַת הַמִּשְׁכָּן (שְׁמוֹת כ"ד) 'וַעֲשִׂיתָ מִכְסָה לְאַהֵל עֶרְת 84
 אֵילָם מִקְאָדִּים, וּמִכְסָה עֶרְת תַּחֲשִׁים מִלְמַעְלָה, וְנִחְלָקוּ תְנָאִים 85
 בְּבִרְייתָא בְּפִירוּשׁ פְּסוּק זֶה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׁנֵי מִקְשָׁאוֹת 86
 וּמִכְסִּים] הֵיוּ, אֶחָד שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים מִקְאָדִּים, וְאֶחָד שֶׁל עוֹרוֹת 87
 תַּחֲשִׁים. רַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר, מִכְסָה אֶחָד הִיא, חֲצִיו הִיא עֲשׂוּי מַעוֹרוֹת 88
 אֵילִים מִקְאָדִּים, חֲצִיו מַעוֹרוֹת תַּחֲשִׁים. מִמִּשְׁכָּן רַבִּי נַחֲמִיָּה, וְדוֹקָה 89
 הִיא הַתַּחֲשׁ בְּמִין תֵּלָא אֵילָן – מִן חִיה טַמְאָה (וְהִדּוּמָה לַחֲתוּל) 90
 וּמִנּוּמֵרֵת בַּצְּבָעִים רַבִּים. מְסִים רַבִּי אַבָּא אֵת קוֹשִׁיתוֹ, וְהָא – וְהִרִי 91
 תֵּלָא אֵילָן מִן טַמְאָה הוּא, וְלִדְבָרֵי רַב נַחֲמִיָּה שְׁהַתַּחֲשׁ דּוּמָה לוֹ, 92
 לְבִאּוּרָה גַּם הַתַּחֲשׁ הִיא מִן טַמְאָה. 93
 מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: הִבִּי קְאָמֵר – כֵּךְ אִמַּר רַבִּי נַחֲמִיָּה, הַתַּחֲשׁ בְּמִין 94
 תֵּלָא אֵילָן הוּא, בִּכְךָ שִׁשֵּׁי בּוֹ וּבְעוֹרוֹ] וְנוֹנִין תִּרְבֵּה כְּמוֹהוּ, וְאוֹלָם 95
 לֹא תֵּלָא אֵילָן מִמֶּשׁ הוּא, דְּאֵילָן הֵתָם – שְׁאִילוֹ תֵּלָא אֵילָן, מִן טַמְאָה 96
 הוּא, וְהָא – וְהַתַּחֲשׁ מִן טַהוֹר הִיא. 97
 הַגְּמָרָא מְסִיעֵת לַתִּירוֹן: אִמְרֵ רַב יוֹסֵף, אִי הִבִּי – אִם כֵּן הוּא, 98
 שְׁכוּנוֹת רַבִּי נַחֲמִיָּה שְׁהַתַּחֲשׁ דּוּמָה לַתֵּלָא אֵילָן בִּכְךָ שְׁעוֹרוֹ צְבוּעַ 99
 בְּכֹמָה גּוֹזִים, הֵינִי דְּמִתְרַנְּמִין – זֶהוּ מַה שְׁאֵנוּ מִתְרַנְּמִים 'תַּחֲש' 100
 הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה, 'סְסִנְנָא', וְהוּא מִלְשוֹן שְׁהַתַּחֲשׁ שֵׁשׁ בְּנוֹנִין תִּרְבֵּה 101
 – שְׁמַח בִּיּוֹפִי מִחֲמַת רִיבֵי צְבָעֵי עוֹרוֹ. 102
 רַב יוֹסֵף פִּשֵׁט שְׁהַתַּחֲשׁ מִן טַהוֹר הִיא, וְלִפִּי זֶה עוֹר בַּהֲמָה טַמְאָה 103
 אֵינוֹ נִטְמָא תוֹמָאֵת אַהֲלִים. הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְּעָה חוֹלְקָת: רַבָּא אֶמְרֵ, 104
 עוֹר בְּהֶמָּה טַמְאָה שְׁעָשָׂא לַאֲהֵל, דְּמִטְמָא בְּאַהֵל הֵמָּה וּ–שְׁמִקְבֵּל 105
 תוֹמָאֵת אַהֲלִים, יֵשׁ לַפְּשׁוּט מִהֶבְאָ – מִכָּאֵן, דְּתִנְיָא בְּבִרְייתָא, נִאֲמַר 106
 בְּפִרְשֵׁת נִגְעֵי בְּגָדִים בֵּין הַמֵּינִים שְׁנִטְמָאִים בְּנִגְעִים (וְיִקְרָא יג מִח) 'אוֹ 107
 כְּעוֹר', וְהִיא יִכּוֹל הַכְּתוּב לִמּוֹר 'אוֹ עוֹר' בְּלֹא בִי"ת, וְכַתֹּב 'אוֹ כְּעוֹר', 108
 רִיבָה הַכְּתוּב עוֹר בְּהֶמָּה טַמְאָה שְׁנִטְמָא בְּנִגְעִים, וְכֵן רִיבָה בְּגֵי 109
 שְׂלֵקָה בֵּין בֵּתָן – שְׁנוּלָד בּוֹ נִגַּע כְּשֶׁהִגִּיעַ לִידּוֹ שֶׁל הַכּוֹחַ לְבַדְקוֹ אִם 110
 יֵשׁ בּוֹ נִגַּע, שְׁאֵף עַל פִּי שְׁקוּדֵם לֶכֶן לֹא הִיא בּוֹ נִגַּע, שְׁטַמְאָה בְּכּוֹחַ. 111
 מִמִּשְׁכִּיָּה הַבְּרִייתָא: קִצִּין מְבִילָן – מִכָּל הַמֵּינִים שְׁהוֹכְרוּ בְּפִסְקוֹ 112
 וְצִמְרָא וּפִשְׁתָּן וְעוֹר, וְחִיבִין וְעֵשֶׂה אֶחָת מֵהֶן, כְּלוּמַר, עֲשֶׂה מֵהֶם בְּגֵד 113
 אֶחָד, מִנֵּין שְׁנִטְמָא בְּנִגְעִים, תִּלְמוּד לִזְמַר בַּהֲמִשְׁךְ הַפְּסוּק 'אוֹ בְּכָל 114
 מִלְאֲכַת עוֹר'. 115
 וְיֵשׁ לַלְמּוּד מִנִּגְעִים לְטוֹמָאֵת אַהֲלִים, שְׁכֶשֶׁם שְׁלֹגֵי נִגְעִים עוֹר 116
 בַּהֲמָה טַמְאָה שׁוּה לַעוֹר בַּהֲמָה טַהוֹרָה, כֵּךְ גַּם לַעֲנִן תוֹמָאֵת 117
 אַהֲלִים. 118

מִמִּשְׁכָּן, כְּתִיב הֶבְאָ – נִאֲמַר כֵּן בְּטוֹמָאֵת אַהֵל (בְּמִדְבָר יט יד) 'זֹאת 1
 הַתּוֹרָה אֲדָם בִּי יָמוֹת בְּאַהֵל, וְכְתִיב הֵתָם – וְנִאֲמַר שֶׁם בְּהַקְמַת 2
 הַמִּשְׁכָּן עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ (שְׁמוֹת מ יט) 'וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֶהֱלָ עַל הַמִּשְׁכָּן, 3
 וְאִם כֵּן מִצְאָנוּ לִשְׁוֹן 'אַהֵל' לִגְבֵי הַמִּשְׁכָּן, וְלִמְדִים מִהַגְּזִירָה שׁוּה, 4
 מִה לְחָלֹן – כֶּשֶׁם שְׁבִמִּשְׁכָּן, דּוּקָא שֶׁל שְׂשִׁתָּן קָרוּי אֶהְלֵ וְלֹא שְׁאֵר 5
 דְּבָרִים הַיּוֹצֵאִים מִן הַעֵץ, שְׁלֹא הִיא בְּמִשְׁכָּן שְׁאֵר דְּבָרִים הַיּוֹצֵאִים 6
 מִן הַעֵץ מִלְבַּד פִּשְׁתוֹן, כְּמוֹ שְׁנִאֲמַר (שם כו א) 'וְזֹאת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה 7
 עֵשֶׂר, וְרִיעֵת שֹׁשׁ מִשְׁוֹר', וְגו', אֶף כֵּאֵן בְּטוֹמָאֵת אַהֲלִים, רַק אַהֵל שֶׁל 8
 שְׂשִׁתָּן קָרוּי אֶהְלֵ, וְלֹא אַהֵל הַעֲשׂוּי מִשְׁאֵר דְּבָרִים הַיּוֹצֵאִים מִן הַעֵץ. 9
 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אִי – אִם לְמִדִּים מִמִּשְׁכָּן מַהוּ ה'אַהֵל' הַנִּטְמָא 10
 תוֹמָאֵת אַהֲלִים, נִלְמַד גַּם מִה לְחָלֹן – כֶּשֶׁם שְׁבִמִּשְׁכָּן חוּטֵי הַפִּשְׁתוֹן 11
 שְׁעָשׂוּ מֵהֶם אֵת הַדִּירְעוֹת הֵיוּ שְׁוִירִין וְחוּפִין כְּפֹל שְׂשִׁה – כֹּל חוּט 12
 הִיא עֲשׂוּי מִשְׁשֶׁה חוּטִים הַשְׁוֹרִים וּמְפּוֹתִלִים יַחְדוֹ, אֶף כֵּאֵן – 13
 בְּטוֹמָאֵת אַהֲלִים, רַק אַהֵל שְׁעָשׂוּי מַחוּטֵי פִשְׁתוֹן שְׁוִירִין וְחוּפִין כְּפֹל 14
 שְׂשִׁה, יִקְבֵּל תוֹמָאֵת אַהֲלִים. 15
 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: תִּלְמוּד לִזְמַר בְּפִרְשֵׁת תוֹמָאֵת מַת (בְּמִדְבָר יט) 'אַהֵל' 16
 'אַהֵל' כְּמָה פְּעָמִים, וְרִיבָה בִּכְךָ הַכְּתוּב שְׁגֵם אַהֵל שְׁאֵן חוּטֵי 17
 שְׁוִירִים, וְאִין כֹּל חוּט כְּפֹל שְׂשִׁה, נִטְמָא בְּטוֹמָאֵת אַהֲלִים. 18
 שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אִי וְ–אֵם] 'אַהֵל' 'אַהֵל' רִיבָה שְׁאֵר אַהֲלִים, אִם כֵּן 19
 אֶפְסִילוֹ כָּל מִילָיָה נִמִּי – נִרְבָּה גַּם כֹּל דְּבָר, וְאֶף אַהֲלִים הַעֲשׂוּיִים 20
 מִמֵּינִים שְׁלֹא הֵיוּ בְּמִשְׁכָּן. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: אִם כֵּן – אִם נִרְבָּה הַכֹּל, 21
 נִזְרָה שְׁוֹן 'אַהֵל' 'אַהֵל' מִמִּשְׁכָּן מָאִי אֶהְיֵ לִיה – מַה הוֹעִילָה, וְהֵלֵא 22
 אֵינוֹ מִמְעַטֵּת כְּלוּם. אֵלָּא בְּהִכְרַח שְׁהַגְּזִירָה שׁוּה מִלְמַדֵּת שֶׁרָק מִן 23
 שְׁהִידָה בְּמִשְׁכָּן נִטְמָא תוֹמָאֵת אַהֲלִים, וְהִרְבִּיבֵי מִלְמַדְנוּ שְׁמַכֵּל מְקוֹם 24
 אֵין אַהֵל צָרִיךְ לִהְיוֹת עֲשׂוּי מִמֶּשׁ כְּפִי שְׁהִידָה בְּמִשְׁכָּן. 25
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִמְרָא – וְשְׁמָא נִאֲמַר, מִה לְחָלֹן – כֶּשֶׁם שְׁבִמִּשְׁכָּן, 26
 קָרְשִׁים נִקְרָאוּ אַהֵל, שְׁהִי דְּפִנוֹת הַמִּשְׁכָּן הֵיוּ מִקְרָשִׁים, וְהַמִּשְׁכָּן 27
 נִקְרָא אַהֵל, אֶף כֵּאֵן – בְּטוֹמָאֵת אַהֲלִים, גַּם אַהֵל מִקְרָשִׁים יַחֲשָׁב 28
 לַאֲהֵל, וּמִדּוּעַ שְׁנִינוּ שְׁכֹל אַהֵל הַעֲשׂוּי מִדְּבַר הַיּוֹצֵא מִהַעֵץ [חוּץ 29
 מִפִּשְׁתוֹן] אֵינוֹ נִטְמָא. 30
 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמְרֵ קְרָא (שְׁמוֹת כו טו), 'וַעֲשִׂיתָ אֵת הַקְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן, 31
 וּמִלְשוֹן הַפְּסוּק 'קְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן' מִשְׁמַע, שְׂמִשְׁכָּן קָרוּי מִשְׁכָּן, כִּגוֹן 32
 עֲשֵׂר יִרְיעוֹת שֶׁשׁ מִשּׁוֹר שְׁנִאֲמַר בָּהֶם (שם כו א) 'מִשְׁכָּן', וְאִין קְרָשִׁים 33
 קָרוּיִין מִשְׁכָּן. וְרַק הַנִּקְרָא מִשְׁכָּן הוּא הַנִּקְרָא אַהֵל, כִּיּוֹן שְׁמִצְנוּ 34
 בְּפִסְקוֹ שְׁמִשְׁכָּן נִקְרָא 'אַהֵל', שְׁנִאֲמַר (שם מ ב) 'אֵת מִשְׁכָּן אֶהְלֵ 35
 מוֹעֵד'. 36
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵלָּא מַעֲתָה שְׁמַהֲלִשׁוֹן 'קְרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן' יֵשׁ לְדִיִּיק 37
 שְׁאֵין הַקְרָשִׁים עֲצֵבִים נִקְרָאִים 'מִשְׁכָּן', וְרַק מִשְׁמִשְׁכָּן לַמִּשְׁכָּן, אִם 38
 כֵּן מַה שְׁנִאֲמַר (שם כו יד) 'וַעֲשִׂיתָ מִכְסָה לְאַהֵל עֶרְת אֵילָם מִקְאָדִּים 39
 וּמִכְסָה עֶרְת תַּחֲשִׁים מִלְמַעְלָה, הִבִּי נִמִּי – גַּם מִכָּר נִדִּיִּיק 40
 שְׁמִשְׁמַעוֹת 'לַאֲהֵל' הִיא שְׁמִכְסָה הַעוֹרוֹת לֹא אִיִּקְרִי – אֵינוֹ נִקְרָא 41
 אַהֵל, שְׁאֵינוֹ אֵלָּא מִכְסָה 'לַאֲהֵל', וְלִפִּי זֶה אַהֵל מַעוֹרוֹת אֵינוֹ נִטְמָא 42
 תוֹמָאֵת אַהֲלִים. וְאִם תִּאֲמַר שְׁאֵין כֵּן הוּא, קִשָּׁה, אֵלָּא הָא דְּבָעֵי – 43
 מַה שְׁהַסֵּתֶפֶק רַבִּי אֲלֵעִזֵּר, עוֹר בְּהֶמָּה טַמְאָה מַהוּ שְׂמִיטָא בְּאַהֵל הֵמָּה 44
 [וְטוֹמָאֵת אַהֲלִים], הִשְׁתָּא – מַעֲתָה יֵשׁ לַתּוֹמָה, אִם עוֹר בְּהֶמָּה טַהוֹרָה 45
 שְׁהִידָה בְּמִשְׁכָּן [כִּגוֹן עוֹרוֹת אֵילִים מִאֲדָרִים] לֹא מִטְמָא בְּטוֹמָאֵת 46
 אַהֲלִים, שְׁהִי אֵינוֹ נִקְרָא 'אַהֵל' אֵלָּא רַק מִכְסָה לַאֲהֵל, אַהֵל מַעוֹר 47
 בְּהֶמָּה טַמְאָה, מִיִּפְעִיא – וְכִי נִצְרַךְ לִזְמַר שְׁאֵינוֹ נִטְמָא, וּמִדּוּעַ 48
 הַסֵּתֶפֶק בּוֹה רַבִּי אֲלֵעִזֵּר. 49
 מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: שְׂאֵנִי הֵתָם – שׁוֹנָה הִדְרָב שֶׁם, לִגְבֵי מִכְסָה 50
 הַעוֹרוֹת, שְׁאֵף שְׁנִאֲמַר 'לַאֲהֵל' בְּתוֹסֶפֶת הָאוֹת לִמְד' הוּא נַחֲשֵׁב 51
 'אַהֵל' בְּעַצְמוֹ, כִּיּוֹן דְּהִדְרָא אֶהְדִּירָה קְרָא – שְׁהַחֲזִירוֹ הַכְּתוּב לְכֻלָּל 52
 אַהֵל, דְּכְתִיב – שְׁנִכְנַת בְּתוֹרָה לִגְבֵי עֲבוֹרַת הַלִּוּיִם בּוֹמֵן הַמִּסְעֵת 53
 בְּמִדְבָר (בְּמִדְבָר כד) 'וַיִּנְשְׂאוּ אֵת יְרִיעֵת הַמִּשְׁכָּן, וְזֹאת אֶהְלֵ מוֹעֵד, 54
 מִכְסָּה, וּמִכְסָּה תַּחֲשׁ אֲשֶׁר עֲלִיּוֹ, וְרִיעֵת הַמִּשְׁכָּן' הֵיינוּ הַמִּכְסָה 55
 הַתַּחֲתוֹן שְׁהִידָה מִירֵיעוֹת פִּשְׁתוֹן וְצִמְרָא, אֶהְלֵ מוֹעֵד' הֵיינוּ יִרְיעוֹת 56
 הָעֵיזִים שְׁהִיוּ עַל יִרְיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, וּמִכְסָּה וּמִכְסָּה תַּחֲש' הֵיינוּ 57
 עוֹרוֹת הָאֵילִים וְהַתַּחֲשִׁים שְׁהִיוּ מַעַל יִרְיעוֹת הָעֵיזִים. וּפְסוּק זֶה 58
 שְׁהַחֲזִיר יַחְדוֹ אֵת כֹּל הַמִּכְסִּים, מִקִּישׁ מִכְסָה עֲלִיּוֹן הַעֲשׂוּי מַעוֹרוֹת, 59

שבת. פרק שני – במה מדליקין דף כח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ר"ן תוספות

מפשיקן. דלא תהו ביה שום יוצא מן העץ אלא פשתן. כדכתיב "עשר יריעות שש משור: שזוין. דטור"ש בלעז. דכתיב "משור: וחוטן כפול ששה. כדאמרין ב' 'בא לו' דסדר יומא (דף עא): דברים שזאמר בהן שש – חוטן כפול ששה. ואי קשיא. כיון דליף ממשקן. כלים ואדם שתחת גג הבית וכל שאר אהלים דלא דמו למשכן – מנזן דמטמא בספרי תנא: מנזן

לעשות שאר המאכלים כאהל. אמרת: מה מצורע הקל עשה בו כל המאכל כו': אף כן קרשים. ואימא דעץ נמי איקרי אהל: משכן קרי משכן. כגון עשר יריעות שש משור. ומשכן איקרי אהל. דכתיב (שמות לט) "את משכן אהל מועד: הכי נמי. דמכסה עורות לאו אהל. ולענין טומאה נמי לא מקבל: השתא עור בהמה טהור. כגון אילים מאדמים: מה תחתון. עשתי עשרה יריעות עזים לאהל על המשכן. דמשכן היינו עשר יריעות המחוברות בקרסי זהב. מלמעלה מן אהל יריעות עזים. ומלעלה מן מכסה העורות: מאי קמיבעי ליה. הא משכן גמר לה ר' (אליעזר) לעיל בריש שמעתי. והתם שזאמא דא דהוי למלאכת משכן: מכסה אהל היה. חציו של אילים ודחציו של תחשים. ודלמעלה דקרא – אתרויהו כתיב. ובין אילים בין תחשים היה מכסה אחד מלמעלה לאהל יריעות העזים: תלא אילן. היה טמאה היא. ומנומרת בגוונין א' הכי. סיעתא היא: ששש. ששחמ ביפוי בגוונין: עור או בעור. גבי נגעים כתיב "או בעור". ותהו מצי למכתב "או עור": ושלקה ביד בהן. משהראהו ביד בהן נעשה נגט. ומתחלה לא היה נגט: קצין מופלן. מכל האמורים בספרי. וחיובן יחד: שרצים מטמאין כבעדשה ומת בכזית. ונגעים כבגדים. והוא פחות מכוית: אף אני אביא אהל המת שער טמא בו. כדאמר לעיל: מקיש עליו לתחתון דקרי אהל: שאינה ספמאה נגעים. דהא צמר ופשתים כתיב: מטמא

ממשכן. כתיב הכא "ואת התורה אדם כי ימות באהל" וכתיב התם "ויפרוש את האהל על המשכן". מה להלן – של פשתן קרוי אהל. אף כן – של פשתן קרוי אהל. אי מה להלן – שזוין וחוטן כפול ו', אף כן שזוין וחוטן כפול ו'? תל: 'אהל', 'אהל' ריבה. אי אהל אהל ריבה, אפילו כל מילי נמי! אם כן, גזירה שוה מאי אהני ליה? ואימא: מה להלן קרשים, אף כן קרשים! אמר קרא "ועשית קרשים למשכן", ממשכן – קרוי משכן. ואין קרשים קרוין משכן. אלא מעתה "ועשית מכסה לאהל" הכי נמי, מכסה לא איקרי אהל! אלא הא דבעי רבי אלעזר: עור בהמה טמאה מהו שיטמא באהל המת? השתא עור בהמה טהורה לא מטמא, עור בהמה טמאה מיבעיא? שאני התם דהדר אהדריה קרא, דכתיב "ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד מכסו ומכסה התחש אשר עליו" מקיש עליון לתחתון, מה תחתון קרוי אהל – אף עליון קרוי אהל. גופא, בעי רבי אלעזר: עור בהמה טמאה, מהו שיטמא טומאת אהליו? מאי קמיבעיא ליה? – אמר רב אדא בר אבהו: תחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה, טמא היה או טהור היה? אמר רב יוסף: מאי תיבעי ליה? תנינא: לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד! מתיב רבי אבהו, רבי יהודה אומר: שני מכסאות היו, אחד של עורות אילים מאדמים ואחד של עורות תחשים. רבי נחמיה אומר: מכסה אחד היה, ודומה כמין תלא אילן. והא תלא אילן טמא הוא! ה"ק: כמין תלא אילן הוא, שיש

ויפרוש את האהל וגו'. תימה לר"י. מנא ליה דהאי אהל היינו שש משור: אימא היינו יריעות עזים דאשכחא כהדיא דאיקרי אהל, כדכתיב "ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן" וכן משמע פשטיה דקרא: "ויפרוש את האהל" – דהיינו יריעות עזים "על המשכן" – דהיינו שש משור. כדכתיב "ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משור". ויש לומר: דייק משום דקרא כתיב בהקמת המשכן, וחשיב לעיל בסדר הקמתן דמתחלה את אדנים (ואח"כ עמודים) ואחר כך הקרשים. וכתיב אחר עמודים "ויפרוש את האהל" משמע היינו יריעות התחתונות שהם שש משור דהם תחת הפרשה. ותימה דאמאי לא יליף מהא דמשכן היינו יריעות שש משור, כדכתיב "ואת המשכן תעשה וגו'" ומשכן איקרי אהל, דכתיב "את משכן אהל מועד" ושמן אתאי קרא סמך: כן ג"ש מאי אהני ליה. והא דאמר "כל פותח טפח מביא את הטומאה" – היינו מקו' ממצורע, כדילף בספרי וכדפרי' בקונטרס. וא"ת: ודחי ליה, נימא: דיו במצורע שלא יטמא אלא טומאת ערב, ודווקא בעומד או ביושב אף עובר, כדתיב במסכת נגעים ומייתי לה. ובפ"ק דרשב"י (ד' לג.) טמא יושב תחת האילן, וטהור עובר טמא כו' ור"ל: איש אלא גילוי מילתא בעלמא מקו' דמצורע, דלית לן למילף אהל אהל ממשכן לענין למעט הבאת טומאה בשאר אהלים דלאו פשתן. ולא ילפינן ממשכן אלא לטומאת עצמו, אפילו מחובר, דדוקא פשתן ולא שאר יוצא מן העץ. ולענין אהל שאינו עשוי ביד אדם, לרבי יהודה בפ"ב דסוכה (דף כא. ושם) דלא מצוין למילף ממצורע, ולא אשכחן ביה קרא לא למעט ולא לרבות אהל שאינו עשוי ביד אדם: א' מה להלן קרשים כו'. פירש בקונטרס: דאף ע"ז דא קרוי אהל. וקשה לר"ב: דהא דפנות אין קרייתו אהל אלא המכס' שמלמעלה הוא קרוי אהל. ומפ' דה"ק: אי מה להלן קרשים בהדי פשתן – אף כן בטומאת אהל קרשים בהדי פשתן, ואע"ג דאהל אהל ריבה – לענין דלא בעינן שזוירם ולכפול ששה, וכן לענין דלא בעינן צמר ופשתים יחד כי התם, אלא אפילו פשתים אלא צמר. מ"מ פריך לדחוי קרשים בהדי פשתים, וסתם אהל קרוי ע"ז בהכינו ועם הדפנות: ואין קרשים קרוים משכן. וקשה לר"י: דא כתיב "יהיה טרוח על צדי המשכן מזה ומזה לבטותו", ואמר לקמן ב"הוורק" (דף צג.) לכסות אמה של קרשים, ואיכא למיד: אמה של אדנים. אלמא: דקרשים איקרי משכן ויש לומר דצדי המשכן איקרי, ולא משכן: ריבה עור בהמה טמאה. פירש רבינו שמואל. דלדחי איצטריך לרבויה עור בהמה טמאה, כדכתיב בתי"ב (פ' תוריע) "צמר" אין לי אלא מין בהמה דקה ונאכל כו', דומיא דצמר שהוא דוקא של כבשים. מנין לרבות עור בהמה דקה ואין נאכלת, בהמה גסה נאכלת ואין נאכלת, עד שיהא מרובה עורות שרצים – תלמוד לומר

"בעור" "בעור". ונראה דהא דנקט בהמה גסה נאכלת – אגב אחריני נקט, דאידי לא בעיא קרא, דהא בשמעתין ילפינן לענין טומאת אהל כל מין טהורה מאילים: ושלקה ביד כהן. מפרש נמי רבינו שמואל דאיצטריך לרבויה משום דכתיב "והבגד כי יהיה בו נגע צרעת וגו'" והראה אל הכהן דמשמע דאם לא היתה בו נגע קודם שיהארו לכהן – טהור: שכן שתי יתרוב טמא בהן. מה שאין כן במת. כדנפקא לן בפרק "במה אשה" (לקמן דף סד): אלא גמר משרצים דתניא עור אין לי אלא עור של בהמה טהורה. וא"ת: מנזן דאידי קרא בעור בהמה טהורה: ויש לומר: כמו בנגעים, דהבא כתיב שם וד"א מה שק מין בהמה דקה ונאכל, כדמוכח בתי"ב ולקמן דשק הוי דבר הבא מן העזים, אף עור – מין בהמה דקה ונאכל. אע"ג דכתיב מרבה אף שק הבא מחויר שהוא דבר טמא – אפ"ה הוה אימנא דלא הוקשה עור אלא למשמעות דשק, דהיינו של עזים, ולא הוקש למאי דמרבי בשק – לכך איצטריך ריבוי. הרב פורת: מזה לשרצים. וליכא למיפרך: שישמא מת כבעדשה מק'. דהא כל שיעורים הם הלכה למשה מסיני. וקשה לר"י: וילף מת משרצים בגזירה שוה דבגד ועור, כדאמר לקמן בפרק "במה אשה" (ג"ז שם) ואומר ר"י: משום דגיש דאחל דאלא ממשכן סתרה לה, לכך איצטריך ריבוי. ועוד י"ל דג"ש לא איירי בטומאת אהל

(המתן) עצמו המחובר:

אתאי בק' מנוצה של עדים. וא"ת: נימא שתי וערב יוכיח, שטמא בנגעים ואינו מטמא במת – אף אני אביא עור בהמה טמאה כו'. ועוד קשה: אמאי איצטרך קרא בשרצים לעור בהמה טמאה? ליתו בק' מנוצה של עדים שאין מיטמא בנגעים מיטמא בשרצים? וי"ל: דאי לא היה כתיב קרא בשרצים ליכא למילף עור בהמה טמאה בק' מנוצים, לא בשרצים ולא באהל המת.

דאיכא למימר: שתי וערב יוכיח. אבל השתא דכתיב טמאה בשרצים לפינן שפיר בק' מנוצים שיטמא באהל המת. ולכא למימר שתי וערב יוכיח, דמה לשתי וערב – שכן אינו מטמא בשרצי, תאמר בעור בהמה טמאה שטמא בשרצים – הכי נמי יטמא באהל המת: **ור"י** אומר דליכא למימר שתי וערב יוכיח. דהכי עביד קו' ומה נוצה של עדים שטמא בנגעים מטמא מטמא באהל המת ככלי העשוי מנוצה של עדים, עור בהמה טמאה שטמא בנגעים – אינו דין שיטמא באהל המת ככלי. והשתא לא שייך למימר שתי וערב יוכיח שטמא בנגעים ולא באהל המת – דשתי וערב אין שייך בו כלי, ואין לומר דכל היצא מן העץ ועצם יוכיח שטמא בנגעים ואינו מטמא במת – דמה שטמא בנגעים אינו מחמת עצמו, אלא מחמת הבית. דהא בית ששיכבו בורעים אמר ב"העור והרסות" דטמא בנגעים. אבל נוצה והעור – מטמא מחמת עצמו. ומזה"ר כתב: דליכא למימר שתי וערב יוכיח – דמה לשתי וערב שכן אין מטמאין לא במת ולא בש' תאמר בעור בהמה טמאה דטמא, דהא כתיב במת ובש' כל בגד וכל כלי עור. ולעיל כי פריך מה לשרצים – ליכא למימר נגיעת מת וש' יוכיח, דמה לכלול שכן פרוח מכיחי. ונגיעת מת בכשעורה, וש' במשה, או בחתימת פי האמה, (והוא תי): איצטרך קרא בשרצים לאפקור מודקיש דשקל, וזה אין נראה, וע"כ דגם לענין אהל היו שיעורו בבית להביא טמאה על כל הכלים ועל עצמן, אפי' יוצא מן העץ דהוה תלוש, קייל דמביא, וז"ל דלא שייך לכל למימר אהל תלוש יוכיח – כיון דלא אתינא למילף אלא לענין אהל החובר דלא מטמא אלא מאי דילפי ממשכן, וכי האי גונא איכא בפ"ק דמנחות ג' טריפה שוחטת לא שעת הכושר, וכל גבינ' מטריפה שלא היתה לה שעת הכושר, אפי' במה הצד ות"ו: והקשה השר מקוצ: מאי בעי בסמוך "מאי היה עלה דתנש"ז תיפוק ליה דטורה היה – מדאיצטרך קרא בשרצי' טמא עור בהמה טמאה. דאי טמא היה – לשתוק קרא בשרצים, ותיתי בק' מנוצים. והשתא ליכא למימר שתי וערב יוכיח – דמה לשתי וערב שכן אין מטמאין באהל המת – תאמר בעור בהמה טמאה דמיטמא באהל המת, כיון דתנש טמא היה? וי"ל: דמהכא ליכא למפשט טהור היה, דאפילו טמא היה כתיב בשרצים, דמילתא דאתאי בק' טרח וכתב לה. קרא ועוד אומר רש"י דשרצים לא אתו מוכיחי מנוצים, דאמאי למפריך פשוט כלי עור יוכיח, דטמא בנגעים ולא בשרצים: **למאי** הלכתא.

לא בעי למימר לאשמעינן דתנש טהור היה דמשמע דאתא לאשמעינן שום צורך הוראה: **תפילין** בהדיא כתיב דהו למען תהיה וגו'. תימה לר"י: וכי אין לברייתא לשנות מה שדרוש מן הפסוק וכל הך דמיתא בסמוך, וכי לית ליה לרב יוסף לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו יצחק דהכי פריך: תפילין בהדיא כתיב בהו, ואי הא דתי' לאשמעי' הוה ליה לאתויי קרא, אלא מילתא אחרייתא אתא לאשמעי', ודרשה דר"מ המותר בפ"ק היתה פשוטה. ולא איצטרך לאשמעי'. וקאמר אלא לעור, והאמר אביי שין של תפילין כו'. ובוה הלשון הוה ליה לרב יוסף למימר, והוה ידעינן שפיר דבעי עור בהמה טהורה, ודרשה דר"מ המותר בפ"ק היא פשוטה. אלא לכוּרְכַן בשערין צריך בהמה טהורה – הא נמי הל"מ, דרנאי כו'. מדלא קתני רב יוסף בהאי לישנא "ונכרכות בשערין" – ש"מ דמילתא אחרייתא אתא לאשמעינן, אלא לרצונותיהן – והא"ר יצחק רצונות שחורות הל"מ, וכיון דמצריך שיהו הרצונות שחורות כמו הקציצה – כל שכן דבעינן שיהו טהורות כמו הקציצה, וסברא הוא להקפיד על הטהרה מעל השחורות. ואי הא אתא רב יוסף לאשמעינן – שיהיו שחורות. דהוה שמעינן מינה תרתי, שחורות וטהורות. ומשני: נהי דגמרי שחורות, טהורות נמי גמרי – דמשחורות ליכא למיגר טהורות: **לא** צריכא אלא לכוּרְכַן בשערין. קשה לרשב"א: אי הא אתא לאשמעי', אמאי נקט עור במילתיה?

מטמא באהל המת. אם עשא אהל, דהא ממשכן גמר ליה, ועיקר אהל דכתיב במשכן – בידיעות עדים כתיב. הא דכתיב בספרים "כל מעשה עזים" – ל"ג ליה, דמקרא לא נפקא לן אהל, דבכלים הוא דכתיב, וכך אמר בעלמא: להביא דבר הקבא מן העדים מן הנקרים ומן הנשקלים: **אלא** הא דתני **רב יוסף כו'**, כיון דרבינו עור בהמה טמאה לאהל המת, הא דתני רב יוסף למאי הלכתא? מאי דרנאי הוה, אי לאו למילף מינה לטמאה: **לתפילין**. איתמר, דהיא נמי מלאכת שמים: **לעור**. עור דפוס שלחן, שהכתבים של פ"שיות מונחים בו. דהאי לא מ'למען תהיה' נפקא. דהא לאו תורה כתיבא ביה: **ש"י** של **תפילין**. שיהא העור נקטס מבחוץ ג' קמטין ודומה לש"י, והרצועה נקשרת במין דלית ויש רצועה כפופה במין י', דהיינו שדי. וכיון דאות השב נכתב בקמטין שלע, "מתוך בפ"ק בעינן, ומקרא נפיק: **אלא** לנכרבות בשערין. תנא לההיא דרב יוסף. שצריך לקשור איגרות הפרשיות בשער עור בהמה טהורה, ולתופרן בגיד בהמה טהורה: **בשערין**. בשער מן הקהל כלומר בשל טהורה: **לרצונותיהן**. שיהיו מעור בהמה טהורה: **הל"מ**. וכיון דהלכתא רצונות מסיני, טהורות נמי הל"מ, ומתניתא דרב יוסף לאו הל"מ קאמר: **מאי** הוי **עלה דתנש**. הואיל ולרב יוסף לאו לענין מלאכה דמשכן איתמר, לא איפשט בעינן: **מקרי** תרתי **משמע**, דסתם מקרי – כל קרינן: **מתני'** שפילתה. כמו שגודלין פתילות: **הבקה**. על השלכת כד' שותה מחורבת ותדליק יפה: **מטמא** היא. דבגד כלי הוא ומקבל טומאה אם היה שלש על שלש, דקפול אין מבטלה מתורת בגד, הואיל ולא הבקה: **ואין** מדליקין בה. בדמפרש טעמא בגמ' גמ' **קפול** מועיל. בטלולא מתורת בגד: **מנומץמות**. דאי הוה ספי פורתא, לבולי עלמא מדליק: **ובכ"ש** שחל להיות בע"ש. דשיך ביה איסור מוקצה, עסקינן: **ואין** מסיקין **בשבר** כלים. שנשברו בו ביזם, דהוה לזו נולד. אבל בבליים – מסיקין, דהא חזו לטלטלן: **ודבולי** **עלמא** אית להו. צריך המדליק להדליק בגדים קודם טילוק דדיו רוב היצא מן הפתילה חזין לזו, הלכך על דרנאי דתני צריך לעסוק בו לאחר שנפחת משלש, הלכך טעמא דר"א דאסר – קסבר: קפול אינו מועיל, והוה ליה כלי שנשבר ביט, וכי קמדליק ביה פורתא, כיון דמנומץמות היו – הוה שברי כלי, דפחות משלש לאו כלי הוא, והוה ליה כלי שנשבר ביט, וכי קמדליק בגדים להשלים רוב היצא – בשבר כלי קמדליק, והא דאמרין מסיקין בכלים – דוקא שלא יגע בו אחר שנפחת. אלא אם כן ריבה עליו עצים מוכנים, כולקמן (דף סט.). **קפול** מועיל. ועל פ"ק דמ"ט מ"ט קפולה. דאין גודלין פתילה ביט, כדחנניא ב"המביא" (ב"מא' לב). ובגר נחבטל חקלי מבעי', ואין כאן שבר כלי: **היינו** דתנינא. שהייתי שונה מרבותי משנה ג' על ג' מנומץמות, ולא הוה דתנא למאי הלכתא איתמר, דאי לענין טמוי – כל שכן דאי איכא ספי דמשמא: **ומדקא** **בתרין** כו'. מילתא באפי נפשיה היא, בתמידי למימרי דרב אדא אדרב אדא. מדקא מתרין למתניתין ואוקי דבולי עלמא אית לזו אין מסיקין בשברים, דהיינו אליא דר"י דאית ליה נולד, ש"מ כו'.

שחקק
דבעי למימר לאשמעינן דתנש טהור היה דמשמע דאתא לאשמעינן שום צורך הוראה: **תפילין** בהדיא כתיב דהו למען תהיה וגו'. תימה לר"י: וכי אין לברייתא לשנות מה שדרוש מן הפסוק וכל הך דמיתא בסמוך, וכי לית ליה לרב יוסף לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו יצחק דהכי פריך: תפילין בהדיא כתיב בהו, ואי הא דתי' לאשמעי' הוה ליה לאתויי קרא, אלא מילתא אחרייתא אתא לאשמעי', ודרשה דר"מ המותר בפ"ק היתה פשוטה. ולא איצטרך לאשמעי'. וקאמר אלא לעור, והאמר אביי שין של תפילין כו'. ובוה הלשון הוה ליה לרב יוסף למימר, והוה ידעינן שפיר דבעי עור בהמה טהורה, ודרשה דר"מ המותר בפ"ק היא פשוטה. אלא לכוּרְכַן בשערין צריך בהמה טהורה – הא נמי הל"מ, דרנאי כו'. מדלא קתני רב יוסף בהאי לישנא "ונכרכות בשערין" – ש"מ דמילתא אחרייתא אתא לאשמעינן, אלא לרצונותיהן – והא"ר יצחק רצונות שחורות הל"מ, וכיון דמצריך שיהו הרצונות שחורות כמו הקציצה – כל שכן דבעינן שיהו טהורות כמו הקציצה, וסברא הוא להקפיד על הטהרה מעל השחורות. ואי הא אתא רב יוסף לאשמעינן – שיהיו שחורות. דהוה שמעינן מינה תרתי, שחורות וטהורות. ומשני: נהי דגמרי שחורות, טהורות נמי גמרי – דמשחורות ליכא למיגר טהורות: **לא** צריכא אלא לכוּרְכַן בשערין. קשה לרשב"א: אי הא אתא לאשמעי', אמאי נקט עור במילתיה?

אָתָּא – נלמד בקל וחומר מנוצה של עדים וצמר עיזים, מה בגד
העשוי מנוצה של עדים שאין מטמא בנגעים, אם עשה ממנו אהל,
מטמא באהל חמת, שהרי טומאת אהלים למדים בגזירה שוה
'אהל' 'אהל' ממשכן, ועיקר האהל במשכן היה מיריעות עיזים,
ואם כן עור בהמה שחמורה מנוצה של עיזים בכך ששטמא
בנגעים, וכי אינו דין שאם עשה ממנה אהל מטמא באהל חמת.
לעיל (ע"א) הביא רב יוסף ברייתא, שרק עור בהמה טהורה הוכשר
למלאכת שמים. וביאר, שכוונת הברייתא ללמד שהתחש
שבמשכן היה מין טהור, ולמדנו מכך שרק עור בהמה טהורה
נטמא טומאת אהלים. אך כעת שחידש רבא שגם עור בהמה
טמאה נטמא, מבררת הגמרא מה באה הברייתא ללמדנו. שואלת
הגמרא: ואלא – אם כן שגם עור בהמה טמאה נטמא בטומאת
אהלים, הא דתני רב יוסף, לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור
בהמה טהורה בלבד, למאי הלכתא – לצורך איזו הלכה אמרה זאת
הברייתא. שאין לומר שכוונת הברייתא ללמדנו את עצם הענין
שהתחש שהיה במשכן היה מין טהור, שהרי מה שהיה היה, ומה
יוצא לנו מידעה זו.
משיבה הגמרא: הברייתא באה ללמדנו לענין תפילין, שגם הם
מלאכת שמים, ועליהם להיות דווקא מעור בהמה טהורה.
תמזה הגמרא: תפילין, בהדיא כתיב בהו – הלא מפורש נכתב בהם
(שמות יג ט) 'היה להן לאות על ידך, ולזכרון בין עיניך, למען תהיה
תורת ה' בפיך', ודרשו חכמים ש'תורת ה' צריכה להיות מן התורה
בפיך – ממין המתיר באכילה, וכיון שפרשיות התפילין הם מותרת
ה', אם כן כבר מהפסוק למדנו שעל התפילין להיות מעור בהמה
טהורה, והברייתא אינה צריכה לחדש זאת.
משיבה הגמרא: אלא הברייתא באה ללמדנו לענין – לבתי
התפילין שבהם מונחים הפרשיות, שלא הוכשר לעשייתם אלא
עור בהמה טהורה, שאין ללמוד זאת מ'תורת ה' בפיך', כיון שאינם
תורת ה'.
מקשה הגמרא: והאמר אביי, ש'ין של תפילין – צורת אות ש'ין
שעושים על הבית של ראש, דין זה הוא מהלכה למשה מסיני, וכן
עושים בקשירת הרצועה של ראש כמין אות דלת, וברצועה של
תפילין של יד יוצאת רצועה כפופה בצורת אות יו"ד, ויחידיו הם
שם 'שדי' משמותיו של ה'. וכיון שהאות ש'ין משם ה' נכתבת
מקמטי עור הבית עצמו, שוב יש ללמוד מ'תורת ה' בפיך' שאף
בבית צריך להעשות מעור בהמה טהורה, ואין לומר שדין זה
חידשה הברייתא.
הגמרא חוזרת בה ומנסה לבאר את הברייתא באופן אחר: אלא,
הדברים נאמרו לענין לזכרון בשערי – לכרוך את פרשיות התפילין
בשער של בהמה ממין שממנו עושים את הקלף, והיינו של בהמה
טהורה בלבד, וכן לתפילין בגידן – לתפור את בתי התפילין בגידים
של בהמה ממין שממנו עושים הקלף, והיינו בגידים של בהמות
טהורות בלבד, שבדברים אלו אין תורת ה', ועל כן צריכה
הברייתא לחדש שאף הם נעשים רק מבהמה טהורה.
מקשה הגמרא: הא נמי – גם הדין שהצריכה והתפירה יעשו
משערות וגידים של בהמות טהורות, הלכה למשה מסיני הוא,
דתניא, תפילין מרובעות – בתי התפילין שצריכים להיות מרובעים,
המקור לכך הוא הלכה למשה מסיני, וכן נתקבלה הלכה מסיני
שהתפילין נכתבות בשערי ונתפרות בגידן של מין התפילין, והיינו
משל בהמות טהורות.
הגמרא חוזרת בה ומבארת כוונת הברייתא באופן אחר. מסיקה
הגמרא: אלא הברייתא באה ללמדנו לצעזעות התפילין, שצריך
לעשות מעור בהמה טהורה.
מקשה הגמרא: והאמר רבי יצחק, רצועות התפילין שצריכות
שהיינה שחורות, המקור לכך הוא הלכה למשה מסיני, וכיון שדין
הרצועות נמסר בהלכה למשה מסיני, מסתבר שגם הדין שיהיו
מעור בהמות טהורות נמסר שם, ואין לומר שדין זה חידשה
הברייתא. משיבה הגמרא: נהי דגמרי – אמנם נמסרה הלכה
למשה מסיני שיהיו הרצועות שחורות, אבל שיהיו מעורם של
בהמות טהורות מן גמרי – וכי נמסר בהלכה כן, ולכן הוצרכה

הברייתא לחדש זאת.
מאחר שלמסקנא דברי הברייתא לא הוכשרו למלאכת שמים
אלא עור בהמה טהורה בלבד, לא נאמרו לענין מלאכת המשכן,
אלא לענין רצועות התפילין, אם כן אין לפשוט ממנה את ספיקו
של רבי אלעזר (לעיל ע"א) האם התחש שבמשכן היה מין טהור או
טמא. הגמרא חוזרת לדרך במהותו של התחש שהיה במשכן.
מבררת הגמרא: מאי הוי עילת דתחש – מה היא המסקנא בענין
התחש שהיה בימי משה, האם מין טהור היה או מין טמא.
משיבה הגמרא: אמר רבי אלעא אמר רבי שמעון בן לקיש, אמר
היה רבי מאיר, תחש שהיה בימי משה, בריה בפני עצמה היה, ולא
הכריעו בה חכמים אם מין היה הוא, אם מין בהמה הוא, וקרן אחת
היתה לו במצחו, ולפי שעה נדפס לו למשה לצורך המשכן, ולא
היה מצוי קודם לכן, ועשה ממנו משה את מכסה המשכן, ושוב
נגנן, ואינו מצוי עוד. מוכיח רבי אלעא, מןקאמר ו-ממה שאמרו
רבי מאיר, קרן אחת היתה לו לתחש במצחו, ששם אינה – מוכח
מכך ששחור היה, דאמר רב יהודה, שור שהקריב אותו אדם הראשון
קרן לה, קרן אחת היתה לו במצחו, שנאמר (תהלים טו לב) 'ותיטב
לה' משור פר מקרן פפרים', ו'מקרין' לשון קרן יחיד הוא. הרי
שהבריה שיש לה קרן אחת בראשה טהורה היא, שהלא הקריבה
אדם הראשון לה, ומכאן שהתחש שהיתה לו קרן אחת במצחו
מין טהור היה.
הגמרא מקשה על דרשתו של רב יהודה ששור שהקריב אדם
הראשון היתה לו קרן אחת: והלא 'מקרין' תרתי – בעל שתי קרניים
משמע, שהרי 'מקרין' ביאורו בעל קרניים, וסתם שוורים הם בעלי
שתי קרניים. משיבה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, 'מקרין' כתיב,
כלומר, כיון שנכתב בלא יו"ד אפשר לקראו כך, ומשמע שהיתה
לו קרן אחת בלבד.
מקשה הגמרא: כשם שפשט מהאמור לגבי שור שהקריב אדם
הראשון, שהתחש טהור הוא, ולפישוט מניה – תפשוט מכך גם,
דמין בהמה הוא התחש, שהרי בודאי השור שהקריב אדם הראשון
היה מין בהמה, שרק היא קרבה למזבח ולא חיה, ומדוע אמר רבי
מאיר שלא הכריעו חכמים אם התחש מין חיה או מין בהמה.
מתרצת הגמרא: כיון דאכא – כיון שיש בעל חי ששמו 'קרש', דמין
היה טהורה הוא, ולית ליה אלא קרן – ואין לו אלא קרן אחת
על מצחו, לפיכך איכא למימר ו-יש לומר ששאף התחש מין חיה
הוא, ולכן הסתפקו בזה החכמים. אבל אין להסתפק האם התחש
טהור היה או טמא, כיון שבין בהמה בעלת קרן אחת, והיינו שור
של אדם הראשון, ובין החיה בעלת קרן אחת, והיינו 'קרש', מינים
טהורים הם, וכיון שאמר רבי מאיר שהיתה לתחש קרן אחת,
בודאי מין טהור היה.

משנה

המשנה שלפנינו דנה בדיון הדלקת נר שבת באריג שקיפלו
לפתילה, בלא הבהוב. ואגב כן מבארת המשנה דין פתילה זו לענין
קבלת טומאה: פתילת הבגד שקיפלה – חתיכת בגד שקיפלה כדרך
שגודלים פתילה, ולא בהקפה – ולא חרך ראש הפתילה באש,
נחלקו תנאים בדניה לגבי שני דינים, רבי אלעזר אמר, אם יש בה
שלש על שלש אצבעות, מטמא היא – הרי היא מקבלת טומאה
כבגד, שאף שקיפלה לפתילה, כל שלא הבהבה, עדיין תורת בגד
עליה, ואין מדליקין בה נר שבת, מהטעם שיבואר בגמרא. רבי
עקיבא אמר, מהורה היא – אינה מקבלת טומאה, כיון שהקיפול
לפתילה מבטל ממנה שם בגד, ומדליקין בה נר שבת.

גמרא

הגמרא מבארת את טעם המחלוקת במשנתנו. שואלת הגמרא:
בשלמא – מוכן הדבר לענין קבלת טומאה, בהא פליגי – שבוה
נחלקו, דרבי אלעזר סבר, קיפול לפתילה אינו מועיל לבטלה
מתורת בגד, ובמילתיה קמייאת קייא – ועדיין עומדת במעמדה

בְּהַחֲמִיזָא קְאָמֵר רַבִּי יְהוּדָה לְאִיסוּר, מִשּׁוּם דְּמַעֲקָרָא – שְׁמַתְחִילָה, 60
 קוּדְם שְׁבִירָתָם, הֵיזְבֵּן לְהַשְׁתָּא – וּכְעַת הֵם שָׁבֵר כְּלִי, וְהָנָה לִיה 61
 נֹלֵד וְאִיסוּר מִשּׁוּם מוֹקְצָה. אֲכָל גִּרְעִינֵי תַמְרִים, דְּמַעֲקָרָא – קוּדְם 62
 אֲכִילַת תַּמְרִים הֵיזְבֵּן, וְהַשְׁתָּא – ואֵף עֵתָה הֵם גִּרְעִינִי, וְלֹא 63
 נִשְׁתְּנוּ כָלָל, אִימָא שְׁפִיר דְּמִי – שְׁמָא נִאמֵר שְׁמוֹתָה לְהַסְקָם, לִכֵּן 64
 הוֹצֵר רַב יְהוּדָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׁגֵם הַגִּרְעִינִים נִחְשָׁבִים נֹלֵד, מִשּׁוּם 65
 שְׁבַעֲרַב יוֹם טוֹב נִחְשָׁב כְּחֶלֶק מִהַתְמָרִים. 66
 וְאִי אֲשָׁמְעִינוּ – וְאִם הִיא מִשְׁמִיעֵנָא אֵת הַמַּחְלֻקָּה בְּגִרְעִינִי וְלֹא אֵת 67
 הַמַּחְלֻקָּה בְּקִלְפֹת אֲגוּזִים, הָנָה אִמְנִינָא – הֵייתִי יֹכֵל לֹמַר, דּוּקָא 68
 הַגִּרְעִינִים נִחְשָׁבִים לְנֹלֵד, מִפְּנֵי דְּמַעֲקָרָא מִכְּסִּינִי – שְׁקוּדִם 69
 הָאֲכִילָה מִכּוּסִים הֵם, וְהַשְׁתָּא מִיִּלְיָנִי – מְגוּלִים הֵם, אֲכָל קְלִיפֵי 70
 אֲגוּזִין, דְּמַעֲקָרָא מִיִּנְיָה – שְׁמַתְחִילָה קוּדְם אֲכִילַת אֲגוּזִים מְגוּלִים 71
 הֵם, וְאֵף הַשְׁתָּא מִיִּנְיָה, וְלֹא נִשְׁתְּנוּ כָלָל, אִימָא שְׁפִיר דְּמִי לְהַסְקָם, 72
 שְׂאִינִם נִחְשָׁבִים לְנֹלֵד. צְרִיכָא – לִכֵּן הוֹצֵר רַב יְהוּדָה לְלַמְדֵּנוּ 73
 שֶׁבֶל אֲפֻנִים אִלוּ אִסֵּר רַבִּי יְהוּדָה לְהַסִּיק מִשּׁוּם נֹלֵד. 74
 כְּפִי שְׁנוּכָר, רַב יְהוּדָה אָמַר בִּשְׁם רַב שְׁלֹשָׁה אֲפֻנִים בְּמַחְלֻקָּה 75
 לַעֲנִין נֹלֵד. הַגְמָרָא מְבִיאָה שְׁלֹשָׁה אֲפֻנִים בְּמַחְלֻקָּה רַב יְהוּדָה 76
 בְּמִפְּרֹשׁ מִרְבֵּי. אֲמִירָתָה הַגְמָרָא: וְהָא דְרַב – וְנִאמֵר זֶה שֶׁל רַב לַעֲנִין 77
 גִּרְעִינֵי תַמְרִים, לֹא בְּפִירֹשׁ אִיתָמַר – לֹא אָמַר זֶה רַב בְּמִפְּרֹשׁ 78
 לְרַב יְהוּדָה, אֲלֵא מִכְּלָל אִיתָמַר – מִכְּלָל מַעֲשֵׂיו לִמַּד זֶה רַב 79
 יְהוּדָה, דְּרַב אֲכָל תַּמְרֵי בְּיוֹם חוּל, וְשָׂדָא קְשִׁיטָא לְבִנְיָא – וְזִרְק 80
 גִּרְעִינֵיהּ לְכִירָה כְּדִי לְהַסִּיקָהּ בָּהֶם, אִמָּר לִיה רַבִּי חֵימָא לְרַב, כִּי 81
 פְּתַחְתִּי – בֵּין גְּדוּלִים, כְּנִגְדֵּי – מַעֲשֵׂה דְרֹמָה לֹדֶה שְׁעִישִׁית, בְּיוֹם טוֹב 82
 אִסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, שְׁנִחְשָׁבִים הַגִּרְעִינִים לְנֹלֵד וְאִסוּר לְהַסִּיקָם בְּיוֹם 83
 טוֹב, וְכַדְעַת רַבִּי יְהוּדָה, וּמַמְעֵשָׂה זֶה לִמַּד רַב יְהוּדָה, שְׁדַעַת רַב 84
 שְׁגֵם בְּגִרְעִינֵי תַמְרִים נִחְלָקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אִם יֵשׁ בָּהֶם 85
 אִיסוּר נֹלֵד, וְלִכֵּן אָמַר זֶה רַב יְהוּדָה מִשְׁמוֹ שֶׁל רַב. 86
 מִסְתַּפֵּק הַגְמָרָא: קִיפְלָה מִיִּנְיָה – הָאֵם רַב קִיבֵּל אֵת דְּבָרֵי רַבִּי חֵימָא, 87
 וְהִסְכִּים עִמּוֹ שֶׁהַגִּרְעִינִים מוֹקְצִים מִשּׁוּם נֹלֵד וְאִסוּר לְהַסִּיקָם, אִי 88
 לֹא קִיפְלָה מִיִּנְיָה. 89
 הַגְמָרָא מְנַסֶּה לַפְּשׁוּט הַסֵּפֶק: תָּא שְׁמַע, דְּבִי אָתָּא – שְׁכַשְׁבָּא רַב 90
 מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְכָכָל, אֲכָל תַּמְרֵי בְּיוֹם טוֹב, וְשָׂדָא קְשִׁיטָא לְחִיטָא 91
 – זִרְק גִּרְעִינֵיהֶם לְבִהמֹת שִׂיאֲכֻלֹּם. מִבְּרַת הַגְמָרָא, מָא לֹא – 92
 הָאֵם לֹא הִיא הַמַּעֲשֵׂה בְּפִרְיָאָתָא – בְּתַמְרִים פְּרִישִׁים, שְׁהֵם טוֹבִים 93
 וּמִתְבַּשְׁלִים הֵיטֵב, וְכֹל בִּשְׁר הַתְּמָר נִפְרַשׁ מִהַגִּרְעִין, וְנִשְׁאֵר הַגִּרְעִין 94
 לְבַדּוֹ הוּא אֵינוֹ רָאוי לְטַלְטוֹל לְצוּרָא אֲכִילַת אֲדָם, וּמִכָּל מְקוֹם 95
 לְטַלְטֵל רַב לְצוּרָא בְּהַבְהוּת. וְמוֹכַח אֵם כֵּן, שֶׁרַב לֹא קִיפְלָה לְדַבְרֵי 96
 רַבִּי חֵימָא, שֶׁאִסֵּר לְטַלְטוֹל הַגִּרְעִינִים מִשּׁוּם נֹלֵד. 97
 דּוּחָה הַגְמָרָא: לֹא, הַמַּעֲשֵׂה לֹא הִיא בְּתַמְרִים פְּרִישִׁים, אֲלֵא 98
 בְּאַרְיָאָתָא – בְּתַמְרִים אֲרַמִּיִּים, שְׁאִין מִתְבַּשְׁלִים הֵיטֵב, ואֵף אַחֵר 99
 אֲכִילַת תַּמְרִים נִשְׁאֵר עַל הַגִּרְעִינִים מַעַט מִבִּשְׁר הַפִּיר, וְלִכֵּן 100
 לְטַלְטֵל רַב. הוּאִיל וְחֵי – וְרִאויִים הַגִּרְעִינִים לְטַלְטוֹל אֲנֵי אִימְיָהוּ 101
 – בִּשְׁר אֲמֵם –[הַתְּמָרִים] הַדְּבִיק עֲלֵיהֶם, שְׁהוּא רָאוי לְאֲכִילַת אֲדָם. 102
 אֲבֵל בְּתַמְרִים פְּרִישִׁים שְׁאִין נִשְׁאֵר עֲלֵיהֶם כְּלוֹם מִבִּשְׁר הַתְּמָר, 103
 אִפְשָׁר שְׁקִיבֵל רַב אֵת דְּבָרֵי רַבִּי חֵימָא שֶׁאִסוּרִים הַגִּרְעִינִים לְטַלְטוֹל 104
 מִדִּין נֹלֵד. 105
 הַגְמָרָא מַקְשָׁה עַל רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִתִּיר לְהַסִּיק בְּכֻלָּם וְאִסֵּר בְּשִׁבְרֵי 106
 כְּלִים: אִמָּר לִיה רַב שְׁמַעְיָא כִּי כִּי תִּנֵּה לְרַב יוֹסֵף, לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר 107
 מִסִּיקִין בְּכֻלָּם, וְאִין מִסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כְּלִים, יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מִדּוּעַ מוֹתֵר 108
 לְהַסִּיק בְּכֻלָּם שְׁלָמִים, וְזֹלָא כִּיִּן דְּאִדְלִיק בְּהוּ פִּירָתָא – כִּיִּן 109
 שְׁהַדְלִיק בָּהֶם מַעַט, הָנָה לִיה –[הִיזְבֵּן] שְׁבִירֵי כְּלִים, שְׁהִי נִשְׁרָפוּ 110
 בְּמִקְצָת, וְכִי קָא מְהַפֵּךְ – וְכַשְׁמַחְפָּךְ אֵת שְׁבִירֵי הַכְּלִים בְּתוֹךְ הַתְּנוּרָה 111
 כְּדִי שִׁיבְעֵרוּ הֵיטֵב, בְּאַרְיָאָתָא קָא מְהַפֵּךְ – הִיזְבֵּן הוּא מְהַפֵּךְ חֲפֵץ 112
 הָאִסוּר לְטַלְטוֹל, שְׁהִי שְׁבִירֵי הַכְּלִים מוֹקְצִים מִמַּחְמַת נֹלֵד. 113
 מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: הַהִיתֵר לְהַסִּיק הַתְּנוּרָה בְּכֻלָּם וְלַהֲפֹךְ בָּהֶם לְאַחֵר 114
 נִשְׁעִשׂוּ שְׁבִירֵי כְּלִים, הוּא בְּאֻפֵּן דְּצִיבָה –[שְׁעוּשָׁה] בְּדִרְבֵּי מְתָנָה, 115
 דְּאָמַר רַב מְתָנָה אִסֵּר רַב, עֲצִים שֶׁנִּשְׁרְפוּ מִן הַדֶּקֶל לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה בְּיוֹם 116
 טוֹב, וְכִיִּן שְׁבַעֲרַב יוֹם טוֹב הֵיזְבֵּן מְחֻבְּרִים לְדֶקֶל, אִסוּר לְהַסִּיק בָּהֶם 117
 בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוּם מוֹקְצָה, מִפְּתָה עֲלֵיהֶם עֲצִים מוֹכִינִין, כְּלוֹמַר, מוֹסִיף 118

נְכָרִי שֶׁחֶקֶק בְּיוֹם טוֹב בֵּית קָבוֹל בְּשִׁיעוּר קָב –[מִידַת יִבְשׁ], בְּכַנְעָה 1
 – בַּחֲתִיכַת עֵץ, אֵף שְׁנַעֲשִׂית לְכָלִי בְּיוֹם טוֹב, יִשְׂרָאֵל מִסִּיקָה בְּיוֹם 2
 טוֹב. הַגְמָרָא מְסַיֶּמֶת אֵת קוֹשִׁיטָהּ, וְאִם סוֹבֵר רַב אֲדָא בְּרַב אַהֲבָה 3
 כְּרַבִּי יְהוּדָה, אִמָּא מוֹתֵר לְהַסִּיקָהּ, הִלָּא נֹלֵד הוּא, שְׁבַעֲרַב יוֹם 4
 טוֹב הִיתָה בְּקַעַת, וְרִאויָהּ לְהַסִּיקָהּ בְּלִבָּד, וְעַכְשִׁיו נַעֲשִׂית כְּלִי 5
 וְרִאויָהּ לְתַשְׁמִישׁ. 6
 מִתְרַצָּת הַגְמָרָא: מִה שְׁהַעֲמִיד רַב אֲדָא בְּרַב אַהֲבָה אֵת מִשְׁתַּנּוּ 7
 כְּרַבִּי יְהוּדָה וְאִסֵּר לְהַסִּיק בְּנֹלֵד בְּיוֹם טוֹב, לְדַבְרֵיהֶם – לְשִׁיתָם 8
 דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא קְאָמֵר לִיה – אָמַר זֹאת, שְׂרָא שְׁאִין דֶּרֶךְ 9
 לְפָרֵשׁ אֵת מַחְלֻקָתָם אֲלֵא אִם נִאמֵר שְׁהֵם סוֹבְרִים כְּרַבִּי יְהוּדָה, 10
 וְאִלֵּם לִיה לֹא כְּפִידָא לִיה – רַב אֲדָא עֲצָמוּ אֵינוֹ סוֹבֵר זֹאת, אֲלֵא 11
 דַּעַתוֹ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁמַתִּיר לְהַסִּיק בְּנֹלֵד, וְלִכֵּן הִתִּיר לְהַסִּיק 12
 בְּבִקְעַת שְׁחַקָּה נְכָרִי בְּיוֹם טוֹב. 13
 בְּמִשְׁתַּנּוּ נִחְלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא לַעֲנִין טוֹמָאָה וְלַעֲנִין 14
 הַדְּלֶקֶת נֵר שֶׁבֶת. וְלַעֲלִי (כַּח) הוֹבָא בִּיאוּרוֹ שֶׁל רַב אֲדָא בְּרַב אַהֲבָה 15
 בְּמַחְלֻקָּה אִלוּ. רַבָּא מְבַאֵר בְּדֶרֶךְ אַחֲרָת אֵת הַמַּחְלֻקָּה לַעֲנִין 16
 הַדְּלֶקֶת נֵר שֶׁבֶת: רַבָּא אָמַר, הֵיִינוּ מַעֲמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁאִסֵּר 17
 לְהַדְלִיק בְּפִתִּילַת הַבְּגָד שְׁקִיפָלָה וְלֹא הִבְהַבָּה, לְפִי שְׁסוֹבֵר שְׁאִין 18
 מְלִיקִין נֵר שֶׁבֶת בְּפִתִּילָה שְׁאִינָה מְחֻרְכָּת, וְלֹא בְּמִפְּרֹשׁוֹתֵיהּ שְׁאִינָה 19
 מְחֻרְכָּת, כִּיִּן שְׂאִינִם דּוֹלָקִים יִפּוּ, וְלִכֵּן אִסֵּר לְהַדְלִיק בְּכָל עֵרֶב 20
 שֶׁבֶת בְּפִתִּילָה שְׁלֹא הִבְהַבָּה. וְרַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק וְסוֹבֵר שְׁמוֹתָה 21
 לְהַדְלִיק בְּפִתִּילָה שְׂאִינָה מְחֻרְכָּת. 22
 לַעֲלִי (כַּח) הִבִּיאָה הַגְמָרָא אֵת דְּבָרֵי רַב יוֹסֵף, שֶׁשְׁנֵה מִרְבּוּתוֹ מִשְׁנֵה 23
 'שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ אֲצַבְעוֹת מְצוּמְצָמוֹת', וְלִפִּי בִיאוּרוֹ שֶׁל רַב אֲדָא בְּרַב 24
 אַהֲבָה בְּמַחְלֻקָּה בְּמִשְׁתַּנּוּ, מִשְׁנֵה זֹו נִאמְרָה לִגְבִי מִשְׁתַּנּוּ. הַגְמָרָא 25
 מְבַרֶּרֶת לַעֲנִין מִה נִאמְרָה מִשְׁנֵה זֹו לִפִּי בִיאוּרוֹ שֶׁל רַבָּא. מִבְּרַת 26
 הַגְמָרָא: אֲלֵא לִפִּי בִיאוּרוֹ שֶׁל רַבָּא, הָא דְרַבִּי רַב יוֹסֵף מִרְבּוּתוֹ 'שֶׁלֶשׁ 27
 עַל שֶׁלֶשׁ מְצוּמְצָמוֹת', לְמָא הִלְכָתָא שְׁנִינוּ זֹאת. 28
 מִשְׁבִּיבָה הַגְמָרָא: מִשְׁנֵה זֹו נִשְׁנִית לַעֲנִין טוֹמָאָה. דְּתֵּן (כְּלִים פְּכִיחַ מִזֵּי) 29
 שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ אֲצַבְעוֹת שְׁאִינָה לְשִׁיעוּר שֶׁל בְּגָד לְקַבֵּל טוֹמָאָה, 30
 הֵיִינוּ חוֹזִין מִן הַמֶּלֶךְ – מִלְבָּד הַחֶלֶק הַמוֹעֵט שְׁדֶּרֶךְ תּוֹפְרֵי הַבְּגָדִים 31
 לְכַפּוֹל קוּדְם הַתְּפִירָה סָבִיב לְמִקּוֹם הַתְּפִירָה, דְּבִרִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן. 32
 וְהַכְּמִים אֲמָרִים, דִּי בְּשִׁלֵּשׁ עַל שֶׁלֶשׁ אֲצַבְעוֹת מְכֻוּנוֹת – מְדוּיִיקוֹת, 33
 ואִין צְרִיךְ לְהוֹסִיף שִׁיעוּר הַמֶּלֶךְ, ואֵף עַל פִּי שְׁלֹאֲחֵר הַתְּפִירָה לֹא 34
 יֵהָא בּו שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ, שְׁגֵם אֲרִיג בְּשִׁיעוּר זֶה נִחְשָׁב לְבְּגָד. וְמִה 35
 שֶׁשְׁנֵה רַב יוֹסֵף מִרְבּוּתוֹ 'שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ מְצוּמְצָמוֹת', הַכוּוּנָה הִיא 36
 שְׁדִי בִכֵּן לְקַבֵּל טוֹמָאָה, וְכַדְעַת כְּחֻמִּים. 37
 לַעֲלִי הַחֲבִירוֹ דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה שְׁאִין מְסִיקִים אִשׁ בְּיוֹם טוֹב בְּשִׁבְרֵי 38
 כְּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בּוֹ בְּיוֹם, וְלְדַבְרֵי רַב אֲדָא בְּרַב אַהֲבָה וְרַבָּא גַם 39
 הַתְּנָאִים בְּמִשְׁתַּנּוּ סוֹבְרִים כֵּן. הַגְמָרָא עוֹבֵרֶת לְדוֹן בַּעֲנִין זֶה: אִמָּר 40
 רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב, מִסִּיקִין בְּיוֹם טוֹב בְּכֻלָּם שְׁלָמִים, שְׁכִיִּין שְׂרָאויִים 41
 לְטַלְטוֹל לְצוּרָה תַשְׁמִישָׁם, מוֹתֵר לְהַסִּיק בָּהֶם, ואִין מִסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי 42
 כְּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב, שְׁמוֹקְצִים הֵם מַחְמַת נֹלֵד, דְּבִרִּי רַבִּי 43
 יְהוּדָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר לְהַסִּיק גַם בְּשִׁבְרֵי כְּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּיוֹם 44
 טוֹב. מַחְלֻקָּה נֹסֶפֶת, מִסִּיקִין בְּיוֹם טוֹב בְּתַמְרִין, שְׁהִי מוֹתֵרִים 45
 לְטַלְטוֹל לְצוּרָה אֲכִילָתָם, וְלִכֵּן מוֹתֵרִים הֵם גַם בְּהַסְקָה. אֲבֵל אִם 46
 אֲכָלֵן בְּיוֹם טוֹב, אִין מִסִּיקִין גִּרְעִינֵיהֶן, שְׁמוֹקְצִים הֵם מַחְמַת נֹלֵד, 47
 שְׁבַעֲרַב יוֹם טוֹב נִחְשָׁבוּ כְּחֶלֶק מִהַתְמָרִים הָעוֹמְדִים לְאֲכִילָה, וְכַעַת 48
 הִיזְבֵּן הֵם גִּרְעִינִים, שְׂאִינִם עוֹמְדִים אֲלֵא לְהַסְקָה בְּלִבָּד, דְּבִרִּי רַבִּי 49
 יְהוּדָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר לְהַסִּיק אֵף בְּגִרְעִינִים. מַחְלֻקָּה נֹסֶפֶת, 50
 מִסִּיקִין בְּיוֹם טוֹב בְּאַגּוּזִים. אֲכָלֵן בְּיוֹם טוֹב, אִין מִסִּיקִין בְּקִלְפֵי תַּמְרֵיהֶן, 51
 שְׁמוֹקְצִים הֵם מַחְמַת נֹלֵד, שְׁבַעֲרַב יוֹם טוֹב נִחְשָׁבוּ כְּחֶלֶק 52
 מִהַתְמָרִים הָעוֹמְדִים לְאֲכִילָה, וְכַעַת הִיזְבֵּן הֵם קְלִיפֹת, שְׁעוֹמְדוֹת 53
 לְהַסְקָה בְּלִבָּד, דְּבִרִּי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר לְהַסִּיק אֵף 54
 בְּקִלְפֹת. 55
 הַגְמָרָא מְבַאֵרֶת מִדּוּעַ הוֹצֵר רַב יְהוּדָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ בִּשְׁם רַב 56
 שְׁלֹשָׁה אֲפֻנִים בְּמַחְלֻקָּה זֹו: צְרִיכָא – וְצְרִיךְ רַב יְהוּדָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ 57
 אֵת שְׁלֹשֶׁת הָאֲפֻנִים, דְּאִי אֲשָׁמְעִינוּ קְמִייתָא – שְׂאֵם הִיא מִשְׁמִיעֵנוּ 58
 רַק אֵת הַמַּחְלֻקָּה הָרֵאשׁוֹנָה לִגְבִי שְׁבִירֵי כְּלִים, הֵייתִי אֹמֵר, רַק 59

רש"י שבת. פרק שני – במה מדליקין דף כט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

דבא אמר היינו טעמא דר' אליעזר. משמע דבא לענן טומאא איז ליה שיניא דרב אדא בר אבהו. ולקמן משמע דאית ליה שיניא דרב המנונא, דאמר "מקילי מטליות שנו כאן" דקאמר: וחדר ביה ר' עקיבא לגבי ר' יהושע. על כן נראה דבא גרס רבא. ולקמן רבא. וזיל דבחם נהו אנשים הדולקים הפתילה ולבכותה כדי שתהא

מזוהבטה, דוא אין הלכה רבֿי אליעזר - דשמותי דוא, ועוד אמרין לקמן: הא בפתילה שצריך להבהב עסקין, משמע דיכול להדליק אצ"פ שאינה מזוהבטה:

ולא במסמרטוטין שאינן מחורבין. קשה: בין דתנא דאפילו בפתילה שאינה מחורבת, ולא

אין מדליקין, כ"ש בסמרטוטין שאינם מחורכין ומיהו, בתוספתא גרס: ולא בסמרטוטין, אפי' מחורכין: אין מסיקין בגרעיניהן.

תִּימָה לִרְיָ: דְּבַרְקִי "נוטל" (לִקְמֹן דָּף קִמְבֹּה) אָמַר: לְמִיּוֹרָא דְּרַבָּא כְּרִבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לִיה. פִּירוּשׁ: דְּאִסֵּר נִבְלָה שֶׁנִּתְנַבְּלָה בְּשַׁבַּת וְהָאֵל לְשִׁמְעִי: טוֹי לִי בִּר אֲוֹזָא וְשׂדֵי מִיעִידָא לְשׁוּרָא.

ומשני: התם כיון דמסר - דעתיה עילוי
מאתמול. אלמא: כיון דדעתו מאתמול לתת
לשונא כשיסריח למוחר - שרי, אע"ג דכל זמן
שהוא נשכח, לא ידע דהוה נשכח.

וְיָרִיבָהּ, דְּאֵי אֲשַׁמְעִין
הַיּוֹדָה - מְשֻׁם דִּמְעִיקָרָא
לִיה נֹלָד - וְאֶסּוּר. אָבֵל

אָוואָז: ו"ל: דהתם בר אַוואָז נשחט מעי"ט ואַז
הַמעיים צריכים לאוּו, וכיון דמבעוד יום
דעתיה למתיביה לשוּנרא אם יסריחו - חשיבה
דחם שחשבוט. אַל דחם שחשבוט ודחם

לוא – אימא שפיר דמי,
וויס איתר, אלא מפלא
א שטייטא לבנוא אמר

בפירוש אימרום בר', הא פשיטא דרב אסר נולד
 כרבי יהודה מכרבי דזווי (לעיל דף יט) אלא
 מייתי ראיא דאף בגרענין, דאיכא למימר
 מוסיבא וכוונא וקוונא וקוונא – אכר כרבי

מַעֲקֵרָא גַּם עֵינַי הוֹסֵתָא גַּם עֵינַי – אַסְרִי
יהודה, וא"ת: ובאנשים דמעיקרא מגלו והשתא
מגלו מנזל דאסר? ור"ל: דאע"ג דמטעם זה עושה
צריכותא, מ"מ מטעם זה לפי האמת אין נראה

לֹא לַחֲלֹק בִּינֵיהֶם: **בֵּין** מִן הַמּוֹכֵן כּו'. פִּירֶשׁ
בְּקוֹטֶרֶס: מוֹכֵן דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר - קוֹפֶסֶא, שְׂאִינוּ
מוֹכֵן - תִּלְאָו בְּמַגֵּד וְהִנֵּחוּ אַחֲרָיו הִדְלַת. וּמוֹכֵן
דְּר' יְהוֹשֻעַ - תִּלְאָו בְּמַגֵּד וְהִנֵּחוּ אַחֲרָיו הִדְלַת.

בַּמִּתְנָה אָמַר רַב: עֲצִים
 "ט מְרַבָּה עֲצִים מוֹכְבִּין,
 כֹּא בַפְחוֹת מִשְׁלֶשֶׁה עַל

דהאי תנא לא הוי באידך. ועוד: מה להם להזכיר בדבריהם קופסא ואשפה דלא פליגי בה? ועוד, בדפּרק "כירה" (לקמן דף לט: ושם שרי לרבי עשיבא מברע, ואמאי? והלא לא גילו

בדבריהם רבי אליעזר ורבי יהושע שיש לחלק בין תלאו במגוד להניחו אחורי הדלתו ונראה לר"י: דמוכן כדולחו - היינו תלאו במגוד,

הנתינון
דקאמר "אמאי קרי ליה שלא מן המוכן" פירש
ם דלגבי קופסא לאו מוכן הוא. ולא בעי למימר משום דלגבי מגוד לאו מוכן הוא, דלא
הרשע קא בעי אמאי חשיב לתלוא במגוד מן המוכן, הואיל הוא טהור – ומשני: דלגבי

שום דלא גריע כולי האי טפי ממגוד, דליהוי אינו מוכן לגביה:

גזירה

שחשקם כב. ביט' דהנה ליה נולד: לְדַבְרֵיהֶם דר' אֱלִיעֶזֶר ודר' אֶבְיָה קאָמַר. דאיי דאָוּקִים ליה רב אַרְא אֱלִיבא דר' יהודה – דרְוּא פֿלוגְמִינְהוּ דְאָל מִתְרַקְמָא אֶלָּא אֱלִיבא דר' יהודה. ומיהו, איִהוּ לֹא סְבִירָא לִיה אֶלָּא כר' שְׁמַעוֹן מִטְּעָמָא דר' אֱלִיעֶזֶר. הַדְלַמָּה מַשּׁוּם דאין מַדְלִימִין בּוֹ, שאין דוֹלֵמִין יְפֹה, וּבְכָל שְׁתַּבּוּת הַשְּׁנָה

אסור, ולא משום נולד: חזין מן המלל דרך
ותפרי בנדים למלול מן ההגרים לבפולן¹
מעט סביב התפירה, ואח"כ תופר, וג' על ג'²
סופו לתפור לטל"א כבוד עני, לכו אחשבה
-

לְפִי שְׂאוֹן מִדְּלִיקוֹן בִּפְתֵּי
בִּסְמִרְטוּטִין שְׂאוֹן מִחוּרֵךְ

6 אֶת־שִׁבּוּרָהּ, וְאֵעָג דְּרָשִׁיתְפּוּר לֹא הָיָה שֶׁלֶשׁ,
7 וְהִינֵנו הָיָה דְּרַב יוֹסֵפ. וְלֹא מִשּׁוּם דְּאֵי הָיָה
8 טָפִי לֹא מִיטְמֵא, (דְּכַל שָׁבָן), אֲלֵא לְאַפּוּקִי
מִדְּתַנָּא קַמָּא: מִסִּיקוֹן בְּתַמְרִים. דְּאֵב

9 דַּמְטֵלְטֵל לַחֹז לְאַבִּילָה חֹזוּ נָמִי לְהַסְקָה: מְסִיקִין בְּבָלִים וְאִין מְסִין
10 אַבְלָה. בִּירוֹט אִין מְסִיקִין בְּגָרְעִין בִּירוֹט, יְהוּדָה, ור"ש מְתוּר. מְסִיקִין
11 יְהוּדָה לַחֹז גּוֹלֵד: וְהַשְׁמָא מְגָלִין. הֶלְכָּךְ גּוֹלֵד

12 בְּאֶנְחִיּוֹתַי, אֶכְלֶנָּה – אֵין מִסֵּק
יְהוּדָה, וְהָא דְרַב, דְּאָמַר דְּלִי יְהוּדָה אֵין מִסֵּק
בְּמַרְעִינִי, לֹא בְּפִירוּשׁ אֵיתִמַּר: אֶכֶּל תִּמְרֵי.
13 בְּחֹל: לְבוּזָא. בִּירָה שֶׁל רַעֲפִים שְׁקוּרִין
רְמוּזָא – בְּדִבְרֵי הַנֶּאֱמָר בְּ
14 וְהִיא חֲלוּלָה. וְסִפְרִים שְׂתוּב בָּהּ

לְבִי תִפִּי - וְהִינֵנּוּ נִמִּי בִירָה, וְהוּא תִרְגֹּם שֶׁל
בֵּית שְׁפִיתָת שְׁתֵּי קִדְרוֹת: קִשְׁיֵיתָא. גְּרַעֲנִין:
בֶּר פִּחְתִּי. בֵּן גְּדוּלִים: אָבֵל תַּמְמִי. יוֹם טוֹב:
תַּמְּרִים, דְּמַעֲיָקְרָא גְּרַעֲנִין

17 וְהָיָה כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת שִׁמְעוֹן וְאֵת אֶשְׁמֵעֵל
דְּמַעִיקְרָא מְכַסְיָן, וְהָשְׁתָּא
18 דְּמַעִיקְרָא מִיגִלּוּ וְהָשְׁתָּא
19 לְמִשְׁדִּינָהּ לְחִיזוּתָא, אַלמָא, לֹא

צָרִיכָא. וְהָא דִּרְבִּי – לָאוּ פְּ
אִיתְמַר דְּרַב אֶבְרָהָם אָכַל תְּמָרֵי וְ
לִיה רַבִּי חִיָּא: פֶּר פַּחַתִּי, וְ

23 כָּרֹבֹב: רַב הַמְנוּנָה אִמֶּר. מִתְנִיתִי בַּפֶּחֹת
24 מִשְׁלֶשֶׁה טַפָּחִים עַל שְׁלֶשֶׁה טַפָּחִים פְּלִיגִי
25 לִעֲנֹן טוֹמָאָה: וּמִקּוֹלֵי מַטְלָלוֹת. מִשְׁלָלוֹת

26 וְחָזִי אֲנִי אִימִיּהוּ. "א"ל ר
27 יוֹסֵף: לְרִבִּי יְהוֹדָה דְּאָמַר
28 הַיְּהוּדִים הָיוּ הַגִּבּוֹרִים

28 וְהָיָה כְּשֶׁיִּשְׁמַע ה' אֶת הַקּוֹל וְהָיָה
29 מִשְׁלֵשָׁה בֹ' דְאִילָו שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה
30 חֲשִׁיבִי, וְלֹא בְטָלִי. וְאֵעִיג דְּקִילִי, כְּגֹן
סְמִירְטֻטִּין: שְׁחֵתִינוּ שְׁחֵתִינוּ לָךְ. שְׁהִקְנוּ לָךְ:

וְשִׁנְּשׁוּ מִן הַדֶּקֶל לְתוֹרוֹ 31 לַפִּקּוּק הַמִּדְחִיץ. נִקְבִּים שְׁהִימִם בָּאִים דָּרָךְ
וּמִסִּיקָן. רַב הַמְנוּנָא אָמַר 32 שֶׁסֶּם לַמִּדְחִיץ: וְלִנְעֹר בּוֹ אֶת הַקְּדֻרָה. לְאַחֲזוֹ
שְׁלִשָּׁה עֶסְקִינִן, וּמִקּוּלֵי מִ 33 בֵּינוֹן שׁוּלֵי הַקְּדֻרָה, וְלִנְעֹרָה לְתוֹךְ הַתְּמָחוּי:
בֵּינוֹ מִן הַמּוֹכֵי. לְמַהֲמָה מִפְּרֹשׁ:

הניחו ³⁴ אליעזר לטעמיה ור"ע לט' על שלשה שהתקינו לפקק בו את המרחץ, ולנער בו את הקדירה בין מן המוכן ובין שאין מן המוכן – טמא, דברי רבי אליעזר. ורבי

עולא, ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, הכל מודים: - זרקו נ

רבי אליעזר אמאי קרי להניחו אחורי הדלת שלא מן המוכן – הואיל והוא טמא – ומשני: חשיב כולי האי תלואו במגדו מאחורי הדלת, דהוה קרי ליה לגביה שלא מן המוכן. וכן אפשר מוכן הוא. והא דלא קאמר דלגבי אחורי הדלת מוכן הוא

גזירה עיליתא דשישא אטו עיליתא דעלמא. והא דקאמר בסוף "המצניע" (למן
דף צה. ושם) אממר שרא דילתא במחזא. ומפרש: דענמא מאי אמור רבנן –
דילמא אתי לאשווי גומות. הכא ליכא גומות. ומפרש בקנטרס: דכולא מחזא רצפה
היתה, התיא אן לגור מחזא אטו שאר עיריות, אבל בעיר אחת גורין עליה זו אטו
עליה. אחרת: ה"ז מחלוקת בקטנים אבל
בגדולים ד"ה מותר. ו"ג ד"ה אסור. בדפיק
כ"ל שעה" (פסחים דף כה: ושם) משמע דטפי
שרי היכא דלא אפשר מדיכא דאפשר:
ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה
וכו'. ובענין דלא הוי פסיק רישיה,
כגון שהוא לבוש מלבושים אחרים להגין עליו
מפני החמה ומפני הצניעה:
שהמור

הניחו בקופסא – דבריו הכלל מלא, לא נחלקו אלא
שתלוא במגוד או שהניחו לאחורי הדלת. ר' אליעזר
סבר: מדלא זרקו באשפה – דעתיה עילויה, ומאי
קרי ליה "שלא מן המוכן" – דלגבי קופסא לאו
מוכן הוא. ור' יהושע סבר: מדלא הניחו בקופסא
– בפסולי בטליה, ומאי קרי ליה 'מוכן' – דלגבי
אשפה מוכן הוא. ור' עקיבא, בתלוא במגוד – סבר
כרבי אליעזר, בהניחו אחורי הדלת – סבר לה כרבי יהושע. והדר ביה ר"ע לגביה
דר' יהושע. מ"מ? – אמר רבא: מדרקתה 'פתילת הבגד', מאי איריא דתני 'פתילת
הבגד', ליתני 'פתילה של בגד'! מאי 'פתילת הבגד' – דעדין בגד הוא. מתני' לא
יקוב אדם שפופרת של ביצה ומלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנוספת,
ואפילו היא של חרס, ורבי יהודה מתיר. אבל אם חברה היוצר מתחלה – מותר, מפני
שהוא כלי אחר. לא ימלא אדם קערה של שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה
בתוכה בשביל שתהא שואבת, ורבי יהודה מתיר. גמ' וצריכא, דאי אשמעינן שפופרת
של ביצה – בהא קאמרי רבנן דכיון דלא מאיפסא – אתי לאסתפוקי מיניה, אבל של
חרס דמאיפסא – אימא מודו ליה לרבי יהודה, ואי אשמעינן של חרס – בהא קאמרי
רבי יהודה, אבל בההיא – אימא מודי להו לרבנן, ואי אשמעינן הנך תרתי – בהני
קאמרי רבי יהודה משום דלא מיפסק, אבל קערה דמיפסקא – אימא מודי להו לרבנן,
ואי אשמעינן בההיא – בההיא קאמרי רבנן, אבל בהני תרתי – אימא מודו לרבי יהודה,
צריכא. "ואם חברה היוצר מתחלה מותר וכו'". תנא: אם חברה בסיד ובחרסית –
מותר, והאנן 'יוצר' תנן! מאי יוצר – פועל יוצר. תניא, א"ר יהודה: פעם אחת שבתנינו
בעליית בית נתנו בלוד והביאו לנו שפופרת של ביצה ומלאנה שמן ונקבנוה והנחנוה
על פי הנר והיה שם ר"ט וקנים ולא אמרו לנו דבר. אמרו לו: משם ראייה? שאני
בית נתנו דוריון הן. אבין ציפורא גר ספסלא בעיליתא דשישא לעילא מרבי יצחק בן
אלעזר, א"ל: אי שתוקי לך בדתיוקו ליה חבריא לר' יהודה נפיק מיניה חורבא: גזירה
עליתא דשישא אטו עליתא דעלמא. ריש גנישתא דבצרה גר ספסלא לעילא מר' ירמיה
רבה, א"ל: כמאן – כר"ש? אימר דאמר ר"ש בגדולים, דלא אפשר, בקטנים מי אמרי?
ופליגא דעולא, דאמר עולא: מחלוקת – בקטנים, אבל בגדולים – ד"ה מותר. מתיב
רב יוסף, ר"ש אומר: גזיר אדם מטה פסא וספסל ובלבד שלא יתפזר לעשות חריץ.
תני גדולים וקתני קטנים, קשיא לתרווייהו! עולא מתרץ למעמיה, ור' ירמיה רבה מתרץ
למעמיה. עולא מתרץ למעמיה: מטה דומיא דכסא. ור' ירמיה רבה מתרץ למעמיה: פסא
דומיא דמטה. מתיב רבה: מוכרי פסות מוכרין בדרבן, ובלבד שלא יתפזר בחמה מפני
החמה ובגשמים מפני הגשמים, והאננו ממשליו במקל לאחוריהו. והא הכא, דאפשר
למיבעב בגניעין, דכי קמונים דמי, וכי לא מתפזר – שרי ר"ש לכתחלה! תיובתא דר' ירמיה
רבה! תיובתא. מתני' המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גוים ומפני ליסמי,
מפני רוח רעה, מפני החולה שישן – פטור. פסם על הנר, פסם על השמן, פסם
על הפתילה – חייב. רבי יוסי פוטר בכולן, חוץ מן הפתילה, מפני שהוא עושה פסם.

גמ'

דתנן במסכת ביצה, רבי יהודה אומר: כל הכלים אין נגזרים. דאי לא משום פלוגתיהו – למקח לי למיתני גדולים: השתא קטנים שרי רבי שמעון, גדולים מביעיא? אלא
הנא קטנים משום ר' שמעון. ותנא גדולים משום רבי יהודה: דומיא דכסא. קטנים, ובהא הוא דאמר רבי יהודה. אבל בגדולים – שרי: פסא דומיא דמטה. גדולים, ובהא
הוא דשרי רבי שמעון, אבל בקטנים – אסור: מוכרין בדרבן. כסות של כלים לובשו בשוק כדי להראותו למוכרו. ולא אסרה תורה אלא לבישה שהיא להתחמם. בדרך
כל הלוכשים. והעלאת דומיא דלבישה נמי דמיתתיה בה: ובלבד שלא יתפזר בו. ור' שמעון הוא דאזיל בתר כוונה: והאננו פסם. כשרים, שמרדיקין עצמן מכל לזות
שפתים: והא הכא דאפשר. לכל אדם למעבד שלא על ידי אסור, ואפילו הכי שרי: מתני' מפני נגרים. כגון פסמים שהיה להם יום חג שאין מניחין אור אלא בבית
עבודה וזה שלהם: ומפני חלפתן. שלא יראו שיש שם אדם ויבאו עליו: ומפני רוח רעה. (הכא עליו, ובשמינו רואה נוח לו: פטור. ובגמרא מפרש לכוכל: פסם על
תרי. שראוהו שמתקלקל, וחס עליו וכבה את הפתילה: תרי. קרייתיו: חייב. ובגמרא מפרש לה: פוטר בכולן. מפרש בגמרא (דף לא:): שהוא עושה פסם. בכיבו וזה

והיו מלאכה הצריכה לגופה כדאמר בגמרא:

הניחו בקופסא. גלי דעתיה דחשיב ליה: כמגוד. קבילא. דגרע מקופסא וגדיר
מאחורי הדלת. ואחורי הדלת עדין מוקרו לאשפה. ומוכן דר' אליעזר היינו
קופסא, ושלא מן המוכן – מגוד ואחורי הדלת. ומאי קרי ליה "שלא מן המוכן".
הואיל ולרבי אליעזר חשיב לקבולי טומאה, דלגבי קופסא לאו מוכן הוא: ורבי
יהושע סבר כו'. ומוכן דרבי יהושע – מגוד
ואחורי הדלת. ושלא מן המוכן – זרקו
לאשפה. ומאי (א) קרי ליה. למגוד מוכן –
הואיל ור' יהושע בטל, דלגבי אשפה
דאיירי בה רבי יהושע – מוכן הוא. ורבי
עקיבא, תלוא במגוד – קרי 'מוכן', ואחורי
הדלת – "שלא מן המוכן": והדר ביה ר'
עקיבא לגבי רבי יהושע. ומשחר אף מוכן:
מדרקתה. במתניתין 'פתילת הבגד', דמשמע
שעדין בגד הוא קצת. וחשוב בעיניו. ואפי'ה
קאמר רבי עקיבא במתני' "טהורה היא",
אלמא: הדר ביה: של בגד. משמע ששפלה
מבגד. "הבגד" – משמע ששפלה הבגד עצמו
שלם. ולענין הדלקה כדאוקמינא לעיל,
טעמא דרבי אליעזר דבעי פתילה מחורכת
שתחלק פה: מתני' שתהא מנוספת.
ויתקיים הנר, שתהא השמן מטפס כל שעה
לתוך הנר. וטעמא משום גזרה, שמא יתפסק
הימנו, וכיון שהקצהו לנר – חייב משום
מכבה, ואפי' אותה שפופרת של חרס
דמאיפסא ליה גזרינן: אבל אם חיברה, ליכא
למיחש, דמשום איסור שבת כדיל מיניה:
ויתן ראש הפתילה. השני שהוא יוצא דרך
הנזק האחר שבנר לשאוב, ושמן נמשך דרך
הפתילה לראש הדולק: ורבי יהודה מתיר.
דלא גזר: גמ' דלא מיפסק. מדי, שהוא
מונח בתוך חלל הנר למעלה מכיסור:
דמפסקא. שדרי אצל הנר מונח, וש כאן
הפסק, וליכא למימר גופיה הוא, אימא
מודה דגזרו: תנא אם חיברה, בעד"ב עצמו
מבעוד יום בסיד או בחרסית – מותר: פועל
יוצר. שחברה שפיר: דשישא. רצפה של
שיש, דלא עביד בה חריץ: לעילא מרבי
יצחק. לקנין: בדתיוקו ליה כבדא. רבי
טרפון וקנים, שפסגין שלא אמרו לו דבר
דימיה, והניד דמותר: נפק מיניה חורבא.
ויתגו היתר בדבר, ור' יצחק סבירא ליה
כרבי יהודה דדבר שאין מתכוין אסור
ואע"ג דבישוי לא עביד חריץ – גזר אטו
עיליתא דעלמא: ריש גנישתא. מפסיד
בגסיות, המכניס ומוציא ממישבת מלמדים
והיננות: דבצרה. שם מקום, "כי זבח לה"
בבצרה" (ישעיה לד:): פ' שמעון. דאמר
גזיר אדם: דלא אפשר. אלא בגריה
שאין יכול לישלן בידו: מחלוקת בקטנים.
ואע"ג דאפשר בטלול – שרי רבי שמעון,
הואיל ואין מתכוין לחריץ. ורבי יהודה סבר
כיון דאפשר – אסור: קתני גדולים. משה:
וקתני קטנים. כסא, ורבי יהודה פליג עליה.

שבת דף כט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רכג

ממשיך עולא ואומר: ואם הניחו בקופסא, ומשם נוטלו בשעה שצריך לפקוק בו המרחץ, דרבי הכל קאמא – מקבל טומאה, מפני שבכך שמשמרו בקופסה גילה דעתו שעדיין דעתו עליו, ואם יצטרך לעשות טלאי ישתמש בו, ולכן אף שיחדו לתשמיש גרוע לא בטל ממנו שם בגד.

מסיים עולא: לא נחלקו התנאים אלא באופן שתלאו במוגד – ביתד שבכותל הבית, או שהניחו לאחר הדלת, ששני מקומות אלו חשובים יותר מאשפה ופחות מקופסה. אמנם המגוד חשוב יותר מאחורי הדלת. וממקומות אלו נוטלו כשצריך לתשמישו, כגון לפקוק את המרחץ.

וביאור המחלוקת היא, רבי אליעזר סבר, כמה דלא זרקו לאריג באשפה, מוכח דרעיתיה עליוהי – שדעתו עליו והוא חשוב בעיניו, ויתכן שימלך וישתמש בו לטלאי, ולכן אף שעתה הוא מיוחד לתשמיש גרוע עדיין שם בגד עליו, ומקבל טומאה. ומה שאמר רבי אליעזר 'בין מן המוכן ובין שאין מן המוכן טמא', מן המוכן היינו המונח בקופסא, ו'שלא מן המוכן' היינו התלוי במגוד או המונח אחורי הדלת. וקא' קרי' ליה – ומדוע קרא רבי אליעזר לאריג הנמצא במגוד ואחורי הדלת 'שלא מן המוכן', אף שלדעתו מקומות חשובים הם לענין קבלת טומאה של הבגד, משום דלגבי ו–שכלפין המונח בקופסא ושהזכיר רבי אליעזר באמרו 'מן המוכן', המונח במקומות אלו לאו מוכן הוא.

ורבי יהושע סבר, בין תלאו במגוד ובין הניחו אחורי הדלת, כמה דלא הניחו בקופסא, נראה שבמגוד בפליה מלשמש כבגד, שהרי ייחדו לתשמיש שאינו חשוב ואף הניחו במקום שאינו חשוב, ובודאי שלא ימלך לעשותו טלאי, ולכן אינו מקבל טומאה. ומה שאמר רבי יהושע 'בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טהור', מן המוכן היינו מן המגוד או מאחורי הדלת, ו'שלא מן המוכן' היינו מאשפה. וקא' קרי' ליה – ומדוע קרא רבי יהושע למונח במגוד או אחורי הדלת 'מוכן', אף שלדבריו הבגד המונח שם בטל ואינו מקבל טומאה, משום דלגבי אשפה ושהזכיר רבי יהושע באמרו 'שלא מן המוכן', מוכן הוא.

ורבי עקיבא יש לו שיטה אמצעית בזה, בתלאו במוגד סבר דרבי אליעזר, שכיון שלא זרקו לאשפה הרי חשוב בעיניו, ויתכן שימלך ויעשו טלאי, ולכן אינו בטל מתורת בגד בכך שיחדו לתשמיש גרוע, ומקבל טומאה. ובהניחו אחורי הדלת, שהוא מקום פחות חשוב ממגוד, סבר לה דרבי יהושע, שכיון שלא הניחו בקופסא או במגוד, ואף ייחדו לתשמיש שאינו חשוב, אין הבגד חשוב בעיניו ולא ימלך לעשותו טלאי, וביטלו מקבלת טומאה. ומה שאמר רבי עקיבא 'מן המוכן טמא ושלא מן המוכן טהור', מן המוכן היינו מהמגוד, ו'שלא מן המוכן' היינו מאחורי הדלת.

רב המנונא מסיים לבאר את פירוש המחלוקת במשנתנו לפי המחלוקת במשנה בכלים. מוסיף רב המנונא: והדר ביה – וחזר בו רבי עקיבא לגביה דרבי יהושע, וסובר לגמרי בדבריו, שכל שלא הניחו בקופסא כיון שיחדו לתשמיש גרוע ביטלו מתורת בגד, ואינו מקבל טומאה.

וזו המחלוקת במשנתנו, שמדובר בבגד שתלאו במגוד או הניחו אחורי הדלת, ויחדו לתשמיש גרוע, ואחר כך קיפלו להשתמש בו כפתילה, ולכן אמר רבי אליעזר במשנתנו שמקבל טומאה כשיטתו במשנה בכלים, ורבי עקיבא אמר כשיטתו ואחר שחזר וסבר כרבי יהושע שאין מקבל טומאה.

מבררת הגמרא: קאמא – מנין לנו שחזר בו רבי עקיבא, וסובר כרבי יהושע, והלא אפשר שעדיין סובר כדבריו במשנה בכלים, שרק בהניחו אחורי הדלת בטל מתורת בגד, ומשנתנו עוסקת באופן שהניחו אחורי הדלת, ולכן אמר רבי עקיבא במשנתנו שאין מקבל טומאה.

משיבה הגמרא: אמר רבא, מדקתני – מכך שנכתב במשנתנו 'פתילת הבגד שקיפלה, ויש לרדקדק, מאי איריא דתני – מדוע נקט התנא דווקא 'פתילת הבגד', שמשמע שקיפל הבגד עצמו שלם, ועדיין הוא 'בגד' אף אחר הקיפול, ליתני – שיטתה התנא 'פתילה

של בגד', שאז משמע שנטל בגד והפכו לפתילה, והיינו שעתה כבר אינו 'בגד' ואינו חשוב בעיניו. אלא קאמא –מה כוונתו 'פתילת הבגד', דעדיין בגד הוא – שעדיין יש לו קצת חשיבות בגד, והיינו שתלאו במגוד, ומכל מקום אמר רבי עקיבא שטהור מלקבל טומאה, והיינו כדעת רבי יהושע הסובר שגם באופן שתלאו במגוד אינו מקבל טומאה.

משנה

כדי להאריך את משך זמן בעירת הנה, ניתן להעמיד בצידו כלי עם שמן, באופן שהשמן שבו יועיל לבעירת הנה. משנתנו מפרטת באלו אופנים אסרו חכמים לעשות כן, ובאלו התירו. המשנה מבארת שאסור לתת קליפה של ביצה שיש בה שמן על גבי הנה, באופן שיש חשש שישתמש בשמן שבקליפת הביצה: לא יקוב ו–ינקב אדם שפופרת של ביצה – קליפת ביצה חלולה, וימלאנה שמן, ויתננה בערב שבת על פי הנה שמדליקו לשבת, בשביל שתהא מנמפת ו–מטפטפת שמן לתוך הנה, כדי שידלוק זמן מרובה, גזירה שמה יסתפק ו–ישתמש בשבת מהשמן שבשפופרת, ויעבור על מלאכת מכה. מוסיפה המשנה: ואפילו אם היא שפופרת חלולה של חרס, לא יתננה על פי הנה, ואף על פי שכלי ישן של חרס נעשה מאוס ואנשים בדלים ממנו ונמנעים מלהשתמש בו, מכל מקום אסור לתיתה על פי הנה, שמה יסתפק מהשמן שבה.

רבי יהודה חולק על האמור לעיל: ורבי יהודה מתיר לתת שפופרת על פי הנה, ואפילו אם היא שפופרת של ביצה, משום שלדעתו אין חשש שיבא להסתפק מהשמן.

האופן המותר לדעת חכמים. מוסיפה המשנה: אכל אם חברה היוצר מתחלה – אם האומן שעשה את הנה חיבר את השפופרת לנה מתחילת עשייתו, מותר גם לדעת חכמים למלאותה בשמן ולתיתה על פי הנה, מפני שהוא ו–השפופרת והנה) כלי אחד, ולכן אין חשש שמה יסתפק מהשמן שבת.

אופן נוסף שגזרו בו חכמים שמה יסתפק מהשמן: לא ימלא אדם קערה של שמן, ויתננה בצד הנה שמדליקו לשבת, ויתן את ראש הפתילה של הנה בתוכה – בתוך הקערה שבצד הנה, בשביל שתהא הפתילה שואבת מהשמן שבקערה, וכך תבער יותר זמן, גזירה שמה יסתפק בשבת מהשמן שבקערה.

רבי יהודה חולק גם כאן: ורבי יהודה מתיר לתת את ראש הפתילה של הנה בתוך הקערה שבצד הנה, משום שלדעתו אין חשש שיבא להסתפק מהשמן שבקערה.

גמרא

שנינו במשנה שנחלקו חכמים ורבי יהודה בדין נתינת שפופרת של ביצה, או של חרס, או קערה, באופן שהנך ידלק מהשמן שבהם. הגמרא מבארת מדוע הוצרכה המשנה לפרט את המחלוקת בשלשה אופנים אלו: ודא' אשמעינן ו–היתה משמיעה לנו שנחלקו בשפופרת של ביצה בלבד, היינו אומרים, שדווקא בזה קאמרי דגנן – בזה אמרו חכמים שאסור לתיתה על פי הנה, דכיון דלא מאסא – שאין השפופרת מאוסה, יש לחשוש שמה אתי לאסתפקין מניה – יבוא להסתפק מהשמן שבה, אכל בשפופרת של חרס, דמאסא, והשמן שבתוכה נמאס מחמתה, אימא מודו ליה – יש לומר לחכמים מודים לרבי יהודה שמותר לתיתה על פי הנה, לפי שאין לחשוש שמה יסתפק מהשמן, ולכן הוצרך התנא להשמיענו שגם בחרס אסרו חכמים. ואי אשמעינן שנחלקו רק בשפופרת של חרס, היינו אומרים, שדווקא בזה קאמרי דגנן יהודה שלא גזרו שמה יבוא להסתפק מהשמן, כיון שהשמן שבתוכה מאוס, אכל בההיא – בשפופרת של ביצה, שאין השמן שבתוכה מאוס, אימא מודי להו – יש לומר שרבי יהודה מודה לרבינן שאסור בזה, ולכן הוצרך התנא להשמיענו שאף בשפופרת של ביצה התיר רבי יהודה. ואי

על פי שהגורר אינו מתכוין לעשות חריץ, סובר רבי יצחק בן אלעזר שהלכה כדעת רבי יהודה שדבר שאינו מתכוין אסור, כלומר, אסור לעשות מעשה של היתר, שיתכן שהרגע על ידו פעולה נוספת אסורה בשבת, אף על פי שהאיסור בא ממילא ואינו מתכוין לעשות את האיסור אלא את ההיתר. מעשה נוסף בענין זה: **יֵשׁ כְּנִישָׁתָא דְּבִצְרָה** – גבאי בית הכנסת של המקום ששמו בצרה, נָרַד סָפְסֵלָא בשבת על גבי עפר, **לְעִילָא מְרִבִּי** ו-**לְפִנֵּי רַבִּין יִרְמְיָה רַבָּה**. אָמַר לִיה רַבִּי יִרְמְיָה רַבָּה, כְּמָאן – כשיטת מי אתה נודח היתר בזה, האם כשיטת רבי שמעון שסובר שמותר לגרור ספסל בשבת, ואף על פי שעלול לעשות חריץ בקרקע, כיון שאין מתכוין לכך מותר, כמבואר בברייתא להלן, והלא אָמַר – מה שיכולים אנו לומר, דָּאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁמוּתָר לעשות כן, דווקא בספסלים גדולים אמר כן, **דְּלֵא אֲפִשְׁר לְטַלְטֵלם** אלא בגרידה, אבל בספסלים קטנים שאפשר להרימם ולטלטלם, מִי ו-**וְכִין אָמַר שְׁמוּתָר לְגוֹרֵרם**. וכיון שהספסל שאתה גורר הוא ספסל קטן, אסור לגרורו אף לרבי שמעון. אומרת הגמרא: **וּפְלִגְנָא דְּעוֹלָא** – רבי ירמיה רבה שאמר שרבי שמעון לא התיר אלא בספסלים גדולים, אבל בספסלים קטנים מותר לאסור, ולבריו שמחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון והמבוארת בברייתא להלן בדיון גרירת ספסל, היא דווקא בספסלים גדולים, אבל בספסלים קטנים לדברי הכל אסור לגרורם, חולק על עולא, דָּאָמַר עוֹלָא, מְחַלְקֵת רַבִּי יְהוּדָה ורַבִּי שְׁמַעוֹן בדיון גרירת ספסל בשבת, היא דווקא בספסלים קטנים, שלרבי שמעון מותר לגרורם, ואף על פי שאפשר להרימם ולטלטלם בלא גרירה, כיון שאינו מתכוין לעשות חריץ, מותר לגרורם, ולרבי יהודה אסור לגרורם, כיון שאפשר להרימם ולטלטלם בלא גרירה, אָבֵל בספסלים גדולים שאי אפשר לטלטלם אלא בגרידה, לְדַבְרֵי הַכֵּל מוֹתֵר לְגוֹרֵרם. הגמרא מקשה על רבי ירמיה רבה ועל עולא: מְתִיב רַב יוֹסֵף – הקשה רב יוסף לרבי ירמיה רבה ולעולא. שנינו בברייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, נוֹרֵד אֶדָם בשבת מִמָּה כָּסָא וּסְפָסֵל, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִתְכַוֵּן לַעֲשׂוֹת חָרִיץ. מבאר רב יוסף, קָתְנִי ו-**שְׁנָה** רבי שמעון שמותר לגרור כלים גדולים שאי אפשר לטלטלם בלא גרירה, שהרי שנה שמותר לגרור מטה, וְקָתְנִי שְׁמוּתָר לְגוֹרֵר גַּם כִּלִּים קָטָנִים, שהרי שנה שמותר לגרור כסא, ורבי יהודה נחלק עליו ואסר בשניהם, כפי ששנינו בביצה (כג) 'רבי יהודה אומר, כל הכלים אין נגררין, ומלושון 'כל הכלים' משמע שלדעתו בין כלים גדולים ובין כלים קטנים אינם נגררים. ואם כן מבואר שמחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון היא בין בכלים קטנים ובין בכלים גדולים, וְקָתְנִי לְתַרְוִיחָהּ – לשניהם, בין לרבי ירמיה רבה שאמר שנחלקו רק בכלים גדולים, ובין לעולא שאמר שנחלקו רק בכלים קטנים. מתרצת הגמרא: עוֹלָא מְתַרְץ אֶת הַבְּרִייתָא לְמַעֲמָהּ ו-**לְפִי שִׁיתוּהוּ**, וְרַבִּי יִרְמְיָה רַבָּה מְתַרְץ אֶת הַבְּרִייתָא לְמַעֲמָהּ. עוֹלָא שסובר שנחלקו רק בכלים קטנים, מְתַרְץ אֶת הַבְּרִייתָא לְמַעֲמָהּ, שִׁמְשָׁה ששנינו בברייתא, היינו מטה קטנה, דוֹמֵיָא דְּכֶסֶף – בדומה לכסא ששנינו בברייתא, שהוא כלי קטן, ורק במטה כזו אסר רבי יהודה, אבל במטה גדולה לדברי הכל מותר, לפי שלא נחלקו אלא בכלים קטנים. וְרַבִּי יִרְמְיָה רַבָּה שסובר שנחלקו רק בכלים גדולים, מְתַרְץ אֶת הַבְּרִייתָא לְמַעֲמָהּ, שִׁמְשָׁה ששנינו בברייתא, היינו כסא גדול, דוֹמֵיָא דְּכֶסֶף – בדומה למטה ששנינו בברייתא, שהיא כלי גדול, ורק בכסא כזה התיר רבי שמעון, אבל בכסא קטן לדברי הכל אסור. הגמרא מקשה על רבי ירמיה רבה: מְתִיב רַבָּה – הקשה רבה לרבי ירמיה רבה, שנינו במסכת כלאים (פ"ט מ"ד) מוֹכְרֵי כֶסֶת, אפילו אם היא שעטנז, מוֹכְרִין אותה בְּדֶרֶךְ – בדרך שהם מוכרים שאר בגדים, והיינו שלובשים אותה בשוק כדי להראותה לקונים, ואינם עוברים בזה על איסור שעטנז, משום שאיסור שעטנז הוא

אֲשָׁמְעִינָּה הֵנָּה תִּרְתִּי – שנחלקו בשני אלו, בשפופרת של ביצה ובשפופרת של חרס, היינו אומרים, שדווקא קָתְנִי ו-**בִּאלוּן** קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה שמוֹתָר, מִשּׁוּם דְּלֵא מִיִּפְסֵק – שאין השפופרת מופסקת מהגר, ולכן היא נחשבת כנר עצמו ואין חשש שיבוא להסתפק מהשמן שבה, אָבֵל קָעֵרָה דְּמִיִּפְסֵקָא מהגר, שהרי היא מונחת לצידו, וניכר שהיא כלי בפני עצמה ואינה כנר עצמו, אָמַר מוֹדִי לָהּ – יש לומר שרבי יהודה מודה לרַבִּנָּן שאסרו בזה, כיון שאי אפשר להחשיב את הקערה כגוף הנר, ויש חשש שיבוא להסתפק מהשמן שבה, ולכן הוצרך התנא להשמיענו שגם בזה התיר רבי יהודה. וְאִי אֲשָׁמְעִינָּה שנחלקו רק בְּהֵהִיא – בקערה, הייתי אומר, דווקא בְּהֵהִיא קָאָמַר רַבִּנָּן שאסור, שכיון שמופסקת מהגר גורר וזה, אָבֵל קָתְנִי תִּרְתִּי – בשפופרת של ביצה ובשפופרת של חרס, שאינן מופסקות מהגר, אָמַר מוֹדִי – יש לומר שחכמים מודים לרַבִּי יְהוּדָה שמוֹתָר, ולכן הוצרך התנא להשמיענו שגם באלו אסרו חכמים. מסיקה הגמרא: צְרִיכָא – אכן הוצרכה המשנה לפרט שחכמים ורבי יהודה נחלקו בשלשה אופנים אלו. הגמרא דנה בדברי המשנה שאם חיבר את השפופרת לנר מותר לחטירה על פי הנר: שנינו במשנה, אם יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתנהג על פי הנר וכו', וְאִם הִכְרָה הַיּוֹצֵר מְתַחֲלָה מוֹתֵר וכו' מפני שהוא כלי אחד. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה, הִנָּה בְּרִייתָא, אִם הִכְרָה ו-**אֶת הַשְּׁפוּפֶרֶת** בעל הבית מערב שבת לנר כִּסִּי, וּבְחִרְסִית – או שחיברה בלבינה כתוושה, מוֹתֵר לְמַלְאוֹתָהּ בַּשֶּׁמֶן. מקשה הגמרא: וְהָאֵנָּה – והלא אנו, אם חיברה הַיּוֹצֵר מתחילה בשעה שיצר את הנר תָּנָן ו-**שְׁנִינוּ** במשנה, ומשמע שדווקא באופן זה מותר, אבל אם חיברה בעל הבית לאחר יצירת הנר, אסור לְמַלְאוֹתָהּ אֶת הַשְּׁפוּפֶרֶת בַּשֶּׁמֶן. מתרצת הגמרא: מָאִי אם חיברה הַיּוֹצֵר ששנינו במשנה, היינו שחיברה היטב, פְּעֵן הַחִיבּוּר שְׁהַיּוֹצֵר מחבר בשעת יצירת הנר, אבל גם אם חיברה בעל הבית היטב לאחר יצירת הנר, מותר לתת בה שמן. שנינו במשנה שרבי יהודה מתיר לתת שפופרת שיש בה שמן על פי הנר. בברייתא מבואר שרבי יהודה היא ראייה לשיטתו ממששה שהיה: תָּנִיא בְּרִייתָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, פְּעֵם אֶחָת שְׁכַתִּינוּ ו-**שְׁהִינוּ** בשבת) בְּעִלְיִית בֵּית נִתְּהוּ ו-**שֶׁם אִישׁוֹ** כְּעִיר לֹד, וְהִכְיָאוּ לָנוּ שְׁפוּפֶרֶת שֶׁל בִּיצָה, וּמְלֵאנָהּ שֶׁמֶן, וְנִקְבְּנוּהָ, וְהִנֵּהנָה עַל פִּי הַנֵּר, וְהָיָה שֶׁם רַבִּי מִרְפוֹן וְזֻקְנִים וְלֹא אֲמָרוּ לָנוּ דְּבַר, הָרִי שְׁהַדְבַר מוֹתֵר. אֲמָרוּ לוֹ חֲכָמִים, וְכִי מִשָּׁם אֲפִשְׁר לְהִבְיָא רַבָּהּ, שְׁאֵנִי – שונה הדין באותם אנשים שהיו בבית נִתְּהוּ, משום דְּרִיזִין הֵן, ולא חששו שמא יבואו להסתפק מהשמן בשבת, ולכן רבי טרפון והזקנים לא מחו בהם, אבל בסתם בני אדם חששו שמא יבואו להסתפק מהשמן. הגמרא מביאה מעשה שהזכיר בו המעשה בעליית בית נתה, האמור לעיל: אֵבִין צִיפּוּרָא ו-**מִהַעִיר צִיפּוּרִי**, נָרַד סָפְסֵלָא בְּעִלְיִיתָא דְּשִׁישָׁא – גרר בשבת ספסל בעלייה שרצפתה היתה משיש (וכיון שהיא משיש, אין גרירת הספסל עושה בה חריץ), לְעִילָא מְרִבִּי ו-**לְפִנֵּי רַבִּין יִצְחָק בֶּן אֱלֵעָזָר**. אָמַר לִיה רַבִּי יִצְחָק בן אלעזר לאבין ציפורה, אִי שְׁתוּקִי לָךְ – אם אשתוק ולא אמחה כך, בְּרִשְׁתִּיקוּ לִי תְּכָרִיא – כמו ששתקו החכמים (רבי טרפון וזקנים) לְרַבִּי יְהוּדָה כשהניח שפופרת של ביצה מלאה שמן על פי נתר, וכיון שלא אמרו לו דבר, למד מכך שמוותר לעשות כן, נִפִּיק מִבִּיצָה חוֹרְבָא – יצא מכך חורבן ו-**תִּקְלָהּ**, שיבואו ללמוד מכך שמוותר לגרור ספסל על רצפת שיש, ובאמת אסור לעשות כן, שכיון שאסור לגרור ספסל על הקרקע שמא הספסל יעשה בה חריץ, לכן אף על פי שברצפת שיש לא נעשה חריץ, מכל מקום אסור לגרור עליה ספסל, משום שְׁתוּרָה עֲלֵיתָא דְּשִׁישָׁא – שגזרו שלא לגרור ספסל בעלייה שרצפתה משיש, אָמַר עֲלֵיתָא דְּעִלְמָא – משום שאר עליות שרצפתן מעפר, שהגרירה עלולה לעשות בהן חריץ. ואף

25 ונחסר ממנו מעט, תוֹא ליה - הרי הוא שְׁכַר כְּלִי שנשבר ביום טוב,
26 שהרי עתה אין בו שלש על שלש אצבעות ובטל מתורת בגד, וְכִי
27 קָא מְדַלֵּק - וכשממשיך להדליק רוב היוצא ממנה וכדינו של
28 עולא, בְּשֶׁכַר כְּלִי מְדַלֵּק, ואין מדליקים בשבר כלי ביום טוב
29 משום 'נולד', ולכן אסור להדליק נר שבת בפתילה זו ביום טוב
30 שחל בערב שבת. וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, הַקִּיפּוּל שְׁקִיפּוּל בערב יום טוב
31 מוֹעִיל לבטלו, וכבר מערב יום טוב אֵין תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו אלא הוא
32 עומד להדלקה, וְכִי מְדַלֵּק ביום טוב, בְּעֵין בְּעֵלְמָא מְדַלֵּק, ואינו
33 מוקצה, ולכן מותר להדליק בו נר שבת אף כשחל יום טוב בערב
34 שבת.
35 אָמַר רב יוסף אחר ששמע ביאור זה במחלוקת התנאים במשנתנו,
36 הֵינּוּ דְתַנִּינָא - זהו מה ששניתי מרבתי משנה 'שֶׁלֶשׁ עַל שֶׁלֶשׁ'
37 אצבעות מְצוּמָצְמוֹת, וְעַד עַתָּה לֹא יִדְעָנָא לְמַאי הִלְכְתָא - לענין
38 מה שנו זאת, שהלא לענין קבלת טומאה, אדרבה, אם אין השיעור
39 מצומצם בודאי מקבל טומאה, ועתה מובן הדבר, שהכוונה
40 למשנתנו שמדובר בה דווקא באופן שהשיעור מצומצם.
41 הגמרא מקשה סתירה בדברי רב אדא בר אהבה: וּמְדַקָא מְתַרֵּין -
42 ומכך שמפרש רב אָדָא בְּרַ אֶהֱבָה את המחלוקת במשנתנו אֵלֵיבָא
43 ו-לשיטתו דְרַבִּי יְהוּדָה שאין מסיקים בשבר כלי ביום טוב כיון
44 שנולד הוא, שְׁמַע מִנֶּה כְּרַבִּי יְהוּדָה סָבִירָא לִיה - יש להוכיח מכך
45 שרב אדא סובר שהלכה כרבי יהודה, וקשה, וְיָי - וכי אָמַר רַב
46 אָדָא בְּרַ אֶהֱבָה הָכִי -כן, שהלכה כרבי יהודה, וְהָאָמַר רַב אָדָא בְּרַ
47 אֶהֱבָה,

1 הקודם להיות דינה כבגד, ועל כן היא מקבלת טומאה. וְרַבִּי עֲקִיבָא
2 סָבַר, קִיפּוּל מוֹעִיל, וּבְטוּלָא כְּפִיל - ובטלה מתורת בגד, ושוב אינה
3 מקבלת טומאה. אֵלֵא לְעֵנָן דְהַלְקָה לנר שבת, בְּמַאי פְּלִיגִי - במה
4 נחלקו התנאים.
5 משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר רַבִּי אִישְׁעִיָא, וְכֵן אָמַר רַב
6 אָדָא בְּרַ אֶהֱבָה, הָכָא - כאן במשנתנו, בְּחַתִּיכָת בַּגְד ששיעורה שֶׁלֶשׁ
7 עַל שֶׁלֶשׁ אצבעות מְצוּמָצְמוֹת ו-מדויקות עֶסְקִינָן - אנו עוסקים,
8 וְכִיּוֹם טוֹב שֶׁחָל לְהִיטֵב בַּעֲרֵב שֶׁבֶת עֶסְקִינָן, ששייך בו איסור מוקצה,
9 ונידון המשנה הוא כשבא להדליק את נר השבת ביום טוב. ועוד
10 יש להקדים, דְּכּוּלִּי עֲלָמָא אֵית לָהּ דְרַבִּי יְהוּדָה - שבין רבי אליעזר
11 ובין רבי עקיבא סוברים את דברי רבי יהודה, דְאָמַר מְסִיקִין הַתְנֹור
12 ביום טוב בְּכָלִים שלמים, שהרי מותרים בטלטול לצורך תשמיש
13 בהם, לכן מותר גם לטלטלם כדי להסיק בהם, וְאֵין מְסִיקִין ביום
14 טוב בְּשֶׁכַרִּי כָלִים, שנשברו ביום טוב, כיון שאתמול בהיותם
15 שלמים היו עומדים לתשמישם הרגיל, וכעת שנשברו אינם
16 עומדים אלא להסקה, ובכך שנשתנה ייעודם ביום טוב נחשבים
17 ל'נולד', והרי הם באיסור מוקצה. וְכּוּלִּי עֲלָמָא - ובין רבי אליעזר
18 ובין רבי עקיבא אֵית לָהּ - סוברים את דבריו דְעוּלָא, דְאָמַר עוּלָא,
19 הַמְדַלֵּק נר לשבת, צְרִיךְ שֶׁיְדַלֵּק בְּרֹב הפתילה הַיּוֹצֵא מִדֶּהֱנָה,
20 כלומר, לא יסלק ידיו מההדלקה עד שידליק רוב חלקה של
21 הפתילה היוצא מהשמן או מהשעווה, ולא ידליק מעט ויסמוך על
22 כך שימשיך להידלק מאליו. ומחלוקתם היא, דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר,
23 הַקִּיפּוּל שְׁקִיפּוּל מערב יום טוב, אֵינוֹ מוֹעִיל לבטלו מתורת בגד,
24 וְכִיּוֹן דְאֶדְלִיק בֵּיה פּוֹרְתָא - וכיון שהתחיל להדליק ביום טוב,

אגרות קודש

ב"ה, י"ב ניסן, ה'תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

נדדעתי כי אינו חש את עצמו בקו הבריאות הנכונה וסובל מיחוש ברגלו. ובזה הנני לשלוח לו ברכתי לבריאות הנכונה בכלל ובהנוגע למיחושו בפרט, והנני מקוה שיוכל לבשר בשורות טובות בזה.

בטח ידוע לו משנ"ת באגה"ק סימן א', אשר אמונה נקראת בשם מתנים ורגלים המעמידים את כל הגוף, והנה חג הפסח ממשמש ובא, אשר בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים, ואשר לכן אוכלים מצה שהיא מיכלא דמהימנותא, והיא מוסיפה חוזק באמונת כל ישראל, ומכיון אשר הגוף הישראלי והנפש הישראלית קשורים דא בדא (ראה קונטרס לחג הפסח), הנה גם הגוף וגם הנפש ניוונים מהמצה מיכלא דמהימנותא ובפרט המתנים והרגלים הגשמיים והרוחניים. ואחל לו רפואה קרובה.

בברכת חג הפסח כשר ושמוח ובהסתדרות טובה בגו"ר.

מוסג"פ קונטרס לחג הפסח עם המכתב כללי השייך אליו.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **כד** מחט שאינה נקובה שנטל עקצה, דהינו הקשר שלה שבראשה העב, וגם נטל חד שלה קכו - אין עליה
- 2 תורת כלי כלל, ואסור לטמלה בשבת קכא, וצריך להזהיר לנשים שלא לטמלה לשום בצעפים.
- 3 אלא אם כן נטל חדה ועקצה מערב שבת (ויחדה אותה קכב) לשם כך (מבעור יום 140), שעל ידי (יחוד
- 4 מעשה קכו) זה שמבעור יום - נעשית כלי לענין זה קכד.
- 5 וכן מחט נקובה שנטל חדה וחורה (ויחדה אותה קכה) מבעור יום לשום אותה בצעף - מתר לשום אותה
- 6 בצעף בשבת ולצאת בה גם כן:
- 7 (חסר 144)

הלכות שבת, חלק ב סימן שג, דיני תכשיטי אשה סעיף כד

ביאורי הלכה

- קכ] חוד שלה - אבל אם נטל העוקץ או החוד בלבד - מותר בטלטול ¹³⁷.
- קכא] לטמלה בשבת - משום איסור מוקצה ¹³⁸.
- קכב] ויחדה אותה - במחשבה ¹³⁹.
- קכג] יחוד מעשה - משמע שהסתפק אם צריך מעשה
- (תיקון המחט), או שדי בייחוד במחשבה בלבד ¹⁴¹.
- קכד] לענין זה - משמע שרק לענין זה יש לה דין כלי, אבל לא לצורך שימוש אחר ¹⁴².
- קכה] ויחדה אותה - במחשבה, ואין צריך ייחוד במעשה ¹⁴³.

צינונים והוספות

- (137) במחט שאינה נקובה לא בטל ממנה שם כלי עד שיינטלו שניהם (עוקצה וחודה), כמג"א ס"ק טו, ודלא כב"י, אמנם מחט תפירה מתבטלת מתורת כלי כשניטל חודה או עוקצה בלבד (כדלהלן סי' שח סל"ט).
- (138) בין נשברה בשבת בין נשברה בערב שבת.
- (139) לולא המוסגר משמע שנטילת ראשה וחודה נעשו בכוונה על מנת ליתנה בצעף, אבל ייחוד במחשבה בלבד לא מועיל.
- ובתהלה לדוד ס"ק ו תמה שהרי בנטילת העוקץ והחוד המחט לא נעשית מתוקנת לשם בצעפים.
- (140) היינו לפי המוסגר הקודם שייחדה במחשבה, אך ללא המוסגר כבר נכתב שתיקון המחט נעשה מערב שבת.
- (141) ולהלן סי' שח סל"ט משמע שדי בייחוד בלבד. ואולי הפירוש הוא "ייחוד או מעשה" היינו שללא שני המוסגר הקודמים היה צריך להיות: "שע"י מעשה זה", ועם שני המוסגר הקודמים צריך להיות "שע"י יחוד זה", ולכך נכנסו שני המילים בתוך המוסגר.
- (142) ראה סי' שח סוסנ"ב.
- (143) מחט נקובה שנשברה, הדרך לייחדה כדי לקשור הצעף, ולכך די בייחוד במחשבה, ואין צריך מעשה כלל (ע"פ מהדו"ב לסי' שא ד"ה והנה לפי זה בביאור דעת המרדכי).
- (144) חסר סיום סי' שג (היינו סעיפים כ"כז בשלחן-ערוך) וסי' דש.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכות שבסעודה לפי לוח "רב יומי"

- וכן אם פירר הלחם לפירורים דקים כקמח וחזר וגבלם יחד אפילו נשרו תחלה במים עד שהלך תאר הלחם מהם כיון שעכשיו יש בהם כזית צריך לברך עליו המוציא וברכת המזון שבכזית א"צ תאר לחם ואפילו לש אותם ברותחין של כלי שני ואפילו אם לש אותם במשקין ומי פירות אין להם דין פת הבאה בכיסנין שכיון שהיו לחם גמור מתחילתם אינן יוצאים לעולם מתורת פת אלא א"כ אין בכל אחד כזית (ואינן מגובלים יחד בדרך לישא אלא מחוברים בלבד ע"י איזה משקה המדבקם זה עם זה או שנשרו בתוכו עד שהלך מהם תאר הלחם) [[.]
- ואפילו אם אחר הלישה טגגן במשקה או אפילו בישלם בקדרה לא נתבטלו מתורת לחם כמו שבכזית לחם גמור לא נתבטל מתורת לחם ע"י טיגון ובישול.
- ומכל מקום אם עירב בהם קמח וטגגן בשומן או שאר משקים יש להסתפק אם נלך אחר הרוב (שהוא הקמח והשומן) ואין מברכים עליהם המוציא וברכת המזון אפילו בקביעות סעודה) וכן אם לש אותם עם שומן וקמח הרבה מהם אם נלך אחר הקמח ולא יברך המוציא וברכת המזון אלא בשיעור קביעות סעודה אחר האפיה כדן קמח שנילוש בשומן או במשקין ומי פירות ונאפה בתנור כי אפשר שכמו שמין דגן חשוב ואינו בטל ברוב בשאר מינים כך לחם גמור אינו בטל ברוב מפני חשיבותו אפילו בקמח של מין דגן.
- אבל אם לש אותם ברותחין מכלי ראשון כיון שיצאו מתורת לחם בשעה שנתבשלו ברותחין ולא היה בהם כזית בכל פירור הרי דינם כקמח שנילוש שמברכין עליו בורא מיני מזונות אחר הטיגון אע"פ שיש בו כזית:

* * *

כא יש מי שאומר שהשורה פתו ביין אדום הואיל ונשתנית צורתה על ידי זה בטל ממנה תאר לחם ואם אין בכל פרוסה כזית מברך בורא מיני מזונות ומעין ג' אפילו אוכל שיעור קביעות סעודה.

וגם א"צ לברך בורא פרי הגפן על היין הבלוע בפת מפני שהוא טפל אליה וכן השורה פת שמברכין עליו בורא מיני מזונות ביי"ש או בשאר משקין א"צ לברך על המשקין הבלועים בה אבל אם בירך על הפת המוציא א"צ לברך כלל על שאר משקין אפילו בדרך שתייה שאין מברכין על שתייה שבתוך הסעודה כמ"ש בסי' רי"ב וכן כשנותנים יין בקערה עם המלח לטבל בו הבשר א"צ לברך על היין מפני שהוא טפל לבשר והבשר כבר נפטר בברכת המוציא כמו שיתבאר בסי' קע"ז:

כב קמח שחלטו ברותחין ואח"כ עשה ממנו פת ואפאה בתנור או במחבת בלא משקה לחם גמור הוא ומברכים עליו המוציא וברכת המזון ואפילו היתה בלילתו רכה במים ורותחין כיון שאח"כ אפאו בלא משקה נעשה לחם גמור (אלא א"כ היתה בלילתו רכה מאוד שאז אפילו בלא חליטה ברותחין אין מברכין עליה המוציא וברכת המזון אלא כשיעור קביעות סעודה כמ"ש למעלה):

כג בצק שאופין בשפוד ומושחין אותו תמיד בשמן או שומן או מי ביצים או מי פירות אין תורת לחם עליו כלל ומברך עליו בורא מיני מזונות ומעין ג' (אפילו בקביעות סעודה) אבל לחם גמור שצולין בשפוד אף שמושחין אותו בשמן אינו יוצא מתורת לחם לעולם כמ"ש למעלה:

חלק א' סימן קסח על איזה מיני פת מברכין:

* * *

א יין אע"פ שבא לשותות תוך הסעודה מברך עליו בורא פרי הגפן ואינו נפטר בברכת הפת אע"פ ששותה לשרות האכילה שבמעיו והרי זה כדברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה שנפטרים בברכת הפת כמו שנתבאר מכל מקום הואיל והיין הוא חשוב שגורם ברכה לעצמו בכמה מקומות כגון בקידוש והבדלה וברכת אירוסין שמברכין על היין בורא פרי הגפן אע"פ שא"צ לשתייתו לפיכך אינו נחשב טפל לפת להפטר בברכתו מברכה ראשונה שהיא בורא פרי הגפן אע"פ שטפל אליה להפטר בברכת המזון מברכה אחרונה לפי שאינו גורם לעצמו ברכה אחרונה (א) אלא ברכה ראשונה (לבדה שבשבילה היא עיקר הבאת הכוס בכל דבר הטעון כוס):

ב אבל על מים או שאר משקים אין לברך עליהם בתוך הסעודה ואפילו שותה לצמאו לפי שהם באים מחמת הסעודה שאי אפשר לאכילה בלא שתיה וגם אם אוכל איזה דבר למתק השתיה הרי זה טפל למשקה והמשקה ללחם ונפטרים בברכת הלחם ואפילו אם היה צמא קודם הסעודה כיון שלא רצה לשתות אז כדי שלא יזיקו לו המים נמצא כי שתיית המים בסיבת הפת היא וברכת הפת פוטרתם.

(ואע"פ שהפת היא סבה רחוקה להם ואינם דומים לפירות שאוכלים בגמר הסעודה לעכל המאכל שהפת הוא סבה קרובה להם ואעפ"כ טעונים ברכה לפנייהם כמו שיתבאר בסימן קע"ז לפי שהפירות הם דברים הבאים שלא מחמת הסעודה שדרך לאכלם כל היום לפיכך אם אוכלם בשעת סעודה אינם חשובים טפלה לפת אלא א"כ באו לצורך אכילתה שיאכל עדיין כגון ללפת הפת או לעורר תאות המאכל כמו שיתבאר ולא לעכל המאכל שכבר אכל כי מה שהיה כבר היה אבל מים ושאר משקין ששתייתם כל היום היא מחמת סעודה שרוב הצמאון היא מחמת אכילה ואפילו משקין ששותין אותם אפילו שלא לצמאון כגון שכר ומי דבש אין דרכם לשתותם קודם אכילה אלא אחריה נמצא שבאים מחמת אכילה לפיכך כשבאים בתוך הסעודה אפילו ע"י סיבה רחוקה הרי הם טפלים לסעודה וברכת הפת שהוא עיקר הסעודה פוטרתם).

והוא שקובע סעודה על פת אבל אם אוכל מעט פת בשביל שלא יזיקו לו המים בלבד מברך על הפת שהכל כמו שיתבאר:

* * *

ג ויין שרף שבתוך הסעודה אם שותהו כדי לעורר תאות המאכל הרי הוא טפל לסעודה וא"צ לברך עליו ואם שותהו כדי לחמם האצטומכא לעכל המאכל צריך לברך עליו (כמו שצריך לברך על הפירות שבאים לעכל) לפי שגם היי"ש אין שתייתו מחמת אכילה לעולם כשאר משקין וגם אין כוונת רוב בני אדם לעורר בו תאות המאכל שהרי רגילים לשתותו בכל בקר אף בלא סעודה לפיכך אינו נחשב טפל אלא כשבא לצורך אכילה שיאכל עדיין.

ואם שורה בו פת (ב) יתבאר לקמן.
ובשבת אין צריך לברך עליו בכל ענין שנפטר בברכת הכוס של קידוש ואפילו קידש על היין כמו שיתבאר (אלא אם כן קידש בלילה על הפת).

ויש אומרים שגם מים ושאר משקים (ג) טעונים ברכה בתוך הסעודה כמו יין ולא הוצרכו ליתן טעם לברכת היין מפני שגורם ברכה לעצמו אלא מפני שהיין ממשיך אדם לתאות אכילה והרי הוא צורך סעודה אבל שאר משקים שאינן מעוררים תאות המאכל צריך לברך עליהם אע"פ שאינן חשובין כיון.

ויש מצריכים עוד לברך על המים בכל פעם ופעם כי מן הסתם נמלך הוא בכל פעם לפי שאין דרך לשתות מים אלא לצמאו ולא היה יודע שיצמא עוד והעיקר כסברא הראשונה.

והרוצה להסתלק מן הספק יתן לאחר שאינו אוכל לברך ויתכוין לפוטרו או ישב קודם נטילה במקום סעודתו ויברך על מעט מים או שאר משקין על דעת לשתות כל צרכו בתוך סעודתו (ואפילו אם נמלך לשתות עוד לפני הסעודה א"צ לברך שאין זה קרוי נמלך כיון שהיה בדעתו לשתות אח"כ בסעודה על סמך ברכתו זו).

ולא ישתה כשיעור רביעית שלא יצטרך לברך ברכה אחרונה על דרך שיתבאר ולא יפסור בזה מה שישתה בתוך סעודתו

1 וגם יזהר שלא לצאת חוצה קודם סעודה שכשמשנה מקומו
2 צריך לחזור ולברך כשחוזר למקומו כמו שיתבאר לקמן.

3 אבל המנהג כסבא הראשונה:

4 ד בירך על יין א"צ לברך על שאר משקין לדברי הכל שיין
5 פוטר כל מיני משקים בין בשעת הסעודה בין בשאר
6 פעמים לפי שהיין הוא עיקר משקה והוא ראש לכל מיני
7 משקין לכן הוא עיקר לענין ברכה וכולן טפלים אליו והוא
8 שהיו המשקין לפניו בשעה שבירך על היין (או שהיה דעתו
9 עליהם).

10 ואפילו אינו קובע עצמו לשותות יין אלא שותה יין מעט
11 לצורך מצוה כגון קידוש והבדלה ושותה משקין הרבה
12 אח"כ נפטרים בברכת היין (אם היה דעתו עליהם וכמו
13 שיתבאר):

* * *

14 ה אם שתה יין לפני הסעודה אפילו קודם שקבע עצמו
15 לסעודה א"צ לברך על היין שבתוך הסעודה שנפטר
16 בברכת היין שלפני הסעודה אלא א"כ לא היה בדעתו תחלה
17 לשותות יין בתוך הסעודה ואח"כ נמלך אבל בסתם אינו
18 נקרא נמלך כי רגילות הוא לשותות יין בסעודה (ד) אפילו
19 בחול לשרות האכילה שבמעיו ולכן המבדיל על שלחנו
20 דהיינו סמוך לסעודתו ובמקום סעודה א"צ לברך על היין
21 שבתוך הסעודה.

22 ויש אומרים שיין הבדלה הואיל ואינו בא לשתייה אלא
23 למצוה אינו פוטר היין שבסעודה אלא א"כ הבדיל על
24 שלחנו ממש דהיינו אחר שקבע עצמו לסעודה על השלחן
25 או אחר שנטל ידיו (ה) שנטילת ידים היא התחלת קביעות
26 הסעודה אע"פ שלא ישב בשלחן עדיין ואפילו נטל ידיו
27 והבדיל בחדר אחר (ועל דרך שיתבאר). ויש לחוש לדבריהם
28 לכתחלה שכשמבדיל קודם שקובע עצמו לסעודה יכוין
29 שלא לפטור בברכה זו היין שבתוך הסעודה ובדיעבד שלא
30 כיון לכך א"צ לברך על היין שבתוך הסעודה שספק ברכות
31 של דברי סופרים להקל.

32 במה דברים אמורים ביין הבדלה שאינו שיין לסעודה אבל
33 יין קידוש הואיל והוא שיין לסעודה שאין קידוש אלא
34 במקום סעודה פוטר היין שבתוך הסעודה לדברי הכל אפילו
35 קידש קודם שקבע עצמו לסעודה אע"פ שיין זה אינו
36 לשתייה אלא למצוה (ו) וכל שכן יין שלפני הסעודה בחול
37 שהוא לשתייה שפוטר היין שבתוך הסעודה אפילו אם בירך
38 עליו קודם שקבע עצמו לסעודה.

39 (והוא שבירך במקום סעודה דהיינו באותו חדר שסועד בו
40 אבל מחדר לחדר צריך לחזור ולברך אלא א"כ שתה
41 כשיעור שנתחייב לברך ברכה אחת מעין ג' ולא בירך שאז
42 יש אומרים שא"צ לחזור ולברך ויש לסמוך על דבריהם
43 בדיעבד כמו שיתבאר בסי' קע"ח ואפילו באותו חדר אם
44 יצא ממנו בינתיים וחזר הרי דינו כמחדר לחדר כמו
45 שיתבאר (שם) במה דברים אמורים בסתם אבל אם היה
46 בדעתו בפירוש כשבירך על היין בחדר זה לפטור בברכה זו

47 את היין שבתוך הסעודה שיסעוד בחדר אחר פוטר אפילו
48 לכתחלה אם שני החדרים הם בבית אחד כמו שיתבאר שם:

* * *

49 וכל מקום שיין שלפני הסעודה פוטר את היין שבתוך
50 הסעודה א"צ לברך לאחריו ברכה אחרונה כלל אפילו
51 שתה לפני הסעודה כשיעור לפי שנפטר הוא בברכת המזון
52 כמו היין שבתוך הסעודה ששניהם הם שתיה אחת כיון
53 שנפטרו בברכה ראשונה אחת אבל המבדיל לפני הסעודה
54 וכיון שלא לפטור היין שבתוך הסעודה או שאין בדעתו כלל
55 לשותות יין בתוך הסעודה צריך לברך לאחריו ברכה אחרונה
56 לפני הסעודה אם שתה כשיעור (ואם שכח ולא בירך לפני
57 הסעודה ונזכר קודם ברכת המזון צריך לברך מיד מעין ג')
58 ואם לא נזכר עד לאחר ברכת המזון א"צ לברך שברכת
59 המזון פוטרת מעין ג' על היין בדיעבד כמו שיתבאר.

60 במה דברים אמורים ביין הבדלה שאינו אלא למצוה אבל
61 השותה יין לפני הסעודה בחול א"צ לברך אחריו אפילו אין
62 בדעתו כלל לשותות יין בתוך הסעודה לפי שיין שלפני
63 הסעודה בא לפתוח בני מעיים להמשיך אדם לתאוות אכילה
64 ומכלל הסעודה הוא לכן נפטר בברכת המזון כשאר דברים
65 הבאים מחמת הסעודה והוא הדין ליי"ש.

66 אבל השותה (ז) שאר משקין לפני הסעודה בחול צריך
67 לברך אחריהם ואפילו דעתו לשותות ג"כ בתוך הסעודה כיון
68 שאינו פוטר בברכת המשקין שלפני הסעודה את המשקין
69 שבתוך הסעודה מברכה ראשונה שהרי שאר משקין שבתוך
70 הסעודה א"צ ברכה כלל (ואם שכח ולא בירך ונזכר אפילו
71 אחר ברכת המזון צריך לברך שברכת המזון אינה פוטרת
72 בורא נפשות רבות אפילו בדיעבד):

* * *

73 ז במה דברים אמורים כשאין לו כוס לברכת המזון אבל
74 אם דעתו לברך ברכת המזון על הכוס א"צ לברך כלל
75 ברכה אחרונה על המשקין שלפני הסעודה אפילו לכתחלה
76 לפי שנפטרים בברכה אחרונה שיברך אחר הכוס של ברכת
77 המזון.

78 ומכל מקום ישתה פחות מרביעית לפני הסעודה ובוזה
79 יסתלק מן הספק ואם שתה רביעית יהיה לו כוס לברכת
80 המזון לברך אחריו ברכה אחרונה לפטור משקין ששתה
81 לפני הסעודה אם רוצה להסתלק מספק סברת המצריכים
82 ברכה למשקין כמו שנתבאר שלפי דבריהם א"צ לברך אחר
83 משקין שלפני הסעודה כיון שהם פוטרים את המשקין
84 שבתוך הסעודה מברכה ראשונה:

85 ח וכל זה בחול אבל בשבת ויום טוב שמקדש על הכוס
86 א"צ לברך אחריו לדברי הכל אפילו הוא של שאר
87 משקין לפי שהוא שיין לסעודה שאין קידוש אלא במקום
88 סעודה ולכן נפטר בברכת המזון כמו יין שלפני הסעודה
89 שהוא בא מחמת הסעודה.

90 ואינו דומה לדברים הבאים מחמת הסעודה לאחר הסעודה
91 קודם ברכת המזון כמו שהיו רגילים בימיהם אחר גמר

דברים הבאים מחמת הסעודה בשעה שדעתם על הפת ואין
ידיהם מסולקות הימנה אע"פ שעדיין לא התחילו בה הם
טפלים אליה להפטר בברכתה מברכה אחרונה.
אבל לא מברכה ראשונה (ח) שלא ליהנות מהעולם הזה
בלא ברכה בתחלה כמו שיתבאר שם:

חלק א' סימן קעד דין ברכת היין בסעודה:

הסעודה למשוך ידיהם מן הפת ולקבוע לאכילת פירות
ולשתיה וכל דבר שמביאים אז לפנייהם אפילו דברים הבאים
מחמת הסעודה כגון מיני לפתן ומיני ירקות שנאכלים למזון
ולשובע ולא לקנוח ולתענוג ואף על פי כן טעונים גם ברכה
אחרונה ואינן נפטרים בברכת המזון הואיל ולא באו בתוך
עיקר הסעודה כמו שיתבאר בסי' קע"ז לפי שכל מה שבא
לאחר שכבר סילקו ידיהם מן הפת אינו נחשב טפל לפת
להפטר עמה בברכותיה שהן המוציא וברכת המזון אבל

לוקוטי תורה' פרשת צו – הפרשה החסידית

ביאור הנ"ל

והנה איתא ב"גלגולים" פרק י"ט, שאדם הראשון
קודם החטא היה לו נשמה לנשמה מאצילות כו'. ועיין שם
פרק א'. והיינו בחינת אצילות שבאצילות. והוא ענין
"אדם בארץ אצילות דלעילא" הנזכר בזהר חלק ב', ריש
פרשת משפטים דף צ"ד סוף עמוד ב': "זכה יתיר – יהבין ליה
הוי' בשלימו כו', דאיהו אדם בארץ אצילות דלעילא וכו',
ועליה אתמר (בראשית א, כח): 'ורדו בגגת הים' כו'¹⁰.
וכן איתא עוד ברעיא מהימנא, בהשקטות שבזהר סוף
חלק א', סימן נ' גפי משה: "מ"ה דינך – צלותא דשבת,
דאתמר ביה¹¹ 'ורדו בגגת הים ובעוף השמים' כו'".
והיינו, כי מ"ה הוא בחינת "אדם בארץ אצילות
דלעילא", וכמו שכתוב¹²: "מלגאו איהו שם מ"ה דאיהו
ארח אצילות".
וג' המדרגות שבתחלה הם ב"ע דאצילות. כי בת וכן
הם נפש ורוח דאצילות מוזני דאצילות, ו"נשמתא
מסטרא דאבא-ואימא" היינו נשמה דאצילות שנמשך
מיחוד אבא-ואימא, והוא ענין "נוני ימא" הנ"ל.

(ד).

9. ועיין בעין חיים שער מ"א פרק ז', ובהרמ"ז ריש פרשת קרח, בזה
קע"ו עמוד ב', בדבור המותחיל "חסר יד".

10. (זכה יותר – נותנים לו הנחה בשלמות והאזניות – י"ד ה"א וא"ו ה"א),
שהוא אדם בארץ אצילות שלמעלה... ועליו נאמר.

לשון הזה: "זכה יתיר, יהבין ליה נפשא בארץ אצילות, מסטרא דבת יחידה,
ואתקריאת איהי בת מלך. זכה יתיר, יהבין ליה רוחא דאצילות. מסטרא
דעמודא דאמצעיתא, ואקרי בן לקודשא בריך הוא. הקד הוא דכתיב בנים אתם
לוי' אלוקים. זכה יתיר, יהבין ליה נשמתא, מסטרא דאבא ואימא. הקד הוא
דכתיב, ויפח באפיו נשמת חיים. מאי חיים. אלא אינון י"ה, דעליהו אתמר, כל
הנשמה תהיל י"ה, ואשתלים ביה ידו".

11. ("שלף תפלת השבת, שנאמר ב").

12. (מבפנים הוא שם מ"ה שהוא דרך אצילות. תקוני זהר בהקדמה, "פתח
אלהיו" י, א).

1. ביאור מעט על פסוק "ואכלתם אכול כו'":

2. להבין איך "נוני ימא"², שהם הנשמות שנמשכו
מיחוד אבא-ואימא דאצילות – איך יחשבו לבחינת
בהמות נגד נשמות החדשות דלעיתיד?

5. והענין, כמבואר במקום אחר, בביאור על פסוק "ואלה
המשפטים" (תורה אור עד, ג ואילך), בענין פירוש "וורעתי את
בית ישראל [..] ורע אדם ורע בהמה" (וימיה לא, כו): בהמה
בגימטריא ב"ץ – נשמות דבריא; אדם – מ"ה –
נשמות דאצילות. כי אצילות הוא בחינת אדם – "אדמה
לעליון"⁵ (ישעיה יד, יד), שאינו – רק מהעלם אל הגילוי;
אצילות הוא מלשון "ויאצל" (בהעלותך יא, כח) כו', מה שאין
כן בבריא – התחדשות יש מאין.⁶

13. והנה באצילות עצמו יש גם כן ד' בחינות – אצילות,
בריא, יצירה, עשיה, כמבואר לקמן ב"ביאור על פסוק מי מנה
כו' רובע ישראל"⁷. והיינו: בחינת נפש רוח נשמה דאצילות
הם ב"ע דאצילות⁸, והם: בינה, ו"א ומלכות; וזוהי יחידה
נקראו אצילות שבאצילות⁹.

1. (הביאור כנראה מהצמח צדק).

2. (דגי הים).

3. (נסמן לעיל ויקרא ג, ב).

4. (ראה פרדס שער ערכי הביניים בערכו. עין חיים שער התקון פרק י. ובכמה
מקומות)

5. (ש"ל ג, א. תורה שבכתב וישב סוף הדרוש "צאן יוסף". ובכמה מקומות.
ספר עשרה מאמרות מאמר "אם כל חי" חלק ב פרק לג. ועוד).

6. (ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "ביאו לבוש מלכות", בדבור
המותחיל "להבין ההפך": "היינו בבחינת הקו והחוט כו' ושהיה על פי
צמצום ומקום פניו, שהוא הסתלקות בחינת איך סוף – שלא להיות בגלוי בחינת
איך סוף אלא בחינת גבול ומדה, והיא ראשית הגילוי בהקמה כו'", עיין
שם (תורה אור מגילת אסתר, צב, ג).

7. (לקמן בלק סט, ג).

8. ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "ועתה יגדל נא" (לקמן שלח לט.

גם כן נוגי ימא. וכוה יש לפרש מה שכתוב בזהר חלק
א' דף ע"א על פסוק (נח ט, ב) "ובכל דגי הים בידכם נתנו"
– "ואפילו נוגי ימא", דקשה, מהו "ואפילו" – דהא "דגי
הים" היינו נוגי ימא! אלא ודאי דרוצה לומר, דקאי
אפילו נוגי ימא העליונים, היינו המלאכים כו.
אך שייכות בחינת מ"ה דמשה ל"צלותא דשבת: כי
מ"ה – בחינת ביטול, וזהו ענין "צלותא דשבת" – בחינת
אצילות כו¹⁶.
והנה מבואר על פסוק (שיר השירים ב, יד) "יונתני" (לקמן שיר
השירים יז, א ואילך), בענין "ולכי לך": שמקור ושרש נשמות
ישראל הוא מבחינת "מחשבה הקדומה" כו, חכמה וכתר
עליון כו, רק שזהו בבחינת מקיף ונקרא "מזליהו"¹⁸; ועל
ידי התפלה הוא בחינת "קומי לך" – לשרשה. ועיקר
עלייה זו – בשבת; וזהו ענין ה"נשמה יתירה"¹⁹ כו; ולכן
"מ"ה דידך צלותא דשבת, דאתמר ביה וירדו" כו. וכמו
שנתבאר שם (יט, ב"א), שעל ידי זה נקרא "קדש ישראל כו
ראשית תבואתה" (ירמיה ב, ג), שהם מקור ויסוד אפילו
לבחינת התורה כו.
ובזה יובן מה שכתוב בזהר פרשת בא דף ל"ד עמוד א'
על פסוק (וארא ז, כו) "בא אל פרעה" כו²⁰: "לגבי תנינא
חדא כו, ומשה דחיל מיניה כו".
כי הנה "את זה לעומת זה עשה האלקים" (קהלת ז, יד):
שכמו שיש לויתן ונוגי ימא בקדושה – כן יש גם כן בצד
הטומאה. ועל זה נאמר (ישעיה כו, א): "לויתן נחש בריח
כו"²¹; וכן נוגי ימא. וכמו שכתוב בזהר שם, וב"פרדס"
שער כ"ה פרק ה'.
אלא ד"זה לעומת זה" היינו הפך ממש, כי לויתן ונוגי
ימא דקדושה הם בתכלית הביטול במקורם באין סוף
ברוך הוא²², מה שאין כן בלויתן דקליפה כתיב (חזקאל כט,
א): "התנים הגדול כו אשר אמר לי יאורי כו", שאדרבה
הוא יש ודבר נפרד²³.
והנה במשה כתיב (שמות ב, י): "מן המים משיתיהו", כי

וכן פירש ב"אשל אברהם" פרשת חיי שרה. וכן
משמע בהדיא הפירוש ב"עין חיים" שער מ"נ ומ"ד דרוש ד',
אף על פי שהרמ"ז וה"מקדש מלך" פירשו בענין אחר.
וזהו מה שנתבאר פרשת בראשית, בדבור המתחיל
"הן האדם היה כאחד ממנו"¹³, שאדם הראשון היה
הגבה למעלה גם מרבי שמעון בר יוחאי – בערך אחר
ממש כו, כי הרי אפילו הנשמות הגבוהות מאד, שמיחוד
אבא ואימא דאצילות, שזהו נשמה דאצילות – הוא
בערך הבריאה לגבי אצילות ממש נגד נשמת אדם
הראשון כו¹⁴.
וזהו שכתוב ברבות בראשית פרשה כ"א, בפירוש "הן
האדם היה כאחד ממנו" – "ביחודו של עולם, שנאמר
(ואתחנן ו): "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".
והנה במה שאמר הזהר: "ועליה אתמר וירדו בדת
הים ובעוף השמים ובכל חיה" כו, פירש הרמ"ז לשטתו
– שכן נר"ן דבי"ע, אך לפי הנ"ל יש לומר דהיינו
נר"ן דאצילות. כי "דת הים" היינו "נוגי ימא", שכן
נשמה דאצילות ממש, ו"עוף" הוא מבחינת רוח
דאצילות כו. ואף על פי כן, מאחר שכן בי"ע דאצילות,
לכן באדם הראשון שהיה מאצילות שבאצילות נאמר
וירדו בדת הים כו, דרוצה לומר שיוריד וימשיך החיות
בבי"ע דאצילות ובבי"ע ממש, כי הוא דייקא בחינת
אדם ממש – אדמה לעליון, לפי שהוא מבחינת
אצילות כו.
וזהו שכתוב גם כן גבי משה "מ"ה דידך כו": כי משה
זכה לחיה, שלמעלה מבחינת נשמה דאצילות, והוא גם
כן מבחינת אצילות שבאצילות, לפי מה שכתב הרמ"ז
פרשת בא ב"דף מ', "שזכה לחיה מפנימיות ארץ כו,
המושפע לאבא כו" – וזהו ענין מ"ה דמשה. וכמו
שנתבאר לעיל¹⁵ בביאור על פסוק "יונתני", ד"שם מ"ה
דאיהו ארח אצילות" הוא מבחינת כתר כו, ולכן נאמר
בו "וירדו בדת הים כו" כנ"ל.
או יש לומר, דקאי על מלאכים דאצילות, שנקראים

13. (בראשית ג, כב, תורה אור ו, א, וראה בנסמן שם).

14. (וענין בזהר תרומה דף קס"ז עמוד ב').

15. (נרדס לקמן שיר השירים ב, ב).

16. וענין מה שנתבאר על פסוק "את שבתתי תשמרו", בענין
שבת-עילאה, בחינת "כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא"
(בראשית ב, ג), דהיינו למעלה מעלה מבחינת בריאה
שבאצילות כו, ענין שם (לקמן בהר מב, ג).

17. (שיר השירים ב, י: "קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך").

18. (ראה מגילה ג, א, וראה גם לקמן טו ב – יז, א).

19. (ביצה טו, א).

20. ("מה כתיב בא אל פרעה" – לך אל פרעה' מבני ליהו מאי בא? אלא,
דעיל ליה קדשא בריהווא, אדרין כתר אדרין לגבי תנינא חדא עלאה תקיפא,
דכמה דרגין משתלשלין מניה. ומאן איהו קרא דהיתנין הגדול, ומשה דחיל
מניה").

21. (ובפירוש רש"י "הוא מצרים". בשמות רבה פרשה ג, יב: "פרעה שנקרא
נחש, שנאמר (חזקאל כט, א): 'התנים הגדול, ואומר: על לויתן נחש בריח', לפי
שהיה נושר את ישראל").

22. וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אז ישיר משה ובני
ישראל", בפ'שט בשלח (תורה אור טב, א, ב).

23. וענין בקרמ"ז פרשת יתרו, דף ס"ח עמוד ב', בענין "פנו מדן".

הגבוהות והעצומות דעתה – בחינת "גוני ימא", ששרשם
מבריאה העליון, וכמו שכתוב בתיקוני זהר בסופו²⁹:
אדם דבריאה דאיהו ים, ואדם דיצירה – שור כו' –
יתעלו על ידי נשמות החדשות שיתגלו לעתיד במהרה
במינו אמן³⁰.
ועוד יובן ענין גילוי נשמות חדשות שמבחינת סובב
כל עלמין שיתגלו לעתיד לבא – ממה שנתבאר בפרשת
ויצא (תורה אור בא, ד), סוף דבור המתחיל "ושבתי בשלום
אל בית אבי והיה הויה לי לאלקים כו'", עיין שם.
והענין: כי שרש הנשמות נמשכים משם הויה³¹, רק
שנמשכו אחר כך על ידי שם אלקים לירד ולהתלבש
בגוף³². אכן לעתיד, שאמר יעקב ששם הויה יהיה רק
בבחינת שם אלקים לגבי גילוי עצמות אור אינסוף
ברוך הוא שיתגלה אז – והינינו: דכמו שם אלקים הוא
מגן ונרתק שבו ועל ידו נמשך שם הויה³³, וזהו "כי הויה
הוא האלקים" (ואתחנן ד, לה) – כך לעתיד יהיה הגילוי
מעצמות אור אינסוף ברוך הוא על ידי שם הויה,
שיהיה בבחינת שם אלקים לגבי גילוי ההוא מעצמות
אור אינסוף כו'.

וזהו ענין הנשמות החדשות שיומשכו אז מאור
אינסוף הסובב כל עלמין, רק שיומשכו על ידי בחינת
אלקים דלעתיד שהוא שם הויה כו'.

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אני ה' אלקיכם"
דפרשת ציצית, בענין מה שכתוב שני פעמים "כי אם ישראל
יהיה שמך" בפרשת וישלח: הא' – על ידי המלאך (שם ל"ב,
כ"ט³⁴), והב' – על ידי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו (שם
ל"ה, יו"ד³⁵). ואפשר לומר, שזה נגד ב' בחינות נשמות
הנ"ל – דעתה, ודלעתיד כו', ועיין שם:

משה הוא "מבית לוי" (שמות ב, א) – בבחינת לויתן
דקדושה²⁴. אף נתעלה יותר להיות בבחינת ומדרגת
אדם בארץ אצילות דלעילא, שעל זה נאמר "ורדו
בדגת הים" כו'. אף משה היה עניו "מכל האדם" (בהעלותך
יב, ג), והחזיק את עצמו רק בבחינת עצם מדרגתו ד"מן
המים משיתיהו". ועל כן הוה דחיל לבא לפרעה שנקרא
"התנים הגדול", מאחר ד"זה לעומת זה" עשה הוא
מלחמה, אבל הקדוש ברוך הוא אמר לו "בא אל
פרעה", כי משה אתמר ביה "ורדו בדגת הים" כו'²⁵.
והנה על פי זה יובן גם כן ענין סעודת לויתן ושור הבר²⁶
דלעתיד:

כי הנה גם לפירוש הרמ"ז ד"ורדו בדגת הים כו'" קאי
על ב"ע או על המלאכים דאצילות, מכל מקום, לגבי
הנשמות החדשות שיתגלו לעתיד מבחינת סובב כל
עלמין, יש לומר פירוש "ורדו בדגת הים כו'", דקאי על
נשמות עליונות דאצילות הנקראים גוני ימא, שיצטרכו
להתעלות על ידי הנשמות שיתגלו לעתיד, וזהו ענין
סעודת לויתן כנ"ל.

ואף על גב דאיתא ב"שערי קדושה" חלק ג', דהנשמות
דעבשיו שרשן גם כן מא"ק, עיין שם בענין יחידה שהיא
מא"ק כו',

אף הנה מבואר ב"עץ חיים"²⁷: דא"ק נקרא אדם
דבריאה, ועקודים נקרא אדם דיצירה, וכללות
האצילות נקרא אדם דעשייה שעל זה נאמר "כולם
בחכמה עשית" (תהלים קד, כד), ובבחינת אצילות אינו אלא
בחינת אור אינסוף כו'²⁸.

ולכן לעתיד לבא, שיהיה גילוי אור אינסוף הסובב
כל עלמין, בבחינת אצילות העליון, לכן גם נשמות

32. (ועיין זהר חלק ג' ריש פרשת במדבר. ומה שנתבאר על פסוק "מה טובו" (לקוטי תורה בלק עג, ב).

33. (כי הנה כתיב "כי שמש ומגן ה' אלקים" (תהלים פד, יב) שקמו שהמגן הוא נרתק להשמש ומכסה ומסתיר על אור השמש, כמו כן שם אלקים הוא בבחינת נרתק לשם ה' ומכסה ומסתיר עליו להיות נכראים בעלי גבול ונפרדים בפני עצמם, מה שאין כן שם ה' הוא בבחינת המשכת אור ה' למטה כו'. – תורה אור שם. ראה באריכות תנא, שער היחוד והאמונה פרק ד).

34. (לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלקים).

35. (ויאמר לו אלקים: שמך יעקב, לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך).

36. (לקמן שלח מט, ב בהנהגה: "פעם הראשון שנאמר לו על ידי המלאך (וישלח ל"ב, כ"ט) – וזהו המבוקש ענין גילוי שם ה', שזהו בבחינת "כי שרית עם אלקים", וזהו הגילוי שהיה בהר סיני. ופעם שני שנאמר לו מהקדוש ברוך הוא בעצמו: "כי אם ישראל יהיה שמך" (שם ל"ה, יד) – וזהו המבוקש גילוי בחינה גבוה יותר. כנודע שיש ב' שמות ה' ור"פסיק טעמא בינייהו כו', ושם ה' דלעילא וזהו ענין "שמו הגדול", יאה שמייה רבא מברך כו', וזהו הגילוי שיהיה לעתיד לבא במהרה במינו אמן).

24. וכמו שכתוב בזהר פרשת שמות דף י"א סוף עמוד ב'. וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "וללכן שתי בנות כו'" (תורה אור כג, א"ב).

25. (ועיין בתיקוני זהר ריש תקון ע').

26. (בבא בתרא עה, א. ויקרא רבה יג, א).

27. (שער א ענף ד. שער ד ענף ב. ובכמה מקומות. ראה מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים חלק א בתחילתו ושם נסקן).

28. (ועיין מה שנתבאר מזה בבאור על פסוק "מוציאיהם למסעיהם" בפ' שות מסעי (לקמן מסעי צב, א).

29. (תקן ע דף קלג, סוף עמוד א: "אדם דבריאה דאיהו קדמון לכל קדומים ועבד שרשטון, דאיתן אורחין ושבילין דימא דאורייתא. . . אדם דיצירה רכיב בשור").

30. (ועיין מענין "נשמות החדשות" ב"ספר הגלגולים" פרק ז).

31. וכמו שנתבאר בדבור המתחיל "ראה אנכי נתן" (לקמן פרשת ראה ית, א). ובדבור המתחיל "ולא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם כו'" (לקמן תצא לח, א).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

14 כקב הזרוע שמוציא כמה כורים כו' אז אמר בא יבא
15 ברנה דוקא נושא אלומותיו מפני שהיה בו ספק והיה
16 בו יגיעה רבה וכו"ל. וכך הוא ענין עמל תורה שמברר
17 ביוררים דק"נ שעמל זה ביגיעה ולא נודע מה יהא
18 בסופו ע"כ כשברר הכל ויהי' ברכה מרובה על עיקר
19 אור הזרוע בא יבא ברנה וכמשלי' הנ"ל בעוסק במו"מ
20 כשירויח הרבה או כשיבא במלחמה או בהצלה מ"ן כו'
21 שנופל אז בזה ל' רינה. וזהו ההפרש בין שמחה לרנה
22 דהרנה הוא ברמשא לערב דוקא והוא בענין העבודה
23 ועמל תורה כל היום בחסד אל שנמשך בתומ"צ כל
24 היום כו' כשנשלם לערב אז כתיב ותקם בעוד לילה פי'
25 בעוד שהתחיל הלילה תיכף אחר כלות אור היום ותתן
26 טרף ממה שנתברר כל היום כו' וד"ל:

בראשית ברא כו'. יהי רקיע בתוך המים

1 (יז) ועדכ"ז יובן למעלה ענין הרינה שהוא רק
2 בהתחדשות טוב הדבר שהיה בו ספק
3 ודאגה תחלה כשיצליח ויעשה פרי זהו סיבת הרינה
4 כו'. והענין הוא למעלה בירידת אור דח"ע וח"ת
5 דתורה שהיו למעלה וירדו למטה כ"כ בהתלבשות
6 בתומ"צ לברר לק"נ שמעורב טו"ר שע"ז אמר ילך
7 ובכה נושא משך הזרע מפני שנמשל לזריעה בארץ כמו
8 זרע צדקות כו' שאור זרוע לצדי"ע לבא למטה בענין
9 גשמי כו' ואינו ידוע אם יוצלח לברר לעה"ד לאהפכא
10 חשוכא לנהורא כו' בסו"מ וע"ט ע"י צדיק אם לא אך
11 לאחר שיצליח אור הזרוע דח"ע וח"ת במעשה המצות
12 למטה לברר ולתקן עה"ד טו"ר כו' ה"ז כמו הקצירה
13 שתצלח להיות בתוס' מרובה על העיקר ק' פעמים כו'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיו

4 החטא, והידידי, ובקשת מחילה, כמו שכתוב באגרת
5 התשובה פרק א' בשם הרמב"ם וסמ"ג.
6 וצריך לבאר שורש ענין ב' דברים אלו שהם:

1 לְהַתְּוֹדוֹת¹ עַל הָעוֹנוֹת עִם הַתְּשׁוּבָה, שְׁנֵאמָר:
2 "וְהִתְוֹדוּ אֶת חַטֹּאתֵיכֶם אֲשֶׁר עָשׂוּ"². (שם"ד)
3 ופירושו: שְׁעִיקָר מִצְוֹת תְּשׁוּבָה מִן הַתּוֹרָה הִיא עֲזִיבָת

שער התשובה והתפלה ג' חלקים, דרושי שבת שובה ועוד.

ידידי ותשובה משמע לכאורה שגם התשובה נמנה במנין המצות. עיין שם.
וברשימת מנין המצות להצמח צדק שנדפסה בסוף ספר פסקי דינים שלו מצוה
45 – "תשובה". ולהעיר ממאמרי אדמו"ר האמצעי דברים חלק א עמוד שלה.

2. נשא ה.ז.

3. וזה לשונו שם: "מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד... דהיינו
שיגמור בלבד כל שלם לכל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו יתברך ולא
יעבור עוד מצות המלך חס ושלום, הן במצות עשה הן במצות לא תעשה...
ולא כדעת ההמון שהתשובה היא התענית... ולכן לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג
שום תענית כלל במצות התשובה, אף בכריתות ומיתות בית דין, רק הידידי
ובקשת מחילה, כמו שכתוב בתורה 'והתודו את חטאתם'. וראו לקוטי שיחות
חלק י"ז עמוד 193 ואילך. (נדפס בלשון הקדש ב"שיעורים בספר התניא"
ביאורים לאגרת התשובה פרק א).

בלקוטי שיחות שם עמוד 194 בשולי הגליון: "ב"בקשת מחילה" לכאורה כוונתו
רק להרמב"ם (בספר המצות) ולא להסמ"ג, שח"ר בסמ"ג (מצות עשה טו) לא
נוכר (בפירוש) בקשת מחילה". וראה הערה 5.

1. מצות ידידי ותשובה: מבואר ענינה במקומות רבו מלספור: אגרת התשובה,
מלכד הנ"ל, לדוגמא:

תשובה עשירית רצון וגם ידידי: לקוטי תורה ביאור "כי תצא".

תשובה ומצות שם פרשת נצבים דבור המתחיל "כי המצוה הזאת".

ודונות נכונות: לקמן ביאור לדבור המתחיל "אחרי ה' אלקיכם".

תשובה בעולם הזה ודוגמא לקמן שרש מצות התפלה פרק מד ואילך. לקוטי תורה
ריש פרשת פנחס (נוכח כאן סעיף ד'). סידור דבור המתחיל "את קרבני לחמי".
– הערת כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות.

*

פרקים א"ב מיוסדים, כנראה, על מאמר אדמו"ר הנקן דבור המתחיל "כי
המצוה הזאת" תס"ה וביאורו ("ביאור שני"). המאמר נדפס בלקוטי תורה
נצבים מה, ב; ובנוסף אחר במאמרי אדמו"ר הנקן תס"ה חלק ב עמוד תתנו.
הביאור נדפס במאמרי אדמו"ר הנקן שם עמוד תתקלה.

נתבאר בארוכה בספר המאמרים תרל"ח עמוד שא. וראה גם אור התורה
נצבים עמוד ארכט ואילך. ספר המאמרים תרכ"ו עמוד רמב ואילך. דבור
המתחיל "כי המצוה הזאת" תשכ"ח.

בלקוטי שיחות חלק ל"ח עמוד 22 הערה 34: "ובספר המצות להצמח צדק מצות

שאת על מה שנקצב להם על ידי "קו המדה" ¹⁵ מבחינת
 "אחרונים דאחרונים" בלבד. כי הוא ממשיך להם
 מפנימיות השפע המלוכש בכלים דיו"ד ספירות, וגדול
 עונו מאד.
 וכמו שכתוב באגרת התשובה פרק ז', שזהו סוד
 "מלך אסור ברהיטים" ¹⁶, ואין לה עלבון גדול מזה ¹⁷, ולכן
 נקרא הקדוש ברוך הוא "מלך עלוב" ¹⁸; וזהו סוד הפגם:
 "אם פגמתי באות יו"ד . . אם פגמתי באות ה" ¹⁹.
 וכמו שכתוב "ונוקב שם הוי" ²⁰, שנוקב חסד ושלום
 הכלים דיו"ד ספירות ומוציא האור שבתוכן לחיצונים –
 בנוקב אבר שיוצא דם, ה' ישמרנו.
 ובכדי לתקן זה ציננו השם יתברך ברוב רחמי במצות
 התשובה, ש"מביאה רפואה לעולם" ²¹ ומשלמת הפגמים
 הנ"ל.
 והנה מילוי ²² חסרונות הנ"ל הם ב' דברים בכלל:
 א' – למלאות הפגמים והחסרונות במיעוט המשכות
 אור אין-סוף ברוך הוא ביו"ד ספירות כנ"ל.
 ב' – להעביר יניקת החיצונים.
 אף העברת יניקת החיצונים גופא הם ב' ענינים: א'.
 שלא ינקו עוד ביותר. ב'. להעביר מה שעשה כבר.
 והנה ב' חלוקות ראשונות הוא על ידי המשכת אור
 אין-סוף מלמעלה בבחינת מקיף, שה"מקיף מסמא עיני
 החיצונים" ²³ שלא ינקו עוד, וגם הוא ממלא כל הפגמים.
 כי "איהו שלימא דכולהו" ²⁴, וכולא קמיה כטפה

א': עזיבת החטא על להבא, ובכלל זה החרטה על
 העבר (כמו שכתב הרמב"ם פרק ב' מהלכות תשובה הלכה
 ב" ²⁵) הנקראת תשובה.
 ב': הידיו ²⁶, הנקרא "בקשת מחילה" (כדאיתא ברמב"ם
 פרק א') – מה ענינם, שבוה יכופר לו על הפגמים שעשה.
 הנה המצות נקראים "מצות הוי" ²⁷, לפי שכל ענינם
 הוא המשכות וגילוי אור אין-סוף בשם הוי". כי אור
 אין-סוף ברוך הוא מצד עצמו הוא "לאו מכל אינון
 מדות כלל" ²⁸, ולהיות נקרא "חכים בחכמה" ו"מבין
 בבינה" ²⁹, שהם י"ה דהוי, וכן להיות חסיד בחסד וגבור
 בגבורה כו', שזהו סוד ו"ה – הוא על ידי מעשה המצות;
 באתערותא דלתתא – אתערותא דלעילא ³⁰, "אהבה
 דחקת" ³¹ להיות מתצמצם במדות אלו כדי להאיר
 ולהחיות העולמות. ויש מהמצות שתלויים ביו"ד ויש
 בה'. וכמו שכתוב בזהר: "כענבין דתליין באתכלא" ³².
 ולכן נקראים "איברים דמלכא" ³³, שעשר ספירות
 הנ"ל הם כמו גוף לגבי האור המתלבש בתוכן מאין-סוף
 ברוך הוא על ידי המצות.
 וזהו סוד ³⁴ "תמים תהיה עם הוי" ³⁵ – להמשיך רמ"ח
 איברים וציור קומה.
 אך ³⁶ אם חטא על הנפש בביטול מצות עשה או
 בעברו על לא תעשה, הרי עושה מום. כי ממעט
 המשכת החיות באותו מדה וספירה, וגם ממשיך
 מהחיות שבתוכן תוספת יניקה לעמקי הקליפות ביותר

4. וזה לשונו: ומה היא התשובה? הוא שיעזוב החוטא חטאו, ויסירו ממנו שבתא, ויגמור בלבו שלא יעשה עוד, שנאמר: "עזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו" (ישעיה נה, ז). וכן יתנחם על שעבר, שנאמר: "כי אחרי שובי נחמתי" (ירמיה לא, יח).
 5. תידי הנקרא בקשת מחילה כדאיתא ברמב"ם פרק א' "וצריך עיון קצת שהרי ברמב"ם שם לא נזכר בקשת מחילה, ואולי הכוונה לי"א השם" שברמב"ם (ועל דרך זה בסמ"ג שם). ולהעיר ממנחת חינוך שם (על דבר אמירת "אנא השם"). – לקוטי שיחות חלק י"ז עמוד 194 הערה בשולי העמוד.
 6. ביאור ענין וידי בפה – ראה ספר המאמרים תקע"ע עמוד קעו.
 7. "כמו שכתוב (שלח טו, לו): וזכרתם את מצות הוי, וכיוצא בזה בהרבה מקומות" – מאמרי אדמו"ר הזקן תס"ה שם.
 8. הוא אינו מכל המידות הללו כלל. תקוני זהר בהקדמה "פתח אליהו" ז, ב.
 9. ראה זהר חלק א פה, א. קסד, א. ועוד.
 10. לשון חז"ל בבא מציצא פה, א. (וראה גם תניא פרק מט).
 11. כענבים התלון באשכול. תקוני זהר בהקדמה (ב, א). שם סוף תקון מא (פא, ב).
 12. אברי המלך. תקוני זהר תקון ל (עד, סוף עמוד א).
 13. וזהו סוד תמידי תמידי בלקוטי תורה נצבים מה, ג. מציין לזה: "ענין בזהר פרשת שלח דף קסו, א. קס"ג, ב'. וברע"א מהימנא פרשת פנחס דף רל, סוף עמוד א".

13. שופטים יח, יג.

14. בהבא להלן ראה לקוטי שיחות חלק ל"ט עמוד 153 הערה 10.

15. ראה באריכות ספר המאמרים תס"ג עמוד תקפו ואילך. וראה לעיל מצות קידוש ה', ואיסור חילול ה'.

16. שיר השירים ז, ו.

17. "ראשית חכמה שער היראה סוף פרק י בשם "מורי" היינו הרמ"ק – הוצא בשל"ה שער האותיות מערכת הלל, ובספר משנת חכמים לרבי משה חאגיז סימן קע"ג. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בשעריים בספר התניא.

18. פרקי חכילות רבתי פרק יח, ד.

19. בירידי קריאת שמע שעל המטה.

20. כלשון יהיה רצון שאומרים על פי הארז"ל בקריאת שמע שעל המטה.

21. אמור כד, טו.

22. יומא פו, א: "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם". וראה ספר המאמרים קונטרסים חלק א' עמוד 472.

23. מילי התסורנות ב' דברים בנל: ראה ספר המאמרים תס"ה עמוד תתקלו. תרכ"ו עמוד רמה ואילך.

24. שפתיים מסמא פרי עץ חיים שער קריאת ספר תורה פרק ו'. עץ חיים שער דרדשי אבי"ע (שער מב) פרק י"ג.

25. כי הוא שלמות הכל. ראה תקוני זהר בהקדמה "פתח אליהו" יז, ב.

וְזָהוּ עַל יְדֵי הַחֲרָטָה עִם הַיָּדוּי. כִּי הִנֵּה עַל יְדֵי הַחֲרָטָה,²⁸
שֶׁהוּא עֲקִירַת הָרָצוֹן מִן הַחֲטָא, בְּזֶה מוֹצִיא הַנֶּפֶשׁ מִן
הַקְּלִיפָה; שְׁתוּלְדָתָהּ הִיָּה מִן הַתְּאֻהָ שְׂבָלָב, וְעַתָּה
בְּעֲקִירַת רָצוֹנוֹ וְתֻאֲוֹתוֹ הָרִי מוֹצִיא נֶפֶשׁ בְּנִ"ל. אֲךָ כְּדִי
לְמַחֲוֹת גּוּפָה – הוּא עַל יְדֵי וִידוּי דְּבָרִים³³, ד"עֲקִימַת
שְׁפָתָיו הָיָה מַעֲשֶׂה"³⁴, וּבְזֶה הוּא מְמַחֵה גּוּפָה וְהִיָּה כְּלָא
הָיָה.

(וּמִכָּפֶל מְקוֹם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָּהּ³⁵: "אִיזְהוּ
בְּעַל תְּשׁוּבָה? זֶה שֶׁבָּא דְּבַר עֲבִירָה, וּבִאֲוֹתוֹ מְקוֹם
וּבִאֲוֹתָהּ אֲשֶׁה", כִּי אִזּוּ הַמַּעֲשֶׂה שְׁעוֹשָׂה לְמַחֲוֹת גּוּף הַקְּלִיפָה
שׁוּה מִמֶּשׁ לְהַמַּעֲשֶׂה שְׁעוֹשָׂה גּוּפָה בְּעִבְרוֹ הָעֲבִירָה, וְעַתָּה
כְּשֶׁמוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ מַעֲשׂוֹת זֶה הָרִי הוֹרֵג גּוּפָה לְגַמְרִי. אֲךָ אִם
עַל פִּי כֵן, מִחֲסָדֵי הָאֵל לְהַשׁוּת מַעֲשֶׂה ד"עֲקִימַת שְׁפָתָיו"
לְמַעֲשֶׂה גָמוּר – לְמַחֲוֹת גּוּף הַקְּלִיפָה).

וְזָהוּ סוּד נְפִילַת אַפִּים, שְׁתִּיקָנוּ חו"ל לּוֹמֵר "אֲשֶׁמְנוּ,
בְּגִדְנוּ³⁶ כו" – בְּאֶל"ף בִּי"ת:

כִּי הִנֵּה עַל יְדֵי מַחֲשָׁבוֹת זְרוֹת וְהִרְהוּרִים רָעִים ש"אֵין
אָדָם נִיצוֹל מֵהֶם בְּכָל יוֹם"³⁷, וְאֵין שׁוֹם אֶחָד מֵהֶם נֶאֱבָד,
וּמִזֶּה יֵשׁ לְאָדָם כֹּף הַקְּלִעָה³⁸, שֶׁהַמַּחֲשָׁבוֹת מְקִיפִים נֶפֶשׁוֹ
בְּצִאָתוֹ מִן הַגּוּף לְהִיּוֹת נִדְמָה לוֹ בְּעוֹשָׂה מַעֲנִיגֵי גִשְׁמִיִּים,
וְחוֹשֵׁב וּמִתְחַכֵּם בָּהֶם. וְזָהוּ סוּד "מְלַפֶּתוֹ כו" "³⁹;

וְלָכֵן עַל יְדֵי אֲמִירַת כ"ב אוֹתִיּוֹת הַנ"ל ד"אֲשֶׁמְנוּ,
בְּגִדְנוּ כו" "⁴⁰ הוּא מוֹחֶה גּוּף כ"ב אוֹתִיּוֹת שֶׁבְּכָל הַהִרְהוּרִים
רָעִים. אֲלָא שְׁצָרִיךְ לְהִיּוֹת עֲקִירַת הָרָצוֹן גַּם בֵּין מִכָּל
הַהִרְהוּרִים רָעִים, כְּדִי לְהוֹצִיא הַפְּנִימִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
לְעֵיל.

מצות וידוי ותשובה, פרשת נשא

מֵאוּקִיָּנוּס, כִּי רַק "הוֹדוּ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם כו" "²⁵. וְכְמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר²⁶ עַל פְּסוּק "כִּי הַמַּצֹּחַ הַזֶּה הָאֵת [..]
לֹא נִפְלְאָת הִיא מִמֶּקֶד כו" "²⁷. וְהוּא עַל יְדֵי הַתְּשׁוּבָה
וְהַחֲרָטָה – כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם פָּרֵק ב'.

אֲךָ הַחֲלֻקָּה הַג' לְהַעֲבִיר יִנִּיקַת הַחִיצוֹנִים שְׁרִיבָה
בְּמֵאֵד, הִנֵּה לְזֶה צָרִיךְ וִידוּי דְּבָרִים עִם הַחֲרָטָה.

וְהַעֲנִין:

כִּי מוֹדַעַת זֹאת, שֶׁהַקְּלִיפּוֹת יֵשׁ לָהֶם גַּם בֵּין אֹר וְכָלִי,
נֶפֶשׁ וְגוּף. וְהַתְּהוּוֹתָם – עַל יְדֵי חֲטָא הוּא, כִּי עַל יְדֵי
הַתְּאֻהָ מִתְּהוּהָ הַנֶּפֶשׁ הִרְעָה רַחֲמָנָא לְצֻלָּן, וְעַל יְדֵי
הַמַּעֲשֶׂה מִתְּהוּהָ הַגּוּף:

הֵן אִם הַמַּעֲשֶׂה הִיא בְּמַחֲשָׁבָה, כְּמוֹ הַהִרְהוּרִים רָעִים,
הִנֵּה מִקְּהֻלּוֹת מִתְּהוּהָ הַגּוּף שֶׁל הַקְּלִיפָה הַנ"ל, וּמִן
הַתְּאֻהָ מִתְּהוּהָ הַנֶּפֶשׁ; וְכֵן אִם הוּא דִּיבּוּר, כְּמוֹ לְשׁוֹן
הָרַע, וּרְכִילוּת, וְשִׁבּוּעַת שָׁוְא וְשִׁקָּר וְכוּצָא; וְכָל שֶׁכֵּן
בְּמַעֲשֶׂה, שְׁמִינָה מִתְּהוּהָ הַגּוּף שֶׁל הַקְּלִיפָה, וּמִן הַתְּאֻהָ
שֶׁבְּלָב נּוֹצֵר הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַקְּלִיפָה.

וְכָל זֶה הוּא לְפִי שֶׁהָאָדָם מוֹשֵׁרֵשׁ לְמַעֲלָה בְּעֵשֶׂר
סְפִירוֹת דְּקְדוּשָׁה, וְעַל יְדֵי כֵן, עַל יְדֵי הַתְּאֻהָ וְהַמַּעֲשֶׂה
שֶׁלוֹ מִמִּשְׁרֵי לָהֶם נֶפֶשׁ וְגוּף מִיִּנְיָקָה שְׁמִינָה ד סְפִירוֹת כְּמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל.

וְהִנֵּה זֶהוּ סוּד "וְחֲטָאֵי נִגְדֵי תְּמִיד"²⁸, שֶׁהוּא הַקְּלִיפָה
שֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה עַל יְדֵי חֲטָא עוֹמְדָת נִגְדוֹ לְהַצִּיר לוֹ, כְּמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאָר "תִּיִּסְרֹךְ רַעְתָּךְ"²⁹, וְכִתִּיב "פּוֹעֵל אָדָם יִשְׁלָם
לוֹ"³⁰, כְּדִאֲתָא בְּזִהְרִי³¹.

וְהִנֵּה כְּשֶׁשָּׁב אִזִּי צָרִיךְ לְהִמִּית אֶת הַקְּלִיפּוֹת הַנ"ל,
לְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם, בְּדִכְתִּיב "מַחֲיִיתִי כְּעַב פֶּשְׁעֶיךָ"³².

25. תהלים קמח, יג.

26. וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר עַל פְּסוּק "כִּי הַמַּצֹּחַ הַזֶּה הָאֵת רָאָה לְקוּטִי תוֹרָה נִצְבִּים
מִה, ב וְאֵילֶךְ. סֵפֶר הַמַּאֲמָרִים תַּקְסָה חֶלֶק ב עֲמוּד תַּתְּנוּ וְאֵילֶךְ.

27. נִצְבִּים ל, יא.

28. תהלים נא, ה.

29. ירמיה ב, יט.

30. איוב לז, יא. וּבְמִצִּיּוֹת דָּוִד: "כִּפִּי פּוֹעֵל הָאָדָם כֵּן יִשְׁלָם לוֹ – אִם טוֹב וְאִם
רָע".

31. רָאָה זֶה חֶלֶק ג קעז, א.

32. לְשִׁעִיָּה מז, כב.

33. עַל יְדֵי וִידוּי דְּבָרִים: רָאָה סֵפֶר הַמַּאֲמָרִים תַּרְכִּיט עֲמוּד שִׁסג. וְרָאָה גַּם אֹר
הַתוֹרָה נ"ך כָּרָך ג עמוד אירס.

34. סנהדרין סה, א.

35. יומא פה, ב.

36. שְׁתִּיקָנוּ חו"ל לּוֹמֵר אֲשֶׁמְנוּ בְּגִדְנוּ: רָאָה אֹר הַתוֹרָה יוֹם הַכַּפּוּרִים עֲמוּד
אִתְקַסַּת וְאֵילֶךְ.

37. בְּבָא בְּתָרָא קסד, ב.

38. רָאָה שֶׁבֶת קנב, ב. וּבְלִקוּטֵי תוֹרָה פִּנְחָס עה, ג: "עֲנִין כֹּף הַקְּלִעָה – שְׁמִקְלֵעַ
וּמְשִׁלֵּיכִין וּמְפִלִּין אוֹתוֹ בְּמַחֲשָׁבוֹתָיו שְׁנִמְשָׁךְ בָּהֶם בְּעוֹלָם-הַזֶּה בְּהִבְלֵי עוֹלָם,
שְׁמִתְלוֹצְצִים מִמֶּנּוּ וּמְרָאִים לוֹ כְּאִלוֹ עוֹרְדֵנוּ עוֹמֵד בְּעוֹלָם-הַזֶּה וְחוֹשֵׁב וּמְדַבֵּר
וְעוֹשֶׂה כְּדִרְכּוֹ".

39. סוּטָה ג, ב (וּבְפִירוּשׁ ר"י): "כָּל הָעוֹבֵר עֲבִירָה אֶחָת בְּעוֹלָם-הַזֶּה – מְלַפֶּתוֹ
(בּוֹרְכָתוֹ) וְחוֹלְכַת לְפָנָיו לְיוֹם הַדִּין, שְׁנֵאֲמַר (איוב ו, יח): יִלְפְּתוּ אֲרָחוֹת דְּרָכָם
יַעֲלֶה בְּתוֹה וְיִאֲבֹדוּ".

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהרש"ש

תורת שמואל – תרל"ב

24 **ובחי'** רצון זה שהוא למעלה גם מן המשכיל ישנו
25 בכאו"א מישראל אפילו בקל שבקלים, אך
26 שהוא מוסתר ונעלם מאד בזה"ג מחמת טמטום המוח
27 והלב היינו בחי' עשר כוחות הנפש וג' לבושים
28 מחדו"מ שהם ישנים בזה"ג, ועז"נ אני ישינה ולבי ער
29 וגו' (שה"ש ה' ב), פי' אני ישינה שאינו מאיר בחי' זו
30 בכוחות הנפש שכל ומדות מחדו"מ, אבל עכ"ז ולבי
31 ער היינו בחי' הרצון הנ"ל רעותא דלבא, כי לבי היינו
32 בחי' רצון, (ולמעלה בכנס"י דלעילא י"ל אני ישינה
33 היינו הסתלקות בחי' ט"ס ממנה לפי שירדו לבי"ע,
34 ולבי ער כתר דנוק' ששורשו גבוה מאד נעלה ממל'
35 שבכתר ומרדל"א, והוא בחי' הרצון שלמעלה מכח
36 השכל שבאדם כנ"ל), וצריך להתעורר גילוי המדה
37 הזאת שהוא ע"י בחי' מבטשין לי' וכמאמר הריש
38 מתיבתא (שלח לך דקס"ח א') אעא דלא סליק נהוריה
39 יבטשון בי' ואנהיר, גופא דלא סלקא בי' נהורא
40 דנשמתא יבטשון בי' ויסלק נהירו דנשמתא (וע' בבה"ז
41 פ' קרח במאה"ז דקע"ח ב' תו הוא דא עתיקא אלמלא
42 כו'), להאיר בחי' אור הרצון הנ"ל שלמעלה מן השכל
43 וכח השכל כו', וז"ע קול דודי דופק בבחי' דפיקו
44 בזה"ג פתחי לי בדפיקו דילי' (ובמ"א נת' דקול דודי
45 דופק היינו קול דתורה).

1 **וענין** הרצון הוא בחי' רצון פשוט, היינו אע"פ שאין
2 השכל מחייב אותו לעשות כן מ"מ הוא רוצה
3 כך, והוא בחי' עם קשה עורף היינו הרצון לה' למעלה
4 מהשכל, וע"ד שתוק כך עלה במח', וכמ"ש בלק"ת פ'
5 ואתחנן ד"ה ענין ק"ש שאע"פ שבדאי יש טעם בדבר
6 אך הטעם הוא נעלם מאד ולא ניתן להשגת המלאכי'
7 לכן אמר להם שתוק כו' עכ"ל. ואין הפי' שהטעם
8 ההוא הוא ע"ד טעם שכלי ממש אינו כן, כי הרצון הוא
9 למעלה גם מבחי' משכיל כנ"ל, כי הרי כח השכל הנק'
10 משכיל הוא מקור ושורש לשכל הגלוי, ומאחר שענין
11 רע"ק וכי זו תורה וזו שכרה כו' הוא היפך השכל
12 לגמרי שיתחייב כך או כך, עכצ"ל שגם בכח השכל
13 אין טעם לזה, אלא שהטעם הוא ענין שאינו מושג כלל
14 בשכל הגלוי ולא בכח השכל ההוא, אלא שהו"ע שכל
15 מופלא, וכמו שאין בכח השכל שבאדם להשיג מהות
16 הרוחניות, כי זהו אינו מושג אלא בכח השכל הרוחני,
17 ולא בכח השכל שבמוחו שאין בכחו כלל להשיג זה,
18 כך עד"ז יובן ענין שתוק כך עלה כו', שהטעם הוא
19 בבחי' שלמעלה לגמרי גם מכח השכל של הנבראים,
20 ועד"ז הוא ג"כ ענין בחי' קשה עורף דלשבח קאמר,
21 שה"ע ההתקשרות לה' שלמעלה גם מכח השכל, וזהו
22 הנק' רצון שלמעלה מן השכל פי' שהוא למעלה גם
23 מכח השכל הנק' משכיל כו'.

אך בגודל (א)

בס"ד. פנחס ט"ו נ"ה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

9 **בהכרים** המושגים (כמו בחינת ז"א – בענין המדות המושגות;
10 ובחינת חכמה ובינה – בענין ידיעה והשגה; ובחינת ממלא כל
11 עלמין – כמו הנשמה שממלאה את הגוף; וסובב כל עלמין –
12 בבחינת רצון ידיעה כללית כו' ובהאי גוונא,
13 ובענינים המבארים את הדבר המושג (כמו מציאות
14 ענין המדות וענין הידיעה וכו') שבהם מבין ומשיג את
15 הענין האלקי איך ומה הוא;
16 ובפרטי הענינים שבו, דאי אפשר להיות השגת דבר

1 **והנה נתבאר**, דהעבודה בבחינת פנימיות המוחין, דהיינו
2 ההתבוננות בעצם הענין האלקי – היא בחינת נשמה.
3 אמנם יש בזה חלוקי מדרגות:
4 דכאשר ההשגה בעצם הענין האלקי בא לאחר
5 ההשגה תחלה בלבושי השגה, דהיינו שאין ביכלתו
6 לתפוס ולהשיג איזה ענין אלקי כמו שהוא בעצם, פי אם
7 באשר מתלבש תחלה בלבושי השגה.
8 דהיינו שבא הענין אלקי בענינים המציירים אותו

26 ואחר כל זה, מאחר שעל ידי ההשגה בבחינת
27 התלבשות בא אל עצם ענין האלקי, הנה עם היות שזהו
28 בדרגות מדרגות נשמה, מכל מקום אינו מאיר בזה
29 עצם האור בגילוי ממש, דלפי שבא לזה על ידי לבושי
30 ההשגה, הנה גם בשמפשיט אותו אינו מופשט לגמרי
31 והוא מלוכש עדיין בלבוש דק מלבושי השגה.
32 והיינו שגם לאחר ההפשטה והשליטה מהצורך
33 המושג, הוא מכל מקום משיג ומרגיש את הענין באחיזה
34 קצת בהצורך המושג (כי באמת אין ביכולתו לתפוס ולהשיג
35 ענין אלקי בלי שום לבוש), ועל כן גם השגה זו הגם שהיא
36 במדרגת פנימיות המוחין יש לה שייכות אל המדות
37 (היינו אל חוש המדות בבחינת התפעלות ומורגש קצת,
38 ולא כל כך כמו בבחינת חיצוניות המוחין, אבל מכל מקום אינו
39 יוצא עדיין מבחינת התפעלות ומורגש).
40 וכן בענין המדות, עם היות דהתפעלות המדות באים
41 בבחינת ממילא, מכל מקום אין זה שהאור מאיר בלב
42 כמו במוח, כי אם מה שהלב מרגיש את האור והגילוי
43 שבמוח ונמשך אחר המוח כו', וממילא המדות אינם
44 בבחינת גדלות ממש להיות בבחינת דביקות ממש, אחר
45 שאינו מאיר בהם האור ממש, רק מה שנגרש כו', הרי
46 הוא בבחינת התפעלות קצת, ורק שמשותפים קצת אל
47 בחינת המוחין כו', (רוצה לומר אל אמיתית בחינת המוחין
48 שיתבאר בסמוך).
49 ויש לומר, שזהו מדרגת רוח העולה ונכלל במדרגת
50 נשמה, היינו שמדרגת הרוח משתווה קצת אל מדרגת
51 הנשמה כו'.

1 מבלי שיפטר אותו לפרטים שהמה מבארים את הענין.
2 וכל זה בא בהסבירים וגם במשלים שבהם ועל ידם מבין
3 ומשיג את הענין היטב.
4 ואחר כך שולל ומפשיט ומניח את הענינים שבהם
5 הוא משיג את הענין ובא אל עצם הדבר המושג איך
6 שהוא מבין אותו מכל הענינים הנ"ל. והיינו שבא אל
7 עצם הענין המושג איך ומה הוא, ומפשיט אותו
8 מנשמייתו (היינו מהצורך המושג), שהרי זהו ענין אלקי,
9 שאינו כלל באופן וצורך כזה בעצם המהות. ואחרי
10 הידיעה איך שבכלל האלקות מושלל מענינים המושגים
11 לנו, יצייר הענין המושג איך שהוא באלקות.
12 (וגם בהעבודה בבחינת חיצוניות המוחין צריך להיות
13 הרגש זה שההתעמקות שלו הוא בענין אלקי, היינו שמבין
14 ומשיג ענין אלקי, ולא כמו בלמוד שהוא טרוד בהשכלי רק
15 להבין את הענין ולהשיגו, ובהתבוננות, הנה עם השתדלותו
16 להבין את הענין היטב, שיוצא במוחו בהנחה טובה, יהיה אצלו
17 הרגשה זו תמיד (הרגשה קרובה במוחו) שהתעמקותו הוא
18 בענין אלקי.
19 ומכל מקום אין לו מושג עדיין כלל בעצם ענין האלקי איך
20 שהוא, רק כמו שהוא בלבושי השגה, שזאת היא השגתו
21 ועבודתו. וכמו שנתבאר לעיל, שזו היא עבודה שכלל, ושהיא
22 מדת כל אדם כו'. ומה שנתבאר כאן הוא, שמתוך ההשגה,
23 הנה על ידי ההפשטה והשליטה בא אל המושג בעצם הענין
24 האלקי, איך ומה הוא. וזה מובן, שאין הכוונה כאן על ענין
25 ידיעת השליטה המבואר במקום אחר).

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תש"ד

7 מדות שנוגדים מן הבינה, וכמו שכתוב¹⁵ "לפי שכלו
8 יהלל איש", שכל הנהגת המדות הוא מהשכל, ולכן
9 הקטן מתאווה לדברים קטנים מפני ששכלו משיג
10 דברים קטני הערך, והגדול שמשגיג דברים גדולים לכן
11 מתאווה לדברים גדולים, והגם דהמדות יש להם מקור
12 מיוחד ואין עצם מצאיותן מהמחין, ואדרבא מקורם

1 **ב) וביאור** ענין גלות מצרים ויציאת מצרים בעבודה
2 בנפש האדם, דהנה ידוע דמצרים הוא מצר
3 מי¹⁵, "מי" הוא בחינת בינה, וידוע דכל לדת והתגלות
4 המדות הוא מבחינת בינה, וכמו שכתוב¹⁶ דלאה ילדה
5 ששה בנים, לאה¹⁷ הוא בחינת בינה, "ושם"¹⁸ הגדולה
6 לאה, "ושם ה' גדולה לאה, וששה בנים הם ששה

17 לקוטי תורה להאריז"ל פרשת ויצא. תורה אור ויצא כב,

ד. ועוד.

18 בראשית כט, טז.

19 משלי יב, ח.

15) ראה בכל זה לקוטי תורה להאריז"ל פרשת וישב דיבור
המתחיל ועתה כו' יוסף, תורה אור וארא ביאור [למאמר] דיבור

המתחיל לכן אמור.

16) בראשית ל, כ.

מלך באשר המלך מטיב עמו ומתקרב אליו, והינו
שמתפשט אליו מגדלת חסד המלך שמה נולדה
האבה בלב העבד אל המלך, ובפרט באשר העבד
יודע ומבין גדלת המלך ומכל מקום הרי הוא מתקרב
אליו שפל אישים, על ידי זה עוד תגדל האבה ביה
שאת להדבק אליו. והיראה היא מרחוק, והינו שטבע
היראה הוא שעושה הכוונה וכוונתו בפניו, שעומד
מרחוק דוקא וירא לגשת, ויראה דוקא מהרחיק
והרוממות של הדבר הנראה, וכמו על דרך משל היראה
מהמלך מצד הפלאתו ורוממותו שמרומם מן העם
ומבדל מהם, כמבאר במקום אחר בענין "משכמו"²¹
ומעלה גבה מכל העם, דהמלך בעצם הוא למעלה
מעלה מהעם, ומזה נופלת אימתו ופחדו על העם, וכל
מה שהוא מבדל יותר מהם בחדרי חדריו בהיכל מלך
יותר יהיה אימתו ופחדו עליהם, וכמו כן יראת רבו
מצד רוממותו שמבדל ממנו, ולכן התלמידים חכמים
צריכים להיות גדלים מן העם שלא להתערב עמהם ועל
ידי זה תהיה יראתם על פניהם, והדגמא מכל זה יובן
בעבודה האלקית בפניו האדם בענין בטול הנשמות
לאלקות בעמדתו לפניו בתפלה, דכאשר מתבונן ברב
חסדי ה' ורב טובו עמו, ואיך שהתפשטות רב חסדו
לכל העולמות וכמו שכתוב "ואתה מחיה את כלם",
שנמשך גלוי אור האלקי בכל העולמות, ובהתבוננות
הטוב יבין איך ששכל דבר ודבר בעולם מתפשט
אלקותו יתברך ומשגית על כל פרט ופרט, ומוריד
גשמים ומצמיח הרים חציר ותבואות ופרות וכו', והכל
מפני האור האלקי השופע בעולם, ובפרט נשמות
ישראל שנקראים "עם קרוב" בהתורה ומצוות שנתנו
לנו, שזהו בחינת קרוב וגלוי אור פניו יתברך, דכל
מצוה הוא גלוי רצון העליון בחינת פנימיות רצונו כמו
שמבאר בספר של בינונים²², ועל ידי ההתבוננות בכל
זה בהעמקת הדעת שמרגיש בהטוב והחסד שעושה
ועושה ה' אתנו בכל עת ובכל רגע בכל פרט ופרט, הן
מצד חיצוניות העולם והן הקרוב הפנימי בתורה
ומצוות, על ידי זה נתעורר בבחינת אהבה וקרוב
להמשך ולהדבק לאלקות בכל לבו ונפשו, וכמו
שאומרים²³ "זכור אב נמשך אחריו פנים", דקאי על
"אברהם אברהם" שהיה בבחינת אהבה, ועל ידי זה

למעלה ממקור המחין כמו שנאמר בזהר²⁰ "אבא ואבא
במדלא אתפלילי, וזעיר אנפין בעתיקא אחיד ותלכא",
מכל מקום לדת והתגלות המדה הוא מהשכל דוקא,
דהשכל הוא כמו אור שמאיר את המדה ועל ידי זה
נתעורר המדה, וכמו מי שהוא בחשך ויש שם דבר
הטוב וערב שבוודאי היה לו חמדה לדבר ההוא, אבל
מאחר שאינו רואה ממילא לא נתעוררה החמדה לזה,
דעין רואה והלב חומד, כמו כן השכל מאיר את המדה
ומראה לה שיש דבר טוב, וכמו המגלה לאחד שיש
אוצר נחמד שיתעורר ברצון וחמדה לזה, דבוודאי בעצם
הרי יש לו חמדה להאוצר, אלא שקדם שידע שנמצא
האוצר היה האהבה בהעלם וכאלו אינו, וכשגלה לו
שיש אוצר מתעורר המדה, כמו כן השכל מעורר את
המדה ובלעדו המדות כאלו אינם, ולכן לפי אפן השכל
כך היא המדה, מאחר שעקר התעוררות המדה היא
מהשכל, ולכן קטן מתאנה דברים קטנים מפני שאינו
משיג בשכלו דברים גדולים כי אם דברים קטנים,
לזאת גם מדותיו הן בדברים קטנים, והגדול שמשגיג
דברים גדולים לכן גם מדותיו הן בדברים גדולי הערך,
וזהו גם כן ההפך בין שכל דפוש בהקמית לשכל
דנפש האלקית, דהנפש בהקמית כל השפלתו הוא
בדברים גשמיים ומראה איך שעניני העולם הם טוב
ומתאנה אליהם, והינו כמו שכל הקטן שמשגיג רק
דברים קטני הערך, והנפש האלקית כל השפלתו
והשגתו הוא באלקות, ומתבונן ומראה בשכלו איך
שאלקות טוב, ולכן כל חפצו ורצונו הוא לה' לבדו.
אמנם באפן הולדת המדות מהשכל, הנה יש שכל
והשגה מיחדת לכל מדה ומדה בפרט, וכמו מדות חסד
וגבורה שהן בעבודה אהבה ויראה, יש התבוננות
מיחדת המעוררת את האהבה ויש התבוננות מיחדת
שמעוררת את היראה, והוא כידוע שאהבה מקרוב
ויראה מרחוק, פרוש דטבע האהבה הוא להתקרב
וההתדבק אל הדבר הנאהב וכטבע המים לדבק, ויראה
על ידי קרוב הנאהב אל האוהב, וכמו האב שמשגיב
חסדו עם בנו, כאב את בנו יראה, שמשגיב עמו במזון
ולבוש וקרבת השגחתו עליו מיום הולדו, וכן ברבו
שלמדו חכמה ומדות טובות, שעל ידי זה נעשה אהבה
וקרוב גדול מהבן והתלמיד אל אביו ורבו, או כמו עבד

(22) פרק לה, לו, לח.

(23) פיוט גשם. ראה תניא פרק מז ואילך.

(20) חלק ג רצב, א וראה תורה אור ביאור ל[מאמר] דיבור
המתחיל זכור את יום השבת. ועוד.

(21) שמואל"א ט, ב.

20 בַּהֲתַקְשָׁרוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ בִּבְחִינַת נְשִׁינָה פֶּה לִפֵּה לְדַבֵּר
21 ה' זו הִלְכָה וְאֵתְדַבְּקוֹת רִיחָא בְּרִיחָא הִיא הַשְׁגַּת הַתּוֹרָה
22 וַיִּדְרִיעַת רְצוֹנוֹ וְחֻקָּמָתוֹ דְּכָלֵּא חַד מִמֶּשׁ, וְגַם בִּבְחִינַת
23 חֲבוּק הוּא קִיּוּם הַמַּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת בְּרַמ"ח אַבְרִין, דְּרַמ"ח
24 פְּקוּדֵינָה הֵן רַמ"ח אַבְרִים דְּמִלְכָּא, הֵנָּה עַל יְדֵי
25 הַתְּבוּנָנוֹת זֶה תִּגְדֹּל הָאֱהָבָה בְּיָתֵר שְׂאֵת וְתִתְלַחֵט נִפְשׁוֹ
26 וְתִתְלַבֵּשׁ בְּרוּחַ נְדִיבָה לְהַתְנַדֵּב לְהַנִּיחַ וְלַעֲזוֹב כָּל אֲשֶׁר
27 לוֹ מִנְּגֵד, וְרַק לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבַּרֵּךְ וְלִפְלֹל בְּאוּרוֹ בְּדַבְּקָה
28 וְחֻשְׁקָה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמַצּוּוֹת.
29 קָצוּר. יְבָאָר דְּמַצְרִים בְּעִבּוּדָה הוּא מִצֵּר מִי, "מִי" –
30 בִּינָה, אִם הַמְדוּת, מְדוּתִיָּהֶם שֶׁל הַקְטָנִים
31 וְגִדּוּלִים לְפִי שֶׁכֶּלֶם, שֶׁכָּל מֵאִיר אֶת הַמְדוּת כָּאוּר
32 הַמְּגִלָּה אוֹצֵר, שֶׁכָּל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית בְּעִנְיָנִי עוֹלָם, שֶׁכָּל
33 דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֵקִית בְּעִנְיָנִי הַשְּׁגוֹת אֱלֻקוֹת, לְכָל מִדָּה יֵשׁ
34 שֶׁכָּל מִיָּחָד כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן בּוֹ מַעֲוֵר אוֹתָהּ לְהַתְגַּלּוֹת,
35 הָאֱהָבָה בָּאָה מִקְרוֹב וְהִיָּרָאָה מִרְחֹק, וְיִסְבִּיר
36 דֵּה־הַתְּבוּנָנוֹת בְּחֶסֶד ה' עִם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וּבִקְרוֹב
37 הַגְּדוֹל דְּתוֹרָה וּמַצּוּוֹת מַעֲוֵרָתָה אֱהָבָה וּדְבָקוֹת.

1 נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי ה' בְּדַבְּקוֹת נִפְלָא, וּבִפְרָט כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן
2 בְּגִדְלַת הָאוּר אֵין סוּף אֵיךְ שֶׁלְגִדְלָתוֹ אֵין חֶקֶר וְאִיהוּ
3 מִמְּלֵא כָּל עֲלָמִין וְסוּבָב כָּל עֲלָמִיָּה, וְנוֹדַע מִזֵּהֶר הַקְדוּשׁ
4 וְהָאֲרִיז"ל רַבּוֹי הִתְיַבְּלוּ וְהַעֲלָמוֹת עַד אֵין מִסְפָּר,
5 וּבְכָל עוֹלָם וְהִכָּל רַבּוֹי רַבּוֹת מְלָאכִים לְאֵין קֵץ
6 וְחִתְלִית, וּכְמֵאֶמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁴: "בְּתִיב ה' יֵשׁ מִסְפָּר
7 לְגִדּוּדֵיו, וּבְתִיב אֶלֶף אֲלָפִין יִשְׁמְשׁוּנָה וְרַבּוֹ רַבּוֹן
8 קְדָמוּהָ" כו', וּמִשְׁנֵי אֶלֶף אֲלָפִין כו' מִסְפָּר גִּדּוּד אֶחָד,
9 אֲבָל לְגִדּוּדֵיו אֵין מִסְפָּר, וְכֻלָּם קָמִיָּה כָּלֵא מִמֶּשׁ חֲשִׁיב,
10 וּבְטָלִים בְּמַצִּיאוֹת מִמֶּשׁ כְּבִטּוּל דְּבוּר אֶחָד מִמֶּשׁ לְגַבִּי
11 מֵהוּת הַנֶּפֶשׁ הַמְּדַבְּרָת וְעֶצְמָה בְּעוֹד שֶׁהִיא הַדְּבוּר עֲדִין
12 בְּמִחְשָׁבָה אוֹ בְּרִצּוֹן וְחֻמְדַּת הַלֵּב, וְכֻלָּם שׁוֹאֲלִים "אִיָּה
13 מָקוֹם כְּבוֹדוֹ" וְעוֹנִים "מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" הֵם
14 יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, כִּי הִנִּיחַ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעֲלִיּוֹנִים
15 וְאֶת הַתַּחְתּוֹנִים וְלֹא בָּחַר בְּכֻלָּם כִּי אִם בִּישְׂרָאֵל עַמּוֹ,
16 וְהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם עֲרוֹת הָאָרֶץ מָקוֹם הַזֶּה־מָא וְהַטְמָאָה
17 לֹא עַל יְדֵי מְלָאךְ וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ אֶלֵּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
18 הוּא בְּכָבוֹדוֹ וּבְעֶצְמוֹ יֵרֵד לְשֵׁם כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְאֵרָד
19 לְהַצִּילוֹ" וְגו', כִּדִּי לְקַרְבָּם אֵלָיו בְּקְרוֹב וְיִחָד אֲמַתִּי

ד"ה מצה זו, חג הפסח, תש"ד

(24) חגיגה יג, ב. ראה בכל זה תניא פרק מו.

ה. ממלא את כל העולמות ומסובב את כל העולמות (שתי מדרגות בהשפעת האור האלקי). ו. וכתוב אלף אלפים ימשוהו ורבוה רבבות לפניו כו', ומתצרים. ז. בפניו. ח. שרמ"ח המצוות הם רמ"ח איברי המלך (הקדוש ברוך הוא).

ספר השיחות – ה'תש"ב תש"ג בלה"ק

14 כתוב² "אורח חיים פן תפלו נעו מעגלותי לא
15 תדע", ואמרו רז"ל³ אל תהי יושב ושוקל במצוותי
16 של תורה, החסידות מבנה את העניין לא רק על
17 "מצוותי של תורה" אלא גם על דרכי החסידים
18 והחסידות.
19 חסידות היא אור וחיות. תכונת האור היא שהוא
20 חודר בכל פינה, ולהיכן שהוא חודר – הריהו אור.
21 ומהות האור היא שהוא דבוק במאור, תכונת החיות
22 היא שהיא מחיה גדול וקטן, את הגס ואת העדין,
23 ובכל מקום זה חיות.
24 חסידות היא אור וחיות, אור החסידות חודר בכל
25 פינה, וחיות החסידות מחיה את הכל ואת כולם, שכל
26 דבר שבהשקפה ראשונה של השכל האנושי נראה

1 מט. דובר¹ שמורגשת עזובה גדולה בדרכי
2 החסידות, שחסידיים צריכים לתקן ולהעמיד את
3 הענינים על סדרם. כך מוכרח להיות ולא ייתכן
4 אחרת. וכאשר יעסקו בעזה"י בתוקף החסידי, להקים
5 סוכת חסידות חב"ד, בוודאי יצליחו.
6 בעזובה שהשתררה על-פי סיבות שונות של
7 הגלות המרה והטלטול הקשה, בדרכי החסידים
8 וחסידות חב"ד, ישנם ענינים עיקריים, כלומר,
9 שכולם מבינים שהם ענינים עיקריים, וענינים
10 שבהשקפה ראשונה, חושבים שהם מהיכתי-תיתי,
11 במדה שאפשר לשאת – כן, ובמדה שאי-אפשר
12 לשאת – לא, אך בכל אופן אין הם ענינים עיקריים,
13 כך חושבים, אך באמת זוהי טעות גמורה.

מאשר בזריעה, תלויה הצמיחה הרוחנית בעיקרה
 בקליטה, והקליטה תלויה בעבודת ההכשרה, וזה
 נעשה רק כאשר הזורע (ה'משפיע') הוא מומחה
 בעבודתו ואינו עצל במלאכתו. מי שהוא עצל
 במלאכתו, הרי לא זו בלבד שהצמיחה שלו כחושה,
 אלא גם הפירות הצומחים מנטיעה כזו הם מקולקלים.
 למותר להסביר את משמעותו של פרי מקולקל,
 ולאזיה נזקים הוא מביא. לא זו בלבד שאין הוא פועל
 חיזוק בכוחות הנפש ואברי הגוף, דבר שבא מטיב
 הפירות, אלא פרי מקולקל גם גורם כאבים חזקים
 וחלישות ההתקשרות של כוחות הנפש ואברי הגוף.
 עד כמה שפרי גשמי מקולקל גורם לכאבים
 ולחלישות ההתקשרות של כוחות הנפש ואברי הגוף,
 אין זה בערך כלל לנזק הגדול ולאבוד כוחות הנפש
 שגורם פרי רוחני מקולקל. כפי שאנו רואים במוחש
 את חילול קדושת החסידות שפרי חסידי מקולקל
 גורם, נוסף על איבוד כוחות עצמו.
 ישנן כמה סיבות בהעדר הצמיחה של הנטיעה או
 בצמיחת פירות מקולקלים. אך, לאמיתו של דבר, הרי
 זה תלוי בנוטע. לא זו בלבד שהנוטע צריך להניח
 כוחות גדולים ביגיעת נפש ויגיעת בשר להכשרת
 הקרקע שהקליטה תהיה טובה, ולאחר מכן זקוקים
 לעידור, ניכוש והשקאה, כל דבר בזמנו ובסדר
 מסודר, מוכרח הנוטע (ה'משפיע') להיות מסור ונתון
 לנטיעה, להשגיח על כל פרט לחוד, ועל כל דבר, אף
 שאינו נוגע לצמיחה, אלא מביא במדה ידועה הטבה
 בפרי הצומח - הוא מניח עליו את כל הכוחות, כי
 טובת הפרי נוגעת לו בנפשו. וזהו ה'משפיע' החסידי
 (רבי'שער) האמיתי.
 נא. שומרי תורה ומצוות מקיימים מצות "והדרת
 פני זקן"⁴, ויש כאלה שמקיימים מצוה זו בהידור רב,
 שבאמת נחת-רוח לראות מדות טובות יהודיות
 מושרשות כאלו, יהודים מקיימים מצות "והדרת פני
 זקן" לא רק כלפי ה"זקן שקנה חכמה", אלא גם כלפי
 הזקן הפשוט, יש ליהודים דרך-ארץ לפני זקן לבן,
 ומכבדים זקן לבן.
 (לעת-עתה זקן לבן הוא יקר המציאות באמריקה,
 יש לקוות בעזה"י שבקרוב גם ענין זה בהדרת ישראל
 - יוטב).
 חסידות, שהיא אור וחיות, הכניסה - כדרכה
 בקודש - אורה וחיות גם בענין של "והדרת פני זקן",
 ומהמשמעת החסידית, צמח סוג של זקני החסידים,
 מבלי להתייחס למהותו הפרטי של החסיד, אם הוא

שהוא דבר של מהיכתי, אור וחיות החסידות
 מאירים ומחיים את הדבר, שרואים שלאמיתו של
 דבר זה ענין עיקרי, ולא דבר של מהיכתי, ואפילו
 לא דבר טפל, אלא אכן דבר עיקרי.
 הטיפוס החסידי בימים עברו, נחלק לכמה דרגות:
 מורה-הוראה חסידי, שו"ב, מלמד, בעל-הבית בן
 תורה, בעל-הבית בעל עסק, ובעל מלאכה חסידיים.
 כל אחד מהסוגים האמורים, למד חסידות בזמנים
 קבועים, האריכו בתפילה, מהם באריכות גדולה
 ומהם באריכות ממוצעת, וכולם התפללו במתינות,
 בשבתות וביומא-דפגרא היו מתאספים, מנגנים
 ניגונים לבביים עמוקים, משוחחים על צורת
 התנהגותו של חסיד, ומספרים סיפורים שונים
 מהנהגות הרביים, מהנהגות זקני החסידים ומענייני
 'יחידות'.
 הכתר החסידי בעיירה היה המשפיע, אתו
 התייעצו בעניני 'עבודה', אצלו שאלו עצה איך
 להיפטר ממדה רעה, ואיך להתרגל במדה טובה,
 באיזו סגולה נוקטים שהתפילה תהיה תפילה, כיצד
 קוראים "שמע" שעל-המטה. אצל המשפיע לוקחים
 סדר הכנה לקראת הליכה אל הרבי ל'יחידות'.
 בין הדברים האמורים, ישנם בוודאי כאלה
 שהשכל האנושי יאמר שהם דברים של מהיכתי.
 למשל - סיפור חסידי או ניגון חסידי. אך אור וחיות
 החסידות מראים במוחש, שסיפור חסידי, מרבי או
 מחסיד, הוא ענין עיקרי, ניגון חסידי הוא ענין עיקרי.
 צריכים ללמוד כיצד לספר סיפור חסידי, לא
 לייפות את הסיפור בביאורים והסברים עצמיים,
 לספר את הסיפור דבר דבר על אופנו. צריכים
 להתלמד איך לנגן ניגון חסידי, לנגן בלי הוספות של
 חזנות. כי הסיפורים והניגונים החסידיים העמידו
 בעזה"י דורי-דורות של חסידים בעלי 'עבודה'.
 נ. אצל חסידים, ה'משפיעים' הם דבר עיקרי
 בדרכי החסידות. ישנן דרכי החסידים ודרכי
 החסידות, ו'משפיעים' הם דבר עיקרי בדרכי
 החסידות. דרכי החסידים הן קליטת השפע, ודרכי
 החסידות הן זריעת השפע. בזריעה גשמית, אנו
 יודעים שהצלחת הצמיחה תלויה בטיב הקליטה. טיב
 הקליטה תלוי בזורע. אם הזורע הוא מומחה בעבודת
 האדמה, שעיקרה הכשרת הקרקע לקלוט את הזרע
 ולעורר את כוח הצומח, אז תהיה צמיחה מוצלחת.
 ובמיוחד בנטיעה, הרי זה תלוי בהכשרת הקרקע.
 עבודת החסידים היא ענין של נטיעה, שיותר

יש לזקני החסידים השפעה טובה גדולה על עדת
 החסידים. זקני החסידים הם הלחלוחית של דרכי
 החסידים, מהם יכולים ללמוד ענין המשמעת - בלי
 שאלת "למה" - שצריך להיות בחסיד, התמסרותו
 להתועדות חסידית, העונג בסיפור חסידי ובניגון
 חסידי. מזקני החסידים מקבלים את ההוד וההדר
 שזכו לראות בשכינה ששכנה על פני קודש־הקדשים
 של הרביים הקדושים נ"ע, והזיו והזוהר ששכנו על
 זקני החסידים בדורם כשהם היו אברכים והתחנכו
 בסביבת עדת החסידים.
 הדבר ברור שלזקני החסידים ישנו חלק גדול
 בחינוך והזרכת עדת החסידים. אך, המחנכים
 והמדריכים העיקריים הם ה'משפיעים', שהרביים
 נ"ע העניקו להם כוחות להשפיע, לחנך ולהדריך את
 צעירי עדת החסידים.

בן־תורה גדול, או בן־תורה רגיל, או חסיד פשוט. כולם
 מוכתרים אצל החסידים בתואר "זקני החסידים",
 והחסידים מכבדים אותם בהדרת כבוד מיוחדת.
 ישנה אימרה חסידית עתיקה, שאמרו אותה זקני
 החסידים בדורות הראשונים:
 - "ישוב'ניק זקן שווה יותר מאשר עילוי צעיר".
 חסידות אינה מעריכה כוחות וחושים שניתנו
 במתנה, חסידות מעריכה כוחות שעמלו עליהם.
 חסידות מניחה את כל כובד העבודה על יגיעת בשר,
 ומעמידה את הדגש על יגיעת נפש.
 הבעל־שם־טוב נ"ע גילה, שכל יהודי בכוחו
 לפעול גדולות בביצוע כוונת הבורא ברוך־הוא
 בבריאה. ורבנו הזקן והרביים גילו, איך יכול כל אחד
 לגלות את הכוח לפעול בבריאה את כוונת הבורא
 ברוך־הוא.

סעודת יום ב' דחג הפסח ה'תש"ג

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ח' - תלמידים לבעל־שם־טוב בליובאוויטש

באותה תקופה חי בליובאוויטש יהודי בשם שלום גרשון, אדם פשוט שהתפרנס כרוכל וקצב.
 הכל ידעו על שלום גרשון שהוא איש ישר וירא־שמים, זהיר בקלה כבחמורה ובעל מידות טובות.
 משום כך היו רבים שהעדיפו לקנות אצלו בשר, מתוך ידיעה שאפשר לסמוך עליו מבחינת
 הכשרות.

הצלחתו של שלום גרשון אפְּשָׁרָה לו להרבות יותר ויותר בצדקה. היה מחלק צדקה לעניים
 ביד רחבה. לפלוני היה מעניק מנה הגונה של בשר לשבת, ולאחר היה נותן מתת כספית ראויה.
 בין המקבלים הקבועים של בשר לשבת היו גם ר' בנימין, רב העיירה, ור' יוסף, המגיד. כך נהג
 שנים רבות. גם בהגיעו לזקנה מופלגת המשיך בעיסוקיו כרוכל וכקצב ובנדבכת ידו.

בחורף תקי"ב חלה הקצב הזקן ר' שלום גרשון וכעבור כמה שבועות נפטר. כל ליובאוויטש
 התאבלה עליו והלכה אחר מיטתו. הייתה זו הלוויה של צדיק, למרות שאיש לא ראה בר' שלום
 גרשון יותר מאשר יהודי פשוט.

לאחר ההלוויה הופתעה ליובאוויטש לשמוע כי ר' שלום גרשון השאיר אחריו ירושה גדולה.
 ר' בנימין, רבה של ליובאוויטש, הורה שמנין יהודים יקיים תפילות שלש פעמים ביום בביתו
 של ר' שלום גרשון, משך ימי ה'שלושים' לפטירתו. בתוך ימי ה'שבעה' גילה ר' בנימין שהקצב
 השאיר אצלו ארגז מלא כסף בצירוף צוואה. ר' שלום גרשון לא השאיר אחריו יורשים. בכל
 השנים שהיה בליובאוויטש היה בודד וגלמוד. היחיד שהתחבר איתו היה שכנו רבי זבולון סופר
 הסת"ם. רבי בנימין שלח לקרוא לראשי הקהל ובמעמד פתח את הצוואה, שכל בני העיירה
 היו סקרנים לדעת את תוכנה.

התברר שהמנוח מינה את הרב, רבי בנימין, ואת המגיד, רבי יוסף, בצירוף אדם שלישי

1 שייבחר על-ידם, שהם יחלקו את הכסף באופן שימצאו לנכון. עם זאת הביע את משאלתו
2 שבמקום בו עומד ביתו והגן שמסביבו - ייבנה בכספו בית-מדרש עבור "חברת פועלי צדק" (בה
3 היו מאוגדים בעלי המלאכה לתורה ולתפילה בשעותיהם הפנויות), וכי במשך שנים יינתן מכספי
4 הירושה שכר לתלמיד-חכם שילמד את הפועלים מדרש, משניות ולימודים כיוצא בהם.

5 רבי בנימין ורבי יוסף בחרו ברבי זבולון כשלישי לטיפול בירושה ובביצוע הצוואה.

6 רבים היו שבאו להתפלל ב"מנין" שהוקם בבית המנוח, במיוחד לאחר שנודעה צדקנותו של
7 שלום גרשון. בין המתפללים היו נכבדי העיירה, ובתוכם הרב והמגיד. הידיעה שבמקום זה ייבנה,
8 לפי הצוואה, בית-מדרש - יצרה תחושת מקום תפילה כבר עתה. לא זו בלבד שהתפללו בו שלש
9 תפילות מידי יום ביומו, כ-אם אף היו יהודים שישבו ולמדו שם תורה בשקידה. יהודים
10 יראי-שמים היו משכימים קום ובאים לבית זמן רב לפני תפילת שחרית לשם אמירת תהילים או
11 לימוד תורה. לפני מנחה ובין מנחה לערבית התקיימו שוב שיעורי תורה, וגם לאחר תפילת
12 ערבית נמצאו יהודים שישבו שם ולמדו תורה. כך הפך בית הקצב לבית-מדרש של ממש עוד
13 בטרם בוצעה הצוואה.

14 לפני תום ה'שלושים' נבחר ועד שיטפל בבניית בית-המדרש כאמור בצוואה. במשך חדשי
15 הקיץ נהרס הבית הישן והלך ונבנה בית-מדרש גדול ומפואר. בבוא חודש אלול כבר הושלם
16 בית-המדרש וחנוכת הבית הוחגה ברוב שמחה והתלהבות. אף נקבע, בהתאם לצוואה, יהודי
17 תלמיד-חכם שילמד משניות ומדרש את באי הבית.

18 רבי יוסף המגיד, שגילה מכבר חיבה יתירה לאנשים פשוטים ובעלי מלאכה, החל עתה
19 להתפלל בבית המדרש החדש. הוא חילק את השבוע בין בית-המדרש הישן בו התפלל מכבר
20 לבין בית המדרש החדש. לעומתו החל רבי זבולון סופר הסת"ם להתפלל בקביעות בבית המדרש
21 החדש. בחדר צדדי של בית המדרש היו נועדים מפעם לפעם ר' זבולון ור' יוסף והיו לומדים
22 שם במשותף. שנתיים ימים נמשכו לימודיהם המשותפים, אשר כפי שיש לשער היו קשורים
23 לקבלה ולחסידות. כזכור, היה רבי יוסף מתלמידיו של הבעל-שם-טוב והיה נוסע מפעם לפעם
24 למזיבוז, שם היה הבעל-שם-טוב מלמד ומפיץ את תורתו, תורת החסידות.

25 בבוקר אחד, עזבו רבי יוסף המגיד ורבי זבולון סופר-הסת"ם את ליובאוויטש. לכאורה, כדי
26 לערוך גלות, אך יש להניח שרבי יוסף הצליח לרכוש את לב רבי זבולון לשיטת החסידות ולקחו
27 אתו לביקור אצל הבעל-שם-טוב. שלשה-ארבעה חדשים נעדרו השניים מליובאוויטש, ובחזרם
28 זרחו פניהם מבלי להכיר שבילו ימיהם בנדודים.

29 בשנת תקט"ו, שלש שנים לאחר היות רבי יששכר דוב לחתנו של רבי יוסף - גילה רבי יוסף
30 לחתנו שהוא עצמו ורבי זבולון הסופר הינם תלמידי הבעל-שם-טוב, והיעדרם מליובאוויטש הוא
31 לצורך נסיעה למעזיבוז אל המנהיג היהודי החדש, רבי יוסף החל להכניס את רבי יששכר דוב
32 לעולם החדש של תורת החסידות. רבי יששכר דוב הוקסם ממה שנתגלה לו. שערי אורה והבנה
33 נפתחו לפניו, ודברים סתומים פוענחו עבורו. בחודש אלול של אותה שנה - התלווה ר' יששכר
34 דוב אל רבי זבולון, ויחד ערכו מסעם אל הבעל-שם-טוב. רבי יוסף המגיד נשאר בליובאוויטש
35 להיות עם צאן מרעיתו בימים הנוראים.

36 שלושה חדשים שהה רבי יששכר דוב אצל הבעל-שם-טוב. הוא היה במחיצתו של
37 הבעל-שם-טוב בימים הנוראים ובחגי השמחה, וראה אותו הן באווירת פחד ימי הדין והן

1 באווירת חדרות החגים. הוא התבונן יפה בדרכי התנהגותו, חזה ושמע את תפילתו, והקשיב
2 לדברי תורתו. רבי יששכר דוב הצעיר היה לחסיד נלהב.

3 בחזרו הביתה החל להתעמק יותר ויותר בתורת החסידות. רבי יוסף, רבי זבולון ורבי יששכר
4 דוב, היוו עתה את השלישייה הראשונה של תלמידי וחסידיו הבעל-שם-טוב בליובאוויטש.
5 שלושתם היו מתאספים בקביעות ללימוד תורת החסידות ולחילופי השקפות ודיעות בנושאים
6 נעלים ונשגבים. איש בליובאוויטש לא היה צריך לדעת את סוד היותם תלמידי הבעל-שם-טוב,
7 ששמו כבר החל להיוודע בעולם, אך עדיין היה סיכון להימנות בפומבי על חסידיו.

8 עדיין לא הגיעה השעה שתלמידי הבעל-שם-טוב ידגלו בגלוי בשיטה החדשה של רבם,
9 במיוחד לא בשלו לכך הריכוזים היהודיים ברוסיה הלבנה, בליטא ובמדינות הסמוכות. מדינות
10 אלו היו צריכות עדיין להמתין לאותן נשמות מיוחדות, ובמיוחד לאדמו"ר הזקן, רבי שניאור
11 זלמן, מייסד חסידות חב"ד, שהביאו את תורת הבעל-שם-טוב לסביבות אלה וביצרו אותם שם
12 לדורות הבאים.

13 בינתיים ישבו שלושת תלמידי הבעל-שם-טוב בליובאוויטש ועסקו בתורת החסידות. הם
14 השתלמו בתורת הבעל-שם-טוב והתעלו בעבודת ה' לפי דרכו, ובכך הכשירו את הקרקע, מבחינה
15 רוחנית, לכיבושי החסידות במקום זה בעתיד. מעשיהם הטובים בכיוון החדש, אהבתם היתירה
16 לאנשים פשוטים וגישתם החדשה בהשרשת יהדות בין אנשים המונים - כל אלה היוו סלילת
17 דרך למנהיגים העתידיים של החסידות במקומות אלה. כפי שנראה להלן הונח בליובאוויטש
18 היסוד לחסידות.

19 לכן אין פלא בכך שליובאוויטש נעשתה לאחר זמן לבירת חסידות חב"ד ולמרכז החסידות
20 לרוסיה הלבנה ולליטא.

21 ליובאוויטש הייתה גם מקום התורה אליו נדד אדמו"ר הזקן, רבי שניאור זלמן, בילדותו, ללמוד
22 תורה. ומפי מי? - מפי אותו רבי יששכר דוב! רבי שניאור זלמן, מורה ומייסד חב"ד, לא ידע אז
23 אפילו על החסידות בכלל ואף לא שמע אז, יש להניח, את שמע הבעל-שם-טוב - הוא היה אז נער
24 בן שתים-עשרה שנה.

25 ודאי שמע אז את יסודות החסידות כפי שהוסברו בדרשות רבי יוסף המגיד. רבי שניאור
26 זלמן למד תורה לא רק מפי יששכר דוב, אלא אף מפי חותן רבו, רבי יוסף המגיד, וכנראה גם
27 מפי רבי זבולון הסופר, שכן שלושה אלו היו שרויים תמיד ביחד. רוח החסידות הורגשה בכל
28 דבריהם, בכל פרטי התנהגותם, וביחסם לאנשים, ובמיוחד לאנשים פשוטים.

29 החיבה לאנשים פשוטים הייתה מן היסודות החשובים ביותר של תורת הבעל-שם-טוב.
30 "רחמנא ליבא בעי" - אמר הבעל-שם-טוב, וליבו של היהודי הפשוט, שלדאבוננו אינו מסוגל
31 לקרוא את מילות התפילה, וכל-שכן לדעת את פירושן, חביב לפני הקב"ה. בעצם אמירת המילים
32 הבלתי מובנות לו הוא גורם נחת-רוח לבורא העולם והוא משפיע שפע רב בכל העולמות.
33 מאנשים פשוטים אלה, המסוגלים בקושי לומר פרק תהילים, אפשר לצפות למידות טובות ויראת
34 ה' יותר מאשר מאחרים.

35 אותם אנשים פשוטים, הנקראים בשם "עמי הארץ", שנדחקו לשוליים במשך הדורות וקיבלו
36 תמיד מנות גדושות של תוכחות חריפות מפי המגידים - קרנם הורמה על ידי הבעל-שם-טוב
37 והיוו חומר רב חשיבות בבנין תנועתו הגדולה.

1 אופיינית אחת מ"תורותיו" (=שיחות קצרות בדברי תורה) של הבעל-שם-טוב, הניתנת כאן
2 בלשון חפשית:
3 "עד אברהם היה העולם מתנהג באפילה, משבא אברהם התחיל להאיר" (חכמינו ז"ל).
4 צדיקי הדורות שלפני אברהם לא לימדו את דורם ארחות ה' ולא ביקשו עליהם רחמים, ואילו
5 אברהם התחיל ללמד את בני דורו דרכי עבודת הבורא והיה מוסר נפשו לעורר רחמי שמים
6 עליהם, עד שהתפלל גם בעד הרעים והחטאים אנשי סדום ועמורה ומבקש רחמים עליהם.
7 עם זאת הרי בדורו של אברהם אבינו נקרא ההמון, וגם ישמעאל, בשם "עם הדומה לחמור",
8 ואילו בזרע ישראל נקרא ההמון בתואר "עם הארץ", עם הדומה לארץ. כשם שהארץ - הכל דורסים
9 עליה ובה הטביע הקב"ה את כוח הצומח, להצמיח יכול להחיות את כל החי שעל פני האדמה,
10 ובמעמקיה נמצאים אוצרות זהב וכסף וכל היקר במחמדי תבל - כך המוני ישראל. "כפלח הרמון
11 רקתך" - גם הריקנים שבישראל מלאים מצוות כרימון, כדרשת חכמינו ז"ל, וכל-שכן המקיימים
12 את המצוות בתום לב ובפשטות האמונה התמימה והפשטה. משום כך נקראים בשם "עמי הארץ",
13 וכבר נאמר: "כי תהיו אתם ארץ חפץ".

אגרות קודש

ב"ה, יום ועש"ק ט"ז אלול, תער"ג

כבוד ידידי הגביר הנעלה נכבד ומרומם
ו"ח אי"א מוהר"ר שמואל מיכיל שי

1 שלום רב!

2 בהמשך למכתבי דתמול, הנה הרב חן הגיד, אשר ה'
3 סליאזבערג הגיד, כי יקרא את כ"ק אאמו"ר הרה"ג
4 שליט"א לבוא ולהתיישב בזה, וכמובן יש חלקי הסותר
5 הרבה בזה.
6 הא' אין הזמן מספיק עתה שבוע אחת קודם יו"ט של
7 ר"ה.

8 הב' אומר כ"ק אאמו"ר הרה"ג שליט"א על עצמו
9 שהוא אינו יודע ואינו יכול לשער איזה שאלות יכולים
10 להיות על תורת החסידות, ותואר החסידות הוא לעורר
11 לשעבד הלב והמוח בעבודת השי"ת בשקידת לימוד
12 התורה ועבודת התפלה וזיכוך הלב בקיום המצוות וזיכוך
13 המדות. ואם ירצה מי שהוא יסביר לו ענין החסידות
14 בלשון החדש, אייפין מאדערנעם אופן, אינו מרגיש א"ע
15 לבקי בזה כלל וכלל, כי הוא יודע רק אמיתית ענין
16 החסידות ומטרתה כפי שיסודה כ"ק אבותינו רבותינו הק'
17 זצוקלה"ה, לעורר הלב ושעבוד המוח בלימוד התורה
18 ועבודת התפלה וקיום המצוות.

19 והג' יעשה נסיעתו רעש, כי אי אפשר אשר לא ידעו כי

20 נסע, ויסבירו הנסיעה על הרבה פנים, וכל אחד יגיד וידבר
21 בזה.

22 והד' כי לא יגרום ח"ו התגברות צד השני אשר בודאי
23 ידעו מזה, כי בלי ספק עיניהם משוטטו ויכולים להמשיכו
24 (עם פערזענליך) בדבר זה. הנה במקום שיש חלקי סותר כאלו
25 בזה אין הדעת מסכים שישע, והתועלת בלתי נודע, ואפשר
26 לעשות החזיון באופנים אחרים, ע"י צירים ומכתבים.

27 והנה תמול כתבתי לך מזה, אך לא הזכרתי מההצעת
28 מר סליאזבערג הנ"ל ע"י הרב חן, ועתה הנה נצטויתי
29 לכתוב לך ידידי מזה, ובודאי היום התראה עם הנ"ל,
30 ובכל זאת יתראה עמו עוד הפעם ויגיד לו כל חלקי
31 הסותר, וישתדל לידע הענין על בוריו, ויזרז להודיע
32 בהקדם האפשרי. הבקשה הוא שתהי' מענה טעלעגראפיש
33 אך כמובן בל' נסתר, אך לא בקיצור למען יובן האמור בו.
34 וגם אם היום התראו עמו, הנה אחרי קבלת מכתב זה
35 ידברו עמו עוד הפעם, וימחרו להודיע, כן נצטויתי לכתוב.
36 וכי ידידנו מחותנו הרש"ג שי, כפי הטע"ג שקבלתי עתה
37 ממנו, עודינו בפ"ב, ידברו בזה ויתיישבו היטיב.
38 והנני ידי"ע דו"ש מברכו ומתברך מאתו בכוח"ט
39 ברו"ג

40 יוסף יצחק ש"ס

41 באה"ר הנני פב"ש מחות' ידי"ע הרש"ג שי

פרשת צו

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֶה צוֹ אֲתָה אֲהַרֵן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הָעֹלָה הִוא הָעֹלָה עַל־מִקְדָּה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־חֲלִילָה עַד־הַפֶּקֶד וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ: וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בֹדַי וּמִכְנָסֵי־בֶדֶן וְלִבֶּשׁ עַל־בָּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: (וי) וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלִבֶּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מַחוּץ לַמִּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר: ה' וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תִּקְדָּה בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבֵעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֹצִים בַּפֶּקֶד בַּפֶּקֶד וְעַרְךָ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהַקְטִיר עָלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים: וְאֵשׁ תִּמְדָּה תִּקְדָּה עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ס (ישראל) וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה הַקֹּרֶב אֲתָה בְּנֵי־אֲהֵרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ: ה' וְהָרִים מִמֶּנּוּ בִקְמָצוֹ מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשְׁמֶנֶה וְאֵת כָּל־הַלֶּבֶתָּה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ רִיחַ נִיחֹחַ אֲזַכְּרָתָה לִיהוָה: ט' וְהִנֹּחֲתָהּ מִמֶּנֶּה וְאָכְלוּ אֲהֵרֹן וּבָנָיו מִצֹּת תֹּאכַל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ בַּחֲצֵר אֹהֶל־מוֹעֵד וְאָכְלוּהָ: י' לֹא תֹאֲפֶה חֲמִץ חֲלָקִים נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאֲשֵׁי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא כַּחֲטָאת וְכַאֲשֶׁם: י"א כָּל־זָכָר בְּבָנֵי אֲהֵרֹן וְאִכְלָנָה חֲקֵעוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאֲשֵׁי יְהוָה כֹּל אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יָקָדֵשׁ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדב כב ע' 2)

זאת תורת העולה (ו, ז)

והודיעה, שאף על פי שחרכ בית המקדש ואין קרבן נהג, אלולי התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא היה העולם עומד. . אם אתם עוסקים וקורים בפרשת עולה ושניין בפרשת קרבנות - מעלה אני עליכם כאלו אתם מקריבים קרבן עולה לפני, שנאמר "זאת תורת העולה"

(תנחומא)

מסבר בתורת החסידות, שמעלתה של הקרבת הקרבנות, היא לא בעבודה הרוחנית, אלא דווקא שהיא פעלה גשמית - שחיטת בהמה גשמית ע"ג המזבח. שזה מבטא את

בחירתו של הקב"ה בישראל, לא מצד מעלותיהם הרוחניות של ישראל, אלא מפני רצונו החפשי של הקב"ה. לכן מעשה גשמי מביע את הקשר העמוק בין הקב"ה לישראל.

על־פי־זה נוכל להבין מדוע המדרש אומר שאילולי התינוקות שקורין בסדר הקרבנות - לא היה העולם עומד, כי כשאדם מבגר לומד את תורת הקרבנות, עקר הדגש הוא הלימוד והבנת הענין, שזה בעקר פעלה רוחנית. ואלו כאשר ילד קורא בפרשת הקרבנות, הוא עדין אינו יודע ומבין כלל בענין, וכל פעלתו בקריאת פרשת הקרבנות היא רק פעלה גשמית.

שני י' וידבר יהוה אל־משה לֵאמֹר: י' זֹה קָרְבֵּן אֲהֵרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ עֲשִׂי־לָהּ הָאֵפֶה סֶלֶת מִנְחָה תִּמְדָּה מִחֲצִיתָהּ בַּפֶּקֶד וּמִחֲצִיתָהּ בָּעֵרֶב: י' עַל־מִחְבַּת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה מִרְבֶּכֶת תְּבִיאֶנָּה תִּפְיֵל מִנְחַת פִּתִּים תִּקְרִיב רִיח־נִיחֹחַ לַיהוָה: י"א וְהִכֵּהן הַמִּשִּׁיחַ תַּחֲתֵיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חֲקֵעוֹלָם לַיהוָה כָּל־ל תִּקְטֹר: י"א וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּל־ל תִּהְיֶה לֹא תֹאכַל: פ' י' וידבר יהוה אל־משה לֵאמֹר: י"א דַּבֵּר אֶל־אֲהֵרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת הַחֲטָאת בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחֹט הָעֹלָה תִשְׁחֹט הַחֲטָאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא: י"א הַכֹּהֵן הַמַּחֲטִּא אֹתָהּ יֹאכְלָנָה בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ תֹּאכַל בַּחֲצֵר אֹהֶל מוֹעֵד: כ' כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע בְּבָשָׂרָהּ יָקָדֵשׁ וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל־חִבְגָּד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תִּכְבֵּם בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ: כ"א וְכָל־י חֲרַשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁלְּבוּ יִשְׁבֹּר וְאִם־כִּכְלִי נִחֲשֶׁת בְּשִׁלָּה וּמִרְק וְשִׁטָּף בָּמִים: כ"ב כָּל־זָכָר בְּכֹהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא: כ"ג וְכָל־חֲטָאת אֲשֶׁר יִבָּא מִדָּמָה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לִכְפֹּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֹאכַל בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹף: פ' ז' וְזֹאת תֹּרַת הָאֲשֵׁם קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא: כ' בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֹטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחֹטוּ אֶת־הָאֲשֵׁם וְאֶת־דָּמָה יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ג' וְאֵת כָּל־חֲלָבֹי יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת הָאֵלֶּיָּה וְאֶת־הַחֶלֶב הַמִּכְסֶּה אֶת־

מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קִרְבָּן תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן
הַזֶּה קֹדֶם אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יְהִי: 11 וּבֶשֶׂר זָבַח
תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קִרְבָּנוּ יֹאכֵל לֹא־יִגִּיעַ מִמֶּנּוּ
עַד־בֶּקֶר: 12 וְאִם־גֵּדִי 13 אוֹ גִּדְּהָ זָבַח קִרְבָּנוּ
בְּיוֹם הַקְּרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֹאכֵל וּמִמַּחֲרֹת וְהַנּוֹתֵר
מִמֶּנּוּ יֹאכֵל: 14 וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזָּבַח בְּיוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף: 15 וְאִם הָאֵכָל יֹאכֵל
מִבֶּשֶׂר־זָבַח שְׁלָמָיו בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצֶה
הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פָּגוּל יְהִי וְהַנֶּפֶשׁ
הָאֵכָלֹת מִמֶּנּוּ עֹנֶה תִּשָּׂא: 16 וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר־יִגַּע
בְּכָל־טָמֵא לֹא יֹאכֵל בָּאֵשׁ יִשְׂרָף וְהַבֶּשֶׂר
כָּל־טָהוֹר יֹאכֵל בֶּשֶׂר: 17 וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכֵל
בֶּשֶׂר מִזֵּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטָמְאָתוּ
עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָהּ: 18 וְנֶפֶשׁ
כִּי־תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטָמְאָת אָדָם אוֹ בְּבִהֵמָה
טָמְאָה אוֹ בְּכָל־שֹׁקֵץ טָמֵא וְאֵכָל מִבֶּשֶׂר־זָבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמּוּיָהּ: 19 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: 20 דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֶלֶב שׁוֹר וְכֹשֶׁב וְעִז
לֹא תֹאכְלוּ: 21 וְחֶלֶב בָּבֶלֶה וְחֶלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה
לְכָל־מִלְאכָה וְאֵכָל לֹא תֹאכְלוּ: 22 כִּי כָל־אֵכָל
חֶלֶב מִן־הַבִּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אִשָּׁה
לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הָאֵכָלֹת מֵעַמּוּיָהּ: 23 וְכָל־
דָּם לֹא תֹאכְלוּ בָּכֵל מוֹשְׁכֵיכֶם לְעוֹף
וְלַבְּהֵמָה: 24 כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכֵל כָּל־דָּם
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָהּ: 25 וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: 26 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
הַמִּקְרִיב אֶת־זִבְחַ שְׁלָמָיו לַיהוָה יָבִיא אֶת־
קִרְבָּנוּ לַיהוָה מִזֵּבַח שְׁלָמָיו: 27 יָדָיו תְּבִיאֶנָּה אֶת־
אֲשֵׁי יְהוָה אֶת־הַחֶלֶב עַל־הַחֹזֶה יָבִיאֵנוּ אֶת־
הַחֹזֶה לְהִנִּיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: 28
וְהַקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֶלֶב הַמִּזֵּבָּחָה וְהָיָה
הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: 29 וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ

הַקָּרֵב: 1 וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּפָלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הִיתָרְתָּ עַל־
הַכֶּבֶד עַל־הַכְּפָלִיֹּת יִסִּירֶנָּה: 2 וְהַקְטִיר אֹתָם
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַה אִשָּׁה לַיהוָה אֲשֶׁם הוּא: 3 כָּל־
זָכָר בְּפִתְּיָנִים יֹאכְלֵנוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֹאכֵל קָדֹשׁ
קָדָשִׁים הוּא: 4 כַּחֲטָאת כַּאֲשֶׁם תּוֹרָה אֶת־
לָהֶם הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּרֻ לוֹ יְהִי: 5 וְהַכֹּהֵן
הַמִּקְרִיב אֶת־עֹלֹת אִישׁ עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר
הַקָּרִיב לַכֹּהֵן לוֹ יְהִי: 6 וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר
תֹּאפֶה בַתְּנוֹר וְכָל־נִעְשָׂה בַּמִּזְבֵּחַ וְעַל־מַחֲבַת
לַכֹּהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ תְּהִיָּה: 7 וְכָל־מִנְחָה
בְּלוֹלָה־בְּשֶׁמֶן וְחִרְבָּה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תְּהִיָּה
אִישׁ בְּאַחֲיוֹ: 8

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך כה ע' 134)

והרים את הדשן . . . וישמו אצל המזבח. והוציא את הדשן
אל מחוץ למחנה אל מקום טהור (וי גד)

שרפת חלקי הקרבן על המזבח מסמלת את זכונו של
העולם הגשמי, והעלאתו לקדשה. באפן כללי נחלקים הם
לשנים: חלקי הקרבן שנושרפים כליל, הם מסמלים את
החלקים הנזפים שבעולם, שנוהפכים להיות חלק מהקדשה,
כמו תשמישי מצוה. לצמיתות זאת, האפר שנושא מן הקרבן,
מסמל את החלק הגס שבעולם, שאינו יכול לעלות לקדשה,
ורק משמש את היהודי לצרכים אחרים.

גם האפר עצמו נחלק לשנים, יש אפר שבו מקימים את
מצות 'תרימת הדשן', האפר מסלק מן המזבח, אף הוא
נשא 'אצל המזבח' - קרוב למזבח, אלו חלקי העולם
שאִינם הופכים להיות חלק מהקדשה, אף רואים בהם שהם
משמשים לענייני קדשה. ואלו יש אפר שבו מקימים את
מצות 'הוצאת הדשן', אפר זה מוצא אל מחוץ למחנה, על
פניו אינו נראה כלל שמועיל לענייני קדשה, אף גם בו
המטרה הסופית היא להביא תועלת לענייני קדשה.

שלישי 11 וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב
ליהוה: 12 אם על־תודה יקריבנו וְהַקְרִיב 13
על־זִבְחַ הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוֹלַת בְּשֶׁמֶן
וְרִיקִי מִצּוֹת מְשָׁחִים בְּשֶׁמֶן וְסֹלֶת מִרְבֶּכֶת
חֲלֹת בְּלוֹלַת בְּשֶׁמֶן: 14 עַל־חֲלֹת לֶחֶם חֲמִץ
יִקְרִיב קִרְבָּנוּ עַל־זִבְחַ תּוֹדַת שְׁלָמָיו: 15 וְהַקְרִיב

תְּרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחִי שְׁלֹמֵיכֶם: ^א הַמִּקְרִיב
 אֶת־דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֹהֶלן לֹא
 תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנָּה: ^ב כִּי אֶת־חֹהֶה
 הַתְּנוּפָה וְאֵת ^א שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחִי שְׁלָמֵיהֶם וְאֵתֵן אֹתָם לְאֹהֶלן
 הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֶקֶעוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
^ג זֹאת מִשְׁחַת אֹהֶלן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי יְהוָה
 בַּיּוֹם הַקָּרִיב אֹתָם לִכְהֵן לַיהוָה: ^ד אֲשֶׁר צִוָּה
 יְהוָה לַתֵּת לָהֶם בַּיּוֹם מִשְׁחֹו אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: ^ה זֹאת הַתּוֹרָה
 לַעֲלֹה לְמִנָּחָה וּלְחֻטָּאת וּלְאִשָּׁם וּלְמִלּוּאִים
 וּלְזִבְחֵי הַשְּׁלָמִים: ^ו אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
 בְּהַר סִינַי בַּיּוֹם צִוִּיתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב
 אֶת־קֶרְבָּנֵיהֶם לַיהוָה בַּמִּדְבָּר סִינַי: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך 12 ע' 1)

ויפֿשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים (ו, ד)
 אין זו חובה, אלא 'דבר ארץ' - שלא ללכת בהוצאת
 הדֵּשֶׁן בגדים שהוא משמש בהן תמיד (רש"י)
 הקשה הרמב"ן: מִנֵּן לְרִש"י שֶׁאֵין זו חובה? וַיֵּשׁ לַיֵּשֶׁב
 בַּפִּשְׁטוּת, אם היתה חובה להחליף את הבגדים, הִיָּה צָרִיף
 לַצִּוּוֹת לַהֲכִין סֵט נוסף של בגדים פחות חשובים מהבגדים
 הרגילים שֶׁיִּשְׁמֹשוּ לַהּוֹצָאת הַדֵּשֶׁן. וּמָה שֶׁאֵין צוּי מִיָּחָד עַל
 כֵּךְ - מִשְׁמַע שֶׁהַחֻלְפָּת הַבִּגְדִים הִיא 'דֶּרֶךְ אֶרֶץ' וְלֹא חֻבָּה.

רבי ח ^א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: **ב** קַח
 אֶת־אֹהֶלן וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת
 שִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְאֵת ^א פֶּר הַחֻטָּאת וְאֵת שְׁנֵי
 הָאֵילִים וְאֵת סֵל הַמִּצּוֹת: ^ב וְאֵת כָּל־הָעֵדָה
 הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^ג וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקְהַל הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד: ^ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת: ^ה וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־
 אֹהֶלן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחֹץ אֹתָם בַּמַּיִם: ^ו וַיִּתֵּן עָלָיו
 אֶת־הַכִּתְנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּאַבְנֹת וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ
 אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֶפֶד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ

בְּחֹשֶׁב הָאֶפֶד וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ: ^א וַיֵּשֶׁם עָלָיו
 אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־
 הַתָּמִים: ^ב וַיֵּשֶׁם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וַיֵּשֶׁם
 עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוֹל פָּנָיו אֵת צִיץ הַזָּהָב גֹּזֵר
 הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ג וַיִּקַּח
 מֹשֶׁה אֶת־שִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּשְׁכָּן
 וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וַיִּקְדַּשׁ אֹתָם: ^ד וַיֵּן מִמֶּנּוּ
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ שִׁבְעַ פַּעֲמִים וַיִּמָּשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
 וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כָּנּוֹ לְקֹדֶשֶׁם:
^ה וַיִּצֹק מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֹהֶלן וַיִּמָּשַׁח
 אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ: ^ו וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אֹהֶלן
 וַיִּלְבָּשֶׁם כִּתְנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אֲבָנֹת וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם
 מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך 12 ע' 5)

והרים את הדֵּשֶׁן . . . וישמו אצל המִזְבֵּחַ. ויפֿשט את בגדיו
 ולבש בגדים אחרים והוציא את הדֵּשֶׁן אל מחוץ למִחֻנָּה (ו, י)
 (ג"ד)

בגדים שֶׁבִּשְׁל כֵּהֵן קִדְּרָה לְרַבּוֹ - אֵל יִמּוֹג כֵּהֵן כּוֹס לְרַבּוֹ,
 לְכֵךְ "וַיִּלְבֹּשׁ בְּגָדִים אַחֲרֵיהֶם" - פְּחוּתִין מִהֵן (רש"י)
 אם הוצאת הדֵּשֶׁן היא פְּעֻלָּה פְּחוּתָה מִתְּרוּמַת הַדֵּשֶׁן, מִדּוּעַ
 אוֹתוֹ כֵּהֵן עוֹשֶׂה אֵת שְׁתֵּי הַפְּעֻלוֹת? לְכַאוֹרָה מִתְּאִים יוֹתֵר
 שֶׁיַּעֲשֶׂוּ עַל־יְדֵי שְׁנֵי כִּהָנִים שׁוֹנִים? וַיֵּשׁ לַיֵּשֶׁב, וְלִלְמֹד מִכֵּךְ
 הוֹרָאָה בְּעִבּוּדֵת הָאֵדָם: כַּאֲשֶׁר הָאֵדָם הוּא בְּכֻסּוֹל גָּמוֹר לְבוּרָא,
 וְכָל מִסְרַת פְּעֻלוֹתָיו הִיא לְמַלֵּא אֵת רִצּוֹן ה', אֵין הִבְדֵּל אֲצִלוֹ
 אִם הַפְּעֻלָּה שְׁעוֹשָׂה חֲשׂוּבָה אוֹ פְּחוּתָה, אִם צָרִיף לַעֲשׂוֹת -
 הוּא עוֹשֶׂה. לְכֵן יְכוֹל הַכֹּהֵן לַעֲשׂוֹת אֵת שְׁתֵּי הָעִבּוּדוֹת, לְמִרּוֹת
 שְׂאֻחַת מִהֵן פְּחוּתָה בְּמַעֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁמַּצַּד נְקִיּוּת מִכּוּסוֹ שֶׁל
 הַכֹּהֵן כִּלְפֵי הַקָּב"ה אֵין הִבְדֵּל בֵּין שְׁתֵּי הַפְּעֻלוֹת.

חמישי ^א וַיִּגָּשׁ אֵת פֶּר הַחֻטָּאת וַיִּסְמֹךְ אֹהֶלן וּבָנָיו
 אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פֶּר הַחֻטָּאת: ^ב וַיִּשְׁחֹט
 וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
 סָבִיב בְּאֲצָבָעוֹ וַיַּחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַיָּדִים
 יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיִּקְדָּשֻׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו:
^ג וַיִּקַּח אֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֶבֶת וְאֵת
 יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֵּלִיֹּת וְאֶת־חִלְבָּהֶן
 וַיִּקְטֹר מִשֶּׁה הַמִּזְבֵּחַ: ^ד וְאֶת־הַפֶּה וְאֶת־עוֹר

וְאֶת־הַחֶלֶב וְאֶת־הָאֵלֶּיּוֹה וְאֶת־כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת־שְׁתֵּי הַכֹּלֹת
וְאֶת־חֻלְבָּתָן וְאֵת שֹׁק הַיָּמִין: ^ט וּמִפֶּל המִצּוֹת
אֲשֶׁר | לִפְנֵי יְהוָה לֶקַח חֲלֹת מִצָּה אַחַת וְחֹלֶת
לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיִּשֶׂם עַל־הַחֲלָבִים
וְעַל שֹׁק הַיָּמִין: ^ט וַיִּתֵּן אֶת־הַכֹּל עַל פְּנֵי אֹהֶרֶן
וְעַל פְּנֵי בָנָיו וַיִּגַּף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
^כ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל פְּיָהֶם וַיִּקְטֹר
הַמִּזְבֵּחַ עַל־הָעֹלָה מִלֵּאִים הֵם לָרִיחַ נִיחֹחַ
אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה: ^כ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַחֹהֶה
וַיִּנִּיחֵהוּ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים
לְמֹשֶׁה הָיָה לְמִנָּה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלד)

וְהַיִּים מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ . . וְהַקֵּטִיר הַמִּזְבֵּחַ . . וְהַנִּזְרָת מִמֶּנּוּ
יֵאָכְלוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו . . לֹא תֹאכְפוּ חֻמֵּץ חֶלֶקֶם (ו, ח"י)
לֹא תֹאכְפוּ חֻמֵּץ חֶלֶקֶם - אֵף הַשִּׁירִים אֲסוּרִים בְּחֻמֵּץ (רש"י)
קָרְבַּן הַמִּנְחָה, הַעֲשׂוֹי מִקֶּמֶח, רוּמֹז עַל צִרְכֵי הָאָדָם.
הַקֵּמֶץ הַמְיוֹרָם מִן הַמִּנְחָה וּמִקְטֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ, רוּמֹז לִזְמַן
הַמִּקְדָּשׁ לְתוֹרָה וְהַפְלָה - שֶׁבִּדְרֹךְ כָּל הַנּוֹ מִקְצַת הַיּוֹם. וְאֵלוּ
שְׁנֵי הַמִּנְחָה - הַמִּתְרִים בְּאֶכֶלָה - מוֹרִים לִשְׁאֵר הַזֶּמֶן שְׁבוּ
עוֹסְקִים בַּעֲנִיגֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. כֹּשֶׁם שֶׁהַקֶּרֶב הַקֵּמֶץ מִקְדָּשָׁת
וּמִתְרָה אֶת הַשְּׂרִירִים, כִּף הַזֶּמֶן הַמִּקְדָּשׁ לְתוֹרָה וְהַפְלָה בְּמִשְׁפָּה
הַיּוֹם, מִתִּיר וּמִקְדָּשׁ אֶת שְׁאֵר הַיּוֹם שֶׁהַעֲסוּק בַּעֲנִיגֵי הָעוֹלָם
יִהְיֶה "חֲלִין שְׁנַעֲשׂוּ עַל טִהֲרַת הַקֵּדָשׁ". וְכֹשֶׁם שֶׁשְּׁנֵי הַמִּנְחָה
אֲסוּרִים בְּחֻמֵּץ, כִּף גַּם בְּשֶׁהָאָדָם עוֹסֵק בְּשְׁאֵר הַיּוֹם בַּעֲנִיגֵי
הָעוֹלָם הַזֶּה, עָלָיו לַעֲבוֹד מִתּוֹךְ עֲנוּה וְהַתְּבַסְּלוּת לְבוֹרֵא
הָעוֹלָם.

שְׂבִיעִי ^ז וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם
אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּז עַל־אֹהֶרֶן עַל־בְּגָדָיו וְעַל־
בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֶת־אֹהֶרֶן
אֶת־בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:
^ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶרֶן וְאֶל־בָּנָיו בְּשִׁלּוֹ אֶת־
הַבָּשָׂר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשֶׂם תֹּאכְלוּ אֹתוֹ
וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסֹל הַמִּלֵּאִים כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי
לֵאמֹר אֹהֶרֶן וּבָנָיו יֵאָכְלוּהוּ: ^ט וְהַנּוֹתָר בַּבָּשָׂר
וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: ^י וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא

וְאֶת־בָּשָׂרוֹ וְאֶת־פָּרְשׁוֹ שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ
לְמִחְנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^י וַיִּקְרָב
אֶת אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם
עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ^י וַיִּשְׁחֲטוּ וַיִּזְרֹק מִשֶּׁה אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^י וְאֶת־הָאֵיל נָתַח לְנִתְחָיו
וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנִּתְחִים וְאֶת־
הַפָּדֶר: ^כ וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעִים רִחֵץ בַּמֵּיִם
וַיִּקְטֹר מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ הוּא
לָרִיחַ־נִיחֹחַ אֲשֶׁה הוּא לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א ע' 217)

אֵשׁ תָּמִיד תִּקְרָד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֶה (ו, י)

תָּמִיד - אֲפִילוּ בַשַּׁבָּת, תָּמִיד - אֲפִילוּ בַטֹּמָא (ירושלמי

יומא פ"ד ה')

מִבְּאֵר בְּתוֹרַת הַתְּסִידוֹת שֶׁהַמִּזְבֵּחַ מְרֻמֶּז עַל לְבוֹ שֶׁל
הָאָדָם. וְ"אֵשׁ תָּמִיד" רוּמֶזֶת עַל הַתְּשׁוּקָה וְהַהֲלָהּ בְּתוֹךְ הַקֶּבֶ"ה
הַבּוֹעֶרֶת תָּמִיד בְּלְבוֹ שֶׁל כָּל אָדָם. מִדְּבָרֵי הַ"יְרוּשָׁלַּמִּי" נִתֵּן
לְלַמֵּד הוֹרָאָה בַּעֲבוּדַת הָאָדָם: שַׁבָּת - מִשְׁמַעוּתָהּ הַתְּנַתְּקוֹת
מִעֲנִיגֵי הָעוֹלָם, וְהַתְּחַבְּרוֹת אֶף וְרַק לְעֲנִינִים וְרוּחָנִים. בְּמַצֵּב
כֵּזֶה יָכוֹל לְחַשֵּׁב הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ זָקוּק לְלַהֵט וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁבְּלְבוֹ
לְהַתְּקָרֵב אֶל הַקֶּבֶ"ה. אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה, "אֵשׁ תָּמִיד - אֲפִילוּ
בַשַּׁבָּת", גַּם בְּשֶׁהָאָדָם נִמְצָא בְּהַתְּעַלּוֹת רוּחָנִית וּמִנְתַּק מִעֲנִיגֵי
הָעוֹלָם, צָרִיכָה לְכַעַר בּוֹ גַּם בְּחִיצוֹנִיּוֹת הַהֲלָהּ בְּתוֹךְ הַתְּשׁוּקָה.
טֹמָא - הוּא הַמַּצֵּב הַגָּרוֹעַ בְּיוֹתֵר, הָאָדָם נִמְצָא בְּרִחוּק גָּמוּר
מִן הַקִּדְשָׁה. וְאִם כִּף עָלִיל הוּא לְחַשֵּׁב, שֶׁאֵבֵד אֶת הַקֶּשֶׁר עִם
הַקִּדְשָׁה, וְלִכֵּן אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ חֲמִימוֹת וְהַהֲלָהּ בְּתוֹךְ
בְּדָבָרִים שֶׁבִּקְדָּשָׁה. כֹּא הַתְּנוּב וּמִלְּקִדְנו, "אֵשׁ תָּמִיד - אֲפִילוּ
בַטֹּמָא", גַּם בְּמַצֵּב גָּרוֹעַ בְּיוֹתֵר, הָאָדָם צָרִיךְ לְעוֹרֵר בְּעֲצָמוֹ
אֶת "אֵשׁ הַתָּמִיד" וְהִיא תְּרוֹמֵם אוֹתוֹ מִמַּצְבוֹ הַיְּרֹד.

שְׂשִׁי ^כ וַיִּקְרָב אֶת־הָאֵיל הַשְּׁנִי אֵיל הַמִּלֵּאִים
וַיִּסְמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:
^כ וַיִּשְׁחֲטוּ | וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמָו וַיִּתֵּן עַל־הַתְּנוּד
אֲזוֹן־אֹהֶרֶן הַיְּמִנִית וְעַל־בִּתְּחָן יָדוֹ הַיְּמִנִית וְעַל־
בִּתְּחָן רִגְלוֹ הַיְּמִנִית: ^כ וַיִּקְרָב אֶת־בָּנָיו אֹהֶרֶן וַיִּתֵּן
מֹשֶׁה מִן־הַדָּם עַל־הַתְּנוּד אֲזוֹנֵם הַיְּמִנִית וְעַל־בִּתְּחָן
יָדָם הַיְּמִנִית וְעַל־בִּתְּחָן רִגְלָם הַיְּמִנִית וַיִּזְרֹק
מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^כ וַיִּקַּח

תודה הוא הודאה לה', היו צריכים להביא קרבן תודה כל יום, שהרי הקב"ה עושה חסדים בכל רגע ורגע עם כל אדם. וזה אינו מתקבל על הדעת. לכן רש"י מפרש שקרבן תודה מביאים על ארוע חריג - גס. ודוקא ארבעה נסים אלו, כי הצווי להביא קרבן תודה נאמר לדור המדבר, שם קרו נסים גלויים כל יום - ירידת המן, ענני הכבוד, באר מרים וכו', ואם הפונה בקרבן תודה היא על גס סתם, היו דור המדבר צריכים להביא קרבן כל יום. לכן רש"י מפרש דוקא ארבעה נסים הללו, שהיו בדור המדבר.

מפטיר לה ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מלאיכם פי שבעת ימים ימלא את-ידכם: לה פאשר עשה ביום הזה צוה יהוה לעשת לכפר עליכם: לה ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את-משמרת יהוה ולא תמותו פייכן צויתי: לה ויעש אהרן וכונו את כל-הדברים אשר-צוה יהוה ביד-משה: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם – תפארת לוי יצחק, ס' ויקרא ע' מ)

ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו לקדשו (ח, יב)

יש להבין בפנימיות הענינים, מדוע משיחת אהרן נעשתה על-ידי משה, אף שכהננו של משה פחותה בדרגתה מכהננו של אהרן. בתורת הקסידות מבאר שמשח ואהרן הם כנגד תורה ותפלה. משה כנגד תורה - 'זכרו תורת משה עבדי'. אהרן כנגד תפלה - 'תפלות כנגד קרנות תקנום'. לכן משיחת אהרן היתה על-ידי משה, היות שכל הענינים שבעולם שרשם מן התורה, לכן גם התפלה (אהרן) צריכה לבוא על-ידי תורה (משה).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

תצאו שבעת ימים עד יום מלאת ימי מלאיכם פי שבעת ימים ימלא את-ידכם: לה פאשר עשה ביום הזה צוה יהוה לעשת לכפר עליכם: לה ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים ושמרתם את-משמרת יהוה ולא תמותו פייכן צויתי: לה ויעש אהרן וכונו את כל-הדברים אשר-צוה יהוה ביד-משה: ססס

צ"ו פסוקים, צ"ו סימן.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתגדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא וישירתא, תשבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי משיחות כרך יב ע' 20)

אם על תודה וקריבנו (ז, יב)

אם על דבר הודאה על גס שנעשה לו, כגון יורדי הים והלכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא (רש"י) יש להקשות: מנן לרש"י שקרבן תודה הוא על גס דוקא, ולא תודה לה' סתם? וגם אם הפונה על גס, מה הכרח לומר שהם דוקא ארבעה נסים אלו בלבד? ויש לומר: אלו קרבן

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כא כה אמר יהוה צבאות אלהי ישראל עלותיכם שהם כולם כליל ספו הוסיפו אותם על־זבחיכם על זבחי שלמיכם ומקריבו אותם ואכלו הבשר שהיו אינם לצדון לפני ולפני תפסידו הבשר: **כב** כִּי לֹא־דברתי את־אבותיכם ולא צויתים ביום הוציאי אותם מארץ מצרים על־דברי עולה וזבח כי תחלת תנאי לא היתה אלא אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה (שמות יט): **כג** כִּי אֶס־את־הדבר הַזֶּה צויתי אותם לֵאמֹר שִׁמְעוּ בקולי והייתי לכם לאלהים אני בעצמי אשפיע לכם טובה בולט אמצעי ואתם תהיו־לי לעם זה העשר, וזאת הקדננות היא באחד

הפטרת פרשת צו לקריאה בציבור

ולשמו"ת ירמיה פרק ז

כֹּה כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
עֲלוֹתֵיכֶם סָפוּ עֲלֻזְבוּחֵיכֶם וְאָכְלוּ
בָּשָׂר: כֹּה פִי לֹא־דִבַּרְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם
וְלֹא צִוִּיתִים בַּיּוֹם הַזֶּה צִוִּיֵּאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם עַל־דִּבְרֵי עוֹלָה וּזְבַח: כֹּה פִי
אִם־אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר
לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעַם
אֲשֶׁר אֶצְוֶה אֶתְכֶם לְמַעַן יִיטֵב לָכֶם:
טו אֶת־אֲנָנִים וַיֵּלְכוּ בְּמַעֲצוֹת בְּשִׁרְרוֹת
וְלֹא לִפְנִים: כֹּה לְמֶן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵצְאוּ
יָדָם עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֲשַׁלַּח אֲלֵיכֶם
יוֹם הַשֶּׁכֶם וְשַׁלַּח: כֹּה וְלֹא שָׁמְעוּ אֲלֵי
וַיִּקְשׁוּ אֶת־עַרְפָּם הִרְעוּ מַאֲבוֹתָם:

שי למורא

(כד) **בְּמוֹעֲצוֹת**, בעצות שלכם, לא
בְּעֲצָתִי, וכפי שממשיך "בשררות לבם
הרע". **בְּשִׁרְרוּת לָבָם**, כפי שלבם
רואה. מלשון "אשורנו" (במדבר
כד.יז). פרוש אחר, בתקף לבם, מלשון
"שריר וקנס". ובתרגום יונתן בן
עזאי, בהקדור לבם. ויהיו לאחור,
כלומר, בכל יום פותחים והולכים
בעבודת ה'. **וְלֹא לִפְנֵיב**, ולא היו
מוסיפים והולכים. (כה) **יוֹם הַשֶּׁכֶם**
וְשִׁלְחָת, מדי יום ביום השכם ושלות.

ט וּדְבַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֲלֶיךָ וּקְרֹאתָ אֲלֵיהֶם וְלֹא

עטרת מרים

אליך ויכרו להם וקראת ואם תקרא אליהם ודעתי ולא יענוכה כי לא יענו לך: כח או ואמרת אליהם אין אלה מבני ישראל אשר שמעו דבר ה' בסיני, אלא זה הגוי אשר לוא-שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר אברהם האמונה אמונת האל אברה מלכם ונכרתה מפיהם ולא יזכו בה: כב כה | אמר יהוה אל-יתהלל חכם בחכמתו ולא תועיל לו כיון שלא ידע את ה' ולא הלך בדרךיו ואל-יתהלל הגבור בגבורתו שייכל להציל נפשו מן המות או מן השבי אל-יתהלל עשיר בעשרו לפדות בו נפשו מן המות או מן השבי: כג כי אם-בזאת יתהלל המתהלל ושבח את עצמו השפל כמה שהשפיל וידע

אולי כי אני יהוה ואני עוה, ואני הוא העשה חסד לאהבי ולשומרי מצותי, ועושה משפט להפרע מן הרשעים וצדקה בארץ לקבל את השבים כרבאלה חפצתי נאם יהוה:

יענוכה: כח ואמרת אליהם זה הגוי אשר לוא-שמעו בקול יהוה אלהיו ולא לקחו מוסר אברהם האמונה ונכרתה מפיהם: ט כב כה | אמר יהוה אל-יתהלל חכם בחכמתו ואל-יתהלל הגבור בגבורתו אל-יתהלל עשיר בעשרו: כג כי אם-בזאת יתהלל המתהלל השפל וידע אולי כי אני יהוה עשה חסד משפט וצדקה בארץ כרבאלה חפצתי נאם-יהוה:

לאתר שמסיים ההפטרות יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שפל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

"אין אומרים הפטרת "וערכה" רק כשחל ערב פסח בשבת קודש. אבל ביחידות אומרים ב' ההפטרות. וכן בשבת ראש חודש

וכהאי גוונא.

רשימות היומן' עמ' שצו, מב' ניסן תרצ"ז, פאריז:

עטרת מרים

ד און וערכה תערב ליהוה מנחת תשורת יהודה וירושלם בימי עולם
הם ימי משה ויבשנים קרמנויות הם ימי שלמה שקבל המקום קרבותיהם
ברצון וירדה אש מן השמים ואכלתם על המזבח: ה וקרבתני אליכם היום
שיתיה ביום ההוא אקרב למשפט לשלם גמול מעשה כל איש והייתי אני

בעצמי אהיה עד ממהר שאלה לכל
מה עשה במכשפים ובמנאפים
ובנשבעים לשקר ובעשקי גזל
שכר שכיור אלמנה ויתום ומפי
משפט הגר ולא יראוני אמר יהוה
צבאות: וכי אני יהוה לא
שניתני מעולם את דברי והבטחתי כל
אכלה אחכם, לכן ואתם בגייעקב
לא כליתם אינכם כלים מלפני:
ז למימי אבותיכם סרתם מחקי
ולא שמרתם שובו אלי לשמור
מצותי ואשובה אליכם לחיבי
עמכם כמאז אמר יהוה צבאות
והנה תעיו פניכם ואמרתם בפה
נשוב בעבור מה נשוב בפה חסאני:
ח היקבע האם הגון שיעשק אדם
אלהים כי אתם קבעים גזלים
אולי ואמרתם בפה קבענו
ומשיבים לו, הלא הוא המעש
והתרומה שאתם גזלים מן הכהנים
ומן הלויים: ט בעבור זה במארה
חולי בתיבואה ובמעשים אתם נארים
מקוללים ואולי אתם קבעים הגוי
כלל לא יחידים לך: י לכן הביאו
מעלה את כל המעש אל בית
האוצר בבית המקדש ויהי טרף
מיון בבית לכהנים וללויים ובחגוני
נא בחנו אותי בזאת המצוה אמר
יהוה צבאות אם לא אפתח

לכם את ארבות השמים והיריקתי ואשפוך לכם ברה

עושים אותי. (ט) במארה אתם נארים, הלא בעבור זה אתם מקוללים בקללה, כי אין הארץ נהנית ויבולה ואולי אתם קבעים, ועם כל זה לא תקחו
מוקד ואתם עושים אותי. הגוי כלל, כל העם, כי אין אחד מכם שיתן המעש והתרומה. (י) הביאו את כל המעש אל בית האוצר, מעלה הביאו
את כל המעש אל בית האוצר העשוי לך בבית המקדש, כמו שכתוב "את מעש המעש לביית אלהינו אל השכבות לביית האוצר..." (נחמיה יג:ט). ויהי טרף
בבית, כדי שיתנה מיון מצוי לאנשי ביתי, הם הכהנים והלויים. ובחגוני נא בזאת, בחנו אותי במצוה הזאת אם אני משלם גמול המצוה. אם לא

שי למורא

(ד) וערכה לה', בזמן האלה, ערב לה' וקבל ברצון. מנחת יהודה
וירושלם, המנחות והקרנות שקריבו בבית המקדש אשר בירושלם
שביהודה. בימי עולם, הם ימי משה רבנו. ויבשנים קרמנויות, השנים
הקדומות של בית המקדש שקנה שלמה, שקבל חכ"ה קרבותיהם ברצון וירדה
האש מן השמים ואכלה על המזבח.

(ה) וקרבתני אליכם, לדור שיתנה
ביום ההוא. וכן הדורות שקברו קבר,
אם לא קבלו דיום בעולם הזה, יקבלו
בעולם הבא. והייתי עד ממהר,
כלומר, לא יתמהמה המשפט עד
שניחקרו את העדים, כי אני בעצמי
אהיה עד ממהר להגיד הדברים. ובמפי
גר, מפי משפט הגר לחיבו בחנם.
(ו) כי אני ה' לא שניתני, אף-על-פי
שאני מאריך אפי, לא השתנה דעתי
מבראשונה לאהב את הרע ולשנא את
הטוב. ואתם בני יעקב לא
כליתם, אף-על-פי שהרשעים שכם
מותים ברשעים ולא קבלו ענשם בחייהם,
הרי לא כליתם מלפני ואוכל לגבות דיני
מהנפשות בגיהנם. ור"ל פרשו, "אני ה'
לא שניתני", לא הכיתי אפה ושניתני
לחפות בה. אבל אתם בני יעקב לא
כליתם, כי אתם הפרענות העמדת
אחכם הרבה, וחצי כלים ואתם אינכם
כלים. (ז) שובו אלי, לשמור מצותי.
ואשובה אליכם, לחיבי עמכם
כמאז. ואמרתם בפה נשוב, ותעיו
פניכם לומר, בעבור מה נשוב, בפה
חסאני. (ח) היקבע אדם אלהים,
האם הגון הדבר שיעשק אדם את
אלהים. כי אתם קבעים אותי,
שחרי אתם עושים אותי. ואמרתם

בפה קבענו, ואם תאמרו בפה עשנו אותי. המעש והתרומה, מה
שאינכם נותנים את המעש ללויים ואת התרומה לכהנים, והו העשק שאתם

עושים אותי. (ט) במארה אתם נארים, הלא בעבור זה אתם מקוללים בקללה, והו העשק שאתם

עושים אותי. הגוי כלל, כל העם, כי אין אחד מכם שיתן המעש והתרומה. (י) הביאו את כל המעש אל בית האוצר, מעלה הביאו

את כל המעש אל בית האוצר העשוי לך בבית המקדש, כמו שכתוב "את מעש המעש לביית אלהינו אל השכבות לביית האוצר..." (נחמיה יג:ט). ויהי טרף
בבית, כדי שיתנה מיון מצוי לאנשי ביתי, הם הכהנים והלויים. ובחגוני נא בזאת, בחנו אותי במצוה הזאת אם אני משלם גמול המצוה. אם לא

עטרת מרים

שי למורא

אָפֿתַּח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם, עֲנִין שְׂבִיעָה הוּא, הָרִי תְּרֹא אִם לֹא יִהְיֶה דָּבָר זֶה שְׂאֵפֶתֶח לָכֶם אֶת אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם. "אַרְבּוֹת", חִלּוּנוֹת, כְּמוֹ "אַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ" (בראשית ויא). וְהִרְקִיתִי לָכֶם בָּרָקָה עַד בְּלִי דִי, וְאֶשְׁפֹּף לָכֶם בָּרָקָה עַד שְׁלֹא יִהְיֶה דִי מְקוֹם בְּנִרְנוּת לְהַחֲזִיק אֶת הַכֵּל.

פֿרשׁו אַחֵר פֿרשׁו ר"ל עַד שִׁיבֹלו שְׁפֹתֵיכֶם מִלּוֹמַר דִּי. (יא) וְנִגְעֵרְתִּי לָכֶם בְּאֶכָּל, בְּעִבּוּרְכֶם אֲנֵער בְּאַרְבֵּה הַאֶכָּל אֶת הַתְּבוּאָה, וְלֹא יִשְׁחִית וְגו'. וְלֹא תִשְׁפֹּל לָכֶם הַגֶּפֶן, כְּלֹמֶר, לֹא תִחַסֵּר אֶת פְּרִיָּהּ. (יב) וְאֶשְׂרֹו אֶתְכֶם כָּל הַגּוֹיִם, כָּל הַגּוֹיִם יֶאֱשְׂרֹו שְׂאֵנִי חֲפִץ בָּכֶם וּבְאַרְצְכֶם. כִּי תִהְיֹו אִתָּם אֶרֶץ חֲפִץ, שְׂתַחֲיו אִתָּם יוֹשְׁבִים בְּאַרֶץ חֲפִץ שְׂחָפֵץ ה' לְהַשְׁרֹות שְׂכִינּוֹתָהּ, בְּהַ וְתַעֲשֹׂו בְּהַ רְצוֹנִי. (יג) חֲזָקוּ עָלֵי דְבָרֵיכֶם, כָּאִן שֶׁב הַנְּבִיא מְלֹאכִי לְהוֹכִיחֶם עַל מַה שֶּׁהִיו אומרים שְׂאִין דִּין וְאִין דִּין. וְאִמֵּר, דְּבָרֵיכֶם חֲזָקִים וְקָשִׁים עָלֵי. שְׂוֹא עֲבַד אֱלֹהִים, עַל חֲזָקָה בְּעִבְדִּי, כִּי לֹא נִקְבַּל שְׂכָר. קְדַרְנִית, בְּשֹׁפֶל רוּחַ וּבְהִנְגָה מִפְּנֵי ה'. (טו) וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאֻשְׁרִים וְאִדִּים, הִנֵּה עֲקִשְׂיו אֲנַחְנוּ מְשֻׁבָּחִים אֶת הָאֱלֹהִים הַגְּדוֹל שֶׁלֹּא חֲשָׁשׁו עַל מִשְׁמֶרֶת הַתּוֹרָה. גַּם נִכְנֹו עוֹשֵׂי רִשְׁעָה, כְּלֹמֶר, מוֹכֵה כְּפוּלָה הֵיחָה לָהֶם, שְׁחֵם קְנָמִים בְּכַנְיָן, וְגַם בְּחֵנו אֱלֹהִים וְיִמְלֹטוּ, בְּחֵנו לְדַעַת אִם יִכָּל לַחַת עֲנֵשׁ עַל עוֹן, וְהִנֵּה נִמְלֹטוּ מִן הָעֲנֵשׁ וְלֹא הִשְׁגִּים. (טז) אֲזֹ נִדְּבָרוּ וְגו', אֲנִי מְשִׁיב עַל דְּבָרֵיכֶם, שְׂאִין נִדְּבָרוּ יִרְאִי ה' שְׁלֹא לְהִדְבֵּק בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים. וְיִכְתֹּב סֵפֶר זְכָרוֹן לְפָנָיו, אֶחָד־עַל־פִּי שְׂאֵנִי מִמֶּהר לְהַשִּׁיב גְּמוּלָה, צוּרִית לְכַתֹּב לָהֶם סֵפֶר זְכָרוֹן, (יז) וְהָיו לִי, וְהָיו לִי דְבָרֵיכֶם מְקַיָּמִים, לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה סִגְלָה, לְיוֹם

עַד־בְּלִי־דִי לְגִמּוֹל מַעֲוָה זֹאת: יֹא וְנִגְעֵרְתִּי לָכֶם אֶתְּכֶם בְּאֶכָּל בְּאַרְבֵּה הַאֶכָּל אֶת הַתְּבוּאָה וְלֹא־יִשְׁחִית לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־תִשְׁפֹּל לֹא תִחַסֵּר לָכֶם הַגֶּפֶן בְּשָׂדֶה מִפְּרִיָּהּ אֲמֵר יְהוָה צְבָאוֹת: יִב וְאֶשְׂרֹו יִשְׁבּוּ אִתְּכֶם כָּל־הַגּוֹיִם לְפִי מְרִיבִת הַתְּעֻלָּה כִּי־תִהְיֹו אִתָּם אֶרֶץ חֲפִץ אֶרֶץ שְׂחָפֵץ ה' בְּהַ לְבָדִד אֹתָהּ וְלַחֲשֹׁנִי עָלֶיהָ אֲמֵר יְהוָה צְבָאוֹת: יִג חֲזָקוּ קָשִׁים עָלֵי דְבָרֵיכֶם וְאִתָּם מִתְּחֻקִּים בְּיוֹפִית לְסַתּוֹר אֶת דְּבָרֵי אֲמֵר יְהוָה וְאִמְרָתָם מִה־נִּדְּבָרְנוּ עָלֵינוּ: יִד אֲשִׁיב לָכֶם כִּי מַה שְׂאֵמְרָתָם שְׂוֹא בְּחָפֵץ עָלֵינוּ לְעַבֵּד אֱלֹהִים כִּי לֹא נִקְבַּל שְׂכָר וּמִה־בְּצַע תוֹעֵלֶת כֹּא לֵנו כִּי שְׁמִרְנוּ מִשְׁמֶרֶתוֹ וְכִי הִלְכְנוּ קְדַרְנִית שְׁחֹות וּבְהִנְגָה מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת לְרִיק וְנִעֲנוּ בְּעִבְדִּי וְאִין לֵנו שְׂכָר כָּל מְאֻמָּה: טו וְעוֹד הוֹאִיל וְעַתָּה רִאֲנוּ שְׂאִין תוֹעֵלֶת לְשׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַמְּקוֹם, הִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאֻשְׁרִים מְשֻׁבָּחִים הַיָּדִים שְׁחֵם אֲנִים וְנִעֲמִים לְעַבֵּד אֶת ה' וְכָכָל זֹאת גַּם־נִכְנֹו עוֹשֵׂי רִשְׁעָה וְקָנָמִים בְּכַנְיָן, וְלֹא הִפְסִידוּ מְאֻמָּה גַּם בְּחֵנו אֱלֹהִים לְדַעַת אִם יִכָּל לַחֲעֲנִשׁ אֹתָם וְהִנֵּה וְיִמְלֹטוּ כִּי לֹא נִעֲשֶׂה לָהֶם מְאֻמָּה רַע: טז אֲזֹ כִּשְׂשִׁמְעוּ יִרְאִי ה' דְּבָרֵי הַרְשָׁעִים הַחֲסִידִים הַמְּעוֹרְרִים סִפְקוֹת וְחִלּוּנוֹת נִדְּבָרוּ יִרְאִי יְהוָה הַמְּשֻׁבָּחִים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ נוֹשָׁאִים בָּהֶם עַד שִׁימְנָאוּ בְּשִׁבְלָם כִּי כָּל דְּבָרֵי מִשְׁפָּט, אֵל מְנַחֵם וְאִין עוֹל וְנִקְשֵׁב יְהוָה וְיִשְׁמָעַע וְיִתֵּן לָהֶם שְׂכָרָם בְּהַ וְיִכְתֹּב סֵפֶר זְכָרוֹן לְפָנָיו לְהוֹיֹת וְזָכוּן לְפָנָיו לְיִרְאִי יְהוָה הֵם הַצְּדִיקִים, וְלַחֲשָׁבִי שְׂמֹו הֵם חֲכָמִי לֹב יוֹדְעֵי סוֹד הַשֵּׁם הַנִּקְבֵּד וְהַנּוֹרָא: יז וְהָיו אִמְרָתָם שְׂמֹוִרִים לִי אֲמֵר יְהוָה צְבָאוֹת לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה

לָכֶם בָּרָקָה עַד־בְּלִי־דִי: יֹא וְנִגְעֵרְתִּי לָכֶם בְּאֶכָּל וְלֹא־יִשְׁחִית לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־תִשְׁפֹּל לָכֶם הַגֶּפֶן בְּשָׂדֶה אֲמֵר יְהוָה צְבָאוֹת: יִב וְאֶשְׂרֹו אִתְּכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיֹו אִתָּם אֶרֶץ חֲפִץ אֶרֶץ שְׂחָפֵץ אֶרֶץ יְהוָה צְבָאוֹת: יִג חֲזָקוּ עָלֵי דְבָרֵיכֶם אֲמֵר יְהוָה וְאִמְרָתָם מִה־נִּדְּבָרְנוּ עָלֵינוּ: יִד אֲמִרָתָם שְׂוֹא עֲבַד אֱלֹהִים וּמִה־בְּצַע כִּי שְׁמִרְנוּ מִשְׁמֶרֶתוֹ וְכִי הִלְכְנוּ קְדַרְנִית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת: טו וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאֻשְׁרִים וְאִדִּים גַּם־נִכְנֹו עוֹשֵׂי רִשְׁעָה גַּם בְּחֵנו אֱלֹהִים וְיִמְלֹטוּ: טז אֲזֹ נִדְּבָרוּ יִרְאִי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְיִקְשֹׁב יְהוָה וְיִשְׁמָעַע וְיִכְתֹּב סֵפֶר זְכָרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאִי יְהוָה וְלַחֲשָׁבִי שְׂמֹו: יז וְהָיו לִי אֲמֵר יְהוָה צְבָאוֹת לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה סִגְלָה וְחִמְלָתִי עָלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל־בְּנו הָעֶבֶד אֹתוֹ: יח וְשִׁבְתֶּם וְרִאִיתֶם בֵּין צָדִיק לְרִשָּׁע בֵּין עֲבַד אֱלֹהִים לְאִשָּׁר לֹא עֲבָדוּ: יט כִּי־תִהְיֶה הַיּוֹם כֹּא בְּעַר פִּתְגוֹר וְהָיו כָּל־יָדִים וְכָל־עוֹשֶׂה רִשְׁעָה קָשׁ וְלֹחֵט אִתָּם הַיּוֹם הַכֹּא אֲמֵר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזוּב

סִגְלָה אוֹצֵר נִחְמַד לְשֹׁלֵם לְכָל אִישׁ כַּמְּפַעֵל או וְחִמְלָתִי עָלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל־בְּנו הָעֶבֶד אֹתוֹ מֵאֲהָבָה: יח עַם כִּי עֲמַת רֹאשִׁים הַיָּדִים בְּשָׁלוֹם וְשִׁבְתֶּם וְרִאִיתֶם וְתִרְאוּ הַתְּכַדֵּל בֵּין צָדִיק לְרִשָּׁע בֵּין עֲבַד אֱלֹהִים מֵאֲהָבָה לְאִשָּׁר לֹא עֲבָדוּ מֵאֲהָבָה אֵלָּא מִתְּקוֹת גְּמוּלָה וְרָאִיתָ עוֹשֶׂה: יט כִּי־תִהְיֶה הַיּוֹם הַמְּשֻׁבָּט כֹּא בְּעַר פִּתְגוֹר אִשׁ וְהָיו כָּל־יָדִים וְכָל־עוֹשֶׂה רִשָּׁע נִחְמַד לְהַשְׁרֵף קָשׁ וְלֹחֵט וְלֹחֵט אִתָּם הַיּוֹם הַכֹּא אֲמֵר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזוּב לָהֶם שְׂרָשׁ וְעַנְּהָ וְזָכוּן

אֲשֶׁר אֲצַרְתִּי כְּמוֹ בְּאוֹצֵר וְהַנְּחִיתִי לְשֹׁלֵם כֹּא גְּמוּלָה, וְחִמְלָתִי עָלֵיהֶם וְגו'. וְלַחֲשָׁבִי שְׂמֹו, הֵם חֲכָמִי לֹב יוֹדְעֵי סוֹד שְׂמֹו הַנִּקְבֵּד וְהַנּוֹרָא. (אבן עזרא). עַל בְּנו הָעוֹבֵד אֹתוֹ, עַל בְּנו הַנּוֹרָה בְּעִבְדוּתוֹ. (יח) וְשִׁבְתֶּם וְרִאִיתֶם וְגו', הִנֵּה אֲזֹ תִשׁוּבוּ וְתִרְאוּ הַתְּפָרֵשׁ בֵּין צָדִיק לְרִשָּׁע. (יט) הַיּוֹם כֹּא, יוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה שְׂרָשׁ וְעַנְּהָ וְזָכוּן

מה: כ אכל וזרח לך שמי שמש בכות הצדקה ומעשים טובים שעשו ומרפא בכנפיה של השמש הפרושים על הארץ, ויהיה לך לרפואה ותענוג, ויצאתם בכל מקום שתצאו ותבאו ופשתם תתענוגו בטוב ותתריבו בדבשך ושמן פגגלי פגגלים המפסמים במרבץ בדיר שלהם: כא ועפותם אתם תמנעו ותקחשו את הרשעים כיהיו לאפר מנח תחת כפות רגליכם ותרכסו אותם ביום המשפט אשר אני עשה שופטם לכליון אמר יהוה צבאות: כב הואל ותקבלו גמול טוב, לכן בכל דור ודור זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב בחרב על-פל ישראל כי בשמירת חקים ומשפטים תקבלו הגמול: היא תבואה האחרונה שאחריו לא יבא עוד נביא וחזוה עד עת קץ: כג הנה בכות התורה אנכי שלח לך את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא הוא יום הגמול: כד והשיב לב-אבות להקדוש

ברוך הוא על ידי בנים ולב בנים על עם אבותם פנאבא פתאום והפית את-הארץ חרם ולכן יקדים לשלוח מלאך הברית להשיבם בתשובה ולחיות מוכנים לפני ה' פבוא לשפוט את הארץ והיתה לה' המלוכה: כג הנה אנכי שלח לך את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא:

המשפט בא. שרש וענה, כלומר, בנים ובני בנים. כ) שמש צדקה, כלומר, הצדקה שעשתם תאיר לך שמש. שמצות הצדקה בעצמה תשלם לך גמול טוב. ומרפא בכנפיה, בורהתה תהיה לך רפואה ותענוג. ויצאתם ופשתם, בכל אשר תצאו ותבאו תפירו ותרכבו. "ופשתם", ענין רבוי, כמו "ופשו פרשיו" (חבקוק II, א).

פגגלי מרבץ, פגגלים הנקנים לדיר לפסוקם.

להם שרש וענה: כ וזרח לך שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם פגגלי מרבץ: כא ועפותם רשעים כיהיו אפר תחת כפות רגליכם ביום אשר אני עשה אמר יהוה צבאות: כב זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על-פל ישראל חקים ומשפטים: כג הנה אנכי שלח לך את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא: כד והשיב לב-אבות על-בנים ולב בנים על-אבותם פנאבא והפית את-הארץ חרם: כג הנה אנכי שלח לך את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש ט ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: ז ויאמר אל-אהרן קח-לך עגל בן-בקר לחטאת ואיל לעלה תמימים ותקרב לפני יהוה: ז ואל-בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר-עזים לחטאת ועגל וכבש בגי-שנה תמימים לעלה: ז ושור ואיל לשלמים לזבח לפני יהוה ומנחה בלולה בשמן כי היום יהוה נראה אליכם: ה ויקחו את אשר צוה משה אל-פני אהל מועד ויקרבו פל-העדה ויעמדו לפני יהוה: ו ויאמר משה זה הדבר אשר-צוה יהוה תעשו וירא אליכם כבוד יהוה: (לוי) ויאמר משה אל-אהרן קרב אל-המזבח ועשה את-חטאתך ואת-עלתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את-קרבת העם וכפר בעדם

פאשר צוה יהוה: ה ויקרב אהרן אל-המזבח וישחט את-עגל החטאת אשר-לו: ט ויקרבו בני אהרן את-הדם אליו ויטבל אצבעו בדם ויתן על-קרנות המזבח ואת-הדם יצק אל-יסוד המזבח: ו ואת-החלב ואת-הפלית ואת-היתרת מן-הכבד מן-החטאת הקטיר המזבחה פאשר צוה יהוה את-משה: (ישעיה) יא ואת-הבשר ואת-העור שרף באש מחוץ למחנה: ז וישחט את-העלה וימצאו בני אהרן אליו את-הדם ויזרקו על-המזבח סביב: י ואת-העלה המציאו אליו לנתחיה ואת-הראש ויקטר על-המזבח: י וירחץ את-הקרב ואת-הפרעים ויקטר על-העלה המזבחה: ט ויקרב את קרבן העם ויקח את-שעיר החטאת אשר לעם וישחטו ויחטאוהו פראשון: ט ויקרב את-העלה ויעשה במשפט:

לוח זמנים לשבוע פרשת צו - שבת הגדול - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
			ש	א	ש	א										
באר שבע (ק)	06:33	06:26	09:03	08:58	09:37	09:33	10:41	10:38	13:17	13:15	18:58	19:02	19:24	19:28	18:42	19:39
חיפה (ק)	06:32	06:24	09:01	08:56	09:36	09:32	10:41	10:37	13:16	13:14	19:01	19:05	19:25	19:29	18:35	19:40
ירושלים (ק)	06:31	06:24	09:01	08:56	09:36	09:31	10:40	10:36	13:15	13:14	19:02	19:06	19:23	19:27	18:25	19:38
תל אביב (ק)	06:33	06:25	09:03	08:58	09:37	09:33	10:41	10:38	13:17	13:15	18:59	19:03	19:25	19:29	18:42	19:40
אוסטריה, וינה (ק)	06:38	06:26	09:01	08:53	09:47	09:40	10:53	10:47	13:31	13:30	19:21	19:30	19:55	20:04	19:10	20:17
אוסטרליה, מלבורן (ק)	07:31	07:37	09:50	09:51	10:26	10:28	11:27	11:27	13:55	13:53	19:19	19:10	19:46	19:37	18:53	19:48
אוקראינה, אודסה (ק)	06:42	06:30	09:06	08:59	09:50	09:43	10:55	10:50	13:33	13:32	19:22	19:30	19:55	20:03	19:11	20:16
אוקראינה, דונייצק (ק)	06:13	06:01	08:36	08:28	09:21	09:14	10:27	10:22	13:05	13:04	18:55	19:04	19:28	19:38	18:44	19:51
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	06:24	06:11	08:46	08:38	09:32	09:25	10:38	10:33	13:16	13:15	19:06	19:15	19:40	19:49	18:56	20:03
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	06:48	06:35	09:09	09:01	09:57	09:50	11:03	10:57	13:42	13:41	19:33	19:43	20:08	20:18	19:23	20:33
אוקראינה, קייב (ק)	06:40	06:27	09:02	08:53	09:50	09:42	10:55	10:50	13:34	13:34	19:26	19:36	20:01	20:11	19:16	20:26
איטליה, מילאנו (ק)	07:09	06:57	09:34	09:26	10:17	10:10	11:22	11:17	13:59	13:59	19:50	19:58	20:20	20:28	19:39	20:41
אקוודור, קיטו (ח)	06:15	06:14	08:47	08:45	09:15	09:13	10:18	10:16	12:49	12:47	18:22	18:20	18:44	18:42	18:02	18:51
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:04	07:09	09:24	09:26	09:59	10:01	11:00	11:00	13:28	13:27	18:53	18:44	19:18	19:10	18:28	19:21
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:58	08:05	10:14	10:16	10:52	10:54	11:52	11:53	14:20	14:18	19:41	19:31	20:10	20:00	19:14	20:12
ארה"ב, בולטימור (ק)	06:55	06:45	09:23	09:17	10:01	09:55	11:06	11:01	13:42	13:41	19:28	19:34	19:57	20:03	19:15	20:14
ארה"ב, ברוקלין (ק)	06:43	06:34	09:11	09:04	09:50	09:44	10:55	10:50	13:32	13:31	19:18	19:24	19:47	19:54	19:05	20:06
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	06:44	06:34	09:11	09:05	09:51	09:45	10:55	10:51	13:32	13:31	19:18	19:25	19:48	19:54	19:06	20:06
ארה"ב, דטרויט (ק)	07:19	07:09	09:46	09:39	10:26	10:20	11:31	11:26	14:08	14:07	19:55	20:02	20:25	20:33	19:43	20:45
ארה"ב, האוסטון (ק)	07:14	07:07	09:44	09:40	10:18	10:13	11:22	11:18	13:57	13:56	19:39	19:43	20:04	20:08	19:24	20:18
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:43	06:35	09:12	09:07	09:48	09:43	10:52	10:48	13:28	13:26	19:11	19:15	19:38	19:42	18:57	19:53
ארה"ב, מיאמי (ק)	07:15	07:08	09:46	09:42	10:18	10:14	11:22	11:19	13:56	13:55	19:37	19:39	20:01	20:04	19:21	20:14
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	06:39	06:29	09:06	09:00	09:46	09:40	10:51	10:46	13:28	13:27	19:14	19:21	19:44	19:51	19:02	20:02
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	07:08	06:58	09:35	09:29	10:14	10:09	11:19	11:15	13:56	13:55	19:42	19:48	20:11	20:18	19:29	20:29
ארה"ב, שיקגו (ק)	06:37	06:27	09:04	08:58	09:44	09:38	10:49	10:45	13:27	13:25	19:13	19:20	19:43	19:50	19:01	20:02
בוליביה, לה-פס (ח)	06:38	06:39	09:06	09:05	09:36	09:35	10:37	10:36	13:07	13:05	18:36	18:31	18:59	18:55	18:14	19:04
בלגיה, אנטוורפן (ק)	07:24	07:10	09:45	09:36	10:34	10:26	11:40	11:34	14:19	14:18	20:11	20:21	20:47	20:57	20:01	21:12
בלגיה, בריסל (ק)	07:24	07:11	09:45	09:37	10:34	10:27	11:40	11:34	14:19	14:18	20:11	20:21	20:47	20:57	20:01	21:11
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:14	06:16	08:39	08:40	09:11	09:11	10:12	10:12	12:41	12:39	18:12	18:07	18:32	18:26	17:50	18:36
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	06:02	06:04	08:28	08:28	08:58	08:59	10:00	10:00	12:29	12:28	17:56	17:51	18:20	18:15	17:34	18:24
בריטניה, לונדון (ק)	06:42	06:28	09:02	08:53	09:52	09:44	10:58	10:52	13:37	13:36	19:31	19:41	20:05	20:16	19:24	20:31
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	06:49	06:34	09:07	08:57	09:59	09:51	11:06	11:00	13:46	13:45	19:40	19:50	20:17	20:29	19:34	20:45
גרמניה, ברלין (ק)	06:47	06:33	09:07	08:57	09:57	09:50	11:04	10:58	13:43	13:42	19:38	19:48	20:13	20:24	19:28	20:39
גרמניה, פראנקפורט (ק)	07:08	06:55	09:29	09:21	10:17	10:10	11:23	11:17	14:02	14:01	19:53	20:03	20:28	20:38	19:43	20:52
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:15	06:18	08:40	08:40	09:11	09:12	10:13	10:13	12:42	12:40	18:15	18:08	18:33	18:26	17:51	18:36
הודו, מומבאי (ח)	06:35	06:30	09:07	09:03	09:37	09:34	10:41	10:38	13:14	13:12	18:52	18:53	19:15	19:17	18:35	19:26
הודו, פונה (ח)	06:31	06:26	09:03	08:59	09:33	09:30	10:37	10:34	13:10	13:08	18:48	18:49	19:11	19:12	18:31	19:22
הונגריה, בודפשט (ק)	06:28	06:16	08:51	08:44	09:36	09:29	10:42	10:37	13:20	13:19	19:10	19:18	19:43	19:52	18:59	20:05
טורקיה, איסטנבול (ח)	05:48	05:38	08:15	08:09	08:55	08:49	10:00	09:55	12:36	12:35	18:22	18:29	18:52	18:59	18:10	19:10
יוון, אתונה (ק)	07:14	07:05	09:43	09:37	10:20	10:15	11:25	11:21	14:01	14:00	19:46	19:51	20:14	20:20	19:32	20:31
מולדובה, קישינב (ק)	06:49	06:37	09:13	09:05	09:57	09:51	11:03	10:58	13:41	13:40	19:30	19:39	20:03	20:12	19:19	20:25

רנה לוח זמנים לשבוע פרשת צו - שבת הגדול - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:32	06:27	09:04	09:00	09:34	09:31	10:38	10:35	13:11	13:10	18:49	18:51	19:13	19:14	18:33	19:24
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	06:43	06:51	08:55	08:58	09:37	09:40	10:37	10:38	13:04	13:02	18:24	18:13	18:56	18:45	17:57	18:57
נפאל, קטמנדו (ח)	05:57	05:51	08:28	08:24	09:01	08:57	10:05	10:01	12:39	12:38	18:20	18:23	18:45	18:48	18:04	18:58
סין, בייג'ין (ח)	06:03	05:53	08:31	08:24	09:09	09:04	10:14	10:10	12:50	12:49	18:35	18:42	19:04	19:11	18:21	19:22
סינגפור, סינגפור (ח)	07:06	07:04	09:37	09:35	10:06	10:04	11:08	11:06	13:40	13:38	19:13	19:11	19:35	19:33	18:54	19:42
פולין, ורשא (ק)	06:17	06:03	08:37	08:27	09:27	09:19	10:33	10:27	13:13	13:12	19:05	19:16	19:42	19:53	18:56	20:08
פרו, לימה (ח)	06:13	06:13	08:42	08:41	09:11	09:10	10:13	10:12	12:43	12:41	18:13	18:09	18:35	18:32	17:52	18:41
צרפת, לאיון (ק)	07:26	07:15	09:51	09:43	10:34	10:27	11:39	11:34	14:17	14:16	20:06	20:13	20:38	20:46	19:54	20:59
צרפת, פריז (ק)	07:34	07:21	09:57	09:48	10:43	10:36	11:48	11:43	14:27	14:26	20:19	20:28	20:52	21:01	20:09	21:15
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:56	05:54	08:28	08:26	08:57	08:55	09:59	09:57	12:31	12:30	18:06	18:05	18:28	18:27	17:47	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	07:04	06:53	09:30	09:23	10:11	10:05	11:16	11:11	13:54	13:53	19:44	19:51	20:12	20:20	19:32	20:32
קנדה, מונטריאול (ק)	06:39	06:28	09:04	08:57	09:47	09:41	10:53	10:48	13:30	13:29	19:20	19:28	19:51	19:59	19:09	20:12
קפריסין, לרנקה (ק)	06:36	06:28	09:06	09:00	09:41	09:36	10:46	10:42	13:21	13:20	19:05	19:09	19:32	19:37	18:51	19:47
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	06:35	06:20	08:52	08:42	09:46	09:38	10:53	10:46	13:33	13:32	19:28	19:39	20:07	20:19	19:20	20:36
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:08	05:52	08:23	08:13	09:19	09:11	10:26	10:19	13:06	13:06	19:05	19:17	19:42	19:55	18:57	20:12
רוסיה, ורסטוב על-הדון (ח)	06:06	05:54	08:29	08:22	09:14	09:07	10:19	10:14	12:57	12:57	18:47	18:55	19:20	19:29	18:36	19:42
שווייץ, ציריך (ק)	07:10	06:58	09:34	09:26	10:18	10:12	11:24	11:19	14:02	14:01	19:56	20:04	20:25	20:34	19:45	20:47
טאילנד, בנגקוק (ח)	06:16	06:12	08:48	08:45	09:18	09:15	10:21	10:18	12:53	12:52	18:30	18:30	18:53	18:53	18:12	19:02

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֻחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00726
29/03/2019

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

